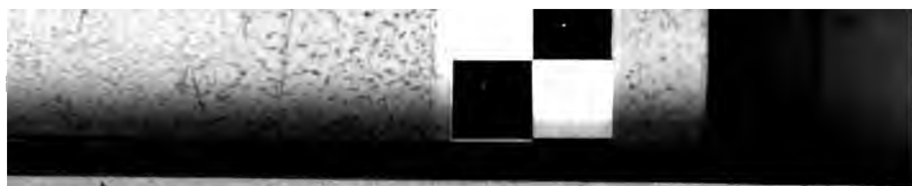

Christophel Roosevelt Zyn Boeck

Gegeven aan hem by Zyn Vader
Jacobus Roosevelt Den 13 January
1762

Jacob Durye heeft dit Boeck Gek
oor 8 Schellengen January 18th 1772

(Mel)
ZHF

D. CONRADUS MEL.
…LESIARUM PRINCIPATUS HERSFELDENSIS
…TOR ILLUSTRIS GYMNASII RECTOR AC REGIÆ
…OCIETATIS SCIENTIARUM MEMBRUM.

DE GEOPENDE
GENADE-THRO
OF VOORTREFFELYKE
KERK-REDENEN,
VOOR, BY, en NA
het Gebruik des
HOOGWAARDIGEN AVONTMAALS
over verscheide uitgeleze TEXTEN der
H. Schrift gedaan.

Waar in de Plichten worden voorgestelt:
Hoe men zich tot dit heilig Werk waardiglyk bereiden, by
het zelve met Gode behaaglyke ziele-gestalten verschynen,
en na het zelve zyn vernieuwt Verbondt door een
heiligen wandel onderhouden moet.

Door den vermaarden en Hoog geleerden Here
COENRAAT MEL,
S. S. TH. DOCT.
*En algemeen Opziener over alle de Kerken en Scholen in
het Vorstendom*
HERSFELT.

Uit het Hoogduits vertaalt.

TWEDE DEEL.
TWEDE DRUK.

Met nodige Regifters *over beide Deelen.*

TE AMSTELDAM,
By ADRIAAN WOR, in de Kalverstraat over de Nieuwe Zyds-
Kapel, MDCCLI.

Uitgegeven volgens Kerken order, na voorgaande Visitatie en Approbatie van de E. Classis van Amsteldam. Laatende enige uitdrukkingen voor rekening van den Autheur.

AANWYZING
DER
TEXTEN.

I. Het beste middel om Gode aangenaam te zyn.

Voor het Gebruik des H. Avondtmaals.

Text. Gen. IV: 7.

Is 'er niet, indien gy wel doet verhoginge? ende zo gy niet wel en doet, de zonde ligt aan de deure. Zyne begeerte is doch tot u, ende gy zult over hem heerschen. Pag. 1

II. De Geloofs-zucht van Godts Kinderen.

By het Gebruik des H. Avondtmaals,

Text, Joh. XX: 28.

Myn Here, ende myn Godt.

III. Het gemaakt Liefde-verbondt der Gelovigen met Christus.

Na het Gebruik des H. Avontmaals.

Text. Hogel. II: 16, 17.

Myn Liefste is myne, ende ik ben zyne, die weidet onder de Lelien, tot dat dien dagh aankomt, ende de schaduwen vlieden. 41

IV. Het

AANWYZING

VIII. De

DER TEXTEN.

XII. De

AANWYZING

XIX. Het knagent Vergif van verheelde Zonden.

Voor het Gebruik des H. Avontmaals.

Text. Prov. XXVIII: 13.

Die zyne Overtredinge bedekt, en zal niet voorspoedig zyn; Maar die bekent, ende laat, zal barmhertigheit verkrygen. Pag. 2

XX. De Gereinigde door 't Bloedt des Lams.

By het Gebruik des H. Avontmaals.

Text. Openb. VII: 13, 14.

Ende een uit de Ouderlingen antwoordde, zeggende tot my; Deze bekleedt zyn met de lange witte Kleederen, wie zyn zy, ende v waar zyn zy gekomen? Ende ik sprak tot hem; Here, Gy w het. Ende Hy zeide tot my; Deze zyn 't, die uit de grote v drukkinge komen; ende zy hebben hunne lange Kleederen gewasschen ende hebben hunne lange Kleederen wit gemaakt in het Bloedt Lams. 2

XXI. De kracht des Gebedts der Dagh- en Nacht-roependen.

Na het Gebruik des H. Avontmaals.

Text. Luc. XVIII: 7, 8.

Zal Godt dan geen Recht doen zynen Uitverkorenen, die Dagh en Nac tot hem roepen, hoewel Hy lankmoedig is over haar? Ik zegge u, d Hy haar haastelyk Recht doen zal. 2

XX

DER TEXTEN.

[redacted]

DER TEXTEN.

XLI.

DER TEXTEN.

AANWYZING DER TEXTEN.

XLIV. De Gelukzaligheit van Godts Volk.

By het Gebruik des H. Avontmaals.

Text. Pſ. xxxiii: 12.

Welgelukzalig is 't Volk, diens Godt de Heer is; het Volk, dat hy z ten Erve verkoren heeft. Pag. 5

XLV. De Kroon van alle Vermaningen, of het Rotze huis der Gelovigen.

Na het Gebruik des H. Avontmaals.

Text. Matth. vii: 24, 25.

Een iegelyk die deze myne woorden hoort ende dezelve doet, dien zal vergelyken by een voorzichtig Man, die zyn Huis op een Steen-Rot gebouwt heeft. Ende daar is Slag-regen nedergevallen, ende de W terſtromen zyn gekomen, ende de Winden hebben gewaait, ende z tegen het zelve Huis aangevallen, ende het en is niet gevallen, wa het was op de Steen-Rotze gegrondt. 5

HE

HET BESTE MIDDEL OM GODE AANGENAAM TE ZYN.

Voor het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Ehoorzamen is beter dan Slacht-Offer. Dus sprak eertyts de gehoorzame Samuel tot den ongehoorzamen Saul, toen hy den vertoornden Godt met een verbannen Offer wilde verzoenen. Zeker/ een uiterlyk werk kan niemant voor Godt rechtvaardigen/ indien het Gelove niet de alleen waerdige Offerhande aanneemt/ en zich door ene kinderlyke gehoorzaamheit en liefde in der daat betoont. Om hier van meerder te spreken/ zyn wy op dezen Voorbereiding-Dag hier een gekomen: Op dat wy ons nu waardiglyk bereiden/ en Gode aangenaam voorstellen/ laat ons hem bidden om boetvaardige/ gelovige/ en gehoorzame Harten/ sprekende het allervolmaakste Gebedt/ dat Jesus Christus ons geleert heeft. Onze Vader enz.

Gehoorzaamheit is beter dan Offerhande 1 Sam. XV. 22.

TEXT. GEN. IV. VS. 7.

Is 'er niet, indien gy wel doet verhoginge? ende zo gy wel en doet, de zonde ligt aan de deure. Zyne begeerte is tot u, ende gy zult over hem heerschen.

TWEDE INLEIDING.

De vergenoeging van een goet geweeten. Pred. IX. 7.

De beste schat, dien een mensch in deze waereldt kan hebben een goet gewete in de genade Godts. Want, zo enen gaat het naar het lichaam. Hy eet zyn Broodt met vreugde, en drinkt zy Wyn met goeder Harte; want Godt heeft een behagen aan zyne w ken. Een anderen, gaat het hem ook wel naar de Ziel, die rust is in het midden van onrust, en wel genoedt in allerlei k en lyden, om dat hy weet, dat hy enen genadigen Godt in Hemel heeft. Een goedt gewete is als de slaap van Jacob, toen de Engelen des Heren zag op en neder klimmen. 't Is gelyk helder Gosen, wanneer het duister in 't Egipte dezer waereldt is. 't gelyk een yzere muur, een zware rotssteen, die door gene waterden kunnen verzet worden. 't Is een altoos-durende Sabbath; w rust lieflyk is: Een Paradys, daar 't goet is te wonen: Een sch vry Harnas, daar men zich op verlaten kan, ja een altoos-du vreugde-feest. Schoon het gewete zo een heerlyke schat is, kan nochtans in deze menschelyke onvolmaaktheit zo naau niet waart worden, dat het door de doornen der zonden nu en dan gequest worde. Dit oog kan nooit zo vast gesloten worden, een zonde-stofje het niet somtyts ontstelle. Wie door 't jammer dezer waereldt gaet, kan 'er zo zuiver niet doorkomen, dat en vuiligheit der zonde hem niet bevlekke. Doch daar zyn ook m delen om bevlekte geweetens te reinigen. Want de boete is de zem, met welken het Ziele-huis gevaagt, en haar kleedt ge vert wordt. Het Geloof in Jesus is de Parel, daar het oog t worde gezuivert; en de nieuwe gehoorzaamheit de Cherubim, den ouden Adam den weg tot dit Paradys sluit; 't is Godts zwaardt, waar mede de Enakims der zonde afgemaakt en gedo worden. Hier op doelt de Godtlyke vermaning in onzen T Wy zullen daar uit aantonen:

Boete, gelove, Godts-vreze en strydt, als de beste Middelen, Godts Genade en een zuiver gewete te verkrygen.

„ De Godt der genade geve dat alles tot zyn Naams-ere, onzer „ Zielen-trooſt, ſtichtinge, en Zaligheit gedye. Amen.

VERKLARING.

Drie grondt-oorzaken der zonden. Rom. VII. 7.

Drie dingen zyn hinderpalen aan de Bekeeringe enes menſchen: (1) De onwetenheit. (2) De quade gewoonte; en (3) de Eige-liefde. De onwetenheit maakt / dat men niet voor zonde houdt / wat waarlyk zonde is / gelyk Paulus zegt: Ik hadde de Begeerlykheit niet geweten zonde te zyn, indien de Wet niet zeide, gy zult niet begeren. De quade gewoonte is ene twede Natuur, die niet licht te veranderen is. Zy is een betrede wegh / die niet licht verbetert kan worden; een Moren-huit / die zo gemakkelyk niet te waſſchen is. Eige-liefde maakt / dat de Phariſeër met zich zelven ingenomen is / en van kleine Zedekundigen grote Heiligen maakt. De drie beletſelen zoekt Godt in 't geſprek met Cain weg te nemen. De vergramde Cain hadt zyn gelaat verſtelt / om dat Godt Abels offer genadig hadt aangezien; en hy hadt reets in zyn hart voorgenomen / zich daarover te wreken. Dierhalven vroeg de Heer hem: Waarom hy ontſteken, en waarom zyn aangezicht vervallen ware? Hem waarſchuwende door de overtuigende rede in den Text. Wy vinden in den zelven (1) het nut der vreze Godts, en het nadeel der Godloosheit tegen malkander geſtelt; en (2) den goeden raadt om de begeerte der zonde niet op te volgen.

De langmoedige Godt vraagt den Zondaar. Jeſ. V. 3. Mich. VI. 3.

Is 't er niet? vraagt Godt eerſtelyk. Niet uit onwetenheit / dewyl hy wel weet wat recht of onrecht is; maar om den Zondaar te overtuigen. Dus vroeg hy mede by den Profeet Jeſaia: Gy Inwoners van Jeruſalem, ende gy mannen van Juda, oordeelt doch tuſſchen my, en tuſſchen mynen Wyngaart. Ook doet hy dit om zyne langmoedigheit omtrent den Zondaar aan te tonen. O myn Volk (zegt hy) wat heb ik u gedaan? ende waarmede heb ik u vermoeit? O hoe langmoedig is Godt! die niet aanſtonts met zynen donder treft / maar waarſchuwt eer hy ſtraft; die den Zondaar overtuigt / roept / vermaant / bidt en vleit. Want waarlyk / Hy heeft genen luſt in de doot des Godtlozen, maar daar in, dat hy zich bekeere en leve; Nu / wat is dan dit? Indien gy wel doet, verhoginge. Wy willen ons hier met het onderzoek van verſcheide uitleggingen niet ophouden; maar houden ons aan den Grond-text / als een Born-put Jacobs, waar uit wy het zuiverſte water kunnen ſcheppen. De zin der Hebreeuwſche woorden is dus: Indien gy wel doet, moogt gy uw aangezichte vrolyk om hoog heffen, tot een getuigenis van uw goedt gewete: Gy moogt Godt en menſchen vrymoedig onder de ogen zien. Lutherus, die zich juiſt zo ſtipt allezints aan de

 woor-

woorden niet bindt / vertaalt het: Zo zyt gy aangenaam; Dat is: Indien gy wel doet / hebt gy by u een goet gewete, dat u vryspreken; boven u / enen verzoenden Godt, die u lief hebben; en neffens u / menschen, die alles goets van u oordelen konnen.

Weldoen verkrygt verhoginge.

Door weldoen wordt geen Phariseesche werk heiligheit nog zedelyke eerbaarheit verstaan; maar wanneer gy weldoet in waar Gelove, het beloofde Vrouwe-zaat, en uwe offerhande daarop vestigt. Wanneer uw Gelove door liefde werkzaam is / en wanneer gy met een gelovig hart ingevolge Godts woordt en tot Godts ere / denkt / spreekt en doet / en u benaarstigt een rein gewete te hebben; dan zyt gy Gode lief en aangenaam / dan bekoomt gy verhoginge: Niet uit verdiensten; want uwe onvolkoomen werken blyven ene bevlekte gerechtigheit / en een schuldt / daar niets mede te verdienen is; maar uit Genade, door het Gelove in den Messias. Dan vergeeft hy u uwe Zonden / en werpt uwe Misdaden in de diepte der Zee. Dan scheldt hy u alle straffen der Zonde quyt / en draagt zig tegen u / als een liefderyke Vader tegen zynen verzoenden Zoon.

De zonde past op de Godtlozen.

Maar hoe luit nu het geen daar tegen over gestelt is? Zo gy niet wel en doet, de zonde ligt aan de Deur. Niet wel doen, is niet alleen te zeggen / gebrek te hebben aan gelove en godtzaligheit / gene liefde / vriendelykheit / nederigheit / zachtmoedigheit en gedult te oeffenen; maar ook in tegendeel allerlei gruwelen te plegen / ongelove / godtloosheit / hartnekkigheit / onverzoenlykheit / en allerlei onreine lusten der waereldt. Wanneer het dus gestelt is / zegt Godt / ligt de de Zonde aan de Deur. Het woordt Raphar, liggen overgezet / betekent zulk liggen / waar in men loert om schade en nadeel toe te brengen. Dus is het een gelykenis, genome van een Hondt; die voor ene deur stil ligt / en loert tot dat zy geopent wordt / wanneer hy insluipt / en 't Huis met zyn geblaf en overlast vervult; of van een Leeuw / die met half- ope ogen slaapt / en zo haast hy een voordeel ziet / schielyk opspringt / en het Dier / dat hem te na komt / verscheurt. Dus mede ligt de Zonde voor de Harte deur / gelyk een Hel-hondt; zy sluipt 'er in door de uiterlyke zinnen / als door ene opene deur / en maakt het Hart vol onrust en onreinigheit; zy maakt het gewete aan 't blaffen / zo dat de Zondaar nacht nog dagh ruste heeft / maar aan zyn knagent gewete een Hel op Aarde vindt. Niet alleen de Zonde / maar de straf der Zonde ligt 'er ook / wanneer de Zonde den mensche gestadig navolgt / en hem by alle gelegentheden lagen legt / om in 't Harte te komen / en daar Heerschappy te voeren. Zo was de Zonde na by Petrus, toen een harde woordt hem daar toe bragt / dat hy zynen Heilandt verloochende. Na genoeg was zy by David, toen hy maar een onkuisch oog op Bathseba wierp. De straf der Zonde ligt ook / om dat die de Zon-

de

de op de hielen volgt. Want zo dra is de Zonde niet begaan/ of aanstonts zyn Godts toorn en ongenade/ angst van het gewete/ tydelyke straffen/ en de rampzalige Eeuwigheit voor de Deur.

Nu/ wat raadt geeft Godt aan den Zondaar? Zyne (der zonde) begeerte is doch tot u; en gy zult over hem heerschen. Eigentlyk heet het: Sub te sit Appetitus ejus, & tu imperabis. Gy moet den bozen lust te onder brengen, en over hem heerschen. De Zonde is een Tiran/ die altyt de overhant wil hebben/ en alles naar zynen wil dwingen. Het Vleesch begeert tegen den Geest. Het jezer harang, het quaadt gedichtzel van 't menschelyk Hart is altyt boos. Dit wordt t'ondergebragt/ wanneer men de zonde haren wil niet laat/ en hare begeerte niet involgt; maar daar tegen strydt/ worstelt en arbeidt/ tot dat zy als een overwonnen slaaf/ en als ene Slang/ die den kop verbryzelt is/ voor onze voeten ligt. Men heerscht over de Zonde/ wanneer zy/ ontmaskert/ in hare afschuwelyke gedaante wordt aangezien; wanneer zy met de ketenen des Goddelyken Woordts gekluistert/ en door ware Boetvaardigheit uitgesloten wordt/ zo dat hare Heerschappy genen ingang meer vindt/ maar zy voor eeuwig uit het Paleis des Harte verbannen en afgewezen blyft.

De heilzame raadt.

Gal. V. 17.

TOEPASSING.

O! Hoe ware het te wenschen/ dat alle/ die zich Christenen noemen/ wel deden; dat zy vroom en Gode aangenaam waren! Maar ach! hoe weinig zulke zyn 'er? Men zou onder tien menschen wel mogen vragen: waar zyn de negen? By vele is ene ingebeelde Heiligheit/ zo dat zy menen/ dat zy de Rechtvaardigen, dat zy de Heiligen zyn/ dat hunne kleine Zonden niets te beduiden hebben/ en dat zy in Godts schoot zitten. By anderen is ene manke of verminkte vroomheit. Deze nemen wel het Gebodt van de liefde Godts in acht/ maar geenzints dat van de liefde des Naasten. Zy zyn wel gene Vloekers nog Godt lasteraars/ maar echter Lasteraers en Schenders van menschen. Sommige zyn gene Verquisters/ maar wel Gierigaarts; gene Hoereerders en Overspeelders/ maar wel Onrechtvaardige en Leugenaars; even of iemant geen gevangene was/ die maar aan een arm of een voet gekluistert lag. Die maar in enen Zondigt, is een Overtreder der gantsche Wet. O! Hoe vele Godtloze Christenen zyn 'er/ die alle vreze Godts verbannen/ en zo in de waerelt leven/ als of 'er geen Godt ware/ die hen namaals naar hunne boze werken zou vergelden! En waar zyn ze/ die de begeerte der Zonde niet involgen? Beproeft u zelven/ Dischgenoten/ of gy niet tot nog toe vele heerschende Zonden gehuis-

Bestraffing der Godloozen.

vest

vest hebt. Is u niet wel bekent geweest / dat dit of dat zonde was / en hebt gy het evenwel niet gedaan? ô Hoe vele doen de begeerte der Ongehoorzaamheidt tegen Godt / en der Onverzoenlykheidt tegen den Naasten! Hoe heerscht de Zonde van Onkuische gedachten / woorden en werken / menigmaal in den mensche! Hoe regeert de Zonde der verachtinge van Godt en zyn Woordt! Zouden zulke gruwelen den menschen wel aangenaam by Godt maken? Neen / in eeuwigheit niet. Zy mogen zich zelven vleyen / en denken / het gaat my nochtans wel; de Heer zal hen doch niet genadig zyn / maar zyn vloek zal op hen rusten. Bedenkt / ach bedenkt het doch! Hoe menigmaal hebben zondige gedachten voor de deur van uw harte gelegen / die gy ingelaten / en met vermaak ontfangen hebt? Hoe dikwils heeft vleesch en bloedt u aangezet / om zondige woorden te uiten / zonder dat gy Wachters voor uwe lippen hebt gestelt / maar hebt in tegendeel de Tong den vollen toom geviert? Hoe menigmaal heeft de waereldt u tot quade werken verleidt / dat gy aanstonds haar gelykformig zyt geworden / en niet gestreden hebt tegen de zonde? ô Hoe dikwils hebt gy hout aan 't vuur gelegt / gelegenheit tot zondigen gezocht / en de zonden door ogen en ooren / mondt en handen in uw harte gelaten? Is het niet zo / zondaar? Zegt uw eige gewete u dat niet? Klopt u 't hart niet / gelyk het David deed. Wanneer gy de knaging uwer bekende zonden gevoelt? Maken die uw gemoedt niet ontrust? Ziet gy uwe bloedende wonden niet? Vreest gy den toorn Godts niet / die u over het hooft hangt? Komt u niet in gedachten / dat Godt zulke Zondaren den Hemel ontzegt? Bemerkt gy niet boven u enen vergramden Godt / in u een bezwaart gewete / en onder u de opgesperde kaken der Helle? Schrikt en vreest gy niet / wanneer gy hoort / dat 'er menschen zo schielyk sterven? Beeft gy niet / wanneer gy denkt / dat Godt u dezen nacht kan opeisschen / en voor zyn streng oordeel dagen?

Vermaning tot bekeering en Godtsvreze.

Daarom ach! Om Godts wille en om uwe Ziele zaligheit. (1) Onderzoekt doch de zonden / die gy hebt ingelaten. Bindt haar handen en voeten / en werpt haar uit gelyk Jesabel. Breekt haar den hals / gelyk enen hondt, zo dat zy 't wederkomen vergeten. Reinigt het Paleis uwer Ziele door ware boet tranen: Doorziet de verborge hoeken van uw harte: Hebt berouw over uwe gepleegde zonden en betert uw leven. Is het niet zo, dat Godt u dan genadig zal zyn? Ja zekerlyk is het zo; want / zo waarachtig als ik leve, spreekt de Heer / Ik hebbe geen lust in de doot des Godtlozen; maar daar in, dat hy zich bekeere en leve. Daarom wascht u, reinigt u, doet de boosheit uwer handelingen van voor myne ogen weg. Al waren uwe Zonden als scharlaken, zy zullen wit worden als sneeuw; al waren zy root als karmozyn, zy zullen worden als witte wolle.

Ezech. XXXIII. 11. Jes. I. 16. vs. 18.

(2) Doet

(2) Doet wel, en zyt vroom / indien gy verhoginge by Godt wilt vinden / indien gy aangenaam by Hem wilt wezen. Is de Heer voor u een algenoegzaam Godt zyn / zo wandelt ook voor Hem ende zyt oprecht. De vreze Godts is tot alle dingen nut, en heeft de belofte dezes en des toekomenden levens. Denkt / spreekt / doet niets / waarmede gy Godt zoudt konnen beledigen; maar houdt Hem voor ogen en in uw harte. Een Vader kan een deugtzaam Kindt zo lief niet hebben / als Godt u hebben zal / wanneer gy wel doet. De Engelen in den Hemel zullen zich over u verheugen / en vrome menschen zullen lust en vermaak in uwen omgang hebben. Is 'er niet, indien gy wel doet, dat gy dan een geruste geweete en enen genadigen Godt hebt? Is het niet zo / dat gy gerust slaapt wanneer gy 't getuigenis ener goede Conscientie in u bevindt? Is het niet zo / dat gy wel bereidt zyt om te sterven / wanneer de vruchten des Geloofs zich in een Godtvruchtig leven tonen? Wel aan dan! Indien Christus door 't Gelove in uwe harten woont, zo laat uw licht schynen voor de menschen, op dat zy uwe goede werken zien, en den Vader die in de Hemelen is verheerlyken.

(3) Volgt de begeerte der Zonde niet in / maar heerscht over haar. Gy komt nu / weerdaardige Disch-genoten / om betering uwes levens te beloven. Godt sterke u in uw goedt voornemen / en verlene / dat gy heden de Zonde voor eeuwig enen scheidt-brief moogt geven. Maar denkt niet / dat de Canaaniten / die gy tegenwoordig verdelgt hebt / niet weder te voorschyn zouden komen; ô ja / zo lang gy leeft / zal het gaan: Het Vleesch begeert tegen den Geest, en de Geest tegen het Vleesch. Doch ziet toe: Laat de Zonde niet heerschen in uw sterflyk Ligchaam, om haar te gehoorzaamen. Bedenkt / dat de grootste overwinning is / zich zelven te overwinnen; en dat zy / die Christus toe behoren / het Vleesch kruissen, met deszelfs bewegingen en begeerlykheden. Ontmaskert de Zonde met haar bedrieglyke lust en vals vermaak. Vleesch en Bloedt zullen zelfs uwe grootste misdaden wel weten voor te spreken: Zy zullen u het Zonden-water zo zoet maken / als of 'er niet het minste vergif in was: Zy zullen uwe overtredingen zo gering voorstellen / dat grote Bergen kleine Zandt korreltjes zullen schynen; en u zomtyds in zorgeloze gerustheit brengen / gelyk Petrus, en ook wel wys maken / dat het nog tyt genoeg tot bekeering is. Doch laat in dit alles de Zonde niet over u heerschen. Stoot dezen Zone der Dienstmaagt uit: Grypt de Wapenen des Gebedts aan: Roept tot Godt om hulp / wanneer de Vyandt u te sterk wordt: Schuwt alle gelegenheit tot zondigen; zyt nuchteren en waakt; dat het Zwaardt van Godts Woordt in de handt. Legt niet stil gelyk Saul; maar gaat deze Philistynen te gemoet / gelyk Jonathan met zynen Wapen-

dra-

drager. Verschoont dezen Vyandt niet; maar rooit het onkruidt met den wortel uit/ en sluit de Poorten uwer uiterlyke zinnen/ op dat de doot niet door uwe Vensteren inklimme. Maakt een Verbondt met uwe ogen/ en stopt de oren voor 't quade. Bewaart de Deure uwes monds: Smoort de Zonde in hare eerste geboorte: Begraaft haar in 't Graf der vergetelheit: Verzegelt den Steen/ op dat zy/ die eenmaal afgelegt is/ daar niet weder uit kome/ en dus 't laaste bedrog erger werde als 't eerste. Indien gy dit doet/ zo zult gy/ ô Kinderen des Allerhoogsten! lief en aangenaam zyn by uwen Hemelschen Vader. De zegen des Heren zal op u rusten: Godt zal u alle uwe Zonden vergeven; Hy zal gedult hebben met uwe zwakheden. Het gekrookte riet zal hy niet verbreken, nog de glimmende Vlas-wiek uitblusschen. Godt ziet uwe Boetvaardigheit/ uw Gelove/ uw goet voornemen/ en roept u toe: Zyt wel gemoedt Zonen en Dochters! uwe Zonden zyn u vergeven. Ook zult gy lieve Gasten zyn aan des Heren Tafel. En wanneer gy eindelyk/ als lieve Kinderen van Godt/ lang genoeg gestreden hebt/ zult gy op uw Doodtbedde u hiermede konnen troosten en uitroepen: Ik hebbe den goeden strydt gestreden, ik heb het Gelove behouden, voorts is my weggelegt de Krone der rechtvaardigheit. Nu/ deze onverwelkelyke Kroon geve u en my de drie eenige Godt/ die gelooft en geprezen zy in eeuwigheidt. Amen.

GEBEDT.

Ach *Here Godt! Barmhartig*, *genadig*, *lankmoedig en groot van weldadigheidt en waarheidt; die geen lust hebt aan de doot des Zondaars, maar dat hy zich bekeere en leve.* Ziet! Hier ligt een hoopje arme Zondaars voor uw aangezichte. Gy weet het best, ô Harten-kenner! dat wy 't weldoen en uwe vreze menigmaal uit den zin gestelt, en de *Zonde* hebben *laten heerschen in ons sterflyk Lichaam*, met quade gedachten, woorden en werken. Dierhalven moeten wy ons schamen onze ogen op te heffen. *Wy staan van verre*, *slaan op onze borst*, met zonden vervult, en roepen met weemoedige boetvaardige Zielen: *Ach Godt! Zyt ons arme Zondaars genadig.* Abba, lieve Vader, laat u doch aangenaam zyn het offer van uwen liefsten Zoon. *Wasch ons* met zyn dierbaar en kostelyk bloedt van Zonden, en neem ons weder in genade aan. Maak ons waarlyk vroom, en geef, dat wy ons benaarstigen een *onge-ergerde Conscientie voor u*, ô Godt, en by de menschen te hebben. Help ons *stryden tegen vleesch en bloedt*; op dat wy ten einde onzer dagen ook *het einde onzes Geloofs*, *de Zaligheit der Ziele* weg dragen. Verhoor ons Vader aller genade, om uwen liefsten Zone Jesus Christus. Amen. Onze Vader, enz.

DE

DE GELOOFS-ZUCHT VAN GODTS KINDEREN.

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Toen Noach eertyts een Duive uitliet, die gene ruste vondt voor het hol hares voets, keerde zy weder tot hem in de Arke. Oprechte Kinderen Godts zyn gelyk zulke Duiven. Zy zyn van geen Ravens-hardt / en zetten zich niet op het doot aas dezer waereldt neder / wyl zy wel weten / dat de gantsche waereldt niets heerlyks heeft / om ene Ziel / die het hoogste goedt zoekt / te kunnen vergenoegen. En schoon zy ook somtyts zich door de Zonde / als ene gelokte Duif / van Godts zoetste Gemeenschap afgevoert vinden; hebben zy doch gene ruste / voor dat zy hunnen toevlucht tot Jesus nemen / en zich door een waar Gelove in zyne wonden verbergen.

Gen. VIII. 8, 9.

Godts Kinderen zyn gelyk de Duif van Noach.

Om hier van meerder te spreken / en bereide Disch genoten tot den Genaden-Throon te leiden / zyn wy in den raadt der Vromen by een vergadert. Onze Vader; enz.

TEXT. JOH. XX. VS. 28.

Myn Here, ende myn Godt.

TWEDE INLEIDING.

Num. XXI 9. Wy vinden een groot geheim en Leer-beeldt in de kopere Slang, door Moses opgericht. De Kinderen Iſraëls hadden tegen den Here gemurmureert, en verachtelyk van het Manna geſproken / waar door zy de ſtraffe Godts zich opd en hals haalden. Hy zondt een ſoort van vergiftige Slangen onder hen / die in den Grondt-text Seraphin of brandende genoemt worden / alzo haar vergif door natuurlyke middelen ongeneeſlyk was / en gelyk het vuur / wanneer het Lichaam verteert. Daar op moeſt Moses een Slang van koper gieten / en dezelve op een Stang in de hoogte ſtellen, op dat zy / die van de vergiftige Slangen gebeten waren, door het aanſchouwen van deze kopere genezen wierden. Zeker geleert Engels-man is van gedachte / dat deze Slang den Satan betekent heeft / die de oude Slang is / door welke de Zonde in de waereldt is gekomen; om dat Paulus zegt: Dat Chriſtus het handtſchrift dat tegen ons was, aan 't kruis heeft genagelt; en dat hy de Overheden en de Machten (dat is den Satan) in 't openbaar ten toon heeft geſtelt. Doch wy kunnen deze gedachte geenzints toeſtemmen; dewyl Chriſtus / als de beſte uitlegger der Schrift / zelf zegt: Gelyk Moſes de Slange in de Woeſtyne verhoogt heeft, alzo moet de Zone des Menſchen verhoogt worden. Niemant moet zich aan den gehaatten naam van Slange ſtoten / die ſomtyts in de H. Bladeren een beeldt des Satans is; want het is bekent / dat de Leeuw den Satan / en ook Chriſtus betekent / naar dat de omſtandigheden van den Text zulx medebrengen. En zo weinig het nadelig is aan de ere van Jesus / dat hy by een Ram, by een Aas daar de Arenden vergaderen, en by enen Dief, die in den Nacht komt, vergeleken wordt; al zo weinig kan 't hem ook nadelig zyn / dat hy ten opzichte zyner verhoginge / by de voorgemelde kopere Slang wordt vergeleken. De kopere Slang wierdt verhoogt / dat is / aan 't hout gehangen / dus wierdt ook Chriſtus aan 't kruis verhoogt / als 't regte Hef-Offer, dat van de gantſche waereldt gezien moeſt worden. Gelyk de verwonde Iſraëliten van de Slangen-beten genezen wierden, wanneer zy de verhoogde Slang maar aanzagen; zo geneeſt Jesus ook / als de beſte Heel-meeſter / alle / die de helſche Slang / welke op den buik kruipt en 't ſtof eet / door de Zonde vergiftigt heeft. Want onder zyne vleugelen is genezing, en hy geneeſt alle onze krankheden, wanneer wy hem ſlechts met de ogen des

Margin notes: Num. XXI 9. — Het geheim der opgerichtede kopere Slang. — Col: II. 14, 15. — Joh. III. 14. — Mal. IV. 2. — Pſ. CIII. 3.

des Geloofs aanschouwen. Een voorbeeldt van zo geestelyk-verwonden Zondaar zien wy aan Thomas, wiens Hart door ongelove verwondt was. Maar zo ras hy zyne ogen op de wonden van den gekruisten en verrezen Jesus wierp, borste hy in deze heerlyke Geloofs-Belydenisse uit: Myn Here, ende myn Godt! Wy zullen uwe liefde daar uit voorstellen:

De hartelyke Geloofs-zucht van Godts Kinderen.

„ Help gy, ô Here Jesus! dat wy u steets met onveranderlyke
„ ogen des Geloofs aanschouwen, en eeuwig aan onze Zielen gene-
„ zen worden. Amen.

VERKLARING.

Immers bemint de Heer de Volken. Dus mag men wel met Moses uitroepen, wanneer men de liefde van Jesus tot zyne Gelovigen beschout. Thomas was de enige onder de Discipelen, die nog doolde, en de opstandinge van Christus niet geloven wilde, ten zy hy zynen vinger stak in het teken der nagelen des Heeren, en zyne handt in des zelfs zyde. De lieve Heilandt, die ook dit gekrookte Riet niet verbreken wilde, voegde zich naar zyne zwakheidt, en verscheen in de Vergadering zyner Discipelen acht dagen na deszelfs opstandinge. En na dat Hy tot Thomas gezegt hadt: Breng uwen vinger hier, ende zie myne handen, ende breng uwe handt, en steek-ze in myne zyde; ende en zyt niet ongelovig, maar gelovig; vielen hem door de straal der Lidt-tekenen zulke krachtige Geloofs-vonken in 't hart, dat de vlam den mondt uitsloeg, en hy zeide: Myn Here, ende myn Godt!

Deut. XXXIII. 3.

Samenhang.

Kort en goedt doet Thomas hier zyne Geloofs-belydenis, die in zich begrypt den gantschen grondt der zaligmakende waarheidt, die hem Vleesch en Bloedt waarlyk niet geopenbaart hadt; maar de Vader, die in de Hemelen is. Hy noemt Jesus eerstelyk enen Here, wyl dezelve hem een eigendom gekocht hadt met zyn Bloedt; wyl Hy de Zoon en Heer van David was, tot wien de Here gezegt hadt: Zit tot myne rechterhandt. De Here onze gerechtigheidt, en op wien Eva zag, toen zy uitriep: Ik hebbe enen Man van den Here verkregen. Daar na noemt hy hem ook Godt. Wel is waar, dat hy met Petrus reets voorheen Jesus voor den Zone Godts erkent hadt; maar zyn Gelove was nog zo sterk niet geweest als een Mostaartzaat, anders hadt hy den Berg van ongeloof lichtelyk kunnen verzetten. Nu breekt het Geloofs-vonkje in grote vlam uit, na dat Christus zich door zyne opstanding bewezen hadt een Zoon van Godt te zyn, en Thomas zyn hart zo krachtig geroert vondt; 't geen

De korte Belydenis van dat Jesus Here en Godt is.

Ps. CX. 1. Jerem. XXIII. 6. Gen. IV. 1.

zeker geen menschen-werk was / dus een stene hart weg te nemen / en een hart van vleesch te geven; uit enen verkeerden enen bekeerden / uit enen ongelovigen enen Gelovigen / uit enen blinden enen zienden te maken. Dit was geen menschen maar Godts werk; en daarom beleedt Thomas hem Here en Godt te zyn.

Een Bondt-Godt. Doch / dit was nog niet genoeg; maar hy voegde het Geloofs-woordt daarby / en zeide: Myn Here, ende myn Godt. Het zou in lang zo veel niet geweest zyn / indien hy slechts gezeit hadt: Gy zyt een Heer en een Godt; als dat hy zeide: Gy zyt myn Here en myn Godt. Want daar door eigent hy zich al zyn lyden en verdiensten toe / ten einde zyne almagt / wysheidt en genade / hem te stade kome! Hier wordt het Gelove ene handt / waar mede het Jesus en zyne verdiensten aanneemt; een emmer / waar mede het wateren des levens schept; enen bandt / waar mede het zich als ene zwakke klim-op vastbindt; een Anker / waar mede het zyn slingerent Ziele-scheepje vastmaakt; een oog / waar mede het op Jesus / de Noordt-star / ziet / midden in den donkeren en benevelden nagt der treurigheit; als of het zeggen wilde: Nu erken ik u als mynen Bondt-Godt: Nu neem ik u aan als mynen Verlosser: Nu omhels ik u,

Hogel. II. 16. als myn Ziele-Bruidegom, en zegge met de Geestelyke Bruidt; Myn Liefste is myn, ende ik ben zyne.

Thomas spreekt Boet-woorden. Deze woorden van Thomas / Myn Here, ende myn Godt, waren Boet-woorden / door welke hy de Belydenis zyner Zonden doet / berou over zyn ongelove toont / en het een zo wel als het ander / zynen Heilandt afbidt. 't Is als of hy zeide: „ Ik ben een verdwaalt en verlore Schaap; zoek uwen knecht / Here / Here! „ Het is my leet / myn Heilandt / dat ik uwe Beloften niet geloofd heb. Het is my leet dat ik uwe smaadt heb aangemerkt zonder „ Heerlykheidt / waar van nochtans zo veel heerlyks voorzegt is / „ daar zo vele Voorbeelden van gesproken hebben / ja / daar gy „ zelf / O mondt der waarheidt tegen ons van gezegt hebt. Hier „ is dat arme hart / verbryzel het door uw Woordt: Kom en leg „ uwe handt in myne zyde: Ik bidt u vergeef myn ongeloof en „ hardigheidt des harten. Ach / myn Heilandt! gy die enen wenenden Petrus niet verworpen hebt / verwerp my ook niet. Ik „ wil geenzints schuldt ontkennen; maar uwe goedtheidt en genade is veel groter / als de Zonde die ik begaan heb.

Vreugde en Liefdens-woorden. Deze woorden van Myn Here, ende myn Godt, waren ook Vreugde- en Liefde-woorden. My dunkt / ik zie Thomas hier aan Jesus wonden liggen / gelyk Joannes aan zyne borst: Ik zie / hoe nauwkeurig hy de wonden in zyne handen / en de opening in zyne zyde betracht: Ik zie / hoe vol verwondering hy is / en hoe de blyschaps tranen hem van de ogen afrollen; Ik zie / hoe hy zynen

nen Heilandt van het hoofdt tot de voeten aanschouwt; tot dat eindelyk zyn hart/ 't geen van vreugde opspringt/ zich met deze woorden uit: „ Myn Here, ende myn Godt! Ik laat u niet/ ten zy gy
„ my zegent. Ik heb u hartelyk lief/ ô Here! myne Rots/ myn
„ Burg/ myn verlosser/ myne toevlucht/ op wien ik vertrouwe.
„ Wanneer ik u hebbe myn Heilandt/ dan lust my niets meer in
„ Hemel nog op Aarde.

Woorden van oprechtheidt.

Ook blykt uit deze woorden ene krachtige gemoets-beweging/ gelyk van iemant/ die zo vol blyschap is/ dat hy niet veel spreken kan. Het hart van Thomas wierdt hier als ene Welle/ daar 't ene water na 't ander komt opborrelen. Toen David eertyts zyn hart beweeglyk voor Godt uitstorten wilde/ zeide hy: Wat zal David meer zeggen? Gy kent immers uwen knecht, Here, Here! Dus beroept Thomas zich hiermede op de alwetenheidt zynes Heilandts/ en op de oprechtheidt zynes harte voor hem. „ Wat zal uw Apos-
„ tel (wil hy zeggen) meer woorden gebruiken/ als alleen deze/
„ myn Here, ende myn Godt! Want gy weet dat ik u lief hebbe, gy
„ weet alle dingen: Gy kent myn harte ô harten-kenner! en ziet
„ myne blyschap/ liefde/ boetvaardigheidt en Gelove/ myn Here,
„ ende myn Godt! Hier verliest zich Thomas in zyne liefde op Jesus/ gelyk een drepje in de Zee) zo dat hy wel uitroepen mag: Ik leve, doch niet meer ik, maar Christus leeft in my.

Woorden van vergenoeginge. 2 Kon. II. 12.

Het afscheidt van Elias was droevig/ toen Elisa hem met wenende ogen nazag en riep: Myn Vader, myn Vader! Wagen Israëls, ende zyne Ruiteren. Troostelyk was 't voor Thomas, toen hy zynen verlorenen Jesus weder zag/ vondt als enen schat/ dien hy voor Hemel en Aarde niet zou hebben willen verwisselen. O hoe vergenoegt moet de Vergadering geweest zyn/ daar de Harder onder zyne Schapen/ de Bruidegom by zyne Bruidt/ de meester onder zyne Discipelen stont! Hier was een twede Thabor, daar Thomas wel/ gelyk Petrus hadt mogen zeggen/ Heer! het is goed hier te zyn. Hier was een twe Gosen; want terwyl ene dikke duisternis het Egiptisch Jerusalem bedekte/ was het licht in de harten der Apostelen. Hier stondt Jesus als een Pilaar aan den wegh/ op welks beide handen geschreven was: Miklad, Miklad! Vry-plaats, Vry-plaats! Komt herwaarts tot my alle, die vermoeit en belast zyt; ik zal u ruste geven. Hier stondt Thomas als ene nieuwe Mane, die haar licht ontfing van de Zonne der Gerechtigheidt. Hier stondt Jesus als een Regen-boog, die van enkele Genade predikte. Hier was de beste Haven/ in welke het Geloofs-schip van Thomas met volle Zeilen in kwam bruisschen; roepende deze hartelyke en verheugde woorden overluit: Myn Here, ende myn Godt!

Matth. II. 28.

TOEPASSING.

De valsche uitlegging der Socinianen.

O dat de bittende Socinianen / die vyanden van de Godtheidt van Jesus Christus / dit wel begrepen en zich daarover schaamden! Ik weet wel / dat zy hier hunne uitvlucht hebben / en zeggen; dat Thomas den Here Jesus zynen Godt niet noemt; maar dat hy Godt den Vader verstaat / en dat hy / als iemant die zich over den verrezen Jesus verwondert / tot denzelven Vader zegt / Myn Godt! Maar wie ziet niet / dat die Eere-schenders van Jesus hem de Eer ontnemen willen / die Thomas hem gaf; dewyl de Zaligmaker deze Belydenis zyner Godtheidt / als bekent aanneemt / hem ten antwoordt gevende: Om dat gy my gezien hebt, Thomas, zo hebt gy geloofd. Ach myn Here Jesus; gy Zoon des levendigen Godts, en eeuwige Godt met den Vader en H. Geest, Red doch de ere uwes Naams / en bekeer zulke dwalende en verbysterde Zielen; op dat alle tongen belyden / dat gy de waarachtige Godt en het eeuwige leven zyt.

Daar zyn nog vele ongelovige Christenen.

Wy zyn / Gode zy dank en lof! beter overtuigt. Maar ach! zouden 'er ook niet wel onder ons met Thomas in ongelove steken? Het Gelove grondt zich op ene goede kennisse van Godt in Christus uit zyn woordt; wanneer men Godt aanmerkt / als den wysten / heiligsten / en genadigsten Bondt-Godt in Jesus Christus; en wanneer des Heren lieflykheden zich zo krachtig aan ons hart openbaren / dat men de Goddelyke waarheden Zonne-klaar ziet / wat ook waereldt / vleesch en bloedt / daar tegen mogen zeggen / ja dat geen Duivel uit de Hel magtig genoeg is / om deze waarheden uit het hart te rukken. Daarop volgt dan Liefde / en een hartelyk verlangen / om met zo enen beminnenswaardigen Godt in nadere verbintenis te treden; Dan ontstaat 'er een oprechte honger naar de Gerechtigheidt / zo dat men / met verzakinge van eigene verdiensten en waardigheidt / by Jesus alleen / in zyne Gerechtigheidt / heil / troost en Zaligheidt zoeke / terwyl de Ziel nergens ruste vindt als in deszelfs wonden. Dan komt eindelyk de regte Ziele des Geloofs / namelyk het gelovig omvangen / wanneer men Jesus omhelst / als den enigen troost in leven en in sterven / als den enigen Goël / Borg en Middelaar / die ons tydelyk en eeuwig helpen kan; wanneer men Hem aan 't harte drukt / gelyk de oude Simeon / toen hy zeide: Nu laat gy, Heer, uwen Dienstknecht gaan in vrede naar uw woordt; want myne ogen hebben uwe Zaligheidt gezien, die gy bereidt hebt voor het aangezichte van alle Volken; een licht tot verlichtinge der Heidenen, ende tot heerlykheidt uwes Volks Israël. Wanneer men met de Geestelyke Bruidt zegt: Myn Liefste is myne, en

Luc. II. 29 en 32.

en met Thomas: Myn Here, ende myn Godt! Dit geeft op 't laast ene volkomene gelatenheit/ zo dat men op Jesus vertrouwt/ gelyk een Kindt/ dat zich in zyner Moeders schoot werpt/ en gelyk de Bruidt/ die lieflyk leunt op haren Liefsten. Hoge VIII. 5. Dit veroorzaakt ene gerustheidt, zo datmen geheel en al met de Goddelyke Voorzienigheidt te vreden is / hoe dat de alwyze Hemelsche Vader ons ook leiden mag. Dit maakt ons vroom in leven/ geduldig in lyden/ en vrolyk in sterven. Is dit niet een kort ontwerp der Geloofs-bewegingen/ die gy ô Kinderen des Allerhoogsten! in uwe Zielen bespeurt? Doch zulk Gelove is elks werk niet. Menig verwondert zich over het ongelove van Thomas, daar hy nochtans ook de heerlyke Predikingen van Christus lyden en heerlykheidt hadt aangehoort/ en daar alle de Discipelen tot hem zeiden: De Heer is waarlyk opgestaan; en dat hy des niettegenstaande/ acht volle dagen in zo een ongeloof bleef. Maar ach/ myne lieve Toehoorders! Beproeft uw Gelove. Hoe staat het met uwe kennisse? weet gy wel zo veel van de geopenbaarde Waarheden/ dat gy in staat zyt/ om daarvan reden en antwoordt te geven aan ieder die zulx van u eischt? 't Is vermaaklyk te horen/ dat in andere Landen zo een honger naar Godts Woordt is/ dat oudt en jong hun lust in 't zelve hebben dag en nacht; dat Kinderen en gemene Arbeidts-luiden daar meer van den Godts-dienst weten te spreken/ als de geleertste Papen in 't Pausdom. Maar hoe staat het by ons? De minste hebben lust in het onderzoek van Godts Woordt. Men bevlytigt zich zeer zorgvuldig om waereldtsche dingen te leren/ maar het ene nodige tot de Zaligheidt wordt verwaarloost. Men beschouwe maar onze Catechismus-onderwyzingen; hoe slegt worden onze Kinderen daar toe aangevoert? Men laat hen in alle ydelheden opwassen; en wanneer eindelyk de Jaren komen/ dat zy hunne Godtsdienstige vertoning mede zullen doen/ en ten Avondtmaal gaan/ dan moeten de Leermeesters zulke ydel-gezinde Zielen den gehelen Raadt Godts binnen weinig tydts ontvouwen. Als zy dan een tydt lang in de eerste of grondt-waarheden onderwezen zyn/ gaan zy heen/ zonder de minste gedachte om op dien gelegden grondt een heerlyk Gebouw van verdere kennisse te bestigen. O wat ene slegte toestemminge is 'er mogelyk wel in de harten van vele menschen! Men hoort Godts Woordt prediken: de Hemelsche waarheden worden door Godts Dienaren betoogt: maar ach! daar blyft doch een heimelyk ongelove in veler harten. By sommigen is 't Gelove maar een Historisch werk/ zonder inwendige Ziele-beweging. Daar is gene tedere Liefde-neiging tot Godt in Christus/ geen hartelyk vertrouwen en gelatenheidt in Godts wil. Wat hebt gy Thomas nu voor te werpen? Waarom staat gy niet versteld

over

over uw eigen ongeloof? Vreest gy niet, dat de Satan begeeren zal, om u te ziften als de Tarwe? Schrikt gy niet, wanneer gy hoort: Die niet zal geloofd hebben, zal verdoemt worden. Ach! hoe weinige zeggen 'er met Thomas: Myn Here, ende myn Godt! Het myn en uw maakt veel handel in de waereldt. Ieder zoekt iets eigens te hebben. Het grypen, lopen en rennen naar het tydelyke heeft geen einde. De harten der hedendaagsche Christenen zyn gelyk de Barn-steen, die, wanneer hy gewreven wordt, niet als lichte dingen, gelyk Papier, Hooi en Stoppelen naar zich trekt; maar naar Jesus en zyne gemeenschap trachten de minste. De waereldt bemint meer den onrechtvaardigen Mammon, als de gemeenschap van onzen Zaligmaker. Spreekt men van ydelheidt, dan is alles wakker en levendig; maar spreekt men van de gemeenschap van Christus, dan is alles doodt en slaperig. De waereldt heeft wat anders te doen; men moet schatten vergaderen; men moet zich naar de mode opschikken; men moet een vermakelyk leven hebben, eten, drinken, en vrolyk zyn; maar aan de oeffening des Geloofs wordt weinig gedacht. Daaruit ontstaat dan zo eene slechte gesteltenis, zo vervallen Christendom. Hier van daan hoort men van zo vele gruwelen, en ten Hemel-schreiende Zonden, die ik nu niet noemen zal, en die handt over handt toenemen; zo dat wy waarlyk Godts schrikkelyke oordelen te vrezen hebben, indien 't quaat zo voortgaat. „ Ach Heer! Straf ons doch niet in uwen „ toorn, en kastydt niet in uwe grimmigheidt de rechtvaardigen „ met de onrechtvaardigen. Lankmoedige Godt, giet doch niet „ aanstonts de fiolen uwes toorns over ons uit; maar zyt geduldig met ons. Heilige Wachter! hou de Bomen toch niet af, „ die tot nog toe zulke slechte Geloofs-vruchten hebben voortge- „ bragt. Verschoon hen nog enige Jaren; mogelyk mogten zy „ zich beteren. Wy zullen planten en nat maken; geef gy, ô Godt, „ den wasdom. Laat hen, gelyk Noachs Duif, van 't Zonden- „ aas wederkeren tot de Arke des Verbondts. Laat hen, gelyk „ Salomon, wederom komen van de waereldt, en 't einde aller „ Leringen horen, dat is, u ô Heer te vrezen en uwe Geboden te „ houden, dewyl gy alles voor 't Gericht zult brengen.

Marc. XVI. 16.

Vermaning tot een levendig Gelove.

Wat u betreft, myne liefste Toehoorders, die het wel met uwe Zielen, en oprecht met Godt meent; rust doch niet, voor dat gy het ware leve des Geloofs in uwe Zielen gewaar wordt, zo dat gy met een liefderyk en gelovig hart zeggen kundt: Myn Here, ende myn Godt; want immers is het Gelove onze beste en enige troost. By de Papisten verlaat men zich op de werken. Het Gelove is de Kern der Evangelische Kerk; want de Gerechtigheidt, die voor Godt geldt, komt uit het Gelove, en 't zelve overwindt de

de waereldt. Ja / ik mag nog meer zeggen: Godt zelf laat zich door 't Gelove overwinnen / gelyk wy aan de Cananeesche Vrouw / en aan den worstelenden Jakob zien. Waar 't Gelove is / daar is geen ramp nog droefheit zo groot / die ons van de liefde Godts zou konnen scheiden. Het Gelove maakt ons getroost in alle lyden / zo dat wy vrolyk konnen zyn / zelfs in verdrukkingen / ja dat wy enen Hemel op Aarde hebben met enen zoeten voorsmaak der eeuwige vreugde. Denkt niet; ja / indien ik zo gelukkig ware als Thomas / ik zou mynen Heilandt ook wel te voet vallen; Ik zou myne handt in zyne zyde steken / en mede zeggen / Myn Heer ende myn Godt. Want nog veel gelukkiger als Thomas zyn zy / die niet zien / en doch geloven. Maar gy ziet Jesus / zo dikwils als gy zyn Woordt hoort: Gy steekt uwe handt in zyne zyde / zo dikwils gy ten Avondtmaal gaat. O / zyt dierhalven niet ongelovig / maar gelovig / en zegt met ene bewogen Ziel; Myn Heer, ende myn Godt! Laat de waereldt steets maar roemen / en zeggen; dat is myn rykdom / myn Huis / myn vermaak / myne ere / myne magt en heerlykheidt. Denkt gy in tegendeel; ô arme waereldt! Hebt gy anders niet als dat / 't geen u nauwlyx tot aan 't Graf verzelt? Spreekt gy van uwe zyde de tale Canaans / die de waereldt niet verstaat: Jesus is myn Heil / myn beste Schat / myn Sieraat / myn Burgt en Vesting / myn eeuwig Goedt.

Wel aan! is 't u rechten ernst / dit Gelove te hebben / zo trekt u van het gewoel der waereldt / als ook van hare onreine lusten af / en geeft gehoor aan Godts Geest. Hoort en leest gaarne zyn H. Woordt. Voert stichtelyke Redenen; want het Woordt Godts is het Zaat des Geloofs. Eigent u deze volgende heerlyke spreuken toe: Een Kindt is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, ende de Heerschappy is op zyne schouder; ende men noemt zynen Name, wonderlyk, Raadt, sterke Godt, Vader der eeuwigheidt, Vrede-Vorst. Komt herwaarts tot my, alle die vermoeit ende belast zyt, ende ik zal u ruste geven. Dit is een getrouw Woordt, ende aller aanneminge waardig, dat Christus Jesus in de waereldt gekomen is, om Zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben. Ik ben zeer vrolyk in den Here, myne Ziele verheugt haar in mynen Godt; want Hy heeft my bekleedt met de Klederen des Heils, den Mantel der gerechtigheidt heeft Hy my omgedaan. My aangaande, 't is my goedt naby Godt te wezen. Ik zette myn betrouwen op den Here, Here, om alle uwe werken te vertellen. De zeventig Overzetters vertalen het προσκολλᾶσθαι, 't geen te zeggen is; iemant aan den hals hangen / gelyk een Kindt zyne Moeder. Bidt zonder ophouden. Het Gebedt is wel de Dochter des Geloofs; doch deze Dochter voedt de Moeder. Zucht dikwils: „ Heer! ik gelove; maar kom „ myn

Middelen om zyn zwak Gelove op te richten.

Jes. IX. 5.

Matth. XI. 28.

1 Tim. I. 15.

Jes. LXI. 10.

Ps. LXXIII. 28.

„ myn ongelove te hulp/ en versterk myn Gelove. Ach/ myn
„ Here en myn Godt! gy zyt immers de aanvanger en voleinder
„ mynes Geloofs; Ei/ volbreng dan in my het goede werk/ dat
„ gy begonnen hebt. Wil de windt van aanvechting myn Ge-
„ loofs-licht uitblazen/ steek gy het meer en meer aan. Wil myn
„ Geloof als een zwakke Wynstok heen vallen/ bindt gy het we-
„ der vast. Wil het als een klein Kindt struikelen; Heer! neem
„ my dan by de handt/ en uwe vrymoedige Geest ondersteune my.
Gaat dikwils met kranke en stervende luiden om/ en bedenkt/ wat
de Tydt en de Eeuwigheidt is. Houdt u by geoeffende Christenen;
want gelyk de eene Kool de andere/ zo steekt ook het een Geloof
het ander aan. Daarom gy gelovige vrome Christenen/ sterkt uwe
Broederen. Laat uw Gelove door de Liefde werkzaam zyn; schoon
de Waereldt meent/ dat wanneer men zich zelven maar overreedt/
dat Jesus voor ons geleden heeft/ en voor 't overige als een eerlyk
Burger in de Waereldt leeft/ en geen grove Zonden pleegt/ het als
dan genoeg is: Het Gelove lydt gene heerschende Zonden/ en moet
zich vertonen in de Werken, gelyk een Boom aan zyne Vruchten.
Zo weinig als de Zonne zonder Licht/ en een Vuur zonder warm-
te kan zyn; zo weinig kan het Gelove zonder Liefde zyn. Indien
een Christen geen Liefde tot Godt en zynen Naasten in zich bevindt/
zo is 't enkel dwaasheit zich te willen verbeelden/ dat men 't zalig-
Jac. II. 18. makendt Geloof zou hebben. Het heet hier; Toont my uw Gelove
uit uwe Werken, ende ik zal u uit myne Werken myn Gelove to-
nen. Et visu & volatu; Aan 't Gezicht en aan de Vlucht kent men
den Arendt. Non lucent otiosæ; De Starren lichten al voortgaan-
de. Zo laat ook een Christen zyn Licht schynen. Dierhalven laat
de Vruchten des Geloofs/ als Liefde/ Vrede/ nederigheit/ gedult/
kuisheidt/ en zachtmoedigheidt/ in al uw leven en wandel uitblin-
ken. Zegt; gelyk ik geloof/ zo wil ik spreken; gelyk ik spreek/ zo
wil ik leven; gelyk ik leve/ zo wil ik lyden en geloven; en zo als
ik gelove/ wil ik sterven.

Troost in zwakheit des Geloofs. Maar my dunkt/ ik hoor een vroom Kindt Godts zuchten en
zeggen: „ Ach/ kon men zo geloven/ gelyk wy gehoort hebben!
„ maar helaas! ik moet roepen/ Heere! kom myn ongelove te hulp.
„ Hoe zwak is menigmaal myn Gelove! waar blyven dikwils die hef-
„ felyke ondervindingen van myn Hart? Hoe klein is myne ken-
„ nisse! Hoe vele stichtelyke Predikatien heb ik gehoort/ daar ik
„ weinig van behouden heb! Hoe zwak is het vertrouwen op Godt!
„ Myn Here Jesus! gy weet de zwakheidt mynes Geloofs. Doch
„ gy weet ook de oprechtheidt daar van/ en dat ik u hartelyk lief
„ hebbe/ schoon de Liefde zich altyt zo niet vertoont/ gelyk zy be-
„ hoorde/ en ik gaarne wilde. Zulke klachten hebben eertyts wel ge-

Be

Heiligen moeten doen. Paulus was wel zo een heilig Man/ en nochtans moest hy zeggen: Niet dat ik het alrede gekregen hebbe, Philip. III. 12.
maar ik jage daar na, of ik het ook grypen mocht. „ Ik ben van „ gedachten/ zegt Luther, dat Paulus zo sterk niet heeft kunnen ge- „ loven/ als hy wel daar van gesproken heeft. Ik zelf bespeur me- „ nigmaal eenen harden stryдt/ en ben zo sterk in 't Gelove niet/ „ als andere wel van my denken. De droefheidt over de zwakheidt des Geloofs is een teken/ dat het geen Tydt- nog Schyn-Geloof, maar een zaligmakendt Geloof is. Het is beter/ met een zwak en vreesachtig Geloof Christus aan te hangen/ als door trotsche vermetelheidt en valsche verbeeldinge zich zelven te bedriegen. Terwyl het Hart zucht; Ach myn Here Jesus! dat ik u doch uit grondt myner Ziele lief hadt! dat en omhelst het Jesus met de Armen der Liefde. Het gaat met het Gelove, als met enen Boom/ die juist niet altyt groen is/ maar echter in den kouden Winter zyn zap wel behoudt. Sommigen hebben een sterk Gelove/ en weten het niet. 't Is met hun/ gelyk met Maria Magdalena, die Jesus met tranen zocht/ en onwetende met hem sprak; zy zeide/ Zy hebben mynen Here weggenomen, en ik weet niet waar zy hem gelegt hebben. Het gaat met hun/ gelyk ene Bruidt/ die haren Bruidegom/ dien zy zoekt/ van onmagt in de armen valt. Een zwak Gelove blyft evenwel een Gelove/ gelyk een Vonkje altyt Vuur/ een droppel altyt Water/ een Kindt altyt een Mensch blyft. Ja/ een zwak Gelove drukt Jesus des te krachtiger aan het Harte; gelyk de oude Simeon, die Jesus in zyne armen nam/ terwyl hy Hem met zwakke ogen aanschouwde. Zyt dierhalven getroost; Jesus zal voor u bidden/ dat uw Gelove niet ophoude. Daar zal nog een tydt komen/ dat dit Vonkje branden zal als ene vlamme des Heren, welke door gene Wateren van droefheidt zal uitgebluscht konnen worden. Komt eindelyk de doot/ zo zult gy des te begeriger tot uwen Heilandt naderen. Gy zult dan uwe afgematte handen naar Hem uitstrekken/ en met vreugde roepen: Kom Here Jesus! kom haastelyk. Amen.

GEBEDT.

Dierbaarste Jesus, *Leidsman en voleinder* onzes allerheiligsten *Geloofs*. Wy zeggen van harten met Kinderlyke ootmoedt uwen Name dank, dat gy onze enige troost beide in leven en in sterven, en 't voorwerp onzes zaligmakenden Geloofs en eeuwige Liefde hebt willen zyn. Maar ach Heer! wy moeten over de zwakheidt van ons Gelove klagen. Het *Vuur*, dat als *ene Vlamme des* Heeren behoorde te branden, ligt dikwils als een zwak Vonkje onder de Asch;

Zo dat wy met bedroefde Zielen moeten roepen; *Wy geloven*, *Here! maar kom ons zwak Gelove doch te hulp.* Immers wilt gy *het gekrookte Riet niet verbreken*, *nog de glimmende Vlaswiek uitblusschen.* Nu, sterk ons dan met de kracht van uwen H. Geest; op dat wy u, den beminnenswaardigen Godt, recht kennen, en ons, ô Heer! in uwe lieflykheden vermaken; dat wy waarlyk *hongeren en dorsten naar uwe Gerechtigheidt*, en ons in de armen uwer Genade werpen, gelyk een gespeent Kindt in de Schoot zyner Moeder; zo dat wy met ene bewoge Ziele zeggen: *Myn Here*, *ende myn Godt!* Verleen ons, dat wy ons Gelove werkzaam in de Liefde, en door enen vromen Wandel voor u, ô Godt, bewyzen, om dus *onze Roepinge* en *Verkiezinge* vast te maken. Zet ons als *een Zegel op uw Hart*, *en als een Zegel op uwen arm*, op dat gene stromen van tegenspoeden onze Liefde uitblusschen. Wanneer wy zwak worden, Heer, *bidt voor ons*, *dat ons Gelove niet ophoude*; en wanneer wy eindelyk sterven, zo laat ons in ons uitterste in Gelove zuchten: *Here Jesus! ontfang mynen Geest. Doet wel Here*, *aan Sion*, *en bouw de* vervalle *Muren van uw Geestelyk Jerusalem* op. Geef Vrede in de Landt-palen van uw Sion. Verenig *Manasse en Ephraim.* Laat *Babel vallen*, *de volheit der Heidenen ingaan*, *en gantsch Israel zalig worden.* Zegen den dienst van uw Woordt, zo hier, als op andere Plaatsen. Verleen en onderhouw vrome Herders en Leraars, die hunne toevertrouwde Kudden met Leer en leven weiden; op dat geen verwaarloost Bloedt van hunne handen geëischt worde, maar zy zich zelven, en die hen horen, mogen behouden. Amen.

Onze Vader, enz.

HET

HET GEMAAKT LIEFDE-VERBONDT DER GELOVIGEN MET CHRISTUS.

Na het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

TOen Esther tot den Koning Ahasueros zou worden gebragt, wierdt zy een gantsch Jaar van te voren met Myrrhe-Olie, met Speseryen, en met andere versierselen der Vrouwen versiert. De Gelovige, als de Geestelyke Bruidt van den Here Jesus, worden in deze waereldt ook versiert en voorbereidt, wanneer hunne harten van de vergankelyke dingen dezes levens worden afgetrokken, zo dat zy hun Vaders Huis en hun Maagschap vergeten. Zy worden door het Woordt en Sakramenten indachtig gemaakt hunne hoge verloving, op dat zy des te hartelyker naar Jesus zouden verlangen; ja, zy worden door de Myrrhe des kruisses, en de Speceryen der droefheden zo verre gebragt, dat zy zich waardiglyk hunne roepinge dragen, en zich te vaster aan hunnen Heilandt houden, tot dat zy eindelyk,

Esth. II. 12.
De bereide Esther, een voorbeeldt der Gelovigen, die zich tot de Bruilost des Lams bereiden.

als ene wel-versierde Bruidt / in den Hemel op de Bruiloft des Lams worden gebragt. Om hier van in des Heeren vreze meerder te spreken / en ons ook de hoge weldaden te binnen te brengen / die de Here ons heden aan zyne Tafel heeft bewezen / zyn wy in den Raadt der vromen by een vergadert. Daarom bidden wy Godt om ware dankbare harten / en om den genadigen bystandt zynes H. Geestes / met het allervolmaakste Gebedt. Onze Vader, enz.

TEXT. HOGEL. II. VS. 16, 17.

Myn Liefste is myne, ende ik ben zyne, die weidet onder de Lelien, tot dat dien dag aankomt, ende de schaduwen vlieden.

TWEDE INLEIDING.

1 Sam. XVIII. 23. Davids hoge eer van een Schoonzoon des Konings te worden.

Is dat licht in u lieder ogen, des Konings Schoon-zone te worden? Dus antwoordde eertyts David den Knechten Sauls, toen dezelve hem een Huwelyk met de Dochter van dien Koning voorsloegen. David wist wel / dat Saul de eer en waardigheidt van Koning Israëls bezat / en by gevolge ongelyk hoog verheven was boven den geringen staat / waar in hy toen was. Hy wist wel / dat ongelyke Huwelyken zelden wel uit vallen. Hy dacht mogelyk: zo weinig een Herders-staf by enen Scepter voegt / zo weinig voegt ook een Konings Dochter aan de zyde van enen Herder; 't Was een gebruik in de Oostersche Landen / dat de Bruidegom ene Bruidts-gift aan zyne Beminde moest doen / die zo veel te groter en aanzienlyker moest zyn / als de Bruidt hoger van staat was; om die rede brengt David zyn onvermogen by / zeggende; Ik ben een arm en veracht Man. David kende den aart des Konings wel; Hy wist / dat hy een oplopendt Man was / die zich licht vertoornde / die reets ene Spiets naar hem geworpen hadt / om hem aan den Wandt te hechten, en dat men om de minste oorzaak by den zelven in ongunst kon raken. Daarom mogt het hier wel heten: procul à Jove, procul à fulmine. Behalven dit / was David wel zo wys / dat hy lichtelyk kon opmaken / waar deze vrientschap van Saul op doelde. Hy kon gemakkelyk bevroeden / dat het Triomf-Liet / 't geen het Volk wegens zyne overwinninge op Goliath gezongen hadt / Saul heeft zyne duizenden, maar David zyne tien duizenden verslagen / meer verbittering als Liefde by den Koning hadt verwekt / en dat dus dit Huwelyk hem maar ten val en ondergang zou strekken. Dierhalven wilde hy zo gereet tot dit Huwelyk niet bewilligen / maar zeide;

Is

Is dat licht in u lieder ogen, des Konings Schoon-zone te worden? Even dus mogten ook wel arme Menschen-kinderen uitroepen, wanneer hun de liefde van Godts Zoon, door ene Geestelyke verloving wordt opgedragen: Is dat licht in u lieder ogen, ene Bruidt van den Koning aller Koningen te zyn? Echter, gelyk de genade Godts veel bestendiger is als de gunst, die Saul David toedroeg, en gelyk de Liefde van Jesus, oprechter is als de Liefde van Michal, laat deze Geestelyke Bruidt zich lichtelyk overreden, en roemt derhalven: Myn liefste is myne, ende ik ben zyne, die weidet onder de Lelien, tot dat die dag aan komt, ende de schaduwen vlieden; gelyk wy in onzen Text zien. Wy zullen daar uit voorstellen.

De Verbondts vereniging der Gelovigen met hunnen Heilandt Jesus.

„ Maar gy, ô dierbaarste Jesus! die ons arme Zondaren zo wel „ wilt; Neig onzer aller Harten tot uwe Liefde, zo dat wy mondt „ en Harte aan u geven, en uit grondt onzer Zielen zeggen; Wy „ zyn de uwe, ô Zone Davids! Wy houden het met u, en willen „ u getrouw blyven tot in de doot. Amen.

VERKLARING.

Gelyk de Zonne-Bloem zich gekeert houdt naar de Zonne, zo rekhalst ene gelovige Ziel naar Christus, de Zonne der Gerechtigheidt, zo als uit onzen Text blykt, in welken wy vinden: Afdeling.

(1) Ene oprechte Liefde-Bekentenis van Christus Bruidt, bestaande in de woorden; Myn Liefste is myne, ende ik ben zyne.

(2) Ene nadere beschryving van den Bruidegom: Die weidet onder de Lelien, tot dat dien dag aan komt, ende de schaduwen vlieden.

De Bruidt noemt Jesus enen Liefsten, en zegt van Hem, dat Hy de hare is. (1) Daar zyn Gemoedt-Liefstens, gelyk David en Jonathan; (2) Bloedt-Liefstens, gelyk Moses en Aaron; (3) Echt-Liefstens, gelyk Abraham en Sara. Jesus is onze Gemoedt-Liefste, die ons lief heeft gehadt tot in de doot. Hy is onze Bloedt-Liefste, die ons Vleesch en Bloedt heeft aangenomen, en zich niet geschaamt, ons zyne Broeders te noemen. Hy is onze Echt-Liefste, door ene eeuwige onder-trouw. Van dezen Liefsten zegt de Bruidt; Hy is myne, ende ik ben de zyne. Daar mede doelt zy op de Verbondts-vereniging, die zy door het Gelove met haren Heilandt heeft: Ik zwoer u, ende kwam met u in een Verbondt spreekt de Here Here, ende gy wierdt myne. Dit myn is een Geloofs-woordt. Zy gelooft niet alleen historischer wyze, dat Jesus een Zaligmaker, een

Jesus is een Liefste der Gelovigen.

Hebr. II. 11.

Hos. II. 19.

Ezech. XVI. 8.

Mid-

Middelaar en Voorspraak is; Zy geeft niet alleen te verstaan/ dat zy zyne beminnens-waardige Eigenschappen erkent; maar zy toont ook door dit myn, dat zy een hartelyk vertrouwen op Hem heeft. Zy werpt zich in zuivere Liefde in de Genade-armen van haren Heilandt; zy eigent zich zyn Lyden en verdiensten toe/ en door Hem alles wat Hy verworven heeft. Zy weet/ dat Hy om harent wille in de waereldt is gekomen/ om haar zalig te maken; daarom zegt zy; Myn Liefste is myn. Zy merkt Hem aan als een duurzaam goedt. Een mensch kan maar voor enen korten tydt van aardtsche dingen zeggen; Dit is myn Geldt en goedt/ dit is myn Huis, dit is myn Landt; want de doot kan hem van dien Eigendom berooven. Maar wie Jesus heeft/ kan zeggen; Hy is myne, en blyft myn. Want geen Dief nog Rover/ geen Vuur nog Water/ geen doot/ nog iet anders/ kan een Christen dit Eigendom ontnemen. Zy merkt hem aan als een dierbaar en nut Eigendom. Al kon ik zeggen/ de halve waereldt hoort my toe; wat zou het myne Ziel doch kunnen helpen/ indien ik geen beter goedt in den Hemel hadt? Maar als ik zeg; Myn Jesus is de myne; zo zeg ik: Hy is myn Profeet, die my leert; myn Hogepriester, die voor my bidt; myn Koning, die my beschermt. Gelyk Hy de myne is/ zegt de Bruidt/ zo ben ik ook de zyne. Hy heeft my van eeuwigheidt lief gehadt: Hy heeft my met zyn Bloedt verlost en vrygekocht: Hy heeft my tot de gemeenschap zyner Kerke geroepen: Hy heeft my wedergeboren door Water en Geest. Daarom zegt zy met David; Ik zal u
Ps. XVIII. 2. hartelyk lief hebben, Here, myne sterkte. De Here is myne Steenrotze, ende myn Burgt, ende myn uithelper, myn Godt, myn Rotze, op welken ik betrouwe. En met Asaph; 't Is my goedt, na-
Ps. LXXIII. 28. by Godt te wezen, ik zette myn betrouwen op den Here Here, om alle uwe werken te vertellen. Als ook met Jesaia; Ik ben zeer vro-
Jes. LXI. 10. lyk in den Here, myne Ziele verheugt haar in mynen Godt.

Jesus, een Herder der Gelovigen. Joh. X. 27.

De Gelovige Ziel beschryft haren Jesus nader / en zegt; die weidt onder de Lelien. Zy merkt haren Heilandt aan als enen trouwen Herder, die haar / als zyn Schaap/ weidt. Gelyk een Herder zyne Schapen kent / zo kent ook Christus zyne Schapen. Een Herder weidt zyne Schapen op groene Beemden/ en voert hen tot versche Water-stromen; Dus weidt Christus ons ook op de groene Beemden van zyn Woordt / en verquikt ons met de Wateren des Levens: Een Herder verwerpt de zieke Schapen niet/ maar koestert die/ en neemtze zorgvuldig waar; Dus wil ook Christus het gekrookte Riet niet verbreken, nog de glimmende Vlas-wieke uitbluſſchen. Een Herder roept zyne verdwaalde Schapen te rug; zo doet Christus ook ene gelovige Ziele/ wanneer zy op zondige dwaalwegen komt. Hy roept ons door zyn Woordt/ door middel van

zyne

: Dienaren: Myn Kindt/ myn Schaap! waar wilt gy heen?
iet op de gevaarlyke Zonden-wegen. Keer weder, ô Sulamith,
weder. Zo waarachtig als ik leve, ik hebbe geen lust in de doot
Zondaars, maar daar in, dat hy zich bekeere en leve. Waar
gy doch heen lopen/ daar ik niet zyn zou? Zo gy opvoer ten
nel, ik ben daar; of beddede gy u in de Helle, ziet, ik ben daar.
mt gy vleugelen des dageraats, en woonde gy aan 't uiterste der
; ook daar zoude myne handt u geleiden, ende myne rechter-
t zoude u houden. Hebt gy gezondigt; by my is genade. Hebt
ny verlaten; myne Liefde/ myne voorzorg/ myne bescherming
ewaring heeft u nochtans niet verlaten; In tegendeel/ ik brei-
nyne handen den gantschen dag naar u uit. Ik loop u na/
oek u, als een verlore Schaap wederom/ en roepe; Komt her- Matth. XI.
rts tot my, alle die vermoeit ende belast zyt, ik zal u ruste ge- 28.

it is het weiden onder de Lelien van den allervriendelykstien Hoe dezel-
er. Want de Bruidt zegt; die onder de Lelien weidt. Het ve onder
dt in den Grondt-text wordt somtydts voor Rozen, en som- de Lelien
s voor Lelien genomen: wy kunnen hier beide te samen nemen. weidet.
us weidt onder de Rozen, wanneer Hy de zynen door veel kruis
roefheden ten Hemel brengt. Daarom zegt de Geestelyke Sa-
n; Gelyk ene (Roos of) Lelie onder de doornen, alzo is myne Hogel. II.
ndinne onder de Dochteren. De Weiden van Jesus zyn aan- 2.
me Weiden, die 't hart versterken/ gelyk de Lelien het hoofdt.
die reden zegt David; Heer! indien uwe Wet niet ware ge- Ps. CXIX.
st al myne vermakinge, ik ware in myn' druk al lange vergaan. 92.
als myne gedachten binnen in my vermenigvuldigt wierden, heb- Ps XCIV.
uwe vertroostingen myne Ziele verquikt. Nu/ hoe lang weidt 19.
deze goede Herder zyne Schaapen? tot dat de dagh aankomt
de schaduwen vlieden. Dit is ene beschryving van den vroe-
Morgenstondt, wanneer de dagh koel is, en de schaduwen door
ogaande Zon verdwynen en ophouden. De hete dagh betekent
itte der waereldtsche verdrukkingen en vervolgingen; in dezelve
t Jesus zyne Kudde/ doch beschermt en behoudt haar/ zo/
niemant Hem zyne Schapen uit de handt kan rukken. De dagh
el, wanneer Hy adem-haling/ en aangename uren van ver-
kinge aan zyne Kerke geeft/ ook niemant laat verzoeken boven
nogen, maar de verzoeking een einde laat nemen, dat men die
ragen kan. De schaduwen zyn allerhande gebreklykheden en
levende zwakheden. Daar zyn ook schaduwen van onweten- 1 Cor.XIII.
t; want wy zien in Hemelsche dingen/ als door enen Spiegel. En 12.
kennen is ten dele. Onze gehele Godts-dienst is maar ene
duwe en afbeelding van het gene wy eeuwig in den Hemel zul-

len doen. Betreffende de schaduwen van aanklevende zwakheden en onvolmaaktheden / dezelve wyken / wanneer de Zonne der Gerechtigheit zich nader aan ons hart openbaart. Ey wyken / wanneer Godt ons verlost van dit Lichaam des doots; en zy wyken volkomelyk ten dage der vrolyke Opstandinge.

Profetische Toepassing.

Deze Geloofs- en Liefde-verklaring van Christus Bruidt / past zeer wel op de Apostolische Kerk / in den eersten tydt des Nieuwen Testaments. Want toen de Vossen der valsche Apostelen den Wyngaart des Heren omwroetten / en 't Jodendom daar in brengen wilden / gaf de ware Apostolische Kerk hier in onzen Text eene uytmundige verklaring van zich zelve / als of ze zei: „Weg / valsche Apostelen! ik wil de Lidt-tekenen der Besnydenisse niet dragen.
„ Zou ik de Tucht meesters op Moses Stoel voor myne Mannen
„ houden? Neen / gantschelyk niet! Myn Jesus heeft my vry gemaakt: myn Heilandt heeft my verlost van 't juk / dat wy noch
„ onze Vaderen konden dragen. Dezelve is myn Koning, myn
„ Wet-gever, myn Hoge-priester. Hem wil ik horen en gehoorzamen / en tot Hem alleen zeggen: Rabbouni! Myn Meester,
„ myn Heer / en myn Godt! Ik weet waar myn Harts-harder
„ weidt: Ik behoef hem niet meer te zoeken by de stinkende Bokken der Slacht-offeren. Tracht gy der Christenen naam uit te
„ delgen / gy Dochters van Jerusalems; Ik weet / dat myn Jesus onder de doornen van vervolginge weidt / en dat hy wel eer
„ enen snorkende Vyandt heeft toegeroepen: Saul! Saul! wat vervolgt gy my! Ik zal hem gaan zoeken / niet onder de Wolven,
„ die met enkel ban / bliksemen en vervloekingen omgaan / maar
„ onder zachtmoedige Leraren / die de Kudde weiden en niet over
„ haar heerschen; die de Baniere van Jesus voeren / en de witte
„ Klederen van onschuldt dragen / onder de Lelien van reine Lere en
„ heilig leven; die enen zoeten reuk des Heils van zich geven / en
„ gelyk eene Lelie in 't Dal laag wassen en nederig zyn. Waar twee
„ of drie vergadert zyn, daar weet ik / dat Jesus midden onder hen
„ is. Aan dien Jesus wil ik my houden / tot dat de hitte der vervolginge ophoudt / en het overige der schaduwachtige plechtigheden geheel zal verdwenen zyn.

TOEPASSING.

Bestraffing der Waereldts gezinden.

Is nu dit uwe stemme / ô ware Bruidt van Christus! My Liefste is myne, ende ik ben de zyne, die weidt onder de Lelien, tot dat de dagh aan komt, ende de schaduwen vlieden? Wat is dan de stem der genen / die zeggen; Wat is u Liefste meer als een ander Liefste / dat gy zo op myne Liefde roemt? Waarlyk niet die van de Docht-

n

ren Zions, maar die van de Dochteren Jerusalems. Ach/ hoe vele Menschen zyn 'er nog onder de Christenen/ die deze tale Canaäns niet verstaan/ Myn Liefste is myne, en ik ben zyne? O dwaze waereldtlingen en aardtsch-gezinde Menschen! hoe verheugt gy u/ wanneer gy zeggen kundt/ Dit Goudt en Zilver is 't myne? dit Huis is 't myne? dit is het grote Babel, 't geen ik gebouwt heb, ter ere myner Heerlykheit? Ik voor my zou liever niets in de waereldt willen hebben/ indien ik mynen Jesus in den Hemel zou moeten missen. Gy zegt/ de waereldt is myn; en de Gelovige zeggen/ Jesus is myne. Godt heeft ons zynen Zone geschonken, en alles met hem; wie heeft nu 't meeste? Het uwe is tydelyk, het onze eeuwig: het uwe is Aardtsch, het onze Hemelsch: Het uwe is ene haast verdwynende schaduwe, 't is nevel, rook en windt; en ons hoogste Goedt behouden wy in leven en in sterven, tydelyk en eeuwig. Wie heeft nu 't beste verkoren? oordeelt redelyk en verstandig. Waar blyft het uwe/ wanneer de doot roept; Gy dwaas! dezen nacht zal men uwe Ziele van u weg nemen; en wiens zal alles dan zyn, dat gy verzamelt hebt? Het blyft in de waereldt; maar waar blyft gy en uwe genadeloze Ziel dan? Uwe waereldt verlaat u/ uwe schatten blyven hier/ uwe Tafel-vrinden komen u niet helpen. Jesus is uw Vyandt en Rechter, de Satan uw Aanklager en Beul; Het Graf uwe Gevangenis, en de Hel de rampzalige verblyfplaats van uwe arme Ziele.

Der waereldts vrienden.

Komt hier/ gy Menschen-Kinderen! die u op de vriendtschap der waereldt verlaat/ en denkt vry/ Ik heb vele Vrienden in de waereldt/ die my genegen zyn; ik ben by ieder bemint; Ik heb magtige Vrienden, die my beschermen; Ik heb ryke Vrienden, die my helpen; ik heb vrolyke Vrienden, die my den tydt verkorten. Waar blyven uwe Vrienden/ wanneer noodt en doot komt? Vrienden in den noodt/ zyn zeer schaars: Onder hondert Vrienden zult gy nauwlyks enen trouwen vinden. Al komen zy hoops-gewys om uw Sterf-bedde/ en dat zy daar bittere tranen storten; wat helpt u dat/ indien Jesus uwe Vriendt niet is? De vriendtschap der waereldt is vyandtschap Godts; Dierhalven wilde ik liever geen enen Vriendt in de waereldt hebben/ als dat Jesus myn Vyandt zou zyn. Wanneer ik dien ten vriendt hebbe/ zo wilde ik liever met Daniel onder de Leeuwen/ met Joseph onder de Moordenaars/ met David in de Woestyne/ met Elias onder den Jeneverboom/ en met Jacob op enen Steen rusten; als dat ik hem ten vyandt hebbende/ met den ryken Man aan zyne prachtige Vreugde-Tafel/ met Haman aan de Maaltydt van Ahasuerus/ met Belsazar in zyn wellustig banket zou wezen/ en dat ik een ogenblik zonder de Genade van mynen vriendt Jesus zoude zyn.

 Ach!

Vele zoeken Jesus niet.

Ach! hoe weinige zoeken Jesus, daar hy weidt! Het lopen en rennen naar tydelyke dingen heeft geen einde. Men zoekt Geldt en Goedt te Water en te Landt/ boven en onder de Aarde/ met recht en onrecht/ met een quaadt en goedt gewete; het myn en uw maakt veel beweging in de waereldt. Maar helaas! men bekommert zich niet om Jesus/ als 't hoogste Goedt te zoeken. En schoon ook Joannes/ als met den vinger wyzende/ zegt/ Ziet! het Lam Godts, dat de Zonde der waereldt draagt; zo zyn 'er doch weinige/ die daar acht op slaan. De verbloekte Mammon vermag meer by velen/ als de gemeenschap van Jesus. Wanneer 'er van ydelheit gesproken wordt/ zo is ieder even oplettende en levendig; maar handelt men van de gemeenschap met Christus; zo is elk slaperig en doot. Andere zyn 'er/ die niet alleen Jesus niet zoeken/ maar Hem zelfs ook van zich weg stoten/ wanneer Hy hen naloopt; en die echter noch den naam willen hebben/ dat zy Christenen zyn/ die Jesus lief hebben. Maar welk ene Liefde zou dat wezen/ indien ene Bruidt haren Bruidegom met slagen weg dreef? Geloof het vryelyk/ Zondaar! uwe zonden zyn niet anders dan scherpe Zwaarden/ die Jesus zo menigen Harten-stoot geven/ als zy begaan worden. Welk ene Liefde zou dat zyn/ indien ene Bruidt tot haren Bruidegom zeide; Ik heb u wel lief/ maar ik mag u niet lyden; Ik houde u wel in waarde/ maar ik mag niet gaarne met u omgaan; Het gezelschap van anderen is my aangenamer als 't uwe. Foei/ wat ene vuile en overspelige Liefde! Wie durft zeggen/ dat hy Jesus lief heeft/ die niet hebben wil/ dat Jesus op zyne gedachten/ woorden en werken acht zal slaan? Wie durft zeggen; Ik beminne mynen Heilandt/ die niet gaarne zyn Woordt hoort? 't Is gantsch niet genoeg/ dat men nu en dan ten Avondtmaal gaat/ aan Jesus ene uitterlyke Liefdekus geeft/ en daar na weder zyne oude Zonden-Boelen na loopt. Hy zegt; of gantsch aan my, of gaat voorby. Gy hebt te doen met enen Liefsten/ die zeer yverig is/ om zyne versmade Liefde en Vriendtschap te wreken.

Vermaning tot Geestelyke vreugde.

Daarom/ ach myne waarde Christenen! hebt Jesus doch waarlyk lief/ en zegt met mondt en hart: Myn Liefste is myne, en ik ben zyne. Verheugt u/ dat gy met dezen Bruidegom verlooft en ondertrouwt zyt. Aan dien Liefsten hebt gy enen Eedt gezworen by den Doop. Godts Dienaars zyn de Eliëzers/ die u tot dezen Bruidegom leiden/ als ene reine Bruidt tot haren Man. Hier op Aarde geschiedt de Onder-trouw; en daar boven in den Hemel de voltrekking des Huwlyks en Bruiloft des Lams. By 't Avondtmaal ontfangt gy den Trouw-ring/ de heilige Verbondts-tekenen/ het pandt zyner Liefde. Was 't ene grote zaak/ dat David van

een-

een Herder tot een Gemaal der Koninklyke Prinses Michal wierdt gemaakt; was 't ene grote zaak / dat Esther, de Dochter van een armen Joodt/ tot ene Gemalin van den groten Koning Ahasuerus wierdt verkoren; wat ene Genade is het dan niet / dat de Koning des Hemels en der Aarde / wiens Throon de gantsche Waereldt vervult / die van zo vele duizendtmaal duizenden sterke Engelen wordt gedient / aan wien alle de Koningen der Aarde hulde moeten doen / en van wien zy hunne Kronen / als een Leen van hunnen Leen-heer moeten ontfangen / om dat de gantsche Waereldt Hem toebehoort; wat ene Genade / zeg ik / is het niet / dat zo een magtig Koning zich zo ver vernedert tot ons / die zyne Vyanden waren / en niets hadden / dat Hem tot Liefde kon bewegen / dat hy ons in zyn Genade-Verbondt aanneemt / en tot Erfgenamen des Hemels maakt! Ziet eens / gy Heilige Godts! welk ene Liefde de Vader ons bewezen heeft, dat wy Kinderen Godts mogen heten; dat wy de naam mogen voeren van de Bruidt van Godts Zoon, en van ene eeuwige Erfgename der onuitsprekelyke Hemelsche Heerlykheit.

Doch beproeft u zelven / of deze Bandt der Liefde tusschen u en uwen Jesus wel vast gebonden is. Indien gy denkt / hoe kan ik weten / of Jesus de myne is, en ik de zyne? Mogelyk wordt ik wel door enen zoeten waan bedrogen / of dat ik my zelven door ene overreding en verliefde verbeelding vlye. Welke ontwyfelbare Kentekens kan ik doch hebben? Zo vraag ik u; Hoe weet gy / dat uw beste Vriendt / dien gy op Aarde hebt / u trouwlyk lief heeft? Gy zult zeggen: Om dat Hy my alles goedts doet / en met raadt en daadt / in lief en leet by staat. Ene Bruidt / die men vraagt; Hoe weet gy / dat gy verlooft zyt / en u beroemen kunt enen Bruidegom te hebben? zal antwoorden; Hier is zyn Brief en Zegel van eige Handt / en met zyn Bloedt ondertekent: Hier zyn zyne Geschenken; Hier is zyn Trouw-ring. Even dus kunt gy ook van Jesus zeggen: Hier is zyn Woordt en dierbare Belofte: Hier is zyn Handtschrift; Hier zyn zyne Zegelen en Verbondts-tekenen. Hy heeft myn verstandt verligt / zo dat ik de wonderen in zyne Wet aanschouwe: Hy heeft myn Hart geheiligt / zo dat ik Hem meer lief hebbe, als myn Geldt en Goedt / als Vader en Moeder, Man of Vrouw, Kinderen, of enige andere Vrienden in de waereldt. Myn hart brandt my inwendig / wanneer ik van Jesus en zyne Liefde hoor spreken; ik beminne zyne Getuigenissen. Hy is myn hoogste Goedt / myn beste Vriendt / dien ik in Gelove omhelze. Ik hebbe hem oprechtelyk lief, met hem houde ik het; Hem wil ik getrouw blyven in voor- en tegenspoet / in leven en in doot. Myn Liefste is myne, en ik ben zyne. Bemint toch dezen Liefsten / en bedenkt / wat hy om-

Kentekens der Gelovigen.

om uwent wille heeft uitgestaan. Jacob diende zeven Jaren om zyne Rachel; maar Jesus heeft om uwe Ziel meer dan viermaal zeven Jaar gedient, en dat wel in enen harden moeielyken dienst. Indien ene Maagt door Rovers weggevoert was geworden / die haar in ene duistere Gevangenis hadden geworpen / alwaar zy aan Ketenen gekluistert lag / en door sterk-gewapende bewaart wierdt; en een koninklyke Prins / een dapper Helt / waagde het / om haar te verlossen; sloeg door de wacht heen / doch met bekoming van gevaarlyke wonden; opende de deure der Gevangenisse / verbrak de Ketenen en Banden van hare handen en voeten / stont met zyne bloedige wonden voor haar / en badt haar / dat zy zich aan hem wilde verloven; wat dunkt u? zou zo ene verloste / die niet anders als de doot voor ogen hadt gezien / weigeren haren Verlosser / die haar van de doot geredt hadt / zyn verzoek toe te staan? Nu / zulke weldaden heeft Godts Zoon ons bewezen. Hy biedt ons zyne Liefde aan; waarom zouden wy weigeren die aan te nemen? Doch / wilt gy Jesus waarlyk lief hebben / zo moet gy alvorens alle Mede vryers uit uw hart verbannen: Gy moet uwen eigen wil breken: Zyn wil moet uw wil / en zyn bevel uw werk zyn. Eer Jacob enen anderen naam kreeg / en Israël, dat is / een Vorst Godts, wierdt genoemt / moest hy overwinnaar zyn; Dus mede / myne Geliefde / wilt gy Vorsten en Vrienden van Godt heten / zo moet gy alvorens regte Jakobs en overwinnaars van uwe zondige lusten wezen, indien gy anders wenscht op de plaats Pniel, dat is / voor Godts aangezichte te komen. Bewyst ook deze Liefde tot Jesus in der daat: Bemint Hem standtvastig, oprecht en yverig; want immers is hy de magtigste / de vriendelykste / de trouwste / de standtvastigste / en de dankbaarste Liefste / die de allerminste Liefdewerken eeuwig beloont. Weidt Jesus u als zyne Schapen, zo houdt u ook onder zyne kudde. Komt en blyft gestadig op de groene Weiden van zyn H. Woordt. Bemint de zuivere wateren der waarheit / en schuwt de stinkende Bokken van begeerlykheidt der ogen, des vleesches, en grootsheit des levens. Hebt gene gemeenschap met de verscheurende Wolven van quaadt gezelschap / die u van de kudde zoeken af te lokken. Treedt in de voet-stappen van uwen Herder: Zyt zagtmoedig en geduldig / gelyk de Schapen / en volgt Jesus na; want, zegt hy / myne Schapen horen myne stemme, ende zy volgen my, en ik geve hen het eeuwige leven. Wyl Jesus onder de Lelien weidet; zo leert van de Lelien des Velts / wat van uwen plicht is. Ene Lelie opent zich voor den Hemel / en is gesloten naar de Aarde; Dus sluit ook uw hart voor de waereldt / en laat het voor den Hemel open zyn. Ene Lelie ontsluit zich des Morgens / wanneer de dauw valt / en de Zon schynt; zy neigt haar Hooft voor de allerminste

minste windt/ en beweegt hare gele tonge/ als wilde het leveloos Schepzel zynen Schepper danken. Zo mede/ wanneer de dauw der Genade op uwe Zielen valt/ wanneer de Zonne der Gerechtigheit u met haren glans verheugt/ wanneer Jesus uwe Zielen goedt doet; zo vernedert u met ootmoedige harten; Laat uwe Lof- en Dank-Liederen horen/ en zegt: Loof den Here, myne Ziele, ende Ps. CIII.
al wat binnen in my is zynen heiligen name. Loof den Here, myne 1, 2.
Ziele, ende en vergetet gene van zyne weldaden. Wat is witter als ene Lelie/ en wat is welriekender? Het wit is een Zinne-beeldt van de zuiverheit in de Lere, en de reuk een Zinne-beeldt van een Godtvruchtig leven.

Indien gy deze plichten in acht neemt/ kunt gy u troosten in alle Troost in
lyden/ kruis en droefheden. Zyt gy in armoede/ gy weet dat gy kruis.
den ryken Jesus hebt: De Hemel met alle deszelfs schatten is de uwe. Het enige is maar/ dat wy onzen schat niet behoorlyk weten te waarderen. Wanneer de waereldt zegt: Dit Huis is 't myne; Zo wyst ene Gelovige Ziel naar den Hemel/ en zegt: Dat Huis hoort my toe. Wanneer de waereldt zegt: ik heb kostelyke Klederen naar de nieuwste mode/ zo antwoordt ene Gelovige Ziel:
Het geen Christus voor my leedt, is myn Sieraat en Eere-Kleedt;
Daar mee zal ik voor Godt bestaan, als ik zal in den Hemel gaan.
Wanneer de Waereldt zegt/ Ik heb Geldt; zo antwoordt de Ziel/ Ik ook/ en 't myne is in den Hemel goedt en gangbaar/ daar 't uwe maar als drek wordt geacht. Het myne kan ik in de doot mede nemen/ daar gy 't uwe aan anderen moet laten. De Waereldt zegt: Ik geniet wellust/ en leef alle dagen vrolyk en prachtig; Een Kindt Godts zegt; ik leef in de allerzoetste gemeenschap van mynen Verlosser; Ik heb Vrede met Gode, en 't getuigenis van een goedt gewete verstrekt my voor een dagelyks Vreugde-Feest. De Waereldt zegt/ Ik heb Dienaren/ die my oppassen; een Kindt Godts/ Ik heb de heilige Engelen/ die my ten dienste staan. Zegt de Waereldt/ ik geniet veel ere; zo antwoordt een Kindt Godts; my wedervaart ene veel grotere; want ik kan steeds met vrymoedigheit den Koning van Hemel en Aarde aanspreken; en vermag alle dingen door Christus, die my kragt geeft. Hebt gy Phil. IV,
allerlei kruis en droefheit in deze waereldt/ zo denkt; Ook onze 13.
Geestelyke Echt is niet zonder bitterheit. Weet gy niet/ ô Bruidt/ die met het Bloedt van Jesus duur gekocht zyt, dat uw Bruidegom onder de Lelien en Rozen weidt? Waar Rozen zyn/ daar zyn ook Doornen/ en zelden loopt het zo onbeschadigt af/ dat de Schapen van Jesus niet hier en daar hunne Wol zouden moeten laten/ onder 't verkeerdt Geslacht der boze en bedorve Waereldt. Door de Myrrhe des Kruisses wordt Christus Bruidt opgeslert en

voor-

voorbereidt; Doch 't Kruis op Aarde maakt ons bemint in den Hemel. Klaagt gy over de schaduwen van aanklevende zwakheden; dat uwe kennisse nog klein / uwe Liefde tot Jesus niet vurig genoeg / uwe Aandacht niet groot genoeg / uw leven niet heilig genoeg / en uw Gelove niet sterk genoeg is; Weest verzekert / dat even dusdanige klagten / indien zy van harten geschieden / kentekenen van uwe oprechtheit voor Godt zyn. Haast zal 'er nog wel een tydt komen / waar in alle deze schaduwen zullen verdwynen. Hier op Aarde blyft onze kennisse ten dele; maar daar boven in den Hemel zullen wy Godt volmaakt kennen / volmaakt lief hebben / en volmaakt loven. Wy zullen daar in volmaaktheit leven / en ons in volmaaktheit verheugen over de allerzoetste gemeenschap van onzen Jesus. Daar toe helpe ons de drie-enige Godt / hoog-gelooft in der Eeuwigheit. Amen.

GEBEDT.

Gy hebt my 't hart genomen, dierbaarste Zielen-Vriendt Jesus, met de ogen uwer Liefde, met het Woordt uwer Genade, en met de onwaardeerlyke Verbondts-tekenen aan uwe Tafel, waar mede gy ook heden zo menige vermoeide Ziel verquikt hebt. Myn Godt! wat waren wy doch voorheen, en wat zyn wy nu? Voorheen waren wy arme, snode, vloek- en doot waardige Zondaars en Zondaressen, een verfoeizel der heilige Engelen; en indien gy 't niet belet hadt, zouden wy een prooie der Helle zyn geworden. Doch nu zyn wy uwe lieve Kinderen, ene Bruidt van uwen Zoon, ene vreugde der Engelen, en Erfgenamen des Hemels. Maar ach! wat zyn wy toch in dit *Lichaam des doots!* Wat is het kleine vonkje van Liefde, dat in onze harten glimt, by de Zonne uwer Genade te rekenen! Wat is dit nauwe Vat onzes harte by de grote Zee uwer oneindige barmhartigheit te vergelyken. Grote Godt! werk gy zelf in ons, wat gy gebiedt. Zyn wy uwe Bruidt, zo verleen, dat wy alle Medevryers van *begeerlykheit der ogen*, *des vleesches*, en *grootsheit des levens*, uit onze harten verbannen, en u alleen en boven alles lief hebben. Zyn wy uwe Schapen, zo laat ons, ô grote Aarts-herder! naar uwe stemme alleen horen, in uwe voedtstappen treden, en u navolgen in lief en leet, in goede en in quade dagen; tot dat eindelyk de Avondt onzes levens aankomt, en de schaduwen der aanklevende zwakheden verdwynen. Maak ons ondertusschen sterk in den Geest, vurig in de Liefde, vrolyk in Hope, geduldig in tegenspoeden, dapper en kloekmoedig in den strydt, standtvastig in 't Gelove. En kroon ons na dit alles met de Kroone der Heerlykheit, ô Kroon van eeuwige Liefde. Amen. Onze Vader, enz.

HET

HET ONTHEILIGT VERBONDT.

Voor het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Drie dingen zyn noodtzakelyk/ zo een gewigtig werk naar behoren zal verrigt worden. Een goet begin, een goet midden, en een goet einde. Dit heeft voornamelyk plaats omtrent het H. Avontmaal. Is 't begin daar van niet goet/ zo is van 't midden en einde niet veel beters te wachten. Indien 't begin niet door ene ware en behoorlyke voorbereiding gemaakt wordt; 't is onmooglyk dat zo ene onbereide aangenaam aan des Heren Tafel kan zyn/ en dus moet daar op zekerlyk een bedroeft einde volgen/ namelyk doot/ hel/ en verdoemenis. Maar waar 't begin goet is/ dat arme Zondaren hunne zonden voor den alwetenden Godt bekennen/ genade en vergiffenis zoeken/ en ware betering beloven/ daar kan het midden en einde ook niet dan goet zyn/ dat is/ Godt neemt zulke als wel bereide dischgenoten aan/ laaft en verquikt hunne hongerige en dorstige Zielen met de ryke goederen van zyn huis/ en laat hen daar door een gezegent einde hebben/ hier op Aarde in genade/ en namaals in den Hemel in eeuwige zaligheit. Op dat wy nu dit heilig en gewigtig werk wel beginnen/ wel voortzetten/ en wel eindigen mogen/ bidden wy/ Onze Vader, enz.

Een goet begin, midden en einde zyn nodig.

TEXT. PSALM L. vs. 16, 17.

Tot der Godtlozen zeit Godt; wat hebt gy myne Inzettingen te vertellen, ende neemt myn Verbont in uwen monde? Dewyl gy de kastydinge haat, ende myne woorden achter u benen werpt.

TWEEDE INLEIDING.

Wet-predikaatsien zyn nodig by 't Avontmaal.

Indien 'er ooit straffe Wet-predikatien nodig zyn / zo zyn het / wanneer wy komen om ons met Godt te verzoenen: Want wy brengen dan harten voor Hem / die met zonden beladen zyn / die vol vuiligheit en gruwel steken / en die wy gevolgelyk afleggen moeten / zo wy anders genade en vergiffenis willen erlangen. Het arch-listig en bedrieglyk harte is / helaas! van nature van zo enen aart / dat het zyne Zonde-naaktheit tracht te bedekken / gelyk Adam en Eva hunne naaktheit met Vyge-bladeren; of dat het zich tracht te ontschuldigen / gelyk Gehasi; die / volgens zyn zeggen / nog hier nog daar geweest was, schoon hy Naaman tegens den wille zynes Heren was nagelopen. De Phariseesche waan zit de Mensche gemeenlyk zo diep in den boezem / dat hy zich inbeeldt rein te wezen / en dus meent / dat de Hemel hem meer uit recht als uit genade toekomt. De Vleeschelyke zorgeloosheit is de gevaarlyke Draak / die menige arme Ziel met zynen adem vergiftigt / en de ongure Leviathan / die menig hart in den afgrondt der Helle en verdoemenis stort. Daarom doen trouwe Ziel-zorgers / die het oprecht met hunne aanvertrouwde Zielen menen / dan wel meest hun uiterste best / om aan hunne Toehoorderen de schandelyke / en in Godts ogen zeer afschuwelyke Zonde-naaktheit te vertonen. Daar geldt dan by hen geen aanzien van Persoon; maar zy verheffen hunne stemme als ene Bazuine, bestraffen vrymoedig / en ontzien niemant. Want zy weten / dat het Bloedt der verwaarloosden van hunne handen zou geeischt worden, en dat niemant voor hen rekenschap zou geven / als Godt hen afvraagt / of zy de Zielen wel gewaarschuwt hebben / die met hun weten op de wegen der zonden gingen. Zy ontzien ook geen haat nog vyandtschap der waereldt / gene lastering nog vervolging; maar verheugen zich veel meer / wanneer zy zien dat de Duivel hunne vyandt is; want daar aan bespeuren zy / dat zy zyn Ryk afbreuk gedaan hebben. Om deze reden zei eens zeker Leraar: „Het berouwt my niet / dat ik ooit te „scherp gepredikt hebbe; maar het berouwt my / dat ik al te zagt

„ den

„ ben geweest / en dat ik Oly in de wonden gegoten heb / daar ik „ Wyn in hadt behoren te doen. De vromen nemen dat niet qualyk van hen / om dat die weten wat Ampt zy bedienen / en dat alles tot hun beste wordt gedaan; en dierhalven zien zy ook gaarne / dat de Zonde-zweren van 't arglistig hart open gedrukt worden. En schoon de Godtlozen ook daar over morren / en volgens Jesabels aart / de Liefde en trouw der Ziel-zorgers niet enkel haat vergelden / zo zyn deze doch getroost by zich zelven / wyl hun Ampt van den Here / en hunne zaak van Godt is / en wyl zy een Beschermheer hebben / die magtig is hen te beschutten. Godt zelf gaat ons daar in voor in onzen Text-Psalm / uit welken wy voorstellen zullen:

Het ontheiligt Verbondt door verzuimde Plichten der Disch-genoten aa 't Avontmaal.

„ Maar gy, ô yverige Godt! Laat uw Dienaar zo spreken, dat de „ eeuwes Naams, en het Heil en welvaart veler Zielen daar door mag „ bevordert worden. Geef kracht aan den donder uwes Woordts, „ en giet Wyn en Oly in onze gewonde Zielen tot onze genezing. „ Amen.

VERKLARING.

Wee den genen, die haar diepe versteken willen, voor den Here hunnen Raadt verbergende, ende welker Werken in duisterheit geschieden, ende zy zeggen, wie ziet ons? Dus beschryft de Profeet Jesaias de Huichelaars, die heimelyk in zonden leven / en menen / dat de Godt Jakobs het niet ziet. Zulke schandelyke Menschen zyn het / die zich wel uiterlyk op Godts Verbondt / en op de gemeenschap van Christus beroemen; maar ondertusschen niet minder als enen Christelyken wandel leiden. Daarom zegt Godt tegen den Godtlozen: Wat neemt gy myn Verbondt in uwen monde, enz. Voor eerst spreekt de Heer van den Godtlozen; en ten tweden bestraft hy hem / dat hy Godts Verbondt in zynen mondt neemt / daar hy doch de kastydinge haat. Huichelary is ene schrikkelyke zonde. Esai. XXIX. 15.

Jehovah, de Heer / die zich door genen uiterlyken glimp nog schyn laat bedriegen / maar een alwetent Godt is / die in 't verborgen ziet / spreekt tot den Godtlozen. רשע betekent zodanig een mensch / die Godt niet in Geest nog in waarheit dient; die het niet oprecht met Godt meent / en zich niet door ene ware toestemming aan Godt overgeeft; die Godt niet van harte lief heeft / en Godts Genade niet deelachtig is; met een woordt / een mensch / die Godt slechts met den mondt / maar geenzints met het harte dient. Tot zodanig een spreekt Godt. Niet vriendelyk / maar in toorn; niet Godtlozen, welke die zyn. Godt spreekt to

 ge-

TEXT. PSALM L. VS. 16, 17.

Tot der Godtlozen zeit Godt; wat hebt gy myne Inzettingen te vertellen, ende neemt myn Verbont in uwen monde? Dewyl gy de kastydinge haat, ende myne woorden achter u benen werpt.

TWEEDE INLEIDING.

Wet-predikaatsien zyn nodig by 't Avontmaal.

Indien 'er ooit straffe Wet-predikatien nodig zyn / zo zyn het, wanneer wy komen om ons met Godt te verzoenen: Want wy brengen dan harten voor Hem / die met zonden beladen zyn / die vol vuiligheit en gruwel steken / en die wy gevolgelyk afleggen moeten / zo wy anders genade en vergiffenis willen erlangen. Het archlistig en bedrieglyk harte is / helaas! van nature van zo enen aart, dat het zyne Zonde-naaktheit tracht te bedekken / gelyk Adam en Eva hunne naaktheit met Vyge-bladeren; of dat het zich tracht te ontschuldigen / gelyk Gehasi; die / volgens zyn zeggen / nog hier nog daar geweest was, schoon hy Naaman tegens den wille zynes Heeren was nagelopen. De Phariseesche waan zit de Mensche gemeenlyk zo diep in den boezem / dat hy zich inbeeldt rein te wezen / en dus meent / dat de Hemel hem meer uit recht als uit genade toekomt. De Vleeschelyke zorgeloosheit is de gevaarlyke Draak / die menige arme Ziel met zynen adem vergiftigt / en de ongure Leviathan / die menig hart in den afgrondt der Helle en verdoemenis stort. Daarom doen trouwe Ziel-zorgers / die het oprecht met hunne aanvertrouwde Zielen menen / dan wel meest hun uiterste best / om aan hunne Toehoorderen de schandelyke / en in Godts ogen zeer afschuwelyke Zonde-naaktheit te vertonen. Daar geldt dan by hen geen aanzien van Persoon; maar zy verheffen hunne stemme als ene Bazuine, bestraffen bynoodig / en ontzien niemant. Want zy weten / dat het Bloedt der verwaarloosden van hunne handen zou geeischt worden, en dat niemant voor hen rekenschap zou geven / als Godt hen afvraagt / of zy de Zielen wel gewaarschuwt hebben / die met hun weten op de wegen der zonden gingen. Zy ontzien ook geen haat nog vyandtschap der waereldt / geen lastering nog vervolging; maar verheugen zich veel meer / wanneer zy zien dat de Duivel hunne vyandt is; want daar aan bespeuren zy / dat zy zyn Ryk afbreuk gedaan hebben. Om deze reden zei eens zeker Leraar: „Het berouwt my niet / dat ik ooit te „scherp gepredikt hebbe; maar het berouwt my / dat ik al te zagt

„ver

„ ben geweest / en dat ik Oly in de wonden gegoten heb / daar ik „ Wyn in hadt behoren te doen. De vromen nemen dat niet qualyk van hen / om dat die weten wat Ampt zy bedienen / en dat alles tot hun beste wordt gedaan; en diethalven zien zy ook gaarne / dat de Zonde-zweeren van 't arglistig hart open gedrukt worden. En schoon de Godtlozen ook daar over morren / en volgens Jezabels aart / de Liefde en trouw der Ziel-zorgers niet enkel haat vergelden / zo zyn deze doch getroost by zich zelven / wyl hun Ampt van den Here / en hunne zaak van Godt is / en wyl zy een Beschern-Heer hebben / die magtig is hen te beschutten. Godt zelf gaat ons daar in voor in onzen Text-Psalm / uit welken wy voorstellen zullen:

Het ontheiligt Verbondt door verzuimde Plichten der Disch-genoten na 't Avontmaal.

„ Maar gy, ô yverige Godt! Laat uw Dienaar zo spreken, dat de „ eeuwes Naams, en het Heil en welvaart veler Zielen daar door mag „ bevordert worden. Geef kracht aan den donder uwes Woordts, „ en giet Wyn en Oly in onze gewonde Zielen tot onze genezing. „ Amen.

VERKLARING.

Wee den genen, die haar diepe versteken willen, voor den Here haren Raadt verbergende, ende welker Werken in duisterheit geschieden, ende zy zeggen, wie ziet ons? Dus beschryft de Profeet Jesaias de Huichelaars, die heimelyk in zonden leven / en menen / dat de Godt Jakobs het niet ziet. Zulke schandelyke Menschen zyn het / die zich wel uiterlyk op Godts Verbondt / en op de gemeenschap van Christus beroemen; maar ondertusschen niet minder als enen Christelyken wandel leiden. Daarom zegt Godt tegen den Godtlozen: Wat neemt gy myn Verbondt in uwen monde, enz. Voor eerst spreekt de Heer van den Godtlozen; en ten tweden bestraft hy hem / dat hy Godts Verbondt in zynen mondt neemt / daar hy doch de kastydinge haat.

Huichelary is ene schrikkelyke zonde. Esai. XXIX. 15.

Jehovah, de Heer / die zich door genen uiterlyken glimp nog schyn laat bedriegen / maar een alwetent Godt is / die in 't verborgen ziet / spreekt tot den Godtlozen. רשע betekent zodanig een mensch / die Godt niet in Geest nog in waarheit dient; die het niet oprecht met Godt meent / en zich niet door ene ware toestemming aan Godt overgeeft; die Godt niet van harte lief heeft / en Godts Genade niet deelachtig is; met een woordt / een mensch / die Godt slechts met den mondt / maar geenzints met het harte dient. Tot zodanig een spreekt Godt. Niet vriendelyk / maar in toorn; niet

Godtlozen, welke die zyn.

Godt spreekt to

den Zondaar. gelyk hy tot Moses op den Berg sprak/ maar gelyk hy tot een vallig Israël onder aan den Berg deed. Godt spreekt, of/ c zyn Woordt, 't geen den Zondaar zyne overtredingen voor c stelt; of door zyne Dienaars. die hem zyne Zonden voorhouden door 't Gewete, dat den Zondaar overtuigt; of eindelyk door f fen, om hem tot inkeer te brengen.

Des Zondaars Huichelary. Wat zegt Godt dan tot den Zondaar? De Straf-predika wordt uitvoerig in de volgende woorden van dezen Psalm verha En de korte Inhout van die geheele Predikaatsie/ is deze. neemt gy myn Verbondt in uwen monde? Godts Verbondt is di nadige onderhandeling van den drie-enigen Godt met den Zondaar, door Godt Gelove en gehoorzaamheit aan den Middelaar des G den-Verbondts eischt, en den Zondaar leven en Zaligheit bel Op dit Genade-Verbondt beroemen zich de Huichelaars/ men dat zy Wedergeborene zyn/ en deel hebben aan alle de Godde Beloften. Zy beroemen zich Godts Kinderen te heten/ en G Volk te zyn/ daar zy nochtans de Kastydinge haten. (1) De e van/ daar de Heer tegen yvert/ zyn zulke/ die de Kastydinge ha Menschen/ die zich over hun leven en wandel niet willen laten straffen/ maar boos en vertoornt daar over worden. Dusda een was Achab. Deze stelde zich uiterlyk wel vroom aan; n toen Elias hem bestrafte/ vloekte hy/ en stondt den Man G naar 't leven. Dus maakten 't ook de Phariseën; die leiden l voor Jesus/ en mogten niet lyden/ dat Hy hen bestrafte. (2) tweede soort daar Godt tegen yvert/ zyn zulke/ die zyne woo achter hen henen werpen. Dit is eene gelykenis/ genomen va Paardt/ dat/ wanneer 't zat is/ achter uit slaat/ en zyn Vo verstrooit. De Godtlozen zyn ook gelyk een vet Jeschurun achter uit sloeg tegens zynen Dryver; en gelyk een onbandige die tegen den Prikkel schopt. Zy werpen Godts woorden a hen/ door verachting van alle trouwe waarschuwingen en ve ningen/ en vinden genen smaak in de zoetigheden des Euangeliu Ziet/ myne Geliefde/ hoe getrouw de lieve Godt ons waarsc voor Huichelary, waar in men zich een Christen noemt; en n tans tegens 't bevel van Christus/ van de Wet/ en van 't E gelp leeft. Godt yvert ten hoogsten over zulken/ die zynen n in hunnen mondt nemen/ en den zelven echter door hun godl leven onteeren/ even als of Jesus een voorstander van godtloo was. Gelyk de Wilde in America/ toen zy de gierigheit/ onk heit/ en moorderyen der Spanjaarts zagen/ zeiden; Zyn dat C tenen? Dan moet hun Godt wel een quaadtaardige Godt, en Gelove een schandelyk Gelove zyn; Dus wordt ook de die Name Godts door een godtloos leven onteert/ en de Chri

Naam voor anderen stinkende gemaakt/ alzo zulke Menschen door hun ondeugendt leven Godt lasteren.

De plichten naar 't Avondtmaal, zyn:

Deze Bestraffing betreft ook alle/ die tot des Heren Tafel naderen/ en aldaar een uiterlyk Verbondt met Godt maken/ zonder nochtans hunne gelofte na te komen/ die ze Hem daar zweren; die 't Avondtmaal slechts uit gewoonte houden/ en de ordentelyke tydt daar toe in acht nemen/ wyl het zo de manier is/ om voor de waereldt niet heel voor Ongodisten gehouden te worden; die zich uiterlyk vroom aanstellen/ doch in hun hart het niet oprecht met Godt menen/ maar als te voren naar hunne oude Zonden-wegen keren/ en dus door dit heilig werk hun leven niet het allerminste beteren.

Om ons voor deze Zonde te wachten/ en nu waardiglyk weder tot het H. Avondtmaal te komm.n komen/ moeten wy de navolgende Plichten daar omtrent in acht te nemen.

Zich aan Godt over geven.

1. Wy moeten ons geheel aan Godt overgeven: Wy moeten Hem het volle Opper-bestier onzer Ziel laten; Gelyk men tot een goedt Vriendt zegt; Beveel hier zo vry/ als of gy in uw eigen Huis waart. Toen de Inwoners der Stadt Doornik den Franschen Koning Lodewyk den XIden verwelkomden/ boden zy hem een goudt hart, in ene zilvere Lelt besloten/ aan. Dit moest ene jonge Juffer hem behandigen/ met deze Aanspraak; Sire, het hart van deze Stadt is voor uwe Majesteit alleen open. Dus moeten wy ook zeggen/ wanneer wy van de Tafel des Heren afgaan: Heer, myn hart staat voor u alleen open; tot uwen dienst is alles wat ik hebbe.

Hem danken.

Ps. CIII. 1, 2.

2. Wy moeten den Here danken in openbare en byzondere Gebeden/ en met David uit grondt des harten zeggen; Loof den Here, myne Ziele, ende al wat binnen in my is zynen heiligen name. Loof den Here, myne Ziele, en vergeet gene van zyne weldaden. Loven de jonge Ravens den Here/ dat Hy hun lichamelyke spyze geeft; wat moet een redelyk Mensch niet doen over de Geestelyke spyze/ die zo veel edeler is/ als de Ziel het Lichaam/ en de Hemel de Aarde overtreft? Om deze reden wordt het dierbaar Sacrament Euchariſtia of ene Dank-maaltydt genoemt. Daarom noemt ook Paulus den Wyn/ den drinkbeker der Dankzegginge, waar mede wy den Here dankzeggen. De oude Leraars in de Latynsche Kerk gebruikten dit volgende Formulier: Bidt, en drinkt het tot gedachtenisse van Christus Lyden, met Dankzegginge. De Joden/ het Pascha gegeten hebbende/ plachten dan den Lof-zang te zingen/ dien zy het groot Hallel noemden/ en die in enige Psalmen bestondt. Dus lezen wy ook by Mattheus van een Lofzang, die na het genieten van 't Avondtmaal gezongen was. Indien iemant van ene Aardsche Tafel zonder bidden wegging; zou men

Matth. XXVI. 30.

men zo enen niet voor een Godt-vergete Mensch houden? Hoe veel te zwaarder zou men zich dan bezondigen / indien men van deze Genade-tafel zonder Dankzegginge weg ging? Dankte Abrahams Knecht den Here / die zyne Reize voorspoedig hadt doen zyn; hoe veel te meer zyn wy verplicht Godt te danken / wanneer dit Geeste-lyk Huwelyk gesloten is / en onze Ziel na de afgematte Reize der Zonden weder verquikt en getroost is geworden? Dankten Moses en Mirjam den Here / toen zy de Egiptenaren ontkomen / en door de rode Zee hunne Vyanden gelukkig ontsnapt waren; wat behoren wy niet te doen / daar onze Ziel uit de harde slaverny van den helschen Egiptenaar ontkomen is / en hare Vyanden / de Waereldt / Duivel en Hel overwonnen heeft? Zouden wy gene Dankzegging doen / als wy overwegen / aan wiens Tafel wy geweest zyn? Aan de Tafel van enen Koning des Hemels en Aarde: Van Mephiboseth staat / dat hy d' ere hadt / aan Koning Davids Tafel te eten; maar nog ongelyk groter ere is het / aan de Tafel van Jesus te eten, die niet alleen Davids Zoon, maar ook zynen Here was. Haman verhengde zich / toen hy by de Koninginne Esther ter Maaltydt verzocht wierdt; maar zyne blydschap veranderde in dodelyke droefheidt. Doch wy hebben ware reden ons te verheugen / om dat wy tot ene Tafel genodigt worden / daar wy niet de doot / maar het leven verkrygen. Joseph onthaalde zyne Broederen aan zyne Tafel / en de overige Gasten aan ene mindere. Jesus doet ons nog groter ere aan; Wy eten niet alleen aan de Tafel van onzen Joseph, maar Hy geeft zich zelven ook aan onze Zielen over tot ene Geestelyke Spyze. Daarom / indien wy de Spyze betrachten / zo wekt ons dezelve niet minder op tot Dankbaarheit. Salomons Tafel was zeer beroemt; maar hare Heerlykheit komt nog in lange niet by de Heerlykheit van Jesus Genade-Tafel.
Gen. XLIX. 20. Toen Jakob sterven zou / voorzeide hy aan Aser; dat zyn Broodt vet zou zyn, en dat hy Koninklyke lekkernyen zou leveren. Dit acht de Waereldt voor iet groots / en dezelve oordeelt zich / als een Vleeschelyke Aser / gelukkig / als zy alle dagen goedt eten en drinken kan hebben. Maar ene Hemelsch-gezinde Ziele maakt hier geen werk van: Zy vraagt met een Daniel niet veel naar de Lekkernyen der Waereldt / maar zegt veel meer; Zalig is hy, die 't Broodt eet in 't Koninkryke der Hemelen. Dit is het Broodt des Levens, dat ons versterkt op den weg naar den Berg Godts / en van meer kracht is als Jonathans Honig. Wat doet een Mensch niet om het Aardsche Broodt? De Kinderen Israëls wenschten liever by Egiptens Spyzen in de argste slaverny te zyn / als in de Woestyne het Broodt te ontberen. De Egiptenaars verkochten hunne Akkers / ja zich zelven om Broodt te hebben / en dankten

Jo-

ph/ dat zy het nog hebben konden. Welke Dankbaarheit zyn wy dan niet aan Godt in Christus Jesus schuldig/ die ons in onze Geestelyken honger en dorst het voedtzel der Ziele gegeven heeft! Hoe dankbaar betoonde Israël zich toen het Manna viel! Zouden wy dan niet in vrolykheit dankbaar zyn/ wanneer het Manna op onze Tenten valt? Zien wy op ons zelven: O hoe veel oorzaken hebben wy dan niet/ om met Dankbaarheit den Drink-beker op te nemen/ en met een dankbaar Gemoedt het Genade-broodt te eten! Wy zyn van nature Kinderen des toorns/ afvallige van de jeugt aan/ onvruchtbare als ene Doorn-hegge. Onze Vaders waren Amoriters, en onze Moeders Hethitische. Nu/ over zulke ontfermt zich de Heer/ en zegt; Brengt hier arme/ blinde/ lamme/ op dat zy van myne vete eten/ en uit mynen Beker drinken. Hy hadt genoegzame reden gehadt om ons af te wyzen/ en hy roept ons tot zich. Hy hadt ons billik mogen doden/ en hy belooft ons het leven. Hy hadt ons naar verdienste in de Helle mogen stoten/ en hy ontsluit ons den Hemel. Wy waren de brokken der Honden niet waardig/ en hy geeft ons het Broodt der Kinderen. 't Zou veel geweest zyn/ indien hy ons met de Cananeesche Vrouw/ als een Hondeje/ de brokjes hadt laten by een zoeken/ onder zyne Genade-tafel; en nu zet hy ons aan den Disch als Zonen en Dochteren. Wy waren niet waardig van verre te staan/ en hy roept ons toe; treedt tot het heilige der Heiligen. O overgrote weldaadt; die ons billik verheugen moet!

Liefde oeffenen.

Wy moeten ook na 't ontfangen en genieten van 't H. Avondtmaal ware Liefde oeffenen, en dat algemeen tegen allen/ die gemeenschap met ons hebben/ en aan ene Tafel met ons zyn geweest; want een Broodt is het, zo zyn wy vele een Lichaam; dewyl wy alle enes Broodts deelachtig zyn. Wy moeten een Hart en Ziele wezen. Wy zyn door Christus alle Burgers van ene Stadt/ Huisgenoten Godts/ Ledematen van een Lichaam/ Stenen aan een en 't zelve Gebouw/ Ranken aan enen Wyngaart. In 't byzonder moeten wy na 't Avondtmaal onze Liefde betonen aan den Armen/ en denken/ dat Jesus Christus ook arm om onzent wille geworden is/ als mede/ dat hy ons de Armen in zyne plaats nagelaten/ en aan onze Zielen bevolen heeft. Wanneer de Israëliten weldaden ontfangen hadden/ offerden zy Brandt-offeren; en in de Offerhanden der weldadigheit heeft Godt een welbehagen.

1 Cor. X. 17.

Hebr. XIII. 16.

In Zegen heen gaan.

Ook moeten wy den Zegen ontfangen/ en ons den zelven in waar Geloof toe eigenen. Want dezelve is als een Zegel van Godts dienst/ dat de Here op ons hart drukt/ en waar door hy ons belooft/ in alle onze Lichamelyke en Geestelyke nooddruftigheden te zullen geven/ wat ons nut en zalig is.

Dit

Dit zyn de Plichten na 't Avondtmaal / die wy in de Kerk in acht te nemen hebben. Maar wat moeten wy doen wanneer wy t' huis komen?

Zich de Goddelyke weldaden te binnen brengen. Exod. XXV. 25.

1. Wy moeten de weldaden herdenken, die de Heer aan ons gedaan heeft / en de smakelyke Vruchten des H. Avondtmaals herkauwen. Merkwaardig was het / dat outyts rontom de Tafel der Toon-broden / ene Lyst gemaakt was / op dat het Broodt niet zou konnen afgeschoven worden. Dus moeten wy ook zorge dragen / dat 'er ene Lyst of Randt aan de Tafel van ons harte zy / op dat het Genade-broodt / 't geen daar in gelegt wordt / niet afgeschoven worden. Om deze reden was het / dat een zeker Godtvruchtig Mensch / toen hem gevraagt wierdt / of de Predikaatsie gehouden was? antwoordde; Zy is wel gesprooken; maar niet gehouden.

Zich beproeven hoe de heilige Maaltydt bekomen is.

2. Wy moeten ons zelven beproeven en nauwkeurig onderzoeken, wat voor ene werking het H. Sakrament in onze Zielen heeft gehadt; wat voor ene heilzame kracht, vreugde en troost ons hart daar door ondervonden heeft; hoe ons Gelove daar door versterkt is, en hoedanig ons voornemen is. Maar wat raadt / indien een Disch-genoot dan bevindt / dat hy zo vruchtbaar niet geweest is als hy wel gewenscht hadt? Dan moet men onderzoeken / of onze traagheit en slegte voorbereiding de oorzaak daar van niet is. Dan moet men zich voor Godt verneederen / en zich zelven beschuldigen / op dat Godt ons niet beschuldige; ook bidden / dat de Heer / die de goedtheit zelf is / zich met ons wil verzoenen. zo zal Hy ons zekerlyk onze Zonden vergeven. Wy moeten door aanhoudent bidden onze zwakheit zien te vergoeden. Want gelyk een Geneesmiddel niet altydt aanstonts werkt / maar dikwils eerst enige dagen daar na; zo gaat het ook veeltydts met het Avondtmaal. Gelyk een Akker zyne vruchten op zynen tydt voortbrengt; zo doet ook het Avondtmaal. Wy moeten te zorgvuldiger waken / op dat de Satan de geringe Eerstelingen niet weg neme / en de Doornen van nieuwe zorgeloosheit het goede Zaat niet verstikken. Wy moeten ons te meer de Godtvruchtigheit en enen heiligen wandel bevlytigen / op dat onze Ziele te eerder tot gerustheit kome. Doch indien wy bevinden / dat het H. Avondtmaal ons zeer wel bekomen is / en dat de Heer ons aan zyne Tafel krachtiglyk verquikt en getroost heeft; moeten wy onze hartelyke dankbaarheidt betonen / en zeggen: „ O genadenryke Godt / hoe onuitsprekelyk groot is uwe genade „ en barmhartigheit / die gy aan ons arme Zondaren bewezen „ hebt. Gy drenkt ons uit de beken uwer wellusten, by uw licht „ zien wy het licht. O Godt! al waren alle myne Bloedt-droppe„ len Engelen-tongen / zo zou ik echter uwen Lof niet naar vereisch „ konnen melden, Loof den Here, myne Ziele, en vergetet gene

„ van zyne weldaden. Ook moeten wy Godt bidden/ dat hy het goede werk, 't geen hy in ons begonnen heeft, wil voleinden, en het vonkje onzer Liefde verder aanblazen / op dat ons hart daar door in oprechte Liefde tegen Godt en den menschen behoorlyk mag ontbranden.

Der weldaden indachtig blyven.

3. Wy moeten de gedachtenis der Goddelyke weldaden niet schielyk uit ons hart laten verdwynen. Wanneer een Klok geslagen wordt) behoudt zy een tydt lang haren na-klank. De baren der Zee leggen zich aanstonts niet neder / wanneer zy eens van den windt bewogen zyn. Dus ook / wanneer de windt van Godts Geest de wateren in 't Bethesda onzes harten heeft bewogen/ moet de Lof van Godt gestadig opborrelen. Na dat de Joden het Pascha gehouden hadden / wierdt dat Feest zeven dagen daar na nog gevierr. Ook moeten wy aan anderen verkondigen wat goet de Here aan onze Zielen heeft gedaan; op dat zy/ die het niet gesmaakt hebben/ mogen denken / welk ene heilige Maaltydt moet dat zyn/ die hare Gasten zo heilig en verheugt maakt.

In 't goede toenemen.

Wy moeten wassen in de Genade ende kennisse van onzen Heren Jesus Christus. Wy moeten groeien als Palm-bomen en Cederen Libanons, die geplant zyn in 't Huis des Heren, en op zyn tydt vruchten voortbrengen.

2 Petr. III. 18.

Stryden.

Wy moeten ook stryden tegen den Satan, de Waereldt en ons eigen Vleesch. Dus riep Chrysostomus zyne Disch-genoten toe; Laat ons nu van de Tafel gaan als Leeuwen; en door trotseren en vuurspuwen tegens de Zonde, den Duivel verschrikken. Toen de Joden tegens Antiochius streden / toonden zy den Elephanten het Bloedt van Wyn-druiven, ende van Moerbesien, om haar tot den strydt te moediger te stellen. Wy moeten steets op het Bloedt van Christus star-ogen / 't geen om onzer zonden wille vergoten is/ om daar door te meerder aangemoedigt te worden in onzen Geestelyken strydt tegen de Philistynen van ons harte. Al konnen wy hen niet geheel uitrooien/ zo moeten wy hen doch cynsbaar maken/ gelyk Israël de Canaäniten.

1 Maccab. VI. 34.

Niet wederkeren naar de Waereldt.

De Wyze uit het Oosten keerden niet weder naar den bloedt-dorstigen Herodes, maar gingen enen anderen weg. Wy bezoeken ook hier ons Bethlehem en Broodt-huis/ en daarom moeten wy niet wederkeren op den Waereldt-wegh. Men verhaalt van de Rivier Clitorius, dat die daar uit gedronken hadden/ nooit enigen Wyn meer dronken; wanneer wy ook eens den Wyn van 't Avondtmaal geproeft hebben / moeten wy den Drank der ydele Waereldt versmaden. Salomo verstondt niet/ dat de Dochter van Pharao in Davids Huis gebragt zou worden/ om dat het zelve heilig was wegens de Arke des Verbondts; Dus moet ook de Zonde niet weder in ons hart geleidt worden/ om dat de ware Arke des Verbondts/ Jesus Christus, daar in woont. Ook moeten wy ons yve-

Yverig zyn

in 't Christendom. yveriger betonen in ons Christendom. Toen Jakob door 't Hemelsch gezicht versterkt was / hief hy zyne voeten op, en ging met vreugde en dapperheit voort. Toen Elias krachten hadt gekregen door de Hemelsche Spyze, ging hy een verren weg, tot aan den Berg Horeb. Toen Moses van den Berg kwam, blonk zyn aangezicht; Dus moeten wy ook ons Licht laten schynen. Insgelyks moeten wy standtvastig zyn. Wy moeten ons verplichten den Here te dienen in Heiligheit en Gerechtigheit, alle de dagen onzes levens. Onze Liefde moet zyn als ene vlamme des Heeren. Die myn Vleesch eet, ende myn Bloedt drinkt (zegt Christus) die blyft in my, ende ik in hem. Toen Keizer Carel de Vde voor de laatstemaal het Avondtmaal genoten hadt / zeide hy; Liefste Jesus, blyf by my, en laat ik by u blyven; en dit gezegt hebbende / sloot hy zyne ogen en stierf.

Gen. XXIX. 1.
1 Kon. XIX. 8.
Standtvastig zyn.
Joh. VI. 56.

TOEPASSING.

Vele Disch-genoten nemen deze plichten niet in acht.

Gy hebt nu gehoort / myne Geliefden / wat de Plichten zyn van alle Disch-genoten na 't Avondtmaal / indien zy zich verzekeren willen / dat zy 't waardig genoten hebben. Beproeft nu eens uw hart. Bevindt gy dat ook alles by u / wanneer gy ten Avondtmaal zyt geweest? 1. Gevoelt gy inwendig wel ene Geestelyke vreugde, wanneer gy van de Tafel des Heeren komt? Zegt eens / hoe is uw hart gestelt / wanneer gy de heilige Verbondts-tekenen genoten hebt / en weder op uwe plaats gaat? Is uw hart dan ook vrolyk in den Here uwen Godt? Ach! ik vreze menig zou vrolyker zyn / indien hy aan de Tafel van enen Aardtschen Koning hadt gegeten en gedronken / als aan deze grote Genade-Tafel. Menig zou blyder wezen / dat zyne Schuldt-brieven aan stukken waren gescheurt / als dat Godt de Zonden-schuldt heeft vergeven. Menig zou meer vreugdt betonen / wanneer hem grote Geschenken van Goudt en Zilver gedaan wierden / als dat Jesus het grootste Geschenk / dat alle schatten der Waereldt overtreft / aan hem geeft. Menig zou meer in zyn schik zyn / wanneer hy een prachtig Kleedt aan hadt / als van Jesus bekleedt te wezen met de Klederen des Heils. Menig zou zich meer verheugen / ter Bruiloft te gaan / als tot deze Bruiloft des Lams te treden.

Gevoelen de ware vreugde niet.

Bedenken de weldaadt niet.

2. Denkt gy ook wel / wanneer gy van de Genade-tafel gegaan zyt / aan de weldaadt, die de Heer aan uwe Zielen heeft bewezen? Men ziet wel / dat gy nedervalt en den Here dankt: maar laat uw eigen hart eens zeggen; geschiedt het niet met ene ongevoeligheit? of geschiedt het niet uit gewoonte? Men hoort het zingen na 't Avondtmaal wel; maar hoort Godt ook den Lof uwer Zielen?

't Is niet genoeg dat de mondt zingt; het hart moet het ook / en alle de woorden overdenken die men zingt. Vraagt zelfs aan uw geweten / of 'er niet menigmaal andere invallen en hten by u zyn / in een tydt dat gy niet als Hemelsche behoor- bedenken? Hoe menig ziet-rontom / om te zien hoe deze of zich by 't Avondtmaal gedraagt / hoe deze of gene gekleedt is / at voor ene orde deze gaat / en velt daar over allerhande oorde- ı zyn hart? Heet dat den Here loven?

Is te beklagen / dat men meer een hoogmoedig en hovaardig ederig hart schynt mede te brengen / en dat in ene gelegenheit / ; in men niets minders als op hovaardy behoorde te denken. n plaats dat de een den ander voor zou gaan in nederigheit / t het / helaas! als of de een het boven den ander in hoog- t winnen wil. Men is daar meer bedacht op zynen Rang / n zyne Ere-plaats te betreden / als in ootmoedigheit voor den te verschynen. 't Is ene schande / dat de duivelsche Hovaar- dig in onze kleine Gemeente geoeffent wordt / dat de een oorrang voor den ander zoekt te hebben / tot grote ergernis der en / tot schending en ontering dezer heilige Tafel; ja / tot eige e en schande van zulke hoogmoedige Zielen. Zoekt men een en Hove plaats; laat men die in de Waereltsche By-een- n zoeken / maar niet in 't Huis des Heren. Daar zyn wy mme zondaars voor Godt / en de allergeringste is daar voor ere zo aangenaam / ja mogelyk aangenamer / als de aller- gamste. Is dat het Kleedt van nederigheit 't geen gy mede- t tot dit groot Avondtmaal? O / denkt gy niet / dat de Here uizes een wakendt oog op zyne Disch-genoten heeft! Hoe zal et u gaan / wanneer zyn toorn over u Hovaardigen zal ont- n / en tot u gewete zeggen: Vriendt! Hoe zyt gy hier in geko- , geen Bruilofts Kleedt aanhebbende? Bindt hem handen en voeten erpt hem in de buitenste duisternis, waar weninge der ogen en kners- der tanden zal wezen. Want, wat neemt gy myn Verbondt wen monde, dewyle gy de kastydinge hatet, ende myne Woor- achter u henen werpt?

Hebben enen zondigen strydt, om den rang by 't H. Avondtmaal.

y hebt gehoort / dat men na 't Avondtmaal zyne Liefde tegen t en den Naasten moet betonen. O / hoe slegt wordt deze Plicht in acht genomen van vele onzer Avondtmaal-gangers! Be- t men zich overal wel zo / gelyk men behoorde / en gelyk me- wel zou konnen doen / tot welzyn van Kerken en Scholen / en oodtdruft der Armen? Godt heeft vele weldaden aan onze en bewezen / en men onttrekt zich om den Armen goedt te . Om Hovaardy te plegen / voor zynen mondt iets te beste- en alle dartelheit en wellust te bedryven / spaart men geen

Betonen weinig liefde.

Geldt; Maar als 't 'er op aan komt/ om ter ere Godts iet uit te geven/ dan is menig niet t' huis.

Zyn onbarmhartige.

O hoe zeer is de schandelyke ondeugdt van onbarmhartigheit en vervloekte Gierigheit, by vele onder ons aangegroeit! My heugt den tydt/ dat wy zo onbarmhartig niet waren/ als wy nu/ Godt betert/ geworden zyn. My heugt den tydt/ dat men voor/ of na 't Avondtmaal/ uit een goedt hart den Leraren iets placht toe te zenden/ om naar hun gemoedt onder de Huis-armen uit te delen; maar weldadigheit te bewyzen heeft men nu al lang vergeten. Men laat liever de Armen in hunne noodtdruftigheit troosteloos liggen. Ja/ menig zou hen liever laten versmachten/ als hen iets van zynen overvloedt mede delen. Wie ontfermt zich doch over arme Weduwen en Wezen? Niemant hoort haar Gebedt en kermen; men verstaat haar wel/ en ontzegt haar nochtans alle barmhartigheidt. Die Vader- en Moederloos zyn/ worden van niemant aangenomen/ ook niet van zulken/ die anderen met een goedt voorbeeldt behoorden voor te gaan; in tegendeel verstokken zy hunne harten/ en stoppen hunne oren. Godt heeft enige onder ons klein hoopje laten over blyven/ die hunne knien niet buigen voor den Mammon/ maar regte medelydende harten hebben/ en die maken anderen onder ons beschaamt; ja/ daar zyn zelfs buiten ons/ Samaritanen, die meer barmhartigheit aan onze Geloofs-genoten bewyzen/ als wy zelfs doen/ die Leviten willen heten. Ziet/ dat is de last voor onze dwaze harten; die hun gewete eens zal drukken. Zware zonden liggen 'er op onze Gemeente/ gelyk enen zwaren vloek/ die aan een trouw Dienaar Godts menig angst-zweet uitpersen/ en om welker wille hy dagh en nacht tot Godt zucht/ dat hy de Plagen en rechtvaardigen Straffen/ die de Heer in zyn Woordt op zulke zonden dreigt/ niet over ons wil laten komen. De ene zonden heet onbarmhartigheidt tegen den Armen; de andere twe zal ik tegenwoordig niet noemen. O rechtvaardige Godt! verschoon doch in Genade/ en straf ons niet in uwen toorn. Geef/ dat wy U door ware boetvaardigheit in de roede vallen/ en onze zonden nalaten/ op dat gy ons niet wegrukt in uwe gramschap. Hoe ligt kon de onbarmhartigheit voorgekomen worden/ en hoe gemakkelyk kon men ene betere schikking maken/ waar door onze Huis-armen/ die by hun Trane-broodt zuchten/ zonder onze schade/ ja tot beste onzer Ziele/ geholpen konden worden; indien men 't Woordt des Heren maar gehoorzamen/ en trouwe vermaningen volgen wilde; en den goeden raadt van enen jongen Timotheus/ die by ene andere gelegenheit zal gegeven worden/ niet verachte?

Voorts hebt gy / lieve Broeders / gehoort / dat men ook t'huis komende Godts weldaden niet vergeten moet. Betracht gy dit ook wel? Maar ach! dan denkt menig / Godt dank! dat heilig werk is verricht; Nu mag ik weder wel wat vryer leven. Nu is Godt verzoent; Nu mag ik weder op nieuwe rekening aan zondigen. Maar maken zulke Menschen het niet gelyk Judas, die / toen hy de bete gegeten hadt, heen ging en zynen Meester verriedt? Is dat niet het Bloedt van Christus met voeten treden, wanneer gy uwe welbekende zonden niet nalaat? Ik wil nu niet eens zeggen / dat 'er onder ons wel zyn / die aan des Heren Tafel beloofden / alle bekende ondeugden tegen te gaan; en nochtans dien zelven dagh; ja / aanstonts na den Godtsdienst / zich niet ontzien hebben met weten en voorbedacht te zondigen? O snode gruwel-daadt! de H. Schrift noemt de Leugenaars Kinderen des Duivels, en men maakt gene zwarigheit / om na 't verrichten van zo een heilig werk / een werk des Duivels te doen! Zulke / die aan Godt beloofthadden / hunne Naasten niet te zullen lasteren / hebben echter niet geschroomt / na 't gebruik des H. Avondtmaals op nieuw hunne Laster-tongen tegen hunnen Even-mensch te scherpen; om van vele andere zonden niet te spreken / die uw eige gewete u wel zeggen zal. Heet dat des Heren Avondtmaal houden? Ei / dat zyn schone Gasten / die van de Tafel des Heren komende / zich op nieuw in het slyk hunner zonden wentelen! Heet dat te stryden tegen den Satan, de Waereldt en zyn eigen Vleesch; als men de heilige Wapenen zo haast aflegt / en zich wederom als te voren van den Satan / de Waereldt en 't Vleesch laat regeren?

Overdenken Godts weldaden niet als zy t' huis komen.

Gy hebt gehoort / dat men na 't Avondtmaal yveriger moet worden in zyne heilige Plichten. Beproeft u zelven; vindt gy dat ook in u? Is uw Gelove sterker / uw Gebedt aandachtiger / uwe Liefde volkomener / en uw Leven vromer geworden? Ach! ik vreze / dat menig deze vruchten niet zal gedragen hebben; want dan zouden de Stoelen en Banken zo ledig niet zyn / inzonderheit in de Avondt- en Week- Predikaatsien. Ja / vele verzuimen wel zonder enige noodtzakelykheit de Zondag-morgen Predikaatsien. Is dat de yver / ô slaperige en trage Christenen / dien gy den Here belooft hebt? Denkt gy niet / dat Godt u straffen zal? dat hy u / die de Vergadering zonder noodtzakelykheit verzuimt / krankheit kan toezenden / wanneer gy 't zult beklagen moeten / dat gy Godts Huis zo veracht hebt? Gy hebt gehoort / dat gy u ook tegen uwe Huis-genoten Godtzalig moet gedragen. Hebt gy dat mede gedaan? Ach helaas! hoe vele voorbeelden geven daar slegt proeven van! Ene zaak zal ik u maar zeggen: Indien gy 't waarlyk wel meent met uwe Kinderen en Huisgezin / en als rechte Vaders en Moeders

Wassen niet in 't goede.

 ders

ders voor hen wilt zorgen; waarom laat gy uwe Kinderen dan zo weinig ter Kerke gaan/ en in de Catechisatien komen? Men moet somtyds met veel droefheit zien/ dat men daar zo weinig Kinderen tellen kan/ schoon wy Leraars gaarne alle vlyt wilden aanwenden/ om hen te onderrechten. O/ hoe zwaar zult gy Ouders het deswegen voor den Rechter-stoel van Jesus Christus te verantwoorden hebben!

Troost in bekende zwakheit.

Ik zou nog veel te zeggen hebben; maar de krachten zyn te zwak/ en de tydt is te kort. Echter zal ik nog tot besluit een woordt van troost tot alle vrome Zielen spreken/ die zelve zware gedachten maken/ of zy 't Avondtmaal niet wel onwaardig genoten mogten hebben. Hoe menigmaal denkt een Godtvruchtig hart; Ik ben wel aan de Tafel des Heren geweest/ maar met welk ene gesteltheit/ en met wat nut? Ik heb gene ware aandacht gehadt. Ach! daarom vrees ik/ dat ik een onwaardige Gast ben geweest! Wanneer ik de Genade van Godt en myne zwakheit overdenke/ zo trilt myn hart; inzonderheit wanneer ik my die zware bedreiging te binnen brenge; Wie onwaardig eet en drinkt, die eet en drinkt zich zelven het oordeel. Doch zyt getroost/ bedroefde Ziel! want dit zelve/ dat gy uwe zwakheit en onwaardigheit erkent/ is een zeer goedt teken. Een Godtloze ontfangt het Avondtmaal onwaardig/ en meent echter dat alles wel is. Uwe kinderlyke vreze/ uwe erkentenis en belydenis van zwakheit/ is een teken uwer oprechtheit. Gy moet niet denken/ dat alle het onwaardig ontfangen/ die nog iets zondigs aan zich bespeuren; Neen/ maar zulke/ aan welke hunne zonden om hunner onboetvaardigheit wille toegerekent worden. Maar die zyne onwaardigheit erkent/ is waardig in Godts ogen. Waarom wierdt de Pharifeer voor onwaardig gehouden? Om dat hy ene ingebeelde waardigheidt hadt. En waarom was de Tollenaar waardig? om dat hy zich zelf onwaardig achtte.

In zwakheit des Geloofs.

Mogelyk zult gy zeggen: Ach! dat myn Gelove zo zwak/ en myne aandacht zo los en vluchtig niet ware geweest! Dat ik de woorden der instellinge wel hadt betracht/ en der zelver betekenis behoorlyk ter harte genomen? Maar/ al wederom getroost? Jesus wil de zwakken dragen. Hy wil 't gekrookt Riet niet verbreken, nog de rokende Vlaswiek uitbluſſchen; En even daarom/ om dat uw Gelove zo zwak is/ komt gy tot deze Maaltydt/ op dat het door de zelve versterkt worde. Want de gezonde hebben den Medicyn meeſter niet van noden, maar die ziek zyn. Jesus zegt niet/ Komt herwaarts tot my, gy Engelen/ gy sterke Helden; maar gy die vermoeit en belaſt zyt.

In losse aandacht.

Is uwe Aandacht somtyds niet behoorlyk nog krachtig genoeg / ook zelfs dan / wanneer gy uwe gedachten 't allermeest by een behoorde te hebben; Erkent uwe zwakheit / en verbetert uwe gebreken. De natuurlyke traagheit verstrooit dikwils de gedachten / zelfs van de allerbesten. Ziet maar toe / dat gy te voren en daar na alles wel bedenkt / wat de Heer aan u doet / en wendt uwe uiterste vlyt aan / om uwe gedachten zo veel mogelyk is by een te houden. Immers hoort gy de woorden van 't Genade-Verbondt meer als eens by de Tafel des Heeren uitspreken; Kunt gy die dan zo wel niet bedenken / wanneer ze tot u gesproken worden / bedenkt die dan wanneer gy ze tot anderen hoort spreken / en past ze op u zelven toe door een gelovig hart. Laat deze zwakheit u niet kleinmoedig maken; maar kom vryelyk / Gelovig Kindt Godts! Gy zult ten aanzien van uwe Kinderlyke oprechtheit nochtans aangenaam zyn in de ogen van Godt. Wat u wegens zwakheit en onwaardigheit ontbreekt / wordt door de waardige volkomenheit van uwen Borg rykelyk vergoedt. Nu / de grote Godt bereide uwer aller Zielen / en voleinde het goede werk der ware bekeeringe / dat hy nu weder op nieuw begonnen heeft, tot op den dagh der toekomste van onzen Here Jesus Christus. Amen.

GEBEDT.

O heilige en aanbiddens-waardige Godt! voor wiens aangezicht de Engelen zelfs niet rein zyn, en de allerheiligste op Aarde steets hunne Zonden hebben moeten bekennen. Ziet! hier staat weder een hoopje arme Zondaars, die zich niet waardig achten voor uwen Genade-Throon te treden, voor dat zy hunne Zonden voor u, den Harten-kenner, beleden en afgelegt hebben. Wy komen niet, ô Godt! om met u te rechten; *want op duizendt zonden wy u geen een konnen antwoorden.* Wy komen ook niet om onze misslagen te verschonen; want *alles is* doch *naakt en geopent voor uwe ogen.* Ook komen wy niet om onze Zonden te verhelen; want wy weten, dat zulks ons niet gelukken zou, en dat wy dan in plaats van Zegen den Vloek zouden verkrygen. Maar wy komen in Kinderlyke oprechtheit onze Harten voor u open leggen. Wy klagen ons zelven aan, op dat ons gewete ons niet eens aanklage voor uw streng oordeel, alwaar geen verbeteren meer helpen zal. Ach Godt! doorzoek ons wel, en breng ons in de allerverborgenste schuilhoeken van ons Hart, op dat wy met geopende ogen des verstants den gruwel der Zonde mogen zien. Ach! verbryzel doch met den Hamer van uw Woordt ons stene Hart, daar wy reets zo veel mede te doen gehadt hebben, zonder het nochtans tot zodanige verslagenheit en boetvaardigheit te hebben konnen

nen brengen, als wy wel gewenscht hadden, en 't ook billik behoorde. Verpletter het yzer Beeldt van ingebeelde Gerechtigheit; op dat het als Stof en Asch voor u legge. Ons Hart moet gevoelig zyn, zal 't u aangenaam wezen. Het moet verbryzelt zyn, zo wy Genade en hulp van u willen hopen. Ach Heer! het werk is voor ons te zwaar, en onze byzondere Voorbereidingen zyn maar Voorbereidingen geweest tot deze opentlyke Voorbereiding. Geef gy 'er uwen zegen toe, op dat wy zien, met welken heiligen Godt wy te doen hebben; welke snode Zondaars wy zyn, en wat troost en Genade wy te verwachten hebben. Ja, ons eige Hart zegt ons, ô dierbare Bondt-Godt, dat wy snode en doot-waardige Zondaars zyn, die veel meer uwen toorn en ongenade, als uwe Liefde en Genade waardig waren. In plaats dat wy ons Hart aan u hadden behoren te geven, en het heel en al voor u moesten ingeruimt hebben, zyn 'er op nieuw weder snode Zonden van ons ingelaten, die aan ons gewete de ene wonde op de andere hebben toegebragt. Dit verwondt gewete, dit bezwaart Hart, deze verbryzelde Ziel, leggen wy in waar berouw voor uwen Genaden-Throon neder. Ach! dryf'er de Zonde-slangen uit, die ons zo veel onrust veroorzaken. Zuiver met uw dierbaar Bloedt wat bevlekt is, en maak weder gezondt, ô grote Geneesmeester, wat zo krank is geworden. Wy hebben, helaas! Bondtbreuk begaan, en hebben niet lang gehouden, wat wy u in ons Doop-Verbondt gezworen, en nog laast in ons Genade-Verbondt belooft hadden. O wat een archlistig en bedrieglyk Hart! dat zo dikwils belooft, en echter zo weinig na komt! O wat ene zwakke Ziel, die zo haast door den allerminsten windt van Waereldtsche verzoekinge wordt weggerukt! Eeuwige Godt! ga doch met ons arme Zondaren niet in 't Gerichte; maar zie doch den Middelaar des Verbondts, Jesus-Christus, aan. Laat Hem nu doch weder op nieuw den verbroken Bandt der Liefde zo vast binden, dat het geweldt van de Poorte der Helle den zelven nooit weder konnen los rukken. Wy hebben uw Verbondt in onzen mondt genomen, en ons Christenen naar uwen name genoemt; Maar ach! ons Hart zegt ons, dat wy onder enen Christelyken naam, een Onchristelyk Leven en Wandel hebben geleidt. Wy hebben gehoort, hoe veel Zonden tegen ons getuigen; maar helaas! nog duizendt andere, die u, ô Harten-kenner, het best bekent zyn, maken ons bedroeft, en slaan ons treurig voor uwen Genade-Throon neder. Rechtvaardige Godt! vergeef ons doch alles, wat ons gewete ons zegt; ja, ook zelfs alle onze verborgene Zonden. Wy beloven u nieuwe oprechtheit, nieuwe betering en bekeering. Wendt maar uwen toorn van ons af, en neem ons weder in Genade aan. Wy weten en bekennen onze zwakheit; maar wy weten ook, dat gy, ô Godt, kracht in zwakheit kunt geven.

ven. Hebt gy ons *het willen gegeven*, *geef ook het volbrengen* door Jesus Christus, die alleen het Anker der Hope, de Haven en troost van alle arme boetvaardige Zondaren is. Amen. Onze Vader, enz.

HET

LIEFDE-VERBONDT

MET

JESUS.

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

MYne Ziele keer weder tot uwe ruste, want de Heer heeft aan u wel gedaan. Dit zyn woorden van den Koninklyken Profeet David / met welke hy den allerhoogsten dank offerde en zyne gelofte betaalde. Hy was verheugt / dat de Heer zyne stemme en smekinge verhoort hadt; want / banden des doots hadden hem omvangen, en angsten der Helle hadde hem getroffen, hy was in benautheidt en droeffenisse; maar hy riep den name des Heren aan, zeggende / Och Heer! bevrydt myne Ziele. De Heer redde en verloste hem: hier op sprak hy tot zyne Ziele / keer weder tot uwe ruste, laat uwe droefheidt en ongerustheidt varen; want de Heer, de Jehovah en algenoegzame Godt / heeft aan u wel gedaan; hy heeft u van de doot ge-

De vernieude ruste. Ps. CXVI. 7.

geredt, uwe ogen van tranen, uwen voet van aanſtoot. Onze Ziele is menigvuldige gevaren onderworpen; Zy moet in de dorre Woeſtyne dezer Waereldt omzwerven/ daar ze verhit/ en van de Slangen der wellusten geſtoken/ naar verſche waterſtromen dorſt; en dan ontfermt zich de Heer/ verquikt haar/ en geeft het goede. Wy hebben giſteren het verlangen onzer Ziele naar Godt betuigt: en terwyl wy nergens ruſte/ als by hem en in zyne gunſte konnen vinden/ hebben wy onze zonden beleden/ en onze zuchten tot hem gezonden. Nu is de dagh gekomen/ op welken hy ons/ door zyne Verbonts-tekenen/ van zyne genade en liefde wil verzekeren. Dierhalven/ hebt gy giſteren naar my geroepen; Gelyk een Hart ſchreeuwt
Ps. XLII. 2. naar de waterſtromen, alzo ſchreeuwt myne Ziele tot u, ô Godt! zo zegt nu heden met my/ myne Ziele keer weder tot uwe ruſte, want de Here heeft aan u wel gedaan. Hy wil/ ô gelovige Ziel/ u'w verlangen ſtillen; Hy wil u verzadigen met de ryke Goederen van zyn Huis: Hy wil u in de Armen zyner Liefde nemen/ en u met zyne goedtheit overſchudden als met enen ſtroom. Om deze Genade van Godt te erlangen/ zullen wy Hem aanſpreken met het Gebedt van onzen Heilandt: Onze Vader, enz.

Text. HOGEL. VII. vs. 10.

Ik ben mynes Liefſten, ende zyne Genegenheit is tot my.

TWEDE INLEIDING.

De Zonne-Bloem is een Zinnebeeldt der Gelovigen.

De Zonne-Bloem is boven andere Bloemen van dien aart / dat zy zich altydt naar de Zonne keert. Is de Zon in 't Ooſten / zo ziet men dat die Plant hare gele Kroon ook naar 't Ooſten ſchikt; Is de Zon in 't Zuiden/ zy keert zich daar na toe; en is zy in 't Weſten/ zo neigt die Bloem zich ook derwaarts/ en ſchynt/ als met haar hangent Hooft/ den ondergang van dit Hemel-licht te betreuren. De oude Wysgeren geven hier van tot reden/ dat deze Bloem ene zonderlinge overeenkomſt en genegenheit met en tot de Zon heeft. Doch alzo dan nog de Vraag overblyft: Waar deze overeenkomſt in beſtaat? houden wy 't meer met hun/ die klaarder redenen hier van geven/ zeggende/ dat het Sap van deze Plant door de hete ſtralen der Zonne/ aan dien kant/ alwaar de zelve haar beſchynt/ in haren langen Steel wordt uitgedroogt; zo dat dieswegen de Pori of openingen/ die men in den opgeſnedenen Steel ziet/ meer op die als op de andere zyde te ſamen vallen/ alwaar de Zon

deſe

deszelfs Sap niet uitdrogen kan; en dat daarom ook het zwaar Hooft, dat op den Steel zit, zo veel te ligter naar dien kant toehelt, daar de Zon het Sap verdroogt heeft. 't Zy hier mede zo 't wil; Deze Bloem geeft ons een aartig Zinne-beeldt eener gelovige Ziele. Want gelyk de Zonne-Bloem zich naar de Zonne wendt; zo ziet ook ene gelovige Ziel, die Christus oprechtelyk lief heeft, altydt op Hem. Zy laat hare betrachting gaan over de Geheimen en Vruchten van zyn Leven en Lyden. Gelyk ook de Zon met hare Stralen den Bloem naar zich doet toe keren; Dus mede is Jesus, de Zonne der Gerechtigheit, de eerste en voornaamste Hoofdt oorzaak, dat de Mensch zich tot Hem keert. Hy verteert het Zonde-sap, en verwekt in onze Gemoederen enen heiligen Honger, Dorst, en verlangen naar Hem. Hy lokt en trekt de Ziel door zyne Genade tot zich, en doet haar veel goedts, op dat zy steets vermaak hebbe hem aan te hangen, en met haren mondt de weldaden des Heeren vertelle, zeggende: Ik ben mynes Liefsten, ende zyne Genegenheit is tot my. Deze woorden stellen ons voor:

De Liefde-Bekentenis, en 't nut van ene Ziel, die op Jesus verlieft is.

„ Maar gy, ô Ziele-Bruidegom Jesus! trek de Zonden wateren uit
„ ons Hart, dat zo traag tot het goede is; en maak ons door de ver-
„ nieuwde Stralen van uwen Geest vurig en yverig, om daar heen te
„ zien, waar onze Schat is. Laat de ogen onzer Ziele op u ge-
„ wendt zyn, gelyk de ogen van ene Bruidt op haren Bruidegom;
„ op dat wy door uwe Liefde, die zoeter voor ons is dan Wyn,
„ verquikt, en tot het eeuwige Leven versterkt mogen worden.
„ Amen.

VERKLARING.

De Bruidt spreekt hier eerst van haren Bruidegom, en daar na van zich zelve. Van hem zegt zy: Dat hy de hare is, en dat zyne Genegentheit tot haar is. Een Liefste of Vriendt is zulk een, die wonderlinge gunst en Liefde betoont, gelyk Jonathan aan David, wiens Liefde hem wonderlyker was, dan de liefde der Vrouwen. Of, die uit een Bloedt gesproten zyn, en dieswegen voor malkander Liefde en genegenheit hebben. Dusdanig een Bloedt vriendt was Joseph voor zyne Broederen, en Moses voor Aaron. Ook zyn 'er, die door Verloving of Huwelyk aan een verbonden zyn. Zulk een Liefste was Abraham voor zyne Sara, Isaac voor zyne Rebecca, Jacob voor zyne Rachel. Op deze drie 'erlei wyzen is Jesus een Liefste der Gelovigen. Hy is een gunstige Liefste, dewyl hy

Jesus is een Liefste der Gelovigen.

ons met zonderlinge Liefde, gunst en genegenheit achtervolgt. Want, betracht doch eens de Heerlykheit, die hy van alle Eeuwigheit by den Vader heeft gehadt; van welk ene Hoogte hy zich heeft nedergelaten, hy dus zyne Hoogheit met Nederigheit, zyne Heerlykheit met verachting, zyne vreugde met een bitter Lyden verwisselt heeft; dewyl Hy zich zelven heeft vernietigt, en de

Phil. II. 7, 8.

gestaltenisse enes Dienst-knechts aangenomen; gehoorzaam zynde tot de doot, ja tot de doot des Kruisses. Gene Armoede was Hem zo groot, gene verachting zo smadelyk, gene smert zo gevoelig, ja geen doot zelfs zo schrikkelyk en vervloekt, die hy niet voor zyne Liefstens en Vrienden heeft willen uitstaan. Oordeelt zelfs eens, of 'er wel een Vriendt onder alle de Kinderen der waereldt is, die zynen Vriendt zo lief heeft. Jesus Christus is ook een nabestaande zyner Gelovigen; want Hy heeft ons Vleesch en Bloedt aangenomen: Daarom wordt hy een Goël, Bloedt-vriendt, Borg en Verlosser genoemt. Nu was in 't oude Testament de Plicht der Bloedt-borgen onder anderen ook deze; Dat zy, wanneer hun Broeder verslagen wierdt, zyn Bloedt moesten wreken. Op deze wyze heeft Jesus zich ook in der daadt bewezen, den waren Goël en Bloedt-borg te zyn, die zyne Broederen, welke in de Banden des Satans gekluistert lagen, uit de kaken en 't geweldt der Helle heeft gerukt, en liever van de oude Slang in de Verssenen heeft willen gestoken worden, dan dat zyne Broeders voor eeuwig verloren zouden zyn. Begeert gy, Geliefden, hier meer bewys van, zo leest he[t] twede Capittel van Paulus Brief aan de Hebreën na, alwaar gy vinden zult, hoe na Jesus Christus u vermaagschapt is, en waarom Hy zich niet geschaamt heeft u Broeders te noemen. Eindelyk is hy ook een Huwelyks Liefste, die met zyne Gelovigen verbonden is, gelyk een Bruidegom met zyne Bruidt. Daarom zegt hy by

Job XIX. 25. Levit. XXV.

Hos. II. 18. Hoseas: Ik zal u my ondertrouwen in Eeuwigheit: Ja, ik zal u my ondertrouwen in Gerechtigheit, ende in Goedertierenheit, ende in Barmhartigheden. Om die reden verklaart ook Paulus van zich zelven, dat dit zyne grootste zorge was; namelyk, dat Hy den Here ene reine Maagt mogt toebrengen. Niet alleen dat David in zyne Psalmen en Joannes in zyne Openbaringe, de hoedanigheit van dezen Bruidegom beschryft, maar Salomo doet het ook byna in alle d[e] Capittelen van dit Hoge-liedt. Een Bruidegom kan zyne Bruid zo teder niet beminnen; Een Bruidt kan haren Bruidegom nie[t] met zo vele zoete Liefde-betuigingen beantwoorden, als deze Geestelyke Bruidt haren Ziele-Bruidegom doet. Wat zegt deze Bruid doch? Myn Liefste is myne, ende ik ben zyne, die weidet onder d[e] Lelien; tot dat dien dagh aankomt, ende de schaduwen vliede[n].

Hogel. II. 16, 17.

O heilige Ziel! Gy zegt, Hy is myne, en ik ben zyne? Wat i[s]

da

van uwe Liefste voor u? En wat zyt gy voor hem? Welk ene gunstige Gift en weder-gift is dat onder u beide?

Hoe Jesus de Liefste der Gelovigen is?

Hoort dierhalven verder / wat deze Bruidt ook hier van haren Jesus zegt: Ik ben mynes Liefsten. De Gift is Christus, met alle zyne Volmaaktheden en Verdiensten. Want door een waar Gelove nemen wy hem aan, en omhelzen Hem / zo dat Hy in onze Harten woont. Niet alleen dat de Bruidt alle de beminnens-waardige Eigenschappen / die hy aan zich heeft / erkent; Niet alleen dat zy verlieft is op zyne schoonheden / en met een vurig verlangen naar zyne Gemeenschap haakt; maar zy werpt zich ook met ene zuivere en oprechte Liefde in de armen van haren Jesus / en rust volkomen zeker onder zyne schaduwe; want zyne slinker-handt is onder haar Hooft, en zyne rechter-handt omhelst haar. O heerlyke weldaden! O Liefderyk Eigendom! O zoete en aangename verbintenis! Maar wat ene zeldtzame verwisseling / wat wonderbaar en ongelyk Huwelyk wordt door de Liefde niet getroffen? Dat een Knecht den Lyf-eigen van zynen Heer wordt / is geen wonder; maar dat is iets zonderlings / dat de Heer den Lyf-eigen van zynen Knecht wordt. Doch 't kan hier niet anders wezen volgens den Sluit-regel des Geloofs; en uit hoofde van dezelve moet noodtzakelyk volgen: Is Christus de myne, zo ben ik ook de zyne. Heeft Hy zich aan my verlooft / zo heeft zyn Vader hem ook aan my geschonken. Is hy myn eigen / zo ben ik ook zyn eigen.

Hoe de Genegenheit van Jesus tot de Gelovigen is?

Op wat wyze drukt nu Christus Bruidt deze aangename Gemeenschap met haren Bruidegom verder uit? Zyne Genegenheit (zegt zy) is tot my. Gelyk ene Moeder zich by haar Kindt houdt / wanneer het begint te lopen / en 't zelve overal nagaat / op dat het geen ongeluk kryge; Zo houdt Godt zich ook steets by zyne Kinderen. Hy leidt en voerdt hen overal / waar zy gaan of staan / en bewaart hen / dat geen ongeval hen overkome. Gebeurt het / dat een Mensch somtyts een Zonde-weg betreedt / zo roept Godt hem door alle Schepzelen; ja / door zyn eigen Gewete toe / en spreekt tot Hem: „ Myn Kindt! waar loopt gy heen? bewandel dezen „ Zonde-weg niet; want zy is gevaarlyk. Keer weder, keer „ weder, ô Sulamith! want / zo waarachtig als ik leve, ik begeer „ uwe doot niet, maar dat gy u bekeert en leeft. Maar wilt gy „ doch henen gaan / daar ik niet zyn zou? Zo gy opvoert ten Hemel, ik ben daar: beddede gy u in de Helle, ziet ik ben daar. „ Naamt gy Vleugelen des Dageraats, woonde gy aan 't uiterste der „ Zee, ook daar zou myne Handt u geleiden, en myne Rechter- „ handt u houden. Hebt gy gezondigt; By my is veel Genade. „ Hebt gy my verlaten; myne Liefde heeft u nochtans niet verla- (*Ps. CXXXIX. 7, 8, 9, 10.*)

 „ ten/

„ ten/ maar ik loop u na/ en zoek u, als een verlore Schaap weder-„ om. Leert van de natuurlyke Sonne/ hoe de Sonne der Gerechtigheit omtrent ons doet. De natuurlyke Son loopt ons na met haar Licht/ en zoekt ons/ schoon wy haar niet zoeken. Al sluiten wy Deuren en Vensteren/ zo houdt zy echter nimmer op van schynen/ en vindt zy slechts een scheur of opening/ zo vervult zy het Huis met haar Licht. Doet dit een Schepzel; hoe veel te meer dan de Schepper/ die in zich zelven enkel Goedtheit is? De Bruidt roemt in 't Hoge-liedt van haren Liefsten; dat hy achter den Muur staat, uit de Vensteren kykende, en uit de Tralien blinkende. Ziet! dus blyft Godts goedtheit ons by/ om ons alles goedts te doen. Zelfs verlaat Hy ons niet/ wanneer Hy ons met kruis bezoekt. Want/ wanneer des Menschen Hart daar door verbryzelt en verslagen is/ woont de Here gaarne daar in; En gelyk ene Moeder tot groter Liefde wordt bewogen/ wanneer zy ziet/ dat haar Kindt in ootmoedigheit voor hare voeten ligt/ zoo heeft ook Godt een welbehagen aan ootmoedige Harten. Als dan bewyst hy zyne machtige hulpe/ en toont zyne Genegenheit/ ons veelvuldig vertroostende/ zo dat niets in de Waereldt bequaam is/ om ons van hem te scheiden.

Hogel. II. 9.

TOEPASSING.

Bestraffing der genen, die de Waereldt meer lief hebben als Jesus.

Is dit nu uwe stemme/ ô ware Bruidt van Christus/ die daar roept; Ik ben mynes Liefsten, ende zyne Genegenheit is tot my? Wiens stem is het dan/ die daar zegt; Wat is uw Liefste meer dan een ander Liefsten, dat gy zo op zyne Liefde roemt? Zeker niet die der Dochter Zions/ maar die der Dochteren Jerusalems, die buiten Jesus enen anderen Liefsten zoeken/ de Waereldt voor haren Vriendt aannemen/ en zich niet schamen ten gevalle van de zelve u/ ô Jesus/ alle haat en Vyandtschap aan te doen. Want schoon velen zich inbeelden/ dat zy Jesus oprecht lief hebben/ hunne Werken tonen doch het tegendeel. Wat dunkt u/ zou dat wel een teken van hartgrondige Liefde zyn/ wanneer een Bruidegom zyne Bruidt niet gaarne zien mogt/ maar haar boosaardiglyk van zich weg-joeg? Nu/ gelooft het vryelyk/ Zondaar/ uwe zonden zyn niet anders dan hatelyke en Vyandtlyke Zwaarden/ die Jesus zo menigen Harten-steek geven/ als zy dikwils begaan worden. Ene schone Liefde voorwaar/ indien iemant tot zyne Bruidt zeide; Ik heb u wel lief/ maar ik mag u voor myne ogen niet zien; Ik houw u wel in waarde/ maar ik wil niet gaarne met u omgaan. Dus is dit mede/ als een Christen zegt of denkt; Ik heb Godt lief/ maar ik mag zyn woordt en stemme niet gaarne horen. Ik heb

heb hem lief/ maar ik wilde niet dat hy op alle myne Daden zo nauw acht gaf. Ik heb hem lief/ maar ik zou met enen ook gaarne de Waereldt lief hebben/ in hare Vriendtschap leven/ en hare Goederen in wellust genieten/ zo lang ik op Aarde ben. 't Is alles enkel bedrog en geveinstheit/ indien het Hart nog zulke gedachten voedt. Dit is niet Jacobs maar Esaus stemme. Maar wien wilt gy doch bedriegen/ Waereldtlingen! Hadt gy te doen met uwsgelyken/ zo zou 't mogelyk nog konnen geschieden/ dat gy/ met in den mondt zoete Honig/ en in 't Hart vergift te dragen/ hem zoudt konnen misleiden. Doch hier kan geen Masker de valsheit van uw Hart bedekken; want gy hebt te doen met zo enen/ die Harten en Nieren beproeft, en in 't verborgen ziet. Niets ontgaat zyne alziende ogen/ maar alles is naakt en geopent voor Hem. Ja/ gy hebt met zo enen te doen/ die ten hoogsten yverig is/ en gene Mede-vrvers dulden wil. Twe Zonnen kunnen aan dezen Hemel niet schynen; en gy kundt gene twe Heren te gelyk dienen, de helft van uw Hart aan Godt geven/ en de andere helft op Baäls Altaar leggen. Wat hinkt gy dan op beide zyden? Houdt gy Jesus voor uwen Liefsten; waarom zyt gy dan met de Liefde der Waereldt zo ingenomen? Is de Heer uwe Godt, zo volgt Hem na. Is Jesus uwe Vriendt; waarom houdt gy uwe Genegenheit niet tot Hem? Maar is de Waereldt uwe Vriendin/ zo vaart slechts voort met haar lief te hebben; Doch ziet toe/ wat voordeel deze Liefde u aanbrengen zal/ en wat gy aan haar hebben zult/ wanneer gy alles verlaten moet. Zy/ de Waereldt/ geeft u tegenwoordig wel menig zoet gezicht/ zy lacht u toe/ en doet u een kort vermaak aan; maar deze Vriendtschap zal niet lang duren. Waar zyn nu die Waereldtgezinde Menschen/ die voor hondert Jaren ook zo met die Liefste boeleerden? Hebben zy hunne Lichamen niet tot ene Spyze der Wormen moeten laten? Ontfangen zy alrede niet het Loon hunner Dwaasheit/ en ondervinden zy nu niet de vertoornde wraak van den genen/ dien zy veracht hebben? Moeten zy nu niet voor eeuwig de genegenheit missen van Hem/ tot wien zy in hun korten leef-tydt hunne genegenheit niet wenden wilden?

Ei/ laat ons dan in tegendeel Jesus aanhangen, hem boven alles beminnen, en ons/ als ware Liefhebbers en Vrienden van Hem dragen. Ten dien einde/ moet gy/ die Christus lief hebt/ niet der Waereldt maar Christus leven/ en u met Lichaam en Ziele geheel en al als eigen aan hem overgeven. Zyn wil moet uw wil/ zyn Bevel uw werk zyn. Gy moet uwen eigen wil verzaken en doden/ op dat de zyne in u leven mag. Wy lezen/ dat Jakob enen anderen naam krieg/ en Israël, dat is/ een Vorst Godts genoemt wierdt; Vermaning om Jesus lief te hebben.
maar

maar hy moest alvorens een overwinnaar zyn. Dus mede/ myne Geliefden / wilt gy ook Vorsten, Vrienden en Liefsten van Godt wezen en heten/ zo moet gy eerst regte Jakobs/ of vertreders van uwe boze lusten zyn/ indien gy anders aan de Plaatse Pniel, dat is/ voor Godts aangezicht wenscht te komen. Want denkt/ hoe zuur heeft het uwe Liefste/ Christus Jesus/ zich om uwent wille laten worden/ en uw leven hoger geacht dan het zyne. Niets kan 'er aangenamer voor uwen Heilandt zyn/ als dat gy hem bemint. Godt hadt in 't oude Testament verordent / dat het heilig Vuur op den Altaar brandende gehouden, en niet uitgebluscht moest worden. Dus moeten wy ook de kuische Liefde-vlam voor onzen Jesus steets in 't Harte voeden. 't Is zeker geen geringe Liefste/ die om onze Liefde vryt. Vraagt eens ene Dochter/ die gevrydt wordt/ omstandig naar de hoedanigheden van haren Minnaar; en laat zy zeggen / dat hy Deugdt, Rykdom, Dapperheit, Bequaamheit en Schoonheit bezit. Nu wel aan! alle deze heerlyke Eigenschappen zyn in uwen Liefsten/ Jesus Christus/ in volle mate. Hy is een almagtige, een ryke en vergeldende Liefste / die de allerminste Liefde-daadt/ welke gy aan hem bewyst/ niet onbeloont wil laten.

Levit. VI. 12.

Ken-tekenen der genen, die Jesus lief hebben.

Doch iemant zou by zich zelven konnen zeggen: Hoe weet ik doch/ Here Jesus/ dat gy de myne zyt? Worde ik niet wel door enen zoeten waan bedrogen? Bleidt my niet wel ene zekere verliefde inbeelding? Welke vaste Ken-tekenen kan ik 'er van hebben? Daar op vrage ik u: Hoe weet gy/ dat uw beste Vriendt/ dien gy op Aarde hebt/ u getrouw bemint? Zult gy daar op niet antwoorden/ om dat hy my altyt goedt doet / en steets myn beste zoekt? Ene Bruidt/ die men naar verzekering van de Liefde hares Bruidegoms vraagt/ zal zeggen; Hier is zyn Brief en Zegel: Hier zyn zyne Geschenken/ hier is zyne Trouw-ring. Komt dan de Satan/ om u door deszelfs verzoekende gedachten kleinmoedig te maken/ zo wyst hem kloekmoediglyk af/ en zegt; Hier is 't Handtschrift van mynen Zielen Vriendt Jesus; Hier is zyn Woordt, hier zyn deszelfs dierbare Beloften; Hier is zyne Trouw, die hy my dagelyks voor ogen leit; Hier zyn zyne Zegelen en Verbondts-tekenen. Niet alleen dat hy my door 't Doop-water heeft afgewasschen/ maar hy heeft my ook in de zuivere kennisse zyner waarheit onderwezen; hy heeft my alle de dagen myns levens handttastelyke blyken zyner zonderlinge gunste betoont / en aan zyne Tafel gespyst en gelaaft. Nog tegenwoordig zie ik dezen Trouw-ring/ deze Juwelen en Liefde-tekenen voor myne ogen. My dunkt/ ik zie nu mynen Eren-Koning Jesus op zynen Throon zitten/ en den Scepter zyner Genade t' mywaarts neigen; Dierhalven twyfel ik geen-

zints aan zyne Vriendtschap en Liefde. Dit is/ gelovige Ziel/ het eerste Ken-teken buiten u. Nu zal ik u nog een ander Ken-teken aanwyzen/ dat in u is; En dat zal zyn uwe eige oprechtheit/ het Gelove in uw Hart/ en de Godtzaligheit in uwe daden. Ik weet wel/ dat het Gelove by menig Kindt Godts zwak is; doch dat hindert niet. Want/ schoon de Handt van den ouden Simeon zwak was, zo betoonde hy nochtans dat zyn Gelove sterk was. Ik weet wel/ dat onze beste Werken met Zonden bevlekt zyn, en dat wy met al ons doen niets verdienen kunnen; Echter kunnen zy tot een oprecht Kenteken van onze Liefde en Vriendtschap tot Godt verstrekken/ gelyk men een Boom aan zyne Vruchten, en een Vriendt in benauwtheit kendt. Het derde Ken-teken is; wanneer wy ons aan Hem houden in lief en in leet/ in goede en quade Dagen/ in Gelove, Liefde en Gehoorzaamheit, en deze Deugden met eene ware oprechtheit versieren; zo dat wy uit grondt onzer Ziel met Petrus zeggen konnen: Heer! gy weet alle dingen: Gy weet dat ik u lief hebbe. Nu wel aan/ gelovige Disch-genoten/ vindt gy deze Kentekenen by u/ zo weest verzekert/ dat gy lieve en aangename Gasten aan des Heeren Tafel zult wezen. Komt/ Ja komt/ gy Zielen/ die door 't Bloedt van Jesus duur gekocht zyt! Uw Heilandt breidt de armen zyner Genade naar u uit/ en roept: Komt herwaarts tot my, alle die vermoeit en belast zyt; ik zal u ruste geven. Eigent u al zyn Lyden en verdienste door een waar Gelove toe. Laat uwe Genegenheit tot Hem blyken door een vroom Leven en Wandel/ en zyt Hem getrouw tot de doot; zo zal Hy u de Krone des Levens geven. Amen.

Prov. XVII. 17.

GEBEDT.

O Algenoegzame Godt! die alle Eigenschappen en volmaaktheden bezit, welke den armen Zondaar uit alle Noden redden, en in alle Zwarigheden helpen konnen. Wy waren van u afgeweken, en hadden uwe Wegen verlaten: Wy hadden onze zondige Lusten den toom geviert, en rust gezocht in de ydele dingen dezer Waereldt. Daarom klaagde ons Gewete ons aan, en zeide ons, dat wy doot-waardige Zondaars waren. Dit deedt ons, ô Heer, tot u roepen; en *gy verhoorde de stemme onzer smekingen*. Gy hebt ons onze Zonden vergeven, en tot onze Zielen gezegt: *Ik ben Godt de algenoegzame*, die u in alles helpen kan; *wandelt voor myn aangezicht en zyt oprecht.* Nu Heer, ons Hart houdt zich aan uw Woordt. Gy beveelt, *zoekt myn aangezicht*; Dierhalven *zoeken wy 't ook*, en komen om de tekenen uwer gunste van uwen Dienaar te ontfangen. Ach Godt! u is de oprechtheit onzes Harten bekent, en gy weet dat wy vurig ver-

langen naar uwe Genade. Daarom, zeg doch tot onze Ziele ; z *wel gemoedt.* *Verligt de ogen van ons verstandt*; op dat wy mog zien, dat 'er geen groter wysheit is, als u te kennen. *Heilig onz wil*, en buig den zelven tot uwe gehoorzaamheit. *Zuiver alle on Gemoedts bewegingen*, op dat wy ons verwonderen over de volmaak heit van uwe Wet, voor uwen Toorn vrezen, gelyk een Kindt vo dien van zynen Vader, en geduldig zyn in alle Kruis en Tegenspo den; dat wy haten, alles wat gy haat, en hem lief hebben, die o *voor de grontlegginge der Waereldt lief heeft gehadt*, en ons van Kindt been af zo vele Liefde-blyken heeft bewezen. Verleen ook, dat v heden met een Hart dat op u, ô Godt, verlieft is, de Tekenen Zegelen uwer Liefde mogen aannemen, en in verzekering mog leven, als uwe lieve Kinderen op Aarde, in ene standtvastige Hop tot dat gy ons, die gy in den Schoot uwer Kerke hebt aangenome ook op zynen tydt in uwe Heerlykheit zult opnemen. Amen.

Onze Vader, enz.

DE EERSTE VRAGE VAN EEN WEDER-GEBOREN KINDT GODTS.

Na het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Angaande my, ende myn Huis, wy zullen den Here dienen. Dit was het heilig Besluit van den Man Godts Josua. Hy hadt de Stammen Israëls by een geroepen naar Sichem / en hen de weldaden des Allerhoogsten voorgestelt. Hy hadt hen van alle Afgodery en Zonden afgemaant; en daar op doet eindelyk die heilige Redenaar deze beweeglyke verklaring: Zo het quaat is in uwe ogen den Here te dienen, zo kiest heden maar, wien gy dienen zult; Doch aangaande my, ende myn Huis, wy zullen den Here dienen. Dit zelve moet ook het Besluit van alle vrome Kinderen Godts zyn. De Waereldt mag / volgens hare gewoonte / in zonden en ondeugden leven; De Kinderen der Waereldt mogen met hunnen aanhang den Satan, de Waereldt, en hun Vleesch dienen; maar wy met Godts Volk willen den Here dienen. Met dit heilig oogwit zyn wy wederom in Godts Huis en in den Raadt der Heiligen by een vergadert: Doch / op dat deze dienst tot ere van Godt / en tot bevordering van de Zaligheit onzer

De grootmoedige Verklaring van Josua. Jos. XXIV. 15.

Zielen mag strekken / bidden wy den Here om zyne hoognod hulpe van boven / en spreken het allervolmaakste Gebedt. On Vader, enz.

Text. HAND. IX. vs. 6.

Ende hy bevende ende verbaast zynde, zeide: Here! wat wilt dat ik doen zal?

TWEDE INLEIDING.

Davids Harp verdryft Sauls boze Geest. 1 Sam. XVI 14. en 23.

't Is zeer merk-waardig dat wy lezen van Saul den Koning Israël / en van David; namelyk / dat David met zyne Harp d bozen Geest van Saul verdreef. De boze Geest / daar Koning Sa mede geplaagt wierdt / was niet alleen ene krachtige droefgeestigh of razerny; maar ene plage van den Satan, door Godts toelatin waar door die boze Geest zyne werking in Saul hadt / en hem zekere tyden met verschrikkelyke gedachten ontruste / zo dat hy e een uitzinnig Mensch raasde en tierde. En dit blykt klaar uit wyzen van spreken / waar van de H. Schrift zich op deze plaa bedient; als uitdrukkelyk gewag makende van enen bozen Gee en den zelven stellende tegen den Geest des Heren. Behalven d is het ook niet ongerymt / wanneer men zegge; Dat dikwils a den Satan / door Goddelyke toelating / vergunt is geworden / di gelyke quaadtaardige en verwarde bewegingen in 't boos gemoe en bloedt van den Mensch te werken / gelyk ook zeer vele voorbe den ons hier van overtuigen. Doch het middel / waar door d boze Geest van Saul verdreven wierdt / was een aangenaam Sna spel van David op zyne Harp, of liever op zyne Cither, onder 't G zang van Godtvruchtige Liederen. Want eensdeels heeft een liefl Snare-spel ene wonderbare kracht om de Levens-geesten en 't G moedt van een Mensch te verfrissen en te bewegen; gelyk wy a

2 Kon. III. 15.

Elisa zien / van wien staat: Ende het geschiedde, als de Speel-m op de Snaren speelde, dat de Handt des Heren op hem kwam; Z ook aan die welke van de vergiftige Spin Tarantula gestoken zy de / door de aangename klank van Snare-spel tot danssen bewoge en dus van hun vergift en razerny bevrydt worden. Ten anderen h ben Geestelyke Liederen / en krachtige Gebeden / door Godts Ge de het vermogen / om den Satan en deszelfs werken te verstoo Zo dat de Droefgeestigheit en Gemoedts-verwarring van Kon Saul / die hem uit een dik en qualyk gestelt bloedt ontstont / d

de Muſiek verdreven wierdt; doch den Satan, die in dat bloedt werkte, door de Stemme en 't Gebedt van David. Dit zelve, Aandachtige Toehoorders, wat wy hier van Saul en David gezegt hebben, kunnen wy ook zeer gevoegelyk van den onbekeerden Saulus, en van Chriſtus zeggen. Voor eerst ten aanzien van den Naam; want een Saul was het, die met David te doen hadt; het was ook een Saul, die hier voorkomt. De Genees-meester en Helper van Saul was David, de geliefde des Heren, een Man naar Godts Harte; zo ook de Genees-meester en Helper van dezen Saul was de ware David, de geliefde Godts, in den welken Matth. III.
de Vader een welbehagen heeft. Een andere, ook ten aanzien van 17.
de daden; want hier in mede komt deze laatſte Saul wonderlyk met den eerſten overeen. Koning Saul raasde en tierde, zo door zyn dik en zwaarmoedig bloedt, als door de innerlyke werking des Satans; ja, hy wilde den Man Godts David met de Spiets aan den Wandt ſteken. Saulus raasde en tierde van gelyke; want ene dikke en zwarte Wolk van blindtheit hadt zyn verstandt omgeven; en zyn wil was aan zware Ketenen des Satans gekluistert. Hy raasde en tierde tegen Jeſus, dat is, tegen zyne Ledematen, en hy zocht gelovige Christenen aan den gewitten Muur van den Joodſchen Raadt te ſpieſſen, en de ware Belyders des Evangeliums in deszelfs handen over te leveren. Toen David op de Harp ſpeelde, kreeg Saul verademinge, en de boze Geeſt week van hem; Dus mede, toen de Hemelſche David ook zyne Harp liet horen; toen Jeſus zyne liefelyke Stem liet klinken, en den razende Saul, die tegen zyne Ledematen woedde, toeriep: Saul, Saul, wat vervolgt gy my? veranderde aanstonts zyn wreedt Gemoedt, dat door den Satan geregeert wierdt. In plaatse der vorige blindtheit, wierdt zyn verstandt van een Licht omſchenen. In plaatse dat hy te voren brande van vurige driften tegen de gelovige Christenen, wierdt zyn hart nu ontstoken in Liefde tot Christus, zo dat hy verbaast en al bevende uitriep; Heer, wat wilt gy dat ik doen zal? gelyk wy in de Text-woorden zien, zo even uwe aandacht voorgelezen. Gy zyt heden aan de Tafel des Heren geweest, en hebt u met uwen Bondt-Godt op nieuw weder verzoent; Hoe zou ik dan beter Text konnen vinden, om u de eerste Proeve van Gehoorzaamheit voor te stellen, als even deze Vrage: Heer, wat wilt gy, dat ik doen zal? Wy hebben omtrent den zelven in acht te nemen:

1. De ſchrik en angſt van Paulus: Ende hy bevende en verbaaſt zynde, zeide:

2. Deszelfs diepe ootmoedigheit en gelatenheit van wil: Heer, wat wilt gy, dat ik doen zal?

Wy verwachten dan van uwe Geliefden, in de voorstelling dezer

 won-

wonderbare zaak/ ene naukeurige oplettenheit en behoorlyke aandacht.

„ Maar gy, ô grote Godt, die eertydts *Lydia het Harte opende*, en „ den razende *Saulus* in een ogenblik door Uw helder Licht en Uwe „ Genade-stemme bekeert hebt; Wy die tegenwoordig op deze plaats „ vergadert zyn, om malkander in 't Werk onzer Zaligheit op te „ wekken, bidden U, spreek doch het *Hephata* tot onze toegeslote „ Harten. Spreek doch tot onze oren, die door ydelheit verstopt „ zyn: *Doet open.* Laat onze ogen alleen op U zien, *gelyk de ogen* „ *der Knechten op de Handen hunner Heren*; en laat onze Zielen al„ leen op U gericht zyn. Tot dat wy eindelyk *van Kracht tot Kracht* „ *gaan*, en *by U, ô Godt, in Zion verschynen.* Amen,

VERKLARING.

De razende Saulus.

Indien wy onze gedachten laten gaan op het eerste gedeelte van onzen Text/ en daar uit betrachten willen; de schrik en angst van Saulus, die met deze woorden uitgedrukt worden: Ende hy bevende en verbaast zynde, zeide: moeten wy acht slaan 1. Op den Persoon, van wien gesproken wordt. 2. Op de gegevene aanleiding of gelegenheit daar toe; bestaande in 't geen deze Persoon deed. 3. Op de Daadt aan en voor zich zelve. De Persoon wordt ons in den Text aangewezen door de woorden; Ende hy zeide; namelyk die/ van wien even te voren gesproken was/ dat is Paulus, of/ gelyk hy toen nog heette/ Saulus. Deze was van Geboorte een Joodt of Hebreeuw, afkomstig uit de Stamme Benjamins, en van Tharsis, ene Stadt in Cilicien, onderwezen in de hoge Schole te Jerusalem, daar hy vele Jaren hadt gezeten aan de voeten van Gamaliel, een groot Leraar in dien tydt; zo dat hy een verstandig en geleerdt Man was/ die veel ervarentheit hadt in de Schriften zyner Vaderen. Een Man vol yver des Heeren/ die door zyne/ hoewel valsch-gegronde/ Liefde en yver voor de Vaderlyke Wet zo ontstoken was/ dat hy/ als een gezwore Vyandt van Jesus en deszelfs Ledematen/ tegen de Christenen raasde en tierde/ en hunnen gantschen ondergang geweldiger-handt zocht te bevorderen. Doch deze voorgenoemde woorden van samenhang leiden ons om op 't voorgaande te zien/ en de aanleiding, of gelegenheit van de wonderbare bekeering des Apostels te betrachten: Namelyk/ de gruwelyke vervolging der Joden tegen de Christenen was nu op 't hoogst gekomen/ en Saulus, als een getrouw navolger en Discipel zyner gruwelyke Leraren en Meesters/ voer nog al gestadig voort/ na

de

ze door van Stefanus, de getrouwe Martelaar en Bloedt-getuige van Jesus Christus / met dreigen, razen en moorden tegen de Discipelen des Heren; en hadt van den Hogepriester Brieven / en Vryheit verkregen / om de arme verstrooide Schapen / de verjaagde Christenen / zo wel Vrouwen als Mannen, te vangen, te binden, en naar de Slagtbank te Jerusalem te brengen. Hy was het / die de benauwde kirrende Tortel-duif, welke in de holen der Steenrotze zat, daar uit haalde / en den bloedtdorstigen Arendt in de klauwen gaf; zo dat men billik van hem zeggen kan / wat hy van zyne Broederen de Joden zeide: Ik geve haar getuigenisse, dat zy enen yver tot Godt hebben, maar niet met verstandt. Terwyl hy nu / als een woedende Vyandt der Kerke / midden in 't werk zyner wrede handelingen was; en / om zynen moedt aan de onschuldige Christenen te koelen / op den Weg naar Damascus; Ziet! daar omscheen hem schielyk een Licht van den Hemel, en de heerlykheit des Heren omving hem; zo dat hy / gantsch verschrikt / en door de krachtige handt Godts aangetast / ter Aarde viel. Doch 't was niet genoeg dat hy deze geweldige Handt ondervondt / maar hy / die door den Here tot een uitverkore Vat was voorgeschikt / moest ook horen met wien hy te doen hadt; want hem wierdt toegeroepen: Saul, Saul! wat vervolgt gy my? En toen de verschrikte en bevende Saulus / op den grondt nederliggende / vroeg: Wie zyt gy Here? openbaarde Jesus zich nog nader aan hem / met hem te antwoorden: Ik ben Jesus, dien gy vervolgt. Het is u hardt de Verssenen tegens de Prikkels te slaan. O wonderbare zaak! Saulus vervolgde Jesus, en Jesus vervolgde Saulus: Hy Jesus met Zwaardt en wreedheidt, maar Jesus hem met Genade en Lankmoedigheit? Toen nu Saulus dus ter Aarde nedergeworpen lag / hoorde hy Jesus / die als 't ware tot hem zei: „ Saul / Saul! waarom vervolgt gy my doch zo zeer in „ myne Ledematen? Ziet! kon ik u niet met enen Donder-slag „ verpletteren? Hadt ik de magt niet / om indien ik wilde / tegen- „ woordig de Aarde voor u te openen / en u levendig nederwaarts „ in de Kaken der Helle te stoten? Wilt gy zo voortvaren? Ziet „ toe! het zal u gaan / gelyk enen halstarrigen en wederspannigen „ Os / die niet uitgestrekte voeten tegen de prikkels van zynen „ Voortdryver aanslaat / en zich zelf wil te weer stellen / maar zich „ ondertusschen elendig steekt en quetst. Het verderf zal uw loon zyn / „ en de Hel uwe vergelding."

Rom. X. 2.

Die door 't Licht der Genade verlicht wordt.

Toen nu zulk een Licht zyne ogen bestraalde / zulk een Vuur zyn meer als stene Hart verwarmde / zo ene stemme in zyne oren klonk / en zo ene kracht zyne Ziele trof / wierdt Saul aanstonts van een grimmige Leeuw een zachtmoedig Schaap; en hy / die in trotsche wreedheit / in wrede trotsheit / en Phariseeuschen Hoogmoedt / stou-

De vreze van den bekeerden Saulus.

stoute woorden tegen de Christenen hadt gevoert/ spreekt hier nu/ bevende en verbaast zynde. De eerste Gemoedts-beweging/ die de ter Aarde nedergeslagen Saulus ondervindt/ wordt hier genaamt ene Verbaastheit, of ene vreze/ die uit de voorstelling van enig quaadt ontstaat. Nu vindt men driederly soort van vreze en verbaastheit: (1) De vreze kan voortkomen door voorstelling ener zeldtzame zake/ waar door wy denken/ dat ons enig quaadt kan overkomen. En deze vrees is gemeenlyk vergezelt van bevinge; wyl die Gemoedts-beweging de kracht heeft/ om/ gelyk de uitwendige koude/ het Bloedt te verdikken/ zo dat de uiterlyke Leden niet behoorlyk door genoegzame Levens-geesten vervult konnen worden; en daarom beginnen te zidderen en te beven. Een voorbeeldt hier

Job IV. van hebben wy aan Eliphas, die des Nachts, als een diepe slaap op de Menschen valt, terwyl het gantsch stil was en gene stemme gehoort wierdt/ een Geest voor zyn aangezicht zag gaan, van welken hy de gedaante niet kende; waar door hem schrik en bevinge overkwam; zo dat zyne Beenderen verschrikten, en het Hair zynes Vleesches te berge rees. Nog een ander klaar voorbeeldt hebben wy by

Dan. V. den Profeet Daniel van Belsazar, den Koning van Babel/ hoe dat dezelve midden in zyne dertele wellust en vreugde zittende/ de Vingeren enes Menschen-handt zag, die op den Kalk van den Wandt schreven, en door dit wonderbaar Gezicht zodanig beefde en verbaast wierdt/ dat zyne gedaante veranderde, en dat zyne knien tegen malkander stieten. En deze vrees hadt ook onze Paulus; want dit onverwacht Licht/ en deze boven natuurlyke klaarheit kon in hem/ als een Mensch/ zekerlyk niet anders als beving en verbaastheit verwekken. (2) Is 'er ene beving en verbaastheit/ of ene eerbiedige vreze, die in een Mensch ontstaat/ door een Gezicht of beschouwing der Goddelyke Majesteit; wanneer hy de Magt en Heerlykheit van Godt betracht; en daar tegen zyne zwakheit vergelykt. Ik zegge/ wanneer een zondig Menschenkindt/ in zich zelven gaande/ betracht/ dat 'er van 't Hooft tot de Voeten niets geheels aan hem is, en dat hy bezoedelt is met de vuiligheit zyner Zonden, en daar tegen van de Heiligheit en Magt van den eeuwigen Godt overweegt; zo begint hy te vrezen/ en met Petrus te zeggen: Heer ga uit van my, want ik ben een zondig Mensch. Paulus/ onderwezen in de Wet/ wist wel/ dat Godt voor den Zondaar een verterent Vuur was/ en zag nu by de uitkomst/ dat hy op den verkeerden weg/ en dus een groot Zondaar was; dit verschrikte hem/ en deed hem in de diepste ootmoedigheit op zyn aangezicht nedervallen voor de tegenwoordigheit des levendigen Godts. (3) Ook is 'er ene vertwyffelde vreze, die somtydts een Godtloos wantrouwen is/ wanneer een Zondaar wanhoopt aan de Genade

Godts/

...dts / gelijk Cain en Judas; En dit is ene vreze / die door de Pro-
...en en heilige Mannen Godts ten allen tijden verboden is. Doch
...e vreze vindt hier bij onzen Paulus gene plaats / alzo dezelve wel
...ft / dat schoon zijne Zonden veel en groot waren / de Genade
...dts nog veel groter was. Vervolgens is 't er ook een heilig wan-
...ouwen, voortkomende uit een gezicht van eigen magteloosheidt /
...anneer de Mensch zijne krachten verzaakt / zich zelven en zijnen
...llen / als verkeert / ja schadelijk aanmerkt / en zich geheel aan Godt
...ergeeft. Dit is dat zalig beven en verbaast zijn / 't geen onze
...ilus hadt / die 't gevaar zijner wegen ziende / uit heilige vreze en
...rzigtigheit / niet meer naar zijnen eigen wil wilde leven; maar
... in diepe ootmoedigheit en gelatenheit overgeven aan den genen /
... zich nu krachtiglijk aan zijne Ziele openbaarde / hem met ene
...ende stemme vragende; Heer! wat wilt gy dat ik doen zal?

O schielijke verandering! Hoe gaat dit toe / dat uit enen razen-... Saulus, zo haast een bekeerde Paulus wordt? Welk een koste-...e Balzem Gileads / wat doordringende Olie is dat / die een ...steent Hart in een ogenblik doet smelten? Hoe komt het / dat hij / ... nog zo even aan de ketenen des Satans gebonden lag / nu zo ...tzelijk in de armen van hem valt / tegen wien hij woedde / en ... hij nu van Hem / wien hij bondt / begeert gebonden te zijn? ...e komt het / dat een lijf-eige Knecht en slaaf des Satans / zich ...er 't zoete en zachte Jok van Jesus begeeft? O geluk-zalige ver-...dering! Jesus hadt hem zijn Hart verwondt met het scherpe ...waardt zijnes Woordts; daarom wilde hij aanstonts weder van ...n verbonden en genezen zijn. Heer! (zegt hij) wat wilt gy, dat ik ...n zal? Hier vinden wij eerst den Persoon, aan wien Paulus zich de allerdiepste gelatenheit overgeeft; En dan / de overgeving en ...atenheit zelve. Belangende het eerste; hij noemt den Persoon / ... wiens wille hij zich overgeeft / enen Heer. Heer! (zegt hij) wat ...lt gy, dat ik doen zal? Met deze woorden geeft hij aanstonts te ...staan / wat grote verandering 'er in zijne Ziel is voorgevallen / ... dat Jesus zich zo krachtig aan hem hadt geopenbaart. Nu ...ent hij / dat Jesus die was / van wien David gezegt hadt; ...: Here heeft tot mynen Here gesproken: Zit tot myne regter-...dt, tot dat ik uwe Vyanden gezet zal hebben tot een Voet-bank ...'er voeten; En dat hij de Koning van den Berg Zion was; als ... de Heer, by wien Gerechtigheit is. Die gezegt hadt / dat hij ...us was / den zelven neemt dan Paulus voor zijnen Heer aan / ...geeft zich aan hem over; gelijk hij zijne ootmoedigheit en gela-...heit in deze woorden betuigt: Wat wilt gy, dat ik doen zal? Tot ... toe was hij zijnen eigenen wille en 't verkeert bevel des Joodt-...en Raadts onderdanig geweest; en hij hadt zijn grootste vermaak

De gewigtige Vrage.

Ps. CX.

Ps. II.

Jes. XLV.

gestelt / om de vergiftige aanslagen van den Hogepriester en de oudsten te Jerusalem / tegen Jesus en zyne Discipelen uit te voeren. Maar nu ligt daar de gehele Saulus / die een Paulus wordt / en niet meer voor zich zelven / maar voor Jesus leeft / van wien hy aanstonts mondelyk bevel afwacht / wat hy doen zal. Hy vraagt niet in 't algemeen: Wat is 'er te doen? maar / wat zal ik doen? Want het was billik / dat hy / die van Jesus aangesproken wierdt als een Vervolger / en van den zelven / wegens zyne grouwelyke Zonden overtuigt was / eerst op zyne eige Ziele dacht / om die te redden / en derzelver welvaart te bevorderen; gelyk hy dan ook daar na dezen Plicht zynen Gelovigen Philippensen trachtte in te boezemen / zeggende; Werkt uwes zelfs Zaligheit uit met vrezen en beven. Voorts was het hem niet genoeg / dat hy blotelyk den wille zynes Heren wist; maar hy verzocht ook te weten / wat hy doen zou. Deze nu bekeerde Discipel verzocht een Gebodt / als daar door willende betuigen / dat hy bereidt was om alleen den wille van zynen nu erkenden Heer te gehoorzamen, en dat de Deure van zyn Hart voor Hem alleen open stont. Met een woordt / toen die Saulus / die tot nog toe tegen Jesus en zyne Kerk gewoedt hadt / plotzelyk door Godts Handt geroert was / en ter Aarde nedergeslagen lag / schudde hy zyn Hart voor den Here uit / als of hy zeide;
„ Nu zie ik eerst / dat ik een Worm en een zwak Schepzel ben /
„ dat door de Handt Godts is aangetast. Nu zie ik / dat ik den
„ waarachtigen Heer / den Zoon des levendigen Godts vervolgt
„ hebbe. Dewyl het dan U / ô Jesus! behaagt heeft / my uit het
„ duister Dal des doots te rukken; zo neme ik ook myne toevlucht
„ tot U / ô Hemelsche Leermeester / die een tonge der geleerden hebt!
„ Leer my Uw welbehagen doen; ik geve my zelve geheel / naar
„ Lichaam en Ziele aan U over. Uwe wil is de myne / en Uw
„ bevel zal myn Plicht zyn. Spreek dan Heer; Uwe Knecht
„ hoort.

Saulus bekeering is een Spiegel der boetvaardigen.

Ziet daar / aandachtige Toehoorders / als in enen Spiegel / de ware gesteltheit van een boetvaardig Zondaar; 't zy dat wy het verstandt, of den wil, of de Hartstochten betrachten. De verandering des verstandts bleek hier uit genoeg / dat hy / wiens verstandt tot nog toe in blindtheit als begraven was geweest / zo schielyk wierdt verlicht / dat hy Jesus nu aanriep als zynen Here; Dat hy / die nog kort te voren uit een Joodschen en Phariseeuwschen Hoogmoedt / door zyne werken zocht gerechtvaardigt te worden / nu beter onderricht wierdt. Het Dekzel van Moses wierdt hem afgeligt / en tegenwoordig zag hy eerst; Dat 'er geen ander Heil, nog anderen naam den Menschen-Kinderen was gegeven, waar in zy zouden zalig worden, dan alleen in den name van Jesus. Nog groter

verandering bleek 'er in zynen wille. Wat was Paulus te vo-
t/ als een gezwore Vyandt van Godt/ en een versoeizel der En-
len/ aan wien van 't Hooft tot de Voeten niets gezondts was?
n die zelve wordt nu/ door deze dadelyke verandering/ een Vriendt
n Godt en ene vreugde der Hemelsche Geesten. Die zelve/ die
h te voren inbeelde/ dat hy tegen den name van Jesus van Naza- Hand.
h vele wederpartydige dingen moest doen, wordt nu gantsch an- XXVI. 9.
s gezint/ na dat de Heerlykheit des Heren hem blindt gemaakt,
ter Aarde nedergeslagen hadt; na dat het Genade-licht zyn Hart
eder hadt verquikt, en na dat het Vuur van Godts Altaar, zyne
g overige stinkende onreinheit hadt verdreven en verteert. Ja/
n het Goddelyk Vuur zyn Hart/ gelyk de Vlam hardt Yzer
Staal/ hadt gesmolten en verbryzelt/ en hem geheel ter Aarde
et geworpen/ riep hy al bevende en verbaast zynde: Heer! wat
lt gy, dat ik doen zal? Wat was 'er de oorzaak van? De Aller-
ogste in den Hemel/ dien hy tot nog toe door zyne grote Zonden
edigt hadt/ liet hem den groten Zonden-angst gevoelen; want
elve kwamen hem niet gering of onverschillig voor/ maar hy
chouwde met het oog der Ziele/ hoe zwaar hy tot nog toe in de
kken des Satans gebonden en gekluistert was geweest/ en hoe
de Dagen zynes Levens op den Oever der Helle hadt gewan-
t. Het Hart was in duizendt angsten/ als of het vergif hadt
enomen; want het vergif zyner Zonden, dat hy te voren als Wa-
hadt ingedronken, quelde hem in zyne Ziel. Hy lag dan aan
Voeten van den waren Medicyn-meester, en verzocht een Ge-
s-middel voor zyne verwondde Ziel; terwyl zyn Hart/ dat door de
nigte der Zonden verslagen en verbryzelt was/ woorden van volko-
gelatenheit sprak. Gelyk de Mannen op den Pinxter-dagh, na dat
rus ene krachtige Leer-reden hadt gevoert/ en hunne Harten
er door getroffen/ uitriepen; Mannen, Broeders, wat zullen wy
en? Dus Paulus ook; Heer! wat wilt gy, dat ik doen zal?
e verandering bleek ook in alle zyne Ledematen. Zyn Hart, dat
orheen een schadelyke Moordenaars kuil/ een Huis en Woon-
aats aller boosheit/ en een vergiftige Bron van vuil Zonden-
ter was/ wenscht nu niets anders/ als ene Herberg en woon-
aats van Jesus te zyn. Den zelven alleen nodigt het door de
ng, om in te komen; door de Tong/ die voorheen niet als
ster-woorden tegen Jesus van Nazareth uitbraakte/ en met Pharao
de; Wie is de Heer, welken ik gehoorzamen zou? als ook met de
oddelozen/ Wykt van ons; want aan de kennisse uwer wegen en Job XXI.
bben wy genen lust. En/ wy en willen niet, dat deze over ons 14.
ning zy. De zelve Tong zegt nu; Heer! wat wilt gy, dat ik Luc. XIX. 14.
en zal? En gelyk Laban tot Eliezer zeide: Komt in, gy gezegen- Gen.
de XXIV. 31.

de des Heren; waarom zoudt gy buiten staan; want ik hebbe het Huis bereidt; Zo nodigt Tong en Hart ook den aankloppenden Jesus, om in te komen. De Handen, die den gantschen Dagh uitgestrekt waren om quaadt te doen, en die van 't Bloedt van den heiligen Stefanus, en andere Martelaren nog warm waren, zyn nu gereedt om den Here Jesus te ontfangen. De Voeten, die ten dienste van den Godtlozen Raadt te Jerusalem gewillig waren geweest, zyn nu bereidt, om te gaan, werwaarts het den Here behaagt. De Oren, die te voren oplettende waren, om aan de Voeten van den groten Gamaliël Menschelyke Wysheit en Inzettingen te horen, verwachten nu ene onderrichting van den Hemelschen Gamaliël, en waren Hogepriester. Van den zelven verwacht hy nu alleen Raadt, om zyne bedroefde Ziel te troosten, en enen Laaf dronk, om zynen omnagtigen Geest te verquikken. O! hoe zoet valt het hem nu, den genen te horen spreken, dien hy te voren tot den Bloede toe vervolgde! Hoe lieflyk is voor hem nu, de wil van den genen, van wien hy te voren een walg en afkeer hadt! Hy hadt zo ene begeerte en verlangen naar het Woordt van zynen nieuw-aangenomen Heer, als een eerstgebore Kindt naar de Borsten zyner Moeder. Voorts waren zyne Harts-tochten, als zo vele tekenen en bewyzen zyner boetvaardigheit. Hoe schielyk wierdt de haat, dien hy tegen Jesus hadt, in ene vurige Liefde verandert! Blyschap en droefheit streden op 't hevigste tegen malkander, zo dat ieder den voortogt zogt. Hoe kon het Hart doch zonder blyschap zyn, 't geen nu den waren grondt van zynen troost hadt verkregen, en hem hadt, die de Weg, de Waarheit en het Leven is? Ik meen verstandige blyschap; zo dat zyn vorige dierlyke en vleeschelyke Lust nu in enen heiligen Lust verandert wierdt; en wel in zodanig enen, als een Christen betaamt. Ja, het gezicht van onuitsprekelyke dingen, zou de blyschap van Paulus nog oneindig meer vergroot hebben, indien niet het gezicht zyner vorige gruwelen hem, die nog gevoel adt van de smerten der Wedergeboorte, ene heilige droefheit hadt veroorzaakt. Ene heilige droefheit, zeg ik; want daar was zeer groot onderscheidt tusschen de droefheit van Paulus voor en na zyne bekeering. Te voren ging het hem, met andere onbekeerde Zondaars, zeer ter Harte, als het aan gelukkige voortgang zyner ydele ondernemingen haperde. Ja, te voren veroorzaakte de minste pyn zynes Lichaams hem duizendtmaal meer smerte, als onder den toorn Godts te liggen; maar nu na de bekeering, viel het klein overschot zyner gedoodde Zonden onverdraaglyker in zyne Ziel, als gehele Bergen van ongedoodde Zonden, te voren gedaan. Te voren was Paulus, met andere verwaande Zondaars trots en hovaardig, en dorst zich

om-

onderwinden gewapent tegens den Zone Godts aan te gaan; maar toen hy gewaar wierdt, dat geen magt noch gewelt tegen den Allerhoogsten kan helpen, wanneer de Goddelyke Majesteit door den Mensch vertoornt wordt, en dat het hart valt tegen dezen scherpen Prikkel achter uit te slaan; Ziet! toen wierp Paulus alle Wapenen van zich weg, en leide zich vrywillig voor Godts Voeten neder, hem met ene vrezende en bevende stemme vragende: Heer! wat wilt gy, dat ik doen zal? Met een woordt, Paulus wierdt geleerder in dat ogenblik, terwyl hy voor de Voeten van zynen Lieven Here Jesus Christus lag, als hy de gehele tyt geweest was, dien hy aan de Voeten van Gamaliël hadt doorgebragt. Hy wierdt veel heiliger voor den Altaar Jesus Christus, dan hy alle de dagen zynes Levens voor dat van den Tempel te Jerusalem was geworden; en in 't kort gezegt, hy wierdt nu volkomen overtuigt, dat Jesus het enig middel zyner Zaligheit was. Aan den zelven gaf hy zich geheel over als Lyf-eige, en den zelven verkoos hy tot zyn beste deel, dat nog in leven nog in doot van hem zou genomen worden.

TOEPASSING.

Nu, myne waarde Toehoorders! alle gy die hier voor Godts aangezichte staat; Is dat de ware gestelthcit ener bekeerde Ziele? Moet 'er ene verandering in het gemoedt en leven des Zondaars, door de Genade van Christus gewerkt worden? O! wat moeten zy alle dan een bedroeft besluit maken, die deze Zalige verandering nog niet ondervinden! welker verstandt nog vol grove onwetenheit is, en die echter menen, dat dusdanige onwetenheit wel met de Genade bestaan kan! Wel is waar, dat vele met hun groot verstandt verloren gaan; maar ook is waar, dat zulke zich elendig bedriegen, die zonder bekeering denken zalig te worden. En wie kan de zonde haten; zo hy niet alvorens weet, hoe groot een quaat zy is? Wie kan Godt lief hebben, eer hy deszelfs beminnens-waardige Eigenschappen heeft leren kennen? Hoe kan iemant den regten weg houden, die gantsch onbekent op den zelven is; en niet verstaat op wat wyze ene Ziel, die met zonden bezoedelt is, voor de ogen van den allerreinsten en allerheiligsten Godt Genade kan vinden? En daarom staat het zeer slegt met zulken, die slechts geloven uit gewoonte, om dat hunne Voor-ouders dat Geloof gehadt hebben, en die weinig begrypen wat de zaligmakende waarheit is; die de noodtzakelykheit der boete en ware bekeeringe in twyfel trekken, weinig kennisse hebbende van 't Woordt des levendigen Godts, 't welk zegt; ten zy iemant weder geboren worde, hy

De elendige toestandt der onbekeerden.

Joh. III. 3.

hy en kan het Koninkryke Godts niet zien. Kon de yver/ die Paulus voor zyne Vaderlyke Wet hadt/ hem wel zalig maken? O neen! Hy moest uitgaan van een verstokt Jerusalem/ van een onverstandig Volk/ over 't welk Godt/ door den mondt van den Profeet Jesaias hadt geklaagt: Ik hebbe Kinderen groot gemaakt ende verhoogt, maar zy hebben tegen my overtreden. Wat was de oorzaak van deze klachte? Een Osse kent zynen bezitter, ende een Ezel de Kribbe zynes Heren; maar Israël en heeft gene kennisse, myn Volk en verstaat niet. Paulus moest uit het blinde Jodendom gaan/ en zich in de Schole van Jesus Christus beter laten onderwyzen. Maar wat een einde zal het nemen met zulken/ die by hun onverstandt en grove onwetenheit in 't werk hunner Zaligheit/ nog gantsch verkeert in hunnen wille zyn? En hoe zal het gaan met anderen/ die/ schoon zy den wille van hunnen Godt wel weten, denzelven nochtans niet doen? Ene yzere Roede/ en dubbelde slagen zyn voor hen bereidt. Wee die! welke gelyk dien ryken Jongeling, na dat zy den raadt van Jesus ontfangen hebben/ echter gene verandering in hunnen wil doen blyken; maar bedroeft weg gaan. Ongelukkige Menschen! welker Harten vol onreinigheit en boosheit zyn; en die/ gelyk de Berg Ethna, niets uitwerpen/ dan schadelyke onzuiverheit; die niet dan alles quaats in hunne gedachten hebben/ in het zondigen een vermaak scheppen/ en niet schromen alle ondeugden te bedryven; die hunne oren tot godloze en zondige dingen neigen/ maar dezelve/ gelyk een dove Adder stoppen, voor die met hen spreken willen van Godt en zyne wegen/ en die hen willen onderrechten/ wat de Heer van hen eischt; Hoe zal het gaan met de ogen, die niet anders zyn dan een weg die begaan wordt; en opene Vensters/ door welke allerhande verbode Voorwerpen in 't Hart komen? Hoe zal het gaan met de Tonge, die niet anders spreken dan schandelyke woorden/ die een Christen niet betamen? die niet Jesus/ maar de Waereldt vragen/ wat zy doen moeten, of die het maar enkel by de uiterlyke Plichten laten berusten? Indien men hen eens vroeg/ hoe het met hunne Zielen stondt; zy zouden wel antwoorden/ gelyk Caïn, ten opzichte van Habel, Ben ik mynes Broeders hoeder? Ik hope (zullen zy zeggen) dat alles nog wel staat/ en ik heb nooit aan myne Zaligheit getwyfelt; Ik ben in dat vast vertrouwen. O verbloekte zekerheit! O zorgeloze Zondaar! Gy maakt het even eens/ gelyk een zorgeloos Schipper/ die zyn Schip maar voor weer en windt laat dryven; en zegt; Ik hoop dat alles wel gaan zal; tot dat het onvoorziens aan een Klip stoot/ en dus jammerlyk vergaat. 't Is even zo gelegen met een Mensch/ die in zyne zondige gerustheit is. Het Schip des Levens spoedt al gestadig voort op den snel-lopenden stroom des Tydts/ tot dat het ein-

Jes. I. 2. en 3.

ndelyk aan gevaarlyke Klippen zal stoten; alwaar gy / ô Zon-
ar! met alle uwe dwaze Hoop / tot uwe onherstelbare schade /
uwig zult verloren gaan. Meent gy dat het genoeg is / alleen
t voornemen te hebben / zonder het ooit in 't werk te stellen? wel
willen / maar niet te doen? Jesus met de Lippen, en de Waereldt
et het Hart lief te hebben? Zich te willen bekeeren / maar van
ag niet / schoon de stemme des Heren tot u roept; en dan eerst /
anneer het u behaagt; en gy u met de zonde zat en moede ge-
eleert hebt? Ach! ik vrees / ik vrees! dat de genade van Godt /
gy zo dikwils hebt verworpen / eindelyk eens geheel weg zal
oven; en dat de doot u eenmaal onverwacht in de Eeuwigheit
rukken / gelyk hy reets zo vele duizendt arme Zielen gedaan
eft / die zich op een lang leven verlatende / hunne boete en bekee-
g telkens uitstelden. Want nooit is 'er enig Mensch / die een
gisten heet / geweest / ja zelfs niet van de schrikkelykste Zon-
aars / die niet terwyl hy leefde / van zins was / zich eindelyk nog
s te bekeeren. Wie niet horen wil / wanneer de Here roept / zal
t oor van den rechtvaardigen Godt gestopt vinden in den tydt
n schrik en weeklachte / volgens de gedane bedreiging; Dewyl ik
oepen hebbe, en Gylieden gewygert hebt, zo zal ik in u verderf
hen, ik zal spotten als uwe vreze komt; Indien gy Spotters zo
ortvaart de Genade Godts te misbruiken / door dagelyks zon-
n op zonden te hopen / zo zal de doot u overvallen / zonder dat
'er op verdacht zyt. Een Licht zal u omschynen; maar welk
n? Niet het Licht der Genade, 't geen Paulus omscheen op den
eg naar Damascus / maar het Licht van 't helsche Vuur. Beving
verbaastheit zal uw Lichaam / en angst en schrik uwe Ziel over-
men; gene beving van kinderlyke vreze en ootmoedigheit / maar
n eeuwige wanhoop. Gy zult ene stemme horen; maar wat
or een stemme? Geenzints ene Genade-stem van uwen Heer / die
in deze Waereldt niet hebt willen horen; maar de stemme van
en vertoornden Rechter / die tot u zeggen zal / Ik heb u nooit ge-
nt; gaat weg van my gy vervloekte in 't eeuwige Vuur. O on-
tukzalige toestant van zulke arme Zielen / die met gene tranen
noeg beklaagt kan worden!

Is dit dan zo een gevaarlyke staat; Ei! laat ons boetvaardige Verma-
ondaars en Zondaressen / onze bekeering niet langer opschorten; ning tot
aar liever heden als morgen onzen toestant onderzoeken / en door boetvaar-
are boetvaardigheit onze elende voor komen. Ziet! nu is 't de digheit.
el-aangename tydt: Ziet! nu is 't de dagh der Zaligheit. Heden, 2 Cor. VI. 2.
rwyl wy des Heren stemme horen, moeten wy onze Harten niet Hebr. III. 15.
rharden. Heden / terwyl de Goddelyke Genade en lankmoedig-
it ons in den Lande der levendigen behoudt / zo laat ons / eer
wy

wy daar uit geruktt worden / de Genade-stem van Jesus met gewillig-
heit aannemen / en hem antwoorden: Heer! wat wilt gy, dat wy doen
zullen? Laat ons de Zonde schuwen, als die tegen den wille van
Jesus strydt / en Hem in 't stof des doots heeft gebragt. Het moet
haar gaan / gelyk de godtloze Jesabel: Zy moet uitgeworpen wor-
den, wanneer Jesus ons toeroept; O Zondaar! wat vervolgt gy
my? Laat zyn Woordt ons een Lampe voor onzen voet, en een
licht op ons padt zyn; zo dat wy in alle onze daden niets verrich-
ten / dan 't geen onze goede Meester en Heer van ons / als zyn
duur-gekogt Eigendom / eischt. Zyn wy in voorspoedt / zo laat
ons met vreugde tot Hem naderen / en zeggen; „ Heer! wat wilt
„ gy, dat wy doen zullen? Ziet! alles wat gy ons gegunt hebt /
„ leggen wy voor uwe Voeten neder. Leer ons doch de Goederen
„ en gaven / die gy ons verleent hebt / behoorlyk aanwenden. Geef /
„ dat wy het Talent, 't geen gy ons het toevertrouwt / met woe-
„ ker mogen weder geven. Wat is noodtzakelyker / als dat wy
gestadig onzen Godt om raadt vragen / en alle Morgen en Avon-
den opentlyk en in stilte / in alle oprechtheit van Hart en mondt tot
hem zeggen: Heer! wat wilt gy, dat wy doen zullen? En dit zo
wel in den bloei onzer Jeugt / als in onze beste Jaren en hogen
ouderdom. Want / wat is meer de Plicht der Jeugt / als dat zy
Jesus tot enen Raadts- en Leidts-man in de omzwervinge dezes le-
vens aannemen / en zeggen: „ Geleidt; O Heer / onze voeten; doet
„ ons treden op het padt uwer Geboden. Geef / dat wy de Eerste-
„ lingen onzer Jeugt alleen aan U mogen opofferen in de Lente
„ en Zomer onzer Jaren; dat wy U de welriekende Bloeizem onzer
„ oprechtheit mogen brengen! en dat wy door U gesterkt / opge-
„ wekt en bequaam gemaakt mogen worden; zo te wandelen / dat
„ de Nacht der zonde ons niet overvalle; alzo wy nog met vele en
„ magtige Vyanden te stryden hebben / en de Satan zyn verzoe-
„ kendt Lok-aas van begeerlykheidt der ogen, des vleesches, en
„ grootsheidt des Levens, op alle plaatsen heeft uitgezet / om ons
„ in den strik te brengen. En wanneer wy op onze dagen geko-
men zyn / dat ons leven begint af te nemen; wanneer onze kracht
begint te vergaan / en de gryze ouderdom nadert; wanneer de
Maalsters stille staan, en die door de Vensteren zien, duister wor-
den; zo laat ons des te meerder yver naar Christus hebben / wyl
de Avondt onzes Levens dan op handen is / en laat ons zeggen;
„ Doe ons de genade / Heer / en vernieuw onze kracht gelyk der
„ Arenden, eer wy heen varen / en niet meer zyn. Met een
woordt / gelyk een wakker Soldaat voor de Deur van zynen Over-
sten wacht / om deszelfs bevel vaardig en getrouw uit te voeren;
zo moeten wy ons ook steets voor den Throon van onzen groten

Heir-vorst Michaël laten vinden / en niet alleen met woorden / maar ook in waarheidt uitroepen: Heer! wat wilt gy, dat wy doen zullen? O driemaal gelukzalige Zielen / die met den Man Godts Zemach komen zeggen! Ziet, ik kome, ik hebbe lust, myn Godt, uwen wille te doen; En met den trouwen Dienaar des Heren / Josua: Ik, en myn Huis, zullen den Here dienen. Dan zullen wy ook opgenomen worden aan die Plaatse / waar gene beving nog verbaastheit meer zal wezen; waar geen onvolmaakte kennisse / nog geen stry dige begeertens in onze Ziel meer zullen zyn; maar daar wy met alle de Hemelingen in gestadige Lof en aanschouwinge Godts / eeuwig verheerlykt zullen zyn. Amen.

G E B E D T.

O wonderbare Godt! groot van Raadt en magtig van Daadt! *die een ontoegankelyk Licht bewoont*, tot het welk niemant naderen kan, en *voor wiens Aangezicht de Seraphins hunne Aangezichten moeten bedekken.* Wy arme Zondaars en Zondaressen, komen in den Name van onzen Here Jesus Christus, voor den Throon Uwer Goddelyke Genade en Majesteit, en zeggen U Lof en Dank, dat Gy ons niet alleen *hebt lief gehadt voor de grontlegginge der Waereldt*; maar dat Gy ons ook in de Dagen onzes levens met stromen Uwer Genade rykelyk hebt overgoten. Gy hebt ons niet alleen zo wonderbaar gevormt, *met vel en Vleesch bekleedt*, *met Benen en Zenuwen te samen gevlogten*; maar hebt ons ook van onze Kindtsheit af in den Schoot uwer Kerke aangenomen. Toen ook onze Harten in onze Jeugt menigvuldige gevaren onderworpen waren, hebt Gy ons bewaart, en als *op Arents Vleugelen gedragen.* Gy hebt ons van dien tydt af tot nu toe vergunt, dat wy in Rust en Vrede, *onder onzen Wynstok en Vyge-boom*, in onze Tenten hebben mogen wonen; en terwyl andere door de Golven van Rampen herwaarts en derwaarts gedreven zyn, heeft de *Wolk-kolom* Uwer Genade ons omgeven. Waar is een Volk onder de Zon, aan 't welk zo ene grote Genade is wedervaren? Ons is het Lot in lieflyke plaatse gevallen. Ook hebt gy ons, Heer, in dit uur nog vergunt in deze plaatse by een te komen, om de ware en wonderbare bekeering van Uw uitverkoren Vat *Paulus*, te betrachten. O goede Jesus! het was de klaarheit Uwes Aangezichts, en de Glans Uwer Heerlykheit, die 't verduistert Verstandt enes groten Zondaars bestraalden. Het was de stemme Uwer Genade, die zynen verkeerden wille heiligde, en een Zalig beven veroorzaakte. Laat doch ook Uw Aangezicht lichten over ons verduistert Verstandt, op dat wy toenemen in kennisse, als een waar Priesterdom des Nieuwen Verbondts; en leer ons, ô Hemelsche

Leermeester, *die een tonge der geleerden hebt*, zo zullen wy geleer zyn. Heilig doch onzen verkeerden wil, die van nature tot quaad geneigt is, en niet wil wat Gy, ô Godt wilt. Werk doch kracht door uwe Genade in onze Zielen, op dat wy onzen eigen verkeer den wil mogen verzaken, en Uwen alleen goeden wil zonder en tegenspreken gehoorzamen. Laat *alle onze Leden* niet anders zyn als *Wapenen der Gerechtigheit*. Laat onze *oren* bereidt wezen om na Uw Bevel te luisteren; en maak onze *Voeten* gewillig, om op de Weg uwer Geboden te lopen. Laat onze *Handen* de nootdruft de Armen te hulpe komen van de Goederen, waar over gy ons als Ren meesters hebt gestelt. Alle onze *Genegentheden* en *Harts-tochten*, al Liefde, Blyschap, Vermaak, Vergenoeging, Toorn, Haat, Wraak Yver, en alle andere, laten die, ô Godt, tot Uwe Ere zyn. Ein delyk, laat Ziel en Lichaam, met alles wat in en aan ons is eenparig bereidt wezen, om te doen, wat tot Verheerlyking Uwe Naams, en tot nut voor ons, zo naar Ziele als Lichaam mag strek ken, hier in den tydt en namaals eeuwiglyk. Amen.

Onze Vader, enz.

HE

HET GROOT GEVAAR VAN EEN ONHEILIG GEDRAG BY 'T HEILIGDOM.

Voor het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

INdien hy een vroom Man zal zyn, daar en zal niet van zyn Hair op der Aarde vallen; maar indien in hem quaat bevonden zal worden, zo zal hy ſterven. Dit zeide eertyts Koning Salomo van Adonia, die zich buiten Davids weten/ en tegen Salomons wil/ tot Koning over Israël hadt willen indringen. Doch alzo hy vernam/ dat Salomo tot Koning gezalft was/ en dienvolgens deszelfs ongenade vreesde/ was hy naar 't Altaar gegaan, en hadt de Hoornen van 't zelve gevat, tot dat hy horen mogt/ of de Koning hem zyne wederspannigheit zou vergeven. Daar op liet Salomo hem deze woorden zeggen; Dat indien hy een vroom en onschuldig Man was, hem van geen 't minste leet zou overkomen; maar indien hy we-

De rechtvaardige uitſpraak over Adonia.

1 Kon. I. 52.

gens zyne boosheit overtuigt wierdt / dat hy dan zonder Genade zou moeten sterven. Dewyl hy nu boetvaardig was / wierdt hem zyn zonde vergeven. Myne Geliefden / wy zyn nu ook op dezen Dagh der Voorbereidinge tot het Heiligdom des Heren gekomen / om/ wegens onze zonden / de met Bloedt besprengde Hoornen van onzen Altaar Jesus Christus, door waar Gelove, ootmoedige Boetvaardigheit, en Belydenis onzer overtredingen te vatten / en om Genade en vergiffenis by Godt aan te houden. Zyt gy dan ook begerig / om vooraf te weten / wat uitspraak gy uit het Woordt des Heren te wachten hebt; zo roep ik u allen in zynen heiligen Name toe; Indien gy vroom en Godtzalig bevonden wordt, zult gy gezegende Woorden des Vredes horen; doch indien gy, als onboetvaardige Zondaars, onbereidt aan des Heren Tafel nadert, zal ik u Godts rechtvaardige straffen moeten verkondigen. Op dat gy nu tot ware boetvaardigheit en bekeering / en tot oprechte belydenis uwer zonden moogt worden gebragt / en dus bequaam gemaakt / om als waardige Disch-genoten / morgen aan de Tafel des Heren onzes Godts te verschynen / en Genade voor Genade te verkrygen; als ook ten einde / dit heilig werk der Voorbereidinge tot stichting en opbouw mag verstrekken / willen wy den Here om zynen bystant aanroepen / aldus sprekende. Onze Vader, enz.

TEXT. 2 SAM. VI. VS. 6, 7.

Als zy nu kwamen tot aan Nachons Dorsch-vloer, zo strekte Usa zyne handt uit aan de Arke Godts, ende hielt ze, want de Runderen struikelden. Doe ontstak de toorn des Heren tegen Usa, ende Godt sloeg hem aldaar om deze onbedachtzaamheit; ende hy stierf aldaar by de Arke Godts.

TWEDE INLEIDING.

't Is vreesselyk in Godts Handt te vallen. Hebr. X. 31.

Vreesselyk is het te vallen in de Handen des levendigen Godts. Dit zyn de woorden van Paulus in zynen Brief aan de Hebreen. Hy hadt hen vermaant / dat zy met een waarachtig Harte, gereinigt van een quade Conscientie, tot den volmaakten Hogepriester moesten naderen. Hy hadt hen vermaant tot verzekertheit hunnes Geloofs, en onwankelbare Belydenisse hunner Hope. Hy hadt hen vermaant / op malkanderen acht te nemen, tot opscherping der Liefde, en der goede Werken. Daar op waarschouwt hy hen /

en/ de onderlinge byeenkomsten niet na te laten; gelyk men dan
ets ten tyde der Apostelen klagen moest/ dat sommige zulks de-
en. Deze vermaning tot het goede/ en waarschuwing voor het
uade/ dringt hy krachtig aan/ door gewigtige Beweeg-redenen/
nomen van den aanbrekenden Dagh des Nieuwen Testaments/
n 't helder Licht des Euangeliums/ by 't welk het geenzints be-
amen zou in werken der duisternisse te wandelen. De twede Be-
veeg-reden wordt genomen uit het gevaar/ dat op moedtwillige en
oorbachtelyke zonden volgt; namelyk/ wanneer zy/ die zulk een
licht van kennisse der waarheit ontfangen hebben/ nochtans voort-
aren/ om tegen hun gemoedt en beter weten/ opzettelyk te zon-
gen/ en daar in/ zonder enigen Geestelyken stryd/ behagen schep-
n. Door zulke hartnekkige en onbertzaagde Zondaars zou geen
lacht-offer meer over blyven; maar ene schrikkelyke verwachtinge
s Oordeels, en hitte des Vuurs, dat de tegenstanders zal verslinden.
Deze onfeilbare straffe van Godt bewyst hy door het voorbeeldt
er genen/ die onder 't oude Testament de Wet van Moses te niete
eden, en dierhalven/ zonder barmhartigheit, onder twe of drie ge-
uigen sterven moesten. Uit al het welk hy dan deze Sluit-reden
maakt; Hoe veel te zwaarder straffe, meent gy, zal hy waardig ge-
cht worden, die den Zone Godts door zyn zondig leven vertreedt,
n het Bloedt des Nieuwen Testaments onrein acht? Want, voegt
y 'er by/ wy kennen hem, die gezegt heeft, myne is de wrake, ik Deut. XXXII. 35.
al 't vergelden, spreekt de Heer; en eindelyk maakt hy daarom
it besluit; Vreesselyk is het te vallen in de handen des levendigen
Godts. Als of hy zeggen wilde; de straffen/ waar mede de grote
n levendige Godt/ de Rechter der gantsche Aarde, die bezoekt/ die
ich tegen zyn bevel aan kanten/ en moedtwillig alle trouwe ver-
maningen verwerpen/ zyn zo groot/ dat niet alleen zulke/ die deze
traffen aan Lyf en Ziel onderbinden zullen/ de vreesselyke Handt
es Heren zelfs zullen gevoelen; maar dat ook andere/ die het ho-
en/ schrikken en beven zullen voor diergelyke vreesselyke straffen
er Goddelyke wraak-oeffenende Gerechtigheit. Dit ondervondt de
erste Waereldt, die zich door den Geest Godts niet wilde laten re-
eren/ en hare ogen genen lust/ nog hare Harten gene vreugde
eigerde/ ook aan de trouwe vermaningen van Noach, den Predi-
er der Gerechtigheit, geen gehoor wilde geven; Toen de Men-
chen in hunne zorgeloze zekerheit en Godtloosheit zo lang heen
effden/ tot dat de lang gedreigde straffen van Godt hen overvie-
n/ en door den Zondtvloet een Voorbeeldt aan hen stelden/ daar
e Nakomelingen aan denken moeten; Toen de Hemel als weende/
n de Aarde de Hoofden van hare grote Bergen onder 't water van
en Zondtvloet verstak; als of zy bevreest was de schrikkelyke Handt

Godts en derzelver straffen te aanschouwen. Indien men eens uit Noachs Ark / het jammerlyk schouspel der Mannen / Vrouwen / Kinderen / en onschuldige Dieren gezien hadt / die daar door 't water elendig om 't leven raakten / zou men niet hebben moeten zeggen: Vreesselyk is het te vallen in de Handen des levendigen Godts? Heeft ook het Joodtsche Volk deze straffe van den levendigen Godt niet op 't vreesselykst ondervonden? Een Volk / dat niettegenstaande de grote weldaden / waar door Godt de Heer hen / van Egipten af / tot aan de tyden van den Messias toe / voor andere Volken aan zich hadt verplicht gemaakt / echter door ondankbaarheit / ongehoorzaamheit en hardtnekkigheit / den toorn Godts gaande maakte / tot dat dezelve in volle vlam uitbrak; alzo de schone Stadt Jerusalem door 't Vuur verteert / en de gantsche Republik verstoort wierdt / ook alle Inwoners als kaf door de gehele Waereldt verstrooit raakten / zo dat zy ons nog in hunnen elendigen staat als toeroepen: Vreesselyk is het te vallen in de Handen des levendigen Godts. En wat behoeven wy meer Voorbeelden by te brengen / daar wy 'er een zo merkwaardig hebben in de woorden van onzen Text? Want toen Usa, door vermetenheit verrast / de Arke des Heren maar aangreep / wierdt hy als van ene beroerte aangetast / en plotzelyk ter Aarde geworpen / zo dat hy in een ogenblik stierf. Heette dat niet te regt: Vreesselyk is het te vallen in de Handen des levendigen Godts?

Wy zullen dierhalven by gelegenheit van deze geschiedenis / en der zelver korte verklaring / aan uwe Geliefden voorstellen;

Het gevaar der vermetenen, die onbereidt komen toetreden, en zonder beproeving van zich zelven, de heilige Verbondts-Tekenen aangrypen.

„ Maar gy, ô rechtvaardige Godt! Verleen doch niet alleen opene
„ oren, maar ook gevoelige Harten, op dat Uw Woordt niet vruch-
„ teloos ter Aarde mag vallen, maar wy daar door bewogen wor-
„ den ons zondig leven te beteren, ten einde daar door alle welver-
„ diende straffen van ons afgewendt worden, en wy Genade mogen
„ verkrygen. Amen.

VERKLARING.

Verdeling van den Text.

In deze Geschiedenis van Usa komen twe zaken voor te betrachten. Namelyk / (1) de Zonde van Usa; en (2) De straf der Zonde. By 't verhaal der Zonde wordt aangewezen: (α) De Plaats waar die geschiedt is. (β) De Daadt zelf; en (γ) De Gelegenheit daar toe. De plaats, waar de zonde geschiedde, wordt genoemt:

Na-

Nachons Dorsch-vloer. In 't eerste Boek der Chronyken / daar
1 Chron. XIII. 9.
deze zelve Geschiedenis verhaalt wordt / staat / De Dorsch-vloer van Chidon. Beide is waar. Want de Man / aan wien de Dorsch-vloer toebehoorde / hadt twe Namen: Hy heette Nachon, en ook Chidon; gelyk diergelyk meer in 't oude Testament voorkomt; by voorbeeldt / van dien Man / die aan David zynen Dorsch-vloer verkogt / om aldaar een Altaar te bouwen / en die op d'ene Plaats Arafna, en op d' andere Ariana of Ornan genoemt wordt. Niet
2 Sam. XXIV. 1 Chron. XXI.
zonder reden noemt de H. Geest hier de plaats waar 't voorval geschiedt is. Want men pleeg aan zulke Plaatzen / alwaar de Heer zyne Eigenschappen, 't zy barmhertigheit of rechtvaardigheit, openbaarde / Gedenk-tekens op te rechten. Dus moest dan ook hier deze Plaats niet ongenoemt blyven / op dat de Israëliten / zo dikwils zy dezelve daar na hoorden noemen / aan 't schrikkelyk oordeel Godts mogten gedenken / 't geen daar over enen vermetenen Usa gegaan was. Op deze Plaats dan / zo als zy tot dezen Dorsch-vloer of Schuur van Nachon kwamen / beging Usa die onbedachte en stoute daadt: Hy strekte zyne Handt uit aan de Arke Godts, en hielt ze.

Hoedanig de Arke des Verbondts was.
Wy stellen vast / dat uwe aandacht genoeg bekendt is / wat de Arke des Verbondts was; namelyk / ene Kas van kostelyk Hout, die Moses op Godts bevel in de Woestyne hadt laten maken / van boven met enen gouden Krans omgeven, aan welks beide einden twe grote Cherubins waren / die hunne Vleugelen tegen malkander uitbreidden, en met hunne Aangezichten naar de Arke bukten. Deze Vleugelen der Cherubins vertoonden van boven een Konings Throon / op welken in den Tabernakel ene duistere Wolk was / een Zinnebeeldt van de Goddelyke tegenwoordigheit, en om die reden de Genade-Throon genoemt; van het Verzoen-dekzel wierden de Hemelsche Godt-spraken gehoort / die door de Priesteren aan 't Volk Israëls wierden verkondigt / ten einde zy weten zouden / wat zy te doen of te laten hadden. Van binnen in de Arke wierdt het Wet-boek bewaart / dat Moses geschreven hadt. Deze Arke was een zichtbaar Teken en Pandt / door 't welk Godt aan 't Volk zyne onzichtbare tegenwoordigheit wilde betekenen en verzegelen. Daarom riep Moses eertyts / toen de Arke des Verbondts opgeheven wierdt / en 't Volk verreisde; Staat op Heer, ende laat uwe
Num. X. 35, 36.
Vyanden verstrooit worden. En toen men ze weder neder zette / en 't Volk zich legerde om te rusten / zeide hy; Komt weder Here tot de tienduizenden der duizenden Israëls. Wanneer de Israëliten ten stryde trokken / wierdt de Arke medegevoert / tot een Zinnebeeldt der Goddelyke hulpe en bystant. Daarom wierdt ze ook van Silo, alwaar zy enen tyt lang onder de Regering der Richteren ge-

staan

staan hadt/ afgehaalt/ en mede in 't Leger genomen/ toen 'er tegen de Philistynen zou gestreden worden; Doch dewyl Israël zich tegen Godt bezondigt hadt/ wierdt het Volk geslagen/ en de Arke des Verbondts door de Philistynen genomen, en in den Tempel van hunnen Dagon gezet. Maar toen deze laatsten dieswegen met allerlei Plagen gestraft wierden/ zonden zy de Arke op enen nieuwen Wagen met twe Runderen in Israël. Wyl 'er ook onder de Bethsemiters ene scheuringe ontstondt/ wierdt gemelde Arke door de Burgers van Kiriath-Jearim opgehaalt/ en in 't Huis van Aminadab gezet/ alwaar zy 20 Jaren lang stondt/ tot den tydt van David, wanneer besloten wierdt/ dat men ze op den Burg Zions, in den weder opgerichten Tabernakel zou brengen. Dit was nu omtrent dien tydt/ toen dit met Usa gebeurde. Want David was zelf opgetrokken naar Gibea/ verzelt van alle de Priesteren/ die met allerhande Snare-Spel voor de Arke gingen/ en door een groot getal Israëliten gevolgt wierden. Maar wat geschiedde? Deze vreugde wierdt wel haast in droefheit verandert.

De onbedachtzaamheit van Usa. Want Usa strekte zyne Handt uit aan de Arke Godts, ende hieltze. Indien Usa geen Leviet geweest is/ gelyk enige menen/ was 't een Hoofdt-misdaadt/ iets aan te raken van de heilige Vaten des Tempels/ 't geen Godt aan niemant dan aan den Priesteren hadt vergunt. En schoon hy een Leviet was/ hadt hy nochtans geen Recht om de Arke aan te tasten. Want Godt hadt zulks ook

Num. IV. 15. den Leviten verboden. Zy mogten het Heilige niet aanroeren, op dat zy niet en storven. Zy mogten de Handt-bomen wel aanraken/ en met dezelve de Arke op hunne Schouders dragen; maar van de Arke zelfs moesten zy af blyven. Dit nam Usa niet in acht/ maar strekte zyne Handt uit, en wilde de Arke tegen houden/ gelyk hy ook deede. Maar waarom wilde hy ze tegen houden? De Text geeft 'er de rede van: want de Runderen struikelden. Lutherus vertaalt het; De Runderen traden ter zyde uit. Eygentlyk is het; De Runderen verschudde de Arke; 't zy dat zy gestruikelt hebben/ of ontzet zyn geweest door den klank der Speeltuigen/ en dat door die beweging de Arke van hare plaats verschoof/ als of ze vallen zou. Godt hadt de Runderen lichtelyk konnen beletten/ dat zy niet ter zyde uitgeweken waren/ nog ter regter- nog ter slinker-handt/ gelyk hy eertyts gedaan hadt aan de Runderen der Philistynen/ toen dezelve geen Voeder hadden. Maar hier wilde de Heer de Runderen laten struikelen/ tot ene rechtvaardige straffe voor de Leviten/ om dat zy de Arke des Verbondts op enen Wagen hadden gezet/ en naar 't voorbeeldt der Heidensche Philistynen/ door domme Dieren wilden laten voorttrekken/ daar

Num. IV. 15. hy nochtans bevolen hadt/ dat de Leviten zelfs de Arke op hunne Schou-

houderen zouden dragen. Wat gebeurt 'er nu / toen dezelve door struikelen der Runderen zo verschudt wierdt / dat zy scheen te zullen vallen / en Usa zyne Handt uitstrekte aan de Arke Godts en lt ze ? Doe ontstak de toorn des Heren tegen Usa, ende Godt eg hem aldaar om deze onbedachtzaamheit, ende hy sterf aldaar by Arke Godts.

Wanneer de H. Schrift van Godts toorn spreekt / moeten wy daar ny geenzints zo ene Harts-togt verstaan / gelyk hy ons Mensen plaats heeft; want by Godt is gene verandering. Maar dan rdt van Godt gezegt dat hy toornig is / wanneer hy een Zondaar ft om zyne misdaadt. Dus vertoonde dan de Heer zich / terl Hy de vermetele daadt van Usa qualyk nemende / hem daar g om zynen wrevel en onbedachtzaamheit / zo dat hy by de Arke dts sierf. Of nu Usa door een beroerte is overvallen / dan of ander zwaar toeval hem ter Aarde heeft geworpen / laten wy n zyne plaatse. Genoeg is 't / dat Usa door de verborge kracht dts zodanig aangetast wierdt / dat hy ter Aarde viel en stierf; was met hem in een ogenblik gezont en doot. Hier zoudt gy nu mogelyk konnen denken / myne Geliefden! was die straffe niet te hardt n den armen Usa? Immers meende hy 't wel / en wilde alleen maar de Arke tegen houden / op dat zy niet vallen mogt. hoon wy Usa dieswegen niet verdoemen willen / nog zeggen / op die schielyke tydelyke doot de eeuwige gevolgt is / maar alleen voor ene straffe der Ceremoniele Wet houden / die wel aar voor 't Lichaam / doch echter niet dodelyk voor de Ziele is / indien de gestraften anders vroom / boetvaardig en Godtzalig ren; Zo konnen wy nochtans Usa niet voor onschuldig houn / maar wy moeten in tegendeel zeggen / dat de straffe Godts rrent hem rechtvaardig is geweest / en dat om volgende redenen. Hy deed tegen Godts uitdrukkelyk Bevel, en was mogelyk de ste aanleider geweest / dat men de Arke des Verbondts niet droeg, yk Godt geboden hadt / maar dat men ze op enen Wagen voortdt; waar door dan lichtelyk ene ontheiliging aan dezelve hadt nnen geschieden / indien de Wagen omgevallen / en de Arke ar door ter neder was geworpen. 2. 't Was ene onbedachtzaamt, gelyk de Text zegt. Want hy betoonde daar door / wat slegedachten hy van Godts tegenwoordigheit by dit heerlyk Zinneldt hadt / eveneens of de zelve de Arke niet voor 't vallen kon varen / dat men die ondersteunen moest. 3. Het was een teken oneerbiedigheit; dewyl hy zyne Handen aan den Throon van dt sloeg / en daar mede de Zit-plaats zyner Genade wilde tegen den. En schoon de mening van Usa niet quaat was / konnen hem echter daarom niet ontschuldigen / wyl hy tegen Godts Be-

Wordt hardt gestraft.

Nebel zondigde. Zo weinig Saul ontschuldigt kan worden/ over het verschonen der Amalekiten; zo weinig de Joden te ontschuldigen zyn in 't vervolgen der Apostelen, schoon zy 't oogmerk hadden om hunnen Godts-dienst te beschermen; en zo weinig de Zonen van Aaron te ontschuldigen waren/ dat zy vreemt Vuur voor den Here bragten, schoon hunne mening was om te offeren; zo weinig kan Usa ook ontschuldigt worden; in tegendeel moet men zeggen/ dat de straffe Godts over hem regtvaardig was.

Waarheden die uit den Text vloeijen. Hier uit zouden wy nu de volgende Waarheden konnen leren. 1. Dat ene quade daadt, door ene goede mening niet kan verschoont worden; want men moet geen quaadt doen, op dat het goede daar uit kome. (Rom. III. 8.) 2. Dat de Wet der Plechtigheden een zeer zwaren Last is geweest, van welken Christus ons verlost heeft; en hoe ligt tegen die Wet kon misdaan worden. 3. Dat Godts Volk zich somtyts door quade Voorbeelden liet verleiden; want de Israëliten hadden van de Philistynen geleert/ de Arke op enen Wagen te zetten. 4. Dat Godt meermalen die zelve misdaadt aan de Godtlozen niet straft, die hy niet ongestraft laat aan zyn Volk. De Philistynen hadden mede de Arke wel aangetast/ en op enen Wagen gezet/ doch wierden daar over niet gestraft; maar Usa strekte nauwlyks zyne Handt uit/ of hy moest aanstonts sterven. 5. Dat Godt somtyts door onvernuftige Dieren de Menschen hunne overtredingen wil leren kennen; want Godt liet daarom de Runderen struikelen/ om de Leviten daar door te leren/ hoe zeer zy gestruikelt/ en de Geboden Godts overtreden hadden. Dus moest de Ezelin Bileam bestraffen/ en een kraiende Haan de Boet-prediker van Petrus zyn. 6. Dat Godt menigmaal den Mensch, om Zonden, die hem klein en gering voorkomen, zwaar straft. Want de Arke des Verbondts aan te raken/ en dat nog uit een goedt oogmerk/ scheen ene kleine Zonde te wezen; en nochtans moest Usa diesweegen zulk een elendig einde nemen. 7. Dat Godt somwylen wel met lankmoedigheit ene Zonde door de vingeren ziet; maar wanneer men Zonden op Zonden hoopt, dat hy dan gemeenlyk zwaar straft. Usa hadt gezondigt/ door dat hy met de andere Leviten/ de Arke/ die zy hadden moeten dragen/ op enen Wagen hadt gezet. Godt zag deze Zonde een tyt lang aan; maar toen Usa behalven deze vorige Zonde nog de misdaadt bedreef/ dat hy oneerbiedig zyne Handt uitstrekte aan de Arke Godts/ moest hy sterven.

TOEPASSING.

Met heilige dingen. Alle deze Waarheden zouden wy nog wel breder uit Godts H. Woordt konnen aantonen; Doch dewyl wy thans by een gekomen

ten zyn / om ons tot het H. Avondtmaal te bereiden / zullen wy genwoordig onze ogen alleen wenden op deze Hoofdt-waarheit; dat Godt zich zeer vertoornt over zulke, die onbereidt en oneerbie- ig met heilige dingen omgaan, en hen zwaar ftraft. Gy hebt daar an een Voorbeeldt aan Usa; Hy greep maar onbedachtsaam het erbondts-teken / de Arke / aan / en moest sterven. De Lieden an Beth-semes zagen maar in de Arke / en aanstonts wierden van at Volk vyftig duizendt en seventig Mannen, door den Here ge- oot. Op dat Adam na den Val zyne handen niet zou slaan aan en Boom des Levens / stelde Godt de Cherubim met een vurig zwaardt / die hem / zo hy hadt willen naderen / zou gedoodt hebben. Toen Belsazar de heilige Vaten des Tempels liet ter Tafel bren- en / en daar uit dronk / moest hy aan den Wandt zyn doodt von- is lezen. Toen Nadab en Abihu vreemdt Vuur voor den Here agten; wierden zy beide door vuur verteert. Is nu de ontering an heilige dingen zo gevaarlyk / zo is 't niet minder de ontering es H. Avondtmaals; dewyl het zelve t' allerheiligste Teken is van e Kerke des nieuwen Testaments / dat niet minder Heilig is / als erpts de Arke was. Want 1. Gelyk deze laatste gemaakt was p 't Bevel van den Engel des Verbondts / door welken de Wet op inai is gegeven; zo is ook het Avondtmaal door den Engel des erbondts ingestelt, die tot zynen Tempel gekomen was. 2. Ge- k de Arke des Verbondts een Teken en Zegel was van de te- enwoordigheit van Godt; dus is ook het H. Avondtmaal een Te- en en Zegel van de Geestelyke tegenwoordigheit van Jesus Chri- s, die by ons wil zyn met zynen Geest / Genade en Godtheit le Dagen / tot aan het Einde der Waereldt. 3. Gelyk zy / die neerbiedig met de Arke omgingen / in Godts zware straffen ver- ielen; Zo wil ook de Heer zulke niet ongestraft laten, die dit heilig erbondts-teken oneerbiedig en onbedacht gebruiken. Want zo wei- ig als Licht en Duisternis overeen komen komen / zo weinig kan ok het H. Avondtmaal overeen komen met ene onheilige Ziel. Daarom hadt men in de oude Christen Kerk de gewoonte / dat en deze Verbondts-Tekenen in de Handt nam / en uitriep; Sanc- Sanctis; Heilige Dingen voor Heiligen. En wilt gy de straffen eten / die aan onheilige Avondtmaal-gangers gedreigt worden? Paulus zegt die in 't kort met deze woorden: Wie onwaardiglyk t Broodt eet, ofte den Drink-beker des Heren drinkt, die zal schul- g zyn aan het Lichaam ende Bloedt des Heren. Een onwaardig isch-genoot is schuldig aan 't Lichaam en Bloedt des Heren / at is / hy is schuldig aan de versmaatheit en bespotting van den men / die 't Hooft is. Maar nu zyn Hooft-wonden gevaarlyker n die van andere Leden. Een gemeen Persoon versmaatheit aan

onheilig om te gaan is ene zware Zonde.

1 Sam. VI. 19.

Gen. III.

1 Cor. XI. 27.

te doen is schandelyk; maar een Koning te honen is veel schandelyker. Wat ene schrikkelyke Zonde is het dan/ den genen in zyne heilige Instelling te onteeren/ die een Koning aller Koningen is! Aan 't Bloedt en de doot van een onschuldig Mensch zich schuldig te maken/ is ene afgryselyke Zonde; ene Zonde/ die David deed
Ps. LI. 16. uitroepen; Verlost my van Bloedtschulden, ô Godt! gy Godt mynes Heils. Maar nog een ander en groter gevaar ontstaat 'er uit het onwaardig gebruik des H. Avondtmaals. Want wie het onwaardig eet en drinkt, eet en drinkt zich zelven het Oordeel. De heilige Spyze en Drank verstrekken hem dan niet tot Zegen/ maar tot Vloek/ en hy haalt zich Godts zware straffen op den hals/ zo naar Lichaam als naar Ziele. Gelyk de allerbeste Genees-middelen dikwils tot nadeel dienen/ wanneer zy niet behoorlyk/ in gevolge de Voorschryving van den Genees-heer/ gebruikt worden; zo dient ook het Avondtmaal niet tot genezing/ maar tot nadeel van de Ziel/ wanneer de Mensch niet naar behoren daar mede omgaat. Hoe ging het met den Gast/ die van den Koning genodigt/ geen Bruilofts-kleedt aan hadt, en dus zonder Eerbiedigheit tot zyne Tafel naderde? Zo is ook het Loon van onbereide Avondtmaalgangers niet anders als Oordeel en Verdoemenis.

Bestraffing der onheilige Verachters van 't Avondtmaal en 't woordt van Godt.

Is nu het H. Avondtmaal zo ene gevaarlyke zaak voor die 'er onbereidt toetreden; wat hebben zulken dan te verwagten/ welkers Harten vol Onheiligheit / Nydt / Haat / Toorn en Wraak-zucht steken? welkers Handen vol boze Daden/ welkers Tongen scharpe Zwaarden/ en welkers Gedachten vol Waereldtsche zorgen zyn? Die zich niet van gantscher Harten tot den Here hunnen Godt bekeeren/ geen leedtwezen over hunne Zonden betuigen/ en met koelheit en onverschilligheit / zonder enig teder Gevoele hunner Ziele tot deze heilige Tafel naderen/ eveneens of de zelve maar ene gemene Tafel/ en der zelver Spyze maar gemene Spyze was? Is men wel eens in zich zelve gegaan/ en heeft men wel eens overdacht/ hoe men zich gedragen heeft/ sedert den tyt/ dat men laast aan de Tafel des Heren is geweest? Heeft men wel eens onderzocht/ of men sedert in zynen Christelyken Wandel voor- of achterwaarts gegaan is? Hebt gy 't niet gedaan/ doet het nog/ eer gy deze Verbondts-Tekenen aanraakt tot uw verderf. Zyn 'er niet wel zulke onder u/ die hier voor Godts Aangezichte staan/ die zich gantsch nalatig betoont hebben in 't aanhoren van het Goddelyk Woordt en 't gebruik der H. Sakramenten? Hoe lang is 't wel geleden/ dat gy niet aan de Tafel des Heren zyt geweest? Hebt gy 't gelaten door Waereldtsche verhinderingen / of hebben Aardtsche Bezigheden u daar van af gehouden; zo bedenkt eens of zodanige ontschuldigingen u voor Godt zullen konnen verschonen.

Wat

Wat was het een verre Weg / die 't Volk Israëls drimaal 's Jaars, om de Hoge Feesten moest afleggen, en wat moeielyke Reizen moest het dieswegen doen? Niet drie / zes / twaalf / maar vele moesten wel vyftig of meer Mylen reizen / en nochtans lieten zy zich door dusdanige verhinderingen niet afschrikken. Wat dunkt u? Zullen zy niet ten jongsten Dage tegen u op komen / en uw over uw nalatig verzuim beschuldigen? Denkt eens aan de verstrooide Medebroeders in Vrankryk, in den Palts, en op meer andere Plaatsen. O! wat zouden zy wel daar om geven willen / dat zy met een zo korten weg af te leggen / en met zo weinig moeite / deze heilige Spys voor hunne hongerige Zielen konden vinden / gelyk gy? Zullen die ook niet eens tegen u op staan / en u over uwe nalatigheit beschuldigen? Zyn 'er niet andere / die zich uit het Huis des Heren en van zyne heilige Tafel houden door Vyandtschap, Haat, Nydt, Twist en Twedracht, zo dat 'er een geruimen tydt verlopen is / dat zy des Heren Avondtmaal niet gesmaakt hebben? Aan u / die u door deze Bestraffing getroffen vindt / vraag ik; Zegt uw eigen Hart niet / dat gy u zwaarlyk tegen uwen Godt bezondigt hebt / door dat gy zyn H. Woordt en Sakramenten zo gering hebt geacht / en geen zwarigheidt hebt gemaakt / daar van daan te blyven? Hoe vele heerlyke Stoffen hebt gy verzuimt te horen / die over dit onderwerp tot Godts Volk gesproken worden? eveneens of 't een werk van weinig belang was / dat een Mensch by gezonde Dagen / leerde vroom te leven / en zalig te sterven. Beklaagt u Geweete u niet / wanneer andere u verhalen / wat zy uit de Leer-redenen des Goddelyken Woordts gehoort en onthouden hebben / en hoe de Heer aan zyne Tafel hunne Zielen verquikt heeft? Brak uw Harte niet / toen gy ons Bethel voorby ging / en de Psalmen Davids in ons heilig Choor hoorde uitgalmen? Met wat Hart kunt gy u by ene andere Kudde voegen / en de groene Weide van ons Zion kleinachten / verachten en verlaten? Was ene Beledigjng en een byzonder verschil van zo veel gewigt en aangelegenheit / dat men dieswegen ene gantsche Gemeente moest verlaten / Godts Dienaren haten / en de Genade-middelen / die Godt tot bevordering uwer Zaligheit verordent heeft / verzuimen? Moet een rechtschape Christen de Zonne in zynen Toorn niet laten ondergaan; ô welk ene grote Zonde is het dan niet / zo dikwils de Zonne en Mane te laten ondergaan / en in Toorn / Haat en Nydt te blyven leven! Wat dunkt u / indien Godt u in Krankheit hadt gestort / zoudt gy niet hebben moeten zeggen; Heer! gy zyt rechtvaardig, maar wy liggen in onze schaamte? Of hadt hy U niet in 't midden uwer Zonden uit den Lande der Levendigen konnen wegrukken? Meent gy / dat dan uwe uitvluchten en verschoningen

voor den Rechter-stoel van Jesus Christus iets zouden hebben konnen gelden? Neemt deze Bestraffing niet qualik; want gy kunt u nu nog tot des Heren Avondtmaal bereiden / en om dat wel te doen / moet uw Hart ook van wegens de zonde regt verbryzelt en verslagen zyn. Nog andere zyn 'er / die / schoon zy nu en dan wel des Morgens ter Kerk komen / nochtans geen 't minste werk maken / om de Namiddags Predikaatsien te verzuimen / en t' huis te blyven / ook in dien tydt weinig of niets aan 't werk hunner zaligheit te arbeiden. Myne waarde Toehoorders! verdriet het u dan zo om Godts Woordt te horen? of hebt gy 's Morgens u zo moede gehoort; dat gy 't des Namiddags niet meer horen kunt? Dan moet zekerlyk het horen u zuurder vallen als my het spreken. Of meent gy / dat het maar zo weinig moeite voor ons is / des Namiddags te prediken / en dat 'er niet veel aan gelegen is / of 'er dan veel of weinig Toehoorders zyn? Gy hoort de Prediking van Godts Woordt in ene gehele Week alleen maar dezen enigen Dag / en gy wordt dit Manna zo haast moede! Ei / hoe zou 't dan gaan / indien gy meer als eens ter Week / of wel alle Dagen / gelyk het loflyk gebruik op enige Plaatsen is / tot de Voor-hoven des Heren geroepen wierdt? Kan ene kleine vermoeitheit of onpasselykheit u verhinderen Godts Woordt te gaan horen / daar ze u doch niet verhindert de andere Dagen in de Week de Bezigheden uwes Beroeps waar te nemen? Meent gy dan / dat gy aan de Waereldt meer Dienst verschuldigt zyt / als aan uwen Godt? Of is 't Lichaam meer als de Ziele / dat men 't zelve door een Namiddags-slaapje moet verquikken / en ondertusschen de Ziel haar Geestelyk Voedtzel ontnemen? Zekerlyk bezondigt gy u daar door grotelyks tegen den goeden Godt / en gy werkt dus uwes zelfs Zaligheit niet uit. Vierhalven / wilt gy waardige Disch-genoten zyn / zo moet gy voor Godt ook deze zonde bekennen / en voor zyn Aangezicht beloven / dat gy in het toekomende gene gelegenheit zult verzuimen / door welke gy de zaligheit uwer Ziele kunt bevorderen.

Roekeloosheit der Vloekers, Lasteraars, en onkuisschen.

Met wat Hart konnen zulke de heilige Verbondts tekenen aanraken / die zich / sedert den tydt / dat zy laast aan de Tafel des Heren zyn geweest / in hunne zonden gewentelt hebben / en de gedane Belofte niet na gekomen zyn / maar in tegendeel alle gruwelbaden zonder enigen schroom hebben begaan? Die aan 't vloeken zodanig zyn overgegeven / dat zy den afgryzelyken Hellen-Geest / den Duivel / gedurig op hunne Tongen nemen? Die den Name Godts misbruiken, en om de minste beuzelingen dien dierbaren Naam onteeren? Zullen de Joden zulke Christenen niet beschaamt maken / als die zich niet verstouten durven den Name Jehovah uit te spre-

jeken/ en/ zo zy niet ten uiterſten Godtloos zyn/ den Naam van
n groten Godt niet anders/ dan met ene heilige Eerbiedigheit
emen. Met wat Hart zullen die de heilige Verbondts-tekenen
nnen ontfangen/ welker Tongen ſcherpe Zwaarden zyn, daar zy
ıne Naaſten mede ſchenden en verſmaden/ menende/ dat het
e fraai ſtaat wanneer men de gebreken in zynen even-menſch
et te beriſpen? Die de Splinter in 't oog van anderen konnen
n, en den Balk in hun eigen niet? O Chams Geſlacht/ en E-
ms Kinderen! Zouden Tongen/ die met de vuiligheit van Laſte-
g, Achterklap, Liegen, Vloeken, Zweren, ydele redenen, dwa-
en onnutte klap bezet zyn/ het gezegent Broodt/ in hunne on-
e monden durven nemen? Hoe konnen zulken/ die dus onbe-
t tot des Heren Tafel naderen/ ongeſtraft blyven? Voorts/ met
at Hart konnen ook die de heilige Verbondts-tekenen aanraken/
in Haat en Nydt tegen hunne Naaſten leven/ en niet van zins
n hen van Harten te vergeven/ en in het toekomende lief te
bben als zich zelven? Ja/ die somtydts in Vyandtſchap leven
et zulken/ die Godt en de Natuur hen verbindt ten hoogſten te
minnen/ en dat zelfs op zulke tyden/ wanneer het Hart van alle
ok behoorde bevrydt te zyn? Zullen dusdanige Menſchen wel
gifſenis van zonden by Godt verkrygen/ en met hunne Leeu-
en- en Tygers-klauwen de heilige Verbondts-tekenen zonder ſtraf
nnen aantaſten? Met wat Hart zullen ook zy tot des Heren
bondtmaal komen/ die in onkuisheit leven, en den Tempel des
. Geeſtes tot ene Woon-plaats van alle onreine Luſten maken?
e zich/ dit ongeacht/ verſtouten de heilige Verbondts-tekenen
et hunne onheilige en onkuiſche Handen aan te raken/ zonder
are Boetvaardigheit en Bekeering? En met wat Hart konnen
lken zich tot de H. Tafel begeven/ die door inſchikking/ ſtilzwy-
n en bedekken/ zich aan een anders zonden deelachtig hebben ge-
aakt? Zal Godt ook niet van zodanige Handen het Bloedt der
charden en verwaarloosden eiſchen? O ſchrikkelyke zonden!
reeſt gy dan niet, roekeloze en goddeloze Zondaars/ voor den
oorn des levendigen Godts, die brandt tot in de onderſte Helle?
enkt gy den genen te bedriegen/ wiens alzient oog alle uwe Da-
n aanſchouwt? Schrikt gy dan niet voor de Handt des Heren/
t die u zal aantaſten/ terwyl gy naar zyne heilige Tafel treedt?
aarlyk/ Godts Toorn en rechtvaardige ſtraffen zweven u over
Hooft. Straft Godt u niet/ gelyk hy Uſa deed met ene ſchie-
ke en ſchrikkelyke doot; hy zal u wel anders ſtraffen: Aan uw
ichaam met ziektens en qualen/ en aan uwe Ziel met den kna-
nde Worm in u Gewete/ die u Dag nog Nacht Ruſt zal laten;
eindelyk met de Hel en eeuwige verdoemenis.

Wel

Vermaning tot Boetvaardigheit.

Wel aan dan Christenen! laat het groot gevaar/ 't geen 'er
ene onbereide nadering tot des Heeren Tafel volgt/ u bewegen/
gy daar wel bereidt en waardiglyk moogt verschynen. Want/
zorgvuldig zoudt gy zyn/ indien gy by een Koning of Vorst
Tafel zoudt komen! Hoe zoudt gy u opsieren en uwe beste Klede
aandoen! Hoe omzichtig zoudt gy in uw spreken zyn/ en hoe zo
gy uwe Woorden als op de Schaal leggen! Hoe eerbiedig zoudt
voor den Koning treden! Hoe hoog deze Genade waarderen/ en
getrouwlyk alle de Bevelen en Geboden van uwen Koning na
men! Wel aan! waar is een hoger Vorst/ als onze Ere-Kon
Jesus Christus! Waar is een heiliger Tafel/ als in zyn Avon
maal? Daarom ziet wel toe/ dat gy u behoorlyk daar toe mo
bereiden. Ik wil hopen/ dat gy/ die voornemens zyt tot
heilige Tafel te naderen/ uwe kennisse zult beproeft hebben/ en
weten/ tot wat Einde gy hier komt; als ook/ wat alles/ 't g
gy ziet/ hoort en smaakt/ betekent. Ik wil hopen/ dat gy
Leven zult beproeven / en onderzoeken hoe gy van dien tydt
dat gy laast aan de Tafel des Heeren zyt geweest/ geleeft hebt;
vele zondige Gedachten / Woorden en Werken gy hebt bega
hoe veel goedt gy verzuimt / en hoe veel quaadt gy gepleegt h
hoe zorgvuldig gy u om tydelyke dingen hebt bekommert/ en
nalatig gy zyt geweest in 't werk uwer zaligheit; met hoe veel
dankbaarheit/ gy Godt/ uwen liefderyken Hemelschen Vader/
niet opgehouden heeft u alles goedt te doen/ en wiens goedthei
trouwe tegen U alle Morgen nieuw is geweest, beloont hebt.
alles moet uw Hart bedroeft maken/ en tot ware Boetvaardig
aanzetten. Ook moet gy hier op nieuw voor Godts Aangez
beloven/ dat gy uw Leven zult beteren/ en dat gy in het to
mende gene bekende zonden meer by u zult laten heerschen.
allen die zich dus bereiden/ zal Godt alle overtredingen verget
Rom V. 20. en waar de Zonden meerder geworden is, daar zal de Genade
meer overvloedig zyn. Wasschet u, reiniget u, doet de Boo
Jes. I. 16, 17. uwer Handelingen van voor des Heren ogen weg; Laat af van qu
te doen, ende leret goedt doen; Zo zal Godt het gekrookte
niet verbreken, nog de rokende Vlas-wiek uitblusschen; Maa
zal dan door zynen Geest uwe boetvaardige Harten toeroe
Zyt getroost Zoons en Dochters! uwe Zonden zyn u verge
Amen.

GEBEDT.

Eeuwige Godt, en barmhartige Vader in Jesus Christus u
Zone! Wy werpen ons voor U neder; werp ons niet va

weg. Wy konnen niet ſtaan voor den Throon uwer Gerechtigheit; daarom leggen wy ons voor de Voet-bank uwer Voeten. Ach Heer! wy durven ons naulyks onderwinden om weder voor Uw Aangezicht te komen, terwyl wy ons ſchamen moeten onze Handen tot U op te heffen, tot U, *den Rechter der gantſche Aarde*, wiens Oordelen ten hoogſten heilig en rechtvaardig zyn, nademaal wy meer en meer afwyken, en ſedert den Dagh, dat wy laaſt ons Verbondt met U vernieuwt hebben, wederom veelvuldige Zonden hebben begaan. O Godt! wy willen 't niet ontkennen, maar ſtaan gaarne toe, dat wy waardig waren van Uw Aangezichte verſtoten te worden, indien Gy naar Uwe ſtrenge Gerechtigheit met ons wilde handelen. Maar wy komen tot U, niet op *onze eige Gerechtigheit; want die is als een wegwerpelyk Kleedt. Op duizendt konnen wy U niet een antwoorden, zo Gy met ons zoudt willen rechten.* Maar wy komen tot U alleen op Uwe grote Barmhartigheit; wy ſtrengelen onze Armen om onzen Altaar Jeſus Chriſtus, en begeeren *Genade om Genade*; harterlyk biddende, dat Gy doch Genade voor Recht wilt laten gaan, en ons ditmaal nog gelieft te verhoren. 't Is waar, ons Hart zegt ons wel, dat wy Uw Aangezicht zullen zien, als dat van enen vertoornden Rechter; maar Uwe Lankmoedigheit, volgens welke Gy boetvaardige Zondaars nooit verſtoot, geeft ons Hope, *dat Gy een gekrookt Riet niet verbreken, nog ene rokende Vlas-wiek uitbluſſchen zult.* Open dierhalven de ogen onzes Verſtandts, op dat wy alle onze Zonden van Harten bekennen, een ſmertelyk berouw daar over tonen, en dezelve bitterlyk bewenen. Geef ons *ene Droefheit naar U, die een onberouwelyke bekeering tot Zaligheit werkt.* Doch toon ons ook daar by Uw ontferment Vaderlyk Hart, *'t geen de doot des Zondaars niet begeert*, maar wil, *dat hy zich bekeere en leve. Schep in ons ook een rein Hart*, ô Heer, *en vernieuw in 't binnenſte van ons enen vaſten Geeſt*; op dat wy het Woordt, dat tot ons geſproken wordt, mogen aannemen *als Uw Woordt*, en daar door bewogen worden, om U van nu af aan zo lang wy leven, *te dienen in Heiligheit en Gerechtigheit*, die U behagelyk is. O, wat een zondig en bedrieglyk Hart hebben wy, dat niet moede wordt den genen te beledigen, die nooit moede wordt van alles goedt, aan 't zelve te doen! Ach Heer! 't is ons te archliſtig; want klagen wy 't aan, het loochent zyne Zonden; willen wy 't beſchuldigen, het zoekt zich te verſchonen; en wanneer wy 't zelfs beſtraffen, wordt het ongeduldig. Daarom geven wy ons willig over aan Uwe Kaſtyding, wyl wy weten, dat Gy ons wel *tuchtigt*, maar nochtans *lief hebt*, wel *ſlaat*, maar echter *heelt*, wel *verwondt*, maar evenwel *verbindt*. Sla dan Here! en verbryzel onze ſtene Harten, zo dat 'er Wateren van ware Boetvaardigheit uit voort mogen vloeien. Maak ons

waarlyk gevoelig over onze overtredingen, die wy tegen alle
heilige Geboden, met Gedachten, Woorden en Werken begaan
ben. Want dit zelve vermeerdert onze smerten, dat wy in 't
den van zo vele Zonden, die over ons Hooft klimmen, nog z
gevoelig zyn, en dat wy voor den Throon Uwer Genade
Elende U niet weemoediglyk genoeg klagen konnen. Ach
wy bidden, ruk ons doch niet weg in 't midden onzer Zonde,
Gy enen *Ussa* wegrukte, toen hy Uw Heiligdom oneerbiedig
raakte. Maak Gy zelve ons behoorlyk yverig in het boven al g
tig Werk onzer Zaligheit, in 't welk wy nooit yverig genoeg
nen zyn. *Bekeer ons doch, ô Godt, zo zullen wy bekeert zyn.*
ons doch weder in Genade aan, en maak ons tot een gehoo
Volk, dat in Uwe Wegen wandelt. Spreek zelf ons enen T
in 't Hart, *en laat de Beenderen zich verheugen, die Gy verbr*
hebt; Verleen, dat wy van nu af aan een nieuw Leven voor U
gen leiden, met enen nieuwen yver U mogen dienen, met n
Liefde U mogen aanhangen, en voortaan onafscheidelyk by U
gen blyven. Amen, Amen. Onze Vader, enz.

DE ZOETE LIEFDE-KUS VAN CHRISTUS BRUIDT.

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Ndien Benjamin uwe Broeder niet met u af komt, zo zult gy myn Aangezichte niet zien. Dus luit het scherp Bevel van Joseph, de Regent in Egipte. Joseph wilde zyne Broederen gene Genade bewyzen, ten zy, dat zy Benjamin, den allerliefsten Zoon hunnes Vaders mede agten. Even dus luidt ook het Bevel van den Here onzen Godt, dikwils wy tot Hem willen naderen: Indien gy Jesus uwen Broe-r niet medebrengt, zult gy myn Aangezichte niet zien. Want oor Hem alleen hebben wy vreugde in 't Gemoedt, en toegang tot n Vader. Willen wy bidden, wy moeten onze Offerhande op dit ltaar leggen. Willen wy Godts Woordt horen, wy moeten Je-s om zyn Kephas stellen. Willen wy ten Avondmaal gaan, deze

Wie Godts Aangezicht wil zien, moet Jesus mede brengen. Gen. XLIV. 23.

deze Benjamin, en Zoon van Godts Regterhandt, moet enen vrymoedigen toegang tot den Vader maken. Om hier van in des Heeren Vreze meerder te spreken/ en ook door 't gebruik des hoogwaardigen Avondtmaals ons Verbondt met Godt te vernieuwen/ zyn wy in den Raadt der Heiligen by een vergadert. Op dat wy nu des Heeren Woordt stichtelyk mogen horen / en zyne Vriendelykheit mogen smaken en zien/ bidden wy Godt om zyne Genade en bystant/ met het allervolmaakste Gebedt. Onze Vader, enz.

Text. HOGEL. VIII. vs. 1, 2.

Och, dat Gy my als een Broeder waart, zuigende de Borsten myner Moeder! Dat ik U op de Strate vonde, ik zoude U kussen, ook en zouden zy my niet verachten. Ik zoude U leiden, ik zoude U brengen in mynes Moeders Huis, Gy zoudt my leren; Ik zoude U van Speceryen Wyn te drinken geven, ende van 't Sap van myne Granaat-Appelen.

TWEDE INLEIDING.

Wanneer het wenschen zondig, en wanneer het heilig en nut is?

Alle wensch wordt niet vervult. Godt verhoort den wensch van een Mensch niet/ wanneer die wensch zondig/ of om ene zaak is/ die hem niet nut nog zalig zou zyn. Een zondige wensch was het/ dat Jonas wenschte te sterven, toen Godt Nineve verschoonde. Een kleinmoedige wensch was het/ dat Elias, toen Jesabel hem vervolgde/ in de Woestyne uitriep; Het is genoeg Heer! neem myne Ziele maar van my. Een vergeefsche wensch, ene Wolk zonder Water was het/ toen Bileam zeide; Myne Ziele sterve de doot der oprechten; Een Geloofs-wensch was het/ toen Eva wenschte den Man den Here te zien, toen Lamech naar een waren Trooster verlangde/ toen Abraham den Dagh van Christus begeerde te aanschouwen, toen Jakob op het Heil des Heren wachte, en toen David wenschte te drinken uit den Born-put onder de Poorte te Bethlehem. Een Liefde-wensch is het/ wanneer gelovige Christenen een verlangen hebben naar ene nauwe vereniging met Christus/ en ene nadere openbaring zyner Genade aan hunne Zielen. Waar deze wensch vervult worde/ daar ondervindt de Ziel ene zoetigheit en vergenoeginge/ die geen Menschen Tonge kan uitspreken. Een Kindt/ dat in den Schoot zyner Moeder ligt/ kan zo veel vergenoeginge niet vinden/ als ene gelovige Ziel in den Schoot van haren Jesus. Daar kan wel ene

ne Kerk vol Toehoorders zyn / waar van nochtans de minste deze vergenoeginge kennen. Waereldlingen horen dat aan als een zoeten Droom / en ene blote Verbeelding. Anderen geloven 't wel / dat 'er zo ene vergenoeginge in Godt te vinden is ; maar hunne arme Harten hangen nog te zeer aan de Waereldt / en konnen zich zo ligt niet daar van los maken. Het gewoel en de vermaken van dit Leven zyn oorzaken / dat zy deze zoete Aanspraak van Godts Geest niet konnen ondervinden. Doch weder andere zyn 'er / die een begin van deze vreugde gevoelen / welke als een Vonkje in hunne Harten brandt; En daarom houden zy aan met smertelyk verlangen / tot Jesus zich volkomen aan hunne Zielen openbaart. Dus doet ook de Bruidt in Salomons Hoge-Liedt / wanneer zy wenscht; Och, dat Gy my als een Broeder waart, zuigende de Borsten myner Moeder! Dat ik U op de Strate vonde, ik zoude U kussen, ook en zouden zy my niet verachten. Ik zoude U leiden, enz. Uit welke woorden wy uwe Geliefden zullen voorstellen:

Het smertelyk verlangen der Gelovige Ziele naar ene nadere Gemeenschap met haren Jesus.

De zaak is gewigtig; luistert met aandacht.

„ Maar Gy, ô dierbaarste Zielen-Bruidegom Jesus! die U wilt laten vinden van zulken, die Uw Aangezicht zoeken. Hier zyn verlangende Zielen, die niets meer wenschen, als dat Gy in haar alles in allen moogt zyn. Laat U vinden, Heer, Gy die gezegt hebt; *Waar twee of drie vergadert zyn in mynen Naam, daar zal ik midden onder hen zyn.* Laat U vinden, Gy die gezegt hebt; *Komt tot my alle, die vermoeit en belast zyt, ik zal u Ruste geven.* Hier zyn vermoeide en beladene Zielen; Daarom, ô Godt, geef ons Ruste, verquik ons, en laat ons Uwe Vriendelykheit zien en smaken. Amen.

VERKLARING.

Drie voorname en heerlyke Weldaden zyn 'er, die inzonderheit ten tyde des Nieuwen Testaments hare vervulling zouden hebben, en zonderling strekken tot Troost en Vreugde der Gelovigen. Namelyk: (1) De Belofte van de toekomste des Messias, tot Verlossing van den zondigen Mensch / van de doot en eeuwige verdoemenis. (2) De Belofte van de uitstorting des H. Geestes; En (3) de Belofte van den heerlyken staat der Kerke in den zevenden Tydt des Nieuwen Testaments. Alle deze Weldaden vinden wy in dit Capittel door de hoogste Wysheit / met levendige Verwen afgeschildert; Wel is waar / dat enige Godt-geleerden van gedachten zyn / dat dit Ca-

Drie Hoofdt-Weldaden die aan de Kerk des Nieuwen Verbondts beloofd zyn. Gen. III. Jes. XLIV. Joël III.

pittel wel voornamelyk doelt op den ſtaat der Kerke in den l
Tydt; Doch dit belet ons niet / dat wy ook niet zoudden
nen aanmerken / hoe de Grondt der vervullinge in 't Begi
Nieuwen Teſtaments gelegt is, en welke heerlyke Weldade
zyn / daar ook de Kerk des Ouden Teſtaments met zo veel b
gen naar gereykhalſt heeft. Ons komt in den Text voor: (
Wenſch van Chriſtus Bruidt naar zyne nadere Gemeenſchap, en
Beweegredenen, waarom zy deze Weldaadt wilde erkennen.

Chriſtus is een Broeder der Gelovigen. Zy noemt Jeſus / haren Broeder, zuigende de Borſten harer
der, en zy wenſcht / dat zy Hem vinden en kuſſen mogt, he
dat niemandt haar verachten zou. (1) Een Broeder moe
Hebr. II. Vleeſch en Bloedt hebben; op die wyze is Jeſus onze B
Joh. I. 4. Want Hy is zyne Broederen in alles gelyk geworden, uitgenon
Zonde. Ende het Woordt is Vleeſch geworden, ende heeft
ons gewoont. Hy heeft de geſtalte van een Dienſtknecht aa
men, is den Menſchen gelyk geworden, en in gedaante ge
Filip. II. 7, 8. als een Menſch. (2) De ene Broeder heeft den anderen Lief;
heeft Jeſus Chriſtus ons lief gehadt van voor de Grondtleggin
Waereldt. Uit Liefde is Hy tot ons gekomen in 't Vleeſch
Liefde heeft hy zich voor ons in de doot gegeven / en daar d
meer dan Broederlyke Liefde bewezen. (3) Broeders hebben
lei Recht en Erffenis. Zyn Vader is ook onze Vader; De
is zynes en onzes Vaders Huis. Zyne Erve is ook ons E
in alle Eeuwigheit. Zyn wy dan Kinderen, zo zyn w
Rom. VIII. 17. Erfgenamen, Erfgenamen Godts, en mede-Erfgenamen
(4) Broeders / die rechte Broeders zyn / hebben de opvoedi
ene Moeder. Daarom zegt de Bruidt en Zuſter van Ch
Zuigende de Borſten myner Moeder. Twe Broeders
onder een Hart gelegen / en worden ook beide van ene Moe
voedt.

Eva is de Moeder aller Levendigen. Daarom wordt C
Gen. III. 15. het Vrouwe-Zaat genoemt; en de Meſſias was de Zoon
wien zy zeide; Ik hebbe enen Man van den Here verkregen.
Gen. IV. 1. Hy niet in Evaas Schoot gelegen / hy heeft nochtans de 2
De Moeders-Borſten die Jeſus gezogen heeft. van de Dochter van Eva gezogen / die ene zuivere Maagd
Daarom zegt Paulus; Hy die heiligt, en zy die geheiligt w
zyn alle uit een; en om die reden ſchaamt hy zich ook n
zyne Broeders te noemen. Inzonderheit wordt door de M
Luc II. de Kerk des Ouden Teſtaments verſtaan / die / als ene v
Hebr. II. 11. Beloften zwangere Moeder / eindelyk Chriſtus gebaard
Hare Borſten waren het Woordt Godts, 't geen Jeſus / t
zien zyner Menſchelyke Nature / als met de Moeder mel
ingezogen; en dit is ook de Melk der Waarheit / die de

gelovige Joodtsche Kerk ons heeft medegedeelt. 't Zyn de Boeken van Moses en de Profeten/ waar in wy Geestelyke Melk en Voedtzel voor onze Zielen vinden / en waar door wy wassen in kennisse, tot dat wy Mannen in Christus worden.

De Bruidt wenscht/ dat zy haren Broeder en Bruidegom op de strate mogt vinden. Wat buiten op de Straat is komt verachtelyk voor/ aan die in hunne Heerlykheit wonen. Dus was Jesus geacht wegens zyne arme Knechts Gedaante. Hy en hadde gene Gedaante nog Heerlykheit; als wy Hem aanzagen, zo en was 'er gene Gestalte, dat wy Hem zouden begeert hebben. Hy was veracht ende de onweerdigste onder de Menschen, een Man van smerten, ende verzocht in Krankheit. Doch deze verachting zou de ware Zuster en Bruidt van Christus niet afhouden/ om vertrouwelyk met hem om te gaan. Want even die zelve verachtelyke Gedaante was een blyk zyner Liefde. Anderzints past het niet voor eerbare en deugtryke Maagden/ gemeenzaam met Mannen te verkeeren/ en hare zo eigene Zedigheit wordt gequetst/ wanneer de omgang al te vry is/ en buiten de Palen der Eerbaarheit gaat. Maar dat Broeders en Zusters vertrouwlyk en gemeenzaam met malkander omgaan/ zal niemant ooit qualyk duiden. Daarom gaf Abraham voor/ dat Sara zyne Zuster was, op dat de wederzytsche vertrouwlyke omgang te minder verdacht mogt zyn. Dus wenscht hier de Bruidt van Christus/ dat zy doch met Hem/ als haren Broeder/ en een waaragtig Mensch geworden zynde / zo vertrouwlyk en gemeenzaam mogt omgaan/ als ene Zuster met haren Broeder. En dewyl 'er nog een groot onderscheidt is tusschen Broeders en Broeders/ alzo de Liefde tusschen Stief-broeders zo krachtig niet is / als tusschen ware Broeders; zo wenscht zy/ dat 'er zo ene vertrouwlykheit tusschen haar en Jesus zyn mag/ als tusschen zulke Zusters en Broeders/ die de Borsten van ene Moeder gezogen hebben/ en dat zy met dezelve vrymoedigheit/ gemeenzaamheit/ hartelyke Liefde / en liefttallige vriendelykheit met hem mag omgaan.

Wat zoudt gy dan doen/ ô Bruidt van Jesus Christus? Ik zoude hem kussen, (zeit zy) ook en zouden zy my niet verachten In 't begin van 't Hoge-Liedt hadt zy de Mensch-wordinge van Christus; Een kus zynes Mondts genoemt. Want toen Jesus in den Schoot zyner Moeder lag/ en zy Hem den Moederlyken Liefde-kus gaf/ kuste Christus Bruidt Jesus. Een Kus was eertydts een Teken van Liefde, met welke men enen aangenamen Gast verwelkomde. Dus kuste Joseph zynen Vader, en Jakob de Zonen Josephs, Manasse en Ephraïm. Een Kus was een Teken van vertrouwlyke Vriendtschap, en gemeenzamen omgang. Daarom wilde

De Bruidt zockt haren Bruidegom. Jes. LIII. 2, 3.

De Liefdens en Geloof-Kus van Christus Bruidt.

de Judas Jesus doen geloven/ dat hy als een Vriendt tot hem kwam/ toen hy hem in den Hof Gethsemane enen Kus gaf. Niet met een valsch/ maar met een oprecht Hart/ wilde de Bruidt van Christus haren Jesus kussen; dat is/ zy wilde hem met de Armen des Geloofs omvatten/ en op 't allervertrouwlykst met hem omgaan. Zy wilde hem den Kus der Gehoorzaamheit geven, gelyk
Ps. II. 12. David vermaant; Kusset den Zoon, op dat hy niet en toorne. Zy wilde Hem den Kus der Liefde geven/ als haren Godt en Zaligmaker; en dit wilde zy doen/ zo/ dat niemant haar zou verachten. De Dochters van Jerusalem hadden reets voor lange met de Dochter Zions gespot/ en haar gehoont wegens de ydele Hoop die zy hadt/ in de verwachting van de toekomste van den Messias/ die al voor vier duizendt Jaren belooft/ en nog niet vervult was. Maar om hare Vyanden te trotzeren/ verlaat zy zich vastelyk daar op/ dat de Messias haar echter haast in de Armen zou komen; als wanneer zy hare Liefde tegen Hem betonen wilde/ in Geloof en Gehoorzaamheit/ zo dat hare Vyanden haar dan niet meer verachten zouden. Zy belooft/ hem te zullen brengen in hares Moeders Huis; dat is/ zy zou hem in de ware Kerk als in Triomf invoeren/ en opentlyk betuigen/ verkondigen en verklaren/ dat hare Jesus het Vrouwe-zaat was/ dat in 't Paradys was belooft/ en de Messias en Heilandt/ die in de Waereldt zou komen. Dit deed de oude Simeon, en Hanna de Prophetesse; Dit deed Joannes de Doper, en dit doen ook alle trouwe Dienaren van Jesus/ en alle ware Christenen met hun. Gy zoudt my leren, zegt zy; dat is/
Deut. XVIII. 18. gy zoudt/ als de grote Profeet, wien Moses voorzegt heeft/ my in Uw heilig Woordt leren en onderrichten; Gy zoudt myn Hart vervullen met kennisse/ door ene overvloedige uitstorting uwes H. Geestes. Wat nog meer? Ik zoude U van Speceryen Wyn te drinken geven, ende van 't Sap van myne Granaat-Appelen. Hier door belooft de Bruidt haren Jesus op 't treffelykst te ontfangen/ gelyk ene Joodtse Bruidt haren Bruidegom gewoon was te onthalen. Hare Liefde zou Hem zoeter zyn als Wyn; Hare oprechtheit zou zyn gelyk het eelste van Granaat-Appelen; Haar Geloof en Hoop/ en alle zoete driften harer Ziele/ zouden strekken/ om Jesus wel te behagen.

De Vervulling dezer Voorzegginge. Dus hebt gy dan/ myne Geliefden/ de yverige wensch en 't hartelyk verlangen van Christus Bruidt gehoort. Dat gene wat de Joodtsche Kerk met zo veel begeerte hoopte en verlangde/ kan tegenwoordig/ als reets vervult zynde/ tot onze vergenoeginge strekken. Want de Zoon des levendigen Godts is onze Broeder geworden; dewyl hy van den Hemel uit den Schoot zynes Vaders, tot ons is gekomen in het Vleesch. En zoog hy niet de Borsten

nzer Moeder/ toen hy te Bethlehem geboren/ in de Windelen gewonden/ van Maria opgevoedt/ en van de Dochter Zions met zo eel blyschap aangenomen wierdt? Toen gaf de Moeder-Kerk em den enen Liefde-Kus na den anderen. De oude Simeon rukte hem aan 't Hart; De Godtvruchtige Hanna prees en Loofe den Here/ en sprak van hem tot allen, die de Verlossinge Israëls erwachtten. Maria bragt hem in haar Moeders Huis/ toen zy hem in den Tempel voor den Here stelde; In haar Moeders Kamer/ toen zy Hem als een twaalf-jarig Jongeling vondt zitten onder de Leraren. Toen zei de Bruidt wel nadrukkelyk; Gy zult my leren. Zy drenkte haren Jesus met Specerye-Wyn, en met het ap harer Granaat-Appelen; toen zo vele Gelovigen hem wierden oegedaan/ dat derzelver getal zo ontelbaar was/ als de Kernen in Granaat Appelen; en toen de Lere des Euangeliums door de gantsche Waereldt wierdt uitgebreidt; zo dat Jesus nu/ als Koning an den Berg Zion, en het belooft Vrouwe-Zaat, by allerlei Volken, Tongen, Talen, en Naatien, erkendt wordt door den enigsten Heilandt en Zaligmaker/ wiens Liefde de waarde Christenheit zich op ele duizendt plaatzen/ het gehele Jaar door/ en inzonderheit op ezen Feest-dagh/ te binnen brengt.

TOEPASSING.

Wel aan! beproeft u dan/ of gy ook deze tedere Liefde-genegentheden in uw Harte bevindt; of gy u zelve ene Bruidt van Christus kunt noemen/ en of gy u beroemen kunt deel te hebben aan deze Liefde van uwen Jesus. De Bruidt van Christus noemt Hem aren Broeder; maar niet alle/ die Hem Broeder naar den Vleesche noemen/ hebben deel aan Hem; 't zyn alleenlyk die wedergeboren zyn uit Water en Geest. Ach! hoe veel duizendt Menschen worden 'er verdoemt/ die uit het zelve Vleesch en Bloedt zyn met Jesus! Dierhalven kan dat uiterlyk Voorrecht niemandt baten. Vele zullen zeggen aan genen Dage; Here, Here! en nochtans horen moeten; Wykt van my, gy werkers der ongerechtigheidt, ik heb u nooit gekent. Konnen zulke Jesus enen Broeder noemen/ die zo weinig Vriendtschap met Hem houden/ en hem in tegendeel alle Dagen op nieuw kruissen? Die Hem met opzettelyke zonde e ene Wonde na d' andere toebrengen? Is dat uwe Liefde/ o valsche Bruidt van Christus! dat gy Hem zo veel Harte-leet aandoet met uwe zonden? Is dat de Dank voor dat Hy tot u op Aarde is gekomen/ dat gy Hem met zo weinig weder-liefde wilt volgen naar en Hemel? Gy verkiest nevens Hem de Waereldt tot uwen Bruidegom; Gy geeft Hem slechts de helft van uw Harte; Gy stelt uwen

Beproeving der genen die ten H. Avondtmaal gaan.

uwen Dagon by de Arke des Verbondts. O Zondaar! Gy weet niet hoe yverig Hy voor zyne Ere is. Zyne ogen zyn als Vuurvlammen, uit zynen Mondt gaat een twe snydendt Zwaardt, en Hy zal yveren voor de Ere zynes Naams. Heet dat Jesus zoeken/ gelyk de Bruidt Christus zoekt buiten op de Strate der verachtinge/ op de Doornwegen van versmaatheit / wanneer men Hem navolgen wil op de Wegen van Wellust en Gemak? Zo lang Jesus u leidt op de Wegen van Voorspoedt en Waereldtsche welvaart / dan volgt gy Hem wel na. Wanneer hy op de Bruiloft te Cana is, wanneer Hy van Water Wyn maakt, en enen Aardtschen Zegen geeft; wanneer men zagte Klederen en Palmtakken onder Hem strooit; wanneer Hy met weinig Broodt enige duizendt Man spyst; dan is Jesus een lieve Bruidegom; dan loopt men Hem met hopen na. Maar als Jesus veracht wordt; als Jesus vervolgt, als Jesus versmaadt wordt; O/ hoe haast verlaat men Hem dan! Dan heet het; Ik kenne den Mensche niet. Wanneer hy zegt; Wie myn Discipel wil zyn, die neme dagelyks zyn Kruis op, en volge my na; Dan wordt het Hosanna in een kruist hem, kruist hem, verandert. Gaat hy over de Kedron-Beek van vervolginge; O hoe vele verlaten Hem dan / die Hem anders aanhingen! Indien Jesus onze Bruidegom ook eens tot ons zeide; „ Hebt gy my lief/ zo verloochent u zelven/ verlaat Huis en Hof/ en geeft alle uwe Goederen aan den Armen. Hebt gy my lief/ zo gaat heen/ en laat „ u binden en in de Gevangkenis werpen om myne Waarheit wille. „ Hebt gy my lief/ komt dan/ en laat uw Lichaam verbranden/ „ laat u martelen/ en verzegelt myne Waarheit met Uw Bloedt; gelyk hy tot zo vele Martelaars gezegt heeft/ en gelyk zo vele in Vrankryk/ in den Paltz/ en op andere Plaatsen/ hunne Liefde tot Jesus hebben moeten bewyzen; O hoe menig een zou met dien Jongeling, waar van in 't Evangelium staat/ bedroeft henen gaan! Dan zou men eerst ter degen zien/ wat Liefde 'er voor Jesus is. Heet dat Jesus kussen/ als men in onkuische wellust/ in geilheit en ontucht leeft/ en zyne Leden tot leden der Hoeren maakt? als men 't Paleis van dezen Bruidegom/ ik meen de Ziel/ met onkuische Gedachten/ schandelyke woorden en zondige Redenen bevlekt/ die aan Christenen niet betamen/ en nog godtloze Daden daar by doet? Ga/ valsche Delila! ga/ snoodt Hart! ga bezoedelde Ziel uit de ogen van uwen Jesus; Hy wil nog kan zulke grouwelen niet lyden. Zyne ogen zyn veel te rein/ als dat zy 't quaadt zouden konnen zien of dulden. Zyn Hart is veel te kuisch/ als dat hy zich zou konnen verenigen met onkuische Harten/ die in den modder der wellust steken. Gy nog nimmermeer zult gy Genade in zyne ogen vinden/ zo lang gy niet myde/ wat Jesus haat/ en

zo-

zo lang gy uw vermaak en vreugde zoekt in het gene een grouwel is in zyne ogen. Hy zal zyn Aangezicht voor u verbergen; Hy zal u verlaten in uwe Elende; Hy zal u binden in zynen toorn; Hy zal u straffen in zyne grimmigheit / en uwe ontrouw met eeuwige qualen der Helle vergelden.

Doch / wat u aangaat / myne Geliefden / die wenscht de Liefde van dezen uwen Ziele-Bruidegom Jesus Christus gestadig te genieten; onderhoudt dezelve door Weder-liefde / en verblydt u over dat hy uwe Broeder geworden is. Hy heeft uw Vleesch en Bloedt aangenomen / op dat Hy u verlossen mogt. Deze Zone Godts heeft u gemaakt tot Kinderen van Godt; Zyne Geboorte is de grondt van uwe Wedergeboorte. Dat Hy zo nederig en gering geboren is / maakt / dat gy de Ere hebt van Kinderen des Allerhoogsten te heten. Wilt gy weten / hoe gy deze Liefde vergelden moet? Volgt den Raadt en wensch van zyne Bruidt / en kust den Zone. Denkt niet; ja / indien Jesus zo naby was / gelyk Hy Petrus was / toen Hy hem vroeg / Of hy Hem lief hadt; Ik zou Petrus wel met Hart en Mondt na spreken; Heer! gy weet dat ik u lief hebbe. Indien Jesus zo naby was / gelyk by Martha, ik zou alle huisselyke bezigheden laten leggen / en my met Maria aan zyne Voeten nederzetten, ook niet moede worden van Hem te horen. Indien Jesus my zo na was / gelyk by die Zondaresse, welke met hare Tranen zyne Voeten bevochtigde, en met hare Hooft-hairen weder afdroogde; ik zou my op myn Aangezicht voor zyne Voeten neder leggen / en myn gantsche Harte voor hem uitstorten. Indien Hy my zo naby was / gelyk de Vrouwe van Samaria; ik zou niet alleen Water voor hem scheppen / maar ik zou Hem ook nodigen met my te gaan; Ik zou hem onfangen / gelyk Abraham de Engelen; en indien hy zou willen weggaan / zou ik hem houden gelyk Jakob / en zeggen: Heer! ik laat U niet van my, ten zy Gy my zegent. Denkt zo niet; want dit hindert u niet / dat gy uwe Liefde tegen Jesus niet zoudt konnen bewyzen. Schoon Hy naar zyne menschelyke Natuur ter regter-handt Godts in de Hoogte zit / zo wykt Hy echter naar zyne Godtheit / Genade en Geest nooit van ons. Zo dikwils gy Godts Woordt hoort / of de H. Schrift leest / zo dikwils spreekt Jesus tot u. Zo dikwils gy met ware boetvaardigheit en met een gevoelig weemoedig Hart uwe zonden bekent / zo dikwils legt gy met de Zondares aan de Voeten van Jesus. Zo dikwils gy liefdadigheit bewyst aan deugdtzame Armen / en goedthartiglyk mededeelt van den Zegen / dien Godt u gegunt heeft / zo dikwils bewyst gy ook Liefdadigheit aan Jesus. Want Hy wil ook zelfs geen dronk Waters onbeloont laten / die aan den allergeringsten in zynen Naam wordt toegereikt; en dan

Vermaning tot Liefde tegen Jesus.

zal Hy eens tot u zeggen; wat gy aan een van deze minste gedaan hebt, dat hebt Gy my gedaan. Kusset den Zoon (1) met enen Kus van Eerbiedt en Gehoorzaamheit, gelyk Onderdanen hunnen Koning / gelyk Kinders hunne Ouderen. Deze Kus van Gehoorzaamheit geven wy Jesus / wanneer wy van gantscher Harte voornemen / Hem / als den Koning van den Berg Zion / te gehoorzamen / en te doen / wat Hy ons door zyne Dienaren / en door ons eigen Gewete laat verkondigen; Kust den Zoon (2) met den Kus van oprechte Liefde en Vriendtschap / die bestaat in de innerlyke vereeniging met Christus / en in de allerzoetste Ziele Kust der Gelovigen / die zy in zyne gunst en gemeenschap genieten. Dit is ene zaak / Geliefden / van zo veel zoetigheit / dat geen Menschen Tong die uitspreken kan. Een Kindt / dat in den Schoot zyner Moeder ligt / vindt dan zo veel vergenoeging niet / als ene gelovige Ziele in den Schoot van haren Jesus. Daar kan wel ene grote menigte belyders zyn / waar van nochtans de minste weten of ondervonden hebben / wat dit voor een zoetigheit is; De helft mag 't verstaan / maar 't kleinst getal zal ooit dit blydt gevoel gehadt hebben. Godt heeft zyne wonderbare Wegen; Aan den enen openbaart de Liefde van Jesus zich gevoeliger in 't Hart als aan den anderen. Ook heeft Godt zynen Tydt / waar in Hy deze zoete Harte-vergenoeging en Vriendtschap van Jesus / den Mensch laat smaken. Menige wedergebore Ziel gaat Jaar en Dagh / zonder haren Jesus in al dien Tydt zo krachtig in de Armen te krygen / als in de ure des doots. Somwylen laat Godt nu en dan dusdanige vreugde / doch maar voor enen korten Tydt / in de Ziel gewaar worden. De zaak kan enigzints door Voorbeelden / doch niet zo volkomen als door de ondervinding geleerdt wordt / voorgestelt worden.

Voorbeelden der genen, die de Liefde van Jesus in enen hogen graadt ondervonden hebben.

Augustinus, nog een Manicheër zynde / en van Godts vreze weinig werks makende / ging eens uit enkele nieuwsgierigheit een vermaart en welsprekent Leraar horen; En ziet! onder het prediken bestraalde het Licht van Godts Geest zodanig zyn Hart / en Jesus openbaarde zich met zyne Heerlykheit zo krachtig aan de Ziele van dien Man / dat hy als buiten zich zelven was / en niet wist / wat hem was overgekomen; gelyk hy dan ook daar na die heilige veranderinq met deze woorden beschreef; Hoe schielyk heb ik de zoetigheit gesmaakt, waar door ik het ydel zoet der Waereldt kan ontberen! Gy ontnaamt my die, Heer, en keerde by my in. O allerhoogste zoetigheit! myn gantsche Leven zy dierhalven voor u. Ik geve my geheel en al aan U over; want Gy hebt my volkomen verlost, op dat Gy my volkomen bezitten zoudt.

Een vermaardt Godtgeleerde / Robert Bolton genoemt / onder-
vonde-

vondt ook dezen Liefde-Kus van zynen Jesus op ene zeer merkwaardige wyze. Hy was anderzints voor zyne bekeering een Man/ die om zyne bequaamheit by groten en kleinen zeer bemint was; maar hy hadt zich tot nog toe geen goedt Scholier van Jesus getoont; In tegendeel hadt hy veeltydts den spot gedreven met vrome Luiden/ die een voorbeeldelyk en gemoedelyk Leven leidden. Om deze reden vondt hy ook in den beginne zeer weinig smaak in de Predikingen van den vermaarden Perkins; tot dat de van Godt bestemde Tydt zyner veranderinge gekomen was/ en hy eens in de Predikaatsie van een zeker Godtzalig Man was geweest. Want Godt roerde zyn Hart toen zo krachtig/ en Jesus bestraalde zyne Ziel zo plotzelyk met een helder Licht/ dat hy byna alle natuurlyk gevoel daar door verloor/ en in Jesus zo ene vreugde gewaat wierdt/ dat hy daar na/ gelyk een twede Enoch, zyn grootste vermaak en vergenoeging stelde/ in met Godt te wandelen.

Nog een derde Voorbeeldt zal ik bybrengen; Een Edelman/ met name Glover, zou in den Jare 1555 in Engelandt/ als een Martelaar verbrandt worden. Drie Dagen voor zyne doot kon hy nog de minste Troost by Godt niet vinden; weshalven hy ook toen nog de geringste bequaamheit niet hadt/ om zo een zwaar Kruis te konnen dragen. Hier op verzekerde hem een zeker Leeraar/ Augustyn genoemt/ dat hy maar goedt moedts hadt te zyn/ dat hy de bystandt des Heeren/ en de openbaring van Jesus aan zyne Ziele met gedult moest verwachten; en verzocht hem/ dat hy het/ wanneer Godt zich aan zyne Ziele openbaarde/ hem bekent wilde maken. Wat gebeurt 'er? Den volgenden Dagh/ zo als hy tot het Marteldom uitgeleidt wierdt/ en den gantschen Nacht met zyn Gebedt van Godt niets hadt konnen verkrygen; Ziet! zo dra hadt hy den Paal/ daar hy aan verbrandt zou worden/ niet in 't gezicht gekregen/ of Godt openbaarde zich in een ogenblik met zo volkomen Troost en Hemelsche vreugde aan zyne Ziele/ dat hy juichende in de Handen sloeg/ en riep; Hy is gekomen! Hy is gekomen! en dat met zo een bly gelaat/ dat men eerder zou gezegt hebben/ dat het een Man was/ die van de doot verlost wierdt/ als die naar zyne doot ging.

Hoe vele andere Voorbeelden heeft men van zulken/ die met Traagheit en koele Aandacht tot het Gebedt nederknielden; maar in 't Gebedt zynde/ zo ene vreugde en zoete vergenoeginge der Ziele onderbonden/ dat zy/ als met des Heeren klaarheit bestraalt/ vol Geest/ Kracht en Troost weder opstonden/ en niet anders dachten/ of zy hadden met Petrus op Thabor geweest. Nog andere Voorbeelden heeft men/ dat Kinderen Godts menigmaal als in ene Geestelyke verlaging/ in traagheit des Gebedts/ en in flauwe

 Godt-

Godtvruchtigheit een geruimen tydt zyn heen gegaan/ en daar na schielyk aan de Tafel des Heren zo ene verblydende vergenoeging der Ziele ondervonden hebben/ en van Godt met zo veel kracht zyn bestraalt geworden/ als of zy in enen Hemel op Aarde waren/ en niet aan ene Tafel der strydende Kerke/ maar aan Abrahams Tafel en de Bruiloft des Lams waren geweest/ alwaar zy in de Armen van Jesus/ den enen Liefde-Kus na den anderen ontfangen hadden. Dat heet volgens Godts Woordt/ dronken worden van de vettigheden zynes Huizes; zo dat men dan zeggen kan: Myn Geest verheugt zich in Godt mynen Zaligmaker; want Hy heeft my aangezien, en myne Ziele verquikt. Ach! wanneer zal ik ingaan, en voor Godts Aangezicht verschynen? Het is my goet na by Godt te zyn; ik zette myn betrouwen op den Here, Here. Heer! wien heb ik neffens U in den Hemel? Neffens U en lust my ook niets op Aarde. Bezwykt myn Vleesch ende myn Harte, zo is Godt de Rots-steen mynes Harten, ende myn deel in Eeuwigheit. Myn Hart is vrolyk, en verheugt zich in den levendigen Godt. Dan mag 'er komen wat wil/ de Mensch is onverbaart; want het Gezicht van den sterken Godt/ in wiens magtige armen hy rust/ doet hem uitroepen; De Here is myn Licht ende myn Heil, voor wien zoude ik vrezen? De Here is myn Levens kracht; voor wien zoude ik vervaart zyn? En/ al ging ik ook in een Dal der schaduwe des doots, ik en zoude geen quaadt vrezen; want gy zyt met my. Dan verdwynt de ydelheit der Waereldt uit zyne ogen. Dan is hem dat gene/ daar de Waereldt zo veel werk van maakt/ louter dwaasheit buiten Jesus. Dan is onze wandel met Godt; Dan zuchten wy tot Godt; En alles wat niet naar den Hemel smaakt/ is ons dan enkel verdriet. Jesus is dan alleen onze vreugde; Jesus is dan ons deel/ en dan vinden wy ons grootste vermaak in met Hem te spreken. Dan roept ene Ziel/ die zich aan Godt overgegeven heeft:

Desidero te millies, mi Jesu! quando venies?
Me lætum, quando facies? Me de Te quando saties?
Te quærunt piæ lachrymæ, Te clamor mentis intimæ,
Jam quod quæsivi video; quod concupivi teneo.
Amore Jesu sangueo, & corde totus ardeo.
O dulce Refrigerium, amare Dei Filium!

Dat is:

'k Wensch U wel duizendtmaal, ô Jesus vol Genaden!
Wanneer komt Gy doch eens, en maakt my regt verblydt?
Wan-

Wanneer zal myne Ziel zich gantsch in U verzaden?
  Ik zoek U met Gezucht en Tranen t'aller tydt:
Ik roep tot U, ô Heer, uit 't binnenst myner krachten.
  Zie daar! ik zie en smaak reets 't geen ik hadt gezocht:
Het geen ik hadt begeert vind' ik na lang verwachten;
  Ik houw dien Schat, die Uw Genade my toebrogt.
Ach! 't Hart brandt my van Jesus Liefde gantsch van binnen!
Wat is 't een zoet genot Godts Zone te beminnen!,

Ziet! dat is ene gesteltheit der Ziele/ die niet aan ieder bekent is; Dat is ene innerlyke kracht van ene Ziele/ die op Jesus verlieft is/ welke niemant verstaat als die 't ondervindt.

Hier zou menig Kindt Godts mogelyk konnen wenschen en zuchten: „ Ach! Dat Jesus/ die ook myn Broeder geworden is/ „ zich krachtig aan myn Hart openbaarde! Maar helaas! ik „ vreze/ dat ik zyne Bruidt niet ben/ om dat Hy zich zo vreemdt „ van my houdt/ en my deze vreugde in Godt niet laat gevoelen. „ Ik zoek en zuchte Dagh en Nacht/ en Hy wil zich niet vinden „ laten. Gelyk een Hart schreeuwt naar de Waterstromen, alzo „ schreeuwt myne Ziele tot U, ô Godt! Myne Ziele dorstet naar „ Godt, naar den levendigen Godt; wanneer zal ik ingaan, ende „ voor Godts Aangezichte verschynen? Wanneer zal Jesus my „ maar eens genadig aanzien/ op dat ik weet dat Hy my lief „ heeft? Aan u/ vrome Christenen/ die dus zucht/ vraag ik; (1) Hebt gy een oprecht verlangen naar deze ondervinding? (2) Mydt gy alle voordachtelyke zonden/ en strydt gy tegen het gene wat Jesus bedroeven kan? (3) Hebt gy een hartelyk mishagen in alle de zwakheden en gebreken/ die u in uwe onvolmaaktheit komen aanvechten? (4) Zoekt gy Jesus in zyn Woordt door een yverig Gebedt/ en tracht gy naar de overige Genade-middelen/ die de Here uwe Godt u aanbiedt? Indien gy dat by u bevindt/ zo kunt gy verzekert zyn/ dat Jesus zich eindelyk van u zal laten vinden. Maakt gene verkeerde gedachten van zyne handelinge/ want Hy doet het om uw Geloof en gedult te beproeven. De Bruidt van Christus moest Hem lang zoeken/ doch vondt Hem eindelyk. Jesus wil uwe Vreugde vergroten/ en daarom houdt Hy zich somwylen zo vreemt van u. O/ hoe zoet zal 't Uur eens zyn/ wanneer Hy zich aan u/ vrome Zielen/ openbaren zal! Indien gy slechts voortgaat in uwen Wandel met Godt/ zo roep ik u toe/ gelyk de Engel de Harders deed; Vreest niet, Ziet! ik verkondige u grote blyschap, die allen Volke wezen zal; want u is heden geboren de Zaligmaker, de Christus, de Heer, in de Stadt Da-

vids,

vids. Nu/ Eere zy Godt in de Hoogte, Vrede op Aarde, en den Menschen een welbehagen. Amen.

GEBEDT.

Welk ene Liefde hebt gy ons bewezen, ô Vader, dat wy in Uwen Zone Jesus Christus uwe Kinderen mogen heten? Welk ene grote en onverdiende Genade, *dat Jesus*, de Zoon des levendigen Godts, *onze Broeder is geworden*, en ons tot Broeders heeft willen aannemen! Dat de Koning met zyne Onderdanen, de Heer met zyne Knechten, in zo ene onverdiende vertrouwlyke Vriendtschap heeft willen treden! Wy arme Wormen zyn Broeders van den genen, die niet alleen Mensch, maar ook Godt is; en ons Vleesch is met Hem verheven ter regter-handt der Goddelyke Majesteit. Geen Engel kan zich dit beroemen. O grote Trooft! Christus onze Broeder, Godt onze Vader, den Hemel ons Erf-deel, en de Engelen onze Dienaren. Ach! laat U doch vinden, dierbaarste Jesus, van alle die Uw Aangezicht zoeken. Want, wat zyt Gy gedient, ô Godt, met onze zuchten; met onze treurigheit? Laat U vinden Here Jesus, op dat onze Ziel U den kuisschen Kus der Liefde geve. Laat Uwe Liefde als een vuur in ons Hart ontbranden, en daar alle Liefde tot de ydelheit verteren. Laat de Zee Uwer Liefde alle Beeken van Aardsgezintheit verdryven. Wordt meer en meer in ons alles in allen, op dat wy hoe langs hoe meer alles alleen om Uwent wille, in en tot U beminnen. Wy zullen gestadig tot U zuchten, tot dat Gy U volkomen aan ons openbaart. Heer, gedraag U omtrent ons zo het U behaagt, *wy zullen U niet laten gaan*, *ten zy Gy ons zegent.* Wy zullen niet ophouden U natelopen, tot wy eens de innigste gemeenschap met U verkrygen. O zoetste Jesus! wanneer zal 't ons in meerder volmaaktheit gegeven worden, dat wy gantsch ledig en gerust van Harte zullen zyn, dat wy Uwe vriendelykheit zullen mogen zien, en Uwe zoetigheit smaken? Wanneer worden wy gantschelyk in en met U verenigt, zo dat wy door Uwe Liefde vervult, ons zelven niet meer zullen gevoelen, maar U alleen in ons. Ach, *kom doch Here Jesus*, want zonder U kunnen wy geen Dagh nog uur vernoegt leven; Gy zyt en blyft immers altyt onze enige vreugde en trooft, onze hope en eeuwige Zaligheit. *Kom Here Jesus, ja kom haastelyk.* Amen.

Onze Vader, enz.

DE HEER ONZE HEEL-MEESTER.

Na het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

ZUlt Gy wonder doen aan de Dode? Dus vraagt de Koninklyke Profeet David. Hy staat als voor de Graf-steden der Menschen / en vraagt Godt / of de verdorde Gebeentens alleen een Voorwerp zyner Almagt zouden zyn; En bidt, dat de Heer veel meer zyne goedheit wil bewyzen aan de Levenden. Zulke Wonderen doet de Almagtige Godt nog dagelyks / wanneer hy de Menschen, die in zonden doot zyn / levendig maakt door zynen Geest en zyn Woordt; wanneer Hy onze bloedt-rode zonden Sneeuw-wit doet worden door 't Bloedt zynes Zoons; wanneer Hy ons / die niet ene goede gedachte van ons zelve hebben / bequaam maakt / om zyne Ere en 't eeuwig welzyn onzer Zielen te konnen bevorderen. Om hier van meerder te spreken / en Godt voor de Weldaat zyner Liefde / en genezing onzer Zielen te danken / zyn wy thans hy een vergadert.

Ps. LXXXVIII 11. Wonderwerk onder de Doden.

Onze Vader, enz.

TEXT. EXOD. XV. vs. 26.

Ik ben de Here, uwe Heel-meester.

TWEDE INLEIDING.

Vierheerlyke Namen van den Messias. Jes. XXV. 4.

Zeer voortreffelyke Namen zyn het / die onder anderen
Profeet Jesaias aan den Messias gegeven worden. Want hy
daar genoemt; 1. De sterkte der Armen... 2. De sterkte der
druftigen als hen bange was. 3. Ene toevlucht voor den Vlo
4. Ene schaduwe voor de Hitte. Waarlyk / daar is geen ver
lyker Schepzel by de hoogmoedige Waereldt / als een arm M
De Ryke nodigen malkander te gast; maar den Armen v
zelfs de Broodt-brokjes van de Tafel geweigert. Terwyl d
der Waereldt-Kinderen voor alles open staan / zyn die voor de
gestopt. Een arm Mensch moet zich allerhande quade beje
gen laten toeduwen / en nochtans als een doven zyn / die de
dinge niet hoort. De Wysheit der Armen wordt veracht;
den Ryken 't Verstandt alleen toegekeurt. Doch hoe veracht de
ook in de Waereldt mogen zyn / zo is de Heer nochtans
sterkte; om dat zy hun Hart niet op de Waereldt stellen /
Godt alleen voor hun Goedt en Erfdeel houden; en onder
slechte Kléderen een Lichaam dragen / dat enen Tempel d
Geestes is. Daarom noemt Christus ook Zalig, die arm van

Matth. V. 3.

zyn. Noodtdruftigen zyn in kleinachting in de ogen der W
Zy zyn quisquiliæ Mundi, een uitvaagzel voor ieder. Maar
is hunne kracht / dewyl zy zich op genen Vleeschelyken Arm
laten. Wat by de Waereldt veracht is / is groot by G
Daarom laten zy hunne Hoop niet varen / maar nemen hunn
vlucht tot den Here / wiens Naam een sterke Toren is. Wor
in dit Leven gehaat en verdrukt; door hulp van Godt kom
dat alles te boven. De Waereldt is ene Zee vol ongestuim
ren / een Hemel vol duistere Wolken; en zo lang wy in dit Tr
dal sukkelen / zal het nooit aan onweer ontbreken. Wanne
ene droefheit en tegenspoet voorby is / zal de andere weder vo
deur staan. Wy hebben tyden van veel zwarigheit beleeft; e
weet of de volgende niet nog erger zullen zyn / eer de Dag
grote verzoekinge ten einde raakt / tot welke alle Koninkr
Vorstendommen en Heerschappyen / zich thans gereedt maken;
in dat alles blyft Godt onze toevlucht voor den Vloet. Da

wel eer duistere Wolken aan den Kerke-Hemel geweest; en nochtans is 't Hoopje der Rechtvaardigen nooit verloren gegaan. Schoon de Zomer-dagen somtydts zeer heet zyn/ vindt de Wandelaar echter wel schaduwe op zynen Weg. Schoon de Storm-winden wajen/ heeft de Vogel evenwel zynen hollen Boom/ en de Tortel-duif hare Steen-rots. Dus mede is Christus de toevlucht en bescherming der zynen; Zyne Wonden zyn de beste Vry-plaats/ en zyn Bloedt het beste Genees-middel voor hunne Zielen. Laat ons dan voor ditmaal betrachten:

Jesus, als den besten Heel-meester van alle Gelovige Zielen.

„ Here onze Godt! Spreek een krachtig *Hephata* tot de Zielen van „ ons alle; op dat wy onze Elende mogen zien, Uwe Verlossinge „ omhelzen, en zo lang wy leven, in enen heiligen Wandel U daar „ voor dankbaar zyn. Amen.

VERKLARING.

Indien wy in overweging der algemene Elende met Jeremias vragen: Is geen Heel-meester aldaar? Zo zou het Antwoordt des Heeren uit onzen Text zeer aangenaam daar op sluiten: Ik ben de Heer, uwe Heel-meester. De Kinderen Israëls waren in de Woestyne in grote vreze; Zy maakte zich allerhande zwarigheden/ hoe zy 'er door zouden geraken. Mogelyk dachten zy: Ach Godt! hoe zal het met ons gaan? Wy komen in ene grote en nare Wildernis; Voor ons is de rode Zee/ en achter ons zyn vele wrede Vyanden. By Dagh steekt ons de hitte der Zonne/ en 's Nachts beven wy van koude. De Weg is vol Slangen en verslindent gedierte; De Lucht is vol ongedierte; Hier is gene gezonde Bron/ daar men uit drinken kan; Geen heilzaam Kruidt/ dat tot gebruik kan dienen. Wy zyn veel in getale/ en maken meer dan zesmaal hondert duizendt Mannen uit; tast ons ene besmettelyke ziekte aan/ zo zyn wy alle levenloos. Godt heeft ons Vorsten gegeven/ die ons geleiden; Priesteren/ die ons leren; Rechts-kundigen/ die Gerechtigheid by ons oeffenen. Maar ons ontbreekt een Heel-meester/ dien wy raadt konnen vragen. Jerem. VIII. 22. Samen-hang van den Text.

Daar op antwoordt Godt door Moses; Ik ben de Heer, uwe Heel-meester. Het Voorwerp dat zich hier aanbiedt is de Heer; Ik de Heer, zegt Godt. En het troostelyk Ampt dat hy op zich neemt/ is dat van Heel-meester; Ik ben uwe Heel-meester, verklaart hy. Die hier spreekt/ is de waarachtige levendige Godt/ de Herder/ die Israël geleidde als ene kudde/ en wiens Roem zo groot als zyn Naam is; De Verbondts-Engel/ die door ene Wolke-Ko- Wie de Heel-meester der Gelovigen is.

lom des daags, tot Leidtsman voor de Kinderen Israëls verstrekte, en des Nachts in een Vuur voor hen henen ging. Vraagt men naar zynen Naam; Hy antwoordt; Ik ben; Ik zal zyn, dien ik zyn zal, de Godt Ehje, Jehovah; De Heer / de onveranderlyke Godt / die het gene ik ben / tot Israëls beste wil zyn / almagtig, om u te beschermen / waarachtig, om u te geven wat ik belooft heb. Alwetent, om u in noodt te verhoren. Ik zal u daar uit redden; Ik zal u verzadigen met een lang leven, en u myn heil doen zien. Want / ik ben de Heer, uwe Heel-meester.

Moedanig Christus onze Heel-meester is. Duizenderlei toevallen zyn 'er / die de Mensch na den Zondenval onderworpen is. Zyn Lichaam is als ene bouwvallige Hutte / daar altyt wat aan te herstellen valt. Geen Lidt is 'er aan / dat niet veelvuldige ongemakken onderhebig is. Ene ongezonde Lucht kan den Mensch nadeel toebrengen; Schadelyke Spyze of Drank kan hem in zyne gezondtheit hinderen; het minste toeval kan hem ziek maken. Met een woordt / ontallyk veel zaken en omstandigheden konnen 's Menschen Lichaam in dit leven ontstellen. Tegen dit alles stelt de Heer zyne hulpe / en zegt: Ik ben de Heer, uwe Heel-meester. Kort te voren hadt hy 't bitter Water te Mara gezont en zoet gemaakt. Nu belooft hy ook verder Israëls Heel- en Genees-meester te zullen zyn in allerlei krankheden. 't Is als of hy zeide: Ik zal u bewaren dat gy niet krank wordt; Ik zal de Woestyn u tot een Lust-huis maken; De hitte zal ik matigen; De Lucht reinigen; De Wateren gezont maken / en aan u doen / wat geen Genees-meester nog kruidt aan enig Mensch doen kan; Doch met beding / dat gy naar de stemme uwes Heeren zult luisteren. Maar zo verre nu de Ziel het Lichaam overtreft / zo verre overtreffen ook de toevallen der Ziele die van het Lichaam. Indien dierhalven Israël verder denken mogt; schoon wy een gezont Lichaam hebben / hoe zullen wy 't stellen als onze Ziel krank wordt / in zonden vervalt / nalatig in den Godts-dienst en zwak in 't Gelove wordt; Zo antwoordt de Heer: Ik ben dan uwe Heel-meester. Hy is de allerbeste Heel-meester; want hy doet smerte aan, ende hy verbindt;
Job V. 18. Hy doorwondt, ende zyne Handen helen. Daarom zegt een krank Hart: Heelt my Here, zo worde ik geheelt; Help my, zo ben ik geholpen. De Zone Godt is (1) de enige Heel-meester onzer Zielen; want daar en is onder den Hemel genen anderen Naam, die on-
Hand. IV. 12. der de Menschen gegeven is, door welken wy moeten zalig worden (2) Hy is een medelydende Heel-meester, die zyne Lyderen blytig bezoekt met zyne Genade / en by ons blyft tot aan 't einde der Waereldt. (3) Hy is een ervare Heel-meester, die de krankheden voorkomt / eer die zich openbaren / en dezelve gelukkig geneest / wanneer ze 'er zyn. (4) Hy is een alwetendt Heel-meester. Eer de Lyder

klaag

klaagt zegt hy; Ik weet uwe werken en verdrukkinge en armoede. (5) Hy is een zorgvuldige Heel-meester, die zyne Dienaren gestadig by de Lyders laat / om naar den toestandt hunner Zielen te vernemen; ja / die hen ene wel voorziene Apotheek / het Goddelyke Woordt verzorgt / uit welke zy het een Genees-middel voor / het ander na / konnen nemen / indien zy hunne zwarigheden en gebreken niet aan Menschen willen openbaren. (6) Hy is een wonderbare Heel-meester. Waar vindt men een Arts / die de smerten uit wil staan / welke de zieke lydt? Dit doet Christus; Waarlyk, hy heeft onze krankheden op zich genomen, ende onze smerten heeft hy gedragen. Hy helpt de Lyderen met zyn Bloedt. Dit is de geopende Fonteine voor de Inwoners van Jerusalem, tegen de zonde en onreinigheit. Dit Genees-middel wordt zonder Geldt en zonder Prys gekocht. Deze Heel-meester roept; Komt herwaarts tot my alle, gy die vermoeit ende belast zyt; Ik zal u ruste geven. Deze Heel-meester storf / op dat zyne Lyders zouden leven. Hy dronk den bitteren Doodts-beker / op dat de Kruis-beker aan de zynen geen nadeel toebrengen mogt. (7) Eindelyk / Hy is ook een gelukkige Heel-meester. Hy geeft den moeden kracht, ende hy vermenigvuldigt de sterkte dien, die gene krachten heeft. Hy heelt van verre: Indien hy slechts een Hephata spreekt / zo moet een kranke genezen / en een dode weder levendig worden. Deze Heel-meester heelde Israël van zyne Slangen-beten / Hiskias van zyne zware siekte / David van zynen Zonden-angst / Petrus van zynen Val; en zal tot aan 't einde der Waereldt ene toevlucht van alle arme en boetvaardige Zondaars zyn.

Openb. II. 9.
Jes. LIII. 4.
Zach. XIII. 1.
Jes. LV. 1.
Matth. XI. 28.
Jes. LX. 29.

TOEPASSING.

Nu / myne Geliefden / wat dunkt u van dezen Heel-meester? Hebt gy zyne Trouw ook niet menigmaal ondervonden in Lichaams krankheden? Zyt gy niet wel ooit aan de Poorten des Doots geweest / zo dat alle Menschelyke hulp met u gedaan scheen te zyn / en dat deze Heel-meester tot u zeide: Gy zult leven, ja gy zult leven? Hebt gy zyne Trouw niet ondervonden in zo menigen Zielen-angst en aanvechting / wanneer deze Heel-meester u met uitgestreke Liefde-armen toeriep: Komt herwaarts tot my alle, gy die vermoeit en belast zyt; Ik zal u ruste geven? Maar hoe komt het doch / dat 'er zo vele kranke / beladene / aangevochtene / bedroefde en bekommerde in 't Zieke-huis dezer Waereldt liggen / die nochtans nauwlyks weten willen / dat zy ziek zyn? Is dat niet ene beklagelyke zaak? O hoe vele zyn 'er / die zich zelven in hunne Harten vlyen / en niet konnen geloven / dat zy arm, elendig, jammerlyk, blint en naakt zyn!

Des Heel-meesters Trouw wordt weinig erkent.
Matth. XI. 28.

zyn! Zulke Menschen zyn gelyk ylhoofdige zieken/ die zich inbeelden/ dat zy gezonder zyn als de Genees-Heer zelf; die geen Genees middel willen gebruiken/ de Plysters en Bindzels van hunne Wonden wegrukken/ en zo lang in hunne Waan verbeelding voortgaan/ tot Graf en Hel hen wegrukt. Wat al beschroomde Lyders zyn 'er/ die zo een slecht vertrouwen van hunnen Heel-meester hebben/ dat zy hem hunnen noodt niet openhartig durven klagen; maar hun leet/ hunne smerten en quaal inkroppen! Arme Menschen! Hoe kan Jesus u helpen/ indien gy uwe Wonden niet voor hem bloot legt? Naar dat uwe Biecht is/ (mag men hier zeggen)
Ps. XXXII. 5. daar naar is ook uwe vergiffenis. Ik zeide (zegt de gelovige spreker) Ik zal Belydenis van myne overtredinge doen voor den Here, ende gy vergaaft de ongerechtigheit myner Zonde. Wy houden niet van de Oorbiecht/ maar dringen daar op/ dat men voor Godt zyne zonden bekennen moet; doch dit geschiedt van de minsten. Men schaamt zich niet te zondigen/ en men heeft schaamte voor Godt te belyden/ dat men gezondigt heeft. Hoe kan 'er dan vergiffenis zyn? En hoe weinige leggen 't op deze wyze aan! De meeste lopen de Waereldt na/ en grypen naar krachteloze onnutte Zalf/ als of 'er geen Balzem in Gilead was. Wordt men ziek/ zo denkt men eer aan den Genees-Heer/ als aan Godt/ die doch alle Genees-middelen zegenen moet. Wil dan eindelyk niets meer helpen nog gelukken/ zo zoekt men Godt wel; maar te laat. Wanneer de pynen of ongemakken de Ziele benauwen; wanneer de zinnen verdwalen/ de ogen breken/ en 't gehoor vergaat; dan laat men den Leraar halen/ en die moet dan de arme Ziel/ ja ik zeg zo ene doodarme Ziel/ tot een zalig afscheidt bereiden. Is het Gewete met zonden bezoedelt/ is de Ziel vol onrust/ maken de misdaden het Hart bang en benauwt/ men openbaart het niet aan zodanigen/ die met Troost en goeden Raadt zouden konnen byspringen; maar men bedekt zyne zwarigheden/ of zoekt zondige en verbode middelen. Ach/ Arme Zielen! wie kan u helpen/ wanneer gy zo een slecht vertrouwen op uwe Ziel-zorgeren stelt? En hoe gaan de Zondaars doch met het onwaardeerlyk Genees-middel van Christus Bloedt om! Men gebruikt het niet met dat oogmerk/ om van zonden ontslagen te worden; maar om daar door vryheit te hebben van op nieuw weder te komen zondigen. Wat is dat anders/ als 't Bloedt van Christus vertreden, wanneer men 't niet genoeg zyn laat/ dat men den voorledenen tydt in allerlei Zonden en lusten des Vleesches heeft doorgebragt; maar nog verder daar in voort vaart?
Hebr. X. 28. Hoort eens/ wat Paulus/ dat uitverkore Werktuig Godts/ van die zonde zegt: Als iemant de Wet Moses heeft te niette gedaan, die sterft zonder Barmhertigheit; Hoe veel te zwaarder straffe zal hy waardig

dig geacht worden, die den Zone Godts vertreden heeft, ende het Bloedt des Testaments onrein heeft geacht, daar door hy geheiligt was? En helaas! wat ondankbare Lyders heeft Godt / die / wanneer zy geheelt zyn / Godt hunnen Heel-meester zo haast vergeten / en niets minder denken / dan om door enen vromen wandel hunne dankbaarheit aan hem te betuigen! In dit geval mag men zeggen; Toen de kranke genas, wierdt hy erger dan hy te voren was. De Oude plagten te zeggen: Een Genees-meester heeft twederlei Aangezichten. Eerst ziet men hem aan / als een Engel Godts, wanneer hy om raadt wordt gevraagt en helpen kan; maar daar na als een Duivel, wanneer hy zyn Genees-loon eischt. Gaat het niet onder ons ook zo? Heer! wanneer men in ramp en droefheit is, zo zoekt men U. Maar is de noodt voorby / zo denkt men niet eens om den Here zyne Geloften te betalen. O dwaas en uitzinnig Volk! vergeldt gy dit den Here uwen Godt?

Kentekens der genen, die des Heren Avondmaal heilzaamlyk genoten hebben.

Nu / hoe staat het met u / waarde Disch-genoten! die heden aan de Genade-tafel van den Here uwen Godt zyt geweest? Zegt eens / wat uitwerking heeft dit Ziels-genees-middel by u gedaan / en hoe is u deze heilige Maaltydt bekomen. Zegt my / Christenen / hebt gy u zo wel voorbereidt / dat gy 'er met een waar gezicht uwer zonden, met oprecht berouw en ongeveinsde boetvaardigheit zyt verschenen? Zyt gy 'er wel naar toe gegaan met een waarachtigen honger en dorst naar de Genade van Jesus Christus? En zyt gy 'er wel van afgegaan / als gezwore Vyanden der Zonde, en oprechte Vrienden van Gode? Is uw Hart ook wel ligter geworden / na dat gy Godt uwe zonden beleden en afgebeden hebt? Zyt gy hier wel gekomen als nieuw-gebore Kinderkens, met ene begeerte naar de redelyke onvervalschte Melk des Goddelyken Woordts? Hebt gy wel met ernst gezworen, dat gy de Rechten zyner Gerechtigheit houden zult? Indien gy mogt denken / Ik heb door Godts Genade alles gedaan wat in myne magt is geweest; maar ik vinde de werking van dit Ziels-genees-middel zo krachtig niet / als ik wel gaarne wenschte; zo vraagt aan u zelven / of gy ook een waar verlangen hebt / om een hoger Trap van Genade in uwe Ziel te bespeuren. Bevindt gy dit verlangen in u / zo werkt het Genees middel alreede. Weet ook / dat de werking niet altyt aan 't uur gebonden is / in 't welk gy het Sakrament gebruikt. Daar zyn Genees-middelen / die langzaam werken / gelyk de zalving aan Saul. Gy gevoelt en ondervindt gy nog niet / wat Jesus heden aan uwe Zielen heeft gedaan / gy zult het daar na wel gewaar worden; houdt maar aan in Boete / Gelove / Liefde en Gebedt. Vindt gy u versterkt / zo dankt Godt / als den Here uwen Heel-meester, en zegt: Loof den Here, myne Ziele, enz. Tracht ook daar na / dat gy de Genade

nade die in u is/ moogt onderhouden. Hebt uw vermaak in de Voorhoven des Heeren/ en in zulke Plaatsen alwaar zyne eer woont. Roept met Petrus uit; Heer! het is goet dat wy hier zyn. Weest waakzaam en dapper in uwen Geestelyken stryd/ op dat de Waereldt/ het Vleesch en Bloedt u niet in nieuwe zonden storten. Bewyst ook in der daat door eenen Godtzaligen wandel / dat het Ziels-geneesmiddel van goede uitwerkinge op u is geweest. Toen Elias van Godt gespyst was/ wierdt hy zo versterkt/ dat hy veertig dagen en veertig nachten gong tot aan den Berg Godts Horeb. Toen Jakob het heerlyk Gezichte te Bethel hadt gehadt/ hief hy zyne Voeten op, en ging met vreugde voort. Bewyst ook zo in der daat/ dat gy des Heeren Avondtmaal waardiglyk genoten hebt. Leeft zo/ dat alle/ die met u omgaan/ bekennen moeten/ dat gy een ander Mensch geworden zyt; en denkt aan de dierbare Gelofte/ die gy heden aan den Here uwen Heel-meester hebt gedaan.

Trooft in Zielen-krankheit. Terwyl Hy uwe Heel-meester is/ zo neemt doch uwe toevlucht tot hem in alle uwe Geestelyke en Lichamelyke noden. Zyn 'er Geestelyk-kranken onder u / gelyk 'er waarlyk zyn/ die denken en

Ps. XXV. 17. zuchten ; De benauwtheden mynes Harten hebben haar wyt uitgestrekt; voert my uit myne noden. Zyn 'er Kruis-kranken/ die piepen als een Kraan of Zwaluwe ; die kirren als ene Duive, en roe-

Jes. XXXVIII. 14. pen: O Heer! ik worde onderdrukt; weest gy myn Borge; Lichaamskranken/ ieder in hunnen staat; zo neemt uwe toevlucht tot Jesus den Heel-meester. Zyt gy Geestelyk doof in 't aanhoren van Godts Woordt; zo bidt/ dat hy een Hephata over u uitspreke. Zyt gy stom in den Lof van Godt/ zo zucht; Heer! open myne Lippen, op dat myn Mondt uwen lof verkondige. Zyt gy lam in 't goede/ zo zegt: Heer, myn Heel-meester! Trek my tot u, zo zal ik den weg uwer Geboden lopen. Quellen u uwe zonden/ zo ziet op den Here uwen Heel-meester. Hy is het Lam Godts, dat de Zonde der Waereldt draagt. Hebt gy/ ô Kinderen des Allerhoogsten! uwe rampen en verdrukkingen in de Waereldt/ zo dat gy met David

Ps. VI. 7. zeggen moet: Ik ben moede van myn zuchten; Ik doe myn Bedde den gantsche Nacht zwemmen ; Ik doornatte myne Bedt-stede met myne Tranen. Jesus roept u toe: Ik ben de Here uwe Heel-meester. Ik ben by u in den noodt; Ik zal u daar uit redden. Vreest niet, gy Wormpje Jakobs, want ik de Here helpe u. Zyt dierhalven getroost/ lieve Christenen! daar mag u ook in de Waereldt overkomen wat wil. Immers hebt gy den goetwilligen Hemelschen

Joh. VI. 37. Heel-meester; Al wie tot Hem komt, zal Hy geenzints uitwerpen. Klaagt hem maar onbeschromelyk uwen noodt. Aan Menschen heeft men niet veel; zelden vindt men een getrouw Hart/ daar men zyn geheim aan openbaren/ en met wien men gerust zyn leet en

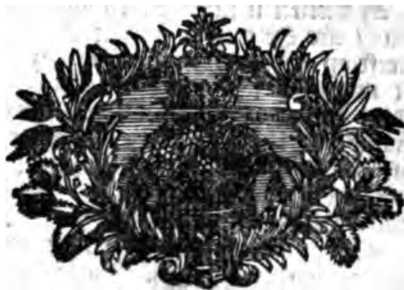
bly-

blyschap delen kan; maar Christus is een ware Boezem-vriendt en getrouwe Heel-meester. Gaat in uwe Binne-kamers/ stort uw Hart daar voor Hem uit/ en werpt alle uwe zorgen en zwarigheden gerust op Hem. Leest gaarn en vlytig Godts Woordt; In 't zelve zult gy troost vinden tegen allerlei droefheit. Hebt uwen lust in de Voorhoven des Heeren. De Dienaren Godts konnen niet weten wat u op 't Harte ligt; en echter gebeurt het dikwils/ dat hier en daar iets in hunne Predikaatsien voorkomt/ dat gelyk een Balzem op uwe Zielen valt. Ziet! zo lief heeft de Here uwe Heel-meester u; zo spreekt hy u heimelyk en inwendig toe; zo verquikt hy u Hart/ als een lieffelyken Regen een dor Lant. Vindt gy nog vele zwakheden en gebreken by u/ daar gy een hartelyk mishagen in hebt; laat daarom uwe Hope niet varen/ want zyne kracht is in de zwakken magtig. Hy is een Heel-meester/ die kranke Zielen troost; By de zwakste Patienten legt hy de meeste ere in. Een Kindt dat ziek is/ wordt van zyne Moeder het meeste gekoestert en opgepast. Een Herder dryft de gezonde en sterke voor zich henen/ maar een zwak en ziek Schaap neemt hy op zyne armen. Een Hovenier ontziet de zwakke Takjes meer als de sterke Bomen. Zegt gy: Ik ben een gekrookt Riet, een glimmende Vlaswieke; Uwe Heel-meester zal antwoorden: Even dit zelve wil ik niet verbreken, dit zelve wil ik niet uitbluſſchen. Overvalt u Lichaams krankheit/ zo laat deze Troost-spreuk u versterken; Ik ben de Here uwe Heel-meester; en zegt: „ Ei myn Godt! weest dan ook myn „ Heel-meester. Kastydt my met mate, en niet in uwe grimmigheit, „ op dat ik niet verga. Spreek tot myne Ziele van Vrede; wanneer „ myn Harte bezwykt, wees gy dan de Rotsteen mynes Harte. Uwe „ zachte Handt verbinde weder/ wat gy verwondt en verbryzelt „ hebt. Eindelyk/ ô Kindt Godts! wanneer uw tydt komt/ en geen Aardtsch Heel-meester u meer helpen kan/ zo weest verzekert/ dat de Here Jesus/ uw Hemelsche Heel-meester/ u niet ongeholpen zal laten. Al sterft gy onder de handen van dezen Heel meester/ zo zult gy de doot nochtans niet smaken. Uwe doot is maar een Slaap-drank/ dien Jesus u tot uw beste ingeeft. Wanneer een Lyder tot rust komt/ begint men goede hoop tot zyne genezing te krygen. Gelooft het vryelyk/ waarde Zielen! na uwen Doot-slaap zal het beter met u worden; want de Here uwe Heel-meester zal ook boven uw Graf staan/ wanneer hy roepen zal: Hephata; opent u Graven! en dan zult gy Hem hartelyk danken/ dat hy de hulpe uwes aangezichts en uw Godt is. En schoon het duurt tot in den Nacht, en weder tot den Morgen; zo laat uw Hart aan Godes Magt niet twyffelen, nog zorgen. De Here zal u verlossen van alle

quaadt, en opnemen in zyn Hemelsch Koninkryk. Hem zy ... eeuwigheit. Amen.

G E B E D T.

O Jehovah! Heel-meester en enige toevlucht aller Vromen ... hunne noden en zwarigheden op U werpen! Wy zeggen U dan... grondt onzer Zielen, dat Gy ons in Genade hebt aangezien, toe... nog in ons Bloedt lagen; dat Gy *ons levendig hebt gemaakt*, *toe... doot in Zonden waren*, en dat Gy nog dagelyks aan ons Uwe G... bewyst, op dat wy heilig en heerlyk zouden worden. Ach ... wy zyn de Zieke, die den Arts wel nodig hebben. Hoe zwa... Gezichte zyn wy, *om de Wonderen van Uwe Wet te konnen zien!* ... lam en traag zyn wy tot het goede, *om op den Weg Uwer Gebo... wandelen!* Hoe harthorende om te vernemen wat Uw Bevel en ... Plicht is! O Heer, onze Heel-meester! Neem doch de overge... krankheit onzer Zielen weg, op dat gene schult nog straffe der ... op ons blyve. Laat Uw Bloedt, Here Jesus, onze Medicinale ... zyn, die ons reinigt van alle Zonden. Versterk ons door U... Geest en Uw Woordt, ten einde wy ons vast mogen houden a... gezonde Lere der waarheit, en dezelve door enen Godtzaligen ... del versieren. Ach Godt! deze Waereldt is een regt Zieken-... in 't welk een ieder zyne krankheit, zynen last, en zyn Kruis ... Help doch elk het zyne dragen, en neem ons zelf by de hand... dat wy U konnen volgen in lief en in leet; tot dat wy na het ... van dezen korten Levens-tydt eindelyk eens van U gekroont w... met de Heerlykheit des Hemels. Amen. Onze Vader, enz.

DE
BESCHAAMDE
ZONDAAR.

Voor het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Spreekt gy met ons, en wy zullen u horen; en dat Godt met ons niet ſpreke, op dat wy niet ſterven. Dus ſprak eertyts 't Volk Iſraëls tot Moſes, toen het by de eerſte Wetgeving op Sinaï zag en hoorde, met welke ſchrikkelyke Tekenen de Heer nederwaarts kwam, namelyk met Donderen en Blixemen, en het geluit der Bazuine. Geen wonder was het, dat Iſraël ſidderde; want de Hemel was zwart van dikke Wolken, die zo ſchrikkelyk donderden, dat Horebs ſterke Rotzen, en Sinaïs grondveſten daar van ſchudden. De Blixem-pylen vlogen over hunne hoofden, ſtelden de gantſche omliggende Landtſtreek in vlam, en maakten dat 'er een dikke rook van den top des Bergs Hemelwaarts klom. Zy hoorden het geluit der Bazuine, die met haren helderen klank door hunne oren en Harten drong. Zy wiſten dat zy Zondaars waren, en dat hy, die uit dat onweer met hun ſpreken wilde, de heilige Iſraëls was, die de Godt der gantſche Aarde genoemt wordt, en wiens ogen te rein zyn, als dat zy den Zondaar zonder ſtrafoeffeninge zoude kunnen aanſchouwen, ten ware 'er een Middelaar was, die in hunne plaatſe met hem ſprak. Het is dan als of ze zeiden, „ Ach Heer! Gy die voor „ den Zondaar een verterent vuur zyt, ſpreek toch niet met ons in „ Uwen toorn, wy mogten vergaan; maar laat Moſes tuſſchen „ U en ons ſtaan, wy willen gaarne naar hem horen. Myne Geliefden, wy zyn ook op dezen dagh der Voorbereidinge aan ons Ho-

Exod. XX. 19.

De Kinderen Iſraëls willen niet dat Godt met hun ſpreken zal, en waarom?

ech gekomen / om te horen / wat de Here onze Godt tot ons spreken wil in zyn Woordt. Ons Hart zegt ons reets dat wy Zondaars zyn / en ons Gewete klaagt ons aan / dat wy ons Verbondt hebben overtreden. Daarom bidden wy / dat Godt niet in toorn / door straffen en welverdiende Oordelen / met ons spreken wil; maar dat Hy door zynen Dienaar ons wil opwekken / ten einde wy / door ware Boetvaardigheit bekeert zynde / niet in zonden mogen sterven / maar op nieuw wederom tot Genade komen en leven. Om hier van meerder tot stichting te spreken / bidden wy den Here om de zo hoognodige hulpe van boven. Onze Vader, enz.

Text. DAN. IX. vs. 7.

By U, ô Here! is de Gerechtigheit; maar by ons de beschaamtheit der Aangezichten.

TWEDE INLEIDING.

De nederige Hoofdtman. Matth. VIII. 8. Heer! ik en ben niet waardig, dat Gy onder myn Dak zoudt inkomen. Dus sprak eertyts de Hoofdt-man te Capernaum tot Jesus. Dezelve hadt een Knecht t' huis / die Geraakt lag / en zware pynen leedt; derhalven was hy naar Jesus toegegaan / als den vermaarden Genees-meester van Lichaam en Ziele / en hadt denzelven om hulpe aangesproken. Toen daar op de Zaligmaker zich bereidt daar toe toonde / zei de Hoofdt-man; Heer! ik en ben niet waardig, dat Gy onder myn Dak zoudt inkomen. 't Was een Man / die Krygs-knechten onder zich hadt / die hem met gewillige gehoorzaamheit dienden; en nochtans bemoeide hy zich zo zeer om de genezing van zynen geraakten Knecht / en schaamde zich niet Jesus ten dien einde te gaan zoeken. Ja / toen de bereidtwillige Heilandt hem zyne tegenwoordigheit in zyn Huis wilde gunnen / vernederde hy zich zo laag / dat zy zeide: Heer! ik en ben niet waardig, dat Gy onder myn Dak zoudt inkomen. Mogelyk zoudt gy kunnen denken; Hoe! was het niet een Man die openbare Ere-Ampten bekleedde? die ryk en vermogendt was / en over honderden te gebieden hadt? Was die de tegenwoordigheit van Jesus niet waardig / die in ene arme en verachte Knechts-gedaante daar heen ging? Die niet eens zyn eigen Huis hadt / of zo veel / daar hy zyn Hooft op leggen kon? Was diens tegenwoordigheit dan zo hoog voor een Hoofdt-man der Stadt Capernaum? Ja; want de Hoofdt-man zag Jesus voor meerder aan / dan een bloot Mensch. Hy zach hem

voor

voor hoger aan / dan voor enen Menschelyken Genees-meester. Daarom wilde hy zeggen; Ik en ben niet waardig, dat Gy onder myn Dak zoudt inkomen, om dat ik een zondig Mensch ben, en gy de Heilige van Israël, die de Godt des gantschen Aardbodems wordt genoemt. Ik ben maar een Schepzel / en Gy zyt de Schepper zelf; dierhalven ben ik niet waardig, dat Gy onder myn Dak zoudt inkomen. Immers zyt Gy de Almagtige / die gene moeite behoeft te doen; want wanneer Gy maar een woordt spreekt, zo geschiedt het, en wanneer Gy gebiedt, zo staat het daar. Daarom verwonderde Jesus zich ook over het sterk Geloof van dezen Heidenschen Hoofdt-man / en zeide; Voorwaar zegge ik u, ik en hebbe zelfs in Israël zo groten Gelove niet gevonden. Gaat henen, ende u geschiede gelyk gy gelooft hebt. Myne Geliefden / wy hebben ook even zo reden om met dezen Hoofdt-man te zeggen: Heer! wy zyn niet waardig, dat Gy onder ons Dak zoudt inkomen. Want Godt biedt ons op nieuw zyne Genade aan. Hy roept ons toe in zyn Woordt en Sakramenten / dat hy onze Genees-meester wil zyn; een Genees-meester onzer kranke Ziele. Willen wy dan Genade en vergiffenis van Hem verkrygen / wy moeten ons regt nedrig voor Hem vertonen. Wy moeten zyne Majesteit en Heerlykheit erkennen / en ons in tegendeel onwaardig achten en verklaren. Zo doet Daniel in onzen Text / wanneer hy zegt; By U, ô Heer! is de Gerechtigheit; maar by ons de beschaamtheit der aangezichten. Tot betrachting van welken wy nu zonder verder Voor-reden voortgaan / en wy mogen ons allen daar uit tot onze Voorbereiding wel toeroepen; Zondaar, schaamt u! Verleent dan behoorlyke aandacht.

„ Maar Gy, ô ware Genees-meester onzer Geestelyke kranke Ziele!
„ Geef, dat wy onze snode onwaardigheit mogen zien, en ons zelve
„ onwaardig achten, dat wy in onze Ootmoedigheit en Nedrigheit
„ waardig geacht mogen worden, om in Uwe Genade te worden
„ op- en aangenomen tot het eeuwige Leven. Amen.

VERKLARING.

Daniel, de gewenschte Man, hadt zich voor zynen Godt met Gebeden ende smekingen / met Vasten in Zak ende Assche verootmoedigt / en uit name van gantsch Israël / Belydenisse der zonden gedaan / en gezegt; Och Heer! Gy grote ende verschrikkelyke Godt! die het Verbondt ende weldadigheit houdt, dien die Hem lief hebben ende zyne Geboden houden. Wy hebben gezondigt ende hebben onrecht gedaan, ende godtloosfyk gehandelt, ende gerebelleert met af te wyken van Uwe Geboden ende van Uwe Rechten. Ende wy en heb- Samenhang.

hebben niet gehoort naar Uwe Dienstknechten de Profeten, die in Uwen Name spraken, tot onze Koningen ende Vorsten, tot onze Vaders ende tot allen Volke des Lants. Daarop zegt hy nu de woorden van onzen Text; By U, ô Heer! is de Gerechtigheit; maar by ons de beschaamtheit der aangezichten.

Godts Gerechtigheit. Eerst spreekt hy van Godts Gerechtigheit. Wanneer hy van Godt gewag maakt/ zo verstaat hy daar door het heilig en hoog-volmaakt Wezen, dat van eeuwigheit geweest is/ eer de grondt der Waereldt gelegt was/ en dat in alle eeuwigheit zyn zal/ dat gene/ wat het in deszelfs hoogst volmaakte eigenschappen is. Hy verstaat daar door den alwetenden Godt, voor wiens al-ziendt oog niets van 't geen in de Waereldt geschiedt verborgen is/ den genen/ die Harten en Nieren beproeft. Hy verstaat daar door den overal-tegenwoordigen Godt, die overal by en om ons is/ en van wien David zegt;
Ps. CXXXIX. 7-10. Waar zoude ik henen gaan voor Uwen Geest, en waar zoude ik henen vlieden voor Uw Aangezichte? Zo ik opvoere ten Hemel, Gy zyt daar; of beddede ik my in de Helle, ziet, Gy zyt daar. Name ik Vleugelen des Dageraats; woonde ik aan 't uiterste der Zee; Ook daar zoude Uwe Handt my geleiden, ende Uwe regterhandt zoude my houden. Hy verstaat daar door den Almagtigen Godt, die alles doet wat Hy wil in Hemel en op Aarde/ in de Zee en in de afgronden. Hy verstaat daar door den Alwyzen Godt, die alle dingen naar zyne oneindige Wysheit bestiert. Met een woordt/ hy spreekt van den hoogst-volmaakten Godt. Denzelven noemt hy Here, en zegt; By U, ô Heer! is de Gerechtigheit. Godts Gerechtigheit is in het gemeen die deugdt/ welke Hy in alle zyne daden laat blyken/ en waar door hy alles zo verordent als recht is. Daarom staat 'er:
Deut. XXXII. 4. Godt is waarheit, ende en is geen onrecht; rechtvaardig en recht is Hy. Men onderscheidt doorgaans deze Gerechtigheit naar de daden/ die Godt doet/ wanneer Hy aan een ieder het zyne geeft; namelyk het goede aan die/ welken hy 't belooft heeft/ en 't quade aan die/ welken hy 't gedreigt heeft. En dan wordt dit genoemt;
2 Thess. I. 6,7. Justitia distributiva, of de uitdelende Gerechtigheit. Van deze zegt Paulus: 't Is Recht by Godt verdrukkinge te vergelden, den genen die u verdrukken; ende u, die verdrukt wordt, verquikkinge met ons. Maar Godts straffende Gerechtigheit/ die Justitia punitiva genoemt wordt/ is die reine en natuurlyke Heiligheit Godts/ waar door Hy de zonde noodzakelyk straffen moet. Van deze zegt David;
Ps. V. 7. Gy zult de Leugensprekers verdoen; van den Man des Bloeds ende
Hab. I. 13. bedrogs heeft de Here enen gruwel, en Habakuk: Gy zyt te rein van ogen, dan dat Gy het quade zoudet zien. Deze Gerechtigheit bleek aan den Borg Jesus Christus. 't Is Godt eigen/ dat hy het quade straffen moet/ al zou het aan zynen allerliefsten Zoon zyn;

onde/ die Hy aan denzelven niet gestraft heeft/ zal Hy eeu-
issen aan den Zondaar zelf/ in de Helle. Dat is; By Godt
rechtigheit; maar by de Zondaren beschaamtheit der aange-

n hoogst-volmaakten en rechtvaardigen Godt stelt de Pro-
n zich zelven en al zyn Volk/ zeggende: Maar by ons is de
nheit der aangezichten. Hy houdt hier twe ongelyke Par-
gen malkander over; namelyk den Schepper der gantsche
et/ en een gering Schepzel; Den allerheiligsten tegen de on-
; den Almagtigen tegen den onmagtigen; den Alwetenden
e onwetenden; den Koning der Ere/ tegen een handt vol
 Assche; den Godt Jakobs tegen het Wormpje Jakobs;
 Zielen tegen den reinen en enigen Geest; Lichamen des
egen den oneindigen Godt/ die Hemel en Aarde vervult.
te is eigentlyk die Gemoedts-beweging/ door welke men
zaak ter Harte neemt/ waar van men overtuigt is/ dat zy
 is gedaan; 't Geen te gelyk enen Wil met zich brengt/ om
me door Boetvaardigheit en goet gedrag te verbeteren. De
nte is uiterlyk in 't gezicht van een Mensch te zien. In-
nog enig goedt in een Mensche is/ zal men de schaamach-
anderning aan zyne ogen bespeuren; want hy zal die dan ne-
r/ en byna niet durven opdoen. Het Aangezicht verandert
we/ het Hart begint te kloppen/ en 't Geweten zegt aan den
 / dat dit of dat niet wel gedaan is. Dusdanige beschaamt-
Daniel/ is 'er in onze aangezichten. Hy spreekt van ons/ en
lge dus mede van zich zelven. Ziet eens/ hoe de grote Pro-
 zelven niet uitzondert. Ik Daniel/ wil hy zeggen/ moet
amen; niet alleen ik/ maar ook myne Vorsten moeten zich
 voor den Vorst aller Vorsten. Onze Vaders moeten zich
 voor den Vader der eeuwigheit; ja al ons Volk moet
amen voor den Here der Heirscharen. Wilt gy de oorzaak
 Leest het in 't 5de Vaars na; Daar klaagt hy over de zon-
hy met vyfderlei spreekwyzen uitdrukt/ en zeer beklaaglyk
 met deze woorden: Wy hebben gezondigt, ende hebben on-
daan, ende godtloosslyk gehandelt, ende gerebelleert, met af
n van Uwe Geboden ende van Uwe Rechten. Ende wy en
niet gehoort naar Uwe Dienstknechten de Profeten, die in
Name spraken, tot onze Koningen ende Vorsten, tot onze
ende tot allen Volke des Landts. By U, ô Heer, is de Ge-
eit; maar by ons de beschaamheit der aangezichten. Toen
Godts Beeldt verloren hadt/ schaamde hy zich/ en zocht in
te Boschasien ene Plaats/ alwaar hy zich verbergen kon-
en Petrus zynen Heer en Meester verloochent hadt/ schaam-
de

De beschaamde Zondaar.

de hy zich/ ging uit en weende bitterlyk. Toen Magdalena gezondigt hadt/ bukte zy ter Aarde neder. Toen David quaadt hadt gedaan/ schaamde hy zich/ en ging treurig. Toen de boetvaardige Tollenaar godtloos was geweest/ schaamde hy zich/ stont van verre, en dorst zyne ogen niet opslaan naar den Hemel. Toen de verlore Zoon zich te buiten gegaan hadt/ schaamde hy zich/ stondt voor de Deure en zeide: Vader, ik heb gezondigt tegen den Hemel en voor u, en ben niet waardig uw Zoon genaamt te worden. Ziet! dus doen ook alle boetvaardige Zondaars; en dit is te zeggen; By ons is de beschaamtheit der aangezichten.

De beschaamde Zondaar door de twe Tafelen der Tien Geboden.

Hier uit volgt nu deze waarheit/ namelyk; Dat de Mensch/ in betrachting zyner zonde/ zich voor de ogen van den rechtvaardigen Rechter schamen moet. Laat ons eens tot een Proef de Geboden der Goddelyke Wet doorlopen/ zo zal ons daar haast blyken/ wat arme en elendige Zondaars wy van nature zyn. Laat ons dezen Spiegel eens voor ons nemen/ om onzen waren toestandt te beschouwen/ zo zullen wy wel haast daar in konnen zien/ hoe bezoedelt en bevlekt wy van de vuiligheit der zonden zyn. In 't eerste Gebodt beveelt Godt/ dat men gene andere Goden voor zyn Aangezicht zal hebben. Hier tegen zondigt men/ wanneer men zyn vertrouwen op iets anders nevens Godt stelt; wanneer men zich op Menschen meer verlaat dan op den Here/ en zich gelukkig acht de gunst en Liefde der genen deelachtig zyn/ die den adem in hunne neusgaten dragen. Nu/ overweegt eens/ hoe dikwils en lichtelyk het geschiedt/ dat iemant Vader/ Moeder/ Vrouw/ Kindt/ Vriendt/ Voorstanders en Weldoenders zo hoog acht/ dat hy zich daar op verlaat? Ziet! dan is het eerste Gebodt reets overtreden/ en dan maakt men zich andere Goden, wanneer men zyne Liefde en zyn vertrouwen op Aardtsche en Waereldtsche dingen stelt; wanneer men de Waereldt lief heeft, en 't geen dat 'er in is: tydelyke Goederen/ Goudt/ Zilver/ Huis en Hof/ en door de al te grote Liefde tot die dingen Godt niet yverig genoeg boven alles bemint/ maar flauw wordt in zyn Christendom. Dan maakt men andere Goden daar van/ die men meer dient dan den levendigen Godt; wanneer men zorgeloos en zeker daar door wordt/ en Godt en zynen Dienst/ dien men Hem dagelyks schuldig is te bewyzen/ vergeet. Dan dient men nevens Godt nog andere Goden; wanneer men Godts hulpe wantrouwt/ en wegens al te grote zorgvuldigheit voor de Aardtsche middelen/ zich niet op de Goddelyke Voorzienigheit verlaat/ en zich om Waereldtsche dingen te veel bedroeft; wanneer men aan Godts bystandt twyffelt/ en tegen Hem murmureert; of wanneer men al te vermetel iets waagt/ en zich geheel en al op zyn eigen krachten verlaat. Door dit alles wordt het

erste Gebodt overtreden. Het twede Gebodt beveelt gene ge-
Beelden te maken, nog dezelve enige ere aan te doen, om Godt
door te willen dienen. Schoon wy wel gene Heidenen zyn/
voor de stomme Afgoden, nedervallen en dezelve aanbidden/ nog
gene Papisten/ die door Beelden/ 't zy gesnedene of geschil-
/ Godt willen vereren; zo zondigen wy nochtans ook tegen
Gebodt/ wanneer wy in ons Gebedt/ of in enige Geestelyke
chtingen/ ons zelven Godt voorstellen en verbeelden in Men-
ike gedaante; eveneens als of dat onbegrypelyk Wezen/ een
en achtbaar Man was. Want dan maakt men zich reets in
gedachten een Beeldt of Beeltenis van Godt/ en vergelykt den
gelykelyken Schepper by een Schepzel. Op deze wyze wordt
het twede Gebodt overtreden. Het derde beveelt/ dat men den
e des Heren onzes Godts niet ydelyk gebruiken zal. Dit doet
met gedachten/ wanneer men van Godt en deszelfs eigen-
pen zodanige gevoelens heeft/ die tot kleinachting van dat
st-volmaakte Wezen strekken; als ook/ wanneer men Hem
egt kent en erkent/ nog zo heilig van Hem denkt/ gelyk Hy
r waardig is. En men misbruikt den Name Godts met woor-
wanneer men denzelven onnuttelyk en vergeefs in den mondt
t; wanneer men onbedachtelyk en lichtvaardiglyk zweert over
n/ die men zo wel met ja en neen kon beslissen. Dus wordt
erde Gebodt overtreden. In 't vierde begeert Godt/ dat men
n Sabbath heiligen zal; dat men alle Weken opentlyk in Godts
eente zal verschynen/ en daar den Godtsdienst zal by wonen;
zingen/ bidden/ en 't aanhoren van zyn Woordt. Hier zon-
men tegen/ wanneer men niet vlytig in de openbare Gemeente
; wanneer men de Predikaatsien verzuimt; wanneer men al
g op zyn Bedt ligt/ en van den Dagh des Heren enen dagh
uiheit maakt/ op welken men ten minsten zo vroeg als op an-
Dagen behoorde op te staan/ om zich door Huis-oeffeningen
n openbaren Godts-dienst te bereiden; wanneer men ter Kerke
/ na dat het zingen reets gedaan is; wanneer men niet aan-
ig genoeg toeluistert; wanneer men op dien Dagh zich met
eldtsche bezigheden bemoeit/ en daar door ergernis aan ande-
eeft; wanneer men oneerbiedig van de Prediking des Godde-
Woordts oordeelt/ en wat men gehoort heeft niet nadenkt.
eens Christenen! in dit alles wordt het vierde Gebodt overtre-
In 't vyfde wordt ons bevolen onze Ouderen te eren. Hier
s zondigt men/ in den Huisselyken Staat, wanneer men goede
ren niet kinderlyk lief heeft/ hen niet gehoorzaamt/ nog in
e dingen hunne bevelen opvolgt; of wanneer men hen/ die in
Ouders plaats zyn/ gelyk Vrienden/ nabestaande en Voog-

dyn/

den/ niet lief heeft nog eert/ maar den spot daar mede dryft. I den Geestelyken Staat, wanneer men Godts Dienaren/ die het w met onze Ziele voor hebben/ niet lief heeft als zulken/ die voor on eeuwig welzyn waken; wanneer men de Opzienderen en Vader der Gemeente onteert/ en wanneer de Jeugt hunne Leermeester en Onderwyzeren niet gehoorzaamt. In den Waereldtlyken Staa wanneer men oneerbiedig van de Overigheit spreekt/ of wann men die genen/ die Godt over ons gestelt heeft/ in billike ding gene gehoorzaamheit betoont. Ziet! in dit alles wordt het vyf Gebodt overtreden. In 't zesde wordt bevolen/ niemant te dode Dit doet men met gedachten, wanneer men zynen Naasten haa en enen verborgen nydt/ toorn en wrok in zyn Harte voedt/ m voornemen om zich te wreken/ wanneer men 'er gelegenheit t heeft. Ook doet men 't uiterlyk, wanneer men oorzaak van e anders doot is; en dat met voordacht/ op wat wyze zulks dan o geschieden mag. Aan zich zelven begaat men mede enen doot slag/ wanneer men door dingen/ die men weet nadeelig aan Lichaam te wezen/ zyne eige gezondtheit en leven verkort. Z Christenen! Dit alles is in de woorden begrepen/ Gy en zu niet dootslaan. In 't zevende Gebodt/ verbiedt Godt de Echt-breul waar onder dan mede begrepen zyn/ alle geile Gedachten/ alle de tele en ontuchtige Samenspraken/ alle onkuische Pogingen en m nieren/ alle middelen die tot geilheit strekken/ als Dronkenschap oneerbare Schilderyen/ dartel Dansen/ ook werkelyke Hoerery Overspel/ en andere diergelyke ondeugden/ die voor kuische or en Harten enen gruwel en afschuw zyn. In 't achtste Gebodt wor de Dievery verboden. Dezelve geschiedt/ wanneer iemant het Goe van een ander/ of door gewelt of door schyn van Recht/ en d door verbodene middelen zoekt tot zich te brengen; wanneer men luiheit en ledig-gang/ of door verspilling/ de gaven van Godt o nuttelyk doorbrengt; wanneer men van zynen Even-mensch en zwaren en ongeoorlofden Woeker neemt. In dit alles zondigt m tegen dit Gebodt. In 't negende verbiedt Godt valsche getuigen te geven. Dit geschiedt/ wanneer men tegen de waarheit v zynen Naasten spreekt/ wanneer men deszelfs woorden verdra en ten quaadsten uitlegt; wanneer een Mensch aan de schandely ondeugdt van leugen is overgegeven; 't zy het liegen dan geschie uit spot/ uit noodt/ of om voordeel/ 't loopt alles tegen dit Gebo aan. Als mede; wanneer men zynen Even-mensch schendt/ v smaadt/ en zynen eerlyken Naam door quaatspreken afbreuk doe ook wanneer men valschelyk zweert/ of enen Eedt breekt dien m gedaan hadt. In dit alles zondigt men tegen dit negende Gebo In het tiende verbiedt Godt alle boze luste en begeertens, die e

Mens

in zyn Hart mogt hebben / tot het gene wat zynes Naastens ebiedt hem te stryden tegen de eerste zondige bewegingen / iwendig bevindt. Wie dierhalven slechts verboden lust of in zyn Harte heeft / overtreedt reets het tiende Gebodt.

TOEPASSING.

gy nu / Geliefden! wat de Here onze Godt van ons eischt? wy gezegt en gehoort hebben is wel veel; maar nog niet de n alles wat Godt in zyne Heilige Geboden verbiedt en ge- laten en te doen. Oordeelt nu eens uit het geen 'er gezegt e arme Mensch / die tegen alle deze Geboden zo veelvuldig / niet wel reden heeft om te zeggen: Heer! by U is de Ge- eit; maar by ons de beschaamtheit der aangezichten? Is dit gelyk 't waarlyk is; wat leert dan het Pausdom / dat nsch de gantsche Wet volkomen kan houden / ja dat hy nog ge goede Werken in voorraat kan doen. Ach arme Mensch! t gy / dat gy met Godt wilt rechten? Zo een Worm / zo dig en onvermogendt Schepzel / gaat die zich stellen tegen tvaardigen Rechter der gantsche Aarde? Zal Godt niet ene e gehoorzaamheit afeischen? Zal hy niet alle onze gedach- rzoeken? en / ô elendig Mensch! indien gy slechts u zel- ar kende / wat al menigvuldige zondige en boze gedachten 'er niet wel in uw Harte! Sla 'er maar eens acht op; neem ns voor te overwegen / hoe gy een enig uur doorbrengt. u tot een voorbeeldt stellen zodanigen uur van uw leven / gy / naar uwe gedachten / het allervroomst en Godtzaligst melyk / wanneer gy in Godts Huis komt. Laat gy daar el de Schoenen van Waereldtsche en ydele gedachten ach- anneer gy op den Berg des Heren klimt / is uwe aandacht l zo groot / dat uwe Ziel aan gene dingen van dit leven Is uw Gebedt wel zo zuiver / dat gy nooit vreemde gedach- t in hebt / maar dat gy alleen aan Godt en aan zulke zaken daar gy om bidt? Wanneer gy uwe Morgen- en Avondt- nden aan den Here brengt / gaat het 'er niet mede gelyk met handt van Abraham, van welke hy de Vogelen verdryven Hebt gy niet werk uwe gedachten by een te houden. Over- ch eens / ô Menschenkindt uwe woorden. Legt gy die wel chale des Heiligdoms, zo dat gy geen onnut nog ydel Woordt waar mede gy nog uwen Godt vertoornt / nog uwen beledigt / nog uw Gewete bezwaart? Nu / denkt alles ; Zal Godt / de alwetende Godt / die alle uwe Woorden en hoort / dezelve eens aan genen Dage voor 't Gericht bren-

De trotsche Werkheiligen des Pausdoms.

gen/ alwaar gy van elk ydel Woordt rekenschap zult moeten geven; O Mensch! hoe zult gy voor dien groten Rechter gerechtvaardigt konnen worden? Behoorde gy u niet in tegendeel te schamen? Bedenk ook voorts uwe daden; wat al zondige Werken gy alle Dagen/ ja alle uren/ begaat. Wat doet gy niet al/ dat gy niet moest doen! En wat laat gy niet al/ dat gy niet moest laten! Eischt de Wet ene gantsch volkomene Gehoorzaamheit; Eischt ze ene volmaakte Liefde Godts en uwes Naasten, met geheel uw Harte, met geheel uwe Ziele, en alle uwe krachten, (gelyk gy niet ontkennen kunt) ô Mensch! hoe zult gy dan voor Godt rechtvaardig konnen zyn? En stelt al eens/ dat gy de meeste Geboden der Goddelyke Wet houden konde/ ('t geen zo onmogelyk is/ als dat een Moorman zyne Huit zou konnen veranderen, of een Luipaart zyne Vlekken;) zo zou echter 't overtreden van een enkeldt Gebodt u schuldig maken aan 't overtreden der gehele Wet. Denk niet/ dat gy dan dit of dat Gebodt volbrengt/ wanneer gy tot die grove ondeugden niet genegen zyt/ welke daar in verboden worden. By voorbeeldt/ het zesde Gebodt is op verre na niet onderhouden/ wanneer gy juist genen moordt hebt gepleegt; want gy hebt dit Gebodt reets overtreden/ wanneer gy iemant met uwe Tong hebt beledigt; wanneer gy uwen Even-mensch haat/ en hem door uwe Redenen en daden droefheit aandoet/ zo dat hy daar over in treurigheit vervalt/ en zyn leven daar door afneemt. Op deze wyze zyt gy een dootslager. Johannes zegt; Wie zynen Broeder haat, die is een dootslager. Denk ook niet/ dat gy het zevende Gebodt daar mede gehouden hebt/ wanneer gy van werkelyk Overspel vry zyt; want alle onkuische gedachten/ woorden en werken/ van wat Naam dezelve ook zyn mogen/ ja zelfs een onkuisch aanzien/ en de allerminste geile gedachten/ overtreden reets dat Gebodt. Wat zegt Christus? Zo wie ene Vrouwe aanziet, om dezelve te begeren, die heeft alrede Overspel in zyn Harte met haar gedaan. En dus is 't ook met andere Geboden gelegen. Nu vraag ik u op uw Geweten/ ô Zondaar! meent gy nu wel de Geboden Godts gehouden te hebben?

Matth. V. 28.

Beproeving der genen die ten H. Avondtmaal denken te gaan.

Daarom/ ô Zondaar/ Zondaar! die heden voor het Aangezicht van den Here uwen Godt staat/ en Genade en vergiffenis van alle uwe zonden wenscht te erlangen; Erken doch/ erken uwe gebrekkelykheit. Neem den Spiegel der Goddelyke Wet voor uwe ogen/ en betracht uw Leven en Wandel/ hoe gy u gedragen hebt/ zedert gy laastmaal aan de Tafel des Heeren zyt geweest. Hebt gy niet andere Goden nevens Godt ge-eert, zo menigmaal gy uw vertrouwen op enig Mensch, of op Waereldtsche Goederen hebt gestelt? Hebt gy niet van Godt en deszelfs volmaaktheden zondige gedachten ge-

gehadt? Hebt gy niet den dierbaren Name Godts, welken men niet eerbiedig genoeg noemen kan / dikwils onbedacht en vermetel in uwen mondt genomen? Schaamt u / die of uit onachtzaamheit / of uit haastigheit / Godts Naam zo menigmaal misbruikt met uw / Godt weet het, zo waar als Godt leeft, Here Jesus! en wat dergelyke redenen meer zyn / die men veeltydts van u hoort / en wel in u bestraffen wilde; maar dewyl de Christelyke voorzichtigheit / die men om Zielen te winnen / in acht heeft te nemen / den bequamen Tydt daar toe gebiedt gade te slaan / moet men somtydts nog wel zwygen / op dat het niet voor een hoon of kleinachting mag uitgelegt worden / en betere gelegenheit afwachten / om u voor zulk een misbruik van Godts H. Naam te waarschuwen. Ik wil wel hopen / dat 'er niet vele onder u voordachtelyk het derde Gebodt zullen overtreden; Echter moet gy / myne waarde Toehoorders / in den Here vermaant zyn / dat gy ook deze zonde moet nalaten / dewyl Godt zo hoogst gevoelig daar over is / en betuigt; Dat Hy niet ongestraft zal laten, die zynen Name ydelyk gebruikt. Hebt gy ook niet wel dikwils den Dagh des Heren onteert, wanneer gy op denzelven niet vroeg genoeg uit uw Bedde zyt opgestaan / en tot uwe Ziele hebt gezegt; Op / op / laat ons tot den Berg des Heren gaan. Is het niet te beklagen / dat enige onder ons zo laat ter kerke komen / wanneer het zingen haast gedaan is / ja zelfs wanneer de Predikaatsie al een aanvang heeft genomen. Dan moet men in de gantsche Gemeente een opzien en ergernis verwekken / en wanneer andere nauwlyks begonnen hebben aandachtig te zyn / derzelver aandacht breken. Wederom zyn 'er / die gestadig overal rontom zien / terwyl de Godtsdienst verricht wordt. Andere konnen 'er wel een praatje met malkander houden / eveneens of Godts Huis een plaats was / daar den een den ander wat nieuws moest vertellen. En hoe brengt gy den overigen Tydt van den Dagh des Heren door / wanneer gy t' huis gekomen zyt? Spreekt men daar ook wel van stichtelyke Waarheden / die men tot nut zyner Ziele gehoort en onthouden heeft? Ik wil niet eens zeggen van de zonde der genen / die Godts Huis wel komen verzuimen / zonder dat zy iets t' huis te doen hebben / of terwyl zy daar iets anders verrichten. Men kan de Kerk wel laten varen / en op andere Plaatsen gaan omwandelen / daar men vrolyk is. Is dat niet alles tegen 't vierde Gebodt / by 't welk Godt boven andere geboden een Gedenkt heeft gezet? Zoude ik voortvaren om te verhalen / hoe men ook de overige Geboden overtreedt / ik zou tydt te kort komen. Maar gaat zelf t' huis eens in u zelven / beproeft en doorgrondt u daar / hoe dat gy tegen alle Geboden gezondigt / en dezelve zwaarlyk overtreden hebt. Ik beklaag van harten / dat 'er al-

altydt zo veel gelegenheit gegeven wordt om de zonden te moeten bestraffen / en dat tusschen de Avondtmaals tyden het zwart Zonde-Register zo vol wordt. Men predikt tegen de ondeugden / men toont het groot gevaar der Ziele aan / en de zware straffen die 'er te wachten zyn; Maar wie gelooft onze Prediking, en aan wien wordt de Arm des Heren geopenbaart? Is het niet als of het Zaat van Godts Woordt op Steenrotsen valt? Denkt gy niet / dat zulk vruchteloos prediken ene verdrietige zake zy / wanneer men ziet en ondervindt / dat het Woordt / 't geen met zweet / moeite en arbeidt gepredikt wordt / van zo weinig nut is? wanneer men zo weinig verandering in uw Christendom en leven bespeurt? De Avondtmaals-tydt is nauwlyks voorby / waar in men van 't gevaar en nadeel gepredikt heeft / dat 'er is / in zich wederom tot zyne vorige zonden te keren / of men gaat al weder zynen ouden gang eer de Dagh eens om is. Men predikt tegen de zonde van dronkenschap en overdaadt; maar wie kreunt zich daar aan? Men predikt tegen 't vloeken en zweren, tegen 't misbruik van den Name Godts, tegen 't liegen en den zondigen toorn, tegen haat, nydt, twist en twedracht; maar wie keert zich aan dat alles? Men mag zeggen wat men wil / men mag vermanen / dreigen en bestraffen; 't helpt niet / elk gaat zynen vorigen weg. En wat nog meer is / men schroomt niet en schaamt zich geenzints van Ziel-zorgeren en Dienaren Godts qualyk te spreken / en hen hier en daar op de Straat / of in de Huizen / spottender en verachtelyker wyze door te halen; daar zy nochtans zich bevlytigen / hun Ampt zo veel 't mogelyk is getrouwlyk waar te nemen / een vroom en Godtzalig Leven te leiden / en een rein en onbevlekt Gewete te behouden voor Godt en de Menschen.

Lieve Christenen! hoe verre zyn wy vervallen? Zal dan myn zweet / moeite en arbeidt / myn Waken en Bidden / myn Leren / bestraffen en vermanen / alles zo vruchteloos zyn? Zal de hartelyke Liefde / die ik u toedrage / zo vergolden worden? Zal myn Leren en prediken onder u zo weinig nut en stichting te weeg brengen? Dat zy Godt geklaagt? Ik bidde u dierhalven / myne waarde Toehoorders! Neemt doch met beter nut dit Woordt des Heren aan / dat tot uwe Zielen gesproken wordt. Denkt doch / dat men het trouw met u meent. Ik voor my wilde u gaarn alle met malkander in den Hemel hebben / en daarom waarschuwt men u voor Dwaal-wegen en Kuilen / daar onvoorzichtige Zielen op en in geraken; daarom vermaant men u tot alle goedt / en tot een vroom en Godtzalig Leven. Dus beproeft doch de gesteltheit van uwe eige Ziele / en zegt met Daniel: By U, ô Heer, is de Gerechtigheit; maar by ons de beschaamheit der aangezichten. Erkent en belydt alle uwe zonden voor Godt; hebt berouw over uwe misdaden /

den / met welke gy Godt en uwe Naasten beledigt hebt / en neemt nu vaster als ooit voor / daar na te trachten / dat gy uw Leven in gevolge de vermaninge des Goddelyken Woordts zult aanstellen / en gene bekende zonde meer in u wilt laten heerschen; maar dat gy alles zult haten en wederstaan wat Godt haat / en wat uw Gewete beveelt / ook uw uiterste vermogen zult aanwenden / om Dagelyks vromer en Godtzaliger te worden. Dan zal uwe Boete en Voorbereiding van nut en kracht zyn / en dan zult gy als waardige Disch-genoten aan des Heeren Tafel verschynen. Eer ik sluite / keer ik my inzonderheit tot u / myne Geestelyke Kinderen / die ik door het Woordt van Godt / en de Lere der Waarheit / die naar de Godtzaligheit is / bereidt hebbe / op dat Jesus Christus ene gestalte in u verkryge. Gy komt nu / om u tot een hoogwigtig Werk / tot het H. Avondtmaal / in staat te stellen. Gy hebt by uwen Doop / toen gy uwen Heilandt Jesus Christus zyt voorgedragen / voor Godts Aangezicht en voor zyne heilige Engelen belooft / dapper te zullen stryden / tegen den Satan / de Waereldt / en uw eigen Vleesch. Vyftien / zestien / of meer Jaren zyn 'er wel verlopen / dat gy dit Verbondt niet vernieuwt hebt. Daarom gaat in u zelven / en denkt eens te rug aan alle de zonden / die gy u te binnen brengen kunt. De Jeugt overdenkt het werk harer Zaligheit met niet veel yver / en daarom klimmen de zonden van die eerste Jaren ook als hoge Bergen opwaarts. Hebt dierhalven berouw over die en alle uwe andere zonden / en zegt met David / Heer! gedenk niet de Zonden myner jonkheit. Gy staat heden voor het Aangezichte van den Here uwen Godt / en doet gelofte / van by de bekende Waarheit te zullen leven en sterven / en het dierbaar Pandt des allerheiligsten Geloofs te zullen bewaren tot aan uw einde. Gy belooft heden voor Godts Aangezicht en voor zyne heilige Engelen / als ook voor deze gantsche Gemeente / dat gy alle zonden van Harten zult myden / en dat gy u bevlytigen zult / een vroom en Godtzalig Leven te leiden. Nu / de Godt des Vredes, die den groten Herder der Schapen, door het Bloedt des eeuwigen Testaments, uit den doden heeft wedergebragt, volmake u in alle goede werken, op dat gy zynen wille moogt doen. Dezelve Godt des Vredes / heilige u geheel en al, op dat uw gehele Geest, Ziel en Lichaam onstraffelyk bewaart worden in de toekomste van onzen Jesus Christus. Amen.

GEBEDT.

O Allerheiligste en rechtvaardigste Godt! voor wiens streng en rechtvaardig Oordeel geen Mensch kan bestaan. Wy schamen ons, en schromen onze zondige ogen tot U op te heffen, tot U, voor wien.

altydt zo veel gelegenheit gegeven wordt om de zonden te moeten bestraffen / en dat tusschen de Avondtmaals-tyden het zwart Zonde-Register zo vol wordt. Men predikt tegen de ondeugden / men toont het groot gevaar der Ziele aan / en de zware straffen die 'er in te wachten zyn; Maar wie gelooft onze Prediking, en aan wien wordt de Arm des Heren geopenbaart? Is het niet als of het Zaat van Godts Woordt op Steenrotsen valt? Denkt gy niet / dat zulk vruchteloos prediken eene verdrietige zake zy / wanneer men ziet en ondervindt / dat het Woordt / 't geen met zweet / moeite en arbeidt gepredikt wordt / van zo weinig nut is? wanneer men zo weinig verandering in uw Christendom en leven bespeurt? De Avondtmaals-tydt is nauwlyks voorby / waar in men van 't gevaar en nadeel gepredikt heeft / dat 'er is / in zich wederom tot zyne vorige zonden te keeren; of men gaat al weder zynen ouden gang eer de Dagh eens om is. Men predikt tegen de zonde van dronkenschap en overdaadt; maar wie kreunt zich daar aan? Men predikt tegen 't vloeken en zweren; tegen 't misbruik van den Name Godts, tegen 't liegen en den zondigen toorn, tegen haat, nydt, twist en twedracht; maar wie keert zich aan dat alles? Men mag seggen wat men wil / men mag vermanen / dreigen en bestraffen; 't helpt niet / elk gaat zynen vorigen weg. En wat nog meer is / men schroomt niet en schaamt zich geenzints van Ziel-zorgeren en Dienaren Godts qualyk te spreken / en hen hier en daar op de Straat / of in de Huizen / spottender en verachtelyker wyze door te halen; daar zy nochtans zich bevlytigen / hun Ampt zo veel 't mogelyk is getrouwlyk waar te nemen / een vroom en Godtzalig Leven te leiden / en een rein en onbevlekt Geweten te behouden voor Godt en de Menschen.

Lieve Christenen! hoe verre zyn wy vervallen? Zal dan myn zweet / moeite en arbeidt / myn Waken en Bidden / myn Leeren / bestraffen en vermanen / alles zo vruchteloos zyn? Zal de hartelyke Liefde / die ik u toedrage / zo vergolden worden? Zal myn Leeren en prediken onder u zo weinig nut en stichting te weeg brengen? Dat zy Godt geklaagt! Ik bidde u dierhalven / myne waarde Toehoorders! Neemt doch met beter nut dit Woordt des Heeren aan / dat tot uwe Zielen gesproken wordt. Denkt doch / dat men het trouw met u meent. Ik voor my wilde u gaarn alle met malkander in den Hemel hebben / en daarom waarschuwt men u voor Dwaal-wegen en Kuilen / daar onvoorzichtige Zielen op en in geraken; daarom vermaant men u tot alle goedt / en tot een vroom en Godtzalig Leven. Dus beproeft doch de gesteltheit van uwe eige Ziele / en zegt met Daniel: By U, ô Heer, is de Gerechtigheit; maar by ons de beschaamheit der aangezichten. Erkent en belydt alle uwe zonden voor Godt; hebt berouw over uwe misdaden /

t welke gy Godt en uwe Naasten beledigt hebt/ en neemt
t als ooit voor/ daar na te trachten/ dat gy uw Leven in
de vermaninge des Goddelyken Woordts zult aanstellen/
bekende zonde meer in u wilt laten heerschen; maar dat gy
lt haten en wederstaan wat Godt haat/ en wat uw Ge-
ilekt/ ook uw uiterste vermogen zult aanwenden/ om Da-
komer en Godtzaliger te worden. Dan zal uwe Boete en
eiding van nut en kracht zyn/ en dan zult gy als waar-
sch-genoten aan des Heren Tafel verschynen. Eer ik slui-
ik my inzonderheit tot u/ myne Geestelyke Kinderen/ die
het Woordt van Godt/ en de Lere der Waarheit/ die naar
zaligheit is/ bereidt hebbe/ op dat Jesus Christus ene ge-
u verkryge. Gy komt nu/ om u tot een hoogwigtig Werk/
H. Avondtmaal/ in staat te stellen. Gy hebt by uwen Doop/
uwen Heilandt Jesus Christus zyt voorgedragen/ voor
Aangezicht en voor zyne heilige Engelen belooft/ dapper te
ryden/ tegen den Satan/ de Waereldt/ en uw eigen Vleesch.
/ zestien/ of meer Jaren zyn 'er wel verlopen/ dat gy dit
dt niet vernieuwt hebt. Daarom gaat in u zelven/ en
eens te rug aan alle de zonden/ die gy u te binnen
kunt. De Jeugt overdenkt het werk harer Zaligheit met
yver/ en daarom klimmen de zonden van die eerste Jaren
hoge Bergen opwaarts. Hebt dierhalven berouw over die
uwe andere zonden/ en zegt met David/ Heer! gedenk niet
len myner jonkheit. Gy staat heden voor het Aangezichte
Here uwen Godt/ en doet gelofte/ van by de bekende
eit te zullen leven en sterven/ en het dierbaar Pandt des al-
sten Geloofs te zullen bewaren tot aan uw einde. Gy be-
den voor Godts Aangezicht en voor zyne heilige Engelen/
voor deze gantsche Gemeente/ dat gy alle zonden van Har-
myden/ en dat gy u bevlytigen zult/ een vroom en Godt-
even te leiden. Nu/ de Godt des Vredes, die den groten
der Schapen, door het Bloedt des eeuwigen Testaments, uit
en heeft wedergebragt, volmake u in alle goede werken, op
zynen wille moogt doen. Dezelve Godt des Vredes/ heilige
en al, op dat uw gehele Geest, Ziel en Lichaam onstraffelyk
worden in de toekomste van onzen Jesus Christus. Amen.

GEBEDT.

lerheiligste en rechtvaardigste Godt! voor wiens streng en
rdig Oordeel geen Mensch kan bestaan. Wy schamen ons,
men onze zondige ogen tot U op te heffen, tot U, voor
wien

wien zelfs de heilige Engelen *hunne Aangezichten moeten bedekken.* O wee ons! wy zyn Kinderen der Zonde, uit zondig Zaat geteelt, en *in Zonden ontfangen en geboren. Vader! wy hebben gezondigt tegen U, en zyn niet waardig uwe Kinderen genaamt te worden.* U hadden wy boven alles behoren te vrezen, en lief te hebben, en op U alleen hadden wy moeten betrouwen. Maar ach! goede Godt! wy hebben de Waereldt en hare ydelheit, *de begeerlykheidt der ogen, des Vleesches, en de grootsheit des levens,* liever gehadt als U; en wy hebben meer op den Vleeschelyken Arm en sterflyke Menschen, als op U, ons vertrouwen gestelt. Wy hebben van U, den heiligen Godt, die een Geest zyt, en *in Geest en waarheit wilt aangebeden zyn*, Aardtsche en Waereldtsche gedachten gehadt. *Uwen dierbaren Name hebben wy* dikwils door onnuttelyk te noemen *misbruikt.* Van de zeven Dagen der Week hebben wy nauwlyks een enigen konnen uitbreken, om U opentlyk te dienen, en tot Uwe Voorhoven te komen. En als wy 'er al gekomen zyn, zo weet Gy, ô Godt, het allerbest, met wat ene flauwheit en koelheit, met hoe weinig Aandacht en hoe verstrooit van Zinnen wy Uw Woordt hebben aangehoort, en dat wy 'er helaas! weinig of niets door gebetert zyn geworden. Gy beveelt, Heer! dat wy *Vader en Moeder*, en alle die in hunne plaats zyn, *zullen eren en lief hebben*; maar ook daar in hebben wy onzen Plicht niet naar behoren betracht. Gy beveelt, dat wy *niet zullen doden*, nog met een toornig Hart, nog met wraakgierige Lippen, nog met moortdadige Handen. Maar, ô Godt! is die aan dootslag schuldig, die zynen onschuldigen Even-mensch beledigt, en die Vyandtschap, toorn en wraakgierigheit in zyn Harte voedt; zo moeten wy daar in niet minder onze overtreding bekennen. Ach Heer! wie kan merken hoe dikwils wy feilen, en wie kan tellen en verhalen, hoe menigmaal wy ook tegen Uwe andere Geboden gezondigt hebben? O rechtvaardige Godt! wanneer Gy vertoornt zyt, *gaat rook op uit uwen Neuze; en een verterendt Vuur uit Uwen mondt*; Gy zyt voor den Zondaar enen onverdraaglyken Gloedt; en *Uwe ogen zyn zo rein, dat zy het quade niet konnen aanzien*; Maar wy alle zyn Zondaars, en ons ontbreekt den roem, dien wy voor U behoorden te hebben. Wy zyn zo onstandtvastig in onzen Christelyken wandel, gelyk een waggelendt Riet, en zo onvruchtbaar als Hooy en Stoppelen; En daarom, Heer! wie zou doch by U, den *eeuwigen Gloedt, konnen wonen*? Indien Gy naar Gerechtigheit tot ons *wilde spreken in Uwen toorn, en ons wilde straffen in Uwe Grimmigheit, wie zou voor U konnen bestaan*? Wilde Gy, ô Godt, wraak oeffenen naar Uwe strenge Gerechtigheit; wy zouden moeten vergaan, gelyk Hooy en Stoppelen voor 't Vuur; wy zouden moeten versmelten gelyk Was voor de Zon. *Ach Heer! straf ons doch niet in Uwen toorn, en kastydt ons niet in Uwe grimmigheit*;

heit; maar zyt ons genadig om Christus wille. Spreek met ons door Uw Woordt, eer dat Gy met ons spreekt door Uwe rechtvaardige straffen. Spreek met ons door Uwe Dienaren, eer dat Gy met ons spreekt voor Uw streng Oordeel. Wy willen gaarne daar na luisteren, dewyl onze Zonden ons leet zyn, en onze Zaligheit ons lief is. Wy willen gaarne gehoorzamen, wyl Gy ons door Uw Woordt hebt opgewekt, wyl de Genade-deür nog open staat, en wy nog tydt hebben om Boete te doen; want wy weten niet, hoe haast Gy, ô Godt, komen kunt, om ons uit den Tydt in de Eeuwigheit over te brengen, wanneer 'er gene gelegenheit meer zyn zal om zich te bekeeren. Daarom *heden, heden, terwyl wy Uwe Stemme horen, willen wy onze Harten niet verharden*, maar horen wat tot ons Heil en beste dient. Wy hebben U wel dikwils, ô getrouwe Godt, belooft, dat wy ons zouden beteren; maar daar is weinig betering op gevolgt, en dus hebben wy Uwe onverdiende weldaden met ondankbaarheit vergolden. Ach! *onze Zonden zyn meer dan 't Zandt aan de Zee*; en dierhalven, ô Godt, indien Gy naar Uwe strenge Gerechtigheit met ons wilde handelen, zou Uw toorn moeten ontsteken gelyk een verterendt Vuur, en wy hadden dan verdient, dat Uwe Wet niet als vervloekingen op ons uitdonderde. *Och, dat ons hooft water ware, en onze ogen sprinkaders van tranen*, om de elende onzer Ziele te bewenen! Maar ach *Here, Here Godt! barmhartig, genadig, lankmoedig, en groot van weldadigheit en waarheit.* Wy nemen onze toevlucht tot Uwe oneindige barmhartigheit. Dezelve strekt immers zo ver als de Hemelen; breidt haar dan ook over ons arme Zondaren uit. Zy is zo groot als Gy zelve zyt; Laat zy dierhalven groter zyn als onze Zonden, die wy begaan hebben. *Zyt ons genadig, ô Godt! naar Uwe goedertierenheit, en delg alle onze overtredingen uit naar Uwe barmhartigheit.* Ziet! ons Harte houdt U voor den dierbaren Eedt, dien Gy gezworen hebt; *Zo waaracbtig als ik leve, Ik hebbe geen lust aan den doot des Zondaars, maar, dat hy zich bekeere en leve.* Wy houden ons aan Uwe Belofte; *Bergen zullen wyken en Heuvelen wankelen, maar myne goedertierenheit zal niet wyken.* Wy kloppen aan Uw barmhartig Vaderlyk Hart, *'t geen zich over ons ontfermt, gelyk een Vader over zyne Kinderen.* Wendt dan de hitte Uwes toorns van ons af, en laat Uwe ongenade tegen ons varen. Gedenk aan Uwen lieven Zoon, die om onze misdaden zo smertelyk verwondt is, en zo een bitter Lyden heeft uitgestaan; Laat het zelve ene betaling voor onze Zonden zyn. Heer! *wy laten U niet gaan, ten zy Gy ons zegent*; Wy wyken niet van U, ten zy Gy ons Uwe Genade-stem laat horen, *Zyt getroost; uwe Zonden zyn u vergeven, gaat heen in Vrede.* Nu, verheug dan de Zielen Uwer Kinderen, want wy verlangen naar Uwe Genade. Ach Heer hoor! Ach Heer, weest genadig!

Ach Heer merk doch op, en doe het om Uwes zelfs en om U[w]
allerliefsten Zoons Jesus Christus wille. Amen.

Onze Vader, enz.

DE
GERECHTVAARDIGDE
ZONDAAR,

By het Gebruik des
H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

De Storm-hoek, en de Kaap of 't Hooft van goede Hoop.

eer vermaart en bekent is 't Voor-gebergte van A[fri]ca/ 't geen van de Ouden den Storm-hoek, en daar in latere Tyden Cabo de Bonne Esperance, of de K[aap] van goede Hoop genoemt is geworden. Wy laten a[an] anderen de oorzaak dezer Namen onderzoeken/ en [ne]men alleenlyk daar uit aanleiding tot Geestelyke gedachten. E[en] gelovige Ziel, die in de Haven der Goddelyke Genade wil lope[n] moet eerst den Storm-hoek voorby; dat is/ hy moet de storm[en] des toorns en der zware straffen/ die op de zonden volgen/ erk[en]nen/ en daar door tot boetvaardigheit en berouw over dezelve [ge]bragt worden. Wanneer dan 't Hart door ware erkentenis der z[on]den regt verbryzelt is/ dan komt de gelovige Ziel tot het Geber[gte] van de goede Hoop, alzo Godt dan aan den boetvaardigen Z[ondaar] Genade en Leven verkondigt; gelyk wy dan/ om hier v[an] meerder te spreken; en t' effens uwe Zielen voor Godts Gena[de]

Chr[i-]

Throon te brengen/ en 't Anker te werpen voor de beste Haven van Vrede Hoop en Leven/ hy malkander vergadert zyn. Vierhalven bidden wy den Here/ dat Hy ons allen leet wil doen vergeten door heilige gedachten zyner Genade/ zegen en weldaden; en om dit van den goeden Godt te verkrygen/ spreken wy 't allervolmaakst Gebedt.

Onze Vader, enz.

TEXT. ROM. III. VS. 25.

Welken Godt voorgestelt heeft, tot ene verzoeninge door het Geloove in zynen Bloede, tot ene betoninge van zyne rechtvaardigheit, door de vergevinge der Zonden, die te voren geschiet zyn, onder de verdraagzaamheit Godts.

TWEDE INLEIDING.

O Godt! Gy zyt vreesselyk uit Uwe Heiligdommen. Dit zyn/ aandachtige Toehoorders/ zeer zinryke woorden van den Koning en Profeet David. De Man naar Godts Harte hadt/ om zyn Volk tot Lof van den Allerhoogsten op te wekken/ in 't voorgaande de grote daden des Heeren verhaalt; die voor Israël was uitgetogen, en heen getreden in de Woestyne; wiens Wagenen vele duizenden waren; voor wien de Aarde daverde, voor wiens aanschyn de Hemelen dropen, zelfs Sinaï, en die de Godt van Israël was. Hy hadt deszelfs grote magt geroemt/ die Hy tot nog toe zo dikwils tegen de Vyanden zynes Volks bewezen hadt/ als ook zyne weldaden/ die Hy Israël hadt gedaan. Daarop keert hy zich nu met zyne Reden tot Jerusalem, den Berg van Godts Heiligheit, verheffende de Heerlykheit van zynen Tabernakel/ en de Heiligdommen in dezelve; zonder twyffel zyn oog hebbende op de verscheide Afdelingen des Tabernakels/ die den Name enes Heiligdoms gegeven wordt. In overweging van dit alles/ hadt David waarlyk grote Reden/ zich over de onnavorschelyke Wysheit Godts te verwonderen/ en uit te roepen: ô Godt! Gy zyt vreesselyk uit Uwe Heiligdommen; dewyl daar aan alle kanten zyne Gerechtigheit en Barmhartigheit uit kwamen voortstralen. Wenden wy onze gedachten op den Voorhof der Heidenen, zo voert hy ons de afgezonderde Schare te gemoet/ en den van den Hemel geopenbaarden toorn Godts over alle godtloosheit en ongerechtigheit der Menschen, die

Godt is vreeslyk uit zyne Heiligdommen. Ps. LXVIII. 36.

Rom. I. 25.

de waarheit in leugen verandert hebben, en het Schepzel hebben ge-eert en gedient boven den Schepper. Maar te gelyk vertoont zich daar ook de onuitſprekelyke ryk dom zyner Genade, door welke zy niet in 't ongeloof zouden blyven, en dat deze afgehouwe Tak van den
Rom. II. 24. wilden Olyf-boom, nog eens in den goeden Olyf-boom inge-ent zou
Eph. II. 14. worden; dewyl zy slechts door enen Middelmuur van Godts Volk afgeſcheiden waren. Gaan wy voort tot den Voorhof der Iſraëliten, zo toont ons daar het groot getal Volk, dat van verre staat, en zich niet durft onderwinden tot het Altaar en Heiligdom te naderen, dat zelfs ook de Joden geen voordeel voor anderen in dit stuk hadden, en zo wel als de Heidenen onder de zonde waren; dat zy alle afweken en onnut waren geworden, en dat niemant goedt deed, ook niet een. Alle de Offerhanden en de zo menigvuldige andere Plechtigheden, die zy zorgvuldig in acht moesten nemen, waren zo
Col. II. 14. vele Handtſchriften, die enigerwyze tegen hen waren. De Slacht-
Rom. III. 23. Offeren tonen aan, dat zy alle dootwaardige Zondaars waren, en de Heerlykheit Godts derfden. Doch echter verbeeldde ook het Bloedt
Jeſ. LIII. 7. des Zondt-offers met enen, dat ter zyner tydt nog een Lam ter Slacht-bank zou gebragt worden, dat hunne Zonden op zich nemen en dragen zou. De uit- en ingaande Priesters in 't Heiligdom, wilden zo veel te kennen geven, als dat zonder tusschenkomste des Middelaars, zondige Menschen met Godt gene gemeenschap konnen hebben. Gaan wy eindelyk met onze gedachten den Hogerpriester in 't Heilige der Heilige verzellen, in 't welk hy alle Jaren eenmaal met vremdt Bloedt moest ingaan, moeten wy uitroepen: O Godt! Gy zyt vreeſſelyk uit Uwe Heiligdommen. Het klein-gewreve Reuk-werk, dat op de Kolen van 't Reuk-vat geworpen
Pſ. LI. 19. wierdt, verbeeldde een verſlagen Hart, en verbroken Geeſt. Het vremdt Bloedt, daar de Genade-Throon mede besprengt wierdt, betekende, dat zy zonder eige verdienste, alleen door 't Bloedt van den Messias, de Gerechtigheit zochten, die voor Godt geldt. Ziet Aandachtigen! Dit is het zelve, welk onze Apostel aan de gemoederen der Gelovigen wil openbaren en aandringen in de tegenwoordig voorgelezene woorden. 't Was niet genoeg, dat hy in de voorgaande Capittelen bewezen hadt, dat geen Vleeſch door de werken der Wet kon gerechtvaardigt worden, en dat nog de Heidenen door de werken der Nature, nog de Joden door die van de Wet, rechtvaardigheit konden verkrygen, als mede, dat deze laatste zo wel onder de zonde waren als de eerste; Maar hy toont ook het regte middel, en den waren Weg aan, om de Rechtvaardigmaking zon-
Vs. 24. der verdienste te verkrygen, alleen uit Genade, door de Verloſſing die in Jeſus Chriſtus is; en verder gaande, beschryft hy wat nauw-
Vs. 25, 26. keuriger de wyze en hoedanigheit van de Rechtvaardigmaking des ar-

men Zondaars voor Godt. Tot verklaring van welke wy in gevolge onze voorgeleze Text-woorden; hebben te letten: (1) Op de Hoofdt-oorzaak der rechtvaardigmakinge: Welken Godt voorgestelt heeft. (2) Op 't middel/ namelyk/ tot ene verzoeninge door 't Gelove in zynen Bloede, en (3) Op de Eindt-oorzaak/ dat is/ tot ene betoninge van zyne rechtvaardigheit. Ziet Aandachtigen! dit is den korten Inhoudt onzer Text-woorden/ en dit zyn de verdelingen daar van. Indien wy deze Stoffe/ die in der daadt een Grondtregel en Richt-snoer onzer Lere en onzes Geloofs is/ met oplettende Aandacht aanhoren/ zal de daar uit voortstralende rykdom der Goddelyke Eigenschappen niet alleen ons met David in verwondering brengen/ en doen zeggen; O Godt! Gy zyt vreesselyk uit Uwe Heiligdommen; maar wy zullen ook genoodtzaakt zyn/ met onzen Paulus uit te roepen; O diepte des rykdoms, beide der wysheit ende der kennisse Godts! Wy twyffelen dierhalven niet of de waardigheit en gewigtigheit dezer Stoffe zal u Lieden tot behoorlyke Aandacht bewegen.

„ Maar Gy, ô driemaal heilige Majesteit! voor wiens tegenwoor-
„ digheit en Heerlykheit zelfs ook *de Seraphins hunne Aangezichten*
„ *moeten bedekken*. Sta ons tegenwoordig by met Uwe Genade.
„ Roer de Lippen van Uwen onwaardigen Dienaar, die zich onder-
„ wonden heeft het Woordt der waarheit te spreken. Doe hem *den*
„ *Mantel der Gerechtigheit en de Klederen des Heils aan*. Open Har-
„ ten en oren van alle die hier tegenwoordig zyn, op dat zy mogen
„ horen spreken van den rykdom Uwer Genade. O Godt! doe het
„ tot Uwe Ere en onzer Zielen zaligheit. Amen.

VERKLARING.

Belangende het eerste gedeelte/ 't geen de Hoofdt oorzaak der rechtvaardigmakinge voorstelt. De Text zegt; Welken Godt voorgestelt heeft. Hier moeten wy aanmerken/ (1) De Personen, en (2) derzelver Raadt en Verordening. Betreffende de Personen/ dezelve zyn weder tweederlei: of (α) De voorstellende Persoon/ die Godt is; of (β) Den voorgestelden Persoon/ die door 't woordtje welken wordt aangewezen/ namelyk Jesus Christus. 't Is dan Godt, aan wien de Text dit werk toeschryft. Aan dezen alleen komt het billyk toe; 't zy dat wy Hem betrachten ten opzichte van zyn Wezen/ want die alleen/ wiens Beeldt de Mensch verloren hadt/ en wiens Geboden hy door moetwillige ongehoorzaamheit hadt overtreden/ zou magt hebben om vast te stellen/ hoe hy zynen Naam/ die door den Zonden-val beledigt was/ heiligen wilde. De rechtvaardigende Godt.

Jos. IV. de. Hy is de Heer / die alleen zalig kan maken. Hy is het di
godtlozen rechtvaardigt; of 't zy dat wy dezen Rechter der gan
Waereldt betrachten / ten opzichte van de Personen der Godd
Drie-eenheit; want dan is 't niet ongerymt / dat men de W
van buiten / volgens den gemenen en in Godts Woordt gegr
Regel der Godtgeleerden / aan alle de drie Personen des Godde
Wezens toeschryft; en by gevolge het werk der rechtvaardi
kinge wel aan Godt den Vader, doch niet met uitsluitinge der
Rom. VIII. andere Goddelyke Personen. Godt is 't, die rechtvaardig m
33, 34. wie is 't die verdoemt? Christus is 't, die gestorven is, ja dat m
die ook opgewekt is, die ook ter regterhandt Godts is, die ook
Jes. LIII. ons bidt. Zo wordt het ook den Zoon toegeschreven. Door
11. kennisse zal de Heer de rechtveerdige vele rechtveerdig maken
Rom. VIII. aan den H. Geest / die met onzen Geest getuigt, dat wy Kin
16. Godts zyn. Gevolgelyk wordt hier Godt de Vader alleen verst
voor zo verre op de Goddelyke Huishouding gezien wordt /
wy daar na zullen tonen. Alleenlyk brengen wy nu maar by
Christus zeer duidelyk in onzen Text van Godt den Vader o
scheiden wordt / die Hem heeft voorgestelt tot ene verzoeninge
het Gelove in zynen Bloede.

De Middelaar des Verbondts. De tweede Persoon / die door 't eerste woordt welken wordt
gewezen / is Jesus Christus, gelyk uit het voorgaande Vers t
is. De kortheit des tydts laat niet toe / dat wy in het br
hoedanigheit van dezen Borg en Middelaar zouden kommen a
nen. Deszelfs Naam / Jesus / bewyst / dat hy een Heilan
Hos. I. Zaligmaker zou zyn / ja een rechtvaardige Zaligmaker / door
Mich. I. ken de Here belooft hadt zyn Volk te zullen laten verlossen.
Naam Christus geeft ons te kennen / dat hy een Middelaar i
Deut. zo wel een Profeet en Hogepriester als Koning. Van dezen
XVIII. 15. zegt de Text nu verder / dat Godt / namelyk de Vader / hem
Hebr. VII. voorgestelt tot ene Verzoeninge. Hier omtrent valt te betrac
2. (1) De verordening en voorstelling zelve / en (2) Dat gene
toe Jesus verordent is geworden. Hy is voorgestelt tot ene
zoeninge. Voorstellen, is iets verordenen of bestemmen; of ie
besloten is / op zynen tydt bekent maken. In den eersten zin
Rom. VIII. dit woordt gebruikt / wanneer in dezen zelven Brief gezegt w
28. die na zyn voornemen of voorstelling geroepen zyn. En word
Zach. VI. alhier gedoelt op den Raadt des Vredes; die 'er tusschen den
12. Luc. XXII. en den Man Zemach was; In welken de Vader van den
Hebr. XIII. eischte / dat hy als Borg in 't midden zou treden / om den h
Jes. V. 16. Godt te heiligen door Gerechtigheit, en den Zondaar met h
Phil. II. 7. verzoenen; als ook dat hy zyn Ziele tot een Schuldt-offer z
ven in aangenome gestalte enes Dienstknechts. En daarom

ns; Ik heb een Gebodt van mynen Vader ontfangen, dat ik als
ede Herder myn Leven moet stellen voor myne Schapen. En Joh. X. 11.
el ander beloste van een Zaat, na dat Hy zyn Ziele tot een Jes. LIII.
ldt-offer zou gegeven hebben. Dit stemde de Zoon in den eeu- 10.
n Raadt des Vredes toe / seggende; Ik hebbe lust, ô myn Ps. XL. 9.
, om Uw welbehagen te doen; ende Uwe Wet is in 't midden
s ingewants. En dat is myne Spyze, dat ik doe den wille des
die my gezonden heeft. Ik ben dien enen uit duizenden; en Job
k Verzoeninge heb gevonden, zo laat hen in 't verderf niet ne- XXXIII.
len. In tegendeel wil ik / dat die genen, die gy my gegeven 24.
by my zyn. Niet alleen was het middel der rechtvaardigma- Joh. XVII.
ing in den Raadt des Vredes bestemt en vastgestelt; maar het 9.
t ook voor de tweedemaal in den Tydt zo voorgestelt. Want
a de Mensch door zyne zonden Godt beledigt hadt / begon de
Godts zich als Middelaar te stellen. Daarom wordt het
gezegt voor de grondtlegginge der Waereldt geslagt te zyn. Als 1 Petr. III.
predikte Hy den Geesten die in de Gevankenisse zyn. Als 19.
ag verscheen Hy op Sinaï. Zyne Majesteit liet Hy met vele Hand. VII.
den zien / en door zyne tegenwoordigheit / moesten de Grondt- 20.
-der Bergen zich bewegen. Dus wierdt hy voorgestelt door Ps. LXVIII.
mondt van alle Profeten; Dus wierdt hy voorgebeeldt door
ande Schaduwen en Plechtigheden. Met een woordt / dus-
een was Jesus Christus gisteren ende heden dezelve, ende in Hebr. XIII.
euwigheit. En eindelyk kwam Hy na alle de Schaduwen en 8.
beelden / tot uitvoering van den eeuwigen Raadt. Daarom
de Apostel verder; dat Hy voorgestelt is tot ene Verzoenin-
het Griekse woordt / ἱλαστήριον overgezet / komt overeen met het
teuwsche כפרת. De Nederduitsche Overzetters vertalen het
Verzoeninge, of Verzoen-dekzel. Lutherus stelt'er voor: Ge-
stoel, of Genade-Throon; zo dat die beide Overzettingen /
el in woorden / echter in zin niet verscheiden zyn. En schoon
Nederduitsche Overzetting het Grondtwoordt wel 't allernaaste
alt / zo is 't echter niet ongerymt / dat men hier het woordt
de-stoel of Genade-Throon gebruikt / gelyk uit het volgende
n zal. Want deze Genade-Throon was op het Dekzel van
Ark des Verbondts / die Godt bevolen hadt te maken. Ook Exod.
n wy een brede beschryving van de hoedanigheit dezes Gena- XXV.
throons. Namelyk / Godt hadt aan Moses belast / dat hy Cap. XVII.
met den Geest van Godt vervulden Bezaleël op het Dek-
an de Arke des Verbondts twee Cherubins van fyn Goudt
laten maken / die aan beide einden van 't Dekzel stonden /
e Vleugelen tegen malkander uitbreidden / en dus den Throon
prachtigen Konings verbeelden. Dit is de Stoel of Throon /

al-

alwaar de Heerlykheit des Heren woonde onder 't Zinnebeeldt ener Wolke. Dit is de Throon / door welken de Priesters zich moesten
Num. VII. 89. nederbuigen. Dit is de Plaats / van waar de Goddelyke Orakelen en Antwoorden gehoort wierden. Nu / gelyk alle andere dingen van 't Heiligdom / schaduwen der toekomende Goederen waren / door welke Godt zyn Volk / als door zichtbare Tekenen / onderwees van alles wat wy nu op ene duidelyke wyze in 't Evange-
1 Joh. II. 2. lium vinden; Zo heeft dit ook zyn opzicht op Christus / die de ware Verzoeninge voor onze Zonden is; en onze Hoge-Priester / die ons met Godt weder verzoent en tot Genade brengt. Deze en alle door Hem verworvene Goederen zyn het / waarop door den Genade-Throon gedoelt wordt. Gelyk de Genade-Throon niet door Moses uitgevonden / maar alleen dus van Godt bevolen was te maken; zo is ook het werk der rechtvaardigmaking alleen van Godt voorgestelt geworden. Gelyk de Genade-Throon van fyn Goudt / en zuiver van onreinheit was / zo is ook aan onzen Genade-Throon Jesus Christus gene de minste erflyke nog werkelyke
Hebr. VII. 26. onreinheit; Want hy is een Hoge-priester, die heilig, onnozel, onbesmet, afgescheiden van de Zondaren, en hoger dan de Hemelen geworden was. Gelyk Godt de Heer van den Genade-Throon tot Moses sprak; zo hebben wy ook door onzen Genade-Throon, Jesus Christus, vryheit en toegang tot Godt. Hy heeft ons zynen gant-
Joh. XVII. 6. schen Raadt bekent gemaakt, en aan zyne Broeders den Name zynes Vaders geopenbaart. Hier uit is nu te zien / in welk een zin de Apostel Christus enen Genade-Throon of Genade-Stoel, Verzoeninge of Verzoen-dekzel noemt; namelyk / dat Hy alleen het enig middel is / waar door met zonden bevlekte Menschen tot Godt durven naderen.

Het middel der rechtvaardigmakinge. Wy gaan voort tot het twede Deel van onzen Text; en betrachten het middel, door 't welk de Verzoeninge geschiedt, namelyk; door het Gelove in Christus Bloedt. Twe dingen hebben wy hier in acht te nemen: (1) De verdienende oorzaak, door welke de Verzoeninge wordt verworven; namelyk in Christus Bloedt; En (2) Het middel, waar door die Verzoeninge wordt toegeeigent. De Text spreekt van van Bloedt. Hy spreekt van zynen (dat is Christus) Bloede. Bloedt / Aandachtige Toehoorders, is volgens den styl der
Levit. XVII. 14. H. Schrift / de Ziel der Dieren, wyl in deszelfs beweging het natuurlyk leven bestaat. Alle Vleesch leeft in zyn Bloedt / ook is het Bloedt de Ziel van alle Vleesch / en het is tot den Altaar gegeven / op dat uwe Zielen daar door verzoent zouden worden. In gevolge Moses Wet wierden byna alle dingen door Bloedt gereinigt / en
Hebr. IX. zonder Bloedt-stortinge geschiedde gene vergiffenis van Zonden. Zelfs arme Israëliten moesten twe Tortelduiven / of twe jonge Duiven

t het Verzoen-offer brengen. Inzonderheit wierdt op den groten
erzoen-dagh dit Bloedt in 't Allerheiligste gebragt / en zo wel voor Levit. XXVI.
s op den Genade-Throon gesprengt. Nochtans kon het Bloedt
r Varren, hoe dikwils het ook aan de Hoornen des Altaars of op
Verzoen-dekzel mogt gesprengt worden / de Zonde niet weg ne-
en; maar hier door geschiedde ene indachtig-making / dat de wer-
lyke Verzoening door 't alleen van kracht zynde Offer Jesus
hristus nog niet te weeg was gebragt. Ten tweden / gaf dit
ffer-Bloedt te kennen / dat hunne zonden door de doot van den
essias zouden weggenomen worden; En daarom wierdt tot wer-
lyke Verzoening een ander Bloedt vereischt / namelyk dat van
sus Christus, als des onbevlekten Lams. Dit vereischte de God-
lyke gerechtigheit / tusschen welke en het Bloedt der Dieren gene
nreedenheit nog vergelyking was. Hier op doelde al het Bloedt /
t in 't Oude Testament vergoten wierdt. Hier door wierdt den
h van den Raadt des Vredes vervult. Hier door wierdt de Wet
daan / en de overtreding des Zondaars werkelyk verzoent.
och hier moeten wy niet denken / dewyl 'er van Bloedt gewag
rdt gemaakt / dat alleen Christus lydende gehoorzaamheit genoeg
weest zou zyn tot Verzoeninge; O neen! want de Borg was
bonden alle onze Schulden te betalen. Nu waren wy schuldig /
et alleen de doot / maar ook de volle gehoorzaamheit aan de Wet.
ndien dierhalven de Verzoeninge aan den doot des Kruisses wordt 1 Petr. II. 24.
egeschreven; zo is dit ene oneigentlyke spreekwyze / dewyl daar door
n laatsten Penning onzer Zonden-schuldt is betaalt.
Het middel, waar door de verworve gerechtigheit wordt toegere-
nt / is het Gelove. De Apostel spreekt hier van 't Geloof. Dier-
lven sluit hy voor eerst alle verdienste van Werken uit / en schrypft
ze toeeigening alleen aan 't Geloof toe; namelyk voor zo verre die
eigening van de zyde des Zondaars geschiedt. Want wat de toe-
ening der gerechtigheit van Godts zyde belangt / dezelve geschiet al-
n door toerekening, gelyk Paulus zegt. Maar de toeeigening van Rom. IV.
n kant des Zondaars geschiet door het Gelove / 't geen niet moet
tracht worden als een goedt werk / dat gerechtigheit kan verdie-
n; want anders zou Paulus te vergeefs het Geloof en de goede
erken tegen malkander over stellen. Ja / dus zou door onvol- Rom. III. en XI.
aakte werken aan Godts gerechtigheit konnen voldaan geworden
n / en Christus zou dan vergeefs gestorven wezen. Maar men
oet het enkel aanmerken als een werktuig / door 't welk Christus
rdiensten aangenomen en toegeeigent worden / wanneer de Mensch
h zelven verloochent door een overtuigent gezicht zyner eige
agteloos / in alle oprechtheit naar Jesus verlangt / hem be-

geert/ en met ene volkome gelaatenheit en overgeving in zyne
valt.

Het oogmerk dezer voorgestelde Verzoening.

Laten wy ons nu tot het derde gedeelte haasten/ en het oog
en de Eind-oorzaak van de Verzoeninge, door 't Bloedt van
tus betrachten/ die door den Apostel algemeen wordt voorg
wanneer hy zegt; dat de Zouden daar door vergeven worden.
volgens maakt hy een onderscheit in de vergiffenis der zo
namelyk/ hy stelt vergiffenis van zonden voor Christus ver
betaling/ in de laatste woorden van ons 25ste Vers/ daar hy
Die te voren geschiet zyn onder de verdraagzaamheit Godts; en
vergiffenis der zonden onder 't Nieuwe Verbondt in 't vo
26ste Vers. Van 't oogmerk der voorgestelde Verzoeninge
Apostel in 't algemeen; dat dezelve geschiet zy/ tot ene bet
van Godts rechtvaardigheit. Hy spreekt van ene rechtvaard
van ene Goddelyke rechtvaardigheit/ en van ene betoninge
ve. Rechtvaardigheit is ene Eigenschap of Volmaaktheit van
door welke Hy/ zo in 't beloonen als in 't straffen zodanig m
redelyk Schepzel handelt/ dat zyne Volmaaktheden daar do
Deut. XXXII. het minste gekrenkt worden. Hier heeft de Apostel voornamel
oog op het Vonnis/ dat Godt ten aanzien van den Zondaar
dien Hy van de schult en straffen der zonden wil vryspreken;
zo/ dat Hy de genoeg-doening eischt van Christus den Bo
Middelaar/ dewyl Hy zich zelven niet verloochenen kan/
schuldigen geenzints vryskent. Deze betoning van Godts G
aan onreine Menschen is zo wys/ zo heilig/ en op zo ene rech
dige wyze verordent/ dat niet alleen gene van Godts volmaak
daar door benadeelt worden, maar dat ook deszelfs Rykdom
allerheerlykst daar door uitblinkt. De bepaalde tydt zou
kort schieten indien wy dit uitvoerig zouden willen verhan
Gelyk in een kostelyk Juweel allerhande schone Stenen zyn
is 't mede met de overheerlyke deugden Godts. Indien 't aa
dige Mensche toegelaten is van deze grootheit der Goddelyke
lykheidt iets te zeggen/ zo stelt u voor ene ondoorgrondelyke
heit in het uitvinden/ ene onnaspeurlyke Heiligheit en Almag
volvoeren des Genade-werks. Merkt aan/ hoe de rechtva
Rom IV. Godt/ enen onrechtvaardigen rechtvaardig maakt en vry s
Deze glans der Goddelyke Eigenschappen/ rukte de Eng
1 Petr. I. 12. verwonderinge weg/ en zy waren begeerig om die dingen in
Maar hier wordt gesproken van zyne of Godts rechtvaard
dat is/ van ene rechtvaardigheit die voor Godt geldt, (gelyk
het overzet.) Deze is geenzints door het Bloedt der Van
Rammen/ nog door de menigvuldigheit der Zoudtsche

nder 't Oude Testament te weeg gebragt; want die kon- Hebr. IX. 10.
llerminste Zonden niet wegnemen. Ook was 'er tot dien
niemant geweest/ die de Wet hadt konnen houden; De
Gerechtigheit was nog niet aangebragt, die alleen in Chris- Zach. III.
en te vinden is. Deze Gerechtigheit wordt aangeboden/
door de Prediking des Evangeliums aan 't meestendeel
nschen/ en inwendig aan Godts Uitverkorenen. In 't vy-
oont nu de Apostel/ en geeft reden/ hoe Godt door zynen
e Gerechtigheit heeft bewezen; namelyk in 't voorstellen
ade-Throons of der Verzoeninge, ten opzichte van de ver-
ler Zonden, die te voren geschiedt zyn onder de verdraag-
Godts. Hy spreekt van Zonden, en wel van voorledene
, die tot nog toe onder 't Goddelyk gedult waren geweest.
e hy van Zonden gewag maakt/ verstaat hy zonder twyf-
door de afwykingen/ die 'er geschiedt waren voor den tydt
istus genoegdoeninge/ zo wel tegen de Wet der Zeden/ als
s der Plechtigheden. Van alle deze Zonden/ wat naam die
ben mogen/ zegt hy/ dat ze onder de verdraagzaamheit
zyn geschiedt. Merken wy de Zonden der goddelozen aan;
le door den Zondtvloet, als ook door den ondergang van
en Gomorra gestraft zyn geworden/ zo waren dat doch
eringe Voorboden ten aanzien van den Toorn/ die hy de
lging des Evangeliums zou ontsteken. Godt hadt de Hei-
e hunne Wegen laten gaan/ en hen zyn Woordt niet bekent
t; Daarom verdroeg hy hunne Zonden/ tot den tydt toe/
hun het Evangelium zou verkondigen/ en den Joden
Plas voor ogen stellen. En toen de Heidenen in hunne
it/ en de Joden in hunne verstoktheit voortvoeren/ toonde
rechtvaardigheit in allerlei oordelen over hen. Merken wy
raagzaamheit Godts ten aanzien der Gelovigen; hunne
werden overgedragen op den toekomenden Borg. En schoon
ldt nog niet werkelyk betaalt was/ wilde hy die echter
hun eisschen/ maar hen dulden/ tot dat de dadelyke beta-
am. Van deze Zonden zegt de Apostel/ dat zy vergeven
In den Grondt-Text staat een woordt πάρεσις, 't welk ner-
ers in 't Nieuwe Testament voorkomt/ en van ἄφεσις, wel
rscheiden is. Het betekent een Overzien van Zonden om
ags wille/ die 't Los-gelt nog betalen zou. Zo lang dit
t werkelyk geschiedt was/ waren de Zonden nog onder de
yke verdraagzaamheit. Godt wilde dezelve noch aan 't Volk
Engelyksche Offerhanden verwyten; en zy moesten door 't
n Bloedt der Offer-dieren/ als een Handt-schrift schryven/
en hen was. Maar toen de Borg het Los-gelt betaalt

Hoe de Zonden onder de Goddelyke verdraagzaamheit zyn geweest.

hadt/ wierdt het Handt-schrift vernietigt/ en de zonden wierden
Jerem. XXXI. 34. vergeven/ dat harer niet meer gedacht zou worden.

TOEPASSING.

Aanklaging des Zondaars. Komt nu hier/ Zondaar/ en beproeft de gedachten van u
Hart. Kunt gy enen anderen grondt leggen/ buiten dien die gele
is? Weet gy wel een ander middel om by Godt in Genade te k
men? Of meent gy dat uwe goede werken/ uwe uiterlyke vroom
heit/ en uwe onbewustheit van grove zonden; ene uiterlyke Godt
dienst/ een Gebedt met de Lippen/ en ene valsche verbeelding va
uw Naam-Christendom/ genade voor u by Godt kan verwerven
Dan bedriegt gy u waarlyk ten hoogsten! Gaat eens voor de
Spiegel der Goddelyke Geboden/ en beschouwt daar de gestelthe
uwer Ziele/ en uwe Luipaarts-vlekken. Ziet daar/ hoe
Kanker der zonde by u ingewortelt is/ en hoe langer hoe diep
invreet. Ziet daar/ hoe 't Goddelyk Even-beeldt by u verva
len is. Waar blyft de kennisse Godts in uw verstandt/ 't ge
niets begrypt van de dingen van Godts Geest, die enkel dwaashe
voor u zyn, zo dat gy die niet begrypen kunt? O/ hoe verblint is
gezicht uwer Ziele! De dingen die gy met ongedekten aangezich
behoorde te zien/ zyn die niet voor uwe ogen verborgen? Is uw
Wetenschap niet enkele blindtheit/ zo dat gy met ziende ogen ni
ziet, nog met horende oren hoort? Waar blyft de Heiligheit in de
wil? Is niet het gezicht uwes Harte boos van der Jeugt af? Neem
maar den Regel van Godts Wet voor uwe ogen/ en betracht d
Richtsnoer. O hoe verre/ hoe verre zyt gy afgeweken/ van uw
jonge Jaren af! Overweeg doch eens/ wat de Here uwe God
van u eischt/ op dat gy zien moogt hoe verre gy te kort schie
Bedenk het grootste Gebodt, dat u tot enen groten Overtredi
maakt. Godt begeert/ dat gy Hem met geheel uw Harte en Zie
zult lief hebben; maar helaas! wat een groot Deel van uw Ha
wordt door de Liefde der Waereldt bezeten! Godt wil uw Ha
in 't geheel hebben/ en nauwlyks geeft gy Hem het kleinste gedee
te daar van. Uwe Tonge kan Petrus wel nazeggen; Heer!
weet, dat ik u lief hebbe; maar uw archlistig en bedriegelyk Ha
toont heel anders. Uw Plicht was/ dat gy alle uwe krachte
moest inspannen om de Liefde Godts te betonen; maar ô! h
traag en flauw zyt gy in den alderminsten Dienst dien gy aan uw
Godt doet! Gy behoorde Hem te beminnen/ wyl Hy in zich zel
zulke beminnens-waardige Eigenschappen heeft. Gelyk Jonath
David lief hadt om zyne deugt; zo behoorde gy Godt ook lief
hebben om zyne Heerlykheit. Wanneer gy Godt lief hebt/ niet a
d

ut Hy Godt is / maar om dat Hy u alle goet doet / zo volgt gy
Joden na / die Jesus maar alleen om den Brode lief hadden /
zyt gelyk die van Ephese, die Diana aanbaden om gewins hal-
. O Zondaar! hier legt een snoodt bedrogh van uw Hart. Gy
bt Godt lief / wanneer Hy u zegent / en 't u in de Waereldt wel
at gaan; en dus bemint gy u zelven meer dan Godt. Gy behoorde
odt lief te hebben boven alles, en 't allereerst te trachten naar 't
oninkryke Godts en deszelfs Gerechtigheit; Maar ach / moet
odt niet dikwils by u achter staan? Indien 'er maar in de Wae-
dt iets te doen / en in den Draf der ydelheit iets te worlen is /
hoe haast vergeet gy de Liefde Godts dan! Gy behoorde niet al-
n te vragen; Heer! wat wilt gy, dat ik doen zal? maar uwe
iefde tot Hem ook in der daadt bewyzen. Gy bidt dagelyks wel;
wen wille geschiedde; maar doet nochtans wat gy wilt. Daar-
ı / ô Zondaar / hoe verre komt gy nog te kort in de Liefde
odts! En ach! hoe veel ontbreekt 'er ook niet aan de Liefde des
aasten! Daar gy uwen Even-mensch behoorde lief te hebben /
at gy hem; Daar gy u behoorde te verheugen als 't hem wel
at / ziet gy scheel / wanneer Godt zyne weldaden aan hem be-
ıft. Daar gy u behoôrde te bedroeven / indien 't hem qualik
at / verblydt gy u in een anders ongeluk: Daar gy de zonden
n uwen Naasten behoorde te bestraffen / zwygt gy stil / en sterkt
s den Zondaar in zyne boosheit; En daar gy Wachters voor
ıe Lippen behoorde te stellen / doet gy uwen onschuldigen Even-
nsch door lasteringen alle Harten-leet aan. Daar gy medelyden
hoorde te hebben / zyt gy onbarmhartig. Daar gy van Verzoe-
ng behoorde te houden / denkt gy op wraak. Daar gy uwes
aasten welvaart als uw eigen behoorde te bevorderen / denkt gy
uw liefdeloos Hart; Ieder voor zich, en Godt voor ons alleen.
hoe veel komt gy dan te kort in de Liefde tot uwen Naasten!
odt wil ene volkome Gehoorzaamheit hebben / niet alleen aan een /
aar aan alle de Geboden, zo dat gy 'er niet een van overtreden
ıdt. Dus stelt eens / gy hadt al een Gebodt uw leven lang ge-
uden / 't geen doch onmogelyk is / zo zoudt gy reets de gehele
et hebben overtreden. Godt eischt ene Geestelyke Gehoorzaam-
t; niet alleen / dat gy uiterlyk dit of dat Gebodt na komt / maar
: gy 't ook in uw Hart niet overtreedt. Al zyt gy geen Hoereer-
: nog Overspeler / indien gy slechts onkuische gedachten in uw
rte voedt / hebt gy reets het gantsche Gebodt gebroken. Godt
ht ene stantvastige Gehoorzaamheit, die nooit afgebroken wordt.
erhalven / schoon gy al van daag alle Geboden hieldt / en mor-
ı weder nalatig daar in waart / zo zou alle uwe gehoorzaamheit niet
acht worden. Bedenk eens Zondaar / hoe veel goedt gy niet verzuimt

en gelaten hebt/ dat gy hadt behooren te doen; en daar tegen hoe veel quaadt gy niet van uwe Jeugt af hebt gedaan/ dat gy hadt behooren te laten. Hoe vele duizende zondige gedachten zyn 'er niet wel in uw Hart gekomen geduurende uwen leeftydt? Hoe vele onnutte ja ondeugende daden hebt gy niet bedreven? O bedenkt maar eens de zonden/ die gy u te binnen brengen kunt/ en maakt dan een overslag/ hoo vele 'er nog wel moeten zyn daar gy niets van weet. O hoe dikwils hebt gy de zonden ingewilligt/ en hoe dikwils zyt gy tegen uwen wil van zonden verrast geworden! Hoe vele heerschende zonden koestert gy niet in het nietig Lichaam des Doodts! Kunt gy u zelven wel geheel en al vry spreken van alle Hemel-tergende zonden? Hebt gy nooit Weduwen of Wezen verdrukt? Hebt gy nooit het Zweet en Bloedt der Armen naar u gehaalt? Hebt gy nooit enen Arbeider zyn Loon onthouden? Indien gy maar een van dit alles gedaan hebt/ zyt gy reets schuldig aan Hemel-tergende zonden. Doch ik onderstel eens/ dat gy de rechtvaardigste Mensch van de gantsche Waereldt waart/ en dat gy alle Dagen niet meer als zevenmaal zondigde; zo zou het getal uwer zonden in ene Week 49, in ene Maandt 196, in een Vierendeeljaars 588, en in een Jaar 2352 zyn. Indien nu zo een rechtvaardige 80 Jaren leefde/ zo zouden zyne zonden tot 188160 aangegroeit wezen. Maar loopt nu het Zonde-Register van een Rechtvaardigen zo verre heen; O hoe zal 't dan met het Register der Onrechtvaardigen gaan! Tel ook eens de zonden uwer Kindtsheit, eer gy nog wist wat zonde was/ op omtrent twaalf duizendt; die van uwe ydele Jeugt op vierentwintig duizendt; uwe zondige Gedachten op vyftig duizendt; uwe onnutte Woorden op dertig duizendt; uwe Godloze Daden op twintig duizendt, en uwe onbekende zonden op hondert duizendt; O wat een groot getal zonden zult gy vinden! Doch wat reken ik op? Ziet eens naar den Hemel/ wanneer dezelve by heldere Lucht vol Starren is; zo weinig als gy die tellen kunt/ zo weinig kunt gy ook uwe zonden tellen. Ga naar 't Strandt/ en maak eens overslag zo gy kunt/ hoe vele droppelen Waters 'er in de Zee zyn. Bezie de hoge Zandt-bergen en Heuvelen/ en telt/ zo gy kunt/ de Zandt-korreltjes daar zy uit bestaan. Zo weinig als gy deze droppelen en deze Zandt-korrelen kunt tellen/ zo weinig kunt gy ook het getal uwer zonden weten. Uwe zonden heten in getal Legio, en de menigvuldigheit uwer Misdaden kan door gene Tong uitgesproken worden. Meent gy nu door uwe eigen Werken rechtvaardig te worden/ Zondaar/ dan kent gy u zelven nog niet. Bedenk doch/ dat zonden ene wederspannigheit tegen den levendigen Godt zyn; ene aanranding van een Wezen/ van Stof en Asch/ gelyk de Mensch is/ tegen den groten Godt. Snode Zondaar! wat onder-

vindt

yzelven voor Godt te rechtvaardigen / daar gy van 't Hooft
hoeten zo geheel en al bezoedelt zyt? Geen Schurft of Me-
it is zo afschuwelyk in de ogen van Menschen / als het
schurft in Godts ogen is. Gy moet van verre staan / en
Onrein! Onrein! Gy zyt een Schuldenaar / die niet beta-
t. Bezoek het eens / tree voor Godt / en ziet / of gy Hem op
t wel een zult konnen antwoorden? Uwe zonden zyn on-
k / en uwe Ziel is arm, blindt en naakt; waar mede zult gy
h uwe schult voldoen? Wat hebt gy aan u van goede Wer-
at gy niet van Godt ontfangen hebt? Zyn ook niet uwe
Verken allezints met zonden bevlekt? Maar stel eens / dat
, al betalen konde / ('t geen doch nu en in alle eeuwigheit
onmogelyk is) zo zoudt gy nochtans moeten zeggen; Ik ben Luc. XVII.
en onnutten Dienstknecht, want ik hebbe maar gedaan het 10.
schuldig was te doen. Drukt de Last uwer zonde u nog
neder? Weet gy niet / dat zelfs de vrome David moest
; Myne ongerechtigheden gaan over myn Hooft; als een Ps. XXXVIII.
Last zyn zy my te zwaar geworden. Bedenk doch / Zon- 5.
in wat elende uwe zonden u stozten; in ene Lichame-
wel als in ene Geestelyke / in een tydelyke zo wel als in ene
. Uwe tydelyke welvaart maken zy tot een qualik varen;
e geluk tot ongeluk / en uwen Rykdom tot Armoede voor
myzalige Ziel. Uwe schoonheit maakt u den lelyk in Godts
n uwe Goederen zyn dan niet als gevaarlyke Valstrikken /
Satan u ligt; zo dat in dien Staat uw Aardsche Zegen
Geestelyken Vloek is. Want uwe zonden tonen / dat gy het
eldt Godts verloren hebt / en maken uwe Ziel tot een
eldt des Satans. Zy maken uw Hart tot een Nest vol
n en Slangen; tot ene vergiftigde Bron van verdoemelyk
water. Uw Gewete brengen zy vol schrik / vrees en angst /
aten gene Vrede in uwe Gebeentens. Wanneer gy aan de
nkt / moet gy sidderen. Wanneer gy aan 't Oordeel denkt /
y zeggen; Bergen valt op my, en Heuvelen bedekt my.
de Vloek der Wet dondert in uwe oren / en spreekt u toe;
kt zy, die de Woorden der Wet niet en zal bevestigen, doen- Deut.
lve. Ziet Zondaar! zo zyt gy een verfoeizel en gruwel in XXVII.
van den Allerheiligsten Godt; een afgryzen voor de heilige 26.
n / en een Triomf voor de Hel. Dierhalven / gy die uwe
niet erkent / die geen berouw daar over hebt / nog dezelve
maar in tegendeel met een verstokt en onboetvaardig Hart /
rechtvaardigen toorn Godts vergadert tot den Dagh des Oordeels,
och naar des Heeren Woordt. De Geest Godts zal niet al-
er u twisten; 't is meer als te veel geschiedt. Zo menige
Voor-

Voorbereidings-Predikaatsie gy gehoort hebt / zo menigmaal heeft Godt u ook door den mondt van zynen Dienaar / uwe zonden laten voor ogen stellen. De Bazuinen der eeuwigheit hadden u behoren op te wekken. De scherpe Wet-Predikaatsien hadden u behoren te bewegen / dat gy in u zelven waart gegaan / en gezegt hadt; Wat doe ik doch? Maar wat helpt alles? Begaan vele onder u hunne bekende en godloze zonden niet zo wel na als voor / even eens of zy nog niet wisten wat zonde was? Godt ontferme zich over u / wanneer 'er Kruis komt; ja wanneer de schrikkelyke Eeuwigheit komt. Ik kan met zulke verstokte Zondaren niet meer medelyden hebben; dewyl alle goede Vermaningen doch maar in den windt gesproken zyn. Ik moet u houden voor dode Ledematen aan 't Lichaam der Christelyke Kerke; en ik beklaag maar / dat men 't Heiligdom in zulke onheilige en godloze Handen moet geven / die des Heren Verbondt in hunnen Mondt nemen, en nochtans de Kastydinge haten en zyn Woordt achter hen werpen; Dat men met opene ogen moet zien / en met opene oren moet horen / dat verstokte Zielen op den breden Weg naar de Hel lopen. Doet maar wat gy wilt / en leeft hoe gy wilt / tot u zal ik thans niet meer spreken / wyl gy doch gene Genade waardig zyt / als alleen dit; Daar zal eens een uur komen / waar in gy aan de ondervinding meer geloof zult geven / als aan alle de Predikaatsien / die gy de dagen uwes levens gehoort hebt / doch tot uwe eeuwige schade. Tot u alleen / boetvaardige Zondaars / zal ik nu myne Aanspraak doen. Gy hebt gehoort wat grote Schuldenaars gy in Godts ogen zyt; Gy zyt overtuigt / dat het Werk der Wet u niet helpen kan tot uwe Rechtvaardigmaking. Het Bloedt der Varren en Bokken kan u ook niet reinigen. Geen Engel nog Mensch kan u redden; want geen Schepzel kan den Last des Goddelyken Toorns dragen. Gy moet een ander middel zoeken om tot Genade te komen.

De Weder-oprechting des neder-geslagen Zondaars.

Nader dan / boetvaardige en ootmoedige Zondaar! die uwe elende erkent / en een middel wenscht te weten / waar door gy by Godt in genade kunt aangenomen worden. Sta op uit het Stof uwer Nedrigheit; Leg den Spiegel van u weg / waar in gy tot nog toe uwe elende hebt beschouwt; en zoek ene Fonteine / alwaar gy de erkende onreinigheit uwer Ziele kunt afwasschen. Laat de bekommering van uw verslagen Hart varen. Richt u zelven op in een waar Gelove / en kom ô Zondaar! u zal ik van den Throon der Goddelyke Gerechtigheit tot den Throon der Genade brengen. Waar de Natuur niet helpen kan / daar zal u de Genade helpen. De Wet verschrikt u; maar nu zal 't Euangely u troosten. Hebt gene vreze voor Godt te naderen; want ik zal u enen Middelaar

laar tonen/ die tusschen u en uwen Godt intreedt/ en u met Hem verzoent. Neem den Middelaar aan/ die om uwent wille een waarachtig Mensch geworden is. Hy heeft een waar Menschelyk Lichaam aangenomen/ op dat hy uw Lichaam van de Goddelyke straffen mogt verlossen. Hy heeft ook ene ware Menschelyke Ziel gehadt/ die het Los-gelt voor uwe Ziele betaalt heeft. Hy is gestorven om u daar door van de eeuwige doot te bevryden. Hy is u en uwen Broederen in alles gelyk geworden, uitgenomen de zonde, op dat Hy u van de zonde en derzelver straffe verloste. Hy was een heilig Middelaar/ op dat hy wegens u met vrymoedigheit voor den heiligen Godt kon verschynen. Hy was onschuldig/ op dat hy in staat zou zyn voor uwe schulden te betalen. Laat uwe Ziel nog hoger klimmen op dezen Ladder Jakobs/ en erken ook uwen Middelaar als een waarachtig Godt, die krachten genoeg hadt/ om u van de banden der Helle los te maken. Uw Immanuel draagt de Sleutels van doot en Helle, en opent u den Hemel. Uw Borg/ die Godt en Mensch is/ heet Jesus Christus. Laat de Joden kunnen Messias nog zoeken; maar verheug gy u met Philippus, dat gy hem reets gevonden hebt. Nu hebt gy Licht in uwe Duisternis/ en ene Leid-star in den donkeren Nacht dezer Waereldt. Nu hebt gy een Borg voor uwe schulden/ en voor uwe ongerechtigheden is Hy de Heer der Gerechtigheit. Heeft de eerste Adam u tot een Zondaar gemaakt; deze twede Adam kan u van zonden verlossen. Nu ziet gy/ hoe gy kunt weder bekomen/ wat gy verloren hadt. Nu ziet gy/ hoe gy in den Hemel kunt geraken/ daar gy de Hel hadt verdient. Zyt gy onrein; Hy heeft Bloedt om u te reinigen. Zyt gy bevlekt; Hy zal u het witte Kleedt der Gerechtigheit geven. Vreest nu niet voor tydelyke straffen/ wyl Jesus die in den Tydt voor u geleden heeft. Zoek nu uwe genezing in deze Wonden. Hy is de eeuwige/ en in 't begin der Dagen reets verkondigt geworden als 't Zaat der Vrouwe. De Aarts-Vaders hebben in Hem geloofd in duistere Tyden; waarom zoudt gy Hem niet aannemen by 't helder Licht des Euangeliums? Door Hem wachtte Jakob op zyn Heil. Job wist/ dat deze Verlosser leefde; Gy weet ook dat Hy uw Bloedt-Borg is. Op/ op dan zondige Ziel! hier kunt gy vergiffenis verkrygen. Op/ op bevlekte Ziel! hier kunt gy afgewasschen worden. Op/ op trage Ziel/ hier kunt gy wakker en vlug gemaakt worden tot alle goedt. Waarom zoudt gy wanhopen? hier is uw Borg. Waarom zoudt gy sterven? hier is uw Leven, uw Genees-meester, uw Heilandt, uw Trooster, uw Middelaar, uw Helper, uw Redder, uwe krachtige Bescherming, uw Alles. Houdt u aan Hem in een waar Gelove/ zo zult gy leven.

Trooſt voor den Zondaar.

Zegt gy/ ach! de laſt myner zonde drukt my/ en de overgrote menigte myner misdaden maakt myn Hart angſtig en benauwt; Hy zal u van zynen Genade-Throon toeſpreken; Waar uwe Zonde meerder is, daar zal myne Genade nog veel meer overvloedig zyn. Immers heb ik den laſt uwer zonden gedragen; Immers heb ik den laatſten Penning van uwe ſchuldt betaalt; anders zou ik over de doot en het Graf niet getriomfeert hebben. Zegt gy; Ik danke u/ dierbaarſte Jeſus! voor uwe Genade; maar ik weet niet of ik dezelve wel deelachtig ben/ daar zo vele Menſchen ter Hel en Verdoemenis verloren gaan. Zo zal Jeſus antwoorden: Geloof maar, en gy zult leven. Erken myne Liefde; breng u myn Lyden te binnen; betuig een innerlyk verlangen naar myne hulpe/ enen honger en dorſt naar myne Gerechtigheit; Leg u als een Kindt Godts in de Armen myner Beſcherminge/ en laat niets u van my ſcheiden. Zegt gy; Ach Heer! myn Geloof is zwak: Ik vinde nog vele Gebreken aan my; Jeſus zal antwoorden; Myne Volmaaktheit zal al 't Gebrek van uwe Onvolmaaktheit vergoeden. Ik zal 't gekrookte Riet niet verbreken, nog de rokende Vlaswieke uitbluſſchen. Daarom myn Kindt! laat U myne Genade genoeg zyn; want myne kracht wordt in zwakheidt volbragt. Amen/ Amen.

G E B E D T.

O Allerheiligſte Majeſteit, rechtvaardige en barmhartige Godt! durft onwaardig Stof en Aſch met den Heer aller Heren ſpreken? Durft een gering Schepzel zich inlaten in een Geſprek met U, den groten Schepper? Wilt doch ons arme Zondaren vergunnen, dat wy onze Harten voor U mogen uitſtorten. Gy weet Heer, ja beter als onze ſtamelende Tong het zeggen kan, dat wy alle Zondaars zyn, en dat ons den Roem ontbreekt, dien wy voor U, ô Godt, behoorden te hebben. Ja de elendige toeſtant van den armen Zondaar is aan en voor zich zelven, nog duizendtmaal elendiger als wy gehoort hebben. Gy weet, dat ieder Hart, dat hier voor Uwen Throon ligt, door zyne Zonden gedrukt wordt. Indien wy door onze eigene Werken zouden moeten gerechtvaardigt worden, daar zou in den tydt van vyf duizendt Jaren geen ene Ziel in den Hemel zyn gekomen. Indien blote Menſchen oorzaken van onze rechtvaardigmakinge zouden moeten zyn, wy zouden genen Middelaar onder dezelve vinden, al gingen wy de Waereldt ront. Doch wy ſtaan weder op uit het Stof der erkenteniſſe onzer veelvuldige Zonden. Wy vegen de Tranen onzer Harten af, die door 't groot getal der Overtredingen bedroeft waren, en vallen neder voor den Throon Uwer Genade, ô Godt, Gy die de Genade zelf zyt. Neem doch aan het

al-

alleen waardig en verdienendt Los-gelt van Uwen Zone. *Wy liggen in ons Bloedt*; maar laat zyn Bloedt ons reinigen. Onze Harten zyn vol Zonde-wonden; Daarom ach Heer! wy bidden om een Dropje Olie van Troost; om enen Genade-penning. Laat ons weder *Vreugde en Blydschap hooren, op dat de Beenderen zich verheugen die Gy verbreizelt hebt.* Nu Heer! wy verlaten ons op het gene Uw Mondt gesproken heeft, en weten, dat eer *Bergen zullen wyken en Heuvelen wankelen*, als dat Uwe Genade van ons zou genomen worden, en *het Verbondt Uwes Vredes zou ophouden.* Amen, Amen.

Onze Vader, enz.

DE WONDEREN VAN GODTS ALMAGT.

Na het Gebruik des H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

De Rykdom van Godts deugden aan Job verkondigt. Job XXXVI. 2, 1.

K zal u aanwyzen, dat 'er nog Redenen voor Godt zyn. Ik zal myn Gevoelen van verre ophalen, ende mynen Schepper Gerechtigheit toewyzen. Dit was 't vervolg der Reden, die Elihu met Job hieldt. Hy hadt reets in zyn Gesprek, 't geen in 't voorgaande Capittel verhaalt wordt, Godt gerechtvaardigt, en nadrukkelyke Redenen van deszelfs Heiligheit gevoert. Daarop vaart hy nu in zyne Reden van Godt voort; Hy wekt Job op tot Aandacht, en zegt: Verbeidt my een weinig, ende ik zal u aanwyzen, dat 'er nog Redenen voor Godt zyn; Ik heb u van Godts wegen nog iets te zeggen, namelyk, hoe Hy den Rykdom zyner deugden gewoon is den Menschenkinderen bekent te maken. Myne waarde Toehoorders, ik ontleene van Elihu de woorden myner Inleidinge, wyl ik ook nog iets van Godts wegen te zeggen hebbe; Ik zal u aanwyzen, dat 'er nog Redenen voor Godt zyn, en ik zal mynen Schepper *Almagt* toewyzen. Gy hebt heden aan de Genade-Tafel des Heeren ondervonden, dat waar de Zonde veel is, de Genade Godts nog veel meer overvloedig is. Dierhalven zal 't een Woordt zyn, dat op zyn tydt gesproken wordt, indien wy spreken van de Wonderen der Godde-

lyke

lyke Almagt. Doch, alzo wy Menschen, dat is, van Nature onmagtig en onbequaam tot het goede zyn; keren wy ons aanstonts in den beginne van onzen Godtsdienst tot den almogenden Godt, en smeken Hem om zyne Genade en bystant, aldus biddende: Onze Vader, enz.

TEXT. EPH. III. VS. 20, 21.

Hem nu, die magtig is meer als overvloedelyk te doen boven al dat wy bidden ofte denken, na de kracht die in ons werkt, Hem, (zeg ik) zy de Heerlykheit in de Gemeinte, door Jesum Christum in alle Geslachten, tot alle Eeuwigheit, Amen.

TWEDE INLEIDING.

Jesus, de Zoon des levendigen Godts, was des Avondts alleen op enen Berg geklommen om te bidden, omtrent de Zee Genezereth; maar zyne Discipelen bleven in 't Schip. Daar op kwam hy ter vierder Wake des Nachts tot hen af, wandelende op de Zee. De Discipelen dit ziende, wierden ontroert, menende dat het een Spookzel was, en schreeuwden van vreze. Maar toen Jesus hen toeriep; Zyt goedt moedts, ik ben 't, en vreest niet; wierdt Petrus belust om over 't Water naar zynen Meester te gaan. Jesus vergunde hem dat ook op zyn verzoek; maar toen hy kleingelovig wierdt, begon hy te zinken; wanneer de Zaligmaker terstont de Handt uitstak, hem aangreep, en met zich in 't Schip bragt. Hier gaf de Messias waarlyk drie heerlyke Proeven van zyne ware Godtheit, met dus op de Zee te wandelen. Eerst, door dat Hy zelf zonder Schip of enig Houtwerk onder zich te hebben, op de Zee kon gaan als op 't Landt. Ten tweden, en 't geen ook met enen een bewys zyner Goddelyke Almagt was, dat Hy Petrus een stuk weegs op de Zee liet wandelen. En ten derden, dat Hy den wegens zyn klein-geloof zinkenden Petrus wist te redden, dat hem in 't midden der Golven geen leet wedervoer. Dusdanige Proeven tonen aan, dat Godt almagtig is, dat hy zyn Padt heeft ook in de grote Wateren, en dat hy de zyne zo weet te regeren, te beschermen, en te behouden, dat zy genoodzaakt zyn te zeggen; Dat Hy magtig is, meer als overvloedig te doen boven al dat zy bidden ofte denken, naar de kracht die in hen werkt. Wy zullen dan spreken;

Godts Almagt.

Matth. XIV. 23-33.

Van de Wonderen der Goddelyke Almagt. Verdient daar toe behoorlyke opmerking.

„ Maar Gy, ô Godt des Hemels en der Aarde! die dagelyks de
„ blyken Uwer Almagt toont. Open onze ogen, oren en Harten,
„ op dat wy te vlytiger daar aan gedenken, en te krachtiger ons daar
„ mede troosten mogen. Amen.

VERKLARING.

Wat Magt is. Indien wy Godts Almagt grondig en tot stichting willen betrachten, moeten wy eerst weten wat Magt is, en dan van 't minder tot het meerder klimmende, ook zien waar zyne Almagt in bestaat. Magt wordt in ene tweevoudige Betekenis genomen, namelyk: (1) Wanneer men Recht heeft om iets te doen; en deze Magt wordt van de Latynen Potestas genoemt. (2) Wanneer men ook krachten heeft; om uit te voeren daar men Recht toe hadt; En deze Magt, die ook een geweldt of vermogen genoemt kan worden, wordt door hen met het woordt Potentia betekent. In deze Menschen zyn deze twee soorten van Magten somwylen verscheiden. Want menig heeft wel vermogen, geweldt en sterkte om iets te doen, zonder dat hy Recht daar toe heeft. Dus heeft een sterk en geweldadig Mensch wel krachten en vermogen genoeg, om een minderen en onmagtigen nadeel toe te brengen, hem te bederven, ja 't leven te benemen; maar echter heeft hy van Godt en rechtswegen geen magt om zulks te doen. In tegendeel heeft menig wel het Recht tot enige zaak; maar het ontbreekt hem aan kracht, sterkte en geweldt om die te verkrygen. Maar wanneer wy deze beide soorten van Magt, Potestas en Potentia, Magt op Recht gegrondt, en kracht om het uittevoeren, in Godt betrachten, zo vinden wy, dat die beide aan dat volmaakt Wezen toekomen. Want hy heeft Recht om alles te doen wat hy wil, en ook kracht en vermogen genoeg, om uit te voeren daar hy Recht toe heeft. Nochtans zullen wy, om te klaarder te zyn, ieder soort van Magt in 't byzonder beschouwen. Godts Magt is het Recht, dat Hy als een groot Godt en oppermagtig Heer over alle Schepzelen heeft, om daar mede te handelen naar zyn welbehagen. Dus noemen wy dan Almagt het algemeen Regt van Godt, waar door hy doet het geen hy wil. Van deze Magt maakt Paulus gewag, wanneer hy
Rom. IX. 20, 21. zegt; O Mensch! wie zyt gy, die tegen Godt antwoordt? Zal ook het maakzel tot den genen die 't gemaakt heeft zeggen, waarom hebt gy my alzo gemaakt? Of en heeft de Pottebakker geen magt over het Leem, om uit den zelven Klomp te maken, het ene een Vat ter

eren,

ren, ende het ander ter oneren? En Christus; Is 't my niet geoor- Math. XX. 15.
oft te doen met het myne wat ik wil? Dit Recht en deze Magt
an Godt/ is op zyne Majesteit en Heerlykheit gegrondt/ nade-
naal hy de hoogst-volmaakte Godt is/ die niemant boven zich
eeft/ welke aan zyne Magt Paal of Perk zou konnen zetten; Een
llerhoogst oppermagtig Heer/ wien niemant te gebieden heeft/ en
e zich aan gene Wetten laat binden.

Dit algemeen Recht/ of deze Magt strekt zich uit; (1) Over al- Waar Godts Almagt zich over uitstrekt.
s wat nog niet dadelyk/ maar mogelyk is. Want onze Godt is
n den Hemel, Hy kan doen wat hem behaagt. Echter moet men
eilige en betamelyke gedachten van deze Magt Godts hebben/ en
ezelve niet uitstrekken over dingen/ die tegen Godts Waarheit,
Heiligheit en Gerechtigheit aanlopen. Dus kan Godt niet slapen,
n Hy kan niet zondigen; want dat strydt tegen zyne Heiligheit.
Godt kan wat Hy eens beloofst heeft/ niet wederroepen; want dat
trydt tegen zyne Waarheit. Godt kan ook niet maken/ dat een
n 't zelve Lichaam op duizendt Plaatzen te gelyk is, gelyk
e Papisten leren/ welke zeggen; Dat Godt door zyne Al-
magt te weeg kan brengen/ dat het waarachtig Menschelyk
Lichaam van Christus/ in duizendt en meer Hostien/ op ene onzicht-
are Wyze verborgen zy; Want dit strydt mede tegen Godts Waar-
heit/ die eenmaal de Wet aan de Natuur heeft gestelt/ dat een
n 't zelve Lichaam niet overal kan tegenwoordig wezen. Voorts
an Godt ook niet liegen nog bedriegen; en dewyl Hy dit alles niet
an/ bewyst Hy daar door zyne Goddelyke Volmaaktheit/ Waar-
heit/ Heiligheit en Gerechtigheit. Want zondigen is een werk der
Menschelyke verdorvenheit. Slapen is een werk van onmagt/ en
an dierhalven niet tot Almagt behoren. Iets te wederroepen
wat eenmaal volstrektelyk besloten is/ komt uit veranderlykheit en
y gevolge uit onvolmaaktheit voort/ wanneer een Mensch/ wat
y besloten hadt/ niet wel heeft overdacht. Maar Godt/ dewyl
Hy een volmaakt en Alwys Godt is/ zo is hy ook onverander-
lyk. Want Godt is geen Man, dat Hy liegen zoude, nogte enes Num. XXIII. 19.
Menschen Kindt, dat het Hem berouwen zoude. Zoude hy 't zeg-
gen, ende niet doen? ofte spreken, ende niet bestendig maken?
(2) Godts Recht strekt zich ook uit/ over alles wat in de daadt
eets is/ over alle Schepzelen/ over alle Koninkryken/ Overheden Dan. II. 21.
n Magten. Hy stelt Maat en Perk aan 't Menschelyk Leven,
en aan alle deszelfs Daden. Hy verkiest, verwerpt, verlost, roept,
heiligt, wederbaart, rechtvaardigt en verheerlykt, wien Hy wil. En
deze Magt of dit Recht/ om te konnen doen wat Hy wil/ is
eeuwig. Want gelyk een Rechter dan niet eerst begint magtig te
zyn/ wanneer hy zyne Magt bewyst; zo was Godt ook eerst
mag-

magtig / eer Hy in den Tydt toonde dat Hy magtig was; want Hy hadt het Recht en de magt van Eeuwigheit. Ook is Godts Magt oneindig, alzo dezelve zich uitstrekt over alles / wat niet tegen zyne volmaaktheit stydt.

Godts Kracht. Nu moeten wy ook zien / wat Potentia, Godts Kracht en vermogen is. Deze is die volmaaktheit van den Goddelyken Wil, door welke hy alles doen kan wat hy begeert, en wat niet strydig is tegen zyne volmaaktheden; want by Godt is geen ding onmogelyk. Wat boven des Menschen verstandt en krachten gaat / overtreft geensints de Wysheit en Kracht des Allerhoogsten. Deze Kracht en dit vermogen Godts is ook eeuwig. Want / schoon Hy eerst in den Tydt begonnen heeft / zyne Almagt te laten zien; zo heeft Hy echter van alle Eeuwigheit die zelve Kracht gehadt / en zou dienvolgens / indien Hy gewilt hadt / de Waereldt vele duizendt Jaren eerder hebben konnen scheppen. Deze Kracht is mede oneindig. Alles wat een Mensch bedenken kan / ja oneindig meer / als hy zich kan voorstellen / kan Godt maken. Dus zoude Godt / indien Hy wilde / vele duizenden Waerelden konnen regeren. Godts Kracht is volstrekt en onafhankelyk. Menschelyke Kracht is menigmaal op verbintenissen met anderen gegrondt; maar Godts Kracht hangt van niemant af. Hy kan door gewone en ongewone middelen werken; zonder middelen; ja boven alle / die 't Menschelyk vernuft zou konnen bedenken. Dit bleek / toen de Hoofdman van Samaria zeide; Ziet, zo de Heer Vensteren aan den Hemel maakte, zoude die zake konnen geschieden? Want Godt deed toen in enen Dagh overvloet op hongersnoodt volgen.

Dat Godt almagtig is, wordt bewezen. Nu hebt gy gehoort / wat Godts magt is. Leert nu ook uit onwedersprekelyke Gronden der H. Schrift / en door de gezonde Rede / dat Godt almagtig is. Koning David verheugde zich daar over / en zeide voor de gantsche Gemeente; Gelooft zyt gy Godt Israëls de Godt onzer Vaderen eeuwiglyk; U komt toe Majesteit en

Ps. CXV. 3. Kracht, Heerlykheit, overwinning en sterkte. Onze Godt is doch in den Hemel, Hy doet al wat hem behaagt. Hy spreekt, en het is 'er; Hy gebiedt en het staat 'er. Daarom zeide de Engel ook tot

Luc. I. 37. Maria; Geen ding en zal by Godt onmogelyk zyn. En de vier Dieren vermelden by den Lof van Godts Heiligheit mede / die van zyne Almagt. Om die reden zei Paulus in onzen Text; Hem nu, die magtig is meer als overvloedelyk te doen boven al dat wy bidden ofte denken, naar de Kracht die in ons werkt, hem (zeg ik) zy de Heerlykheit in de Gemeinte. En aan wien zou de ere van

Openb. IV. 8. Almagt anders konnen toekomen / als aan den genen / die alleen eeuwig is / en die genen anderen boven zich erkent / die enige bepaling aan zyne Magt zou konnen stellen? Is Godt een hoogst volmaak

akt Wezen / zo moet Hy zekerlyk ook alles konnen doen wat tegen zyne volmaaktheit stryDt. Menschen-Kindt / wilt gy nog :t van Godts Almagt overtuigt zyn / zo gordt nu als een Man e Lendenen, ik zal uw vragen, en onderricht my. Waar waart toen hy de Aarde grondde? Wie heeft hare mate gestelt, of wie ft over haar een richtsnoer getrokken? waar op zyn hare grontvesten ergezonken? of wie heeft haren Hoeksteen gelegt? Toen de Mor-ı-sterren samen vrolyk zongen en alle de Kinderen Godts juichten. lt gy ook die Goddelyke Almagt zien / zo bedenk maar / dat idt / toen 'er buiten Hem nog niets was / alles heeft voortge-gt / wat wy nu voor onze ogen aanschouwen / door een enkel het daar van zynen wil. Wy Menschen zyn van Nature zo onmag- / dat wy door de kracht van onzen wil niet een Zandtje van de rde konnen doen bewegen; Maar als Godt slechts spreekt, zo is , en als hy gebiedt zo staat het. Toen Hy sprak; Daar zy He- en Aarde; Ziet! zo waren zy daar. Toen Hy sprak; Daar zy ht; zo was 'er aanstonts Licht. Toen Hy sprak; De Aarde ıge Grasscheutkens, Kruiden en Bomen voort; Ziet! het stont 'er. en Hy maar zeide; Dat de Wateren overvloediglyk voortbrenge gewemel van levendige Zielen; zo krielde het vol grote en kleine schen. Door een enig Bevel van zynen wil was de Lucht vol gelen. O Godt! gy zyt waarlyk een almagtig Godt! Gy zyt Werkmeester / die boven de Wolken zynen Throon gevestigt heeft; e zo vele duizendt Helden / ik meen de Engelen / rontom zich ft geschapen / die Giffre Coach heten / en waar van een enige zo k is / dat hy het gantsch Leger der Assyriers in enen Nagt kon slaan. O wat moet dat een magtig Godt zyn / die zulke mag- : Dienaren heeft? Wie anders is de Werkmeester die zo vele dui- den Sterren / waar van de meeste onzen Aardtkloot in grootte overtreffen / gemaakt heeft? Zonder Ketenen hangen zy daar; nder Grondtvesten staan zy vast gegrondt. Wie laat alle de meten (of Dwaalsterren) haren ordentelyken loop houden / en : onderhoudt haar zo / dat zy in den tydt van over de vyf endt Jaren niet verandert zyn? Doet dat niet alles de almag- Godt? Zeg / Menschen-Kindt! wie heeft de Hemelen als een ıne doek uitgespannen? Wie maakt van de Wolken zynen Wagen, wandelt op de Vleugelen des windts? Wie verwekt het schrikke- geweldt; dat de sterkste Cederen Libanons verbreekt? dat van ee en Bergen en Heuvelen / van enen afgrondt der Helle maakt? et het niet de Almagtige Godt? Voor wien schrikt uw Hart / wien beeft gy / wanneer de Donder raast, en de Wolken kra- ? wanneer de zwarte Wolken des Hemels een geweldt maken / de Grondtvesten der Bergen daar van bewegen? wanneer de

Blixem zyne vurige Pylen op den Aardtbodem schiet? Wa
hoogste Torens nedergerukt worden / de sterkste Muren a
en nederstorten / Huizen en Steden in vuur en vlam
Yzer en Staal versmelt / en 't onweer tot in de allerdonker
der Aarde dringt? Doet dat alles niet de almagtige Godt i
Zneeuw, Plasregen, Wolkbreuk, Regenbogen, Staart-ste
alle verschynzelen / zyn alle te samen Wonderen van Godt
Almagt des Allerhoogsten bewyzen. Doch / wat betrach
de dingen die boven ons zyn / daar wy om en by ons zo ve
tastelyke blyken van Godts Almagt bespeuren / zo aan I
als Levenloze dingen? Zeg Menschen-kindt! wie heeft de
perk gestelt, en wie heeft gezegt; Tot hier zult gy komen
verder. Hier zullen uwe trotsche Water-baren stuiten? Wi
aan wien de Windt en Zee gehoorzaam zyn, en die de zy
midden onder de ongestuime Golven weet te bewaren? Wie
de Wonderen der Zee tellen? Naauwlyks een honderste dee
daar van bekent. Echter heeft de ondervinding aan Natu
gen geleert / dat gelyk de Dieren en alles op Aarde / ook w
Zee gevonden wordt / Godts Almagt verkondigt. Leest
Job XLI. Job van den Leviathan staat; Die de diepte der Zee doet zi
een Pot, en dezelve stelt als een Apothekers Kokerye; die het y
stro acht, en het staal voor verrot hout. Men verhaalt d
Noordt-Zee een Meer-min gevangen is / die / toen hy in '
lag / den omstanders tot kennisse bragt / dat Godt almagtig
heeft de Aarde doorgraven en daar gezien / wat Wonderen
de onderaardtsche Waereldt zyn / die Godts Almagt bewyze
veroorzaakt de Aardbovingen, daar geheele Landtstreken va
den / en die de allerprachtigste Paleizen / in een ogenblik
Steenhoop maken? Beschouwt eens enen vuur spuwend
Æthna, enen brandenden Vesuvius, enen vurigen Berg He
beken dat Godt almagtig is. Wie heeft alle de wilde Dieren
de in zyne magt? Wie kan den schrikkelyken Behemoth
Wie geeft den Leeuwen hunnen Roof / en den jongen Rave
ne Spyze? Doet het niet de almagtige Godt? Menschen-kin
tracht u zelven maar / gy zult blyken genoeg aan u van Go
magt vinden. Wie heeft u als Melk gegoten, en als een Ka
runnen? met vel en Vleesch bekleedt; met Beenderen ook
nuwen samen gevlochten? Wie bewaarde u toen gy nog in
uwer Moeder waart? Wie heeft u het leven gegeven / en
kleine Waereldt vol wonderen toebereidt? Is het niet uw
per / de almagtige Godt? Wie heeft u ene vernuftige Ziel g
die / met uw Ligchaam verenigt / zo wonderbaar is in h
kingen / dat zy met hare gedachten boven / onder / door e

aan gaan? Wie anders als de almagtige Godt? Wie zet Ko-
n op en van den Throon? Wie verhoogt het ene Volk/ en ver-
t het ander? Doet het niet de Almagtige Godt? Wie kan den
sch bekeeren/ uit een Kindt der duisternisse een Kindt des Lichts
n? Wie kan zyn verstandt verlichten/ zynen wille heiligen?
kan het Hart regeeren/ dat het een haat tegen het quade/ en
sde in 't goede hebbe? Dat het midden in de grootste droef-
der Waereldt kan vrolyk zyn/ ja alle Tormenten verachten?
het niet de Almagtige Godt! Wie laat de Menschen sterven/
tof en Asch worden/ en zegt nochtans; Komt weder gy Men-
-Kinderen? Wie brengt dat verstrooit Stof en Asch weder by
Wie verenigt Lichaam en Ziel op nieuw/ en laat dezelve
ig leven? Doet dat niet de Almagtige Godt? Wie moet nu in
seging van dit alles niet uitroepen; O hoe wonderbaar is Godts
igt!

TOEPASSING.

s nu Godt Almagtig/ gelyk uit alles onwedersprekelyk blykt;
omt het dan/ dat de Mensch zo weinig op dezen Almagtigen
t vertrouwt? Waarom laat men/ als men maar eens in
heit valt/ den moedt zo dra zakken/ als of de Almagtige
t niet leefde/ die ons helpen kon/ wanneer 'er hulp nodig
Staakt men in enig gevaar; hoe weinig denkt men aan den
n/ die alleen de regte Meester is om te helpen! Vervalt men
moede; hoe ligt geeft menig den moedt verloren/ evenéens of
Godt/ die Jakob maar met enen Staf over de Jordane liet gaan,
er twe Heiren wederom deed komen, niet meer leefde. Is
in Oorlogs-tyden; hoe weinig zoekt men den Almagtigen?
ig beeldt zich dan in/ dat Paarden en Wagenen/ en de dapper-
der Gewapenden/ alles wel goedt zullen maken. Daar van
t komt het/ dat 'er veeltyts zo slegten Zegen by de Wapenen
Is 'er dit of dat wel uitgevoert/ aanstonts heeft de dapper-
van dezen of genen den roem daar van. Dit gebrek heeft ook
alle in de Vrouwen zelfs plaats/ wanneer zy meer zien op de
sas secundas, of zo genoemde twede Oorzaken, als op den primum
orem of eerste Oorzaak, door wien alles te weeg wordt ge-
t. Ik wil nu niet eens spreken van de Godtlozen; want hun-
ermetenheit klimt zo hoog/ dat zy met Nebucadnezar zeggen;
is het schone Babel, dat ik gebouwt hebbe ter ere myner Heer-
eit; tot dat Godt hen gelyk Nebucadnezar vernedert, en gelyk
[illegible] het Gras laat eten/ 't geen niet hunne Aardgezinden
[illegible] overeenkomt. [illegible] Godts Besluiten/ zy sal-

De Menschen vertrouwen niet genoeg op Godts Almagt.

len trotzelyk en waanwyslyk met den Hoofdman van Samaria zeggen/ schoon Godt Vensteren in den Hemel maakte, dat het evenwel niet zoude konnen geschieden, tot dat zy in hun Ongeloof jammerlyk omkomen. Spreek met zulke spotteren der laatste dagen van de Profetische Waarheden/ van de Bekeering der Joden en Heidenen/ van den val des Antichrists/ en van de algemene Hervorming der gantsche Waereldt; zy zullen als regte Nazaten van Ismaël daar mede lachen/ om dat zy Godts Almagt niet geloven; die zelf Abraham Kinderen uit Stenen kan verwekken. Bestraf Zondaars over hunne godtloze voornemens/ zy zullen zich nochtans verbeelden/ dat 'er geen Godt in den Hemel is/ die hen daar in storen en hinderen kan. Maar ô Zondaar! 't is vreesselyk in de Handen van den Almagtigen te vallen!

Vermaning om op Godts Magt te vertrouwen.

Wat u betreft/ gy Kinderen des Allerhoogsten/ die de overgrote Magt van Godt erkent. Leert (1) u zelven verlochenen/ en uwe magt/ hoe klein of groot die ook wezen mag/ aan Godts Almagt onderwerpen. Want geen Mensch op Aarde heeft enige Magt/ ten zy dat Godt hem die geve; en nochtans is zy maar ene geleende en aanvertrouwde Magt/ waar van een ieder Rekenschap zal moeten geven/ hoe hy dezelve gebruikt heeft. (2) Terwyl Godt Almagtig is/ ô laat ons dan op dien Almagtigen Godt vertrouwen/ en ons/ zo naar Lichaam als Ziele/ aan Hem overgeven. Looft en verheerlykt Godt in uw Lichaam en uwen Geest, die Godes zyn. Stelt het vertrouwen van uw gantsche Leven op den Almagtigen Godt/ en zegt met Paulus; Het zy dat wy leven, wy leven den Here: het zy dat wy sterven, wy sterven den Here: Het zy dan dat wy leven, het zy dat wy sterven, wy zyn des Heren. (3) Wyl Godt Almagtig is/ en over ons en 't onze volstrekte Magt heeft/ zo geeft Godt wat Godes is. Sluit uwe Harten niet toe voor het zuchten en schreyen der Armen; anders kan Godt u zeer haast ontnemen wat Hy u gegeven hadt. (4) Wyl Godt Almagtig is/ zo wacht u dien groten Godt door uwe Zonden te beledigen/ en zegt liever met Joseph; Dat zy verre, dat ik tegen Godt zoude zondigen. Want dat heet Godt! Banden te verscheuren, en deszelfs Touwen van ons werpen. Dat heet den Almagtigen Godt tot toorn verwekken. (5) Vermydt de zonde van wantrouwen omtrent Godt; in tegendeel vertrouwt op den genen/ wiens Handt nooit te kort is om te helpen. Immers zyn wy zyn verworve Eigendom/ dat hy met het dierbaar Bloedt zynes Zoons verlost en vrygekocht heeft. Immers is 'er niets magtiger buiten Hem/ dat ons zou konnen deren; ja zelfs de Poorten der Helle niet. Immers zyn wy zyne Kinderen/ over welke Hy zich/ als een Hemelsche Vader/ kan en wil ontfermen. Immers

Rom. XIV. 8.

Ps. II. 3.

zyn

zyn wy de Schapen zyner Weide, die Hy als een trouw Herder in bewaring nemen wil. Komt gy dierhalven in Krankheden; zo denkt aan de Almagt van Godt, die u zeer haast kan helpen; wanneer de tydt daar is, dat Hy u helpen wil. Komt gy in noden, zo dat gy in de Waereldt gene hulp nog uitkomst ziet; vertrouwt op den Almagtigen, want dan is Hy met zyne hulpe 't allernaast. Ja, al komt het op 't alleruiterste, denkt nochtans altydt; Dat Godt magtig is, meer als overvloedelyk te doen, boven al dat wy bidden of denken konnen. In 't byzonder, overweegt Godts Almagt in de Werken der Genade, gy Gelovigen, die heden aan de Genade Tafel van den Here uwen Godt zyt geweest. De Waereldt lag onder den Vloek; wy alle waren dootwaardige Zondaars. Geen Mensch, ja zelfs geen Engel kon enig bequaam middel uitvinden, hoe dat doch de heilige Godt zonder quetzing zyner Heiligheit, de Godt des armen Zondaars zou konnen worden; maar in den Raadt des Almagtigen was alrede besloten, hoe dit geschieden zou. Deze Wegen van Godt wierden in de Dagen der Belofte verkondigt; zy wierden door Zinnebeelden in den tydt des Ouden Testaments voorgestelt; tot dat eindelyk, na alle de schaduwen der Goddelyke Wysheit, de Zone Godts zelf kwam, en het groot Werk der Verlossinge zo wonderbaarlyke uitvoerde, dat de Engelen zelfs daar over verstelt moesten staan. Hy stichtte ene Gedachtenis zyner Wonderen, en heeft ook heden aan u betoont, dat zyne Magt groter is dan onze zonden. O, laat ons Godts Almagt aan ons arme Zondaren erkennen, hem door een nieuw en Godtzalig Leven daar voor danken, en getrouw blyven tot de doot. Dan zullen wy nog menigvuldige blyken van zyne Magt in 't Ryke der Genade zien, maar nog ongelyk meerder en groter in 't Ryke der eeuwige Heerlykheit. Amen.

G E B E D T.

O Eeuwige en onveranderlyke, overaltegenwoordige en heilige Godt! Ons Leven vaart gelyk een snel-spoedent Schip op den gestadig voortvlietenden Stroom des Tydts heen, tot dat wy eindelyk, gelyk alle onze Vaderen, in de Have der oneindige Eeuwigheit aankomen. Doch Gy, ô Godt, zyt by ons, niet alleen alle Dagen onzes korten Levens, maar ook inzonderheit dan, wanneer wy in Uwen heiligen Name by een vergadert zyn. Ziet! wy hebben heiliglyk van U gesproken, gehoort, en de ere Uwer Almagt in de Gemeente verkondigt. Ach! openbaar U doch ook als zodanig aan onzer aller Harten. Wat onze mondt gesproken heeft, en onze oren gehoort hebben, laat ons Hart dat ook bevinden, op dat wy

niet vruchteloos van malkander gaan; maar enen ryken Schat Uwes dierbaren Woordts in ene vergenoegde Ziel mede dragen. O Almagtige Godt! die grote dingen doet aan alle einden der *Aarde*, wiens Heerschappy zich over 't Heel al uitstrekt, en voor wiens Macht en Kracht de allermagtigsten der Aarde moeten buigen, en Uwen Scepter kussen; wat zyn wy Menschen anders als onmagtige Schepzels? Trekt Gy de Handt Uwer onderhoudinge van ons af, zo varen wy heen, en zyn niet meer. Trekt Gy de Handt Uwer krachtige werkinge van ons af, zo zyn wy van ons zelven niet in staat om het allerminste te konnen doen, dat U behagen kan. Daarom, ach Heer! *bewys doch Uwe Almagt in onze zwakheden*, en bevorder in ons het Werk onzer Za igheit. Ziet! wy geven ons naar Lichaam en Ziele geheel aan U over, en werpen ons, door overtuiging van onze onmagt in Uwen Schoot, ô Almagtige Vader! Ach, geef dat wy alle Zonden mogen haten en vlieden, dat wy U, den Almagtigen Godt, niet beledigen. Bewaar ons voor wantrouwe op Uwe hulpe; wek ons op, als wy traag worden; bescherm ons, als wy in noden zyn; en help ons wanneer 't met Menschen-hulpe gedaan is; dus betonende dat *Uwe Handt nooit verkort is* om te helpen. Amen.

Onze Vader, enz.

GODTS

GODTS GEDING
MET ZYNEN
WYNGAART.

Voor het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

IK zeide, ik hebbe te vergeefs gearbeidt, ik hebbe myne kracht onnuttelyk ende ydelyk toegebragt: gewisselyk myn Recht is by den Here, ende myn Werk-loon is by mynen Godt. Dus wordt de Messias, als de Knecht Godts / door wien de Here verheerlykt wilde worden / sprekende ingevoert. In welke Woorden de Messias klaagt over de vruchteloosheit van zynen arbeidt / also de Prediking des Euangeliums in zynen tydt den Joden ene ergernis, en den Grieken ene dwaasheit was, en ook selfs by zyne zwakke Discipelen menigmaal zonder vrucht. Echter troost hy zich daar weder mede / dat zyn Recht by den Here, en zyn Werk-loon by zynen Godt was, die hem gezonden hadt; die op zyn tydt ook in de zwakken zoude magtig zyn / en zyne zaak nog eens met ene heerlyke Triomf des Euangeliums uitvoeren. Deze zelve klagten moeten Christus Dienaren ook veeltydts in den mondt hebben / wanneer het schynt / dat zy te vergeefs arbeiden, dat zy hunne krachten onnuttelyk toebrengen, en dat zy voor hen tot een Zinnebeeldt moeten stellen / ene brandende kaars met dit omschrift: Aliis in serviendo consumor; terwyl ik anderen diene, wordt myn kracht verteert. Nochtans moeten trouwe Dienaren van Christus hunnen moedt niet laten zakken / schoon zy in den beginne slegte Vruchten van hun Predik-ampt bespeuren; maar vlytig aanhou-

De zaak van den Here Messias. Jes. XLIX. 4.

houden met vermanen en bestraffen/ zich daar mede troostende/ hun Ampt van den Here is/ en dat de zaak/ die zy voorst Godts zaak is/ die ook op zynen tydt hunnen arbeidt met gewen ten Zegen zal kronen. In die hope zyn wy op dezen onzen V bereidings-Dagh in de Voorhoven des Heeren verschenen/ om horen/ wat Godt/ volgens zyn H. Woordt/ van ons Leven Wandel aan de Harten van ons alle zal zeggen; op dat wy Zonden erkennen/ en ons door ware Boetvaardigheit tot dat h Werk/ 't geen wy voor hebben/ wel mogen bereiden. Wy bi den Here om zyne Genade en bystant/ met het Gebedt van on Zaligmaker: Onze Vader, enz.

TEXT. JES. V. VS. 1, 2, 3, 4.

Nu zal ik mynen Beminden een Liedt mynes Liefsten zingen zynen Wyngaart. Myn Beminde heeft enen Wyngaart op vetten Heuvel. Ende Hy heeft dien omtuint, ende van St gezuivert, ende Hy heeft hem beplant met edele Wynstok ende Hy heeft in 't midden deszelven enen Toren gebouwt, ook enen Wyn-bak daar in uitgehouwen, ende Hy heeft wacht, dat hy goede Druiven zoude voortbrengen, maa heeft stinkende Druiven voortgebracht. Nu dan, gy Inw ders van Jerusalem, ende gy Mannen van Juda, oor doch tusschen my, ende tusschen mynen Wyngaart. Wat i meer te doen aan mynen Wyngaart, 't welk ik aan hem nie daan en hebbe? Waarom heb ik verwacht dat hy goede Dru voortbrengen zoude, ende hy heeft stinkende Druiven voo bracht?

TWEDE INLEIDING.

CCXLIII. 2. Heer! en gaat niet in 't Gericht met uwen Knecht; want nie die leeft, zal voor Uw Aangezichte rechtvaardig zyn. Dit was Gebedt van David. Hy wist/ dat Godt een alwetendt Godt die alle Zonden weet en ziet/ zelfs die/ welke in 't verborgen schieden/ en van geen Mensch geweten konnen worden/ en voor den Rechter der gantsche Aarde geen ontkennen helpt. wist/ dat Godt een rechtvaardig Godt is/ voor wien geen ontsc digen geldt/ en dat op deszelfs overtuigingen rechtvaardige stra

Wie kan bestaan, indien Godt wraak zou oeffenen?

volgen. Hy wist / dat hy een heilig Godt / en voor den Zondaar een verterendt Vuur is. Daarom zeide hy : Het hair mynes Vleeches is te berge gerezen van verschrikkinge voor U, ende ik hebbe gevreest voor Uwe Oordelen. Zyn Gewete verweet hem zyne Zonden / die over zyn Hooft gingen / en hem als enen zwaren last te zwaar geworden waren; En dierhalven gaf hy zyne zaak verloren / indien Godt naar Recht en Gerechtigheit met hem wilde handelen. Hem was bekent / dat geen Mensch voor Godts Aangezicht bestaan kan / die op zyne eigene Werken bouwt; en daarom badt hy / dat de Heer doch niet met hem in 't Gericht wilde gaan. Want wanneer Godt overtuigt / dan moet een Mensch zwygen / en zich schuldig bekennen; Zyne Redenen zyn krachtig genoeg om den Zondaar schaamroot te maken. Ziet hier van een Voorbeeldt in onzen Text / in welken de Profeet voorstelt; Godts rechtvaardige Klachte, en hevig Geding met zynen onvruchtbaren Wyngaart. Ps. CXIX. 120.

„ Maar Gy, ô rechtvaardige Godt, voor wiens Gericht geen
„ Mensch rechtvaardig is. Wy willen liever onze Zonden bekennen
„ als voor Uw Gericht gedagvaart worden. En op dat onze Boet-
„ vaardigheit op een behoorlyke wyze geschieden mag, zullen wy de
„ overtuigingen van Uw Goddelyk Recht horen. *Spreek Heer, Uwe*
„ *Knechten zullen horen. Amen.*

VERDELING.

Wy vinden in onzen Text. (1) Ene korte Voorstelling van 't Profetisch Liet. (2) Een breder verhaal van de grote moeite / die Godt aan zynen Wyngaart gedaan hadt. En (3) de slechte Vruchten / daar hy over klaagt / en waar over hy de Mannen van Juda zelfs laat oordelen.

- 1. Merkt hy de korte Voorstelling van 't Liedt op:
  - (α) De Voor-reden.
    - 1. Van wien : Ik / zegt Jesaias.
    - 2. Wat hy doen zoude: Een Liedt zynes Liefsten zingen.
    - 3. Waar het van handelen zou: Van zynen Wyngaart.
  - (β) De algemene voorstelling.
    - 1. De Hovenier : Myn Beminde.
    - 2. De Hof: Een Wyngaart.

2. De grote moeite die Godt tot zynen Wyngaart hadt aangewendt/ bestaat in:
   1. De Planting: Op enen vetten Heuvel.
   2. De Bewaring: Hy heeft hem omtuint.
   3. De Reiniging: Hy heeft hem van Steenen gezuivert.
   4. De Versiering; Hy heeft hem beplant met edele Wynstokken.
   5. De Bevestiging: Hy heeft in 't midden des zelven enen Toren gebouwt.
   6. De nutte Voorziening: Hy heeft enen Wyn-bak daar in uitgehouwen.

3. De slegte Vruchten daar hy over
   1. Klaagt.
      - (α) Dat hy verwacht hadt: goede Druiven.
      - (β) Maar gekregen: stinkende Druiven.
   2. En op een oordeel beroept.
      1. Wien: De Inwoners van Jerusalem/ en de Mannen van Juda.
      2. Wat zy doen zouden: oordelen.
      3. Tusschen welke Partyen: tusschen my en mynen Wyngaart.
      4. De Vragen waar over.
         - (α) Wat hy meer doen zou aan zynen Wyngaart/ dat hy niet gedaan hadt.
         - (β) Waarom hy stinkende Druiven voortgebragt heeft/ daar goede verwacht waren.

VERKLARING.

Samenhang van den Text.

Jesaias, een Man van edele Geboorte en Koninklyken Bloede/ de grootste onder de grote Profeten/ en de welsprekentste onder alle/ die door den Geest Godts in de Dagen des Ouden Verbondts welsprekendt gemaakt zyn. Een Leraar in Juda en Jerusalem/ by een hardtnekkig Volk/ was van Godt gezonden om Israëls krankheden/ door Gileadts Geestelyken Balzem te genezen. Daarom hadt hy in 't voorgaande de zonden van Israël ontdekt/ en bewezen/ dat hun

gantsche Hooft krank, en hun gantsche Harte mat was, zo dat
van 't Hooft af tot de Voetzole toe niets geheels aan hen was te
den; en dat zy dieswegen Godt tot toorn en rechtvaardige
ffen verwekt hadden/ die nochtans achter blyven zouden/ wan-
: zy zich bekeerden. Om deze reden leerde/ vermaande/ be-
ste/ en bedreigde de trouwe Profeet dat Volk; en nochtans
; zyne arbeidt te vergeefs, en hy bragt zyne kracht onnuttelyk en Jes. XLIX.
lyk toe. Wat raadt nu/ ô Man Godts? Hoe zult gy u by 4.
verhardt Volk verder dragen? O trouwe Profeet! zeg ons/
t wilt gy doen? Nu zal ik mynen Beminden een Liet mynes
ften zingen van zynen Wyngaart. Nu/ wil hy zeggen; Nu ik
' dat myne gewone wyze van Prediken niets helpen wil/ zal
yen niet alleen tot een Profeet/ maar ook tot een Dichter ver-
ken/ en voor hunne oren een Liedt zingen.
Te voren hadt hy in Onrym tot het Volk gesproken. Nu vat
zyne Leer-reden te samen in een Rym-Gedicht/ opgevult met
yke gelykenissen/ dat men zingen kon. En dit deed hy:
Om gehoor en aandacht by 't Volk te verwekken. Want toen
Joden gehoort hebben dat hun Profeet een Liedt/ in zoete Me-
e/ en aardige Rym-redenen begon te zingen/ zyn zy zekerlyk in
ter getal als anders toegelopen/ om nauwkeurig naar dat
zang te luisteren. (2) Jesaias deed dit ook/ op dat het Volk
te eerder zyn onderwys/ zou leren en onthouden. Deze zelve
woonte hadden ook de oude Duitschen/ (mogelyk van de Jo-
ontleent) dat zy hunne geschiedenissen in Vaerssen vervatten/
zy hunne Kinderen/ en 't Volk leerden; zo dat door dusdanige
rlevering/ ongetwyffelt vele dingen by de latere Nakomelingen
r vergetelheit zyn bewaart geworden. (3) Hy deed het mede/ op
hy het Volk tot een recht oordeel brengen mogt. Want wan-
: hy duidelyk tot hen sprak/ wilden zy zich zelven niet veroor-
n. Dus gaat het met den Zondaar: Wanneer deszelfs zon-
/ in een ander Persoon afgebeeldt worden/ zal hy de gebreken
r merken/ en een beter oordeel daar over vellen. Ziet een
orbeeldt hier van aan David: Toen hy den Doodtslag begaan
t/ kwam de Profeet Nathan tot hem/ en stelde hem de klach-
van een arm Man over enen Ryken voor, die hem zyn enig
am, dat in zynen Schoot sliep, ontnomen hadt. Hoe vlytig
rde David toe/ en wat een scherp Vonnis velde hy/ wanneer
zeide: Zo waarachtig als de Here leeft, de Man, die dat gedaan 2 Sam. XII.
t, is een Kindt des Doodts. Hadt die Koning geweten dat het 5.
i goldt/ zou hy zekerlyk wel een zagter Vonnis geveldt hebben;
ar hy hadt nu zyn eigen Vonnis al opgemaakt en uitgesproken/
dit bewoog hem van dien tydt af tot ware Boetvaardigheit.

Even dus wilde Jesaias hier ook de Mannen van Juda vangen. Om die reden begon hy een Liedt te zingen/ en wel een Liedt zynes Liefsten; of gelyk Lutherus het vertaalt: Van zynen Neef.

Wie de Liefste is. Het woordt Dodi betekent beide/ enen Liefsten en enen Neef of Bloedt-vriendt. Zeer aanmerkelyk is het dat Lutherus het woordt Neef heeft; namelyk/ om dat Jesaias met dezen naam op den Messias doelde/ die een Neef van dien Profeet naar den Vleesche was. Want Amos/ de Vader van Jesaias/ was een Broeder van den Koning Amasia/ uit de Stamme Juda/ en uit dezelve Stam en Linie is Christus voortgekomen naar den Vleesche. Deze was de Ingever van dit Liedt; en gelyk hy voorheen op verlei wyzen tot de Aardts-vaderen gesproken hadt/ zo sprak hy ook nu door zynen Geest tot Jesaias. Daarom zag de Profeet hem ook in 't volgende zesde Capittel/ als den Heere, zitten op enen verhevenen Throon. Jesaias spreekt van hier; cum Gratia & Privilegio Regiæ Majestatis, met Believen en Vryheit van zyne Koninklyke Majesteit. Dit Liedt zou hy zynen Beminden zingen. Dit is dezelve/ dien hy in dit Vaers zynen Liefsten of Neef noemt/ en is ene Hebreeuwsche spreekwyze/ die zo veel zeggen wil/ als; Ik zal mynen Beminden zyn Liedt zingen. Want het Volk Israels hoort doch niet naar my/ en daar om wil ik my wenden tot den genen/ die my hoort: Dien zal ik ter Eren zingen/ en aan dien zal ik verhalen/ hoe het in zyne Kerke gaat. Maar van wat Stoffe zou dit Liedt handelen? van zynen Wyngaart. Een Wyngaart is/ (gelyk men weet) een plaats daar edele Wynstokken wassen; die door vlytigen arbeidt beplant en bebouwt wordt/ om Druiven voort te brengen/ welker vocht bewaart wordt tot enen gezonden Dranck/ die het Menschelyk Hart verheugt/ gelyk breder in 't vervolg wordt verhaalt.

De Wyngaart des Heeren. Hoort nu de Woorden van 't Liedt zelfs/ na dat gy de Voorreden verstaan hebt. Myn Beminde heeft enen Wyngaart op enen vetten Heuvel. Hier stelt de Profeet den Messias/ dien hy hartelyk lief hadt/ voor/ als enen Wyngaardenier. Dus stelde Christus zich zelven ook voor in de gelykenis/ die hy den Phariseen gaf van

Marc. XII. den Zoon van den Heere des Wyngaarts, die door de Arbeiders gedoodt wierdt.

Matth. XX. Als ook in die van den Heere des Wyngaarts, die Arbeiders bedong, en in zynen Wyngaart uitzondt. Hy hadt ook reets onder 't Oude Verbondt zynen Wyngaart; want Jesus Christus, is gisteren en heden dezelve, en in alle Eeuwigheit. Hy heeft zyne Kerk gisteren, dat is/ onder 't Oude Verbondt; heden, dat is/ onder 't Nieuwe/ en in alle Eeuwigheit. Dus wordt van door den Wyngaart by onzen Profeet/ de Kerk des Ouden Testaments verstaan; en dezelve wordt enen Wyngaart genoemt om volgende

rede-

denen: (1) Gelyk een Wyngaart ene afgezonderde Plaats is / dus as ook de Joodsche Kerk afgezondert / ten einde daar in een heilig olk voor den Here zynen Godt zou zyn, 't geen Hy verkoren hadt, m een Volk zynes Eigendoms te zyn uit alle Volken op den Aardbo- em. Daarom noemt Salomon haar ook in 't Hogeliet; Een be- oten Hof, en ene verzegelde Fonteine. (2) Gelyk een Wyngaart m zyne aangenaamheit en edele Vruchten veel aanval en Rove- pen onderworpen is; dus ook mede Godts Kerk. Zy is gelyk ne Roze onder de Doornen. De Vyanden der Kerke zoeken dien Wyngaart te verwoesten. (3) Een Wyngaart wierdt in 't Oude Testament onder de dierbaarste Erfdelen gerekent / die men niet ont- remden mogt. Daarom zei Naboth tot Achab; Dat late de Here verre 'an my zyn, dat ik u de Erve myner Vaderen geven zoude. Dus s ook de Kerk kostelyk en aangenaam in de ogen Godts. Hy be- mint de Poorten Zions boven alle Woningen Jacobs. (4) Gelyk by en Wyngaart grote moeite en vlyt vereischt wordt / zo ook tot de kerke / gelyk wy uit de navolgende Beschryving van dezen Wyn- gaart breder zullen horen.

Deut. XIV. 2.

Hogel. IV. 12.

Ps. XCIV. 5.

Hogel. II. 2.

1 Kon. XXI. 3.

Ps. LXXXVII. 2.

Aangaande de Planting des Wyngaarts; Hy was geplant op nen vetten Heuvel. Eigentlyk luiden de woorden van den Grondt- ext: Aan den Hoorn van 't Kindt der Olie. Een Hoorn betekent ne verhevene Plaats, en het Kindt der Olie wil volgens de He- reeuwsche spreekwyze zeggen / de vettigheit. Zo dat Lutherus den in dezer woorden vry wel getroffen heeft / wanneer hy die vertaalt oor ene vette Plaats; hoewel de Nederlantsche Overzetting nog dui- elyker en eigentlyker zegt / enen vetten Heuvel. Wat was doch le vette Heuvel / op welken Godt den Wyngaart / de Kerk des Ouden Testaments geplant hadt? Canaan was die verheve Plaats / welke rontom met Bergen omgeven was. Canaan was die vette Plaats; een vruchtbaar Landt / een Landt daar Melk en Honing loeide. Daar hadt Godt zyne Kerke geplant; Hy hadt haar uit ne dorre Vallye der Woestyne op den vetten Heuvel van 't vrucht- baar Canaan gebragt. Deze Wyngaart van Canaans Kerk hadt Godt omtuint. Door de omtuining worden eensdeels verstaan de Grenzen van Canaan, in welke de Kerke toen begrepen was; want buiten Canaan waren de Heidenen / die Godt op hunnen weg liet gaan. Alleenlyk waren de Inwoners van Canaan zyn Volk / die binnen de Grenzen van dat vruchtbaar Landt / als Schapen in en omtuint Perk woonden. Ten anderen wordt door de omtui- ning ook de Goddelyke Bescherming verstaan / die hen bewaarde / o dat alle de magtige Vyanden die hen omringden / hen geen leedt konden doen buiten zynen wille. Maar inzonderheit wordt door e omtuining verstaan de Mosaische Wet der Plechtigheden, die zo

De vette Heuvel.

Ps. LXXXI. 17.

De omtuining des Wyngaart.

veel als een Toom was/ om 't moedtwillig en hardtnekkig Volk te beter te beteugelen en onder gehoorzaamheit te houden. Dit was ook de Midden- of Scheid-muur dien Christus sedert weggenomen heeft. De derde moeite/ die de Wyngaardenier tot zynen Geestelyken Wyngaart hadt aangewendt/ was/ dat hy hem van Stenen gezuivert hadt. Lutherus stelt; Dat hy hem met Steenhopen hadt bewaart. Het woordt heeft in den Grond-text somwylen ook deze betekenis wel. Maar dewyl reets in 't voorgaande van de bewaring des Wyngaarts door omtuining is gesproken/ nemen wy dit woordt liever in de andere betekenis die 't heeft/ namelyk/ van Stenen gezuivert. Want/ dewyl Bergen doorgaans steenachtig zyn/ waar door de wasdom der Wynstokken verhindert wordt/ was de derde Arbeidt van den Here des Wyngaarts/ dat hy hem van Stenen zuiverde/ gelyk dan de Nederlandtsche Overzetting zich dus te regt uitdrukt. Door Stenen wordt alles verstaan/ wat voor den wasdom der Kerk in Canaan hinderlyk en schadelyk was; als daar waren de Heidenen, want die wierden Stenen van Christus genoemt/ wanneer hy zeide: Godt kan Abraham ook uit Stenen Kinderen verwekken; dat is: Godt kan ook uit Heidenen Kinderen Abrahams maken naar den Geest. Dus waren dan de Canaaniten/ de Hethiten/ en andere Heidensche Volken de Stenen, die Canaans Akker onvruchtbaar hadden gemaakt. Insgelyks worden ook door Stenen verstaan/ de Afgoderyen, Dwalingen, Gruwelen en Zonden, die Israël van de Heidenen geleert hadt. Van alle deze Stenen hadt Godt hen gezuivert/ door dat Hy hen heerlyke Overwinningen hadt verleent tegen de Heidensche Volken/ die in Canaan woonden; als ook door dien Hy hen vrome Koningen gaf/ die de Hagen en Afgodische Altaren weg deden/ en Israëls Kerk zuiverden van de Heidensche Afgoderyen en Zonden. De vierde moeite/ die de Here des Wyngaarts hadt aangewendt/ was; dat hy hem met edele Wynstokken hadt beplant. De Wynstokken zyn het edelste en beste van enen Wyngaart. Dus wordt in het gemeen daar door de edele Stam der Aartsvaderen verstaan/ uit welke de Israëlitische Kerk voortgeplant wierdt. Inzonderheit ook alle de Godtvruchtige en uitgelezentste Personen onder 't Volk; als/ onder de Burgerlyke Rechteren; Josua, Jephta, Gideon, Samuel. Onder de Koningen/ David, Salomon enz. Onder de Geestelyken/ Asaph, Nathan, Elias, Elisa, en alle de Profeten en dienbare Mannen Godts/ die door den Here met ene zonderlinge mate zynes Geestes en zyner edele Gaven/ begiftigt waren/ en den Wyngaart der Israëlitische Kerk vruchtbaar hadden gemaakt. De vyfde arbeidt van den Here des Wyngaarts/ was; dat hy in 't midden des zelven enen Toren bouwde. Door den Toren wordt verstaan

De zuivering des Wyngaarts.

De edele Wynstokken.

De Toren des Wyngaarts.

de vaste Stadt Jerusalem, en in dezelve de prachtige Tempel,
p den Berg Moria stont/ als enen hogen en verheven Toren/
weiken de Leviten/ als Wachters moesten waken/ op dat 'er
onreinig in des Heeren Wyngaart kwam. De zesde moeite/
hy aan den Wyngaart hadt aangewendt/ was; Dat hy enen
bak daarin hadt uitgehouwen. Door den Wynbak wordt ver-
/ de doordringende Lere der Profeten, die de Harten der Zon-
verbryzelt en verslagen zou maken; en ook/ de strafheit der
, en strenge Kerktucht, die ook menigmaal uit de hartste
ten/ Tranen van Berouw en Boetvaardigheit perste.
a dat Godt nu alle deze uiterlyke middelen tot beste van zynen
gaart hadt aangewendt/ verwachtte Hy goede Druiven. Hier
men niet denken/ dat Godt te voren niet zou geweten hebben/
Vrugten dien Wyngaart voort stont te brengen; want hy betuigt
dezen zelven Profeet Jesaias; Dat hy wel geweten hadt, dat
Volk gantsch trouwloos zoude handelen. Maar hier door wordt
vertoont/ de lankmoedigheit van den goeden Godt/ die niet aan-
enen onvruchtbaren Boom afhieuw/ gelyk Hy wel hadt
en doen/ maar hem tydt tot betering gaf. Want alle de uiter-
Genade-middelen/ die Godt hadt aangewendt/ waren zo groot/
ook zelfs/ zonder de innerlyke bekeerende Genade/ wel be-
uiterlyke Vruchten hadden konnen doen voortbrengen. Een
ten wordt ook door dit wachten van Godt naar goede Druiven,
vertoont/ hoe verplicht en schuldig Israël was/ meer als andere
en/ goede Vruchten voort te brengen/ nademaal de Heer zo ve-
uiterlyke Genade-middelen omtrent hen hadt aangewendt.
/ 't geen te beklagen was/ zy bragten stinkende Druiven
t; dat is/ zure/ onrype Vruchten/ die onzienlyk/ smakeloos
gezondt waren/ zo dat zy nergens toe dienden. Dusda-
Vruchten bragt de Wyngaart der Joodtsche Kerk voort. Je-
telt op ene andere plaats een Register van die stinkende Drui-
op. Met een woordt/ dezelve bestonden maar in hunnen uiter-
Godtsdienst, die wel een schyn/ maar geen Sap noch kracht
; Zy bestonden in hunne Offerhanden en Tienden, in hunne
en en Rammen, in hunne Nieuwe Manen, Sabbathen en Feest-
: Deze/ dewyl zy zonder Gelove geschiedden/ waren wran-
bittere Vruchten voor Godt/ die ene walge daar van hadt/
en betuigde; Waar toe zal my zyn de veelheit uwer Slacht-
en? Ik ben zat der Brandt-offeren der Rammen ende des Smeers
vette Beesten, ende en hebbe genen lust aan den Bloede der Var-
noch der Lammeren, nog der Bokken; Wanneer Gylieden voor
Aangezichte komt te verschynen, wie heeft zulks van uwe Handt
cht, dat gy myne Voorhoven betreden zoudt?

Nu

De Wynbak des Wyngaarts.

De vergeefsche Hoop.

Jes. XLVIII. 8.

Jes. I.

Jes. I. 11, 12.

Het begeerde Oordeel. Nu beroept Godt zich op hun eigen Oordeel/ zeggende; Nu dan, gy Inwoners van Jerusalem, ende gy Mannen van Juda, oordeelt doch tusschen my, ende tusschen mynen Wyngaart. Wat is 'er meer te doen aan mynen Wyngaart, 't welk ik aan hem niet gedaan en hebbe? Waarom heb ik verwacht dat hy goede Druiven voorbrengen zoude, ende hy heeft stinkende Druiven voortgebragt? Hy komt als biddender wyze/ en beroept zich op hunne eigene uitspraak; als of hy zeggen wilde; Dewyl het nu dusdanig met mynen Wyngaart gelegen is/ zo bidde ik u gy Inwoners van Jerusalem/ en gy Mannen van Juda. Eigentlyk is het volgens den Grondt-text; Nu oordele Burger en Man, het enkel voor 't meervoudig getal genomen/ alzo een ieder voor zich zelven/ en by zich zelven/ zyn eigen Gewete maar te vragen hadt. Gy Burger van Jerusalem/ en Man van Juda/ oordeel en vonnis zelf. Juda was het Landt/ en Jerusalem de Hoofdt-Stadt des Landts/ de voornaamste onder
Ps.XLVIII. 1. de Steden/ die een Stadt van den Here der Heirscharen, en een Stadt Godts wierdt genoemt. Nu/ aan de Burgers van die Stadt/ en aan alle de Inwoners van 't gantsche Landt/ betuigde de Heer op hun Gewete/ dat zy oordelen zouden; dat zy in betrachting van alle de weldaden/ die Hy hen hadt bewezen/ uitspraak zouden doen tusschen Hem en zynen Wyngaart. Zy zouden maar antwoordt geven op deze twee Vragen: (1) Wat is 'er meer te doen, 't welk ik niet gedaan hebbe? en (2) waar om heeft de Wyngaart stinkende Druiven voortgebragt? Wat is 'er meer te doen? Hy vraagt niet; Wat zou ik meer hebben konnen doen? Want zekerlyk hadt Godt meer konnen doen/ indien hy 't schuldig ware geweest/ of meer hadt willen doen. Dus hadt hy/ indien hy gewilt hadt/ het verstokt Hart der Joden gantschelyk konnen bekeeren/ en door zyne innerlyke werkende kracht tot volkome gehoorzaamheit brengen. Maar hy spreekt alleen van de uiterlyke Genade-middelen/ die zo menigvuldig en overvloedig waren/ dat indien de Akker van hun Hart slechts goedt ware geweest/ zy daar door heerlyke Vruchten hadden behoren voort te brengen. Als mede/ dat zy zo veel niet gedaan hadden/ als zy hadden moeten en ook wel konnen doen; namelyk zich van de grove en gruwelyke zonden af houden/ en uiterlyke Boetvaardigheit tonen/ gelyk de Ninivīten. Zo dat Godt door deze wyze van spreken de grootheit hunner zonden/ en de billikheit zyner rechtvaardige straffen voorstellen wil. Waarom, zegt hy verder/ heb ik verwacht dat hy (de Wyngaart) goede Druiven voortbrengen zoude, ende hy heeft stinkende Druiven voortgebragt? dat is; Waarom hebt gy dan zulke Vruchten niet voortgebragt/ daar Godt en Menschen zich over hadden konnen verheugen/ maar onnutte Vruchten/ die nergens toe dienen? Ik heb het

ver-

wacht; dat is/ Ik kon niet recht van u ene bekeering van ui-
pke grove zonden/ en naar Evenredenheit der Genade-middelen/
i een veel vromer Leven eischen. Oordeelt nu zelfs/ gy Mannen
. Juda, wie is 'er te beschuldigen? Ik/ of mynen Wyngaart/
er ik zo veel moeite en vlyt toe heb aangewendt/ en die nochtans
ie slegte en onnutte Vruchten gedragen heeft?

TOEPASSING.

Leert hier uit nu de volgende waarheden: (1) Dat Godt grote
ge draagt voor den Bouw van den Geestelyken Wyngaart der Ker-
, en dat hy gene Genade-middelen laat ontbreken / om de
lematen dier Kerke tot alle deugt op te wekken. Dus hadt hy
i belooft; Ten dien Dage zal der een Wyngaart van roden Wyn
l. Zingt van den zelven by beurte. Ik de Here behoede dien: alle
nblik zal ik hem bevochtigen; op dat de Vyandt hem niet en be-
ke, zal ik hem bewaren Nacht ende Dagh. En geen wonder;
nt hy bemint zynen Wyngaart als zyn Erfdeel; en zyn Naam
ydt daar door verheerlykt. Wanneer de Wyngaart der Kerke/
Kerke-Akker/ heerlyke Vruchten draagt/ verheugt Godt zich.
ert (2) dat dewyl Godt zo veel moeite aanwendt/ om ene Ge-
ente met allerlei Genade middelen te voorzien/ hy daar van ook
t recht zulke Vruchten eischt/ die met zyne weldaden overeen-
nen. Daarom zegt de Geestelyke Salomo; Ik ben tot den No-
-hof afgegaan, om de groene Vruchten der Valleye te zien, om te
i of de Wynstok bloeide, de Granaat-bomen uitbotten. En
arom zou Godt zulke Vruchten niet verwachten? Wie plant
n Wyngaart, ende en eet niet van zyne Vrucht? of wie weidt
Kudde, ende en eet niet van de Melk der Kudde? Leert (3) dat
algemene aart der Godtlozen is / dat zy de vriendelykheit en
daadt des Hemels met ene ondankbare Onvruchtbaarheit beant-
oden. Een Voorbeeldt hier van hebben wy aan 't Joodsche
lk / 't geen eertydts het Deel des Heeren en 't Snoer zyner Erf-
isse was. Hy vondt hen in een Lant der Woestyne; Hy voerde
i rontsomme, en onderwees hen; Hy bewaarde hen als zyn Oog-
el; Hy breidde zyne Vleugelen over hen uit, en droeg hen op
endts-vlerken; Hy voedde hen met de inkomsten des Velts, hy
d hen Honing zuigen uit de Rotzen, en Olie uit de Keie der Rot-
i. Maar/ als nu Jeschurun vet wierdt, zo sloeg hy achter uit,
le hy liet Godt varen, die hem gemaakt heeft, ende versmade den
tssteen zynes Heils. Diergelyke klachte doet Jesaias ook; Hoort
Hemelen, ende neemt ter oren gy Aarde, want de Here spreekt;
hebbe Kinderen groot gemaakt ende verhoogt, maar zy hebben te-

Godts zorge voor zyne Kerk.

Jes. XXVII. 2, 3.

Waar Godt vele Genade-middelen gegeven heeft, verwacht hy ook vele Vruchten.

Hogel. VI. 11.

1 Cor. IX. 7.

De Menschen vergelden gemeenlyk Godts weldaden met ondankbaarheit.

Deut. XXXII. 10-15.

Jes. I. 2.

Godts Lankmoedigheit.

gen my overtreden. Leert (4) Dat Godt tegen de Zondaars zeer grote zachtmoedigheit en vriendelykheit gebruikt. Hy valt niet aanstonts met harde woorden op hen aan; maar hy overtuigt hen verstandig over hunne ontaardtheit en welverdiende straffen. Hy verwaardigt hen vriendelyk, dat zy zelfs zullen oordelen; Oordeelt doch gy Inwoonders van Jerusalem, en gy Mannen van Juda. Op deze wyze handelde hy ook met Adam, dien hy vriendelyk vroeg; Adam, waar zyt gy? Wie heeft u te kennen gegeven, dat gy naakt zyt? Hebt gy van dien Boom gegeten, van welken ik u geboodt, dat gy daar van niet eten zoudt? En ook met Caïn, tot wien hy zeide; Waar is Habel uwe Broeder? wat hebt gy gedaan? Merkt eens aan, hoe zachtzinnig Jesus den Verrader Judas toesprak? Vriendt! waar toe zyt gy hier? Dus ook hier; Wat is 'er meer te doen aan mynen Wyngaart, 't welk ik hem niet gedaan en hebbe? Leert (5) Dat de Zonde scheiding maakt tusschen Godt en zyn Volk. Jerusalem mogt van Godt met nog zo vele Voorrechten begenadigt zyn, en de Mannen van Juda mogten Hem zeer lief zyn; maar toen hunne zonde aangroeide, en hunne boosheit toenam, moest het Volk gevangen, en de Stadt verwoest worden. De zonde maakte Sodom, dat een Aardtsch Paradys was, tot enen brandende Poel. Hoe ging het met de bloeiende Gemeentens in Asië, Ephese, Smirne, Pergamus, Thyatire, Laodicea, Philadelphia en Sardis? Hare zonden veroorzaakten, dat Godt wel lang met haar sprak, maar dat hy eindelyk, toen niets helpen kon, haar overgaf in handen van de Turken en Ongelovigen.

Gen. III. 9, 11.

Gen. IV. 9, 12.

Matth. XXVI. 50.

De Zonde scheidt Godt en Menschen.

Beproeving der genen, die ten H. Avondtmaal denken te gaan.

Laat ons nu wat nader komen, en overdenken, of wy door onze zonden Godt ook niet wel reden gegeven hebben, om zo over ons te klagen, gelyk hy eertydts over de Mannen van Juda deed. De Tydt van 't hoogwaardig Avondtmaal is op handen; en daarom staan wy nu voor Godts Aangezichte, om ons Hart door ware Boetvaardigheit voor Hem open te leggen, en onze zonden aan Hem te belyden. Wat raadt nu, en hoe zullen wy 't aanvangen, om onze Harten regt verbryzelt en verslagen te maken? Stel ik u uwe zonden voor ogen, en tone ik u aan, hoe zwaar gy tegen alle Geboden van Godt gezondigt hebt, zo zoudt gy mogelyk komen denken; de Tydt brengt dat nu mede; 't is de Voorbereidings Predikaatsie, en dan moet de Predikant naar gewoonte meer yveren. Verkondig ik u by zodanige zonden Godts toorn en ongenade, gy zoudt konnen denken; De Dagh van morgen maakt alles weder goet. Maar zou ik altydt op deze Voorbereidings-Dagen yveren, gy zoudt eindelyk in de gewoonte konnen komen, uwe Harten zouden 'er door verharden, en gy zoudt 'er niet veel om geven. Zou ik u de Wet op 't strafste voor ogen houden, en uw Hart aantasten

door ene ſcherpe Predikaatſie / gy zoudt 'er mogelyk meer wanho-
pig als boetvaardig door worden. Zou ik van deze Plaats aan
ieder Zondaar onder u de waarheit in het aangezichte zeggen / en
de Zweeren open drukken; Gy zoudt konnen zeggen / dat men u te
hardt handelde / en dat u groot leet geſchiedde. Zal de Donder
der Wet uw Harte treffen / en zal ik met Jeſaias myne Beſtraffing
dus beginnen? Hoort gy Hemelen, ende neemt ter oren gy Aarde, Jeſ. I. 2-14.
want de Heer ſpreekt; Ik hebbe Kinderen groot gemaakt ende ver-
hoogt, maar zy hebben tegen my overtreden. Een Oſſe kent zynen
Bezitter, ende een Ezel de Kribbe zynes Heren; maar Iſraël en heeft
gene kenniſſe, myn Volk en verſtaat niet. Wee den zondigen Vol-
ke, den Volke van zware ongerechtigheit, den Zade der Boosdoen-
deren, den verdervenden Kinderen! Zy hebben den Here verlaten,
zy hebben den Heiligen Iſraëls gelaſtert, zy hebben zich vervremdet,
wykende achterwaarts. Waar toe zoudt gy meer geſlagen worden?
Gy zoudt des Afvals des te meer maken; het gantſche Hooft is krank,
en 't gantſche Hart is mat. Van de Voetzole af tot het Hooft toe,
en is 'er niet geheels aan het zelve; maar Wonden, ende Striemen
ende Etterbuilen. Uw Aardtryk is ene verwoeſtinge, uwe Steden
zyn met den Vure verbrandt. Zal ik zeggen; Neemt ter oren de
Wet onzes Godts, gy Volk van Gomorra. Waar toe zal my zyn
de veelheit uwer Slacht-offeren? zeit de Here. Ik ben zat der Brandt-
offeren, der Rammen, ende des ſmeers der vette Beeſten, ende en
hebbe genen luſt aan den Bloede der Varren, nog der Lammeren,
nog der Bokken. Wanneer gy lieden voor myn Aangezichte komt
te verſchynen, wie heeft zulks van uwe Handt geeiſcht, dat gy myne
Voorhoven betreden zoudt. Uwe nieuwe Maanden, ende uwe ge-
zette Hoogtyden haat myne Ziele. Zal ik uitroepen; Jeruſalem Jeſ. III. 8,
heeft aangeſtoten, ende Juda is gevallen, dewyle hare Handelingen 9.
tegen den Here zyn, om de ogen zyner Heerlykheit te verbitteren.
Het gelaat hares Aangezichts getuigt tegens haar, en hare Zonden
ſpreken zy vry uit gelyk Sodom, zy en verbergen ze niet; Wee haar
lieder Ziele! want zy doen haar zelven quaat. Zal ik met Jeſaia
voortvaren / en zeggen; Daarom dat de Dochteren Zions haar ver-
heffen, ende gaan met uitgeſtrekten Halze, ende lonken met de ogen, Vs. 16, 17.
al gaande ende trippelende daar henen treden, ende als of hare Voe-
ten gebonden waren. Zo zal de Heer den Schedel der Dochteren
Zions ſchurfdig maken, ende Hy zal hare Schaamte ontbloten,
en hare ſieraat wegnemen. Zou ik diergelyke ſtraffe Taal uit de
Schrift ontleent / u voor houden / zo zoudt gy mogelyk denken;
dat ſtaat by den Profeet / en gaat de Mannen van Iſraël aan;
wy zyn vry van die zonden / en diergelyke beſtraffingen raken ons
niet. Is al ons Volk niet heilig? Wel aan / ik zal 't dan op ene

andere wyze bezoeken; Ik zal niet toornen / maar u vriendelyk overtuigen. Luistert naar my met oplettenheit; Ik zal u een Liedt myneś Liefsten zingen van zynen Wyngaart.

Godt hadt een Wyngaart op een hoog vet Landt geplant,
Hy hadt dien wel omtuint; deed ook met eige Handt
De Stenen weg, en ging Wynstokken daar in zetten;
Hy bouwde een Toren, en maakte ook een Wynbak daar.
Hy wachtte goede Vrucht; maar 't Loon was slegt voorwaar
De Druiven stonken: 't waren gantsch onnutte sletten.

De veelvuldige Genade-middelen.

Is ook deze onze Gemeente niet een Wyngaart van Godt / die door zyne Handt op enen vetten Heuvel geplant is / waar hy ons vergunt onder onzen Wynstok en Vygeboom de edele Vruchten des Vredes te genieten? Heeft hy ons niet omtuint met zyne magtige Behoeding en Bescherming / daar thans op andere Plaatsen zo vele Geestelyke Wyngaarden vernielt zyn? Ach! hoe verwoest ziet de Wyngaart van den Paltz 'er uit / van de Vyanden vertreden / deszelfs omtuining nedergeworpen / de edele Wynstokken uitgerukt / en door de waereldt verstrooit! Maar ons bewaart de Heer nog als met een Muur zyner bescherminge. Heeft hy ook niet edele Wynstokken by ons geplant / en ons van dien tydt af dat zy geplant zyn geweest / door de Lere des Euangeliums als met zoeten Wyn verquikt? Heeft hy de Wynstokken niet uit verscheide Plaatzen te Water en te Landt herwaarts gebragt / op dat zy in dezen onzen Wyngaart tot zyne ere zouden groeien? Heeft hy ook niet in dezen Wyngaart enen Toren gebouwt / dat is ene Kerk tot oeffeninge van onzen Godtsdienst verleent? Denkt eens aan andere Wyngaarden / die deze Genade niet hebben / zo als zy gaarne wenschten. Heeft hy u niet Dienaren gegeven / die den Wynbak van Godts Wet moeten gebruiken om Boet-tranen daar in te doen uitperssen? Ontbreekt het u wel aan enige Genade-middelen / die andere Gemeentens hebben / en gy niet? Hoort gy niet het woordt der waarheit rein en zuiver prediken? Zegt men u niet genoeg / wat Godts bevel en uw plicht is? Ik wil niet het allerminste tot myn eigen roem of lof spreken: want ik schame my zelven / dat ik niet yverig genoeg ben in zulke gewigtige zaken / daar het eeuwig heil uwer Ziele van af hangt. Alles wat ik arbeide / geschiedt alleen tot ere van mynen Godt. Want door Godts Genade ben ik wat ik ben; en zyne Genade is niet te vergeefs aan my geweest. Maar ik wil alleen spreken tot lof der waarheden / die dit geheel Jaar door / en langer gepredikt zyn. Heeft men u niet voorgestelt om vroom en Godtzalig te leven? Maar ach! wie gelooft onze Predikinge,

en

en aan wien wordt de arm des Heeren geopenbaart? Waar is de Godvrugtige wandel? Waar zyn de Deugden/ die men aanpryst/ en waar toe men vermaant? Hebt gy niet gehele Registers van zonden gehoort/ die een Mensch in Hel en Verdoemenisse brengen? Waarom schuwt men dan zulke verdoemelyke Zonden wegen niet/ die onvermydelyk Godts zware straffen na zich slepen? Hebt gy niet gehoort/ hoe men zich in alle Kruis geduldig dragen moet/ en altyt moet zien op hem/ zonders wiens Voorzienigheit geen een Hair van ons Hooft kan vallen? Waar blyft dan de heilige onderwerping aan Godts wil? Hebt gy niet gehoort/ dat een Mensch zelfs in zyne gezontheit en voorspoet zich steets tot sterven moet bereiden/ wyl niemant weet/ wanneer Godt komen zal om hem uit dit leven te halen? Hoe leeft men dan zo in de wereldt/ als of men hier eeuwig leven zou/ en met de Doot een Verbondt hadt gemaakt? Heeft men niet de allerbeweeglykste Stoffen uit Godts Woordt by een gezocht en te berde gebragt/ die stene Harten behoorden te vermurwen? Maar waar is het gevoel der zonden? Gaat het u wel zo ter Harte gelyk 't behoorde te doen? Is het niet of het Zaat des Goddelyken Woordts op stene Akkers valt? Wat is krachtiger om Zondaars uit hunnen Zonden-slaap op te wekken/ als de Bazuinen der Eeuwigheit? Men stelt de Heerlykheit des Hemels voor/ om ene Liefde tot een Hemelsch/ dat is Godtzalig Leven/ en een hartelyk verlangen naar den Hemel te verwekken; Men predikt van de Helle/ en toont de schrikkelyke pynen der zelve; Maar wie maakt de minste beweging om zynen Voet van den weg des verderfs af te wenden? Men leert/ men vermaant/ men bidt/ men spreekt met vriendelykheit; men dreigt/ men bestraft; maar wie is 'er die het ter Harte neemt?

De slegte Vruchten.

Nu wel aan? oordeelt gy Mannen van ons Geestelyk Israël tusschen my en mynen Wyngaart. Wat zal men meer doen? Waarlyk/ indien de wilde Heidenen de Genade-middelen hadden/ die gy hebt/ zy zouden zich in stof en Assche bekeert hebben. Wilt gy edele Wynstokken in den Wyngaart van den Here uwen Godt zyn; waar blyven dan de Vruchten/ die Godt verwacht/ en daar zyne Dienaars naar verlangen? Ach helaas! Men ziet zeer weinig Vruchten van een rechtschapen Christendom onder u. Waar blyven de Godtvruchtige Gesprekken/ Redenen en Daden/ die Vromen betamen? Waar blyft de Broederlyke Liefde en Eenigheit? waar blyft de Waarheit? Waar blyft de Ziele-winst? Leeft men niet in tegendeel in de waereldt maar heen/ als of men in een staat zonder 't minst gevaar was? Menig volhardt in Vloeken en Zweeren/ schoon hy meer als eens gehoort heeft/ dat de Duivel des Vloekers Tong en Hart regeert. Menig volhardt in Leugen-

taal / schoon men ontallyke reizen gezegt heeft / dat een Mensch / die aan de zonde der leugen overgegeven blyft / in enen gevaarlyken staat der Ziele is. Men bestraft meer andere zonden / en ondeugden; maar helaas! wat slegte betering volgt 'er op? Ja / in tegendeel / niets anders dan al wat quaat is / Dartelheit, Wellust, Hovaardy, Hardtnekkigheit, quaadtaardigheit, onenigheden, nalatigheit in den Godtsdienst, lasteringen, enz. Ziet! dat zyn / Godt betert 't! de Vruchten van onzen Wyngaart. Ik zal u ditmaal niet uitvoerig voorhouden alle de openbare zonden / die gy sedert den laatsten Avondtmaals-tydt bedreven hebt; maar ik laat alles aan uw eigen Geweten over. Vonnist u zelven maar / of het Leven / dat gy geleidt hebt / met de trouwe vermaningen / die u gedaan zyn / overeenkomt; De Here zy Rechter tusschen u en my. Hebt gy het gene gy Zondags gehoort hebt / in de Week wel nagedacht / en uw Leven daar na zoeken aan te stellen? Ach helaas! slegt genoeg; Godt weet en telt de zuchten / die men Hemelwaarts zendt / zo menigmaal men zien of horen moet / dat alle moeite en arbeidt / al 't prediken en leren zonder vrucht is. Ach Godt! wat zal men eindelyk meer beginnen? Wat zal men meer doen? Indien gy / Heer / niet helpt prediken / is al myn prediken vergeefsch.

Vermaning tot Bekeering. Wat u aangaat / boetvaardige Zondaars / die gevoelig zyt over uwe overtredingen; stort uwe Harten op dezen Voorbereidings-Dagh met waar berouw en leetwezen voor Godt uit. Denkt / dat die Godt / voor wiens Aangezicht gy staat / een alwetende Godt is / voor welken wy gene zonden konnen verbergen. Denkt / dat Hy een rechtvaardig Godt is / voor wien gene ontschuldiging onze Bloetrode zonden sneeuw-wit kan maken. Denkt / dat alle die hunne zonden bedekken niet voorspoedig zullen zyn; maar dat in tegendeel zulke / die ze bekennen en laten, Barmhartigheit zullen verkrygen. Wel aan dan! Hebt gy tegen uwen Godt gezondigt met Gedachten, zo zegt; „ Ach myn Godt! gy zyt een Hartenkenner / en beproeft Harten en Nieren. Gy weet hoe veel duizendt quade en zondige Gedachten ik gehadt heb. Al doe ik gelyk Abraham / dat ik de Vogelen weg dryf van myne Offerhande; al wedersta ik de zondige Gedachten / en weere die van my; 't gaat nochtans zo zuiver niet / dat 'er niet enige bevlekking van zou na blyven. Daarom ach Heer! vergeef my doch / en bewys my de Genade / dat ik van nu voortaan krachtiger wederstandt kan doen / ook zelfs tegens de allereerste zondige Gedachten; want ik weet myn Godt / dat voor u ook de allergeringste Gedachten van 't Hart niet Tolvry zyn / en dat het gene inwendig in my voor 't oog der waereldt verborgen is / nochtans voor uw alzient oog geenzints verborgen kan blyven.

Hebt

Hebt gy u bezondigt met Woorden; Zo zegt; „ Myn Godt! hoe weinig
„ bedenken wy / dat de Tong / dat klein Lidt / 't geen gy nochtans
„ met een dubbel Bolwerk voorzien hebt / zich zo ligt aan u en zy-
„ nen Naasten kan vergrypen! Hoe vele ydele woorden en spot-re-
„ denen komen 'er op onze Tong! en wy bedenken niet / dat wy
„ van elk ydel woordt rekenschap voor uwen Rechterstoel zullen
„ moeten geven. Hoe menigmaal ontvalt ons een ongeduldig woordt!
„ eveneens of wy Recht hadden / om met u onzen Schepper te
„ twisten. Hoe ligt vervoert ons de Tong tot zondige woorden /
„ die wy / indien gy met ons wilde rechten / voor u niet zouden
„ konnen verantwoorden! Hoe lichtvaardig zweert men / en vloekt
„ men by uw en zyne eigene Ziel / zonder te bedenken / dat gy zo
„ ernstig verboden hebt te zweren, nog by den Hemel, om dat hy
„ uw Throon is; nog by de Aarde, om dat zy de Voetbank uwer
„ Voeten is; nog by onze Ziel / terwyl zy niet onze is / maar des ge-
„ nen / die haar met het Bloedt zynes allerliefsten Zoons zo duur
„ gekocht en verlost heeft. Al geschiedt het altydt niet met een
„ quaadt opzet / maar uit eene bedorve gewoonte; 't is nochtans
„ eene zonde / die gene Kinderen Godts betaamt. Hoe me-
„ nigmaal spreekt men onwaarheit tegen beter weten / en denkt
„ niet / dat de zonde van leugen zo schrikkelyk is / dat men u den
„ waarachtigen en heiligen Godt daar door vertoornt en beledigt /
„ zyn Gewete quetst / en alle Vromen ergert. 't Mag een naam
„ hebben als 't wil; men mag deze ondeugdt Noodt-leugen, leu-
„ gen om best wil, of uit lacherny noemen / alle leugen is zonde voor
„ u. Ach Heer! vergeef ons die zonden / en bewys ons de Ge-
„ nade / dat wy van nu aan nooit anders als de waarheit spre-
„ ken / en wel overdenken / dat leugen een Livry is van de Kinde-
„ ren des Satans / maar waarheit in tegendeel een kentcken der
„ Kinderen Godts. Hebt gy u tegen Godt bezondigt door Hoog-
moedt en Hovaardy, zo zegt; „ Ach myn Godt! wat verheft zich
„ doch nietig Stof en Asch / en wat pronkt men een Lichaam op /
„ dat doch haast in 't Graf eene Spyze der Wormen zal moeten
„ zyn! Laat ons doch bedenken / dat gy trotsche ogen haat / en
„ dat gy den Hovaardigen wederstaat, maar den nedrigen uwe Ge-
„ nade geeft. Laat ons bedenken / dat de Val nooit nader is / dan
„ wanneer men hovaardig wordt. Ach Godt! vergeef ons ook
„ deze zonde / en bevestig in onze Zielen het heilig voornemen / om
„ ons in het toekomende nedriger te betonen; want hoge ogen zyn
„ een gruwel voor uw. Dies willen wy liever hier nedrig wande-
„ len / op dat wy namaals door u verhoogt mogen worden. Hebt
gy u tegen Godt bezondigt door twist en onenigheit, zo zegt; „ Ach
„ Godt des Vredes! die twist haat en den Vrede bemindt; hoe wei-

„ nig

„ nig hebben wy aan u Bevel gedacht / dat wy toornende niet zon-
„ digen zouden, nog de Zonne in onzen toorn laten ondergaan!
„ En hoe menigmaal zyn wy met een wraakgierig Hart gaan
„ slapen / en met wraakgierige voornemens weder opgestaan! Hoe
„ menigmaal hebben wy gebeden; Vergeef ons onze schulden, ge-
„ lyk ook wy vergeven onze schuldenaren! O Heer / indien gy ons
„ zoudt willen vonnissen naar onze eigene woorden / en ons zo zoudt
„ handelen / gelyk wy onze Naasten doen; hoe zouden wy voor u
„ bestaan? Ach Heer! hoe vele zonden zyn 'er in onzen toorn wel
„ geschiedt! hoe vele wraakgierige Gedachten / quaadaardige Rede-
„ nen / en Vyandtlyke Daden; wat al Vloeken / schenden en ver-
„ wenschen van onzen Naasten! Dat zyn de Vruchten van twist
„ en onenigheit geweest. Ach Godt! indien gy ons in 't midden
„ van onzen haat en twedracht door ene schielyke doot hadt willen
„ wegrukken; hoe zouden wy voor uw streng oordeel hebben kon-
„ nen bestaan? O Heer! vergeef het ons / en reken ons onze zon-
„ den niet toe; maar zie onze boetvaardige Harten aan / die van
„ nu af hunne Vyanden alles vergeven hebben. Vergeef ons ook
„ onze zonden / en neem ons doch weder in Genade aan. Bewaar
„ ons in het toekomende voor enen zo gevaarlyken staat / waar in
„ wy met geen goedt Geweete u / ô Godt / Vader kunnen noemen;
„ en verbindt ons nu voortaan door de Banden van oprechte Liefde /
„ dat wy alles vergeven en vergeten / en onze Naasten zo lief hebben /
„ gelyk wy wenschen / dat gy ô Godt onze Ziele lief hebt. Hebt
gy u tegen Godt bezondigt door nalatigheit in Gebedt en Godts-
dienst, zo zegt; „ Ach Godt! hoe traag zyn onze Harten geweest
„ in dingen / waar in wy niet yverig genoeg hadden konnen zyn!
„ Was 'er iets in de waereldt te winnen / ô hoe vlytig waren wy 'er
„ by om een tydelyk Goedt te verkrygen! maar helaas / om onze
„ Zielen winst toe te brengen waren wy traag en slaperig. Wy
„ konden onze trage Leden nauwlyks van onze Legerstee opheffen /
„ om ons door 't Gebedt tot den heiligen Dienst te bereiden. Wy
„ waren wel vroeg op voor de waereldt / maar laat voor de Kerk.
„ Wy waren verstrooit van gedachten in 't Gezang / zonder aan-
„ dacht in 't Gebedt / en slaperig in 't gehoor van uw Woordt /
„ 't geen wy niet behoorlyk herkauwt / en naar 't welk wy ons
„ Leven niet aangestelt hebben. Lieve Godt! indien gy zo weinig
„ voor onze Ziel zorgde / als wy met onachtzaamheit de Genade-
„ middelen gebruiken / hoe kwamen wy in den Hemel? Ach Heer!
„ maak ons vlytiger in het goede / yveriger in den Godtsdienst /
„ aandachtiger in het Gebedt / vromer in ons Leven; want onze
„ traagheit en laauwheit bedroeft ons / en wy willen ook nu deze
„ zwakheden van ons afleggen. Ziet / myne waarde Toehoorders /
dus

dus moet gy uwe Harten in ware Boetvaardigheit voor Godt uitstorten. Uw Gewete/ zo het niet heel verdooft is/ zal u zelfs zeggen/ met welke zaken gy u tegen uwen Godt en Schepper bezondigt hebt. Valt dan neder in uwe eenzaamheit/ en bekent den Here uwe zonden; hebt 'er berouw over/ bidt hem die af/ en betering uwes Levens. Indien gy na 't genieten des H. Avondtmaals weder voortvaart in uwe zonden/ die gy nu voor Godts Aangezicht afgezworen hebt; zo weest verzekert/ dat Godt de rechtvaardige Rechter u straffen zal. Maar hebt gy 't oprecht voornemen/ om van nu af aan alle bekende zonden na te laten/ zo zal de Heer u zyne Genade geven. Daarom geeft u geheel aan Hem over; beklaagt uwe onvruchtbaarheit/ zuivert den Wyngaart uwes Harten van alle Stenen der zonden; verandert de stinkende in goede Druiven; zo zal Godt uwe Zielen/ als zyn duur verworve Erfdeel/ niet verlaten/ maar in allerlei heilzame Vrugten van Deugt en Godtzaligheit meer en meer vruchtbaar maken tot het eeuwige Leven. Dat doe de genadige Godt door den H. Geest/ om zynes Zoons Jesus Christus wille. Amen.

GEBEDT.

Here, Here Godt, barmhartig, genadig, lankmoedig, en groot van weldadigheit en waarheit. Die de doot des Zondaars niet begeert; maar dat hy zich bekeere en leve. Gy hebt ons als Wynstokken van uwen Wyngaart, niet op een Sodoms Akker laten wassen. Gy hebt ons ook niet als verworpe Stenen op Babels woest Veldt laten liggen, maar in den Schoot uwer Kerke laten geboren worden, waar wy de zuivere Waarheit als met de Melk ingezogen hebben. Maar ach Godt! onze onvruchtbaarheit en traagheit tot alle goedt maakt ons schaamroot voor uwe ogen. Gy hebt ons omtuint met den Muur uwer Beschherminge; maar helaas! wy hebben voor de zonde, die schadelyke Ziele-Vyandin, de deure geopent, en den Wyngaart van ons Harte door de wilde Dieren van *begeerlykheit der ogen, des Vleesches, en grootheit des levens* laten vernielen. Gy hebt den Akker onzer Ziele zo menigmaal door uw Woordt en Sakramenten, van de Stenen van Ergernis en aanstoot gezuivert; Maar, 't geen te beklagen is, wy hebben daar weder nieuwe Stenen in de plaats laten komen; Stenen van ongevoeligheit en hardigheit onzes Harten. Gy hebt Jesus Christus den waren edelen Wynstok, door de Prediking uwes Woordts in ons geplant, op dat hy daar ene gestalte mogt krygen; en ten dien einde hebt gy ons door de Wachters op Zions Muren laten toeroepen; Dat wy de Zonden-wegen haten, en den Weg der Deugdt betreden moesten; dat wy in Kruis geduldig moesten zyn,

ten ons altyt bereidt houden tot een zalig afscheidt. Gy hebt ons Hemel en Hel laten voorstellen, op dat wy den Hemel zoeken, en de Helle myden zouden. Ja gy hebt een ieder zyn Kruis gegeven; of daar door boetvaardige tranen uit het Hart geperst mogten worden, gelyk Wyn uit de Druiven. Maar ach Godt! by zo menigvuldige Genade-middelen zo ongevoelig te zyn, zo in Zonden te leven, u zo te vertoornen, zyn Gewete te bezoedelen, den Naasten tegen beter weten te bedroeven, quaadt te doen met Gedachten, Woorden en Werken, en den Hemel te tergen! Ach Heer, dit zyn Zonden, die zwaar op ons Hart liggen, en 't is onverantwoordelyk, dat wy U gestadig beterschap beloven, en nochtans nooit nakomen. Zelfs onze allerbeste Werken beantwoorden de uiterlyke Genade-middelen niet. Evenwel, Heer, indien gy wilt, kunt gy meer doen, namelyk, door ene krachtdadige werking, want daar hangt alles van af. Heer der Heirscharen, en Koning des Bergs Zions. *Jesus, gisteren, heden, en in alle Eeuwigheit de zelve.* Gy die van den beginne der Waereldt *op menigerlei wyzen tot de Vaderen gesproken hebt*, en *Uwe Dienaren hebt uitgezonden tot Dienst der genen, die de Zaligheit be-erven zullen*; Gy weet *hoe archlistig en bedrieglyk het Hart van een Mensch is*, en wat werk het in heeft om 't zelve van de Zonde, van Uwe Rechtvaardigheit en streng Oordeel t' overtuigen; hoe het duizendt uitvluchten weet te vinden om deszelfs overtredingen te bedekken. Gy weet, Heer, dat het gene geringe zaak is, aan den Menschen-Kinderen te tonen, wat een gruwel de Zonde in de ogen van den allerheiligsten Godt is. Gy weet, wat 'er toe vereischt wordt, om Menschen, die in ontallyke verzoekingen der Waereldt en des Satans gerust en zeker heen leven, te overtuigen, zo dat zy 't gevaar der Zonden zien, en leren hunnen Voet uit den Valstrik trekken, en hunne Zielen en derzelver Zaligheit *als een Buit daar van weg dragen.* Gy weet ook Heer, wat zwakke Werktuigen wy zyn, en hoe weinig krachten en bequaamheit wy hebben, om het bovenmaaten gewigtig Werk der Bekeeringe van vele Zielen te bevorderen. Het *planten van Paulus*, en 't *nat maken van Apollo* kan niets helpen, *indien gy den wasdom niet geeft.* Onze arbeidt is slegt, onze krachten zyn klein; Ons vermanen helpt niets, ons bestraffen maakt niet Godtzaliger, en ons dreigen werkt gene betering, indien Gy, eeuwige Godt, niet zelf predikt tot de Harten. Daarom, ach Heer, zie doch de Schare uwer Kinderen aan, die op dezen Dagh voor uw Aangezicht gekomen zyn; om door ware Boetvaardigheit hunne Harten voor U uit te storten. Indien gy de ogen hunner Zielen niet opent, zullen zy hunne Zonden niet erkennen. Indien gy hunne Harten niet verbryzelt, zullen zy niet gevoelig noch weemoedig worden. Indien *uwe kracht niet volbragt wordt in hunne zwakheit*, kan

het

rk der bekeeringe niet gelukken. En daarom druk gy zelf het
kte woort in hunne Harten, gelyk Gy David deed: Maak ons
gelyk Petrus; breng ons tot inkeer gelyk den verloren Zoon,
ık ons nedrig met den boetvaardigen Tollenaar. Dan zal deze
n Voorbereidinge een dag van bekeeringe zyn, op welken
;elen zich zullen verheugen, en onze Conscientien bevredigt
1, tot ere Uwes Naams en Zaligheit onzer Zielen. Laat de
Uwer Genade, wateren van ware boetvaardigheit verwekken,
vuiligheden onzer Zonden afwasschen. Laat de stralen van de
der gerechtigheit onze koude Harten verwarmen, en geef dat
w Uwes Geestes in alle krachten en vermogens der Ziele mag
1. Heer! onze onvruchtbaarheit en traagheit tot het goede is
n Harten leet, en wy bidden om vergevinge. Maak ons hei-
zullen wy heilig zyn. *Bekeer ons zo zullen wy bekeert zyn*;
allen wy van nu voortaan ons voor alle Zonde wachten; wy
dan heilige Vruchten voortbrengen, en een leven leiden, dat
iodt, en ook den Menschen behaaglyk zal zyn; dat ons Ge-
erust zal stellen, en dat ons eindelyk, wanneer wy eens ster-
e bitterheit des doots zal verzoeten, en ten Hemel verzellen.
Onze Vader, enz.

DE GEESTELYKE ONDERTROUW VAN DEN ALLERVOORNAAMSTEN MET DEN ALLERGERINGSTEN.

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

De vermaarde Bruiloften.

Y vinden in de H. Schrift twe vermaarde Bruiloften gemeldt. De ene was van onze eerste Ouders in het Paradys, alwaar de gantsche hoog-geloofde Drie-eenheit op een zonderlinge wyze bezig was. Godt de Vader was de Bruits-geleider / die aan Adam zyne Bruidt Eva bragt. De Zone Godts / als de eeuwige Priester naar Melchizedeks ordening / verenigde hen / en sprak den zegen uit. En Godt de H. Geest verbondt de harten der jonge Echtgenoten door liefde. De andere vermaarde Bruiloft was te Cana in Galileen. Aldaar was Christus met zyne Discipelen tegenwoordig / om door zyn byzyn den Echten staat te heiligen / en gelegenheit te hebben / om door dat eerste Wonderwerk zyne Almagt te betonen; bewyzende

de ook met enen daar mede zyne vriendelyke gemeenzaamheit/ die ook zelfs de alleraimsten niet versmaadde. Twederlei Geestelyke Bruiloften, zyn ook vermaart in Godts Woordt; Ene/ die eerst hier op Aarde geschiedt; en ene andere/ die daar na in den Hemel zal gehouden worden. Deze is slechts ene Voorbereiding in den tydt der Genade; Gene/ een volmaakt bezit in de eeuwige Heerlykheit. Om nu van de Geestelyke Ondertrouw der Gelovigen te spreken/ en door de Verbondts-tekenen des H. Avondtmaals de verzekering onzer vriendtschap met Jesus Christus/ onzen Zielen-Bruidegom te erlangen/ zyn wy thans hy een vergadert. Doch op dat dit alles met de Genade des Vaders/ met de tegenwoordigheit des Zoons/ en met den bystandt des H. Geestes gekroont mag worden/ bidden wy: Onze Vader, enz.

TEXT. HOS. II. VS. 18, 19.

Ik zal U my ondertrouwen in eeuwigheit; Ja, ik zal U my ondertrouwen in gerechtigheit ende in gerichte, ende in goedertierenheit, ende in barmhertigheden. Ende ik zal U my ondertrouwen in Gelove, ende gy zult den Here kennen.

TWEDE INLEIDING.

Onder andere Voorbeelden/ die op Christus doelden/ waren niet van de minste/ de Bloedt-borgen en Lossers, van welke in 't derde Boek van Moses gewag wordt gemaakt. Want dezelve beeldden den Messias af/ zo wel ten opzichte van hunne Namen als Daden. Gelyk zy den naam van Verlosser droegen; zo ook Christus. Daarom zegt Job; Ik weet, myn Verlosser leeft; En Jesaia; Gy, ô Heer! zyt onze Verlosser; van oudts af is dat Uwen naam. Zien wy op de Daden/ zo vinden wy mede ene grote overeenkomst. Want in 't Oude Testament moest het een Bloedt-vriendt zyn; Dus is ook de Messias een Bloedt-vriendt zyner Gelovigen. Hy heeft ons Vleesch en Bloedt aangenomen/ en zich niet geschaamt ons zyne Broeders te noemen. De Losser in 't Oude Testament moest het ontvreemt Erf-deel zynes verstorvenen Broeders weder lossen. Dus heeft ook Jesus Christus het verloren Erf-deel van Godts Kinderen wedergebragt/ en de grote schult betaalt/ die Godts gerechtigheit eischte. Hy heeft onze Zonden in zyn Lichaam gedragen op het Hout, en met zyn dierbaar Bloedt voor ons betaalt. Hy heeft ene eeu-

Levit. XXV.
De Goëls en Lossers des O. Testaments een Voorbeeldt van Christus.
Job XIX. 25.
Jes. LXIII. 16.
Hebr. II. 11.
1 Petr. II. 24.

Hebr. IX. 12. eeuwige Verlossinge te wege gebragt: Na dat hy zyne Ziel gegeven hadt tot een rantzoen voor velen Ook moesten de Lossers Bloedt-
Matth. XX. 28. wrekers zyn/ die wraak over 't Bloedt van hunnen verslagenen
Hebr. II. 14. Broeder moesten nemen. Dus mede heeft de Here Jesus den genen te niet gedaan, die 't geweldt des doots hadt. De Losser in 't
Ruth IV. 5. Oude Testament moest de Weduwe van zynen zonder Erfgenamen gestorven Broeder trouwen/ om Zaat daar by te verwekken/ op dat de naam van den overledenen niet uitgeroeit zou worden. Zo ook heeft de Here Jesus de Uitverkorenen tot zyne Bruidt aangenomen; Hy heeft zich met hen ondertrouwt in Eeuwigheit, in gerechtigheit, gerichte, goedertierenheit en barmhertigheden; gelyk wy uit onzen voorgelezenen Text konnen zien. En dit alles heeft hy gedaan/ op dat de naam zynes Vaders op den Aardtbodem ge-
Philip. II. 11. noemt zou worden/ en alle Tongen zouden belyden, dat Jesus Christus de Here zy, tot heerlykheit des Vaders. Godt hadt in de voorgaande woorden het afvallig Israel zyne trouwloosheit verweten/ en om die reden deszelfs Val verkondigt; Echter wilde hy zich uit allerlei Tongen/ Spraken en Volken een ander Volk verzamelen; Met het zelve wilde hy zich verloven / en het / gelyk ene nieuwe Bruide/ ondertrouwen in Eeuwigheit. Aandachtige Toehoorders! 't Is heden de Dagh des Heeren/ op welken men gemeenlyk het Wonderwerk verklaart/ 't geen onze Heilandt op de Bruiloft te Cana in Galilea verricht heeft. 't Is ook heden de Dagh/ op welken gy den Trouw-ring zult ontfangen/ dien Jesus Christus/ uwe Bruidegom/ u door zyne Verbondts-tekenen zal geven. Hoe zouden wy dan bequamer Stof tot uwe opwekking en heilige betrachting hebben konnen voornemen/ als deze/ waar in ons voorgestelt wordt;

De Geestelyke ondertrouw der Gelovigen met hunnen Bruidegom Jesus Christus.

Wy zullen dit zo verhandelen/ dat wy eerst den Text in alle deszelfs omstandigheden zullen verklaren; En dan ten tweden zien/ wat wy daar uit moeten leren tot onze opwekking/ troost en vermaning. Ik twyffele niet/ of dit gewigtig werk/ dat wy voor hebben/ zal uwe Geliefden tot behoorlyken aandacht aansporen.

„ Maar Gy, ô Zielen-Bruidegom Jesus! trek onze Harten van
„ alle Waereldtsche gedachten, die onzen aandacht zouden storen, af.
„ Laat Uw Dienaar en Vrede-bode Uw Volk met ene heilige Wel-
„ sprekenheit Uwen Wille voordragen; En open aan de andere zyde
„ de Harten der Toehoorderen, dat zy U in Uw Woordt en Sakra-
„ menten mogen aannemen, tot hunnen Zielen-troost, vreugde en
„ vergenoeginge. Amen.

VER-

VERKLARING.

Op dat wy de voorgelezene Text-woorden wel mogen verstaan/ De Bruidegom.
moeten wy acht slaan op vier Delen; (1) Wie hier iets doen wil.
(2) Aan wien dit geschieden zal. (3) Wat dit voor ene weldaadt
zal zyn. En (4) Op wat wyze zulks toe zal gaan. Belangende
het eerste/ of den Persoon, die hier iets belooft te doen; Dezelve
wordt voorgestelt met het woordtje Ik. Gemeenlyk wordt hier door
verstaan de drie-eenige Godt. Uwe maker is uw Man, Here der Jes. LIV. 5.
Heirscharen is zyn naam. Doch in 't byzonder komt deze Daadt
den Zone Godts, Jesus Christus toe/ die de Bruidegom zyner Ker-
ke is/ en aan wien dezelve als ene reine Maagt wordt voorgestelt. 2 Cor. XI. 2.
Daarom heeft Hy ook den naam enes Bruidegoms in 't Hoge-
lied; en in tegendeel wordt de Kerk der Gelovigen de Bruidt des Openb.
Lams genoemt. Die/ aan wien dit geschieden zal, worden voor- XXI. 2.
gestelt door 't woordtje U. Ieder ziet lichtelyk uit den Samen- De Bruidt.
hang van den Text/ dat hier zodanige uit het Lichamelyk Israel
verstaan worden/ die zich tot dien Bruidegom bekeeren zouden.
Want de alwyze Godt hadt besloten en belooft/ dat hy het gehele
Israël niet wilde verstoten/ maar dat 'er vele tot deze Geestelyke ge- Jes. VI. 13.
meenschap zouden aangenomen worden. Ook ziet deze belofte op
de Heidenen, die als enen wilden Olyf-boom in den goeden inge- Rom. XI.
ent zouden worden; in gevolge 't Raadt-besluit van den genen/ die
alle dingen werkt naar den Raadt zynes willens. Aan deze Perso-
nen belooft Jesus/ dat Hy zich met hen ondertrouwen wil. Ene De Ondertrouw.
ondertrouw of Verloving/ daar hier van gesproken wordt/ is on-
der de Menschen ene verbintenis tusschen een man en een vrouwe
tot echtelyke gemeenschap en liefde/ die zy malkanderen van weer-
kanten beloven. Doch die ondertrouw of verloving is voor zo
verre van de Bruiloft onderscheiden/ dat door 't eerste twee Perso-
nen slecht verkrygen tot echtelyke verbintenis/ maar door 't laaste/
namelyk de Bruiloft/ tot nader gemeenschap komen. Ene onder-
trouw is de verbintenis tot de Bruiloft/ die daar na zal gehouden
worden. Maar nu wordt de nauwe gemeenschap van de Kerk
met haren Jesus niet zonder grote redenen ene ondertrouw ge-
noemt. Want gelyk ene Bruidt door de ondertrouw den Bruide-
gom tot haren Man aanneemt/ en door ene oprechte toestemming
zich aan hem overgeeft/ op dat hy haren Bezitter/ en zy de zyne
altyt zou zyn en blyven; Zo geeft zich ook ene gelovige Ziel door
de Geestelyke ondertrouw aan haren Jesus volkomen over; Zy
neemt hem aan voor haar Heil en Deel/ voor haar eigendom en
enige vergenoeginge. Dit wordt ook by den Profeet Hosea in dezer

voo-

Hos. II. 23. voege uitgedrukt; Ik zal zeggen tot Lo-ammi; Gy zyt myn Volk;
Joh. I. 12. ende dat zal zeggen, ô myn Godt! En dus heeft hy magt gegeven, zo vele hem aangenomen hebben, Kinderen Godts te worden; namelyk, die in zynen Name geloven.
Hoe die geschiedt. Doch deze ondertrouw geschiedt (1) niet alleen met den mondt, maar ook met het Harte; gelyk dan alle Huwelyken, die dezen grondt niet hebben, gemeenlyk ongelukkig zyn. 't Is het Hart 't geen de Bruidegom eischt.
Prov. XXIII. 26. Daarom zegt hy; Myn Zone, geef my uw Harte. 't Hart moet naar Jesus trachten, 't Hart moet Jesus verkiezen; 't Hart moet
Eph. III. 17. hem aannemen, als deszelfs deel en eigendom; op dat hy door een waar Gelove daar in wonen mag.
Rom. X. 10. Want met het Harte gelooft men ter rechtvaardigheit. (2) Deze toestemming geschiedt vrywillig; Want een gedwonge Echt is gemeenlyk een ongelukkige Echt, en kan ook geenzints bestendig zyn, om dat de verloofde Personen in verwydering van Harten leven. Dus moet ook de toestemming der gelovige Zielen vrywillig aan Jesus geschieden, uit ene hartelyke hoogachting en begeerte tot den Here; want die Dorst heeft,
Openb. XXII. 17. kome; ende die wil, neme het Water des Levens om niet. Alhoewel nu de wille van een Zondaar van nature gantsch van hem afgekeert is, wort hy nochtans door Godts krachtige werkinge willig gemaakt, zo dat hy zegt; Naar U ô Here is de begeerte myner
Ps. XLII. 2. Ziele. Gelyk een Hart schreeuwt naar de Waterstromen, alzo schreeuwt myne Ziele tot U, ô Godt. (3) Deze ondertrouw moet met goedt overleg geschieden; want ook ene Waereldtsche ondertrouw, die zonder dezelve gedaan wordt, is zelden van goeden duur. Ene Jonkvrouw moet de hoedanigheit van haren Minnaar weten, zal zy een Huwelyk met genoegen aangaan. Zy moet zyne afkomst overdenken, of de hare met de zyne wel overeen koomt, gelyk ook hare inborst. Waarlyk, Toehoorders, een Christen moet ook alles wat tot deze Geestelyke ondertrouw behoort, wel overwegen. Hy moet de volmaakte Heiligheit van Christus wel bedenken, en ook of hy zich in allen delen met Hem gelykvormig wil gedragen. Dit gaf Josua aan de Oudsten in Israel in over-
Jos. XXIV. 19. weging, zeggende; Gy en zult den Here niet konnen dienen, want Hy is een heilig Godt. Indien een Christen dan in oprechtheit zeggen kan; Ik wil den Here dienen; zo is zyne toestemming goet. Christenen moeten alles wel bedenken, wat de Bruidegom te voren gezegt heeft, dat hen overkomen zal; Of zy gezint zyn lief en leet
Matth. XVI. 24. met hem uit te staan? En of zy zyn Kruis gewillig op zich willen nemen, en hem na volgen? (4) Deze ondertrouw moet geschieden aan Jesus alleen, met volkome afzegging van alle andere Medevryers. Want is de Bandt der Huwelyks-liefde zo teder en zo rein, dat die niet meer als de verbintenis van twe Harten toelaat;

zo

zo is het zeker ook deze Geestelyke Liefde-Bandt der gelovige Zielen met Christus; Hy/ en niemant anders moet ons Hart hebben. Hy is de enige Weg, de Waarheit en het Leven. Buiten hem is geen Hand. IV.
ander Heil, nog genen anderen naam den Menschen gegeven. En 12.
van hem zegt de oprechte Bruidt met Asaph; Heer! wien heb ik PCLXXIII.
neffens U in den Hemel? Neffens U en lust my ook niets op Aarde. 25.
(5) De toestemming der Bruidt moet ook vaardig geschieden; want hier heet het; Heden, indien gy zyne stemme hoort zo en verhardt Hebr. III.
uwe Herten niet; Zoekt den Here, terwyl Hy te vinden is; Roept 7. 8.
hem aan, terwyl Hy naby is. (6) Eindelyk moet de ondertrouw ook bestendig zyn/ en voor altyt geschieden. De Bruidt moet het Lam volgen/ waar het ook heen gaat/ en 't zelve getrouw blyven tot in de doot/ om de Kroon der Ere te ontfangen. Een Vrouw is niet ontslagen van den Man zo lang hy leeft. Dus mede/ dewyl Christus in eeuwigheit leeft/ moet zyne Bruidt hem ook eeuwig verbonden blyven. Indien ene oprechte Bruidt van Christus deze omstandigheden in acht neemt/ zo mag zy met recht zeggen; Myn Liefste is myn, en ik ben de zyne.

Omtrent deze Geestelyke ondertrouw komen twe Vragen voor. Eerst, waarom dezelve ene ondertrouw of verloving/ en gene Bruiloft wordt genoemt? Zonder twyffel geschiedt dit/ om dat de 2 Cor. II.
Bruidt hier maar eerst aan den Bruidegom belooft wordt/ en om dat de Gelovigen hier op Aarde nog gene onmiddelyke gemeenschap met Hem hebben. De Heer vermaakt zich hier wel met ons/ en wy ook dikwils met Hem; Doch alles geschiedt nog maar middelyk door zyn Woordt en Sakramenten. Maar wanneer eens de gewenschte Dagh zal komen/ dat de Gelovigen met Lichaam en Ziele Christus te gemoet gevoert zullen worden in de Wolken; O aangename Dagh! dan zal de Bruiloft des Lams zyn. De twede Vraag is; waarom hier staat/ dat Jesus zich met de Uitverkorenen ondertrouwen wil? Waarom dit Werk hem alleen wordt toegeschreven/ daar doch deze ondertrouw aan by de kanten geschiedt/ en ene wederzydtsche verloving is? Wy antwoorden; Het behoort tot het Voorrecht van den Man/ dat men zegt; dat de Bruidegom zich met de Bruidt ondertrouwt. Hier uit is te zien; Dat de Man het Hooft der Vrouwe, maar de Vrouw de Heer- 1 Cor. XI.
lykheit des Mans is; En dat Christus dus ook het Hooft is van 3. 7.
zyne Gemeente. Ook ziet men hier uit/ dat de Bruidegom Chris- Eph. I. 22.
tus Jesus de toestemming/ die door een waar Gelove geschiedt/ in zyne Bruidt werkt. Christus trekt de zynen, op dat zy hem na- Hogel. I. 4.
lopen. Want uit Genade zyn wy Zalig geworden door 't Gelove; Eph. II. 8.
en dat niet uit ons; het is Godts gave.

Het Huwelyks-Contract.

Nu is nog overig/ geliefde Toehoorders/ dat wy ook betrachten den aart en wyze hoedanig deze ondertrouw geschiedt. Hier van zegt de Heer door eerst; Ik zal u my ondertrouwen in eeuwigheit; Zo dat dezelve door altyt geschieden/ en nooit ophouden zal. Godt hadt zich eertydts wel met Israel ondertrouwt; maar niet in eeuwigheit. Geen wonder is het/ Aandachtige! dat 'er zo een groot onderscheit is/ tusschen de ondertrouw in 't Oude en Nieuwe Testament; Want (1) de eerste was met goeden en quaden/ uitverkorenen en verworpenen; maar deze geschiedt alleen met de Uitverkorenen Godts. (2) De eerste wierdt bekrachtigt door 't Bloedt der Bokken en Kalveren; maar deze door 't dierbaar Bloedt des Middelaars zelfs/ waar door hy in eeuwigheit volmaakt heeft de gene die geheiligt worden. (3) Ja deze ondertrouw is eeuwig/ om dat zy rust op de aangebragte eeuwige Gerechtigheit. Daarom voegt de Heer daar by; Ik zal u my ondertrouwen in Gerechtigheit. Schoon dit Woordt somtydts de wezendtlyke Heiligheit van Godt betekent/ zo geeft het nochtans/ wanneer het op de dadelyke behoudenis des Zondaars doelt/ het recht te kennen/ dat dezelve tot de gemeenschap met Godt heeft. Deze Gerechtigheit spruit uit de volmaakte Gehoorzaamheit en 't Lyden van Christus/ 't geen δικαίωμα genaamt wordt. Dus is dan de Verdienste van Christus de Gerechtigheit. Want wanneer een Zondaar zyne toevlucht tot Hem neemt/ wordt deze Verdienste hem toegerekent/ op zyne rekening gestelt/ en 't verdiende recht tot het Leven hem toegewezen. Om die reden wordt Jesus genoemt; De Heer, onze Gerechtigheit. Want hy is ons rechtvaardigheit van Godt geworden, op dat wy door hem de rechtvaardigheit zouden verkrygen die voor Godt geldt. Voorts wordt hier in onzen Text by gevoegt; en in Gerichte. Waar door te kennen gegeven wordt/ dat Godt als Rechter deze Gerechtigheit toewyst in gevolge van den eisch der Wet. Ook doet deze Voorstelling ons zien/ dat de volkome Gerechtigheit aangebragt/ en het Recht der Wet vervult is. Ten derden geschiedt deze Geestelyke ondertrouw in Goedertierenheit en Barmhartigheden. In Goedertierenheit, om aan te tonen/ dat dezelve ons uit enkele goedtheit en Liefde wedervaart; zo dat men hier wel zeggen mag; Godt bemint de zynen/ om dat Hy hen van eeuwigheit heeft lief gehadt; dat is/ naar 't welbehagen zynes willens; dewyl Hy in hen betoont, den uitnemenden rykdom zyner Genade. En in barmhertigheden. Gelyk Goedertierenheit alle Verdiensten uitsluit/ zo wordt hier ook door barmhartigheit/ den elendigen staat eens Schepzels onderstelt en voor ogen gehouden. Eigentlyk gezegt/ is Godt gene Hartstogten onderworpen; maar wanneer de Heer eenen elen-

Jerem. XXXI. 32.

Deut XXI.

Hebr. X. 14.

Dan. IX. 28.

Rom. V. 18.

Jerem. XXIII. 6.

1 Cor. I. 30.

Rom. VIII. 4.

Deut. VII. 8.

Eph. I. 5.

II. 7.

gen Zondaar te hulp komt / zo wordt deze Daadt barmhar-
t genoemt. Ja / dit woordt wordt in gevolge den Grondt-
t 't meerder getal / door barmhartigheden uitgedrukt / om aan
zen / dat Godt zeer ryk is in barmhartigheit / en dat hy den Rom. IX.
m zyner heerlykheit wil bekent maken, over de Vaten der 23.
artigheit, die hy te voren bereidt heeft tot heerlykheit. Voorts
edt deze Geestelyke ondertrouw ook in Gelove. Het Gelove /
chtige Toehoorders / is eigentlyk de Liefde-bandt / door wel-
Bruidt aan haren Bruidegom verbonden wordt. Want /
eer ene gelovige Ziel haren erkenden Bruidegom aanneemt /
t Gelove de Handt / die zy Hem toereikt / en waar mede zy
eisch toestemt. Dit wordt genoemt een aannemen. 1 Joh. V. 9.
ndelyk wordt by dit alles nog gevoegt; Ende gy zult den Here De Voorrechten der ondertrouwden.
en. Hier wordt gesproken van enen Here, van Jehovah, den
/ die onveranderlyk is in zyne beloften; Van den algenoeg-
n Godt / die den rykdom zyner volmaaktheden / die Hy van
igheit bezit / tot des Zondaars beste wil besteden. Dezen
zullen de ondertrouwden kennen / niet met ene blote kennisse /
in volkome overtuiging / gelyk Job, die zeide; Ik weet, myn Job XIX.
sser leeft; ende hy zal de laatste over het stof opstaan. Ende als 25, 26, 27.
myne Huit dit doorknaagt zullen hebben, zal ik uit myn Vleesch
aanschouwen. Den welken ik voor my aanschouwen zal,
myne ogen zien zullen, en niet een vreemde. En gelyk Pau-
die betuigde; Ik weet wien ik gelooft hebbe, ende ik ben ver- 2 Tim. I.
t, dat hy magtig is, myn Pandt by Hem weggelegt, te bewa- 12.
ot dien Dagh. Zy zullen den Here kennen als hunnen Here /
welken zy deel en gemeenschap hebben. Zy zullen Hem ken- Jerem. XXXI.
met ene liefderyke kennisse. Voorts is in onzen Text de drie- Joh. XVII.
ge herhaling van 't woordt ondertrouwen aan te merken. De
is / waarom dit zo dikwils herhaalt wordt? De Geleerde
t R. D. Kimchi is van gedachte / dat hier gedoelt wordt op
rievoudige Verlossinge Israëls. (1) Uit Egipte, (2) uit Babel,
3) die zy nog verwachten. Doch dit is niet waardig te weder-
n. Want / behalven dat de Profeet van ene aanstaande on-
nis spreekt; zo moest ook de eerste in eeuwigheit geschiedt
en dus zouden de tweede en derde niet noodzakelyk wezen.
onder onze Godtgeleerden / en geenzints van de minste geacht-
Mannen / zyn van gevoelen / dat hier gezien wordt op de H.
-eenheit, en derzelver verscheidene werkingen / in 't bevorderen
Zaligheit. En waarlyk / de overdenking hier van moet zeer
en aangenaam voor ene gelovige Ziel zyn. Want (1) De
r, als de eeuwige Majesteit / zegt; Ik zal u my ondertrouwen
eeuwigheit, en u door mynen Zoon tot de Zalige eeuwigheit

brengen. (2) De Zoon zegt; Ik zal u my ondertrouwen in gerech-
tigheit en gerichte; in goedertierenheit en barmhartigheden; om dat
hy de Heer onze gerechtigheit is/ en de barmhartige Hoge-priester.
(3) De H. Geest zegt; Ik zal u my ondertrouwen in Gelove; om
dat Hy 't Gelove in onze Harten werkt/ en daarom ook den Geest
2 Cor. IV. 13. des Geloofs wordt genoemt. Indien andere deze gedachten niet
mogten behagen/ komen zy denken/ dat deze drievoudige herha-
ling geschiedt/ om de zekerheit der zake te doen verstaan. Leert
hier uit de volgende Waarheden; (1) Dat deze ondertrouw geen-
zints ene Lichamelyke gemeenschap is. En (2) dat ieder niet met
den Here ondertrouwt wordt. Want onder de tien Maagden vin-
den wy dat vyf dwaze zyn/ die zich wel inbeelden dat zy onder-
trouwt zyn; maar die/ wanneer de Bruidegom komt/ deze Aan-
Matth. XXV. 12. spraak horen moeten; Ik en kenne u niet.

TOEPASSING.

Bestraffing der Mondt-Christenen. Begeert gy nu te weten/ Geliefden/ welke dan ware onder-
trouwden of verloofden zyn; ik zal 't u voorstellen/ luistert met
oplettenheit. Weest getrouw in uwe eige zaak/ en ziet op u zel-
ven/ of gy ook wel onder dit getal zyt. Ik/ als een onwaardig
Dienaar van mynen Jesus/ kan niemant in 't Hart zien; Doch
wyl Hy ook my nevens anderen bevolen heeft/ Hem ene reine
Bruidt toe te brengen; zo leert Hy ons in zyn Woordt/ welke
Ken-tekenen 'er zyn/ aan welke men ene valsche Delila van ene
getrouwe Rebecca, en de Dochteren Zions van de Dochteren Jeru-
salems onderkennen kan. Ik zegge dan eerst in 't algemeen (de
Zondaars zelfs zullen my hier in gelyk moeten geven) dat die/
welke zich aan Christus niet willen overgeven/ ook in gene onder-
Joh. I. 11. trouw met Hem zyn. En van deze wordt gezegt; Hy is gekomen
tot het zyne; maar de zyne hebben Hem niet aangenomen. In 't
byzonder zyn gene ondertrouwden des Heren (1) alle onwetenden,
die gene kennisse van hunne eigene elende/ nog van Godt/ nog
van den Middelaar des Verbondts/ nog van 't zaligmakendt Ge-
loof hebben/ en dus ook niet van het gene de Heer in zyne onder-
Eph. V. 11. trouw eischt. Zulke Menschen zyn enkel Duisternis; en daarom
hebben zy met Christus/ die 't Licht is/ gantschelyk gene gemeen-
schap. De Heer zegt in onzen Text; Dat de ondertrouwde Hem
kennen zullen; Zy alle zullen Hem kennen, van den kleinsten tot
den grootsten. (2) Onder 't getal der ondertrouwden behoren ook
geenzints zulken/ die wel toestemming geven; doch alleen met den
Mondt en niet met het Hart. Met den Mondt en de Lippen ver-
kiezen zy Jesus/ maar met hunne Harten de Waereldt. De Mondt
zegt

egt ja, en 't Hart neen. Van deze mag men wel zeggen; Dit
'olk nadert tot my met zynen Monde, en eert my met zyne Lip-
en, maar hun Hart is verre van my. (3) Ook zyn dat gene onder-
rouwden/ die zelfs met het Hart wel toestemmen; doch niet vry-
villig, maar uit noodt en dwang. Krankheden/ Hongers-noodt/
Levens-gevaar en Gewetens-angst/ doen menig iets zeggen en be-
loven/ dat hy niet gedaan zou hebben/ indien hy buiten noodt wa-
e geweest. Dit zien wy aan godtloos Scheeps-Volk en andere
oekeloze Zondaren/ wanneer Windt en Golven zich verheffen/
n 't Schip nu Hemelwaarts doen steigen/ dan weder in den af-
ront stoten; zo dat zy niet anders verwachten als te zullen ver-
aan. Of wanneer anderen door hun Gewete benaut worden/
n dat de doot komt/ dan zoekt men alle zyne Gebede-boeken voor
en dagh/ en dan wil men schielyk vroom worden. Dan moeten
e Leraars komen/ om een beangst Gewete te troosten; Dan
oet men gelofte/ zo Godt hem uit dit gevaar wil redden/ en weder
it gezondtheit brengen/ dat zy dan gestadig in zyne Wegen zullen
andelen. Maar zo dra heeft men den Voet niet op het droge ge-
t/ of is uit zyn Krank-bedt opgestaan/ of men gaat weder zynen
uden gang; ja somtydts nog veel erger. Zouden dat ondertrouw-
en des Heren zyn? En wat dunkt u van zulke Avondtmaal-gan-
ers/ die niet uit ene ware begeerte/ maar ten dele uit gewoonte/
n ten dele door een ongerust Gewete geperst/ aan de Tafel des
Heren komen; doch daar na wel haast tonen/ dat het van niet veel
racht by hen is geweest. Oordeelt zelfs/ of dat ondertrouw-
en des Heren zyn? (4) Insgelyks zyn 't gene ondertrouwden/ die
Jesus niet begeren/ als haren enigen Bruidegom; maar nevens Hem
ndere Mannen nalopen. Zy verkiezen nog enige andere dingen
uiten Hem/ als Ere/ Rykdom/ Aardtsch vermaak en Menschen-
unst; daar nochtans de Heilant uitdrukkelyk zegt; Dat niemant Matth. VI. 24.
we Heren te gelyk kan dienen. Daarom/ ô afvallig Volk! is
Baäl uwe Man? Is de Waereldt uwe Bruidegom? Hebt gy u
met de Aardtsche ydelheden verlooft en verbonden? Vaart maar
voort/ en verblydt u in uwe Jeugt, eer de quade dagen komen;
maar weet/ dat de Man/ dien gy lief hebt/ u haast tot uw ver-
derf verlaten zal; En wanneer dan de regte Bruidegom komt/ zal
y u als ene trouwloze van zyn Aangezicht verstoten. (5) Zyn
ulken ook met Jesus ondertrouwt/ die niet begeren/ dat hy aan-
tonts hare Bruidegom zal worden, maar hare toestemming van
ydt tot tydt verschuiven? Zy zouden met Bileam de doot der op-
rechten wel willen sterven; maar om als rechtvaardigen te leven
hebben zy geen behagen. Zy denken/ Jesus moet wel wachten/
n zal hen wel aannemen/ na dat zy nog een tydt lang zich moede

en zat met hunne zonden geboeleert hebben; na dat zy zich nog wat hebben vermaakt in de Waereldt, en nog meer Geldt en Goedt by een hebben geschraapt. Dan zullen zy zich tot Jesus begeven. Maar is dat niet den Bruidegom te versmaden en te bespotten, als men Hem, terwyl Hy zyne handt uitsteekt, den rug toekeert? Weest verzekert, dat Hy ook zyn Aangezicht van u afwenden zal, wanneer gy Hem zult zoeken. (6) Eindelyk zyn ook niet onder 't getal der ondertrouwden, die Jesus niet in alle tyden stantvastig voor haren Bezitter en Bruidegom aannemen. Gaat het met zulke Menschen voorspoedig, zo volgen zy hem vlytig; Maar moet de Bruidegom in 't Recht-huis van Waereldtsche bespotting gaan; leidt men Hem over Kidron, de Beek van bedroefde vervolginge; moet men met Simon van Cirene zyn Kruis op zich nemen, en in allerhande versmaatheit hem navolgen op Golgatha; dan staat hen 't Gezelschap van Jesus niet langer aan, maar dan keert men weder naar 't Jerusalem der Waereldtsche ydelheden. Oordeelt nu ook, of zulke Disch-genoten ondertrouwden des Heeren zyn, die zich slechts voor een dagh of twe vroom en zedig gedragen, maar kort daar na weder met de Zwynen in den dreck wentelen? In waarheit; Indien gy geen ernstig voornemen by u hebt, om in het toekomende uwe bekende zonden na te laten, en u zelven tot den Dienst des Heeren, en aan zyne oprechte Liefde over te geven, za was 't veel beter geweest, dat gy deze Verbondts-tekenen nooit in uwen Mondt hadt genomen, wegens 't groot gevaar, dat alle onwaardige Avondtmaal-gangers boven 't hooft hangt.

Vermaning tot rechtschapen ondertrouw.

Handelt nu getrouw met u zelven. Onderzoekt den staat uwer Zielen, of gy wel in deze ondertrouw en Geestelyke verbintenis met Jesus Christus zyt. Begeert gy hier toe opgewekt te worden, zo geeft acht op de volgende Beweeg-redenen; Zo lang gy nog niet aan Jesus verlooft zyt, zyt gy verlooft aan de Wet, en die is dan uwe Man. Maar weet gy wel, wat strenge Geboden deze u voorschryft? Zeker, deze Doorn-roede van Moses, en dit yzer Jok zal voor uwe door den Val verzwakte Schouderen veel te zwaar vallen. En ô, dat gy bedacht, dat gy dan ook onder de straf der zonde ligt! Hebt gy de schrikkelyke woorden der Wet niet gehoort; Vervloekt zy, die de woorden dezer Wet niet en zal bevestigen, doende dezelve. En ach Zondaar! wat einde zal 't met u nemen, wanneer de tydt uwes doots komt? Wanneer uw Gewete zal ontwaken? Hoe zal 't gaan, wanneer gy ten dage des Oordeels, met uwe zware Zonden-schult beladen, voor Godts Rechter-stoel zult moeten verschynen? Zult gy den strengen Rechter dan op duizendt wel een konnen antwoorden? En zult gy dan niet volgens uitspraak van uw eige Gewete moeten verloren gaan?

Deut. XXVII. 26.

Maar

Maar van dit alles zult gy vry wezen / zo haast gy met den Bruidegom Jesus verlooft zult zyn. Want door Hem wordt uwe zonde weggenomen; door Hem wordt gy van de straf der zonde vry gesproken / en 't is door Hem / dat gy met vrymoedigheit voor den Genade-Throon zult konnen naderen! Overweegt doch de hoedanigheit van den Perſoon, met wien gy in een Verbondt treedt; Hy Pſ. XLV. 3.
is ſchoonder dan alle Menſchen-Kinderen. Merkt gy hem aan als Godt, zo is hy zonder twyffel oneindig schoon / dewyl hy het Beeldt Col. I. 15.
des onzienlyken Godts is; Het afſchynzel zyner heerlykheit, en het uitgedrukte Beeldt zyner zelfſtandigheit. Merkt gy Hem aan als Hebr. I. 3.
Menſch, zo is Hy ook de schoonheit zelve; want Hy is heilig, on- Hebr. VII. 26.
nozel, onbeſmet, en afgeſcheiden van de Zondaren. Op hem ruſt de Jeſ. XI. 2.
Geest der Wysheit en des Verſtandts. Hy is blank en root. Blank Hogel. V. 10-15.
wegens de volmaakte Heiligheit; Root wegens zyne bloedige verdienste. Zyne Hair-lokken zyn gekrult; Zyne ogen zyn als der Duiven. Zyne Waugen zyn als een Beddeke van Speceryen; Zyne Lippen zyn als Lelien, druipende van vloeiende Myrrhe; Zyne Handen als goudene Ringen, gevult met Turkois; Zyn Buik als blinkend Elpenbeen; Zyne Schinkelen als Marmer pilaren, gegrondt op Voeten van het dichtſte Goudt; Zyne Geſtalte als de Libanon, uitverkoren als de Cederen. Zulk een is myn Liefſte; Ja zulk een is myn Vriendt, gy Dochters van Jeruſalem. Ziet daar / de schoonheit uwes Bruidegoms! Oordeelt nu zelfs / of hy niet beminnenswaardig is? En gelyk hy schoon is / zo is Hy ook aangenaam. Hoe zoet en vriendelyk is de Stem / met welke Hy den Zondaar tot zich roept; Komt herwaarts tot my, alle die vermoeit en belaſt Matth. XI. 28.
zyt; Ik zal u ruſte geven. Komt, koopt zonder Geldt en zonder Prys, Wyn en Melk. Hy verbreekt het gekrookte Riet niet, nog Jeſ. LV. 1.
bluſcht de glimmende Vlaswiek uit. Voorts / gelyk Jesus de allerschoonste en aangenaamste is / zo is Hy ook de allerrykſte. Want hy is een Erfgenaam van alles. Eindelyk / hy is van den hoogſten Hebr. I. 2.
Adel. Aanmerken wy zyne Godtheit; zo is Hy van eeuwigheit van zynen Vader geteelt; en heeft het genen roof geacht Gode even Phil. II. 6.
gelyk te zyn. Aanmerken wy zyne Menſchheit; zo is Hy uit Koninklyk Zaat / uit David en Hiskia; ja uit Abraham gesproten. Wat Rom. IX. 5.
meer is / Hy is zelf een Koning, en de Vader heeft alle dingen aan Hem onderworpen. Indien nu alle deze Voor-rechten u nog niet bewegen konnen; zo bedenkt / dat gy / waarde Disch-genoten / tegenwoordig voor des Heren Tafel staat. Gy ziet daar voor uwe ogen de Verbondts-tekenen en den Trouw-ring / met welken de Bruidegom zich met u ondertrouwen wil. Gy ziet en hoort tegenwoordig tot u spreken de Vrede-Bode Eliezer / die niets meer wenscht nog verlangt / dan om u gelyk ene reine Maagt zynen Here voor

te

te stellen. Ziet! Jesus uwe Heilandt steekt zelf zyne Handt uit, om zich met u in den Echt te begeven. Indien iemant onder u zeggen mogt; Ach! wy zyn verkocht onder de zonde, en hebben geen Recht om tot Jesus te komen; Zo weet, dat Hy de Here onze Gerechtigheit is. Indien een Zondaar klagen mogt; Ach! ik ben zo vol boosheit, en met zo vele zonden beladen; die bedenke, dat de Bruidegom zich met hem ondertrouwen wil in Barmhartigheit. Al zyn uwe overtredingen groot; Godts barmhartigheit is nog veel groter. Indien een Zondaar denke mogt; Wanneer ik my met Hem ondertrouwt hadt, zou ik mogelyk daar na ontrouw konnen worden, en dus zou het laatste erger dan 't eerste zyn; Zo weet, dat Jesus zich met u ondertrouwen wil in eeuwigheit. Hy wil een eeuwig Verbondt met u maken, en niemant zal u uit zyne Handt rukken. Bergen zullen wyken en Heuvelen heen vallen, (zeit hy) maar myne goedertierenheit zal van u niet wyken. Misschien zoudt gy nu konnen vragen; Wat staat ons te doen, om tot deze ondertrouw te geraken? Daar op antwoorde ik, niet anders, als vrywillig en met welbedachtheit toe te stemmen, wat Jesus Christus van ons eischt. Hy roept u tegenwoordig toe, en biedt zich zelven aan, om u tot Godt zynen Vader te brengen. Hy zegt tot u; Ik wil u zalig maken uit enkele Genade. Antwoordt dan; Ja Here, hier ben ik; Trek my van alle Waereldtsche verhinderingen af, ik wensch nog verlange niets meer als een Voorwerp uwer Genade te zyn. Verzuimt geen middel nog gelegenheit om u met Jesus te verbinden, zo wel door zyn Woordt, als wel inzonderheit door zyn H. Avondtmaal; want in 't zelve geeft hy zich aan uwe Zielen over; Ontfangt hem dan in de armen uwes Geloofs. Houdt Hem vast met de Bandt der Liefde, en toont, dat gy alles buiten Hem voor schade en drek acht. Bewyst uw verlangen naar zyne nadere gemeenschap, en daar by ook de Liefde tegen uwe Broederen; want daar aan zal men bekennen of gy des Heren Discipelen zyt. Werpt ook alle uwe zwarigheden op Hem; Hy zal zorge voor u dragen. Indien gy dit doet, zo kunt gy verzekert zyn, dat gy niet alleen als waardige Disch-genoten aan de Tafel des Heren zult verschynen, maar dat gy ook zyne Genade en liefderyke gemeenschap zult ondervinden. Hy zal u, als zyne Kinderen, in de armen nemen, zo dat u niets zal overkomen buiten zynen wil; ja alles zal tot uwe Zaligheit moeten dienen. Zelfs zal de doot u niet konnen schaden, maar sterven zal u gewin zyn; want gy zult in den Here sterven. Zalig zult gy zyn van 't ogenblik uwes doots af; en gy zult met de wyze Maagden op de Bruiloft des Lams, ter ere van uwen Bruidegom, een eeuwig Liedt zingen. Amen.

Joh. X. 28.
Jes. LIV. 10.
Joh. XIII. 35.
Rom. VIII. 28.
Philip. I. 21.

G E-

GEBEDT.

Jehovah Zebaoth, algenoegzame Godt! die U in Uwen Zone
sus Christus over den armen Zondaar wilt ontfermen. Ziet! wy
omen op den Dagh dezer Geestelyke Bruiloft, door Uw Woordt
nodigt, niet in ene volmaaktheit der Engelen, gelyk onze eerste
uders in 't Paradys, maar echter in Kinderlyke oprechtheit. O Je-
s, die tegenwoordig waart op ene Cananeesche Bruiloft; weest
ok midden onder ons, die hier in Uwen Name vergadert zyn, en
ilig ook onze Byeenkomst; heilig onze Harten, heilig onze Ge-
chten, en alle onze Daden, die wy tot Uwes Naams Ere, tot
rking van ons zwak Gelove, en betering onzes Levens voorne-
en. Laat dit doch voor U ene gelegenheit zyn, om Uwe Won-
ren aan ons te betonen, en om ons Geestelyk gebrek door de vol-
it uwer Genade te vergoeden. Laat het ook voor ons ene gelegenheit
n, om ons Doop-Verbondt te vernieuwen, ons Gelove te vermeerde-
n, ons Hart te versterken, en onzen Wandel in Liefde en oprecht-
it onstraflyk te maken. Versma ons doch niet in onze armoede,
ant *in U woont de volheit der Godtheit Lichamelyk*. Ach, laat ons
den doch ryk worden *van de Goederen Uwes Huizes!* Laat ons
*eugde en blyschap horen, op dat de Beenderen zich verheugen, die
verbryzelt hebt, en wy ons in den Here, Here, verblyden mogen.*
Immanuel! zoete lust onzes Harten, vreugde en vergenoeginge
zer Zielen, dierbaarste Schat! hoogste Goedt! Ach, hoe verheugt zyn
y inwendig dat wy zo een Ziele-Bruidegom hebben, *die heilig, onnozel
onbesmet is!* Wel is waar, dat wy niet waardig zyn de Liefde,
e gy ons van eeuwigheit toegedragen hebt, toen wy nog in ons
iet waren, in een tydt, dat wy *in ons Bloedt lagen. Wat zyn wy,
ere, en wat is doch onzes Vaders Huis?* Wy hadden immers gene
daante, wy waren *arm*, *blindt*, en *naakt*. Zullen wy dan de eer
nieten, van met U, ô Koning des Hemels en der Aarde, ô Glans
r Heerlykheit, en Zoon des levendigen Godts, ondertrouwt te
orden? Doch dewyl het U behaagt, U met ons en ons met U te
renigen, zo geschiede Uwe wil. Ziet! hier is ons Hart, het beste
t wy in onze armoede hebben; maak het tot Uwen Tempel. Geef
at Gy gebiedt, en gebiedt wat Gy wilt, zo zal Uwe wil en de onze
n en dezelve zyn. Heer! Gy kendt ons Hart: Gy zyt een Bruide-
m, *die Harten en Nieren beproeft. Gy weet* immers *dat wy U lief
bben*; wat vragen wy nu naar Hemel en Aarde, daar Gy, ô Godt
s Hemels en der Aarde, onze Vriendt zyt. De Waereldt mag ver-
ft worden op hare vergankelyke ydelheden, die bedriegelyker
n een Droom zyn; Ons Vermaak en onze Vreugde zal in U wezen,

wiens Liefde sterker is dan de doot, en vuriger dan een Vlamme des Heren. Weg, snode Waereldt! Uwe lonken zyn louter strikken; Uw Liefkozen is een Sirene-Gezang, en Uw Glans is als die der Appelen van Sodom, uitwendig schoon, inwendig vol Stof en Asch. *Jesus* zal ons Hart hebben; Hy zal 't alleen hebben; Hy zal het eeuwig hebben; De doot zal ons niet konnen scheiden. Ach, gy dierbaarste Ziele-Schat! Blaas ons glimmendt vonkje van Liefde aan, dat het brandt als een vlamme des Heren, als een heilig vuur, dat nooit verteert. Wy breiden de armen onzes Geloofs uit; Wy omhelzen U, en drukken U op ons Hart; Wy treden voor Uwen Genade-Throon, en nemen met vreugde den Trouw-ring, de dierbare Verbondts-Zegelen aan. Houdt het ons ten goede, indien wy uit zwakheit daar niet aandachtig nog eerbiedig genoeg verschynen; want gy kent onze onvolmaaktheit, doch ook onze oprechtheit. Ach! wanneer zal doch eens de Dagh van de grote *Bruiloft des Lams* komen, op welken Gy ons in Uwes Vaders Huis zult brengen! *Gelyk een Hert schreeuwt naar de Waterstromen, alzo schreeuwt onze Ziele tot U, ô Godt!* wanneer zullen wy daar doch komen, alwaar wy U volmaaktelyk zullen lief hebben? Ach! verhoor doch de stemme van Uwe Bruidt; *Kom doch, kom Here Jesus, kom haastelyk.* Nu, wy naderen tot Uwen Genade-Throon. Ach! gun ons een genadig Aangezicht, op dat wy zien en smaken, hoe vriendelyk gy Here zyt. Wy komen met een waar Gelove op Uwe dierbare Verdienste; wy komen in oprechte Liefde; wy komen in een vast voornemen, om in het toekomende enen Godtzaligen Wandel te leiden. Here Jesus! U willen wy leven, U willen wy sterven, en Uwe willen wy zyn in doot en leven. Amen. Onze Vader, enz.

JESUS DE BESTE VERZORGER.

Na het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

INdien gy de Gave Godts kendet, ende wie Hy is, die tot u zegt, geef my drinken; zo zoudt gy van Hem hebben begeert, ende Hy zoude u levende Water gegeven hebben. Dus sprak Jesus tot de Samaritaansche Vrouw aan de Fonteine. De Heilant nam gelegenheit op 't Aardtsche ater / van de noodtzakelykheit van het Water des levens / en der e Leer des Geloofs in den Messias / te spreken / dien Hy ook Samaritanen niet onttrekken wilde / indien zy zelfs maar naar n verlangden. Zekerlyk is Jesus de beste Gave Godts, en ene ve die Hemel en Aarde overtreft. Zekerlyk is zyn Woordt ook beste Water des Levens, dat afgematte Zielen verquikt / op dat in de dorre Woestyne dezer Waereldt niet versmachten / maar nne reize naar 't eeuwig Vaderlant des Hemels kloekmoedig men voortzetten. Om hier van meerder / enz. Joh. IV. 10. Jesus, de beste Gave.

Onze Vader, enz.

TEXT. PROV. VIII. VS. 21.

Op dat Ik myne Liefhebbers doe be-erven dat bestendig is; en ik zal hunne Schat-kameren vervullen.

TWEDE INLEIDING.

Daar zyn meer Arme als Ryke.

Mogelyk zal het in den eersten opslag vreemdt voorkomen/ als ik zegge/ dat 'er meer Armen als Ryken onder ons zyn. Daar zyn driederlei Armen; (1) Armen van tydelyke Goederen. (2) Armen van Geloof en goede Werken. (3) Armen van Geeste. Lichamelyke Armen zyn niet alleen zulken/ die hun Broodt aan de Deuren moeten zoeken; wy hebben reden Godt te danken/ dat 'er/ zo veel ik weet/ zodanigen onder ons niet gevonden worden/ om dat door de goede voorzorg en mildtheit der Gemeente/ onze Huis-armen zo worden onderhouden/ dat 'er geen Bedelaar onder ons/ gelyk in Israël/ gevonden wordt/ die 'er zyn Dagh-werk van behoeft te maken/ om zyn Broodt aan de Deuren te zoeken; hoewel het wel te wenschen ware/ dat men op 't Leven der Armen wat nauwer acht sloeg/ en dat de Aalmoezen van velen beter aangewendt wierden. Ik zegge/ zulke zyn niet alleen Lichamelyke Armen; maar ook anderen/ die zich in kommerlyke en neringloze Tyden sober behelpen moeten/ en veel werk hebben/ om met de hunnen eerlyk door de Waereldt te komen/ en ieder te konnen voldoen. Armen van Geloof en goede Werken zyn zodanigen/ die/ zonder boetvaardigheit en ware Bekeering/ in hunne gewone Zonden voortgaan/ en zeker en reukeloos in de Waereldt heen leven. Zulke Menschen zyn in waarheit doot-arm/ schoon zy in dit Leven Gelt en Goet genoeg hebben; om dat hen de Genade Godts ontbreekt/ die nochtans de beste Schat is; om dat zy de Liefde van Jesus niet hebben/ die de beste Rykdom is; en om dat zy de grote winst niet bezitten van Godtzaligheit met vergenoeginge. In der daat/ zulke Menschen zyn te beklagen. De derde soort van Armen zyn/ die arm van Geeste zyn. Van deze zegt Christus; Dat ze Zalig zyn. En dit zyn zodanigen/ die in ware Zelf-verloochening/ al het Aardtsche voor schade en drek achten; die hunne eigene Gerechtigheit voor niets rekenen/ en hunnen enigen Rykdom in de toegerekende Gerechtigheit van Jesus stellen; die zich op gene Waereldtsche zaken verlaten/ 't zy op Gelt en Goedt/ of Menschen-gunst/ maar alleen op de Genade van hunnen Godt

Matth. V. 3.

voor 't overige hun Kruis / dat de Heer hen in dit Leven gelieft te leggen / in stilte en vertrouwen / met Christelyke onderwering en gedult dragen. Wy komt te binnen / dat ik in ene nabure Landt-Stadt op een zeker Uithang-bordt deze woorden gelezen hebbe; Ene Herberg der Armen. Aldus mogen wy Godts Kerk wel noemen. Jeder ga maar in zich zelven / en beproeve zich / onder wat soort van Armen hy behoort. Ik houde die voor gelukkigsten / die van de derde of laatste zyn; want op deze ziet de rtlyke Belofte in onzen Text; Ik doe myne Liefhebbers be-erven t bestendig is, en ik zal hunne Schat-kameren vervullen. Deze verzorging van Jesus Liefhebbers zullen wy in de breze des ten betrachten.

, Maar Gy, Here Jesus! verzorg ons, zo zyn wy wel verzorgt. *Doe ons be-erven dat bestendig is*, ô allerbeste verzorger! zo zullen wy tydelyk en eeuwig gelukkig zyn. Amen.

VERKLARING.

Omnibus omnia: Allen alles, kan men van den Palm-boom zeggen / want van het Sap den dorstigen drenkt / de Vrucht den hongerigen spyst / en de Bast den naakten kleedt. Dit zelve kan men zeggen van Christus; Omnibus omnia: Hy is alles voor allen. Daarom getuigt ook de opperste Wysheit in onzen Text; Ik doe myne Liefhebbers be-erven dat bestendig is, en ik zal hunne Schatkameren vervullen. Hier vinden wy ene volkome verzorging. (1) Die verzorgt, is de Hemelsche Wysheit. (2) Die verzorgt worden, zyn de, die haar lief hebben. En (3) de aardt of wyze van verzorging is; Ik doe hen be-erven dat bestendig is, en zal hunne Schatkameren vervullen. Verdeling.

De eeuwige en zelfstandige Wysheit, de Zone Godts / die hy Johannes het Woordt genoemt wordt / spreekt in dit heerlyk Text-capittel / en voorzegt de voortreffelyke Goederen des Nieuwen Testaments. Zy spreekt Vorstelyke dingen, en wat met de Wysheit van den Koning des Bergs Zions overeenkomt. Dat door de Wysheit geen blote eigenschap van Godt verstaan wordt / gelyk Socinus meent / maar den Zone Godts zelven / blykt uit de beschryving / also zy zegt; Ik ben van eeuwigheit af gezalft geweest. Vs. 23. / toen de Here de Grondtvesten der Aarde stelde, was ik een Voesterling by Hem, ende ik was dagelyks zyne vermakinge, t'aller tyt voor zyn Aangezicht spelende, spelende in de Waereldt zynes Aardtryks; ende myne vermakingen zyn met der Menschen-Kinderen. Vs. 29, 30, 31. In 't volgende Capittel komt zy voor / als bouwende haar De verzorgende Wysheit. Joh. 1.

 Huis,

Huis, en veſtigende hare zeven Pilaren, dat is/ de Kerke des Nieu-
wen Teſtaments, afgedeelt in zeven Tydt-beſtekken; als haar Vee
ſlagtende, hare Tafel bereidende, en haren Wyn mengende; 't geen
alle Daden en verrichtingen/ niet van ene eigenſchap/ maar van
een Perſoon zelf zyn/ namelyk van den Zone Godts/ die de God-
1 Cor. I. 24. delyke Wysheit wordt genoemt. Ja Chriſtus noemt zich zelven
aldus/ zeggende; De Wysheit is gerechtvaardigt geworden van hare
Matth. XI. 19. Kinderen.

De Liefhebbers der eeuwige Wysheit. Nu/ deze Wysheit belooft te zullen verzorgen/ die haar lief heb-
ben. Want/ dus zegt zy ook op ene andere plaats even voor on-
zen Text; Ik hebbe lief die my lief hebben, ende die my vroeg zoe-
Vs. 17. ken zullen my vinden. De eeuwige Wysheit lief te hebben/ is te
zeggen; Jeſus, als den Middelaar des Genade-Verbondts wel te ken-
nen, zo als hy zich in zyn Woordt heeft geopenbaart. 't Is te
zeggen/ enen waren honger en dorſt naar de Gerechtigheit te heb-
Matth. V. 6. ben; in Jeſus te geloven en tot Hem te komen. 't Is te zeggen/
zyn Woordt lief te hebben, en zyne Geboden in acht te nemen;
Joh. XIV. 21. Die myne Geboden heeft, ende dezelve bewaart, die is 't die my
lief heeft, (is zyn getuigenis.) En/ zo iemant my lief heeft, die
Vs. 23. zal myn Woordt bewaren. Jeſus lief te hebben/ is ook te zeggen/
met Leer en Leven zynen Naaſten tot Hem zoeken te brengen.
Joh. XXI. 16. Want/ zo zegt hy tot Petrus; Simon Jona Zoon, hebt gy my
lief; zo weidt myne Schapen. Insgelyks behoort onder Jeſus lief
te hebben/ dat men zich ſtandvaſtig aan Hem houde in lief en in leet,
Rom. VIII. 39. zo/ dat niets ons van zyne Liefde ſcheiden kan.

Hoe de eeuwige Wysheit de Menſchen doet beërven. Die dus Jeſus de Wysheit lief hebben/ dezelve wil hy verzor-
gen. Daarom zegt hy; Ik doe be-erven dat beſtendig is; Ik geef
hen een Erfdeel tot een duurzaam bezit. Ouders doen hunne Kin-
deren be-erven/ wanneer zy Gelt en Goedt voor hen vergaderen/
en hen dat tot een Erfdeel nalaten. De Gelovigen zyn ook Kin-
Rom. VIII. 17. deren en Erfgenamen; namelyk/ Erfgenamen Godts, en Mede-erfge-
namen van Chriſtus. Op de Waereldt geeft Godt aan zyne Kinderen
een Lichamelyk Erfdeel/ wanneer hy hen van tydelyke Goederen
1 Tim. IV. 8. zo veel ſchenkt/ als hen nut en zalig is. Want/ de Godtzaligheit
is tot alle dingen nut, hebbende de Belofte des tegenwoordigen ende
Pſ. XXXIV. 11. des toekomenden Levens. En/ die den Heren zoeken hebben geen
gebrek aan enig Goedt. Hy geeft aan zyne Kerk een Geeſtelyk Erf-
deel/ 't geen Godt aan Abraham hadt belooft; namelyk/ dat in
zynen Zade alle Volken der Aarde gezegent zouden worden, en
dat zy hem dienen zouden. Dit Erfdeel zal eens zeer groot zyn/
Rom. XI. 25, 26. wanneer de volheit der Heidenen zal ingegaan zyn, en geheel Iſraël
zalig worden zal. Hy geeft aan zyne Kinderen/ een onverderflyk,
onbevlekt en onverwelkelyk Erfdeel, 't geen voor hun in den Hemel
be-

bewaart wordt. Ouders verzorgen hunne Kinderen / wanneer zy dezelve naar hunnen Staat en Jaren wel uithuwelyken. Dus huwelykt ook de eeuwige Wysheit hare Liefhebbers met zich zelve uit / alzo Hy zich met hen ondertrouwt in eeuwigheit en Gerechtig- Hos. II. 18.
heit, enz.

Maar hoort deze be-erving en verzorging nog nader beschryven. De Lichamelyke en Geestelyke Schatten.
Ik zal, (zegt hy) hunne Schat-kameren vervullen. Wat zyn die voor Schatten / die Jesus aan zyne Vrienden / de Wysheit aan hare Liefhebbers belooft? 't Zyn Lichamelyke en Geestelyke. Dat ook Lichamelyke Zegen hier belooft wordt / blykt / om dat even te voren wordt gezegt; Rykdom ende Ere is by my. Dus zegt Chris- Vs. 18.
tus ook; Zoekt eerst het Koninkryke Godts ende zyne Gerechtig- Matth. VI.
heit, ende alle deze dingen zullen u toegeworpen worden. De Vro- 33.
men zyn vlytig in hun beroep; diensvolgens kan 'er niet dan Zegen op volgen. Want de Handt der vlytigen maakt ryk; En / Hebt gy Prov. X. 4.
enen Man gezien, die vaardig in zyn werk is, hy zal voor het Aange- XXII. 29.
zichte der Koningen gestelt worden. Godtvrezende Menschen gaan in hun beroep / handel en wandel / redelyk en oprecht met hunnen Naasten om / en daarom vinden zy Geloof en vertrouwen. Godt zegent dan ook alle hunne rechtvaardige ondernemingen / en laat hen in der daat ondervinden / dat de Zegen des Heren ryk maakt zonder smarte daar by te voegen. Ziet dit eens aan Abraham, Isaak en Jakob, aan David, Salomon en anderen. En al deelt Godt somtyds zyne Gaven ongelyk uit / zo blyft doch deze Grondtregel onwedersprekelyk vast; De Godtvruchtige zyn ryk; om dat zy met het bescheiden Deel / dat de Heer hen geeft / altydt vergenoegt zyn. Vraagt gy; wat is doch de grootste winst en 't grootst voordeel? Paulus zal u antwoorden; Godtzaligheit met vergenoeginge. Maar zyn 1 Tim. VI.
dit nu alle de Schatten / die Jesus aan zyne Liefhebbers geeft? 6.
O neen; hy heeft nog vry beter en heerlyker. Daar is voor eerst de kennisse Godts. O heerlyke Schat / dien geen Dief stelen kan / dien geen Schipbreuk kan doen vergaan / dien geen brandt kan verteren! Deze vaste Goederen zyn beter dan Huizen of Landeryen. Daar is ten anderen het Gelove in Jesus. O voortreffelyke Schat! die ons rechtvaardig voor Godt en tot Erfgenamen des Hemels maakt. Dan heet het; Alles is uwe, doch gy zyt Christi. Daar 1 Cor. III.
is ten derden de Liefde tot Godt en den Naasten. O duurzame 23.
Schat! Wanneer Geloof en Hoop, deze beide Zusters / ophouden, en voor den Hemel afscheit van ons nemen / geleidt deze Liefde ons voor den Throon Godts / en blyft onzen eeuwigen Rykdom. Daar is ten vierden de Gerechtigheit en Heiligheit; door welke men het quade nalaat en 't goede doet / zich rechtvaardig omtrent elk betoont / en zo een Gemoedt heeft / dat niet een vingerbreedt van

Deugt

Vreugt en Godtvrucht afwykt. Daar is ten vyfden Lydzaamheit en Zachtmoedigheit. O uitmuntende Schat! die ons altyt vergenoegt maakt/ zo dat wy ook de beroving onzer Goederen, met een zachten Geest konnen verdragen. Daarom voegt Paulus alle deze
1 Tim. VI. 11. Schatten te samen/ en zegt; O Mensche Godts! jaagt na Gerechtigheit, Godtzaligheit, Gelove, Liefde, Lydtzaamheit, Zachtmoedigheit. Maar zyn dit nu alle de Schatten? O neen! Duizendtmaal meer waren 'er nog op te tellen/ indien de tydt het lyden wilde. Wat Menschen-tong kan doch uitspreken de heerlyke Schatten/ die de eeuwige Wysheit voor ons in den Hemel heeft weggelegt? O hoe veel ligt in deze woorden; Verzadiging van vreugde, en lieffelykheden in Godts rechterhandt altoos en eeuwiglyk!

TOEPASSING.

De slechte Liefhebbers van Jesus. Beproeft u nu eens/ Geliefden/ of gy wel mede zyt onder 't getal der genen/ die Jesus lief hebben. O hoe klein is hedendaags onder de Christenen het hoopje van ware Liefhebbers van Jesus! Indien men hooft voor hooft aan een ieder vroeg; Hebt gy Jesus ook lief? Elk zou wel haast met zyn ja gereedt zyn. Maar zo men eens het Leven van ieder onderzocht; Helaas! waar blykt daar in de Liefde tot Jesus? Heet dat Jesus lief hebben / wanneer men zyn Woordt niet lief heeft? Ach! hoe weinige zyn 'er onder ons/ die hunnen lust in de Wet des Heren Dagh en Nacht hebben! Heet dat Jesus lief hebben/ wanneer men Hem zo dikwils en voordachtelyk door zondige Gedachten/ Woorden en Werken/ beledigt/ en/ zonder boetvaardigheit of ware bekeering/ in zyne heerschende zonden voortvaart? Heet dat Jesus lief hebben/ wanneer men/ of in 't geheel niet ten Avondtmaal komt/ en deze zyne heilige Maaltydt versmaat/ of daar zeer zelden verschynt? En zo men 'er al komt/ dat het niet met een boetvaardig nog gelovig Hart/ maar enkel uit gewoonte/ met onverschilligheit des Harte/ en zonder een oprecht voornemen om zyn Leven te beteren/ geschiedt? Dat is geenzints Jesus lief hebben; maar zyn Bloedt vertreden. Voorts/ heet dat hem lief hebben/ wanneer men zynen Even-mensch niet lief heeft? Heet dat Hem lief hebben/ wanneer men zyne arme en noodtdruftige Ledematen gene Liefde bewyst/ maar in onbarmhartigheit zyn Hart voor hen toesluit? Wie kan doch zyn Erfdeel in Jesus zoeken / daar de Harten der meeste Menschen zo vol Waereldtsche Liefde steken? Menig denkt; Als ik maar Gelt heb/ zo ben ik gelukkig in de Waereldt. Voor Gelt kan ik alles hebben wat ik wil; Schone Huizen en Paleizen/ keurlyk Huisraat/ kostelyke Klederen en Juwelen/ Wellust en allerlei vermaak. Wanneer ik dat heb/

heb / ben ik wel verzorgt. Dan kan ik myne Kinderen voordelig uithuwelyken en voorthelpen. Dan kan ik hen een goedt Erfdeel nalaten / en maken dat zy geen gebrek in de Waereldt behoeven te lyden. Maar / ô doodt-arme Waereldtlingen! Is dat al uwen Rykdom en Geluk-zaligheit? Brengt eens alle uwe Schatten voor een Sterf-bedt / waar op ene arme Ziel gereedt ligt om naar de Eeuwigheit te varen; ene Ziel / die een klagent Gewete heeft / en uit vreze voor de Hel grote benauwtheit in zich gevoelt. Bezoekt het vry / brengt daar uwen Mammon / uw Zilver / Gout en Juwelen / schenkt den edelsten Wyn / laat de lieffelykste Musiek horen; en ziet eens / of gy met alle uwe Heerlykheit / ene Ziel / die vol angst is / en op het punt staat van naar de Eeuwigheit te vertrekken / troosten of in ruste brengen kunt. Bevindt gy dan / gelyk gy waarlyk bevinden zult / dat dit alles niet helpen kan / zo erkent doch / dat gy u tot nog toe over Schatten hebt verheugt / die van zeer korten duur zyn.

Het duurt maar enen kleinen tydt,
En helpt doch niets ter Zaligheit.

En schoon gy ook grote Capitalen aan uwe Kinderen naliet / en hen op 't voordeligst uithuwelykte; O wat een slecht Erfdeel hebben zy / indien hunne Zielen arm zyn van Geestelyke Schatten! Komt 'er eens een brandt / zo zyn uwe Schatten weg. Komen 'er verspillende Erfgenamen / zo brengen zy in korten tydt door / wat gy in vele Jaren by een hebt verzamelt. O doot-arme Harten / die Jesus en de Geestelyke Schatten niet hebben / en zich op 't brosse Riet der Aardtsche Schatten verlaten! Toen Salomon aan Hiram enige Steden in Galilea schonk / heette dat Landt Misnoegen. Even zo mag men ook alle Schatten der Waereldt wel noemen / die niet door de Liefde tot Jesus geheiligt worden. Want / wat zou het den Mensche konnen baten, schoon hy de gehele Waereldt won, en echter schade aan zyne Ziele leedt? Of, wat zal de Mensch geven, tot lossinge van zyne Ziele? De Waereldtsche Goederen zyn dan voor uwe Ziel / 't geen Simsons Vossen voor de Philistynen waren; een Wonder-boom van Jonas, die maar voor korten tydt schaduwe gaf; ene Kruik van Hagar, die haast ledig wierdt; een Spinzel van Spyde-wormen / die zich zelve daar in begraven en sterven. Daarom / wie Jesus niet lief heeft / die zy Anathema, Maranatha.

Wat u betreft / gelovige Zielen / die Jesus waarlyk lief hebt / en deze Liefde ook heden aan zyne Liefde-Tafel voor een gedeelte op nieuw hebt bevestigt. Verheugt u in Jehovah, en zyt vrolyk in den *(De Gelukzaligheit der genen, die wel be-)*

reidt ten Avondt-maal zyn gegaan.

den Here uwen Godt; want Hy heeft u de Kléderen des Heils aan-getrokken, en den Mantel der Gerechtigheit omgedaan. Heden is den Huize uwer Ziele Heil wedervaren. Heden heeft Jesus u een bestendige Erffenis toegelegt / en zich op nieuw met u verloofd. Heden is de ryke Jesus by u ingekeert met alle zyne Schatten. Al-les wat hy verworven heeft / is uwe; Dooh gy zyt Christi. Zegt met David; Loof den Here, myne Ziele, ende al wat binnen in my is zynen heiligen Name; Loof den Here, myne Ziele, ende en vergeet gene van zyne weldaden. Dewyl Jesus uw Koning is / zo zal Hy u beschermen tegen Waereldt / Zonde / Duivel en Hel. Dewyl Hy uw Profeet is / zal Hy u door zyn Woordt en Geest / als ook door uw eigen Gewete / leren / wat zyn Bevel en uw Plicht is. Dewyl hy uw Hogepriester is / heeft Hy u verzoent by zynen Hemelschen Vader. O wat heerlyke Schatten hebt gy heden voor uwe Ziele vergadert / die alle Waereldtsche Goederen oneindig over-treffen! Jesus met al zyne Verdienste is de uwe; Alle uwe zonden zyn u vergeven. Gy zyt gelyk ene gezuiverde Kudde Schapen; Gy zyt gewasschen, geheiligt en gerechtvaardigt. Liefde / Geloof / Hoop / Geduldt / en Zachtmoedigheit zyn uwe Kronen. Hoe heer-lyk zyt gy, ô Konings Dochter! in uw inwendig Sieraat. O hoe-wel zyt gy verzorgt en uitgezet / dewyl de Koning aller Koningen zich met u in den Echt heeft begeven! dunkt u dat ene geringe zaak / de Bruidt von Jesus te heten? Gy hebt heden aan de Ta-fel van den groten Herder gegeten / gelyk 't Ooilam van den armen Man, 't geen van zyne Bete at, en uit zynen Beker dronk. Dit Hemelsch Manna zal u verquikken in de Woestyne dezer Wae-reldt. Deze Engelen-Spys zal u versterken en nieuwe kracht geven. Deze Honig zal uwe ogen verlichten. Deze Fontein des Levens zal alle Dagen nieuwe Genade en Zegen voortbrengen. Deze Wolke-Kolom zal u geleiden. Dit Licht zal u van alle Dwaal-wegen afhouden. Deze Myn zal u nieuwe Schatten geven / en u verzekeren van 't heerlyk Kindts-deel / dat gy daar boven in den Hemel te verwachten hebt.

Vermaning om Jesus standvastig lief te hebben. Eph. III. 19. Ps. XXXIV. 9.

Ach / bemint voortaan doch standvastig dezen beminnenswaar-digen Jesus; want de Liefde Christi gaat alle kennisse te boven. En wat helpt kennisse / indien de Liefde ontbreekt? Daar is niets aangenamer dan de Liefde van Jesus te gevoelen / en dan roept men uit met David; Smaakt en ziet, dat de Here goedt is. Hy is nodiger dan alle Wetenschap; want schoon ik de tale der Engelen sprake, schoon ik myn Lichaam overgave op dat ik verbrandt zou worden, en al myn Goeds aan den armen uitdeelde, en hadt onder-tusschen de Liefde niet, zo zou het my geen nuttigheit geven. 't Is nutter Jesus lief te hebben / dan alles te weten. Dit maakt alleen be-

noemt by de Waereldt/ en 't ander maakt bemint by Godt. 't Is k lichter. Want Konsten en Wetenschappen te leren/ vereischt el arbeidt en moeite; maar de Konst van Jesus lief te hebben/ ordt door het Gebedt verkregen. De Wysheit van Aardtsche aderen wordt van gene Kinderen overge-erft; maar van Jesus ysheit kan men Erfgenaam worden. Want Hy is ons geworden ysheit van Gode, ende Rechtvaerdigheit, ende Heiligmakinge ende erlossinge. Jesus lief te hebben is ook edeler dan alle kennisse. ant Wetenschap maakt een wys Man wel edel; maar zy maakt ist altyt geen goedt Christen. Zy verlicht het verstandt wel; aar verbetert altyt den wil niet. Jesus lief te hebben is inge-lks bestendiger. Want de wysheit der Waereldt is slechts voor n korten tydt; maar de Liefde tot Jesus voor alle Eeuwigheit. e algemene Rechter zal ten jongsten Dage niet vragen/ hoe veel en geweten heeft/ maar hoe veel men gedaan heeft. Echter is e Godt-geheiligde Wysheit geenzints te verachten; want zy is s de Wortel/ en de Liefde als de Vrucht. Zy is als de Grondt/ n de Liefde als 't Huis; die 't zelve/ wanneer 't op goede ken-nisse gegrondt is/ zo vast doet staan/ dat geen Stormwindt het om an waajen. De Liefde zonder wetenschap is blindt/ en verkeert n een Bygeloof/ gelyk by de Broederen der onwetenheit in 't Paus-dom/ die zich behelpen met te geloven wat de Kerk gelooft. Het Gelove wordt ene kennisse genoemt; en Godts Evenbeelt bestaat n heilige Liefde der waarheit. Ook is de Godts-dienst der Christe-nen een redelyke Godtsdienst. Wie zou Jesus niet lief hebben/ aan hy zelf ons zo vurig lief heeft gehadt/ dat Hy zyn Leven voor ons gezet heeft, en ons nog zo onveranderlyk bemint/ dat eer Hemel en Aarde zouden vergaan/ dan dat Hy ophouden zou de zynen lief te hebben? Zou dan de ene Liefde de andere niet waardig zyn? Niet zonder grote reden zei dierhalven een zeker Godtzalig Leraar; Ik heb Jesus liever, dan alle Kronen der Waereldt; want wat zou-den my die helpen konnen, indien ik de Liefde van Jesus niet hadt? Ik heb hem liever dan alle Gout en Zilver, waar van ik gaarne zo veel als ik heb tot zyne ere wil aanwenden. Ik heb hem liever dan alle eer; want die is slechts ene schaduwe; En indien ik door dezelve zyne eer niet zou konnen bevorderen, mogt ik liever wenschen de allerverachtste der Waereldt te zyn. Ik heb hem liever dan Huis en Hof; want ik koos liever met Jesus in een arm Hutje te wonen, dan zonder Hem in 't allerheerlykste Paleis myn verblyf te heb-ben.

1 Cor. I. 30.

Eph. IV.

Rom. XII. 1.

Zoekt dan ook de beste Schatten/ die u in noodt en doot niet verlaten; den Schat van Godts Genade / en den Schat des Goddelyken Woordts. Doet ook naarstig onderzoeking in de Schrift/ ge-lyk

De beste Schatten te zoeken.

lyk de Berg-luiden in de Aarde, wanneer zy naar Gout en Silver graven. Wilt gy weten, wat een heerlyke Schat dat is, zo leest den CXIXden Psalm. Zoekt den Schat van een goedt Geweten en heiligen Wandel. Zoekt de Schatten die boven zyn, daar Christus is; Met een woordt, de eeuwige Zaligheit.

Trooft tegen zwak gevoel van Liefde.

Indien gy, vrome Ziel, mogt zuchten, en denken; Ach, dat myne Liefde tot Jesus doch vuriger was! Zo weet, dat het eerste Kenteken der Liefde is, dat wy hartelyk verlangen Hem meer lief te hebben. Hier in dit onvolmaakte Leven is onze Liefde tot Jesus menigmaal zeer klein; maar hier namaals zal zy branden als eene vlamme des Heeren. Toen Maria zuchtte en klaagde; Ach! zy hebben mynen Here weggenomen; was hy 't dichtste by haar. Dus laat hy zich dikwils 't eerste vinden van hun, die over gebrek van hoger Trap der Liefde klagen. Indien gy denkt; Ik ben verlaten in de Waereldt, ik ben eenzaam en elendig, en vinde niet enen trouwen Vriendt, die my helpt, en voor my zorgt; Ei, Jesus zal wel zorge voor u dragen. Zegt gy; Ik ben arm, en hebbe weinig om van te leven; Ei, zet maar u vertrouwen op Jesus, die zal uwe Schat-kameren vervullen. Zou ik een Koopman, die buitens Landts slecht gekleedt gaat, schoon hy in zyn Vaderlandt Gelt en Goedt genoeg heeft, arm noemen? Een Rechtvaardige heeft den Hemel tot zyn Erfdeel; hoe kan hy dan arm zyn? het heet met hem, gelyk met den Engel der Gemeente te Smirna; Ik weet uwe verdrukkinge en armoede, doch gy zyt ryk. Vreest gy voor de doot; Ei, Jesus, uw Immanuel, leeft. En schoon gy door een duister Dal moet gaan, deze trouwe Herder zal 'er u door helpen, en u opnemen tot het heerlyk Erfdeel der Heiligen in 't Licht. Nu, dit schone Kindts-deel in den Hemel geve ons allen de drie-enige Godt, hoog gelooft in der Eeuwigheit. Amen.

GEBEDT.

O dierbaarste en vriendelykste Jesus, wiens lust is om by de Menschen-Kinderen te wonen. Wy zeggen Uwen Name uit grondt onzer Ziele dank, *dat Gy ons hebt lief gehadt voor de Grondtlegginge der Waereldt*, *en Uw Leven voor ons hebt gezet*; ja, dat Gy nog dagelyks nieuwe Stromen van Liefde op ons laat vloeien door Uw Woordt en Geest, zo dat wy *uit Uwe volheit ontfangen Genade voor Genade*. Ach Here Jesus! dat wy doch zulke ontaarde, flauwe, en liefdeloze Harten niet hadden! Maar helaas! hoe glimt veeltydts de Liefde by ons, gelyk een klein Vonkje onder de Asch; zo dat gy ons niet alleen *driemaal*, gelyk *Petrus*, maar wel duizendtmaal, zo dikwils wy iets zondigs denken, spreken of doen, zoudt mogen

vin-

vragen; *Hebt gy my Lief?* Ach, verwerp ons doch in onze zwakheit niet, ô Fonteine des Levens! en betoon in der daadt, *dat gy 't gekrookte Riet niet verbreken*, *nog de glimmende Vlaswiek uitblusschen wilt.* Blaas Gy zelf het Vonkje der Liefde aan, op dat het brande als ene Vlamme des Heren. *Zet ons als een Zegel op Uw Hart*, *en als een Zegel op Uwen Arm*; *want Uwe Liefde is sterker dan de doot.* Laat ons doch nooit zo ver vervallen, dat wy onze Harten aan Aardsche Schatten zouden hangen; maar laat ons in tegendeel 't meeste trachten naar *'t Koninkryke Godts en zyne Gerechtigheit*, zo zal *al het andere ons toegeworpen worden.* Nog ene zaak bidden wy van U, Here Jesus! Indien gy ons een bescheiden Deel in deze Waereldt geeft, zo laat ons het zelve zo bezitten en gebruiken, dat wy daar door ons eeuwig Kindts-deel daar boven in den Hemel niet verliezen. Amen.

Onze Vader, enz.

DER ZONDENVLOEDT EN ZWARE LAST.

Voor het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

De wederkerende Sulammith. Hogel. VI. 12.

Keer weder, keer weder, ô Sulammith! Is de Stemme van Christus Geestelyke Bruidt in 't Hogeliet Salomons; waar mede zy zulken/ die door tydelyken Vrede de reinigheit des Geloofs hadden verloren/ in zorgeloze zekerheit waren gevallen/ en van de zuivere waarheit afgegaan/ vermaant om weder te keren/ en door ware Boetvaardigheit weder tot den Schoot hunnes Bruidegoms te komen. Even dit zelve is ook de Stem des Predikers in de Woestyne geweest; Bekeert u, en gelooft het Evangelium. Dit zelve is mede onze tegenwoordige Aanspraak/ met welke wy onze Voorbereidings Predikaatsie beginnen/ en u alle toeroepen; Keer weder, keer weder, ô Sulammith! Want/ indien wy tot nog toe door Waereldtschen voorspoedt en uiterlyken Vrede/ in zorgeloze zekerheit en flauwheit onzes Christendoms zyn vervallen; zo is niets noodtzakelyker/ dan dat wy door ware Boetvaardigheit wederkeren tot Godt/ van wien wy ons door onze zonden afgescheiden hadden. Wy moeten dezelve erkennen en belyden. Wy moeten ene verslagentheit onzes Gemoedts en droefheit onzes Hartens betuigen/ en bewyzen/ dat die afwykingen ons ten hoogsten leet zyn. Met een woordt/ wy moeten

ks afwenden van den Weg der zonde/ van den Weg der on-
righeit/ van den Weg der verflauwing in ons Christendom;
verkeren tot den Weg van ware Godtsvreze/ tot den Weg
liefde voor Godt en onzen Naasten/ en tot den Weg van ons
en yverig Christendom; van de Duisternis tot het Licht/
e zonde tot de Genade/ van de Waereldt tot den Hemel.
alzo wy in en van ons zelven gene krachten hebben/ willen
ns/ uit overweging onzer zwakheit en snode onwaardigheit/
wenden tot den genen/ die ons Licht en Heil/ de Leidsman
stierder onzes Levens is/ en hem bidden/ dat hy zo wel den
den als den horenden wil bystaan met zyne Genade van bo-
op dat wy door ware Boetvaardigheit weder tot Godt mo-
men/ en vergiffenis onzer zonden verkrygen.

Onze Vader, enz.

Text. PS. XXXVIII. vs. 5.

*ongerechtigheden gaan over myn Hooft; als een zware last
s ze my te zwaar geworden.*

TWEDE INLEIDING.

n, dat myn Hooft Water ware, en myn Oge een Sprink- Jerem. IX. 1.
an Tranen! zo zoude ik Dagh en Nacht bewenen de ver-
e der Dochter mynes Volks. Dus sprak de Profeet Jere-
/ toen hy de zonden zynes Volks betrachtte/ en de straf-
verwoog/ die daar op volgen zouden/ indien zy zich niet
rden. Wy mogten ook wel wenschen/ dat onze Ogen
n-aders van Tranen waren/ om de menigte onzer zonden te
nen. Want gelyk de zonden der Oude Waereldt enen Zondt-
vereischten/ zo vereischen 't ook die van deze Waereldt. De
en wasschen de Smet der overtredingen af. Eer Petrus
e/ was hy een verstokt Zondaar; maar toen hy uitging en
e Tranen stortte/ verkreeg hy Genade/ en wierdt na zodani-
Tranen-vloet tot een Herder over Jesus kudde aangenomen.
zyn dan de Tranen voor een Zondaar niet alleen nodig/
en de Ogen niet/ het Hart moet ten minsten over de zonden
n/) maar zy zyn ook ten hoogsten nut. Want gelyk ene
ende Beek alles wat haar in den weg verhindert ombe-
;/ zo dringen ook onze Tranen door den Zonden-dam heen;
won zy van de Wangen afrollen/ klimmen zy opwaarts naar
De

Men kan de Zonden niet genoeg bewenen.

de Wolken / en vallen voor Godts Throon neder. Het Oog der Ziele / dat voorheen verduistert was / wordt door Tranen gezuivert / en deszelfs Gezicht daar door gescherpt / dat het de klaarheit van 't Genade-licht aanschouwen kan. De Tranen lesschen den brandt der zonde / gelyk het Water den brandt des Vuurs. Weende de volmaakte Heilant over zynen verstorven Vriendt Lazarus; hoe zouden wy dan niet wenen / wanneer onze beste Vriendin / onze Ziel / in een Geestelyken slaap is gevallen / en als doot in zonden ligt? Weende Jesus over de Stadt Jerusalem wegens haar zonden en aanstaande verstoringe; Ach! zouden onze Ogen dan niet van Tranen vlieten wegens onze misdryven / die / indien wy daar in voortvaren / onvermydelyk Hel en Verdoemenis na zich slepen? Weent een Kindt / wanneer het zynes Vaders vertoornt Aangezicht / en de Roede in zyne Handt ziet; zouden wy dan niet wenen / wanneer wy 't Hart van onzen goeden Hemelschen Vader door onze menigvuldige zonden beledigt hebben / en door onze misdaden den anderzints genadigen Godt tot ongenade en toorn hebben verwekt? Weent een Kindt / wanneer men het een zwaren last op zyne Schouderen legt / dien het niet dragen kan / en onder welken het zou moeten bezwyken; Zouden wy dan niet wenen / daar onze ongerechtigheden over ons Hooft gaan, en als een zware last ons te zwaar geworden zyn? Ziet daar het lastig Pak / 't geen den Man naar Godts Harte in 't Stof ter neder drukte / en oorzaak was / dat hy zyn Bedt met Tranen bevochtigde. Wel aan / Geliefden! Wy zullen ons Voorbereidings uur niet beter konnen besteden / dan met te betrachten;

Ene Ziel, die over de menigte harer Zonden klaagt.

„ Ach, wie geeft dan Water aan ons Hooft, en ware Boet-
„ tranen aan onze Ogen! Zult gy het niet doen, ô Godt van alle
„ Genade en Barmhartigheit? Verwondt zelf ons hardt en versteent
„ Harte. Sla! ja sla, ô Heer, met den Hamer van Uw Woordt
„ op deze Steenrots, op dat 'er Wateren van oprechte Boetvaardig-
„ heit uit komen voortvloeien. Neem deze droge en ongevoelige
„ Ogen weg, en geef ons de wenende Ogen van de boetvaardige
„ *Zondares*, de Trane-beek van Uwen *Petrus*, der Tranen Sprink-
„ ader van Uwen *Jeremias*; op dat wy met *David onze Bedt-stede*
„ *met Tranen mogen nat maken*, en den jammer onzer Zonden be-
„ klagen. Laat ons hier wenen, terwyl het nog tydt is, op dat wy
„ daar na niet wenen moeten, wanneer 'er geen tydt van Genade
„ meer zyn zal. Geef, dat wy van Tranen tot Genade, en van
„ Genade tot de eeuwige Vreugde mogen komen; in welke Gy
„ alle onze Tranen van de Ogen zult afwisschen, en ons met
„ eeuwige en volmaakte blyschap zult kronen. Amen.

VER-

VERKLARING.

Op dat wy de woorden van onzen Text wel mogen behartigen en in ons Gemoedt prenten / zullen wy eerstelyk derzelver zin verklaren / en dan de Waarheden / die daar in opgesloten zyn / ons nader te nutte maken. Wy vinden dan in die woorden ene klachte van David; omtrent welke wy in acht moeten nemen; (1) Dat gene / waar de Koninklyke Profeet over klaagt; namelyk / zyne ongerechtigheden; En (2) Wat hy van dezelve zegt; Zy gaan over myn Hooft; als een zware last zyn ze my te zwaar geworden. Hy hadt dezen Psalm begonnen met ene Bede / dat Godt hem niet wilde straffen in zynen toorn, enz. Hy wist wel / dat de Heer voor den Zondaar een verterent Vuur was. Daarom bidt hy / dat dezelve de welverdiende Pylen zyner grimmigheit niet op hem wilde laten afgaan / maar zyner in Genade verschonen. Deze Bede bekrachtigt hy met ene Bewysreden / genomen van de werkingen des Goddelyken toorns / namelyk van de smerten en angst zynes Hartten; want (zeit hy) uwe Pylen zyn in my gedaalt, ende uwe Handt is op my nedergedaalt. Indien nu iemant vragen mogt; wat was doch de reden en oorzaak / dat het onzen David zo qualik ging? Hy zal u zelf in onzen Text antwoorden; Myne ongerechtigheden gaan over myn Hooft; als een zware last zyn ze my te zwaar geworden. | Samenhang en Verdeling van den Text. | Deut. IV. 24. | Vs. 3.

Zeg doch / ô Man Godts! waar klaagt gy zo over? Wat is u te zwaar geworden / magtig Koning Israëls? Welk een Last drukt u / Zone Isaï / dat gy klagen moet over bezwaring? Is het mogelyk de Last uwer Regeringe? Zyn het de zware Oorlogen / die gy tegen Godts Vyanden voert? Ach! mogt David zeggen / neen. Myne Koninklyke Kroon is wel met Doornen van vele zorgen samen gevlochten / die my vele ongeruste uuren veroorzaken / zo dat ik dikwils waken moet wanneer anderen slapen / door den last die op my ligt / om voor de welvaart van al myn Volk zorg te moeten dragen. Doch dit alles is nog de reden van myne treurigheit niet; Want / zyn myne zorgen groot / myne ere is ook groot onder 't Volk / 't geen my met onderdanige eerbiedigheit en gewillige gehoorzaamheit dient. Ach! hadt ik gene andere zorgen / als deze / zo zou ik den gantschen Dagh niet treurig gaan; maar gelyk een grootmoedig heldhaftig Koning / myn gekroont Hooft van onder alle zorgen des Koninkryks kloekmoedig opbeuren. Drukt u dan mogelyk / ô Vorst! Sauls vervolging / of de ongehoorzaamheit van uwen ontaarden Zoon Absolon? O neen / zal hy zeggen; Want den eersten heb ik reets voor lange overwonnen; | Davids Last.

En myn Zoon/ schoon hy wederspannig is/ zal nochtans myn gantsche Ryk geen meester worden/ nog den rechtmatigen Gezalfden des Heren den Scepter uit de Handt konnen rukken. Wat is het dan/ ô David/ dat u drukt? 't Moet zekerlyk iets byzonders zyn/ dat gy zo krom en gebukt/ en den gantschen dagh zo treurig gaat. Is uwe Harpe ook weg/ waar mede gy Sauls droefgeestigheit pleeg te verdryven en hem te verheugen? My dunkt/ ik hoor den Man Godts weemoediglyk antwoorden; „ Ja wel is „ myne Harpe weg/ en myn tiensnarig Instrument is ontstelt; „ Myn zesde en zevende Snaar is gesprongen. Ik heb de tien„ snarige Geboden van Godt gebroken; ik heb tegen de zesde en „ zevende gezondigt. Ach myn Speeltuig wil geen aangenamen „ klank meer geven/ om dat het nu van onreine handen wordt „ aangeraakt/ die met Bloedtschult zyn bezoedelt. Myne Harp „ hangt aan den wandt/ en geeft geen lieflyk geluit meer. Ik „ hore steets dezen treurigen toon; Gy zyt een Man des doots. „ O zware Last! O onverdraaglyk Pak! Want ongerechtigheden; „ Ach! myne ongerechtigheden, myne zware ongerechtighen gaan „ over myn Hooft, en zyn my als een zware Last te zwaar gewor„ den. Zo hoort gy dan Geliefden/ waar over David klaagt; het zyn zonden; het zyn zyne zonden. In den Grondtext staat het woordt עונתי/ avonothai, 't welk eigentlyk ongerechtigheit betekent/ gelyk het ook zo door de Nederlanders is overgezet/ waar mede de Engelsche vertaling overeenstemt. Ongerechtigheit is ene afwyking van Godts Gebodt. Gelyk hy rechtvaardig genoemt wordt/ die dezen regel volgt; zo is ook in tegendeel onrechtvaardig/ die denzelven overtreedt en daar tegen zondigt.

De Zonden zyn ene overstromende Vloedt en zware Last.

Nu/ met zulke ongerechtigheit/ ja ongerechtigheden; gelyk 't er in 't meerder getal in den Grondtext staat/ was David beladen. Aan den enen kant drukte hem 't Overspel, 't geen hy met Bathseba hadt begaan; aan den anderen de Moordt, dien hy aan Uria den Hethiter hadt gepleegt. Voorts beschryft hy nu ook de schrikkelykheit/ grootte en menigvuldigheit zyner ongerechtigheden/ dezelve door twe Gelykenissen voorstellende. De eerste is genomen van een Watervloedt, of afgrondt van Water/ die alles overstroomt. Want gelyk iemant/ die in ene diepe Zee gevallen is genen grondt kan vinden/ nog geen kans ziet om daar uit te raken; maar van de woedende Baren/ nu in de hoogte geworpen/ dan weder nederwaarts gestort wordt; zo wil David ook zeggen/ dat de veelheit en grootheit zyner zonden hem zodanig overvielen/ dat hy daar door tot kleinmoedigheit wierdt nedergedrukt/ en klagen moest; Myn Leven is naby de Helle. Nu eens dreef de angst zyner zonden hem/ dat hy zich opwaarts hief/ om Genade by Godt te zoeken/

zo

zo dat hy zich somtyds naby dien genadenryken Gever bevondt; Dan weder wierdt hy door de benauwtheit van zyn Gewete weggerukt / zo dat hy niet als de doot en zynen ondergang voor ogen sag. Dat heet; Myne ongerechtigheden gaan over myn Hooft. De twede Gelykenis is genomen van een Lastdrager, die een zwaar Pak op zyne Schouderen draagt / 't geen hem ter Aarde nederwerpt / en in een diep Moeras doet zinken; want / myne ongerechtigheden (zegt hy) zyn my als een zware Last te zwaar geworden. Gelyk een Molensteen zynen drager nederstort / zo lagen ook de zware zonden zodanig op onzen David / dat hy onder dezelve in 't Moeras van wanhope zou hebben moeten verzinken / indien Godt zyne hulpryke Genadehandt hem niet toegereikt / en in 't midden van zynen angst met deszelfs krachtigen troost ondersteunt hadt. Behalven dit wordt ook door deze beide Gelykenissen de menigvuldigheit van Davids zonden uitgedrukt. Want / schoon wel de twee bovengenoemde misdaden de zwaartste waren / die hem lastig vielen; zo waren 'er echter nog ontallyk meer andere zonden / die / als 't zant aan den Oever der Zee / eenen groten Zonden-Berg uitmaakten. Daar waren zonden met Gedachten, zonden met Woorden, zonden met Werken; Daar waren openbare en verborge, bekende en onbekende zonden; Daar waren zonden tegen de Liefde Godts, en zonden tegen de Liefde des Naasten. Alle deze zonden waren geworden gelyk een diep Water van veel regen / en als een Berg van ontallyke Zandtkorreltjes. Dit was de Last / die voor David zo zwaar viel; Dit was het Pak / 't geen hem zo zeer drukte.

Maar is dan de zonde zo een zware Last? Is zy zo een ondraaglyk Pak? Ja zekerlyk is zy dat. Want aan haar is de ongenade en toorn van den groten Godt / de yver van den Allerheiligsten / en de zware straffende handt des Allerhoogsten verknocht. O Last boven allen Last! Wat zondig Mensch kan doch tegen dezen groten Last op? Wie kan voor den Here bestaan wanneer hy toornig is? De Gramschap van een Aardsch Koning is een bode des doots; hoe veel meer dan de Gramschap van den genen die een Koning boven alle Koningen is? De toorn van een Waereldtsch Vorst kan niet meer dan 't Lichaam doden; maar de toorn Godts kan Lichaam en Ziele in de Hel en eeuwige Verdoemenis werpen. De Vaderlyke kastydingen waren voor David verdragelyk; maar toen de Vader Rechter wierdt / en zyne Roede in Scorpioenen veranderde / was 't hem onverdragelyk. Hy wist wel dat Godts Majesteit onafmetelyk was / en dat diershalven zyn toorn des te zwaarder straffen over hem zou laten gaan. Hy wist wel dat Godt [illegible] was / en dat daarom de zonde / die tegen de Goddelyke

Waarom de Zonde een zware Last is.

Majesteit begaan wordt / eeuwiglyk aan Lichaam en Ziele wordt gestraft. O zware Last! O onverdraaglyk Pak! Hoe kan doch een Mensch den onlydelyken toorn Godts uitstaan / daar dezelve alle Sap en kracht in hem verteert / gelyk de Zomerhitte 't Landt verdort? Behalven dit vergroot zyn Gewetensangst ook den Last der zonden. Wat dunkt u / Geliefden! indien iemant zo een zwaren Last op zich hadt / dat hy zynen rug daar van krommen / en 't hooft byna tot de knieën buigen moest / en daarenboven nog van quaadaardige Honden omringt wierdt / die hem in de benen beten; zou 't wel anders konnen zyn / of zo een drager moest onder den Last bezwyken? Dus is mede het quaadt Gewete gelyk de bytende Honden; Het knaagt en plaagt het Hart van den Zondaar Dagh en Nacht; Het laat hem niet slapen / en doet hem duizendt tormenten aan; zodanig / dat ook enige wanhopende zich zelven wel het Leven benomen hebben / door den groten Gewetensangst / dien zy niet langer uit konden staan / niet denkende dat die na hunne doot eerst regt beginnen zou. Ziet eens / zo ene quaal en plaag is een ongerust Gewete. Geen Rechter is zo streng / geen Aanklager zo erg / geen Pynbank zo smertelyk / gene Slangen nog Scorpioenen zo fenynig / gene Leeuwen nog Tygers zo gruwelyk / als ene quade Conscientie. Geen Waereldtsch Gericht eischte rekenschap van David wegens zyn Overspel en Dootslag; doch het ontbrak hem daarom niet aan Aanklagers en Rechters. In zyn eigen Huisgezin vondt hy Getuigen en Aanklagers; Zyn Gewete beschuldigde hem; zyne Geheugenis getuigde tegen hem; Zyn oordeel was Rechter; De Vrees was zyne Gevankenis / en de erinnering zyner sterfiykheit zyne Gerechts-plaats. O grote Last! ô zwaar Pak! Wilt gy Voorbeelden hebben van dezen onverdraagelyken Zonden-last; Daar zyn 'er meer geweest als David / die daar over geklaagt hebben. Die Last drukte den Koning Manasse harder / dan zyne yzere Boejens / zo dat hy klagen moest; Ik hebbe gene rust. Maar kwam deze onrust van daan? van de yzere Banden? O neen; maar om dat hy door zyne zonden Godt tot toorn hadt verwekt. Davids zonde / die hy door het tellen van 't Volk hadt begaan / drukte zo zwaar / dat seventig duizendt Israëliten daar door vielen. Simson speelde met den zwaren last der beide Deuren van de Poorte te Gaza, die hy greep, met de Posten en den Grendelboom op zyne Schouderen leide, en op den top des Bergs in 't gezichte van Hebron droeg; Maar zyne zonden drukten hem neder in den schoot van zyne Delila, uit dezelve in de Gevankenis onder den onverdraaglyken Last der Dienstbaarheit / en staken hem zyne beide ogen uit. Onze toegerekende zonden drukten onzen Borg in 't Stof ter neder. Al hadt men van al 't yzer der gantsche Waereldt

ene

ne keten gemaakt/ die zo groot was/ dat ze tot in den Hemel reikte/ zo zou zy doch den Zoon van den Almagtigen niet van den Throon des Hemels nederwaarts hebben konnen trekken; Maar onze overtredingen drukten hem uit de Heerlykheit in de versmaatheit. Zy drukten hem in Gethsemane op zyn Aangezicht neder; Zy persten een bloedig zweet uit dat heilig Aangezichte; Zy drukten hem de Doorne-kroon op 't Hooft; Zy deden zyn Hart smelten als wasch/ en drukten eindelyk zyn Lichaam in 't Graf. O grote Last! O zwaar Pak! Aanmerkt voorts de grote menigte der zonden; want David zegt; Zy gaan over myn Hooft. Hy klaagt dat zyne ongerechtigheden menigvuldiger zyn dan de hairen zynes Hoofts. Pf. XL. 13. Ook bekrachtigt Job zulks/ met te zeggen; dat hy Godt niet een uit duizendt kan beantwoorden. Job IX. 3. Bergen en Heuvelen konnen eindelyk na verloop van duizenden van Jaren vermindert en weggedragen worden; Maar de Zonden-Berg wordt dagelyks aangehoopt/ en hoe langer hoe groter gemaakt/ tot dat de Zondaar sterft/ en voor 't Oordeel verschynen moet.

TOEPASSING.

Beftraffing der Zondaren die hunnen Laft niet voelen.

Zyn nu de zonden zo zwaar/ zyn zy zo menigvuldig; Ei/ kom dan hier/ wellustig Mensch/ en beziet eens wat uwe gewaande Rozen voor Bloemen zyn. Gy kunt u nauwlyks inbeelden/ dat de zonde zo een zware Last is. Gy gaat dagelyks maar in voort. Gy hoopt zonde op zonde/ en verbeeldt u nochtans/ dat gy die zeer wel dragen kunt. Gy denkt; Ik heb wel meer gezondigt/ en heb het tot nog toe wel kunnen dragen; Zy komt my lichter voor dan ene Veder/ en geringer dan een Bladt. O dwaze mening! O vervloekte inbeelding! Ik bidde u/ overweeg doch eens den jammerlyken Staat en Hellenangst der genen/ die geen gevoel van dien Last der zonden gehadt hebben. Stel u voor hun elendig geschrei/ kermen en weeklagen; Zie eens/ hoe zy de Handen wringen; De gantsche Waereldt schynt hen te nauw. Kom/ hardnekkig Zondaar! Ik zal u in Gethsemane brengen. Aanschouwt doch eens/ hoe de zonden den dapperen en moedigen Leeuw daar in 't stof ter neder gedrukt hebben/ zo dat hy krimpen moest als een Worm/ die men een Steen op 't hooft heeft gelegt. Bezie zyn Aangezicht/ dat van Bloedt druipt. Kom/ gaa op Golgatha, en hoor daar/ hoe erbarmelyk hy kermt/ klaagt en schreit; Myn Godt! myn Godt! waarom hebt gy my verlaten? Kom/ gaat met my in Davids Kamer/ en zie eens hoe hy daar op zyn Bedde ligt/ en roept; Ik ben een Worm en geen Mensch. Hoor verder zyne jammerklachten; Myne Etter-

 bui-

builen stinken, zy zyn vervuilt van wegen myne dwaasheit. Zie/ hoe hy de Handen samen wringt/ en den gantschen Nacht in zyn Bedde van tranen zwemt. Zie/ hoe zyne gedaante vervallen is, zo dat hy meer naar een doden als levendigen gelykt. Kom Zondaar! gaat met my naar de Zondares; Zie/ hoe zy voor den goedertieren Jesus nedergeworpen ligt. Zie/ hoe de tranen als een Beek uit hare ogen vlieten/ zo dat zy de Voeten van den Heilandt daar mede bevochtigt. Kom/ en gaa met my in den Hof des Hogepriesters/ en aanschouw daar/ hoe Petrus, een Steenrots/ bijna smelt van tranen. Hoor/ hoe erbarmelyk hy kermt en klaagt/ hoe hardt hy schreit als een klein Kindt. Kom/ gaa eens naar 't Bedt van Franciscus Spira, een hoor daar zyne redenen aan/ hoe hy zegt; dat de Hel zelf zo heet niet kon zyn, als de Gewete-angst, die zyne Ziel plaagde. Zie/ hoe wildt zyn gezicht staat/ terwyl hy niet als wanhopige redenen spreekt. O zware Last! O onverdragelyk Pak! Verbeeld u niet Zondaar/ schoon de Last der zonde u tegenwoordig ligt voorkomt/ dat dezelve u daarom altyt verdragelyk zal zyn; De Satan bedriegt u. My dunkt/ Ik zie een Man met den Zondaar op enen breden weg gaan/ houdende den Last/ dien dezelve op den rug heeft met zyne handt op/ ten einde hy gemakkelyk zou komen voortgaan/ en den Last niet voele; Maar zo dra hy op den Berg komt/ laat hy de handt los/ wanneer de ander de zwaarte van het Pak voelt/ en daar door van boven neder in den afgrondt wordt gestort. Op deze wyze handelt de Duivel ook; Hy maakt de Zondaren hunne zonden ligt/ tot dat hy hen op 't hoogste heeft gebragt; maar dan stort hy hen door wanhoop naar beneden in de Hel en Verdoemenis. Anderen bekoort hy zodanig/ dat zy menen/ dat kleine zonden niet veel te beduiden hebben/ en dat het getal hunner misdaden maar zeer gering is. Doch/ doet dit eens; Neemt een Dagh voor zeer vroom te leven/ en wanneer gy u des Avondts nederlegt/ zo houdt rekening met uwe Ziele; Overdenk de veelvuldige ydele en zondige gedachten/ de onnutte/ vergeessche en zondige woorden/ die gy gesproken hebt/ de boze daden/ die gy verricht hebt/ en daartegen het goede/ dat gy/ of gelaten/ of zo niet gedaan hebt/ als gy wel hadt behoren te doen. Ach Christenen! hoe vele duizendt misslagen zullen u daar dan voorkomen! Nu/ maakt eens ene rekening en overslag naar evenredenheit. Neemt acht dagen, neemt ene Maandt, neemt een Jaar, neemt 'er dertig, veertig tot tachtig toe. O hoe veel duizendtmaal duizendt Millioenen zonden zullen dan tegen u getuigen! Wilt gy nu nog zeggen/ dat gy niet veel zonden op u hebt? Moet gy niet veel meer uwe ogen neerslaan, uw Hooft laten hangen/ en u schamen/ dat gy u durft onderwin-

den

om met den Here te rechten? Zie/ zo staat het met u/ Zon-
:! En echter kunt gy dagelyks/ zo gerust en zeker maar heen
t. Toen Keizer Augustus eens hoorde/ dat de Goederen van
Man verkocht wierden/ die enige duizenden aan schulden hadt
laten/ beval hy deszelfs Bedt te kopen/ en zeide; Dat Bedt
t zekerlyk ene wonderbare kracht in zich hebben, dat een Man
zo vele Schulden beladen, daar op heeft konnen slapen. Zou
zich ook zo niet wel billik verwonderen mogen over de zorge-
Zondaren/ die by 't groot en onuitsprekelyk Schuldt-Register
er zonden nog vrolyk en welgemoedt heen konnen leven/ zon-
te denken/ dat zy de Schuldt-Gevangkenis der Helle zo naby
Menschen/ die in noodt van te verdrinken/ en in andere
ens gevaren zyn geweest/ verhalen/ dat hen in dien tydt de
en/ die zy begaan hadden/ klaar voor ogen stonden. O/ hoe
kelyk zal dan het Gezicht uwer zonden zyn/ wanneer 'er op
groten Dagh des Oordeels zo vele duizenden voor uwe ogen
n komen/ die u van zelfs het Vonnis des euwigen doots zul-
ellen! En wat zal men zeggen van die welke hunne zonden
bekennen/ maar veel meer verbloemen en verschonen? Zy
en van dezelve niet weten; en wanneer men hen iets daar
zegt/ worden zy vertoornt en quaadt. Elk zoekt zich te
twaardigen met Judas, zeggende; Heer! ben ik het? Of met
asi; Uw Knecht is herwaart noch derwaart gegaan; of wel met
de Schuldt op anderen te werpen. Men beeldt zich in/ dat
en/ die in 't verborge geschieden/ gene zonden zyn/ en dat daar
lt rekening van geëischt zal worden. Daar zyn Menschen/ die
gruwlyk en godtloos Leven/ en zulke schrikkelyke zonden
en/ dat iemant de hairen te bergen moeten ryzen/ wan-
men hen verhaal daar van hoort doen; Menschen/ daar gene
t-predikaatsien aan helpen/ en die door 't Avondtmaal niet ge-
rt worden; maar zo na als voor in hunne zware en Hemel-
pende zonden voortvaren. Groot wonder is het/ dat Godt aan
e verstokte/ en aan de Waereldt overgegeve Zondaren/ gene
tbare blyken van zynen toorn doet zien. Hoort/ ruekeloze en
ðtmerkkige/ gy die hier voor Godts Aangezicht staat/ en voor-
iens zyt/ om morgen de dierbare Verbondts-tekenen in uwen
ndt te nemen; Ik zal uwe zonden tegenwoordig niet melden/
in 't brede verhalen; Uw eige Gewete zal u genoeg voor hou-
. Indien gy geen hartelyk leetwezen over uwe begane zonden
t; Indien gy geen ernstig voornemen in u bevindt/ om in het
komende uwe bekende zonden en uw godtloos Leven na te la-
; zo verkondig ik u heden uit des Heeren Woordt; Dat de hei-
Spys en Drank/ die gy morgen in uwen mondt zult nemen/
u

u niet ten leven/ maar ten doot/ Oordeel/ Hel en eeuwige Verdoemenis zal strekken.

Vermaning tot Boete.

Ach Christenen! Ik bidt u om Godts en uwer Zaligheit wille/ gaat doch oprecht met uwe eige Zielen te werk. Want waarlyk/ 't is gene zaak van klein belang/ maar iets/ daar uw eeuwig wel- of qualik-zyn van af hangt. Neemt ten dien einde de navolgende Plichten in acht; (1) Acht uwe zonden niet gering/ weinig of ligt; want de Zandt-koreltjes zyn ook klein/ en schynen ligt te wezen/ maar wanneer 't een by 't ander komt/ en ene grote menigte daar van in een Schip wordt geladen/ moet het dikwils te gronde gaan. De Regen-druppels zyn gering en ligt; maar wanneer zy by een komen/ maken zy een groot Water uit. (2) Wacht u voor de zonde/ als voor de Pest. Zy ligt dagelyks voor de Deure uwer Ziele; maar geeft haar hare begeerte niet; zy zou u Lichaam en Ziel doen verliezen. Bedenkt/ dat zo menige zonde/ als gy voordachtelyk begaat/ zo menigen Trap nader aan de Helle is. (3) Bedekt uwe overtredingen niet; maar legt die voor Godts ogen open/ en zegt; Heer! hier en daar in heb ik gezondigt en quaadt tegens u begaan. Beschouwt u zelven in den Spiegel der Wet; en belydt uwe zonden voor Godt in alle oprechtheit. (4) Betuigt dan ook over dezelve een hartelyk leetwezen/ ene treurigheit en droefheit, die naar Godt is, en zegt met den boetvaardigen Tollenaar; ô Godt, zyt my Zondaar genadig! (5) Bevestigt in uw Hart het vast voornemen/ om van nu af aan alle bekende zonde te myden/ en voortaan uw Leven waarlyk vroom en Godtzalig aan te stellen. Indien gy dat doet/ zal uwe Boete van vrucht en kracht zyn/ en ontwyffelbare vergiffenis uwer zonden/ zo wel als vreugde en vergenoeginge baren.

Troost der Boetvaardigen.

Indien nu eindelyk ene bedrukte Ziel zeggen mogt; „ Ach! ik „ bedenk/ hoe trouwloos ik tot nog toe het Verbondt mynes „ Gods gebroken heb/ en hoe ondankbaar ik my tegen mynen Hei- „ landt heb gedragen. Ik heb zyne Verdienste uit den zin gezet/ „ zyne bloedige Wonden vergeten/ zyne Liefde uit het Hart ver- „ loren/ en Barrabas den voorrang voor Christus gegeven. Ach! „ ik mogt wel in myn Bedde van angst-zweet zwemmen/ en „ myne Bedt-stede met ontallyke tranen nat maken/ wanneer ik „ in stilte nadenk/ wat Vriendt ik verwaarloost/ wat dienst ik „ mynen ergsten Vyandt/ en wat schade ik aan myne arme Ziele „ toegebragt heb. Ach/ wat een liefderyken Godt/ wat een goe- „ den Godt/ wat een genadigen Godt/ wat een weldadigen Godt „ en lieven Hemelschen Vader heb ik beledigt/ die my van der „ Jeugt af zo wonderbaarlyk heeft geleidt/ en dagelyks tot nog „ toe zo vele blyken van zyne Genade heeft bewezen! Wat hebt

„ gy

„ gy my doch/ ô vriendelykste Jesus, ooit misdaan/ dat ik u door
„ myne dagelyksche zonden zo bedroeft heb? Ach H. Geest! hoe
„ ben ik zo ondankbaar geweest/ dat ik my door u niet heb laten
„ regeren/ maar in tegendeel uwe aandryving dikwils heb we-
„ derstaan/ waar door ik u/ mynen Trooster/ bedroeft hebbe!
„ O tranen waar zyt gy! waar zyt gy smartelyk berouw! Och
„ dat myn Hooft water ware, en myn oog een Sprink-ader van
„ tranen! Wie zal dan nu voortaan myn Vader zyn? Wie zal zich
„ over my ontfermen/ indien hy/ die de Barmhartigheit zelf is/
„ van my is beledigt? Wie zal nyn helper en Heilandt wezen/
„ nu ik den genen vertoornt heb/ die mynen enigen troost in leven
„ en sterven was? Wie zal my met troost verquikken/ daar ik
„ tegen mynen Trooster heb misdaan? O zonden! O myne zon-
„ den! ô grote zonden! Myn Hart is als Wasch gesmolten in het
„ midden mynes ingewants; en ik ben gelyk eene kirrende en ver-
„ latene Tortel-duif op een dorren Tak/ bewenende den jammer
„ myner ondankbaarheit. Ach! myne gedaante is vervallen, en
„ ik ben oudt geworden van treuren. Myn Hart is gantsch ver-
„ bryzelt en verslagen. O/ dat myne ogen Trane-bronnen wa-
„ ren! O dat myn Hart Bloedt kon wenen/ en myne elende be-
„ treuren! Zyt getrooft bedroefde Ziel! deze oprechte klachte is een klaar teken van uwe Boetvaardigheit. Uw verbryzelt Hart is ene Offerhande die Gode wel behaagt. Geef den moedt maar niet verloren; want die Godt/ dien gy beledigt hebt/ hoort uw schreyen en zuchten. Hy heeft immers geen behagen aan den doot des Zondaars, maar wil, dat dezelve zich bekeere en leve. Hy zal 't gekrookte Riet niet verbreken, nog de glimmende Vlaswiek uitblusschen. Zyn uwe zonden groot en veel; Godts Genade is nog groter en overvloediger. Zyn zy Bloedtroot; hy kan die Sneeuw-wit maken; Zyn zy als Karmozyn; hy kan die als witte Wolle doen worden. Doet maar als David, en zegt; Myne ongerechtigheden gaan over myn Hooft; als een zware last zyn zy my te zwaar geworden. Hy zal u vreugde en blyschap laten horen, op dat de Beenderen zich verheugen, die hy verbryzelt heeft. Doet als de verlore Zoon, en zegt; Vader! ik heb gezondigt tegen den Hemel en voor u, en ben niet waardig uw Kindt genoemt te worden; Zo zal Hy uwe Ziele antwoorden; Zyt getrooft, myn Zoon, uwe zonden zyn u vergeven. Sla op uwe Borst/ en zeg met den Tollenaar; ô Godt! zyt my Zondaar genadig; zo zult gy gerechtvaardigt naar uw huis gaan. Reik uwen beledigden Vader het Voorbee-Schrift van uwen Heilant toe; Laat hy niet in 't verderf dalen, want ik hebbe verzoeninge gevonden. Geef hem dat Handt-schrift met geboge knien/ met natte ogen/ met een verslagen Harte over/ en

doet Hem gelofte, dat gy u voortaan beter voor zonden zult wachten, en als een gehoorzaam Kindt voor zyn aangezichte zult wandelen. Dit doende, kunt gy verzekert zyn, dat Hy u in de armen zyner Genade zal opnemen, gelyk ene Moeder haar keerment Kindt. De goede en getrouwe Herder zal het gesmeek en gezucht van zyne arme Schapen horen, hen met vreugde op zyne Schouderen nemen, en wederom tot zyne Kudde brengen. Amen. Doe dit, Here Jesus. Amen.

GEBEDT.

O Heer! neemt myne redenen ter oren, verstaat myne overdenkinge. Merkt op de stemme myns geroeps, ô myn Koning ende myn Godt; want tot U zal ik bidden. Almagtige Godt, en barmhartigste Vader! Uwe Boet-bazuin en Genade-stem klinkt nu weder in onze oren en Harten, en wekt ons tot ware Bekeering op. Gy hebt ons toegeroepen; *Keer weder, keer weder, ô Sulammith!* erken en betreur uwe misdaadt, dat gy tegen den Here uwen Godt hebt gezondigt; zo zal ik niet eeuwiglyk toornen, maar my wederom in Genade tot U wenden. Maar, ach Heer! immers weet Gy zelf, *hoe onbequaam wy van ons zelven, als van ons zelven zyn*, om ons tot U te bekeeren. *Kan een Moorman zyne Huit, en een Luipaart zyne Vlekken wel veranderen?* Hoe zouden wy dan uit eige en natuurlyke krachten de zonden konnen nalaten, en 't goede doen, daar wy steets van der Jeugt af aan tot het quade geneigt zyn? De goede wil en 't voornemen om ons tot U te bekeeren, hebben wy wel door Uwe Genade; maar helaas! het volbrengen ontbreekt ons. Dierhalven, Abba lieve Vader! buigen wy de Knien onzer Harten in de allerdiepste ootmoedigheit voor U neder, en bidden U, om Uwe oneindige Barmhartigheit, keer U tot ons met Uwe Genade, zo zullen wy ons tot U keren door ware Boetvaardigheit. *Bekeer ons, Heer! zo zullen wy bekeert zyn*; Help ons, ô Godt! zo zyn wy geholpen. *Schep in ons, ô Godt! een rein Harte, en vernieuw in 't binnenste van ons enen vasten Geest. Verwerp ons niet van Uw Aangezicht, en neem Uwen H. Geest niet van ons.* Open ons de ogen, op dat wy niet met een bedrieglyk Hart geveinstheit plegen tot ons eigen nadeel, maar onze zonden erkennen en belyden, en een hartelyk berouw daar over tonen, *met droefheit die naar U is, en ene onberouwelyke bekeering ter Zaligheit werkt.* Doch laat ons daartegen, ô Godt! ook niet onder den Zonden-last bezwyken, nog met *Caïn* en *Judas* wanhopen, maar gedenken, dat, schoon onze Zonden groot zyn, Uwe Genade nog veel groter is. Toon ons Uw liefderyk Vaders Hart, 't geen *de doot des Zondaars niet begeert, maar, dat hy zich bekeere en leve.*

Spreek

ek onze Zielen troostelyk toe, en zeg haar, dat Gy Genade Recht wilt laten gaan, *dat Gy onze ongerechtigheden wilt men, onze overtredingen niet meer wilt gedenken*, en ons de aden zult tonen, in welke zo vele arme Zondaren Heil en troost nden hebben. Ach heilige en rechtvaardige Godt! wy komen Uw Aangezicht met vrezen en beven, vol angst en schrik. schamen ons, en schromen onze zondige ogen tot U op te hef voor wien zelfs de heilige Engelen hunne Aangezichten bedekken ten; O hoe groot zyn onze Zonden! *Onze ongerechtigheden gaan ons Hooft, en zyn ons als een zware Last te zwaar geworden.* er zyn *meerder dan de Hairen op ons Hooft*; want indien de Rechtdige zevenmaal daags zondigt; wat al duizendt zonden hebben arme Zondaars dan in zo vele Dagen, Weken, Maanden en Jabegaan! Onze overtredingen heten *Legio*, en ons Hart *Hakel-s*, Bloedtakker. Ach! onze Schuldt-rekening is groot, en it ontallyke zonden aan, heimelyke en openbare, kleine en groin Gedachten, Woorden en Werken, ja zonden tegen alle Uwe oden. Daarom is, ô Heer, Uw toorn billik ontstoken, en om verschrikken ons de Pylen Uwer strenge Gerechtigheit. Nes ons staat Moses, en dondert niet als Vloek op ons uit. De spert hare Kaken op, en wil ons verslinden. De Satan klaagt Dagh en Nacht aan, en ons Geweten verschrikt ons. Waar en wy nu heen vlieden voor Uwen toorn? Waar zullen wy nu 1 voor Uwe grimmigheit? Indien wy onze zonden loochenden, zouden gene vergiffenis verkrygen. Indien wy boetvaardige Zonrs aan Uwe Genade twyffelden, Gy zoudt ons van voor Uw ıgezicht verstoten. Dierhalven, ô Godt, bekennen wy onze overlingen, en zeggen; *Onze ongerechtigheden gaan over ons Hooft; een zware Last zyn zy ons te zwaar geworden.* Heer! wy nemen e toevlucht van Uwe strenge Gerechtigheit naar Uwe grondeloze mhartigheit; want *die reikt tot de Hemelen*. Daarom, *zyt ons dig naar Uwe Goedertierenheit, en delg onze overtredingen uit, r de grootheit Uwer Barmhartigheden.* Wy houden ons aan Uwen baren Eedt; *Zo waarachtig als ik leve! Ik hebbe geen lust aan den t des Zondaars, maar daar in, dat hy zich bekeere en leve.* Wy ıden ons aan Uwe trouwe Beloften; *Bergen zullen wyken, en uvelen wankelen; maar myne Goedertierenheit zal van U niet wyken.* y nemen onze toevlucht tot Uw barmhartig Vaderlyk Hart, een zich *over ons ontfermt, als een Vader over zyne Kinderen.* denk dan, Heer, wat Gy tot ons gesproken hebt. Werp onze ıden in de diepte der Zee Uwer Genade, en laat de volmaaktheit ı onzen Borg ons gebrek en onvolmaaktheit vergoeden. Heer! laten niet van U af, ten zy Gy ons zegent. Wy gaan niet van

U weg, ten zy Gy ons Uwe Genade-stem laat horen; *Uwe Zonden zyn u vergeven; Gaat heen in Vrede, uw Geloove heeft u behouden.* Verheug dan, ô Godt, de Ziel Uwer Knechten en Dienstmaagden, die thans niet meer bidden, als om vergeving van alle hunne zonden, en aanneming tot Kinderen, door Uwe oneindige Genade en Barmhertigheit. Ja Heer! wy smeken met mondt en Hart Genade voor Genade, in Jesus Christus, onzen dierbaarsten Middelaar en Verlosser. Amen.

Onze Vader, enz.

DE

DE LIEFLYKHEIT VAN JESUS.

By het Gebruik des H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Waarom de Verbondts-Engel met een Regenboog omgeven was. Openb. IV. 3.

JOannes, de Discipel die van Jesus bemint wierdt, zag eertyts enen op den Throon zitten, die in 't aanzien den Steen Jaspis ende Sardius gelyk was, en een Regenboog rontom den throon. Door dit Goddelyk Gezicht wierdt aan Joannes de Heerlykheit van Jesus en deszelfs aanbiddens waardige Eigenschappen, die zo verblydende voor zyne Bondtgenoten zyn, getoont. Want gelyk een Regenboog drie hoofdt-kouleuren heeft, namelyk ene vurige, ene rode, en ene groene; zo is de vurige een Zinnebeeldt des Goddelyken toorns, die over den Borg brandde, toen hy het Los-geldt voor de zonde zynes Volks betaalde, en zich zelven, als de volmaakte Offerhande, op 't Altaar des Kruisses overgaf. De rode Kouleur was een Zinnebeeldt van zyn bloedig Lyden en bittere doot. Want zyn Hooft was root van 't afstroment Bloedt, dat de Doorne-kroon daar uit hadt gedrukt; Zyne Schouders waren root van de Geesselingen van Pilatus; Zyne Zyde was root van de Wonde die men Hem met ene Speer hadt gemaakt; Zyne Handen en Voeten waren root van de yzelyke Nagelen, waar mede men Hem hadt vast gehecht. De groene Kouleur van dezen Regen-

hoog was een Zinnebeeldt van de Hoop en 't Geloof, lerende/ dat/ schoon onze zonden bloedtroot waren/ en den toorn van den yverigen Godt wel verdient hadde / deze Jesus nochtans / die verhoogt en met Ere en Heerlykheit gekroont was / onzen roem en vreugde zou zyn; als door wien het vuur des Goddelyken toorns uitgebluscht zou worden/ en die door zyne bloedige Verdienste onze bloedt-rode zonden Sneeuw-wit zou maken/ en ons ene groeiende en bloeiende Hope geven/ dat wy uit zyne volheit Genade voor Genade zouden ontfangen. Gelyk wy dan/ niet alleen om dit aan te horen/ maar ook om de lieflykheden van den Here onzen Godt in zyn hoogwaardig Avondtmaal in der daat te smaken/ tegenwoordig by een gekomen zyn. Zo hoog nu als het Werk is dat wy voor hebben; zo diep moeten wy ons ook voor Godt vernederen/ om zyne dierbare Genade en bystant van boven af te bidden. Verootmoedigt u dan met my voor den Throon der Goddelyke Majesteit/ en laat ons met malkander bidden.

Onze Vader, enz.

TEXT. HOGEL. V. VS. 16.

Al wat aan Hem is, is gantsch begeerlyk.

TWEDE INLEIDING.

Hogel. V. 9. De Waereldt ziet de Heerlykheit van Jesus niet.

Wat is uw Liefste meer dan een andere Liefste, dat gy ons zo bezworen hebt? Dus spraken de Dochteren Jerusalems tot de Geestelyke Bruidt van Christus. Vele Aardtschgezinde Menschen waren 'er/ die tot de uiterlyke gemeenschap der Kerke kwamen/ maar den glans van Jesus Heerlykheit nog niet volkomen zagen/ en dieswegen in dwalende meningen vervielen/ hebbende van den Persoon en 't Ampt onzes Zaligmakers verkeerde gedachten. Dit was oorzaak/ dat deze Dochteren Jerusalems met de Dochteren Sions in ene Twist-reden raakten/ zo dat zy aan haar vroegen; Wat is uw Liefste meer dan een andere Liefste, dat gy ons zo bezworen hebt? Als of zy zeggen wilden; Is dan de Heerlykheit van Jesus zo groot? Heeft zy iets Goddelyks aan zich/ dat gy zo zeer naar Hem verlangt/ op Hem zo verliefst zyt/ en ons zo sterk bezweert? Want de Hoofdt-Kettery van Arrius, die de eeuwige Godtheit van onzen Heren Jesus Christus loochende/ hadt byna de gantsche Waereldt met die dwaling besmet/ zo dat al de Stedt

al-

een op deze Vrage aankwam; Waarom maakt gy doch zo veel ekhs van Jesus uwen Vrlendt? wat is uw Liefste meer dan een der Liefsten? Maar de Kerk-vergadering van Niceën beantwoordde deze Vraag, met te zeggen; Hy is de waarachtige Godt 't eeuwige Leven. Behalven dit begon ook de Antichrist zyne eeuwe-klauwen te tonen, Christus van zyne Oppermagt te beven, en zich als een Mede-dinger, Stede-houder en Hooft der rke op Aarde, op te geven, om de volstrekte Heerschappy, die hristus daar voert, te betwisten. In deze zelve Voetstappen tren nog heden ten dage alle Geestelyke Vyanden van Christus. De aereldt en Aardtsgezinde Menschen vragen aan de ware Gelovin; Wat is doch uw Liefste, daar gy zo veel werk van maakt, naar wiens Liefde en gunst gy zo zeer verlangt? Ons eige zong Vleesch zoekt ook menigmaal Jesus Liefde, als van niet veel lang voor de Ziele te vertonen, en vraagt; Wat is uw Liefste doch eter in den Hemel, dan ik op Aarde ben, dat gy uw vermaak in em alleen zoudt zoeken? Wilt gy nu weten, wat gy antwoorden noet? Ziet! onze Text leert het ons, en zegt; Al wat aan Hem is, gantsch begeerlyk. Waarlyk, ene heerlyke en voortreffelyke Bechryving van Jesus Christus! In denzelven hebt gy ene Fontein e vol Waters des Levens is. Wie nu zyn Hart als ene Kruik erwaarts gaat brengen, om van dit Water te scheppen, zal 'er neer nus door erlangen, als de Samaritaansche Vrouw uit Jacobs Fontein, en leren, dat alles wat aan Jesus is, troost, reugde, en vergenoeginge aan zyne Ziel kan geven. Want hier indt gy (1) een kostelyk Juweel, 't geen de Dichter dezes Hogeiets voorstelt, namelyk Christus, en dat met deze woorden; Alles vat aan Hem is; En (2) deszelfs hoge waardy; is gantsch begeeryk. Deze uitdrukkingen zyn krachtig en deze tydt edel genoeg, m de Harten der Vromen tot behoorlyke aandacht op te wekken.

„ Maar Gy, ô Jesus! wilt Gy Uwe Lieflykheit en begeerlykheit aan onze Zielen tonen, zo neem de Wolken onzer zwakheit weg, die ons Geestelyk Gezicht verhinderen; op dat wy, *O Zonne der Gerechtigheit! met ongedekte Aangezichten Uwe heerlykheit mogen zien*; en onze Zielen met ongeveinsde Liefde heel en al voor U ingenomen worden, tot onze troost en eeuwige vreugde. Amen.

VERKLARING.

Gelyk dit gehele Boek des Hoge-liets een Geestelyk Epithalamium, of Bruilofts-gezang, is, in 't welk door zin-spelende en rbloemde spreekwyzen, de innerlyke Liefde-neigingen tusschen Samenhang.

Chris-

boog was een Zinnebeeldt van de Hoop en 't Geloof, lerende/ dat/ schoon onze zonden bloedtroot waren/ en den toorn van den yverigen Godt wel verdient hadde/ deze Jesus nochtans/ die verhoogt en met Ere en Heerlykheit gekroont was/ onzen roem en vreugde zou zyn; als door wien het vuur des Goddelyken toorns uitgebluscht zou worden/ en die door zyne bloedige Verdienste onze bloedt-rode zonden Sneeuw-wit zou maken/ en ons ene groeiende en bloeiende Hope geven/ dat wy uit zyne volheit Genade voor Genade zouden ontfangen. Gelyk wy dan/ niet alleen om dit aan te horen/ maar ook om de lieflykheden van den Here onzen Godt in zyn hoogwaardig Avondtmaal in der daat te smaken/ tegenwoordig by een gekomen zyn. Zo hoog nu als het Werk is dat wy voor hebben; zo diep moeten wy ons ook voor Godt vernederen/ om zyne dierbare Genade en bystant van boven af te bidden. Verootmoedigt u dan met my voor den Throon der Goddelyke Majesteit/ en laat ons met malkander bidden.

Onze Vader, enz.

TEXT. HOGEL. V. VS. 16.

Al wat aan Hem is, is gantsch begeerlyk.

TWEDE INLEIDING.

Hogel. V. 9. De Waereldt ziet de Heerlykheit van Jesus niet.

Wat is uw Liefste meer dan een andere Liefste, dat gy ons zo bezworen hebt? Dus spraken de Dochteren Jerusalems tot de Geestelyke Bruidt van Christus. Vele Aardtschgezinde Menschen waren 'er/ die tot de uiterlyke gemeenschap der Kerke kwamen/ maar den glans van Jesus Heerlykheit nog niet volkomen zagen/ en dieswegen in dwalende meningen vervielen/ hebbende van den Persoon en 't Ampt onzes Zaligmakers verkeerde gedachten. Dit was oorzaak/ dat deze Dochteren Jerusalems met de Dochteren Zions in ene Twist-reden raakten/ zo dat zy aan haar vroegen; Wat is uw Liefste meer dan een andere Liefste, dat gy ons zo bezworen hebt? Als of zy zeggen wilden; Is dan de Heerlykheit van Jesus zo groot? Heeft zy iets Goddelyks aan zich/ dat gy zo zeer naar Hem verlangt/ op Hem zo verlieft zyt/ en ons zo sterk bezweert? Want de Hoofdt-Kettery van Arrius, die de eeuwige Godtheit van onzen Heren Jesus Christus loochende/ hadt byna de gantsche Waereldt met die dwaling besmet/ zo dat al de steedt

alleen op deze Vrage aankwam; Waarom maakt gy doch zo veel werks van Jesus uwen Vriendt? wat is uw Liefste meer dan een ander Liefsten? Maar de Kerk-vergadering van Niceën beantwoordde deze Vraag, met te zeggen; Hy is de waarachtige Godt en 't eeuwige Leven. Behalven dit begon ook de Antichrist zyne Leeuwe-klauwen te tonen, Christus van zyne Oppermagt te beroven, en zich als een Mede-dinger, Stede-houder en Hooft der Kerke op Aarde, op te geven, om de volstrekte Heerschappy, die Christus daar voert, te betwisten. In deze zelve Voetstappen treden nog heden ten dage alle Geestelyke Vyanden van Christus. De Waereldt en Aardtsgezinde Menschen vragen aan de ware Gelovigen; Wat is doch uw Liefste, daar gy zo veel werk van maakt, en naar wiens Liefde en gunst gy zo zeer verlangt? Ons eige zondig Vleesch zoekt ook menigmaal Jesus Liefde, als van niet veel belang voor de Ziele te vertonen, en vraagt; Wat is uw Liefste doch beter in den Hemel, dan ik op Aarde ben, dat gy uw vermaak in hem alleen zoudt zoeken? Wilt gy nu weten, wat gy antwoorden moet? Ziet! onze Text leert het ons, en zegt; Al wat aan Hem is, is gantsch begeerlyk. Waarlyk, ene heerlyke en voortreffelyke Beschryving van Jesus Christus! In denzelven hebt gy ene Fontein die vol Water des Levens is. Wie nu zyn Hart als ene Kruik derwaarts gaat brengen, om van dit Water te scheppen, zal 'er meer nut door erlangen, als de Samaritaansche Vrouw uit Jakobs Fontein, en leren, dat alles wat aan Jesus is, troost, vreugde, en vergenoeginge aan zyne Ziel kan geven. Want hier vindt gy (1) een kostelyk Juweel, 't geen de Dichter dezes Hogeliets voorstelt, namelyk Christus, en dat met deze woorden; Alles wat aan Hem is; En (2) deszelfs hoge waardy; is gantsch begeerlyk. Deze uitdrukkingen zyn krachtig en deze tydt edel genoeg, om de Harten der Vromen tot behoorlyke aandacht op te wekken.

„ Maar Gy, ô Jesus! wilt Gy Uwe Lieflykheit en begeerlykheit
„ aan onze Zielen tonen, zo neem de Wolken onzer zwakheit weg,
„ die ons Geestelyk Gezicht verhinderen; op dat wy, *O Zonne der*
„ *Gerechtigheit! met ongedekte Aangezichten Uwe heerlykheit mogen*
„ *zien*; en onze Zielen met ongeveinsde Liefde heel en al voor U
„ ingenomen worden, tot onze troost en eeuwige vreugde. Amen.

VERKLARING.

Gelyk dit gehele Boek des Hoge-liets een Geestelyk Epithalamium, of Bruilofts-gezang, is, in 't welk door zin-spelende en verbloemde spreekwyzen, de innerlyke Liefde-neigingen tusschen Samenhang.

Chris-

Christus en zyne Kerke uitgedrukt worden; Zo is ook onze Text ene uitdrukking van de allertederste Liefde-neigingen, die de Kerk, als ene Geestelyke Bruidt, voor haren Here en Heilant Jesus Christus heeft. In de voorgaande Versen hadt zy de heilige Lof-reden hares Bruidegoms voorgestelt. Zyn Hooft hadt zy beschreven van 't fynste Gout te zyn/ om zyne Koninklyke Hoogheit aan te tonen/ die zo heerlyk was/ dat zelfs de Engelen hunne Aangezichten daar voor bedekten. Zyne Ogen hadt zy genoemt als der Duiven, om daar door zyne zachtmoedigheit en allertederste Liefde uit te drukken/ die Hy zyne Geestelyke Bruidt toedraagt. Zyne Wangen hadt zy vergeleken by een Beddeke van Speceryen, van wegen den aangenamen reuk zynes Troostes en andere volmaakte Eigenschappen/ waar mede Hy de vermoeide Zielen zyner Kinderen verquikt.
Joh. VI. 68. Zynen Mondt noemde zy enkel zoetigheit, wyl hy Woorden des eeuwigen Levens heeft. Daar op zegt zy nu in onzen Text; Al wat aan Hem is, is gantsch begeerlyk. Als of zy zeggen wilde;
„ Wat onderwinde ik my doch den Lof van mynen Bruidegom
„ uit te meten! Alles wat ik van hem verhaalt hebbe is veel te
„ weinig. Hoe slecht en gering zyn de Lof-redenen/ die myne
„ stamelende Lippen van Hem uitten! Al zeide ik alles wat ik
„ konde/ zo is dit nochtans maar 't allerminste van 't geen hy is.
„ En daarom zal ik met weinige woorden veel zeggen; Al wat aan
„ Hem is, is gantsch begeerlyk. Laat het u niet vreemt voorkomen/ Geliefden! dat gy deze Woorden zo niet in de Hoogduitsche Overzetting van Luther vindt; gelyk hy dan meermalen van den Grondt-Text afgaat/ en denzelven niet met nog nauwkeurig genoeg betracht. Hy knoopt hier deze woorden aan de voorgaande/ en zegt; Zyne Keel is zoet en gantsch lieflyk. Andere Overzettingen zyn hier in beter/ en drukken de kracht der woorden van den Grondt-text nauwkeuriger uit. Deze luidt aldus; וכלו מחמדים Vecyllo machamadim; Alles wat aan Hem is, zyn lieflykheden. Piscator vertaalt het in zyne nauwkeurige Overzettinge met deze woorden; Alles wat aan Hem is, is gantsch lieflyk. De LXX. Grieksche Overzetters; Hy is enkel lieflykheit; en hier mede komt de Engelsche vertaling over een/ die zich dus uitdrukt; Ja, Hy is gantsch lieflyk; als ook de Nederlandtsche/ welke heeft; Al wat aan Hem is, is gantsch begeerlyk.

Jesus, de Vriendt der Gelovigen.

Onze Text spreekt dan hier van den Messias/ die van Godts Kerk haren Liefsten en Vriendt genoemt wordt; Zulk een is myn Liefste, zulk een is myn Vriendt. Met recht noemt zy Jesus haren Vriendt. Want Hy is (1) onze Liefde-Vriendt, dewyl Hy ons lief gehadt heeft voor de grondtlegginge der Waereldt/ en in den tydt/ dat Hy ons het ware Leven heeft gegeven. (2) Hy is onze

ıdt-vriendt en nabestaande, want hy die heiligt, en zy, die ge- Hebr. II.
ırden, zyn alle uit een. (3) Hy is onze Bondt-vriendt en Bruī- 11.
ηpl Hy zich met ons ondertrouwt heeft in Eeuwigheit en Ge- Hos. II. 19.
t. Van dezen haren Vriendt / zegt de Bruidt; Al wat aan
is gantsch begeerlyk of lieflyk. Volgens den Grondt-Text
ntlyk; Al wat aan Hem is zyn (Begeerlykheden) of Lief-
. Dit is eene Hebreeusche wyze van spreken / die eenen zon-
nadruk heeft / en zeer dikwils voor komt; als in de vol-
chriftuurplaatzen; Een ieder Mensch is ydelheit; dat is: Ps. XXXIX.
ıogsten graadt ydel. Uw Woordt is waarheit; dat is: het 6.
ogsten waarachtig. Gy waart eertyts Duisternisse; dat is: Joh. XVII.
t ten hoogsten verduistert. Een gewenscht Man; dat is: 17.
: ten hoogsten aangenaam is. Even zo gebruikt ook Eph. V. 8.
deze wyze van spreken in ons tegenwoordig Text vers / Dan. IX.
; Zyn Gehemelte is enkel zoetigheit; dat is: ten hoogsten 23.
alles wat aan Hem is, zyn Begeerlykheden of Lieflykheden; Is enkel Lieflykheit en Begeerlykheit.
en hoogsten begeerlyk en lieflyk.
ıns nu eens zien / om wat reden de Bruidt van Christus En waarom?
ıruidegom begeerlyk of lieflyk noemt. Zyne Namen zyn
begeerlyk. Want / wat kan men lieflyker of begeerlyker
als Jesus, een Heilant, een Helper, die ons van de Duister-
het Licht, van de dienstbaarheit tot de vryheit brengt?
rhaalt / dat de Letters van den Name Jesus, in 't Hart
Martelaar Ignatius gebonden zyn geworden; Maar nog
t is het / dat deszelfs kracht en betekenis in 't Hart van
ıobigen gebonden wordt. En wat al lieflyke en begeerlyke
voert hy / die als zo vele Juwelen zyne Koninklyke Kroon
! Hy wordt genoemt; een wensch der Heidenen; Een Hag. II. 8.
ɔrst; Een Zone Godts. Merken wy de Gelykenissen aan / Jes. IX. 5.
ɔr Hy wordt voorgestelt; Zo worden hem de Namen ge- Luc I. 32.
n / Ene Rose van Saron: Een Wynstok; Een uiterste Hogel. II.
n. Een Steenrots. Een verborge Schat en Rykdom. Ho- 1.
ag zynen Achilles verheffen; Hieronimus mag zynen Ne Joh. XV. 1.
roemen; Niemant zal den Lof van Jesus Christus naar 1 Petr. II.
ıonnen uitspreken. Want behalven dit alles is zyn Persoon 6
yk en begeerlyk. Als Mensch wordt hy genoemt / veel 1 Cor. X.
dan de Menschen-Kinderen. En hy is nog lieflyker en 4.
er voor zo ver hy Godt en Mensch in een Persoon is. Eph. III.
wy hebben zyne Heerlykheit aanschouwt, ene Heerlykheit 8, 9.
ıngeboren van den Vader. Jesus is ook lieflyk en begeer- Ps. XLV. 3.
yne Eigenschappen; want hy is barmhartig, genadig en Joh. I. 14.
dig. Van den Keizer Marcus Aurelius wordt verhaalt /
)elitiæ Generis humani, een vermaak van 't Menschelyk
el. Ff Ge-

Geslacht is geweest / wyl hy zeer goedt in zynen omgang was,
ook zelfs de alleraermsten en verachtsten niet versmaadde te ho
Maar veel aangenamer is Jesus voor den armen Zondaar / w
neer dezelve in ootmoedigheit voor zyne Voeten nedervalt / en
vergiffenis zyner zonden smeekt. O / hoe vriendelyk wordt hy
Jesus ontfangen! Daar wordt een Vreugde-Feest gehouden /
Luc. XV. de Engelen maken Hemelsch Musiek over enen Zondaar / die
bekeert. Die liefttallige Heilant klopt aan de Deure onzer Har
en zegt; „ O dat gy voor my de Deure van uw Harte opende
„ zou ik voor u de Deure des Hemels openen! Maar / ond
„ zichtige Zondaar! gy wilt liever in uwe zonden blyven en
„ ven / dan tot my komen en leven. Hoe liefiyk en begeerlyk
Matth. XI. 29. Christus in zyne Deugden! Hy kwam zachtmoedig in de Waer
Schoon hy Koning was / droeg hy nog Zwaardt nog Scep
Schoon hy de Leeuw uit de Stamme Juda was, zo was hy ec
het Lam Godts. Hoe liefiyk en begeerlyk was Hy in zyne G
gentheden! Davids omgang met Jonathan was hem aangena
van Vrouwe-liefde. Maar nog duizendtmaal aangenamer
voor de Discipelen den omgang met hunnen Heilant. Zyn L
was zuiverder dan de Zonne-stralen. Alle Zeden en Deugden
beste Heidenen / ja Griekelants grootste wysheit / moet hier
verstommen. Wat al liefiykheden en begeerlykheden vinden
niet in zyn Lyden, 't geen met zyne Geboorte begon / en met
doot eindigde! My dunkt / ik zie het liefiyk Kindt Jesus in
Kribbe nederliggen / en hore het den Zondaar toeroepen; Z
dit ben ik om uwent wil geworden! My dunkt / ik zie den Hei
alle verdrietelykheden en vervolgingen in de Waereldt onderga
en hore hem zeggen; Ziet! dat geschiedt tot uw beste! My dun
ik zie den Leeuw uit de Stamme Juda in 't Stof van Gethsem
liggen, daar hy krimpt als een Worm / en uitroept; Ziet Zond
dit maken uwe zonden; Dit is de Hellen-angst / dit is de D
stryd / dien ik om uwent wille uitsta! My dunkt / ik zie hem
het Rechthuis komen / met bebloede Striemen / en gantsch m
maakt in zyn Aangezicht door 't Speekzel der booswichten /
gende; Ziet! dus mismaakt moet ik om uwe misdaden word
My dunkt / ik zie hem den Weg naar Golgatha gaan / en hoor
daar den Zondaar toeroepen; Weent niet over my, maar over
zonden / om welker wille ik dezen gang doe. Wie zou twyff
aan de liefiykheit en begeerlykheit van onzen Jesus / indien hy
Luc. XXIII. 34. Stemme aan 't Kruis gehoort hadt; Vader vergeeft het hen, w
zy weten niet wat zy doen? Eindelyk tonen ons ook de veelvu
getuigenissen / die Hem gegeven worden / hoe liefiyk en begee
hy is. Hoort eens / wat zyn Hemelsche Vader uit de W

n getuigt; Deze is myn geliefde Zoon, in den welken ik Matth. XVII. 5.
lbehagen hebbe; en wat 'er by den Profeet Jesaias van hem
Ziet myn Knecht, dien ik ondersteune; myn uitverkoren, in Jes. XLII. 1.
ken myn Ziele een welbehagen heeft. Zelfs de heilige Se-
bidden Hem aan/ wegens zyne lieflykheit en begeerlyk-
om die reden knielden zy/ met hunne Aangezichten naar de
s Verbonds gekeert/ als begerig/ om zich in de verwon-
naardige Eigenschappen van Jesus te verlustigen. Wat
is het dan/ dat Paulus niets anders begeerde te weten/
ns Christus, ende dien gekruist? Wat wonder is het/ dat de 1 Cor. II. 2.
n alles verlieten en Hem navolgden? En oordeelt nu zelfs
f alles wat aan Jesus is/ niet ten hoogsten lieflyk en be-
y.

TOEPASSING.

Bestraffing der genen, die de begeerlykheit en lieflykheit van Jesus niet zien.

t nu zo/ gelyk het waarlyk is; zo kunt gy ligt bevroe-
at de eigentlyke oorzaak is/ dat vele Menschen zo weinig
naar dezen Jesus en zyne lieflykheit; dat zy zo ongevoelig
anneer zy Hem door hunne zonden beledigen; en dat zy/
Tafel des Heeren komende/ zo weinig vreugde en verge-
e in hunne Harten bevinden. Namelyk/ het komt hier van
dat zy de schoonheit en lieflykheit van Jesus niet kennen.
linde kan zich over de schone Kouleuren van den Regen-
et verwonderen; Dus mede/ wanneer de Afgodt dezer
t de ogen der Menschen verblindt/ konnen zy deze schoon-
zien; en de Wolken van onwetenheit maken/ dat zy zich
e Zonne der Gerechtigheit zo weinig verwonderen. O on-
r Mensch! die byna alles weet/ en nochtans Christus
t. Uwe kennis in Waereldtsche/ en onkunde in Hemelsche
al u in de Helle brengen. Maar/ mogelyk zou men kon-
gen; Hoe! zou ik Christus niet kennen/ wien ik van myne
f heb horen prediken? Daar op antwoorde ik; dat het te
n ware/ dat 'er slegs weinig Menschen gevonden wierden/
ontrent in ene grove onwetenheit staken; Doch/ schoon 'er
terlyk van den Persoon en de Ampten van Christus heb-
n spreken/ zo kennen zy Hem echter niet/ zo lang zy niet
n van zyne lieflykheit en begeerlykheit overtuigt zyn. De
oorden hem wel prediken/ zy kenden Hem in zyn Persoon
en evenwel mogen wy wel zeggen/ dat zy Hem niet gekent
namelyk tot overtuiging/ gelyk Judas ook niet/ die hem
voor geen dertig Zilverlingen zou verraden hebben. Ook
hem zullen niet/ die Hem nog niet boven alles beminnen.

Hunne kennis is als de Maan / die wel enen schyn / maar geen eigen Licht heeft. Zy is niet met Liefde / maar met vrees en walg vergezelschapt. Insgelyks kennen zodanige Jesus niet / die door zyne kennisse tot gene Godtzaligheit aangezet worden. Want die
1 Joh. II. 4. daar zegt, Ik kenne Hem, ende zyne Geboden niet en bewaart, die is een Leugenaar, ende in dien en is de waarheit niet. Kent men Jesus als ten hoogsten beminnenswaardig; waarom heeft men de Waereldt dan liever als Hem? Waarlyk / de Staat der genen / die zonder Christus leven / is ten uitersten elendig. Want zy zyn afschuwelyker in Godts ogen / dan eertyts de Melaatschen in de ogen der Menschen waren / die van verre moesten staan / en roepen; Onrein! onrein! Zy / dus een gruwel voor Godt zynde / konnen al zo weinig tot Hem naderen / als Hooi / Stro en Stoppelen een verteerent Vuur. Ook zyn zulke verachters van Jesus / en zyne begeerlyke lieflykheit / zeer rampzalig in hun sterven. Hy zal zyn lieflyk Aangezicht voor hen verbergen / en hen schrikkelyker voorkomen / dan Haman 't Gezicht van Ahasuerus: Zyne ogen
Openb. I. 14. zullen als Vuurvlammen zyn; en hy zal de smaat zyner verachting met eeuwige straffen wreken.

Vermaning tot Liefde en Hoogachting voor Jesus. Wat ons betreft / Geliefden! wy willen ons deze heerlyke Spreuk beter te nut maken. Is Jesus, en al wat aan Hem is, gantsch begeerlyk; zo laat ons daar na trachten / dat Hy 't in allen delen voor ons mag zyn. Neemt ten dien einde de navolgende Plichten in acht; Spant alle uwe krachten in / om deel aan Christus te hebben. 't Is ligt te zeggen; Al wat aan Hem is, is gantsch begeerlyk; Maar 't is ene grote zaak / als men zeggen kan; Al wat aan Hem is, is *voor my* gantsch begeerlyk. Wilt gy zo een Deel aan Hem verkrygen / zo hebt de Waereldt niet lief, nog het geen in de Waereldt is. Vat Jesus aan met de Handt des Geloofs, omhelst Hem met de armen uwer Liefde. Zegt; Ziet daar / myn waardtste Heilant! ik geef my aan u naar Lichaam en Ziele over / en laat u niet van my, ten zy gy my zegent. Tracht 'er na / dat gy op Jesus verlieft moogt worden / als aan wien alles beminnenswaardig is. Wel aan! gy hoort heden de Stem van Godts Dienaren / die met recht Paranymphen en Bruidts aanzoekers genoemt mogen worden; want zy doen hun best om hunnen Jesus ene reine Bruidt toe te brengen. Ach / dat ik heden een Eliezer mogt zyn / om u met mynen Heilant voor eeuwig te verenigen! Ach / dat de dierbare Verbondt-Zegels / die ik u als den Trouwring van mynen Here Jesus Christus overgeve / ene eeuwigdurende Verbintenis tusschen u en Hem mogten maken! Ach / dat de overheerlyke schoonheit van mynen Heilant / in de Harten van u allen een Vlam der Goddelyke Liefde mogt verwekken! O laat hy zyn als

een

een bundeltje Myrrhe, dat tusschen uwe Borsten vernacht! Draagt deze Roos van Saron doch gestadig in de handt uwes Geloofs. Bemint Hem in den hoogsten trap der Liefde/ boven alle andere dingen/ die in de Waereldt zyn; want Gout is maar blinkende Aarde/ en Rykdom kan u voor Godts toorn niet beschermen. Bewyst uwe Liefde door allerhande Liefde-vruchten. Houdt veel van de gemeenschap der Heiligen/ en van zulke Plaatsen/ alwaar men van de lieflykheit en begeerlykheit van uwen Jesus spreekt. Voegt u by de Bruidt/ die gaarne hoort spreken van den genen/ die hare Ziele lief heeft. Vervrolykt u aan de Tafel/ tot welke Hy u nodigt. Ziet! hier is die Tafel, daar hy/ dien gy lief hebt/ uwe Zielen wil laven/ spyzen/ drenken en verquikken. Hier is 't Geestelyk Wynhuis, werwaarts Hy u brengt. Hier zyn de Tralien, door welke gy de schoonheit van uwen Heilant ziet. Zyne Ouders zochten Hem in den Tempel; zoekt Hem daar ook. Betoont uwe Liefde door een hartgrondig medelyden voor uwe noodtlydende Mede-broederen. Hebt gy Jesus waarlyk lief/ zo zult gy ook lief hebben/ die Hy u in zyne plaatse heeft nagelaten. Zyt dierhalven volvaardig/ wanneer Godt aan uwe Zielen wel heeft gedaan/ dat gy Hem ook vereert met uw goedt. Deelt met blymoedigheit mede van de middelen/ met welke Godt u gezegent heeft/ en bewyst door uwe Giften/ dat gy uw Gelt en Goedt zo lief niet hebt als Jesus. Betuigt ook uwe Liefde door een blytig gedenken van alle de weldaden/ die Hy u bewezen heeft. Verzuimt geen tydt/ om te komen/ wanneer Hy u nodigt. Brengt u zyn bitter Lyden en sterven te binnen/ en dankt hem hartelyk/ zo dikwils gy deze dierbare Verbondts-tekenen in uwe handen en in uwen mondt neemt. Laat uw Plicht zyn/ dat gy den genen/ die in uwe ogen zo lieflyk en begeerlyk is/ ook als zodanig moogt maken in de Harten uwer Mede-Christenen. Roemt zyne schoonheit/ pryst zyne voortreffelyke Eigenschappen/ verheft zynen Lof/ en laat uwe Tong vol van zyne ere zyn. Voorts/ wandelt ook waardiglyk het Euangely van Jesus Christus. Doet door uw Leven den genen/ naar wiens Naam gy u noemt/ gene schande aan; maar laat uw Christelyke Wandel Hem tot roem by alle Volken verstrekken. Laat uw Licht alzo schynen voor de Menschen, op dat zy uwe goede Werken zien, en uwen Vader die in de Hemelen is, daar voor verheerlyken.

Komt dan en nadert tot de lieffelyke Tafel van uwen begeerlyken Jesus. Willen uwe zonden u verschrikken en daar van af houden; Ei/ weest getroost! Jesus is lieflyk van Troost, Genade en Barmhartigheit. Laat Jesus de gekruiste met alle zyne Verdienste in uwe Ziele wonen. Aanschouwt in Gelove de Liefde van den lydenden Jesus. Ziet de Wonden van uwen Heilant/ die aan 't Troost voor Zwak-Gelovigen.

kruis hangt. Slaat uw oog op het Bloedt van den sterbenden Zaligmaker. Laat uw Gezicht gaan op zyn Hooft, hoe het zelve zich neigt om uwe Gebeden en zuchten te horen. Gedenkt aan zyne beide Armen, hoe die uitgestrekt zyn/ om u in Liefde te ontfangen. Beschouwt in den Geest zyne Doorne-kroon, die u tot Koningen en Priesteren Gode heeft gemaakt. Overweegt de nedervallende Bloedt-droppelen, die uwe bloedt-rode zonden uitdelgen. O hoe lieflyk en begeerlyk zyn de Wonden/ die de rode Draak hem veroorzaakt heeft! O hoe zoet is voor uwe Zielen de Versensteek/ die de oude Slang hem heeft gegeven! Hy vergoot Water om u te reinigen; Hy vergoot Bloedt/ om u te verquikken. Deze Wynstok wierdt gesneden/ op dat hy uwe Ziel met nieuwen Most zou laven. Komt dan, ach komt alle/ die vermoeit en belast zyt; *Hy* zal u ruste geven. Komt, ach komt alle/ gy dorstige; Hy wil u drenken uit de beken zyner wellusten. Doet den mondt uwes Geloofs wydt open. Komt, smaakt en ziet, hoe vriendelyk de Heer is. Hy zal voor uwe Zielen zoet/ lieflyk en begeerlyk zyn/ en uwe verbryzelde Harten zal hy verheugen. Neemt Hem ook met Simeon in uwe Armen; Herbergt hem in uwe Zielen/ en laat Hem nooit van u; zo zal Hy u oneindige vreugde/ zoetigheit en vergenoeging doen genieten in uw Leven/ en vasten Troost in sterven. Ja/ Hy zal u ter bestemder tydt opnemen in die Plaatse/ alwaar gy zyne begeerlyke lieflykheit op de volmaakste wyze zult zien/ en ondervinden. Nu/ Here Jesus! Wy komen tot U; kom doch tot ons. Laat ons smaken hoe goet gy zyt/ en maak ons eeuwig tot Uwe woningen. Amen/ ja kom Here Jesus. Amen.

GEBEDT.

O Jesus, waardste Heilant! *Harder en opziener onzer Zielen*, Liefhebber onzes Levens! *Aanvanger en Voleinder onzes Geloofs!* Vorst en Leidsman onzes Heils en eeuwige Zaligheit! Zie doch nederwaarts van den Throon Uwer Heerlykheit op deze voor Uw Aangezicht verzamelde Schare van Zions Kinderen, die naar de Vruchten Uwer Liefde en Verdienste verlangen. Wel is waar, wy konnen niet loochenen, maar moeten met Mondt en Hart bekennen, dat wy door onze zondige Daden de werkingen van Uwen nederwaarts gezondenen Geest menigmaal wederstaan hebben, en dat wy dieswegen verdient hadden, dat Gy Uwe grimmigheit over ons uitstortte, die ons als enen vloedt bedekte, gelyk eertyts de Zondtvloedt een wederspannig Volk bedekte, 't geen zich door Uwen Geest niet wilde laten regeren. Om deze oorzaak hebt Gy, ô Heer, immers gisteren, onze weemoedige zuchten en oprechte Belydenis gehoort. Wy schaamden ons niet

niet de Bergen der Zonden te bekennen, die wy ons niet geschaamt hadden te begaan, en sloegen onze ogen neder naar de Aarde, als ons onwaardig oordelende Uwe Genade, die wy niet verdient hadden. Maar nu, Heer, wyl Gy ons zo veel Genade betoont; en, niettegenstaande onze snode onwaardigheit, ons de Tekenen en Zegelen Uwes Verbondts voor ogen stelt; waarom zouden wy daar voor niet dankbaar zyn, en onze nedergeslage ogen wederom Hemelwaarts opheffen, om in Gelove den heerlyken Regenboog te aanschouwen, die ons Genade en gunst belooft? Immers hebt Gy de hitte des Goddelyken tooms ondervonden, en onze straffe gedragen, *toen Uw Hart gesmolten was als Wasch*; Toen 's Hemels Gramschaps-vuur van boven, de Hellengloedt van onderen, en 't Wraak-vuur van alle zyden op u los brandde. Daarom ontsteek doch in onzer aller Harten het Vuur van Uwen Geest, op dat wy met ene inwendige ware Liefde onze toevlucht tot U nemen, en U, als den heerlyken Regenboog, in Uwe dierbare Verbondts-tekenen, met onbeweeglyke Liefde-ogen aanschouwen. Immers hebt gy, ô Jesus, om onzent wille Bloedt gezweet, en 't zelve aan 't Hout des Kruisses in grote menigte vergoten, *toen Uw Gewaat root was* van het Druive-Bloedt *der Persse, die Gy alleen trat.* Ach laat dat ons dierhalven wasschen en reinigen van de vuiligheit onzer bloedtrode Zonden, op dat wy Sneeu-wit worden. Al zyn wy van ons zelven onwaardig, om tot uw groot Avondtmaal te komen; zo hebben wy doch te meer de Spyze van Uwe Genade-tafel nodig. Immers, hebt gy, ô Jesus, ons zo ernstelyk geroepen, en vriendelyk genodigt; gy kunt ons ook wel waardig maken. Daarom, laat Uw Dienaar *een Prediker der Gerechtigheit zyn*, gelyk *Noach*, die zich zelven en zyn Huis met U verzoent. Laat hy niet alleen zelf de ogen zynes Geloofs Hemelwaarts opheffen, zynen Jesus, als den waren *Middelaar des Verbondts* aanschouwen, en de Belofte zyner Genade met vergiffenis van alle Zonden verkrygen; maar laat hy ook deze tegenwoordige Schare met ootmoedigheit en aandacht tot Uwen Altaar leiden. Daarom, spreek doch Gy zelve tot de Harten van hen alle, zo dikwils Uwe Dienaar tot hunne oren spreekt; en laat, ô Jesus, Uwe lieflykheit, en alles wat begeerlyk aan U is, zo krachtig aan hunne Gewetens geopenbaart worden, dat zy niet alleen horen, *maar ook smaken en ondervinden, hoe vriendelyk Gy Here zyt*; op dat wy alle dit tegenwoordig hoog heilig Werk met alle Eerbiedt, Liefde, Geloof en vergenoeging onzer Ziele mogen verrichten. Gy wilt dan nu, ô dierbaarste Jesus! dien de Hemel, nog de Hemel der Hemelen konnen omvatten, in onze Harten inkeren, *en Uwe Woning by ons maken*? Wat zyn wy doch, en wat is ons Huis, dat Gy, ô Koning aller Koningen, zulke Genade aan ons bewyzen wilt? Waar komt ons die

ere-

ere van daan, dat de Allerheiligste by de onheiligste, de Allerhoogste by de geringste Lust heeft te wonen? Wy mogten wel, in overweging onzer snode onwaardigheit, uitroepen en zeggen; *Heer, wy zyn niet waardig, dat gy onder ons Dak zoudt inkomen.* Doch, dewyl Gy zo goedt zyt, dat Gy Uwen Lust hebt om by de Menschen-Kinderen te wonen, en Uw vermaak schept in arme boetvaardige Zondaren aan te nemen; Ei *kom dan, Gy gezegende des Heren!* Neem Uw intrek in de arme Woning onzes Harte, en laat *heden onzen Huize Zaligheit wedervaren.* Keert 'er dan in, *ô grote Koning der Ere*, met Uwe Goddelyke Heerlykheit. Gy hebt ons, ô Jesus, Uwe lieflykheit uit Uw Woordt getoont, waar uit ons blykt, *dat alles wat aan U is, gantsch begeerlyk is.* Ach, ontsteek doch ons Hart in vurige Liefde-vlammen; op dat wy niet alleen gehoort mogen hebben, maar ook nu waarlyk smaken, hoe vriendelyk gy, ô Heer, zyt. Laaf ons elendige met Uwen Hart-verquikkenden troost; Heel ons Kranke met den Balzem Uwer Genade; Spys ons hongerige met het Broodt des Levens, en drenk ons dorstige met den Nectar van Uw dierbaar Bloedt. *Bekleedt ons met de Klederen des Heils*, en laat ons Nootdruftige in U, onzen Schat en Rykdom, volle vergenoeginge vinden. Nu, Here Jesus! Wy komen op Uw Woordt, genodigt zynde, als vermoeide, belade en boetvaardige Zondaars, en leggen onze ootmoedige Harten op Uw den Altaar. Vervul dezelve met Uwe Genade, vervul die met Uwe Liefde, vervul die met Uwen Troost; op dat wy Uwe vriendelykheit en zoetigheit mogen smaken, hier in den tydt der Genade, en namaals in eeuwige Vreugde en Heerlykheit. Amen. Here Jesus! Amen.

Onze Vader, enz.

DER

DER VROMEN TRANEN IN HET TRANEN-DAL.

Na het Gebruik des H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Twe dingen maakten eertyds het Offer van Elias aanzienlyk en van kracht, namelyk Water en Vuur. Want hy willende tegen alle Baäls Dienaren bewyzen, dat de Godt Israëls alleen de ware Godt was, goot Water op het Offer en badt Godt; En toen viel het Vuur des Heren van den Hemel, en verteerde het Brandt-offer met Hout, Stenen, en Stof; ja lekte 't Water op, 't welk in de Groeve was. Twe dingen zyn 't ook, die onze Offerhande aan den Here onzen Godt aangenaam komen maken, namelyk; 't Water van ware Boete en Bekeering, en 't Vuur ener heilige aandacht, en waren yver. Want schoon wy onder 't Nieuwe Testament, geen Offer nog Altaar meer hebben, nademaal Christus, het volmaakte Offer, alle Offerhanden van de Wet der Plechtigheden weggenomen en vervult heeft; zo is nochtans onze Godtsdienst en ons Gebedt het Offer dat Gode aangenaam is. Indien dit met het Water van ware Boetvaardigheit, en 't Vuur ener heilige aandacht, op Jesus, den Altaar wordt gelegt, kan 't niet anders dan aangenaam voor den Here zyn. Doch, alzo wy dit Geestelyk Water en Vuur niet van ons zelven hebben, maar van den Hemel moe-

Vuur en Water heiligen de Offerhande.
1 Kon. XVIII. 34. tot 38.

ten afbidden; smeken wy Godt om zyne Genade en Zegen met het allervolmaakste Gebedt.

Onze Vader, enz.

TEXT. JES. XXXVIII. vs. 3.

Ende Hiskia weende gantsch zeer.

TWEDE INLEIDING.

Wenen heeft zyn tydt. Pred. III. 4. Zeer nadenkelyk zegt de wyze Salomo; Daar is een tydt om te wenen, en een tydt om te lachen. Gelyk de Aardtkloot twe Aspunten heeft/ op welke dezelve dagelyks/ volgens de mening eniger Filosofen/ rondt draait; Zo zyn ook Vreugde en Droefheit als twe Aspunten/ daar alle dingen der Waereldtsche verandering omront gedreven worden. Nu gebeurt ons Menschen in de Waereldt iets dat ons verheugt; dan weder iets/ dat ons bedroeft/ gelyk David Ps. XXX. 6. zei; Dat 's Avondts het geween vernacht, en 's Morgens gejuich is. Daarom zegt ook Jacobus; Jac. V. 13. Is iemant onder u in lyden? dat hy bidde. Is iemant goedts moedts? dat hy Psalm-zinge. Deze verwisselingen ondervinden de Vromen 't allermeest/ die van Godt het meest bemint worden/ gelyk ene gantsche Wolke van getuigen in Godts H. Woordt overvloedelyk bewyzen. Want/ schoon het menigmaal den enen meer dan den anderen gegeven is/ zyne droefheit te kunnen verbergen/ vrolyk zynde in Gezelschappen/ maar treurig in eenzaamheit; zo zal nochtans ieder moeten bekennen/ dat droefheit ook haren tydt heeft/ en dat men somtydts in plaats van blyschap/ Gebeden met Tranen paart. Dit deed Hiskia. Verwondert u niet/ waarde Toehoorders/ dat ik dezen Text na 't Avontmaal predike/ wanneer men liever van vreugde zou willen horen. Want de Liefde-tranen/ die heden Morgen enige bewoge Dischgenoten uit de ogen kwamen/ geven my aanleiding/ om thans van de Tranen te spreken. Wy zullen dan volgens de aanleiding van onzen Text handelen van/

Het Vrucht-brengent Tranen-zaat der Vromen.

„ Maar, ô onveranderlyke Godt! voor wiens Aangezicht eeuwige „ vreugde en vergenoeginge is; Zo lang wy in dit Tranen-dal leven, „ heeft treuren en wenen hier de meeste plaats. Doch leert ons zo „ wenen, dat onze Tranen niet zondig nog schadelyk, maar nut en „ troostelyk zyn mogen. Amen.

VER-

VERKLARING.

De vrome Hiskia lag, wanneer men hem wel beschouwt, op zyn beste Anker. Gelyk een Schip, dat door de Baren op en nederwaarts gedreven wordt, zo wierdt ook 't Scheepje zyner Ziele door de Baren van zwaarmoedige en treurige Gedachten op en neder bewogen. Hy lag als met de Nagelen der krankheit vast gehecht; maar zyne Ziel lag in 't Gebedt voor Godts Throon. Hy hadt zyn Aangezicht naar den Wandt gekeert; maar zyn Hart was tot Godt gewendt, voor wien hy deze zuchten uitstortte; Och Heer! gedenk doch, dat ik voor Uw Aangezicht in waarheit ende met een volkomen Hart gewandelt, en dat goedt in uwe ogen is, gedaan hebbe. Hy wilde meer spreken, maar de Tranen stremden den loop zyner Reden. Daarom zegt onze Text; Ende Hiskia weende gantsch zeer. *Samenhang.*

Eigentlyk heet het; Fletu magno flevit; Hy weende met groot geween, dat is, bitterlyk en hartgrondig, zo dat de Tranen in overvloedt over zyne Wangen rolden. Gelyk ene Wyn-pers, hoe sterker die getreden wordt, hoe meer vocht daar uitkomt; zo lag Hiskia onder de Pers van zware aanvechtingen, en daarom weende hy zo zeer, dat hy 't ene Trane-vocht na 't ander uitgaf. Wanneer de Lucht dik is, en de Wolken met veel Water bezet zyn, valt 'er een zware plas-regen; Dus mede was 't Hart van Hiskia vol droefheit, en daarom weende hy gantsch zeer. Hy hadt begonnen te bidden; Maar zyn Gebedt was nog niet voleindt, of een hete Tranen-vloedt sluitte zyne woorden. Daarom wierdt zyn Gebedt ook als afgebroken; Hy wilde bidden, en kon niet meer. Hy hadt gezegt; Och Heer! gedenk doch, dat ik voor Uw Aangezicht in waarheit, en met een volkomen Hart gewandelt ende dat goedt in uwe ogen is, gedaan hebbe. Nu, wat verder dan, Hiskia? Verlang my dierhalven doch myn Leven, wilde hy zeggen; maar hy kon deze woorden niet voortbrengen. Want eensdeels hadt hy Godts Bevel reets verstaan, 't geen hy niet kon wederspreken; En anderdeels overdacht hy 't nadeel, dat de Israelitische Kerk uit zyne doot zou konnen overkomen. Doch wat de Tong niet bequaam was uit te spreken, deden de Tranen.

Wat eigentlyk Tranen zyn, laten wy de Natuur-kundigen onderzoeken. Enige houden dezelve voor ene overvloedige vochtigheit van een waterachtig Bloedt, die door de droefheit daar van afgescheiden, en vervolgens uit de ogen gedrukt wordt. Anderen menen, dat het ene vochtigheit is, die zich dicht by de ogen by een verzamelt, en, wanneer een Mensch bedroeft is, dan drops-ge- *Waar de Tranen van daan komen.*

wyş uit de ogen valt. De meeste zyn van gedachten/ dat de Tranen uit de Herssenen voortkomen; en daar van daan komt het ook zekerlyk/ dat/ wanneer een Mensch veel huilt/ het Hoofdt als pi wordt/ en Hoofdtpyn daar op volgt. Tweederlei Hartstochten zyn bequaam om Tranen uit te perssen; Droefheit en blyschap. Door droefheit stremt het Bloedt als in zynen loop/ 't verdikt en verkout; Daar door worden de opklimmende dampen in 't Hooft by een vergadert tot een vocht/ dat uit de ogen komt en de Tranen uitmaakt. Ook kan blyschap Tranen veroorzaken. Want wyl deze Hartstocht het Hart wydt uitzet/ en dus de Levens geesten in grote menigte naar de Herssenen zendt/ worden daar door ook de wegen naar de ogen geopent/ door welke dan Tranen komen voortvloeien. Dus weende Jakob van blyschap/ toen hy hoorde/ dat Rachel hem in den bloede bestont. Toen Joseph Benjamin zynen jongsten Broeder zag/ viel hy hem om den Hals, kuste hem, verhief zyne stemme en weende. Ptolomæus Philadelphus, Koning van Egipte/ de Grieksche Overzetting van 't Oude Testament ontfangende/ weende van blyschap. Nog overvloediger komen de Tranen voort/ wanneer deze beide Hartstochten van blyschap en droefheit by een zyn. Dus weenden de Joden van blyschap, toen zy zagen/ dat Godts Huis, 't geen zo lang verstoort hadt gelegen/ weder opgebouwt was; en van droefheit, toen zy zagen/ dat de Heerlykheit van dit twede Huis, in lang niet halen kon by die van 't eerste. Uit dit alles/ wat wy hier gezegt hebben/ kan men gemakkelyk opmaken/ waar het van daan komt/ dat de Kinderen lichter schreien als volwassene/ onder de volwassene Vrouwen lichter als Mannen/ en onder de Mannen jonge lichter als oude. Want/ dewyl in de Harssenen der Kinderen meer vochtigheit is/ als in die van de oude Lieden/ in welke dezelve byna is uitgedroogt/ zo huilen zy ook meer. Dus zyn ook zulken/ die van ene koude en zwaarmoedige Bloedts-gesteltenis zyn veel meer genegen tot wenen/ dan zy/ die warm en Bloedryk zyn.

Gen. XXIX. 11. Gen. XLV. 14, 15.

Oorzaken van de Tranen van Hiskia.

Wanneer een Kindt weent/ wil het iets hebben; en indien het niet spreken kan/ eischt hy het door Tranen. Wanneer een volwasse Mensch weent/ moet zyn Hart bedroeft zyn. Wanneer een bedaagt Man weent/ moet het 'er al op aan komen. Dierhalven wanneer hier een Koning van Israël weent/ moet hy grote zwarigheit op zyn Harte hebben. Laat ons dit eens onderzoeken. 't Was geenzints een verwyft Gemoedt/ dat Hiskia dus deed wenen. Want/ dat hy een dapper Heldt is geweest! toont het Werk der Hervorminge aan/ 't geen hy met groot gevaar hadt voortgezet en uitgevoert/ zonder door 't pochen en trotzeren van zynen magtigen Vyandt Senacherib enigzints verschrikt te worden. Hy

was

was ook een vroom Koning, die wel wist / dat / terwyl de Messias beloofd was / de doot voortaan genen Prikkel meer hadt / maar slechts tot ene Deur voor 't eeuwig Leven verstrekte. Van de Heidenen is 't geen wonder / dat zy de doot vreesden. Dus leest men van een zeker groot Filosoof / dat hy kort voor zyn einde gezegt zou hebben; Anxius vixi, dubius morior, quo vadam nescio; Ens Entium, miserere mei! Ik heb in angst geleeft, ik sterf in twyffeling, en waar ik heen zal gaan weet ik niet; O Wezen aller Wezens, ontferm u myner! Maar met veel grootmoediger Ziel zien de Gelovigen de doot onder de ogen / om dat zy weten / dat dezelve voor hen gene betaling der zonde; maar slechts een afsterven der zonde, en een doorgang tot het eeuwige Leven is. Echter mogt Hiskia (1) de ydelheit des Menschelyken Levens wel bewenen. Want wie kan zich van droefheit onthouden / wanneer hy bedenkt / in welken elendigen staat het Menschelyk Leven door den Val onzer eerste Ouderen is gebragt / hoe haast het Wonder-gebouw des Menschelyken Lichaams moet breken / en in hoe korten tydt onze Ziel / die aangename Gast / afscheit moet nemen van 't Lichaam / met het welk zy als ene Bruidt met haren Bruidegom verenigt is? Hoe hart valt het / wanneer twe Boezem-vrinden van een moeten scheiden! zou het dan den Mensch niet oversmertelyk vallen / wanneer zulke twe allerwaardtste Vrienden / als Lichaam en Ziel / die malkander zo hartelyk lief gehadt hebben / de een den ander verlaten moeten? Maar / hoe zou dan nu Hiskia zonder natuurlyke droefheit deze zyne boodtschap des doots hebben konnen aanhoren? (2) Hier by kwam nog een gezicht zyner zonden. Want / schoon deze vrome Koning wel het getuigenis van een goedt Geweten hadt / zo wist zyn Hart hem nochtans wel te zeggen / dat hy niet heel en al zuiver van alle zonden was. Al hadt hy veel goedt gedaan in zyn Leven / hy hadt ook veel Goedt nagelaten. Zelfs de Rechtvaardige valt zevenmaal, en zyne beste Gerechtigheit is als een wegwerpelyk Kleedt. Deze kennisse der zonden wordt verdubbelt / wanneer den Mensch uit de Waereldt moet scheiden; Dan stelt Godt ons de menigte onzer overtredingen voor ogen / ten einde wy niet op onze eige Gerechtigheit / maar alleen op zyne Genade zouden bouwen. Om die reden weende Hiskia bitterlyk; en schoon hy zeggen konde; Och Heer! gedenk doch' hoe ik voor U gewandelt hebbe; zo moesten zyne Tranen ook doch spreken / en deze stilzwygende taal voeren; Maar gy weet ook, ô Heer! hoe menigmaal ik my aan U mynen Godt bezondigt hebbe. (3) Hiskia weende om den Here tot medelyden te bewegen / dat Hy hem de Genade wilde bewyzen van zyn Leven te verlengen. Wanneer een Kindt in zyne krankheit weent en jammerlyk kermt / wordt het Hart van den

Vader daar door tot medelyden bewogen; hoe zou dan Godts getrouwe Vaders Hart niet moeten breken/ daar hy Hiskia, zyn lief Kindt/ in zyne Tranen zag liggen? Immers heeft Hy zelf gezegt;
Jerem. XXXI. 20. Is niet Ephraim my een dierbare Zoon? Is hy my niet een Troetelkindt? want zint dat ik tegen hem geſproken hebbe, denk ik nog ernſtelyk aan hem. Daarom rommelt myn ingewandt over hem; Ik zal my zyner zekerlyk ontfermen, ſpreekt de Heer. (4) Eindelyk/ de byzondere oorzaak/ waarom Hiskia weende/ was/ om dat hy den bedroefden toeſtant, in welken Iſraël lichtelyk na zyne doot zou hebben konnen geraken/ ter Harte nam/ en overwoog dat de Kerk/ die nu van Afgodery gezuivert was/ weder zeer gemakkelyk daar toe zou konnen vervallen. Weende Xerxes, toen hy overdacht/ dat 'er over hondert Jaren niet een Menſch van zyn Leger meer overig zou zyn; Zou Hiskia dan niet wenen/ daar het te vrezen ſtondt/ dat Iſraël na zyn overlyden zich in eeuwige elende zou konnen ſtorten?

Een Gebodt met Tranen is krachtig. Hier uit zien wy (1) dat/ wanneer Gebeden en Tranen ſamen gepaart gaan/ het Gebedt te krachtiger is/ en zo veel te eerder van Godt verhoort wordt. Om die reden zyn ook Gebeden en Tranen de Wapens der Gelovigen. Tranen zyn anderzints in den Wereldtlyken Kryg geenzints wel voegende/ en een Soldaat/ die zich met Tranen tot het gevecht begeeft/ wordt voor blohartig gehouden; Doch geheel anders is het gelegen met den Geeſtelyken ſtrydt. Als Tranen by een aandachtig Gebedt worden gevoegt/ zyn zy 't Water/ dat alle vurige Pylen des Verzoekers uitbluſcht. Zy dempen de luſten des Vleeſches/ wanneer dezelve als in de Aſche ſmeulen/ en in vlam willen uitbreken; ja/ zy zyn bequaam/ om Godts Vaderlyk Hart te vermurwen/ wanneer Hy zich hardt tegen ons houdt. Dit wiſt Hiskia wel; daarom voegde hy Gebedt en Tranen by een. Zyn Gebedt was; Och Heer! gedenk doch, dat ik voor Uw Aangezicht in waarheit, ende met een volkomen Harte gewandelt, ende dat goedt in Uwe ogen is, gedaan hebbe. En daar op vergoot hy enen Vloedt van Tranen/ en begon bitterlyk te wenen. Dit deed ook Chriſtus in zyne zwaarſte aanvechtingen in den Hof Gethſemané.
Hebr. V. 7. Hy offerde zynen Vader ſterke Roepinge en Tranen. Toen de Aarts-Vader Jakob met den Engel worſtelde/ overwon hy hem door 't Gebedt en Tranen; Hy weende
Hoſ. XII. 5. en ſmeekte hem, zegt Hoſea. En dat Godt zo een Gebedt verhoren wil/ heeft hy belooft/ zeggende; Het zal geſchieden, eer zy
Jeſ. LXV. 24. roepen, zo zal ik antwoorden; terwyl dat zy nog ſpreken, zo zal ik horen. Want de Here ziet het Hart aan/ en verhoort de zuchten eer de mondt ſpreekt. Dit is het innerlyk Gebedt/ dat Godts
Rom. VIII. 26. Geeſt in onze Harten werkt/ die voor ons bidt met onuitſprekelyke

zuch-

ngen. Hanna bitterlyk bedroeft zynde, badt en weende; en 1 Sam. I.
verhoorde haar Gebedt. Hoe krachtig waren de Tranen 10.
le Weduwe te Naïn! Dezelve bewogen zodanig 't Hart van
i/ dat hy de Baar aanraakte, en haren Zoon weder van den do- Luc. VII.
pwekte. Hoe krachtig waren de Tranen van de Zondares 14.
n de Voeten van Jesus lag! Die hadden zo veel vermogen
m/ dat hy haar Genade bewees.

ogts zien wy ook hier uit; (2) Dat zulke waarlyk zeer dwa- Tranen zyn niet te verwerpen.
le alle Tranen uit de ogen der Menschen/ en alle zuchten
nne Harten willen verbannen. Onder de oude Filosofen was
here Secte/ die den Mensch tot een ongevoelig Hout en Steen
n maken/ en dezen zet-regel hadden; Sapientem non decent
ymae; een wys Man passen geen Tranen. Zy waren van
hten/ dat alleen Kinderen en Gekken mochten wenen; doch
ulks geen verstandigen voegde. Maar zeker/ men mag van
Stoïsche Wyzen met regt wel zeggen; Wyl zy zich voor wys
n, zyn zy dwazen geworden. Want de H. Schrift toont ons
beelden genoeg van Heiligen en Godtvruchtigen/ die geweent
n. Hiskia was zo een verstandig Koning/ die Israël wyslyk
lyk regeerde/ en nochtans weende hy gantsch zeer. Ja/ wy
n zelfs verzekeren/ dat matige en tydige Tranen gene zonden
want ook Christus, die ons in alles gelyk is geworden, uitge- Joh. XI.
n de zonde, heeft geweent by 't Graf van Lazarus. Toen hy 35.
adt Jerusalem aanzach, weende hy. En hoe vele Tranen stort- Luc. XIX. 41.
aan den Olyf-berg/ schoon hy de heilige Hogepriester was! Hebr. VII.
d, de Man naar Godts Harte/ zegt; Ik doe myn Bedde den 26.
chen Nacht zwemmen; ik doornatte myne Bedt-stede met myne Ps. VI. 7.
en. Van Petrus lezen wy/ dat hy/ na zynen Here verloo- Matth.
t te hebben/ bitterlyk weende. Paulus getuigt van zich zelven/ XXVI. 75.
y Godt met vele Tranen gedient hadt, en zyne Toehoorderen Hand. XX.
lls met Tranen hadt vermaant. Ja Christus zegt/ dat Tra- 19.
het gemeen Lot der Vromen in deze Waereldt zyn; Voor- Joh. XVI. 20.
t/ voorwaar! ik zegge u, dat gy zult schreien en klaaglyk we- Luc. XXIII. 28.
maar de Waereldt zal haar verblyden. En/ weent over u zel- Ps. XLII.
n over uwe Kinderen. Voor David waren de Tranen tot ene 4.
e Dagh en Nacht. Ja Godt heeft belooft/ dat die met Tranen Ps. CXXVI.
n, met gejuich maajen zouden. 5.

TOEPASSING.

Doch onze Tranen moeten gene Huichelaars Tranen zyn/ die Welke Tranen zondig zyn.
gts uit de ogen en niet uit het Harte komen. Daar zyn Waereldtsch-
eren/ die van zo een aart zyn/ dat zy lichtelyk konnen we-
nen.

nen. Na hunne zonden den vollen toom gegeven te hebben/ menen zy dat het genoeg is/ als zy maar enige Tranen konnen storten/ en dat alles/ wat zy misdreven hebben/ daar door dan genoeg afgewasschen is. Doch zo dra zy hunne Tranen maar afgeveegt hebben/ varen zy in hun vorig zondig leven voort. Dat zyn gene Geloofs- maar geveinsde Tranen. Men verhaalt van den Krokodil, dat hy hongerig zynde/ en enen Roof ziende/ overvloedig Tranen uitgeeft; en dat hy een Mensch in zyn geweld gekregen/ en gedoodt hebbende/ deszelfs Lichaam insgelyks met ene menigte van Tranen bevochtigt/ eer hy hem opeet. Even dus bewenen de Waereldtlingen hunne zonden / waar in zy nochtans hun lust en vermaak vinden. Dus weende Saul over den onschul-
1 Sam. XXIV. 17. dig vervolgden David / toen hy zeide; Is dit uwe stemme, myn Zone David ? Doch nauwlyks hadt hy uitgeweent/ of hy voer weder voort met David te vervolgen. (2) Ook moeten onze Tranen gene Knechtelyke Tranen zyn / die niet voortkomen van ene overtuiging/ dat wy een genadigen Godt en liefderyke Hemelschen Vader vertoornt hebben; maar van ene vreze voor de straffen/ die
1 Kon. XXI 27. op de zonden volgen. Van dit soort waren de Tranen van Achab, toen hy hoorde/ dat Godt hem den ondergang dreigde. Dit noemt
2 Cor. VII. 10. Paulus/ gene droefheit naar Godt, maar ene droefheit der Waereldt. Op deze wyze weende Judas, en ook Esau; En nochtans konden alle hunne Tranen hen niet tot Genade brengen/ wyl zy slechts uit Knechtelyke vreze voort kwamen. (3) Onze Tranen moeten niet te laat gestort worden/ wanneer men zyne Boete en Bekeering van tydt tot tydt uitgestelt en gedacht heeft; 't Is nog vroeg genoeg om my te bekeeren. Onder dit getal behoren de Epicuristen, en hunsgelyken/ die in de vermaken der Waereldt/ en wellusten des Vleesches gerust heen leven; die in zondigen hunnen lust/ en in snode bedryven hunne vreugde zoeken/ steets vrolyk en wel gemoedt zynde in hunne Waereldtsche ydele blyschap. Van
Luc. VI. 25. deze zegt Christus; Wee u, die nu lacht; want gy zult treuren ende wenen. Want/ die lachen / terwyl zy over hunne zonden behoorden te wenen/ zullen daar na wenen moeten/ wanneer het te laat zal zyn. (4) Onze Tranen moeten niet uit ongedult voort komen/ zo dat wy die zonden storten tegen Godt/ in een tydt dat hy bittere dingen tegen ons schryft, eveneens of hy onrechtvaardig of onbarmhartig was. Dus was het gelegen met de Tranen der Kinderen Israëls, toen het hen qualik ging in de Woestyne/ waar over zy tegen Godt en Moses murmureerden/ en weder naar
Hebr. XII. 17. Egipte verlangden. Op die wyze was het ook gestelt met Esaus Tranen. Want daar was geen leedtwezen dat hy Godt vertoornt hadt; daar was geen voornemen om zyn Leven te beteren. Alleenlyk

yk weende hy/ om dat hy 't Recht der Eerst-geboorte/ en dus de Hoop van over zynen Broeder te heerschen/ verloren hadt; Zo weenen de Waereldt-Kinderen ook / wanneer 't hen niet altydt naar wensch in dit Leven gaat/ of wanneer zy zich aan hunne Vyanden niet konnen wreken. Als een Mensch aan Eer/ Rykdom en tydelyke Goederen/ schade lydt/ en dan enkel over verlies weent/ zonder aan zyne zonden te denken/ dat zyn Waereldtsche Tranen/ en Tranen van ongeduldt/ daar Godt geen behagen in heeft. (5) Onze Tranen moeten niet onmatig zyn. Daarom zei Christus tot de Vrouwen/ die Hem navolgden; Weent niet zo zeer over my. Gy moogt wel wenen/ (wil Hy zeggen) en uwe ogen met Tranen bevochtigen; doch niet zo/ dat die daar van bederven. Gy kunt Tranewater gieten over myne Offerhande des Kruisses; gelyk Elias Water over zyn Offer goot; maar bidt om Vuur/ ten einde het Water weder opgedroogt mag worden. Dus verbiedt Christus het onmatig wenen, 't geen ook zelfs de Natuur, de Rede, en de Godtsdienst geenzints goedt keuren. De Natuur is 'er tegen; want te veel Water in de Lucht/ veroorzaakt eindelyk een groten vloedt. Te veel Water op Aarde/ maakt dezelve onvruchtbaar. Te veel Water in de Rivieren doet dezelve overlopen. Te veel Tranen in de ogen verblinden en verzwakken dezelve/ maken een yl hooft en slapeloze Nachten. De Rede leert/ dat men spaarzaam gebruiken moet/ wat men dikwils moet gebruiken. Nu zyn wy in dit Leven zeer veel Tranen onderworpen; Met Tranen beginnen wy/ met Tranen varen wy voort/ met Tranen eindigen wy. Vierhalven moet men heden zo wenen/ dat men morgen weder wenen kan. De Godtsdienst zelf bevestigt dit; want zy leert ons/ dat 'er geen droefheit zo groot is/ of men kan 'er troost voor vinden. Zo vele Krankheden 'er zyn/ zo vele Genees-middelen moet men daar voor zoeken. Godt de Heer geeft ons zyn Woordt/ 't geen onze Schat/ den H. Geest die onze Trooster/ een goedt Gewete/ dat ons Paradys is; ja zich zelven/ om ons tot een getrouwen Vader te verstrekken. Daarom roept de Godtsdienst/ gelyk Christus; weent niet zo zeer. Een Schip dat te ligt is/ wordt ligtelyk van den Windt het onderste boven gekeert; en is het te zwaar/ het kan gemakkelyk zinken. Maar is het wel op zyn pas geladen/ nog te ligt nog te zwaar/ zo zal het gelukkig zyne voorgestelde Haven bereiken. Dus moet het mede gelegen zyn met onze droefheit; Wy moeten niet te ligt in onzen Noodt/ nog te gevoelig in ons Kruis wenen. Dan zullen wy zeker varen/ als in Noachs Ark, tot dat wy in de Haven onzer Ruste komen/ en met vreugde maajen wat wy in Tranen gezaait hadden.

Ken-tekens van goede Tranen.

Maar/ waar aan zult gy nu weten/ Geliefden/ of uwe Tranen goedt zyn/ of zy behoorlyk geschieden/ en of Godt die verhoren zal? Ik zal 't u zeggen. (1) Laat het Boet-tranen over u en uwe zonden zyn. Dus weenden de Kinderen Israëls tot op den Avondt, toen zy zagen, dat zy in Godts ongenade gevallen zynde/ van de Gibeoniten overwonnen wierden. Toen Ezra den Godtsdienst te Jerusalem weder hadt opgericht/ verzamelde zich al het Volk tot hem, en weende zeer. Zo was het ook gelegen met de Tranen van Petrus. Toen hy zich tegen zynen Heilant bezondigt hadt/ ging hy uit, en weende bitterlyk. Ja de Outvaders schryven/ dat Petrus ook zelfs daar na/ zo menigmaal hy een Haan hadt horen kraaien, altydt aan zynen Val gedacht en geweent hadt.

Richt. XX. 23.

Esra X. 1.

De goede Boet-tranen.

Wanneer wy tegen den Here onzen Godt zondigen/ is het eveneens/ als of ene Stadt wederspannig wordt tegen den Here des Landts/ die zich dan uitrust om die Stadt te belegeren/ en den smaat hem aangedaan te wreken; Maar wanneer zy den Gezanten zendt/ om den Vorst vergiffenis te bidden/ laat hy zynen toorn varen. Dus gaat het ook dikwils met de Menschen. Wy staan op tegen den Here en zynen Gezalfden/ door onze zonden. Dan rust de Goddelyke Majesteit zich toe/ om de aangedane smaat met toorn/ ongenade/ en zware straffen te wreken. Daar op komen dan de Tranen/ die onze Afgezondene zyn; door dezelve doen wy enen Voetval/ en verkrygen Genade. Zulke Boet-tranen verstrekken tot ene vreugde voor de Engelen; want daar is meer vreugde by hen in den Hemel over enen Zondaar, die zich bekeert, dan over negen- en- negentig Rechtvaardigen. En ach! zouden wy niet wenen/ als wy de menigte onzer zonden overdenken/ waar mede wy onzen Godt van der Jeugt af zo menigmaal/ zo voorbedachtelyk/ zo roekeloos en wrevelmoedig/ vertoornt en beledigt hebben? Als wy bedenken/ dat wy zo een liefderyken Hemelschen Vader, die ons alle de Dagen onzes levens zo vele weldaden aan Lichaam en Ziele heeft bewezen/ zo dikwils tot gramschap hebben verwekt? Dat wy den dierbaarsten Jesus, die om onzer zonden wille zo een bitter Lyden heeft uitgestaan/ zo ontallyke malen door onze zonden/ als op nieuw gekruist/ zyn Bloedt met Voeten getreden/ en Hem door onze voorbedachte overtredingen/ de ene Harte-wonde na de andere toegebragt hebben? Dat wy ons van Gods Geest, die in onze Harten als in zyne Tempelen wonen wilde, niet hebben willen laten regeren? Dat wy/ die zo vele Genade-middelen van Godt hebben verkregen/ wy/ aan wien hy van der Jeugt af zyn Woordt heeft laten prediken/ en door zyne Dienaren heeft laten zeggen wat goedt en quaadt was/ nochtans zo weinig daar na ge-

ge-

duiftert hebben / maar Hem in tegendeel door zondige gedachten / woorden en werken / tegen ons Gemoedt en beter weten aan / hebn beledigt? O / indien dit alles aan Heidenen en Barbaren was schiedt / zy zouden hunne ogen tot Trane-bronnen gemaakt / en nne zonden veel beter als wy beweent hebben! Zouden wy niet enen over de hardigheit van ons Harte? Ach / hoe menigen slag et Godt daar op; en echter blyft het even ongevoelig! Jesus eidt zyne Handen den gantschen Dagh naar ons uit; en nochns wil men Hem niet in de Armen vallen. Zouden wy niet wen over onze zwakheden? Joannes weende, om dat het Boek met ven Zegelen gesloten was. Zouden wy hem daar in niet navolen / wanneer wy overwegen / hoe zwak onze kennisse is / hoe vele heimen 'er nog in Godts Woordt zyn / die voor onze ogen als rzegelt zyn / en hoe onvolmaakt alle onze wetenschap is? Nu men wy eens vast voor / alle zonden te zullen myden / en onstrafpk voor Godt te wandelen; Maar eer wy omzien / is al dat ede voornemen geheel gedaan. Ach / hoe zwak is ons Gelove! e zwaar valt het voor Vleesch en Bloedt een volkomen vertrouen te stellen op 't geen Godt ons in zyn Woordt belooft heeft! e flauw is ons Gebedt, en wat wordt onze aandacht door allerande vluchtige en ydele gedachten gestoort! Hoe zwak is ons geldt! Zo lang 't ons wel gaat / zouden wy ons met Christus wel de doot begeven; maar wanneer 'er tegenspoedt komt / hoe kleinedig en wanhopende wordt ons Harte dan! Wanneer een ensch ons beledigt / wanneer ons verlies van tydelyke Goedei / of enige andere ramp in de Waereldt overkomt / konnen wy el wenen / dat de Tranen over de wangen rollen; Maar waner wy den groten Godt vertoornen / wanneer wy door zonden ons ziele bezoedelen / ô waar blyven dan de Tranen? Ach dat ons oft water, en onze ogen Sprinkaders van Tranen waren, om de nigte onzer zonden te bewenen!

2. Zullen onze Tranen aangenaam aan Godt zyn / zo moeten y ook de ydelheit en boosheit der Waereldt bewenen, die gantsch dorven is. Democrit lachte / en Heraclit weende steets; de een er de ydelheit, de ander over de boosheit der Waereldt. Dit is voor zo ver niet te misprysen; maar 't ergst was / dat zy daar gene maat wisten te houden / en Heidenen waren / aan welke onent was / dat Godt een Dagh heeft gestelt om de boze en beze Waereldt te oordelen. Jesus weende over Jerusalem, en Saiël over Sauls boosheit; David weende over Absolon, en Jeremias er de zonden van Israël. O wat al reden vinden wy Menschen gelyks om over de boosheit en bedorvenheit der Waereldt te wen! Daar is gene vreze Godts in den Lande: Trouwe en Waarheit

Tranen over de boosheit en ydelheit der Waereldt.

schynen verbannen te zyn; Geloof en Liefde zyn verkoudt. In tegendeel hebben leugen, bedrog, quaadtaardigheit, valsheit, dertelheit, wellust, hovaardy, lastering, vloeken, zweren, en andere ondeugden meer de overhandt genomen. Indien men de oude tyden eens overdenkt / welke Trouw, Liefde, Godvreze, yver en oprechtheit was 'er toen! Doch dat alles is nu voorby; Omnia in pejus ruunt; 't wordt dagelyks hoe langer hoe erger met de Waereldt. En wie is 'er / die dit regt bedenkt? Indien men / gelyk Godt aan den Profeet Ezechiël beval / door de Stadt zou gaan, om de Voorhoofden der genen te tekenen, die daar zuchten over alle de gruwelen die in het midden der zelve gedaan worden; O hoe weinige Getekenden zou men vinden.

Ezech. IX. 4.

Medelydende Tranen.

3. Zullen onze Tranen Gode aangenaam zyn / zo moeten wy over de verbrekinge Josephs wenen, en de jammerlyke Breuke Zions beklagen. Lieve Godt! Hoe gaat het met de Kerk op vele Plaatsen! Wat al schone Kerken zyn 'er in Vrankryk, in den Palts, enz. omver gehaalt en vernielt! Wat al bloeiende Gemeentens zyn 'er verstoort! Hoe vele duizenden van onze Mede-broeders gaan 'er in elende rondt zwerven! Ach hoe heeft Godts Kerk afgenomen! Men behoeft niet ver te gaan; Men overdenke maar eens / hoe yverig onze Geloofs-genoten eertydts in Polen waren. Wat al Zuilen zyn daar gevallen! hoe vele zyn 'er vervoert geworden! hoe vele zyn 'er afgevallen! hoe vele zyn 'er door list of geweldt verdreven! hoe vele Kerken zyn 'er om de minste oorzaak gesloopt en omver gerukt! Wat al Herders zyn 'er verjaagt / en wat al Schapen verstrooit! wat al Kinderen zyn 'er in hunne onwetenheit naar vergiftige Born-putten gebragt! O dat myn Hooft water, en myne ogen Springaders van Tranen waren!

Kruis-Tranen.

4. Indien men op zich zelven ziet; wat al reden vindt een ieder dagelyks om te wenen! Want / waar is een Vromen / die zyn Kruis niet heeft? Den enen drukt dit / den anderen dat. Nu zyn het Ziektens of qualen / dan neringloze tyden of armoede; Nu schade of ongelukken / dan quade Huwelyken of ontaarde Kinderen; Nu smaat en verachting / dan verdrukking en vervolging / en duizenderlei andere soorten van Kruis / waar van een ieder zyn deel heeft / en die aan Godt den Hartenkenner zo wel als aan ieder vroom Christen 't best bekent zyn.

De Liefde-Tranen der Gelovigen.

5. De Liefde-tranen der Gelovigen vlieten ook menigmaal / wanneer een Dischgenoot een diep gezicht heeft van Godts grote Barmhartigheit omtrent den armen Zondaar / en daar tegen dan zyne onwaardigheit beschouwt; wanneer hy overweegt wat ene overgrote Liefde Jesus hem bewezen heeft door zyn bitter Lyden / en hoe troostryk die Ziele-vriendt tot hem zegt; Zyt getroost myn Zoon,

Zoon, myne Dochter, uwe zonden zyn u vergeven; Ziet/ al myne Verdienste is de uwe; De Hemel hoort u toe/ en alles wat ik door myn Kruis-doot verworven heb. Zou het gelovig Hart niet smelten als Wasch? zouden de ogen niet overlopen/ als Jesus zich zo geheel en al aan ons overgeeft? Zouden wy dan niet met volle Plerophoria (houdt my dit Grieks/ doch in de H. Schrift gegrondt woordt ten goede/ want het drukt het sterk Gelove al te aartig uit) ik zegge/ zouden wy dan niet met volle Zeilen van ons Ziele-Schip in die gewenschte Haven inlopen? Zou dan niet ene gelovige Ziel in de Liefde-armen van Jesus vallen/ en zeggen; Myn Heilant! neem myn gantsche Hart in; want ik ben de Uwe, met alles wat ik door Uwe Genade hebbe. U wil ik leven, U wil ik sterven, en de Uwe wil ik eeuwiglyk zyn en blyven.

Wanneer gy dit alles dan wel bedenkt/ en u daar over moede weent in uwe Binnekameren / zo laten het heilige en gematigde Tranen zyn/ en weest verzekert / dat die dan dierbaar zyn in Godts ogen/ en veel beter / dan 't dwaze lachen der Waereldtkinderen. Gelooft het vryelyk / uwe Tranen vallen wel nederwaarts van de wangen/ maar zy klimmen op tot voor Godts Throon/ en breken zyn goedertieren Vaderlyk Hart/ zo dat Hy zich uwer ontfermen moet. De Engelen des Heeren vergaderen uwe Tranen/ en brengen die tot Jesus/ die dezelve aan zynen Vader toont / en Dagh en Nacht voor u bidt. Gy / die met Tranen zaait, zult doch eindelyk eens met Gejuich maaien. En schoon uwe Natuur niet gestelt was om licht te konnen wenen; laat echter uw Hart in innerlyke droefheit wenen/ en laat de zuchten uwe Tranen zyn. Ook die/ zo zy anders uit ene oprechte Ziel voortkomen/ zullen aangenaam zyn in de ogen van Godt. Hy zal u verhoren/ en geven wat uw Harte begeert. De tydt zal komen/ dat de Heer alle Tranen van uwe ogen zal afwisschen. Daarom Zalig zyn die treuren, want zy zullen getroost worden. Zalig zyn de bedroefde; want Godt zal hen verblyden/ en met eeuwige Vreugde en Heerlykheit kronen. Amen.

Troost by de Tranen.

GEBEDT.

O Godt Israëls! magtige Schepper van Hemel en Aarde! Waar is een Godt onder de Goden, die zulke dingen doet als gy? Alle de Goden der Heidenen zyn immers te schande geworden met alle die hen in blindtheit dienden; Maar die zich aan U houden in Geest en in waarheit, verlaat gy nooit. *Gy verhoort het Gebedt*, van alle die tot U roepen, *daarom komt alle Vleesch tot U*; en 't loon der genen die U dienen, is groot in den Hemel. Wy komen ook,

ô Heer, en verschynen voor U op dezen Dagh, op welken zo vele duizendtmaal duizendt hunne Kniën voor U buigen, en Mondt, Handen en Hart Hemelwaarts naar U opheffen. Hier is een Offer, dat wy U brengen, namelyk een oprecht Hart, 't geen wy alle, als een Hart en Ziele, met verenigde krachten voor U uitstorten. Wy leggen dit Offer op Jesus, die onze Altaar is. Wy besprengen het met de Wateren van ware boetvaardigheit en leetwezen over onze zonden. Onze ogen zyn de Trane-bronnen, die dit Offer meer als eens bevochtigt hebben. O Godt van alle Troost! wat al heerlyke Sprink-bronnen komen 'er uit Uw Goddelyk Woordt voortvloeien, die onze vermoeide Zielen verquikken! Wy leven in eene Waereldt, waar in wy meer reden vinden om van droefheit te wenen, dan van ydele Vreugde te lachen. Zo dra wy voor d'eerstemaal het *Licht* aanschouwen, is wenen ons geluit, als of wy kleine Profeten waren, en wisten, wat ons in dit Tranen-dal overkomen zou. Ach Heer! Gy weet, dat onze Tranen niet uit een geveinst Hart voortkomen, en dat wy niet zo zeer wenen uit vreze voor de straffe, als wel, dat wy U, onzen liefderyken Hemelschen Vader niet meer Liefde bewyzen, en alle Uwe heerlyke weldaden met zo veel ondankbaarheit en ongehoorzaamheit belonen. 't Zyn onze zonden, die ons Hart bedroeven, over welke wy menigmaal in tedere gevoeligheit wel Bloedt mogten wenen. 't Is de boosheit der bedorve Waereldt, die ons zo menige Traan uit het Hart perst. De aanklevende gebrekkelykheden onzer kennisse, de flauwheit onzes Gebedts, de zwakheit onzes Geloofs, Geduldts en Hope, maken onze Ziel hartelyk bedroeft. Gy weet, ô Harten-kenner! welke noodt en zwarigheit ieder bedroeft Hart drukt. Gy hoort ook onze zuchten, wanneer wy in onze eenzaamheit door Gebedt en Tranen ons Hart voor U uitstorten. Abba Vader! laat Uw liefderyk Vaderlyk Hart doch van medelyden breken over alle Uwe Kinderen, die in hunne noden tot U zuchten. Dierbaarste Jesus! om der Tranen wille, die Gy in den Hof Gethsemané gestort hebt, ziet doch aan de Tranen der Gelovigen, die op Uwe hulpe wachten. Godt H. Geest! Gy die in ons Hart die zuchten, en in onze ogen die Tranen werkt; *Laat ons Vreugde en Blyschap horen, op dat de Beenderen zich verheugen, die Gy verbryzelt hebt*; en laat alle, die hier *met gelovige Tranen zaaien*, eens namaals *met eeuwige vreugde maaien*. Amen.

Onze Vader, enz.

HET

HET KNAGENT VERGIF VAN VERHEELDE ZONDEN.

Voor het Gebruik des H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING

HEb ik gezondigt, wat zal ik u doen, ô Menschen-hoeder? Dus zuchtte de geplaagde Job. Hy zat in Assche/ en de smerten zyner plage bedroefden zyne Ziele/ toen hy 't oog zynes Harten naar den Hemel sloeg/ en niet lasterender maar biddender wyze den Here vroeg; Waar- Job VII. 20. Wat een Zondaar aan Godt moet doen.
n hebt gy my u tot een tegenloop gestelt, dat ik my zelven
t een last zy? Hy bekende/ dat zyne zonden de oorzaken van deze
lagen waren/ maar ook met enen/ dat hy het goede/ 't geen hy
n Godt tot derzelver afwending zou moeten offeren en aanbie-
n/ niet by zich zelven vondt. Daarom zeide hy; Heb ik gezon-
gt? gelyk ik zekerlyk gezondigt heb/ wat zal ik u doen, ô Menschen-
eden? die Harten en Nieren beproeft/ en in 't verborgen ziet?
k weet wel/ dat in alle myne werken en daden niets verdien-
lyks is/ en datze niet bequaam zyn myne zonden af te was-
sen.

Wyl

Wyl het nu zeker is / dat wy alle Zondaars zyn / en dat ons den roem ontbreekt / dien wy voor Godt behoorden te hebben / ne- men wy Job deze woorden uit den mondt / en zeggen mede; Hebben wy gezondigt; wat zullen wy u doen, ô Menschen-hoeder? Zullen wy / gelyk de Arenden / hoogmoedig in de hoogte varen / en ons Nest tusschen den Hemel en de Starren maken; wy zouden van daar gestoten worden. Zullen wy met Brandt-offeren en jarige Lammeren komen / en gantsche Hecatomben, ja duizendt Rammen op uwen Altaar leggen; wy zouden daar door gene Verzoeninge verkrygen. Zullen wy onze zonden verbergen / en onze misdaden met Vyge-bladeren van verschoninge bedekken; wy zouden ons quaadt nog erger maken. Wat zullen wy u dan doen, ô Menschen-hoeder? Wy zullen ootmoedig onze zonden belyden; Wy zullen vrymoedig naderen tot Uwen Genaden-Throon; Wy zullen standtvastig onze Zaligheit trachten uittewerken met vreze en beven. Op dat wy dan met het eerste gelukkig beginnen / met het tweede stichtelyk voortvaren / en met het derde nuttig eindigen mogen; zo laat ons in ware ootmoedigheit nedervallen voor den overal-tegenwoordigen Godt / en voor Hem onze zonden bekennen / op dat wy barmhartigheit mogen verwerven. Laat ons Hem om zyne hulp en bystandt aanroepen / ten einde ons gewigtig voornemen van goeden uitslag mag zyn / aldus in ware aandacht sprekende:

Onze Vader, enz.

Text. PROV. XXVIII. vs. 13.

Die zyne Overtredinge bedekt, en zal niet voorspoedig zyn; Maar die ze bekent, ende laat, zal Barmhertigheit verkrygen.

TWEDE INLEIDING.

Niemant is zonder Zonde. De staat van Godts Kinderen op deze Waereldt is zo gelukkig niet / dat zy tot ene Volmaaktheit zouden konnen komen / die zonder zonde is: van wedergeborenen wordt zo wel als van onwedergeborenen gezegt / dat zy Zondaars zyn. Geen Mensch is 'er, die niet en zondigt. (1 Kon. VIII. 46.) Echter is 'er groot onderscheit tusschen de zonden van die beide / zo wel in als na 't begaan van dezelve. Een vroom Mensch wordt van de zonde overvallen, en somtyds onvoorziens door zondigen Lust misleidt / zo dat hy 't quade doet, dat hy niet en wil; (Rom. VII. 19.) Maar een godtlozen doet het quaadt met zyn wil

en

en weten; hy bezoedelt zyn Hart / na 't voornemen gehadt te hebben van te zondigen / en overlegt te voren / hoe en wanneer hy heft zynen verkeerden wil zal uitvoeren; dus met opgehevener Handt Num. XV.
zondigende. Wanneer een vroom Mensch zondigt / doet hy het 10.
niet met volkome vermaak of genoegen; maar hy voelt een droefheit in zyn Gemoedt / een strydt in zyn Conscientie / en een gestadigen weerwil. Daarom zegt Joannes; Een iegelyk, die uit Godt 1 Joh. III.
geboren is, die en doet de zonde niet. Maar een godtlozen geeft 9.
zich geheel en al aan de zonde over; hy pleegt die met volkome vermaak / zelfs tegen zyn Gewete aan / en verblydt zich in quaadt Prov. II.
te doen. Wanneer een vroom Mensch in zonden is gevallen / is 14.
hy ongerust van Harte, en heeft eerder gene rust / voor dat hy van zynen Val weder opstaat / zyne overtredingen erkent, belydt en laat; Maar een godtloze verhardt zyn Harte, blyft in de zonden liggen / bedekt en verdedigt zyne misdaden. Dierhalven is 't geen wonder / schoon zy beide Zondaars zyn / dat de ene behouden wordt / en de ander verloren gaat; dat de ene langzaam naar den Hemel vordert / en de ander met volle sporen naar de Hel rendt. Dit alles toont de wyze Koning Salomo duidelyk aan in de woorden van onzen Text; in welke hy ons een godtlozen Zondaar voorstelt / en denzelven beschryft / als zyne begane misdaden bedekkende; en daartegen een struikelendt Kindt Godts / 't geen in zwakheit gevallen zynde / zyne zonden bekent en laat. Van den eersten zegt hy; dat hy niet voorspoedig zal zyn; maar van den laasten; dat hy Barmhartigheit zal verkrygen. In gevolge deze woorden zullen wy voorstellen; (1) Het groot gevaar der onboetvaardigen; en daartegen (2) De Gelukzaligheit van boetvaardige Zondaars. Ene Stoffe die in dezen tegenwoordigen tydt wel voegt; als in welken wy ons door ene ootmoedige Belydenis onzer zonden moeten voorbereiden tot des Heren Tafel. Ene Stoffe / die ons den waren grondt van alle Heil en onheil aantoont. Geeft 'er dierhalven wel acht op.

„ Here wy hopen op U; open mynen mondt, en de oren van „ alle myne Toehoorderen, op dat Uw Woordt niet verloren ga. „ Amen.

VERKLARING.

Het gevaar van onboetvaardige Zondaars wordt in 't eerste Deel Verdeling.
van onzen Text voorgestelt; alwaar Salomo (1) spreekt van enen / die zyne overtredingen bedekt; En (2) van denzelven zegt; dat hy niet voorspoedig zal zyn. Hy spreekt van overtreding, van Wat overtreding is.
zyne, namelyk des godtlozen overtreding / en van een bedekken der-

derzelver. Door overtreding / Aandachtigen, verstaat hy de zonde, die de Mensch tegen Godts Wet begaat / zo wel ten opzichte van Godt zelf / als ten opzichte van zynen Naasten; wanneer de Mensch iets doet / dat hy laten moest / of iets nalaat dat hy schuldig was te doen. Dit woordt is dierhalven ontleent van een Paardt / 't geen ingespannen zynde / buiten 't Spoor / en van den regten weg aftreedt. De gehoorzaamheit der Wet is als het Spoor / binnen 't welk de Mensch bepaalt is / om den engen weg des Levens te betreden. Dit Spoor gingen onze eerste Ouders te buiten / toen zy de verbintenis / die Godt met hen gemaakt hadt / overtraden / en de Heerschappy des Heren van zich wierpen. Zo overtreedt de Mensch nog dagelyks dit Spoor / wanneer hy in 't zondigen / niet Godts / maar zynen verkeerden wil volgt. Dan gedraagt de Mensch zich / als of hy zyn eige Heer was / en dat Godt niets over hem te gebieden hadt. En op die wyze merkt Salomo hier de zonde aan; Niet als ene kleine struikeling / maar als een geheel te buiten gaan / en afval van den regten weg / die hy billik ene overtreding noemt. Voorts zegt hy / dat het zyne, dat is / des Menschen eige overtreding is. Want overtredingen van andere mogen en moeten bedekt worden; Doch daar zyn nog vele Chams, die de schande van hunnen Vader ontdekken / maar weinige Sems en Japhets, die dezelve weten toe te dekken en te verbergen.

Wat bedekken is. De wyze Koning spreekt dan van des Menschen eige overtreding, en van 't bedekken derzelver. Dit is ene gelykenis / insgelyks genomen van Lichamelyke dingen / die men verbergt / dat zy niet gezien konnen worden. En dit bedekken geschiedt / of in 't begaan van de zonde, wanneer dezelve in 't verborgen / 't zy by donkeren Nacht / of in geheime Plaatsen gepleegt wordt; of wel na de zonde, wanneer de Mensch die tracht te bemantelen en te verbergen. Van dit laatste soort van bedekken maakt Salomo hier inzonderheit gewag; en dezelve wordt gedaan (1) voor Godt; wanneer den Mensch den genen / voor wiens ogen alles naakt en ontdekt is / zoekt te bedriegen. Dus deden Adam en Caïn. Het bedekken geschiedt ook (2) voor zich zelven; wanneer de Mensch zyn eigen Geweten tracht te misleiden / en in slaap te wiegen / hetzelve ongevoelig makende / als of 't met een Brandt-yzer was toegeschroeit. Eindelyk geschiedt het mede (3) voor de Menschen; wanneer aangeklaagde voor den Rechter / Kinderen voor hunne Ouders / Dienaars voor hunne Heren / en Zondaars voor hunne Leraars en Zielzorgers / hunne overtredingen zoeken te ontschuldigen. Dus deden Ananias en Saphira voor de Apostelen / en Achan voor de Israëliten. Doch dit bedekken heeft weder zyne verscheide Trappen en soorten. Enige bedekken hunne zonden / met gant-

Gen III. 12.
----- IV. 9.

Hand. V.
Jos. VII.

sche-

schelyk te loochenen dat zy die begaan hebben/ zeggende; Ik heb niets quaadts gedaan. Andere houden hunne ondeugdt als deugdt staande/ en heten Recht wat onrecht is; of verschoonen hunne boosheit door allerhande voorwendzelen/ van wat naam die ook zyn mogen. Jes. V.
Ene derde soort behelpen zich met den Satan/ en zeggen/ dat die hen verleit heeft. Nog zyn 'er sommigen/ die 't voorbeeldt van Godtvruchtige Persoonen by brengen/ die in diergelyke zonden als zy gevallen zyn. Een Zuiper zal zich beroepen op Noach; een Hoereerder en Doodtslager op David; Een afvallige op Petrus; en ik weet niet wat al kussens de Zondaar weet te maken/ om zyn verroegent Geweten in den slaap te brengen.

Die dus hunne zonden bedekken/ van dezelve zegt Salomo; dat zy niet voorspoedig zullen zyn. De LXX Overzetters vertalen 't; Het zal niet wel voor hen uitvallen; dat is: Het zal niet naar hunnen wil en wensch gaan/ en de zaken zullen niet tot hun voordeel strekken. Lutherus stelt; Het zal hen niet gelukken. Dit geschiedt/ wanneer Godt de bedekte zonden openbaar maakt. Eensdeels in deze Waerelde/ als Hy hunne boosheit voor de ogen der Menschen en voor hun zelven ontdekt. Want hoe dikwils opent Godt het Gewete van zulke Zondaren/ door den knagenden Worm/ die zy by zich bevinden/ en die hen Nacht nog Dagh rust gunt/ ja hen eindelyk wel tot wanhoop brengt. Hoe menigmaal ontdekt Godt de zonden/ die reets voor langen tydt gepleegt zyn/ wanneer Hy die door de knaging van hun eigen Gewete voor den dagh doet komen. Het gevaar der bedekte zonden. Hand. V.
Maar ten andere/ al bleven de zonden van zulke Menschen voor den korten tydt hunnes Levens verborgen; zo zal 'er doch een Dagh komen/ in welken Godt openbaar zal maken wat op deze Waerelde verborgen is geweest/ wanneer de Vyge-bladeren zullen weggenomen worden/ en de Satan hun Aanklager zal zyn. 't Zal hen niet voorspoedig gaan/ 't zal qualik met hen uitvallen/ om dat zy rampzalig zyn en blyven/ dewyl hunne zonden vermeerdert worden/ en zy hunne toevlucht tot geveinstheit en verschooning nemen/ ook dewyl zy zonder bekeering in hunne overtredingen volharden/ hun Gewete ongevoelig/ en hunne verdoemenis gevolgelyk des te zwaarder maken. Ziet daar/ het bedroeft Lot en Einde der genen/ die hunne zonden bedekken! Ziet daar de vrucht van hun Huichel-werk! Dus worden zy in hunne rekening bedrogen. Zy menen bedekt te zyn/ en Godt ontdekt hen; Zy menen onschuldig te wezen/ en zy zyn schuldig; Zy menen de straffe te ontgaan/ en maken die hoe langer hoe zwaarder. Wilt gy de reden hier van weten; zy zyn deze; (1) Door dusdanig bedekken wordt de Liefde tot de zonde onderhouden. Daarom zegt Zophar; Indien het quaadt zoet in zynen Mondt is, verbergt hy 't onder zyne Tonge. Job XX. 12.

 (2) De

(2) De twede reden is de Geveinstheit, waar door een Zondaar by de Waereldt beter aangezien wil zyn/ dan hy waarlyk in der daadt is. Doch zulke zyn ongelukkig/ wyl uit die verheling van zonden allerlei quade genegentheden spruiten; en nademaal zy niet behoorlyk bidden/ wordt hum Gebedt ook niet verhoort. Want hunne
Jes. LIX. 2. ongerechtigheden maken ene scheiding tusschen hen en Godt. Zy zyn ook ongelukkig/ om dat zy/ gelyk Judas, geen nut van de Sakramenten ontfangen/ en om dat het Woordt by hen onvruchtbaar blyft/ gelyk een Zaat dat op een Steen-grondt en doornachtigen Akker valt.

Het bekennen der zonden. Wy gaan voort tot het twede Deel/ en betrachten de Gelukzaligheit van boetvaardige Zondaars. In 't zelve wordt gesproken van zodanigen/ die hunne overtredingen (1) bekennen, en (2) laten; en van hen wordt gezegt/ dat zy barmhartigheit zullen verkrygen. Zonden te bekennen en dezelve te laten/ zyn twe voorname stukken van ware boete en bekeering. Want het begin van dezelve is erkentenis van zonden; wanneer een Mensch bedenkt hoe dikwils en zwaarlyk hy Godt vertoornt/ en alle zyne Geboden overtreden heeft. Daar uit ontstaat dan een berouw/ ene hartelyke droefheit der Ziele/ en ene verslagenheit des Harte over den rampzaligen staat/ waar in zo een Mensch zich bevindt. Dan berst hy uit/ en bekent met den mondt wat in zyn Hart verborgen was/ Godt zyne zonden voorstellende. Van dit bekennen spreekt Salomo, en stelt dat over tegen het bedekken. Dat hier niet gesproken wordt van ene Oorbiecht, in welke een ieder zyne zonden en derzelver alleminste omstandigheden/ aan den Priester openbaart/ is buiten twyffel; zelfs in gevolge de Grondt-stelling der Roomschgezinden/ die deze Pynbank des Gewetens uitgevonden hebben. Want zy zeggen/ dat de Oorbiecht een Sakrament des Nieuwen Testaments is; en dierhalven kan door deze Spreuk niets diergelyks bewezen worden/ wyl Salomo onder 't Oude Testament leefde/ en dus van die Biecht niets wist. Maar wat voor ene bekentenis eischt hy dan? (1) Hy wil ene bekentenis voor Godt hebben. Niet/ dat de zonden voor dat alwetent Wezen onbekent zouden zyn; want
Hebr. IV. 13. alle dingen zyn naakt en geopent voor zyne ogen, en hy verstaat onze gedachten van verre. Maar hy wil hebben/ dat wy door ene
Ps. CXXXIX. 2. bekentenis zullen betuigen/ dat wy onze zonden kennen/ en een hartelyk gevoel daar van hebben. Ziet dit aan David, die zeide;
Ps. LI. 5. Ik kenne myne overtredingen, ende myne zonde is steets voor my. (2) Ook moet 'er ene bekentenis voor de Menschen zyn/ die wy of beledigt of ge-ergert hebben. Belydt malkanderen de misda-
Jac. V. 16. Luc. XV. 18. daden; en/ Vader, ik heb gezondigt tegen den Hemel en voor U.

Doch/

Doch/ met dit bekennen alleen is 't niet genoeg. Daarom zegt Het nalaten der zonde.
Salomo; Wie de overtredingen bekent ende laat, dat is/ affstant
aar van doet/ dezelve niet meer wil begaan/ en zich zorgvuldig
aar voor wacht. Pharao bekende zyne zonden/ toen Godts Handt Exod.
em zwaar viel; maar zo dra hy een weinig lucht gekregen hadt/ IX. 27, 28.
werdt zyn Hart weder verstokt. Op deze wyze was ook de be- 1 Sam. XXIV. 17,
entenis van Saul voor David, toen hy zeide; Is dit uwe stemme, 18.
yn Zone David? Doe hief Saul zyne stemme op, en weende. Ende
y zeide tot David; Gy zyt rechtvaardiger dan ik; want gy hebt my
oedt vergolden, ende ik hebbe u quaadt vergolden. Doch daarom
eten zy hunne zonden niet / en om die reden wierdt hunne
Boete ook niet gerekent. Beter leert Elihu ons vruchtbrengende
Boete doen/ zeggende; ô Godt! ik hebbe uwe straffe verdragen, ik Job XXXIV.
a zal 't niet verderven. Heb ik onrecht gewrocht, ik en zal 't niet 31, 32.
eer doen. Dus vermaant ook Jesaia; Laat af van quaadt te Jes. I. 16,
oen, leert goedt doen. En/ in der daat/ de zonde te bekennen/ 17.
n niet natelaten/ is niet anders/ dan den spot met den Here te
ryven. De zonde als een groot quaadt af te schilderen/ en dezelve
ochtans te begaan/ wat is dat anders/ dan Godt trachten te
edriegen? Doch wat de gene betreft/ die hunne overtredingen
ekennen en laten, van dezelve getuigt Salomo/ dat zy Barmhar-
igheit zullen verkrygen. Het woordt in den Grondt-text drukt de
hoogste en tederste soort van ontferming uit/ die met beweging van
Ingewant en Hart geschiedt. Op deze wyze zal dan een vroom
Belyder Barmhartigheit van Godt verkrygen; En die wedervaart
hem/ wanneer Godt hem alle zyne zonden vergeeft, dezelve uit het
Schuldt-boek uitwischt/ en in de diepte der Zee werpt. Hy om-
helst zo'enen Zondaar met de Armen zyner Genade. Hy kust hem
met den Kus zynes Mondts/ en verzekert hem van de vergiffenis
zyner zonden. Hoe groot of veel die ook zyn mogen/ niets kan
hem verhinderen dezelve te vergeven. Ook heiligt hy hem meer en
meer; gelyk die Vader/ welke den verloren Zoon na de bekentenis
zyner overtredingen het beste Kleedt deed aantrekken. Godt neemt Luc. XV. 22.
van zo een oprecht Belyder de straf der zonden weg/ en wendt de
Plagen der eeuwige Verdoemenis van hem af. Behalven dit vindt
zo een Mensch ook ontferming by andere Menschen/ en maakt/
dat zy medelyden met hem hebben/ en hem in plaats van straffe of
leeding/ alles goedts doen. Doch hier wordt inzonderheit op de
Barmhartigheit Godts gezien/ 't geen de H. Schrift ook onder an-
deren met de volgende Plaatsen bevestigt; Indien wy onze zonden 1 Joh. I. 9.
belyden, Godt is getrouw ende rechtvaardig, dat hy ons dezelve ver-
geve. Laat af van quaadt te doen, ende leret goedt doen. Al Jes. V. 16,
waren uwe zonden (dan) als Scharlaken, zy zullen wit worden 18.

als Sneeuw; al waren zy root als Karmozyn, zy zullen worden als Witte Wolle.

TOEPASSING.

Bestraffing der genen, die hunne zonden loochenen en ontschuldigen.

Is dit nu zo/ gelyk het waarachtig is; hoe konnen wy dan voorby zulken te bestraffen/ die hier tegen zondigen/ en zo vele blyken hunner godtloosheit doen zien? Wat dunkt u van zodanigen/ die zo gantsch verblindt zyn in onwetenheit/ dat zy niet eens de zonden leren kennen! nog 't goede van 't quade onderscheiden? Is het niet daarom/ dat zy als Kinderen der Duisternisse in 't duister wandelen/ en 't Licht des Woordts en der Waarheit schuwen? Andere maken 't nog veel erger/ die wel ene kennisse der zonden hebben/ en wel weten/ dat het geen zy begaan hebben quaadt is/ maar nochtans hun misdryf loochenen, gelyk Gehasi, zeggende; Uw Knecht is nog herwaart nog derwaart gegaan. (2 Kon. V. 25.) Men beeldt zich in/ dat Kamers en bedekte Huizen de zonden konnen bedekken; maar Godt zal die wel aan 't Dagh-licht brengen. Al leeft een Mensch een tydt lang zorgeloos heen/ daar zal echter een Dagh komen/ op welken alles/ wat nooit enig sterveling buiten den Zondaar geweten hadt/ openbaar zal worden. O hoe gevaarlyk en niet min zeer gemeen is deze zonde/ van zyne overtredingen te loochenen/ by zulke die zich Christenen noemen! Men ontziet niet het quaadt te bedryven; en als men 't gedaan heeft/ weet men 't een glimp te geven/ en met een Vernis te bestryken/ als of 't nog zeer wel en goedt gedaan was. Wat mag doch wel de oorzaak van dusdanige boosheit zyn? Waar komen doch deze verdoemlyke Zonde-bronnen van daan? En waar wassen deze Vyge-bladeren, daar men de naaktheit van zyn misdryf mede zoekt te bedekken? Antwoordt; Adams Kinderen openen Deur en Vensters voor hunne aanklevende natuurlyke verdorvenheit; en daar van daan komt het/ dat zy heimelyk de zonden begaan/ begane zonden loochenen/ en aangetoonde zonden trachten te bedekken. Zy wederstaan niet/ wanneer zy wederstaan moesten; Zy stryden niet/ wanneer 't hun post was om te stryden. Dit is de oorzaak/ dat hunne Zielen van 't quaadt overmeestert worden eer zy 'er op verdacht zyn; en dan menen zy/ dat niemant weet wat zy weten/ en dat het gene voor de ogen der Waereldt verborgen is/ ook verborgen blyft. Hier by komt/ dewyl zy zich zodanig van de zonde laten overheerschen/ dat zy hun vermaak in zaken scheppen/ die hen ten hoogsten schadelyk zyn. In Persie, dicht by Ispahan, de Hoofdt-stadt des Persiaanschen Konings/ loopt een Water/ dat vele ziektens veroorzaakt/ en/ wanneer men daar van gedronken heeft/ een zeker soort van Wormen in 's Menschen Vleesch doet groeien/

:oelen/ 't geen men vervolgens opsnyden moet om die te zoeken.
)an neemt men een klein daar toe gemaakt Werk-tuigje/ met het
elk men den Kop van den Worm vat/ en zyn Lichaam/ 't geen
mtydts wel zes Voet lang is/ door 't omdraien daar om windt.
ndien hy 'er geheel wordt uitgehaalt/ geneest de Lyder; maar
eekt hy/ zo veroorzaakt het overgeblevе stuk ene dodelyke Krank-
it. Dit kan dienen/ om ons den staat en geschapenheit onzer
ndige Natuur af te beelden. De Waereldt met hare boze Lusten
Begeertens/ zyn de schadelyke Wateren daar een Worm in
oeit/ genoemt zonde. Om dezen uit het zondig Vleesch te ha-
n/ moeten wy ons Hart voor Godt openen door ware Belydenis.
elyden wy alles niet oprechtelyk/ maar verbergen wy 't een of 't
nder voor den genen die alles weet/ zo veroorzaakt het overblyf-
l/ 't geen 'er nog in 't Hart zit/ een dodelyk nadeel. Daarom
:h! hoe kan de Mensch doch zo dwaas en onvoorzichtig zyn/ dat
dezen afschuwelyken Zonden-worm nog langer wil verbergen!
Daarom schaamt gy u/ ô Zondaar/ te bekennen/ wat gy niet
ntzien hebt te begaan? Wy zyn voornemens om morgen de Tafel
s Heeren te naderen; maar helaas! wat al zonden en ondeugden
aan 'er onder ons in zwang/ die Godt in plaats van Genade/
herlyk tot ongenade moeten bewegen! Het lichtvaardig en godt-
os vloeken, zweren en misbruik van Godts H. Naam, is zodanig
gewoonte/ dat men nauwlyks een woordt spreekt/ of men be-
:achtigt het met verbode Eedt-zweringen. De een noemt den
)onder, Blixem en Hagel; De ander zegt: Godt straf my! By
odt! by myne Ziel! en diergelyke. Een derde zal niet ontzien den
)uivel zelf op zyne Tong te nemen/ en door Belials schrikkelyken
Naam zyne woorden te bevestigen. O dwaze en onbezonne Wae-
ldt-kinderen! waar zal het doch eindelyk niet u heen? Denkt
y wel wat Christus zegt; Laat uwe woorden zyn, ja, ja, en
:een, neen, wat daar boven is, is uit den bozen. Verstaat gy wel/
at de woorden zeggen willen/ die gy zo dikwils in uwen mondt
oert? Gelooft het vrywelyk/ Hy/ wiens Naam gy zo vergeefs op
we Tonge neemt/ zal met zyne straf niet uitblyven. Zyn Hagel/
Donder en Blixem zal zulke ongevoelige Zondaren genoeg treffen/
anneer Hy hen in 't geweldt des Satans/ wiens Naam zy zo
ikwils noemen/ zal overgegeven hebben. Voorts/ hoe zeer gaat
e schandelyke ondeugdt van overdaadt in zwang/ door welke me-
ig een zyne gezondtheit en verstandt verliest/ ja zelfs zyne Ziel en
Zaligheit in gevaar stelt! Zegt doch eens/ wat denkt gy/ wan-
eer gy tot des Heeren Tafel nadert/ en den heiligen Drink-beker
net uwe onheilige handen aanvat? Kunt gy dat wel zonder zidde-
n en beven doen/ daar gy u niet bekeert van uwe zonden/ nog
geen

geen ernstig voornemen hebt, om die in het toekomende na te laten? 't Is schandelyk en verfoeielyk, dat een Mensch zo veel drinkt, 't zy in Gezelschap of anderzints, dat hy 'er dronken van wordt; en wanneer het voordachtelyk en dikwils geschiedt, zodanig dat hy 'er zyn vermaak in stelt, is waarlyk zyne Ziel in een gevaarlyken staat. Uit deze ondeugdt, als een quaden Wortel, spruiten ontallyke andere, die de Ziel in 't verderf stoten. Daar van daan zo vele onnutte woorden, en ydel geklap, die aan Christenen niet betamen. Vele voeren in en by den Drank redenen, die Godt tot toorn moeten verwekken, die de Vromen ergeren, de Engelen bedroeven, het Geweten van den Spreker zelf bezoedelen, en hunne Ziel in 't uiterste gevaar stellen. Onbedachte Waereldt-kinderen, die zo los maar heen spreekt, denkt gy dan niet, dat gy van ieder onnut woordt rekenschap zult moeten geven? Rezen de Hairen u niet te bergen, wanneer u in gedachten komt, dat Godt dat alles voor 't Gericht zal brengen? Zo neen, dan moet gy waarlyk wel alle schaamte en schande geheel afgelegt hebben. Wat dunkt u, indien gy in 't Vertrek van een Koning of ander Vorst waardt, en diergelyke schandelyke woorden sprak, die hy horen kon; zoudt gy niet schaamroot worden, indien 'er anders nog een eerlyke droppel bloet in u was? En gy denkt niet, dat de overal-tegenwoordige Godt, om en by u is, en alle uwe Redenen hoort. Wat meent gy, moet Hem dat niet als door 't Hart gaan? Wordt hy daar door niet aangezet, om den smaat, hem in zyne tegenwoordigheit aangedaan, met zware straffen te wreken? Deze en meer andere ondeugden worden in Godts Woordt bestraft, en zo wel in 't Huis des Heren, als in den gemenen omgang, als zondig, quaadt en schadelyk veroordeelt; Maar helaas, hoe weinig kreunt men zich daar aan! Men spreekt 'er van; maar 't wordt met dove oren aangehoort. Men bestraft het, maar 't wordt niet geacht. Men vermaant; maar 't heeft niet veel ingang. Houdt men zulke zonden en verfoeilyke ondeugden de Menschen in de dagelyksche verkeering voor; zo weten zy die enen glimp te geven, en met Vyge-bladeren van verschoningen te bedekken. Maar ô Zondaars! Godt- en uw eigen Hell-vergete Menschen! meent gy dat deze Vermissen voor de Zonne der Gerechtigheit standt zullen konnen houden? Zeker, ik vreze, zy zullen smelten als Wasch, en u eenmaal voor Godt, voor alle Engelen en Heiligen beschaamt maken, wanneer het te laat voor u zal zyn, om uw misdryf te verbeteren. Anderen zyn 'er, die in hunne dagelyksche zonden maar heen leven, zelden, of wel in 't geheel niet in Godts Huis komende. Wanneer de tydt des hoogwaardigen Avondtmaals nadert, dan ziet men noch wel den een of den ander de Voorhoven des Heren be-

betreden/ die anders t' huis blyven/ of op hunne Zonden-wegen wandelen/ terwyl rechtschape Christenen naar de Wateren des Levens gaan. Ja/ de Satan verblindt enigen zodanig/ dat zy/ zo niet als hele/ ten minsten als halve ongodisten in de Waereldt leven/ zich gantschelyk onthoudende van de Plaats/ alwaar men den Name des Heren aanroept; en echter weten zy/ wanneer zy over hunne zonde en ontaardtheit bestraft worden/ hun bedryf met de allerschandelykste Leugens/ en lasterende voorwendzelen te verschonen. Eeuwige Godt! waar zal het doch met zulke rampzalige Menschen/ die hunne eigene Zaligheit verwaarlozen/ heen? In der daat/ zulke zyn regte schurfde Schapen onder ene gezonde kudde. En geen wonder is het/ dat het met zodanigen in hunne Nering en Beroep den kreefts-gang gaat/ tot dat zy eindelyk wel aan den Bedel-zak vervallen/ wyl zy den genen en zyn Huis verachten/ van wien alle Zegen komt. Zulke Menschen zyn Godts Genade/ die zy verwerpen/ en 't Bloedt van Jesus Christus/ dat zy met voeten treden/ niet waardig; en rechtschape Dienaars van Godt konnen hen niet anders/ dan de zware oordelen en straffen des Heren verkondigen. Zy zyn niet waardig/ dat zy aan de heilige Tafel de dierbare Verbondts-tekenen in hunne handen nemen. Terwyl zy zich zelven van de gemeenschap van Godt en alle Heiligen uitsluiten/ worden zy billyk ook/ als verachters van Godt en zyn Woordt/ van 't Avondtmaal uitgesloten/ en aan de onvermydelyke straffen des Heren overgegeven. En wat voor een einde zal het doch eens met zulke heilloze Menschen nemen/ wanneer zy in krankheit vervallen? wanneer zy/ hun Geweten ontwakende/ Godts Dienaren laten halen/ en om Troost roepen? Onlangs is hier van een voorbeeldt geweest op ene zekere Plaats/ alwaar zo een verachter van Godt en zyn Woordt/ in gezonde Dagen weinig werks daar van gemaakt hebbende/ in ene dodelyke krankte raakte/ die hem het Geweten wakker maakte. Hy zondt naar een Leraar van die Stadt/ en toen dezelve kwam/ riep hy met ene schrikkelyke stem; Man Godts! Ik zoek Genade; want myn quaadt Gewete verdoemt my. De Leraar gaf hem ten antwoordt; Hoe hebt gy nu uwe Taal zo verandert, daar gy te voren zo weinig naar Godts Genade vroeg? En meent gy, dat Godt zich laat bespotten? Hoe zou ik u, gy die de Genade Godts veracht, en 't Bloedt van Jesus Christus met voeten getreden hebt, Genade konnen beloven? Dit was als een Donderslag in de oren van den Zieken/ en maakte/ dat zyn verstokt Hart in Tranen versmolt. Hy lag den gantschen Nacht als in den Voor-burg der Helle/ en ondervondt enen onuitsprekelyken Gewetens-angst/ zo dat zyn Bedt hem tot een plaats der pyniginge verstrekte. De Leraar/ na hem het Gewete ge-

genoeg opgewekt te hebben/ liet hem in dien staat liggen/ en ging weg; maar viel t' huis komende in zyne Kamer op de Knien/ en badt Godt/ dat hy zich doch over dezen groten Zondaar wilde ontfermen, hem tot bekeering brengen, en in Genade aannemen. Des Morgens weder naar hem toegaande/ vondt hy hem op zyn Bedt als een Worm in een gekrompen/ en zyn Lichaam gantsch nat van Tranen. Met een woordt/ Godt beweeg hem ontferming/ en veranderde zyn Hart; zo dat hy ene Gelofte deed/ Dat/ indien Godt hem geliefde genadig te zyn en van deze zyne Krankheit te laten opkomen/ hy dan zyn Leven geheel anders zou aanstellen/ en gene gelegenheit zou verzuimen/ waar door zyne Ziel gesticht zou konnen worden; 't geen hy ook/ door dit gevaar tot inkeer gebragt/ en vervolgens herstelt werdende/ getrouwlyk na gekomen heeft. Ziet daar/ gy verachters van Godt en zyn heilig Woordt! een klaar voorbeeldt waar aan gy u spiegelen kunt/ terwyl het nog tydt is. Indien gy voortvaart/ om zo moedtwillig de Vergadering van den Raadt der Vromen te verachten en te verzuimen/ hebt gy niet anders dan Godts hoogste ongenade te verwachten. En wanneer 't bloeizem van uwen Amandel-boom zal afvallen/ zult gy enen zwaren val doen; want waarlyk/ ik vreze/ dat de Goddelyke Genade/ die gy zo lang versmaadt hebt/ u dan zal geweigert worden; Verderf zal uw loon/ en de Hel uwe vergeldinge zyn. En konnen zulke wel gelukkig wezen/ die hunne zonden loochenen? Immers verstokken zy hun Hart daar door/ en vallen van de ene zonde in de andere; en zo lang zy die niet voor Godt bekennen/ is 't onmogelyk/ dat zy vergiffenis konnen hebben. Zy zyn dierhalven schuldig om rekenschap daar van te geven voor Godts Rechterstoel/ onaangezien de zware Goddelyke oordelen/ die hen reets in dit Leven moeten treffen. Gaat eens in u zelven/ waarde Christenen! een ieder onderzoeke zynen staat. Deze onze Gemeente is wel klein; Doch Godt gave/ dat wy gene reden hadden/ om over zulken te klagen/ die aan de bovengenoemde zonden deel hebben. Zouden zulken wel weten/ wat goedt en quaadt is/ die gene Conscientie maken/ dat zy/ in plaats van tot het gehoor van Godts Woordt/ en 't Gebedt/ in des Heren Voorhoven te verschynen/ den tydt te huis met slapen/ in luye ledigheit/ of met ydele Waereldtsche bezigheden toe brengen/ of die men moet dryven als de kleine Kinderen/ die niet gaarn ter Schole gaan? En wat dunkt u van anderen/ die zo verhardt zyn in hunne boosheit/ dat zy wel stoutmoediglyk durven zeggen; Wat vraag ik naar den Predikant? ik doe wat ik wil. Schrikkelyke woorden/ daar vrome Christenen verstelt over moeten staan. Een Heiden of Turk zou zich schamen/ en Conscientie werk maken/

zul-

ke woorden in zynen mondt te nemen. Doch weest verzekert/ slaapt uw Gewete/ om dat het verhardt en ongevoelig in zon- n geworden is; daar zullen wel andere tyden komen/ dat het twaken zal/ en als een knagende Worm in uwen Boezem zyn; ik vreze/ dat de dierbare Genade Godts / die gy zo Godts- sterlyk veracht hebt/ dan geheel uit zal zyn. Vraagt gy niet naar odt en zyne Dienaren/ Godt zal eens naar u vragen tot uwe jade; en zo gy u niet bekeert/ zult gy in een eeuwig ach en wee ve dwaze godtloosheit eindelyk moeten boeten. Gaat in u zel- n/ gy die hier thans vergadert zyt/ en overweegt den staat uwer iele. Overdenkt hoedanig gy tot nog toe geleeft hebt. De tydt s Avondtmaals is nu gekomen/ en wy staan alle tegenwoordig or Godts Aangezichte/ om ons met Hem te verzoenen en Barm- rtigheit te verkrygen; maar zyn 'er niet wel vele onder u/ die dit ilig Werk een geheel Jaar lang, ja langer, hebben nagelaten? On- rzoekt zelfs eens de verschoningen/ die gy daar over weet te vin- n. Ik wil wel hopen/ dat 'er vele zyn/ die een oprecht verlan- n naar deze heilige Maaltydt gehadt hebben/ maar door onver- ydelyke verhinderingen daar van zyn afgehouden geworden; och uw eige Gewete zal u 't best weten te zeggen/ of uwe ont- juldigingen goedt zyn. Indien gy u enkelyk door Waereldtsche zigheden hebt laten afhouden/ zo hebt gy reden om Godt uwe nden te belyden/ en Hem om vergiffenis te smeken. En gy/ : noch al met ons aan de Tafel des Heren zyt gegaan; hebt gy : heilige Werk wel naar behoren verricht, en niet alleen uwe zon- n bekent, maar ook gelaten? Hebt gy 't niet by 't uiterlyk Werk en berusten/ en gedacht/ dat het genoeg was uwe overtredingen rtelyk beleden te hebben? En hebt gy niet daar na uwen ouden onden-weg gegaan/ en dus in uw lauw Christendom voortge- ren? Indien dit zo is/ weet dan/ dat zulks het regte middel et is om Barmhartigheit te verkrygen. Ach waarde Vrienden! t moet waarlyk anders met ons gestelt zyn/ indien wy genade Godt willen vinden; en de Heer moet nootzakelyk zyne Ge- htigheit aan ons tonen/ zo lang wy zyne Barmhartigheit zo te g houden. Godts oordeel kan niet slapen/ het moet zynen gang an; en wy vallen op zodanige wyze in zyne zware straffen. och/ wy willen beter van u hopen/ waarde Toehoorders/ en manen u/ dat gy u niet schaamt/ uwe overtredingen voor Godt bekennen.

Denkt dierhalven/ indien een Misdadiger zyn Leven verbeurt dt/ en zyn Vorst zei tot hem; „ Ik begeer gene Giften nog Ge- schenken/ geen Zilver nog Gout; maar indien gy slechts ter regter tydt tot my komt/ enen ootmoedigen Voetval voor my Vermaning tot bekentenis der zonden.

 „ doet/

„ doet/ uw misdryf erkent/ belydt/ en een hartelyk berouw daar „ over toont/ zal u het Leven geschonken zyn. Doch/ zo gy in „ uwe hardtnekkige verstokking blyft/ en uwe misdaadt niet er„ kent/ zult gy gene genade hebben/ maar de doot sterven. Wat zou de arme Misdadiger niet doen / om zyn Leven te redden? Zou hy deze aangebode Genade niet met bereidtwilligen dank erkennen? Zou hy zich niet op zyne knien voor den Vorst nederwerpen? Met wat beweeglyke woorden zou hy zyne misdaadt belyden en betreuren! Ach! wat behoorden wy dan te doen/ die alle als arme Zondaars en Zondaressen voor Godts Aangezicht staan! Godt spreekt ons toe/ en zegt tot ons allen; „ Hoort Zondaar! Gy „ hebt u wel door uwe overtredingen myner Genade onwaardig „ gemaakt / en uwe misdaden hebben mynen toorn en eeuwige „ straffen verdient; Maar nu begeer ik van u tot voldoening geen „ Zilver nog Gout; want alle de Schatten der Waereldt zyn my„ ne. Ik begeer niet meer/ dan een boetvaardig Hart/ en uwe „ oprechte Ziel. Kom nu maar en val voor my neder/ beken „ uwe zonden/ en toont waarachtig berouw over uwe misdaden; „ zo wordt u mits dezen myne Genade aangeboden. Maar zo gy „ in uwe boosheit volhardt/ myne Genade veracht/ en de zonden „ loochent/ dan verkondig ik u hier mede myne hoogste ongena„ de/ tydelyke straffen en eeuwige verdoemenis. Waarom zouden wy dan zo ondankbaar voor de gunst des Allerhoogsten/ en zo wreedt en onbarmhartig voor ons zelve zyn/ dat wy niet ootmoedig tot Hem zouden naderen/ en met Mondt en Hart onze zonden belyden? Want, niet te zondigen is Goddelyk; maar zich te beteren, zyne zonden te erkennen, en berouw daar over te tonen, is ene daadt van wyze en verstandige Menschen. Wie zyne overtredingen verbergt/ en zich schaamt dezelve oprecht te bekennen/ zal Godt/ en tot een Rechter/ en tot een wreker hebben. Hoe kan een Heel-meester ene wonde verbinden/ die van den Lyder verborgen wordt? Zou dan de Heel-meester onzer Zielen verborge Wonden genezen? Daar is dierhalven niets nodiger/ als dat wy Hem onze Ziele-krankheit openbaren. Gelyk een Voet/ daar een splinter in steekt/ niet ophoudt smarte te veroorzaken/ zo lang de splinter niet uitgetrokken wordt; zo laat ons ook het gezwel van ons Gewete gene rust/ voor dat door ene oprechte bekentenis de ingedrukte splinter onzer misdryven daar uit wordt genomen. De bekentenis der zonden is een schoon sieraat voor de Ziele. Wanneer onder 't Oude Testament iemant in grote zonden en droefheit gevallen was/ scheurde hy zyn kleedt van boven/ en ontblootte zyn Hart. 't Geeft een groot en heerlyk aanzien/ wanneer Koningen in hunne Koninklyke Pracht op verheve Thronen zitten; maar 't staat in Godts

ogen

ogen nog veel schoner, wanneer zy in nederigheit voor den Throon des Lams neder knielen, en als boetvaardige Zondaars, den Scepter zyner Genade te kussen. David, die vrome Koning, achtte het niet strydig tegen zyne Koninklyke waardigheit te zyn, dat hy, die gevallen was als een Mensch, ook boete deed als een Zondaar. Hoe drukten zyne zonden hem ter neder in 't stof! hoe wrong hy zyne handen, toen zyne overtredingen hem over 't hooft gingen, en als enen zwaren last te zwaar geworden waren! Hoe betreurde hy zynen elendigen staat, toen hy zyne Bedtstede met Tranen nat maakte, en den gantsche Nacht in zyn Bedt weende. Toen de vrome Keizer Theodosius gezondigt hadt, wierp hy zyn Keizerlyk Sieraat neder, viel opentlyk in de Kerk op zyne Knien, en beweende zyne overtredingen voor de gantsche Vergadering; waarom zouden wy ons dan schamen dat gene te doen, dat Koningen zelfs zich niet geschaamt hebben? Men heeft zich niet geschaamt zonden te plegen, en zal men zich dan schamen verduw daar over te tonen? Voor Waereldtlyke Rechtbanken veroorzaakt de bekentenis menigmaal de doot; maar voor Godts Rechtbank brengt zy altyt het Leven. En indien wy hier ons zelven aanklagen, zal de Satan ten Dage des Oordeels onze Aanklager niet konnen zyn. Bekentenis zal vergiffenis baren, en vergiffenis Vrede met Godt en ons Gewete. Deze Vrede zal grote vreugde in den Hemel voor de heilige Engelen geven, en eindelyk eeuwig Leven en Zaligheit voor ons zelven. Wel aan dan! hebben wy niet ontzien te zondigen, wy willen ook niet ontzien onze zonden te belyden. Laat ons dan opentlyk in de Vergadering, daar wy voor onzen Godt staan, met eendrachtige stemmen, als een Hart en ene Ziel, onze handen en Harten tot Hem Hemelwaarts opheffen, en met eenparig Gemoedt biddende, onze overtredingen voor Hem bekennen. Niemant sluite zich hier van uit, of denke, ik ben zuiver van zonden; maar hoge en lage Standts-personen, oude en jonge, moeten alle met gezamentlyke stemme zeggen; ô Godt! zyt ons arme Zondaars en Zondaressen genadig. Denkt echter niet, dat het hier mede genoeg is; maar wanneer gy in uwe Huizen komt, zo gaat in uwe Binne-kamers, sluit die achter u toe, en zegt; Weg met al 't Waereldtsch gewoel; Weg ydele gedachten, stoort my niet, op dat ik in vertrouwentheit met mynen Godt mag spreken. Valt op uwe Knien neder, en stort uw Hart voor den Here uit. Neemt Godts Wet voor u, doorwandelt alle de Geboden, trekt de bedriegelyke Gryns van uw Harte weg, erkent en belydt de zonden, die gy begaan hebt. En wanneer gy alle mogelyke vlyt hebt aangewendt, en alle verborge Schuil-hoeken uwer Ziele hebt doorzocht, zo zegt; Heer, reinigt Ps. XIX.
my van de verborgene afdwalingen. Na dat gy dus uwe zonden 13.

 voor

voor Godt beleden/ en u met Hem verzoent hebt/ zo vraagt aan uwe Ziele; Hebt gy uwen Naasten ook beledigt of onrecht aangedaan? En bevindt gy nog enigen heimelyken haat tegen uwen Broeder te hebben/ zo verzuimt genen tydt/ om u hoe eer hoe liever met hem te verzoenen. Handelt oprechtelyk met u en hem/ en zegt; Hier en daar in heb ik u beledigt; Ik beken schuldt/ bidde u om vergiffenis/ en belove u in het toekomende ene bestendige Vriendtschap. Sommige onzer Mede-broeders/ die gene Duitschen zyn/ hebben in dit stuk ene zeer loffelyke gewoonte; namelyk/ wanneer zy aan de Tafel des Heeren willen gaan/ geven zy alvorens aan alle hunne Huisgenoten de handt/ en bidden hen om vergiffenis/ zo zy beledigt mogten zyn. Gave Godt/ dat wy hen hier in navolgden/ en met Handt/ Mondt en Hart/ alle de gene vergiffenis bewezen/ die ons iets misdaan hadden! zo zouden wy met meerder nut ten heiligen Avondtmaal komen. Voorts/ om in der daadt te bewyzen/ dat de bekentenis onzer zonden ernstig en hartgrondig is geweest/ zo laat ons in 't vervolg alles myden en vlieden wat naar zonde gelykt. Wacht u voor alle quade gelegentheden/ die u tot nog toe hebben doen struikelen en vallen/ en schuwt zulke gevaarlyke Klippen. Betreedt niet meer uwe verkeerde Wegen/ maar wandelt naar den wille Godts/ in Godtzaligheit en alle Christelyke deugden.

Troost voor oprechte Belyders hunner overtredingen. Eindelyk heb ik nog een woordt van Troost voor u over/ bedroefde Zielen, aan welke 't Geweten hunne geheime zonden voor ogen stelt/ die aan niemant als Godt bekent zyn/ voor u/ die 't geen gy op uw Hart hebt/ groot en zwaar maakt/ en daar over enen innerlyken angst en verslagenheit bevindt. Gy alle/ die dus gestelt zyt/ neemt dezen vasten Troost aan/ dat dit een ontwyffelbaar teken is/ dat uw Hart door den Geest der Genade geroert is geworden. Want dit is het eigentlyk werk des Geestes/

Joh. XVI. dat hy de Harten overtuige van de zonden. Dit zelve is ook een teken van uw Kindtschap. De Wet zal een Mensch wel zyne zonden doen erkennen en belyden; maar wanneer daar een waar berouw en verslagenheit des Harten by komt/ zo maakt dit aanstonts een groot onderscheit tusschen de boze Waereldt en Godts

Ps. LI. 19. Kinderen. Want de Offerhanden Godts zyn een gebroken Geest. Al is dierhalven 't getal uwer zonden als 't Zandt aan de Zee, zo weet/ dat die Godt/ met wien gy te doen hebt/ oneindig in Barm-

Jes. I. 18. hartigheit is. Al waren uwe zonden als Scharlaken, zy zullen wit worden als Sneeuw. Al drukt u de Last uwer zonden/ hy zal u nochtans niet onderdrukken. O/ hoe zoet en aangenaam zyn in Godts oren de oprechte zuchten van boetvaardige Zondaren! Wanneer deze Harte-angst bittere Tranen uit uwe ogen perst/ glinsteren

steren die beter in de ogen Godts / dan de kostelyke Paarlen en Diamanten ener Koninklyke Bruidt. O gelukzalige Zielen! die gantsch nedergeworpen liggende voor Godts Rechter-stoel / dus den Dagh harer Voorbereiding besteden ; want zy zullen morgen met ons in heilige vrymoedigheit de Trappen tot den Genade-Throon beklimmen / en aldaar Barmhartigheit en Genade verkrygen.

Schoon onze zonden vele zyn,
  Godt is vol van Genaden.
Zyn magt en hulp is nooit te klein,
  Hoe zeer wy zyn beladen.
Hy is een Herder boven al,
Die Israël verlossen zal
  Van alle zyn' misdaden.

G E B E D T.

Heilige en rechtvaardige Godt! *wiens ogen te rein zyn, dan dat zy het quade zouden konnen verdragen*, en wiens deugden te heerlyk zyn, dan dat zy met onboetvaardige Zondaren gemeenschap zouden konnen hebben. Ziet! hier staan zulke voor Uw Aangezichte, die naar Uwe gemeenschap verlangen, en dierhalven hun Hart voor U uitschudden. Daarom verhoort doch ons Gebedt, 't geen uit alle oprechtheit onzer Zielen aan U gedaan wordt. Indien wy onze overtredingen verzwegen, zo zouden onze Gebeentens versmaechten, en ons Zap zou verdrogen, gelyk 't Landt in den Zomer. Indien wy onze misdaden bedekten, 't zou ons niet gelukken, wy zouden daar niet voorspoedig in zyn, en Gy zoudt die doch aan 't Dagh-licht stellen. Om die reden willen wy liever spreken, en onze misslagen bekennen, ten einde wy Barmhartigheit van u mogen verkrygen. Ach Godt! onze zonden drukken ons hardt, *want harer zyn meerder dan 't Zandt aan de Zee, en de Hairen op ons Hooft. Uwe Pylen zyn in ons gedaalt, en Uwe Handt ligt zwaar op ons.* Wy, ach wy, Vader! *hebben gezondigt tegen den Hemel en voor U, en zyn niet waardig Uwe Kinderen genoemt te worden.* Wy hebben U beledigt heimelyk en in het openbaar, wetende en onwetende. Wy hebben U vertoornt met Gedachten, Woorden en Werken ; *Ja, Vader! wy hebben gezondigt, en gedaan dat quaadt is in Uwe ogen.* Dierhalven hadt gy reden om ons te straffen, en uwe gramschap over ons uit te storten. *Hebben wy gezondigt, wat zullen wy U doen, ô Menschenhoeder?* Ja zekerlyk hebben wy gezondigt, en helaas! zeer zwaarlyk. *Onze misdaden gaan over ons Hooft, en als een zware Last zyn zy ons te zwaar geworden. Onze zonden zyn menigvuldig voor U,*

en

en onze overtredingen getuigen tegen ons. Gy hebt ons, ô Godt! wel gezegt wat goedt is, en wat gy van ons eischt; namelyk recht te doen, weldadigheit lief te hebben, en ootmoedig voor U te wandelen; Doch dit alles hebben wy niet gedaan van der jeugt af. Wy hebben zeer dikwils (ach, wy moeten het tot onze schande bekennen) Uw Woordt overtreden, Uwen wil en Bevel moedtwillig veracht, Uwe Liefde gehaat, en ons in Hoogmoedt en Eigen-liefde verheven; U aldus tot onzen Vyandt en wederparty makende. Goudt, Zilver, en alle Schatten der Aarde zyn in Uwe Handt, en wy konnen gene de allerminste zonde daar mede vry kopen. *Offerhanden en Brandtofferen zouden wy U wel geven, maar die behagen U niet.* Zouden wy met U gaan rechten, wy zouden te kort komen, en U op duizendt geen een konnen antwoorden; want onze schuldt is groot, en 't vermogen te klein. Gy eischt *tien duizendt Ponden*, in gevolge 't Schuldt-boek Uwer Goddelyke Wet; maar wy zyn niet in staat, om een enig Pondt op te brengen, alzo wy menigvuldig tegen alle Uwe Geboden gezondigt hebben. Dus zouden wy verlegen zyn, wyl wy niets in ons vinden, waar mede wy betalen konnen, indien gy niet buiten ons een middel geopenbaart hadt, door 't welk wy met U verzoent konnen worden. Gy dreigt te straffen, Heer, zo wy U vertoornen, en stelt echter uit enkele goedtheit een middel voor, wat wy doen moeten, wanneer wy U vertoornt hebben. Dit middel is ene oprechte bekentenis onzer overtredingen. Daarom zeggen wy alle uit grondt onzer Ziele; *ô Godt! zyt ons arme Zondaars en Zondaressen genadig. Hoor ons doch, Heer! merk op ons roepen, en doe het.* Wy komen voor U, niet steunende op onze eige Gerechtigheit of waardigheit, want aan ons is niets als enkel ongerechtigheit en onwaardigheit; maar alleen op Uwe grote Barmhartigheit, en op de dierbare Verdienste van onzen Borg, Uwen allerliefsten Zone Jesus Christus. *Ach Heer! straf ons niet in Uwen toorn.* Gy zyt in vorige tyden steets Uw Volk genadig geweest, wanneer het zyne misdaadt bekende; weest dan ons arme Zondaars ook genadig; want wy erkennen en belyden onze misdaden, en onze zonden zyn gedurig voor ons. Onze Gebeentens zyn daar van verschrikt, en onze Ziel is 'er van verslagen. Doch, hoe krachtig onze zonden ons ook drukken, en ter Aarde nederslaan, het woordt van uwen troost richt ons weder krachtig op, en zegt ons, *dat die hunne overtredingen bekennen, Barmhartigheit zullen verkrygen.* Ach Godt! gy kent immers de oprechtheit onzer Zielen; Laat ons Boet-Gebedt doch door de Wolken dringen, en tot Uwen heiligen Tempel komen. Laat onze Harten de aangename Aanspraak van Uwen Geest gewaar worden; *Zyt getroost* myne Kinderen, *uwe zonden zyn u vergeven.* Vader! neem dezen Borg aan, die op Golgotha dat dierbaar Los-gelt

voor

voor ons betaalt; en laat ons morgen wel bereidt met aandachtige eerbiedigheit tot Uwen Altaar treden, en Uwen Dank-beker met vreugde opheffen. *Dan zullen de Beenderen zich weder verheugen, die Gy verbryzelt hadt.* Dan zullen wy voortaan ons Leven zo aanstellen, dat wy, als Uwe trouwe Knechten en Kinderen, in ware Godtzaligheit en onstraffelyken wandel, vroom leven en Zalig sterven mogen. Heer! dit is onze Gelofte, en wy zeggen in een Kinderlyke vertrouwen. Amen, Amen.

Onze Vader, enz.

DE GEREINIGDE DOOR 'T BLOEDT DES LAMS.

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Jac. 1. 12. Het Zaliggepreze geduldt.

Alig is de Man, die verzoekinge verdraagt; want als hy beproeft zal geweeſt zyn, zo zal hy de Krone des Levens ontfangen, welke de Heer belooft hoeft den genen die hem lief hebben. Dus lezen wy by den Apoſtel Jakobus. Deze Waereldt is een Strydt-perk/ in 't welk ware Chriſtenen moeten kampen tegen den Satan/ de Waereldt en hun eigen Vleeſch. Zo dra als Jakob, de nieuwe Menſch, geboren wordt/ is 'er een Eſau, ik meen Vleeſch en Bloedt, die hem haat en zoekt te doden. Eer zullen Wolven onder de Lammeren wonen/ en Luipaarden by de Bokken; Eer zal een Zuigeling met vermaak zyn verblyf by de Adderen hebben/ en een geſpeende by de Baziliſken/ dan dat de Strydt tuſſchen 't Vrouwen- en Slan-

gen-Zaat, tusschen Kinderen Godts en Kinderen Belials gedaan zou wezen. Wie nu in dezen Stryd de verzoekinge verdraagt / wie als 't zuiver Gout wordt bewaart / en zynen Godt getrouw blyft tot in de doot / heeft de overwinnings Kroon der eeuwige Heerlykheit te verwachten.

Onze Vader, enz.

Text. OPENB. VII. vs. 13, 14.

Ende een uit de Ouderlingen antwoordde, zeggende tot my; Deze die bekleedt zyn met de lange witte Klederen, wie zyn zy, ende van waar zyn zy gekomen? Ende ik sprak tot hem; Here, Gy weet het. Ende Hy zeide tot my; Deze zyn 't, die uit de grote verdrukkinge komen; ende zy hebben hunne lange Klederen gewasschen, ende hebben hunne lange Kledren wit gemaakt in het Bloedt des Lams.

TWEDE INLEIDING.

De Rechtvaardige komt omme, ende daar is niemant die het ter Harte neemt; ende de weldadige Lieden worden weggeraapt, zonder dat 'er iemant op let, dat de Rechtvaardige weggeraapt wordt voor 't quaadt. Hy zal ingaan in de Vrede, zy zullen rusten op hunne Slaap-steden, een iegelyk die in zyne oprechtheit gewandelt heeft. Dit is een heerlyke Troost voor de Vromen / en een hardt verwyt voor de godtlozen. Rechtvaardigen, door 't Gelove in Jesus Christus / die ons Rechtvaardigheit van Gode geworden is; en weldadige Lieden / die door Godts Geest geheiligt en wedergeboren / op den smallen weg in alle weldadigheit voor hunne Even-naasten / en in alle oprechtheit voor Godt en de Menschen wandelen / komen om, en worden door de doot weggeraapt voor 't quaadt. Wanneer het dondert en blixemt / neemt eene Moeder haar Kindt van de Straat af / en verbergt het in haren Schoot / op dat het door 't onweer niet verschrikt worde. Dus doet Godt ook met zyne Kinderen. Hy raapt hen weg voor 't onheil. Eer de Zondt-vloet kwam, moest Methusalem en andere heilige Aartsvaders sterven. Eer Sodom omgekeert wierdt, moest Loth naar Zoar. Eer Jerusalem verstoort wierdt, moesten de Christenen over de Jordaan naar Pella. Eer Hyppon verovert, en Italie door de Gothen bemagtigt wierdt / moest Augustinus sterven / en Ambrosius

Godt raapt de Rechtvaardigen weg voor 't quaadt. Jes. LVII. 1, 2.

1 Cor. I. 30.

kas insgelyks. Dus worden de Rechtvaardigen weggeraapt voor 't quaadt; want hunne doot wordt in waarde gehouden by den Heer. De Godtlozen nemen dat niet ter Harte / en bezeffen niet / wat Godt daar mede voor heeft; maar de Vromen in tegendeel. Want zy weten wel / dat zy eens van verdrukkingen bevrydt zullen worden / en na oprechtelyk gewandelt te hebben / tot ene Zalige Ruste komen. Een Reiziger verlangt naar zyn Vaderlandt / een vermoeit Arbeider naar den Avondt; Zo verlangen ook Christenen naar den Hemel / alwaar hen de witte Klederen van overwinninge zullen aangetrokken worden / na dat zy dapper gestreden / en hunne Klederen in 't Bloedt des Lams gewasschen zullen hebben. Myne Geliefden / gy komt ook heden / om door 't gebruik des H. Avondtmaals uwe Kladeren in 't Bloedt des Lams te wasschen; Dierhalven zullen wy / in gevolge onzen Text / betrachten;

De Heerlykheit der gereinigde Kinderen Godts, en hunnen eindelyken Triomf.

„ Maar Gy, ô Genadige Godt! Laat ons doch zyn en blyven
„ onder 't getal der Rechtvaardigen, *welker Klederen gewasschen zyn*
„ *in het Bloedt des Lams.* Laat ons zyn onder 't getal der Heili-
„ gen, die in oprechtheit wandelen. Tot dat Gy ons uit het quaadt
„ der Waereldt wegraapt, en opneemt tot de eeuwige Ruste der Za-
„ ligen in den Hemel. Amen.

VERKLARING.

Samenhang. Robur dat Ignis & Unda, Het Vuur en Water maakt hardt. Dit kan men van 't Yzer zeggen / 't welk glansig en buigzaam door 't Vuur; en vast en hardt door 't Water wordt gemaakt. Dit zelve strekt ons ook tot een Zinnebeeldt van de Gelovigen / die in Kruis en Droefheit bewaart worden / gelyk onze Text leert van zulken / die uit de grote Verdrukkinge komen, en hunne lange Klederen gewasschen en wit gemaakt hebben in 't Bloedt des Lams. Joannes, die om der waarheit wille op 't Eilandt Pathmos verbannen was / zag ene grote en ontelbare menigte uit allerlei Volken voor den Throon des Lams staan, bekleedt zynde met lange witte Klederen, Palm-takken in hunne handen hebbende, en met luider stemme roepende; De Zaligheit zy onzen Gode, die op den Throon zit, ende den Lamme. Welk Lof-gezang de Engelen en Ouderlingen / die rontom den Throon stonden / bekrachtigden. Daar op tradt een van de Ouderlingen naar Joannes toe / en vroeg hem; Deze, die bekleedt zyn met lange witte Klederen, wie zyn zy, ende van waar zyn zy gekomen? Wy zullen eerst de Vrage / en daar na het Antwoordt betrachten.

Joan-

Joannes zag enen Ouderling, een aanzienlyk Man uit den hoop der volmaakte Rechtvaardigen; een Mede-Lidt der Triomferenden/ die rontom Godts Throon staan. Deze kwam tot den Euangelist/ namelyk/ in dit Profetisch Gezichte/ en vroeg hem; Wie zyn zy, ende van waar zyn zy gekomen? Niet uit onwetenheit/ maar om gelegenheit te hebben/ dat hy onzen Profeet/ die zich over deze Schare verwonderde/ te beter zou konnen onderrichten. Godt de Heer was meermalen gewoon zyne Profeten door Vragen en Antwoorden onderrichtinge te geven. Gelyk toen hy Ezechiel in ene Valleye bragt/ die vol Doots-beenderen was, en hem vroeg; Menschen-Kindt, zullen deze Beenderen levendig worden? Dus ook hier; Wie zyn zy, en van waar zyn zy gekomen? Joannes bekende daar op rondborstig zyne onwetenheit/ en zeide; Here! gy weet het. De Profeten zelfs zagen de toekomende dingen als maar in ene duistere schaduwe. Om die reden zei Joannes; Here! gy weet het. Zo lang ene Voorzegginge nog niet vervult is/ blyft zy duister; en daarom moest ook zelfs deze Discipel/ die zyne Wysheit uit de Borst van zynen Meester gezogen hadt/ zyne onkunde bekennen. Hy was nog omzwervende in de Waereldt/ alwaar alle onze kennisse maar ten dele is; Dierhalven zeide hy; Here! gy weet het. Wanneer de Ouderling de Vrage voorstelt; Wie zyn zy, en van waar zyn zy gekomen? Zo drukt hy de grote verwondering van de Kerk in de laatste Dagen des Nieuwen Testaments uit. Merkt zy het groot getal Gelovigen uit allerlei Natien, Geslachten, Volken en Talen aan/ die uit het Ryk des Satans en des Antichrists zyn gevoert; Betracht zy/ hoe Godt in zo korten tydt ene zo grote menigte uit Joden en Heidenen tot den Schoot zyner Kerke heeft gebragt; Overdenkt zy hoe de Poorten der Helle Godts Kerk getracht hebben te overweldigen/ wat al Verdrukkingen de Gelovigen zyn aangedaan/ en wat al hinderenissen hen in den weg zyn gelegt; zo moet zy in volle verwondering vragen; Wie heeft my deze gegenereert? aangezien ik van Kinderen berooft ende eenzaam was. Ik was in de Gevankenisse gegaan ende weg geweken; wie heeft my dan deze opgevoedt? Ziet! ik was alleen overig gelaten; waar waren deze?

De Vrage: Wie zyn zy?

Ezech. XXXVII. 3.

Jes. XLIX. 21.

Doch laat ons het antwoordt van den Ouderling horen; Deze zyn 't, die uit de grote Verdrukkinge komen; ende zy hebben hunne lange Klederen gewasschen, ende hebben hunne lange Kleederen wit gemaakt in het Bloedt des Lams. De Gelovigen worden hier beschreven ten opzichte van hun Lyden en hunne Kleding. Hun Lyden ligt in deze woorden; Deze zyn 't, die uit de grote Verdrukkinge komen. Gelyk Jonathan tusschen twee Rotzen opklouterde/ om zyne Vyanden te vervolgen; zo moeten ook Kinderen Godts

Het antwoordt van den Ouderling.

enen nauwen/ smallen/ en vol Doornen bezetten weg betreden; en dit is de weg van Verdrukkinge. Verdrukking betekent alle droevige/ harde/ en verdrietige gevallen/ waar van 'er ontallyke de Vromen overkomen; als daar zyn krankheden, tegenspoeden, vervolgingen, quellingen, droefheit, angst, armoede, spot en versmading. En wie kan alle de Verdrukkingen tellen en verhalen/ die meer konnen zyn/ dan 't Zandt der Zee! Waarom spreekt onze Text van grote Verdrukking. Niet van zulke Plagen en smerten,
Ps. XXXII. 10. die de Godtlozen hebben; maar van zulke/ die de Vromen als Vaderlyke kastydingen moeten uitstaan/ wanneer zy verdrukt en beangstigt worden; gelyk de Kinderen Israëls in Egipte/ toen zy gedrukt wierden als Druiven in de Wyn-pers: wanneer zy om der waarheit wille vervolging lyden/ onschuldig gelastert/ en alle leet aangedaan worden. Zo ene Verdrukking is groot; om dat het als een Water is/ dat de Gelovigen tot aan de Ziele gaat. De H. Schrift maakt gewag van een Verdrukking van tien Dagen, en dan nog van een Dagh der grote verzoekinge.

Waarom Godt de zynen door Verdrukking ten Hemel brengt?

Maar waarom leidt de Heer zyne Heiligen doch zo wonderlyk? Hy doet het om zich zelfs wille, op dat zyne Almagt, Wysheit en Goedtheit te meer erkent en geprezen zou worden. Joseph wierdt door verscheide omwegen van Godt tot hoge waardigheit gebragt. Zo leidt de Almagtigen zyne Kinderen door schande tot ere/ door Armoede tot Rykdom/ door Nederigheit tot Hoogheit/ door Droef-
2 Cor. IV. 7. heit tot Vreugde; op dat zy erkennen mogen/ dat de uitnementheit der kracht Godes, ende niet uit ons is. Godt leidt de zynen door Verdrukkinge/ om des Duivels en der Waereldt wille. Wanneer de Waereldt meent/ dat zy de Vromen onder hare Voeten heeft getreden/ en dat Godts Kinderen met zo vele strikken zyn omgeven/ dat 'er gene kans is om los te raken en te ontkomen; dan maakt de Heer gemeenlyk de aanslagen der Bozen te niet/ en voert de Vromen/ tegen des Duivels wil en dank/ behouden midden door 't Heir-leger Belials. En daar in bestaat Godts ere/ dat zulke kleine Lichten der Waereldt/ tegen de Storm-winden der Helle bestandt konnen zyn. Het behaagt Godt/ dat hy de Nederigheit zyner Kinderen tegen den Hoogmoedt des Duivels/ hunne eenvoudigheit tegen zyne list/ hunne zwakheit tegen zyne magt stelt. De Heer heeft zynen lust daar aan/ dat hy een Leeuw door een Lam overwindt/ een bytenden Hondt door een Stro-halm verjaagt/ en een Vuur-spuwenden Duivel door een gering en veracht Mensch te schande maakt. De Waereldt bezet de Wegen van Godts Kinderen; maar eer zy 'er op verdacht zyn/ brengt hun Vader hen langs een/ hoewel smal en ongemakkelyk/ echter zeker en regt Padt/ aan ene Plaats van zekerheit/ alwaar zy onder de Godde-

lyke

Santere. Post vatten / den Duivel op den Nek treden / en
vervolgende Waereldt den spot konnen dryven. Godt doet
s om der Gelovigen wille. Hy houdt zich hardt tegen zyne
en / en laat niet blyken / dat hy die lief heeft / op dat hun
e geoeffent / hun gedult beproeft / hun Vleesch getemt wor-
zy van de Waereldt ontwennen / en naar den Hemel ver-
mogen. De allerzoetste Amandelen zyn in ruwe Doppen be-
De beste Rozen wassen onder de Doornen; De allerkoste-
Waren worden van den Koopman in Papier / Linnen en
n onwonden en bedekt. Dus doet Godt mede met zyne
en. Zy zyn de Kern der Waereldt / maar besloten in de
n en ruwe Schillen van Verdrukkinge; Zy zyn de lieffelyke
/ doch staan onder de Doornen; Zy zyn de kostelyke Wa-
le Jesus met zyn dierbaar Bloedt gekocht heeft / maar zyn
voor het oog der Waereldt.

ar hoe? Blyven zy dan in Verdrukkinge? Neen; zy komen Godt
Daarom zeit onze Text; Die uit de grote Verdrukkinge redt de zy-
De Gelovigen komen in deze Waereldt uit Verdrukkin- nen uit Verdruk-
anneer Godt hunne Vyanden Perk en Paal stelt / zeggende; kingen.
ier toe zult gy komen, en niet verder; wanneer hy hen
van verkoelinge geeft, hen magtig beschermt / krachtdadig
dt / en wonderbaar redt. Na de doot komen zy geheel en al
Verdrukkinge; want dan hebben zy alles overwonnen / en
wordt hunne droefheit in vreugde / hun wenen in lachen /
smaat in enkel Heerlykheit verandert. Dan heet het met hen
aktelyk; Deze zyn 't, die uit de grote Verdrukkinge komen.
gaan verder / en horen / dat zy met lange witte Klederen De witte
ekleedt, en dezelve gewasschen en wit gemaakt hebben in 't Klederen.
des Lams. Witte Klederen zyn een teken van blyschap, ge-
varte Klederen een teken van rouwe zyn. Witte Klederen
Hoogheit en Heerlykheit te kennen; Daarom deed Pharao
fyne Linne Klederen aantrekken. Witte Klederen waren Gen. XLI.
yk van onschuldt. Dus betekenen dan deze lange witte Kle- 42.
de vreugde, ere en onschuldt der Heiligen / die uit de Ver-
inge komen. De Engelen plachten in lange witte Klederen te Marc. XVI.
pnen. Dewyl nu de Gelovigen daar boven in den Hemel
..., de Engelen gelyk zyn, komen zy ook in witte Klederen
Wanneer de Hogepriester in 't Oude Testament in 't Aller-
te ging, om den Here te dienen / moest hy een wit Kleedt aan
; Dus moet ook het Geestelyk Priesterdom des Nieuwen
ments / indien het Godt dienen wil / den Mantel der Ge-
heit, en de Klederen des Heils aantrekken. Inzonderheit
t Kleedt der Heerlykheit daar boven in 't Sancto Sancto-
rum,

rum, in den Allerheiligsten Hemel / volkomen wit en rein zyn.

Gewasschen in 't Bloedt des Lams. Maar van waar hebben de Gelovigen doch deze witte Klederen? Van hun zelven hebben zy die niet. Want / kan ook een Moorman zyne Huit veranderen, en een Luipaart zyne Vlekken? Zo weinig konnen zy goedt doen, die gewent zyn quaat te doen. Van waar dan? Zy hebben hunne lange Klederen gewasschen, en wit gemaakt in 't Bloedt des Lams. Eertyts in 't Oude Testament / was 't wasschen / reinigen en besprengen zeer in gebruik. De Melaatschen wierden gereinigt door 't Bloedt eenes Geslachten Vogels. Het Volk wierdt gereinigt door 't Bespreng-water van de Assche der rode Koe. Wie enen Doden hadt aangeraakt, moest zich wasschen. Doch al dit wasschen en zuiveren was niet dan ene schaduwe der toekomende Goederen / en zag op 't Bloedt van Christus, 't welk alleen van zonden reinigt. Het eerste wasschen geschiedde uiterlyk aan 't Lichaam; Dit geschiedt innerlyk aan de Ziele. Het eerste geschiedde door 't Bloedt der Bokken en Kalveren; Dit door 't Bloedt van Christus, als des onschuldigen en onbevlekten Lams. Het eerste benam de onzuiverheit des Lichaams; Dit beneemt de onzuiverheit der Ziele. Dierhalven verstaat hier de Geest Godts door 't Bloedt des Lams, het Bloedt van Jesus Christus, Godts Lam, dat de zonde der Waereldt draagt; en door 't wasschen, de Rechtvaardigmaking des armen Zondaars voor Godt; wanneer hem van wegens Christus genoegdoening / den bevlekten Rok der zonden wordt uitgetrokken / en de Klederen der Gerechtigheit en des Heils worden aangedaan. Daarom zeit de Kerke; Ik ben zeer vrolyk in den Here, myne Ziele verheugt haar in mynen Godt; want Hy heeft my bekleedt met de Klederen des Heils, den Mantel der Gerechtigheit heeft Hy my omgedaan. Door 't wit maken, verstaat Godts Geest de Heiligmaking en Wedergeboorte / zonder welke niemant den Here zien en zal; als door welke de Gelovigen in deze Waereldt van de vlekken der zonden gereinigt / en eens hier namaals volkomen gezuivert door Godt gestelt worden / als ene reine Bruidt / die zonder vlekken is / om in volmaakte reinigheit den Here eeuwig te loven en te pryzen.

Levit. XIV. 4-7. Num. XIX. 9-20.

1 Joh. I. 7.

Jes. LXI. 10.

Hebr. XII. 14.

De vervulling dezer Voorzegginge. Zo kwam de Kerk uit grote Verdrukkinge, in de Dagen der tien gruwelyke Vervolgingen. Zo kwam zy uit de grote verdrukkinge des Anti-christendoms, door de Hervorming. Zo komt zy nog ten huidigen dage uit de Verdrukking der grote Verzoekinge. Zo zal zy in den laatsten en zevenden Tydt, uit de Verdrukkinge komen als een reinen Hoop / die zyne Klederen heeft wit gemaakt in 't Bloedt des Lams. En eindelyk zal zy volmaaktelyk daar uit komen / wanneer zy daar boven in den Hemel zal triomferen. In 't

vy-

byzonder komen de Gelovigen uit grote Verdrukkinge / wanneer de onwetenheit en zwakheit der Jeugt, de verdrietlykheden onzer beste Jaren, de Krankheden, gevaren, zorgen, moeite en elende, en eindelyk de toevallen van de Jaren, waar aan wy genen lust hebben, de strydt met den Satan, de Waereldt, en ons eigen Vleesch een einde nemen; wanneer wy in dat alles overwinnaars zyn / en staag d'ene Verdrukking door / de andere na te boven komen / door de krachtige Handt Godts / die ons ondersteunt; en wanneer wy door 't Bloedt van Jesus gewasschen / en door de werking des H. Geestes wedergeboren zynde / eindelyk uit de onvolmaaktheit dezer Waereldt in de volmaaktheit des Hemels komen.

Kan dan alleen het Bloedt des Lams ons reinigen van alle onze zonden; zo handelen de Geessel-Broeders in 't Pausdom zeer dwaaslyk / die zich geesselen dat het Bloedt hen uit het Lichaam komt / en dus met hun eigen Bloedt hunne zonden willen afwasschen; gelyk Dominicus, die zich driemaal des daags zodanig met een keten sloeg / dat hy 'er van bloedde / eens voor zyne zonden / eens voor de Zielen in 't Vagevuur / en eens voor de Menschen / die in de Waereldt leefden. Zy maken 't eveneens als de Baäls-papen / die zich met Messen en Priemen quetsten, en riepen; O Baäl, antwoordt ons! Reinigt het Bloedt des Lams maar alleen; waarom schryft men die kracht dan aan 't Wywater toe / met te zeggen; Aqua benedicta tollit omnia Delicta, het Wywater neemt alle zonden weg? Zy doen gelyk Pilatus, die zyne handen met Water wiesch / en meende dat zyne ongerechtigheit daar mede ook afgewasschen was. O dwaze waan! Alle Wateren van den Oceaan / konnen niet een enige zonde afwasschen; en schoon gy ook al 't Bloedt uit uwe Aderen tapte / zo zoudt gy doch niet een enige overtreding daar mede konnen verzoenen. Alleen het Bloedt des Lams kan dit doen; en alleen door 't zelve hebben wy vrymoedigheit om in 't Heiligdom in te gaan.

De valsche Reiniging der Papisten.

1 Kon. XVIII. 26, 28.

Hebr. X. 19.

TOEPASSING.

Komen de Heiligen uit grote Verdrukkinge, zo dwalen de Waereldtlingen zeer / die als in den Schoot van 't Geluk zitten / en van de Verdrukkingen der Kinderen Godts een verkeerdt oordeel vellen / denkende; Zyn dat de Kinderen van Godt / die in zo grote droefheit, vervolging, Marteldom, elende, tegenspoedt, spot en versmaatheit leven? Ei denkt de Waereldt / welke schone Kinderen Godts zyn dat! die hunnen tydt in zuchten en Tranen, in Gevankenis en Banden doorbrengen. Ja / de Gelovigen zelfs vervallen menigmaal zo verre / en hebben in hunne Verdrukkingen zo veel

Bestraffing der genen die verkeerdelyk van 't Kruis der Vromen oordelen.

met zich zelven te doen/ dat zy met Gideon wel zeggen zouden;
Richt. VI. 13. Zo de Here met ons is, waarom is ons dan dit alles wedervaren? Maar tegen deze gedachten der Vromen/ en dit oordeel der Godtlozen/ stellen wy de woorden van Joannes;
1 Joh. III. 2. Het en is nog niet geopenbaart, wat wy zyn zullen. Gelyk minderjarige Kinderen dikwils hardt van hunne Ouderen gehandelt worden/ en echter lieve Kinderen en Erfgenamen blyven; zo zyn en blyven ook de Gelovigen midden onder de hardtste slagen der kastydinge/ lieve Kinderen Godts en Erfgenamen des Hemels. Hun Leven is verborgen met Chriſtus in Gode; maar wanneer Chriſtus, die hun Leven is, geopenbaart zal zyn, zullen zy ook met Hem geopenbaart worden in Heerlykheit.
Colos. III. 3, 4. Waereldt! oordeel niet voor den tydt; Vel geen Vonnis/ op dat Godt het over u niet doe. Daar zal een tydt komen/ dat gy u over de Zaligheit der Vromen zult verwonderen/ en zeggen; Zyn dat die, welke wy voor enen ſpot hielden? welker Leven voor uitzinnig, en welker einde voor ene ſchande by ons wierdt gerekent? Hoe worden zy nu getelt onder de Kinderen Godts, en hoe is hun Erfdeel onder de Heiligen?

Het uiterlyk Werk der Mondt-Christenen. Zyn de Klederen der Gelovigen wit gemaakt in 't Bloedt des Lams/ zo bedriegen zich zeer alle Huichelaars en Mondt-Chriſtenen, die zich met een uitterlyk Werk te vrede houden/ en menen/ dat het gantsche Christendom daar in bestaat/ dat men alles maar in den uitterlyken schyn doet/ dat het genoeg is/ als men slechts ter Kerk en ten Avondtmaal komt/ schoon men zyne zonden niet nalaat. Neen waarlyk! Dit maakt het Christendom niet. De Gibeoniten konden door hunne oude Kleding de Israëliten wel bedriegen; maar weet zondige Menschen! dat gy hier met den alwetenden Godt te doen hebt/ die in 't verborgen des Harten ziet. Moeten de Zielen der Gelovigen wit zyn door Deugdt en Nederigheit; zo bezondigen de Waereldt-Kinderen zich geweldig/ die hunne hovaardye door de pracht hunner Klederen tonen.
Jes. III. 16, 17. Daarom dat de Dochteren Zions haar verheffen, ende gaan met uitgeſtrekten Halze, ende lonken met de ogen, al gaande en trippelende daar henen treden, als of hare Voeten gebonden waren; Zo zal de Here den Schedel der Dochteren Zions ſchurfdig maken, ende de Here zal hare ſchaamte ontbloten.

Vermaning tot geduldt. Wat u aangaat/ gy Heiligen Godts, ſtelt u doch in allen dezen der Waereldt niet gelyk; maar doet den Mantel der Gerechtigheit en de Klederen des Heils aan. (1) Komen de Gelovigen uit grote Verdrukkinge; O! laat het u dan niet vremdt dunken/ als of u iets ongewoons overkwame/ wanneer gy veel droefheit moet uitstaan; maar lydt met geduldt/ als rechtschape Kamp-vechters van Jesus Christus. Leert Godts wyze van doen bezeffen/ die zyn

Scheep-

cheepje wel in de woedende Baren / zyne Schapen wel onder de
scheurende Wolven / zyne Duif wel onder de Roof-vogels laat
men / maar echter zyn Scheepje in behoude Haven / zyne Scha-
n in den Hemel / zyne Duif tusschen de Steen-rotzen in zekerheit
ngt. Hy geeft niet eer de Stroomen van 't Paradys te genieten /
e dat men de bittere Wateren te Mara gedronken heeft. Hy
t ons niet eer met Hemelsch Manna / voor dat wy hier bene-
n het Tranen-broodt hebben gegeten. Eerst moet de Kruis-be-
: gedronken zyn / daar na volgt de Kelk der Dankzegginge;
lig is de Man, die Verzoekinge verdraagt; want als hy beproeft Jac. I. 12.
geweest zyn, zo zal hy de Krone des Levens ontfangen. Ou-
s maken 't meest werk van zieke Kinderen; en Godt heeft zulke
nderen 't liefst / die uit grote Verdrukkinge komen. Het Vuur
ter is in den Winter wanneer dan in den Zomer; dus wordt
k door de koude der droefheden het Vuur des Geestes verdub-
t. Het Water springt te hoger uit ene Fontein / hoe krachtiger
: geperst wordt; Elevatur angustiis. De Harten der Gelovigen
n in Verdrukkingen / gelyk Noachs Arke in den hoogsten Vloedt /
n Hemel het naast; Surgunt surgentibus Undis. Hoe zwaarder
wigt in ene Weegschaal wordt gelegt / hoe meer de andere in de
ogte ryst; Pondere erigitur. De Last maakt het ligt / en de
rdrukking doet tot Godt opklimmen; Ardet, ut luceat aurum.
t Gout moet smelten eer 'er glans op komen kan; en een Chris-
n moet lyden / eer hy ter Heerlykheit kan ingaan.
1. Wascht ook heden / gy Dischgenoten / uwe Klederen in 't Reiniging.
oedt des Lams; want dit is 't beste Genees-middel voor de
nde. Lutherus vroeg eens aan zeker Jongeling; Wat hy voor
dts Throon dacht te brengen? Waar op deze antwoordde; Cor
ersum Sanguine Jesu Christi; Een Hart, dat met het Bloedt van
us Christus besprengt is. Daar op zei Lutherus: Gaat heen, myn
on, gy hebt u wel voorzien. Het Bloedt van Jesus is het Water
Bethesda, dat de allerwanhopenste krankheden der Ziele ge-
st; 't Is als 't rode Koordt aan 't Venster van Rachab, dat
s Huis doet behouden / schoon 'er duizendt ter regter- en ter
kerhandt verloren gingen. Toen Israël eertydts de Posten
er Deuren met het Bloedt des Paasch-Lams bestreek / moest
Moord-Engel voorby gaan; Dus moet ook de Satan met
: zyne aanklagende beschuldigingen wyken / wanneer wy onze
len besprenkelen met het Bloedt van 't Lam / dat de zonden der
ereldt draagt. Want / wie zal beschuldiging inbrengen tegens Rom. VIII.
Uitverkorene Godts? Godt is 't, die rechtvaardig maakt. Wie 33, 34.
t, die verdoemt? Christus is 't, die gestorven is. Daarom be-
gt u met dit Kleedt der Gerechtigheit. De Oude Schryvers

ver-

verhalen / dat Pilatus, toen hy by den Keizer Tiberius in ongenade was geraakt / en voor hem verschynen moest / den Rok van Christus hadt aangetrokken; waar door de Keizer bewogen was geworden / hem niet te veroordelen / voor dat hy dezen Rok hadt afgelegt. Wy mogen wel te recht zeggen / dat / wanneer wy met den Rok der Gerechtigheit van Jesus Christus voor Godt verschynen / Hy ons niet veroordelen zal. Want / Godt heeft dien,
2 Cor. V. 21. die gene zonde gekent heeft, voor ons tot zonde gemaakt, op dat wy zouden worden rechtvaardigheit Godts in hem.

En Heiligmaking. 3. Doch zal het Kleedt der Gerechtigheit voor Godt bestaan / zo moet het wit gemaakt zyn door de Heiligmaking, Wedergeboorte, en Vruchten des Geloofs; want / zonder Heiligmaking zal niemant Godt zien. Wanneer eertydts te Rome Ere-Ampten zouden uitgedeelt worden / verschenen de gene die daar na stonden / in witte Kleederen / en wierden daarom genoemt Candidati. Gy zyt alle Mede-dingers en Candidaten der zalige Eeuwigheit; Dierhalven houdt het Verbondt / dat gy heden met Godt zult vernieuwen. Mydt alle besmetting der zonde / en wandelt met Godt in een heilig Leven hier op Aarde / zo zal Hy u ook op zyn tydt opnemen in den Hemel. En wanneer de Engelen zelfs zich dan over u verheugen / en vragen zullen; Wie zyn zy, en van waar zyn zy gekomen? Zo zal de Heer hen antwoorden; Deze zyn 't, die uit de grote Verdrukkinge komen; ende zy hebben hunne lange Klederen gewasschen, en wit gemaakt in 't Bloedt des Lams.

GEBEDT.

O driemaal heilige Godt! Wy zouden ons niet durven onderwinden voor Uw Aangezicht te komen met onze eige onvolmaakte Gerechtigheit, *want onze beste werken zyn maar als een bevlekt Kleedt*, indien Uw geliefde Zoon ons niet aangenomen hadt *tot Schapen zyner Weide*, *en den Mantel der* toegerekende *Gerechtigheit*, *met de Klederen des Heils hadt aangedaan*. Daarom komen wy, en werpen ons neder voor Uwen Genade-Throon, Harten mede brengende, *die gewasschen zyn in 't Bloedt des Lams*. Abba, lieve Vader! Laat ons Genade vinden in Uwe ogen, om Uwes allerliefstens Zoons wille. *Werp onze zonden weg in de Zee Uwer oneindige Barmhartigheit*, *en laat harer in eeuwigheit niet meer gedacht worden*. Open den Mondt onzer Ziele, op dat wy ons met een waar *Gelove*, het Lyden en de Gehoorzaamheit van onzen Jesus mogen toe-eigenen, en spreek ons vry van alle zonden, om de verdienste van dezen volmaakten Borg. Laat ons deze Rechtvaardigmaking krachtiglyk in onze Zielen bespeuren, wanneer wy Uwe dierbare Verbondts-

zege-

gelen ontfangen. Trek ons het Kleedt van ware *Heiligheit* aan, dat wy ons gantsche Leven door onze Dankbaarheit doen blyken, onze Harten niet weder bevlekken met de onreinigheit der zonde. 'erk ten dien einde door Uwen H. Geest in ons, wat Gy van ons bben wilt. Maak ons ook geduldig in alle Kruis en Lyden, help s gelukkig door de boze en bedorve Waereldt, en neem ons ein-lyk op in den schonen Hemel, alwaar wy als Uwe heilige Engelen llen leven; en U eeuwig zullen lief hebben, loven en verheer-en. Amen.

Onze Vader, enz.

DE KRACHT DES GEBEDTS DER DAGH- EN NACHT-ROEPENDEN.

Na het Gebruik des H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Hogel. II. 14. De kirrende Duif in de Steen-rotzen een Beeldt der Gelovigen.

MYne Duive, zynde in de Kloven der Steen-rotzen, in 't verborgene ener steile Plaatse, toont my uwe gedaante, doet my uwe stemme horen. Dus spreekt de Bruidegom in 't Hoge-liedt. Zo dikwils de Gelovigen in noden en gevaren raken, zyn zy als een Duive in de Kloven der Steen-rotzen. Zy zyn als de Troosteloozen, die alle onweer moeten uitstaan; maar Godt overdekt hen in zyne Hutte ten dage des quaadts, en verbergt hen heimelyk in zyne Tente. Zy tonen aan den Here de gesteltenis hunner Ziele, wanneer zy krachtige proeven van geduldt en Geloof geven. Zy laten hunne stemme horen, wanneer zy hunne toevlucht tot hem nemen door een aanhoudent Ge-

Gebedt/ tot dat Godt komt/ en hen met zyne genadige hulpe verheugt. Om hier van meerder enz.

Onze Vader, enz.

TEXT. LUC. XVIII. vs. 7, 8.

Zal Godt dan geen Recht doen zynen Uitverkorenen, die Dagh en Nacht tot hem roepen, hoewel Hy lankmoedig is over haar? Ik zegge u, dat Hy haar haastelyk Recht doen zal.

TWEDE INLEIDING.

Wat roept gy tot my? Dus sprak Godt eertyds tot Moses. Doch deze antwoordde niet een woordt. Het groot gevaar/ daar hy in was/ maakte dat hy nauwlyks spreken kon; En hoe 't Hart van dien Man Godts gestelt geweest moet zyn/ kunt gy/ Geliefden/ lichtelyk besluiten uit de omstandigheden/ waar in hy zich bevondt. Want voor hem was de rode Zee, een ongestuimig en diep Water/ door 't welk hy geen kans zag te komen. Achter hem kwam het ontzaghelyk groot Leger der Egiptenaren al nader en nader/ een strydtbaar/ magtig en gewapent Volk/ tegen den kleinen hoop der arme weerloze Israëliten/ die niet gewoon waren Oorlog te voeren/ maar als Schaap-herders en Dagh-loners geleeft hadden. Rontom zich hadt Moses een misnoegt Volk, een murmurent Israël, 't geen met het uiterste ongedult tot hem zeide; Hebt gy ons daarom, om dat 'er in Egipten gene Graven waren, weggenomen, op dat wy in deze Woestyne sterven zouden? Waarom hebt gy ons dat gedaan, dat gy ons uit Egipten gevoert hebt? Waarlyk! Drie Hoofdt-zaken/ die 't Hart van den allerdappersten Veldt-oversten zouden hebben konnen doen bezwyken. Moses stont verstelt/ en wist geen ander middel/ als in de diepte van dezen zynen noodt/ zyne toevlucht tot de diepte van Godts barmhartigheit te nemen. De ene Afgrondt riep tot den anderen; en schoon zyn mondt wel niet sprak; zo sprak echter zyn Hart/ dat met angst vervult was/ zo krachtig/ dat hy Godts Vaderlyk Hart tot medelyden bewoog/ die hem antwoordde; Mozes, wat roept gy tot my? Ik heb 't Gebedt uwes Harten verhoort. Mogelyk heeft Moses wel gezucht; „ Heer/ gy heilige waarachtige „ Godt! gy die Verbondt en trouwe houdt aan de genen, die Uwen „ Name vrezen. Hier staan wy in de grootste verlegenheit/ en

„ zien

Exod. XIV. 15. Het stomme geschrei van Moses.

„ zien, zo achter als voor ons, de doot op ons aankomen. Maar, „ ô almagtige Godt! wiens Handt niet verkort is om te helpen; „ Gedenk aan uwe belofte. Hier is 't Volk, dat gy belooft hebt „ te zullen vermeerderen als 't Zandt aan de Zee. Hier is 't Zaat „ Abrahams, in 't welk alle Volken der Aarde gezegent zullen „ worden. Hier zyn de Stammen, daar gy 't Landt Canaan „ aan belooft hebt: Ik heb dit Volk op uw bevel uit Egipte ge„ voert; zouden wy dan nu omkomen, en ten prooy van den „ Vyandt worden? Wat zou men van uwen heilige Name zeggen „ Nu Heer, sta op, en help ons; want dit Volk is immers naar „ uwen Name genoemt. Merkt hier op, (zeit Lutherus) hoe 't Gelove kampt, en in noden en gevaren roept: hoe 't zich aan Godts Woordt houdt, hoe 't van den Here troost ontfangt, en overwint. Gelyk het met Moses ging, zo gaat het nog ten huidigen dage met alle vrome Christenen. Echter bewyst Godt zyne magt zelfs in de grootste noden en verlegentheden, en komt, eer men 'er op verdacht is, met zyne genadige hulpe. Wy zien dit in de woorden van onzen Text, uit welke wy voorstellen zullen;

De kracht van een aanhoudent Gebedt, en de troost ener genadige verhoring.

Het eerste geluit van gebore Kinderen is wenen; en 't eerste geluit van wedergebore Kinderen is bidden. Ik beschou u gelovige Disch-genoten, als Nieuw-geborenen. Hoe kan ik u dan beter Plicht aanbevelen als 't Gebedt?

„ Heer! laat ons Gebedt voor U komen, en verblydt Uw Erfdeel „ met Heil, Trooft, Hulp en Zegen. Amen.

VERKLARING.

Samenhang en Afdeling. Ootmoedt, Gelove, Liefde en aanhoudenheit, zyn vier heerlyke Eigenschappen van een Gebedt, dat Gode behaaglyk zyn zal. Op het laaste dringt de Heilant inzonderheit in myne tegenwoordigen Text. Hy hadt bewezen, dat men niet moede moet worden in 't Gebedt, en ene gelykenis by gebragt van enen onrechtvaardigen Rechter, die, hoewel hy Godt niet vreesde, nog geen Mensch ontzag, echter ene arme Weduwe Recht deed, enkelyk om dat zy onophoudelyk met hare Bede by hem aanhieldt. Hier uit maakt de Heilant ene Sluit-rede op, a minori ad majus, van 't mindere tot het meerdere, van 't geen in de Waereldt geschiedt, tot het geen Godt doet, als wilde de Zaligmaker zeggen; Indien een overlastig en aanhoudent roepen ingang vindt by enen onrechtvaardigen Rechter; hoe veel meer moet dan 't aanhoudendt Gebedt der Uitverkorene gehoor vinden

den by den rechtvaardigen Godt? Wy vinden twe zaken in onzen Text; (1) Een lieffelyk voorstel; Zal Godt dan geen Recht doen zynen Uitverkorenen, die Dagh en Nacht tot Hem roepen, hoewel hy lankmoedig is over haar? (2) Ene zonderlinge bekrachtiging; Ik zegge, dat hy haastelyk Recht doen zal. De Heilant stelt de zaak niet vaststellender/ maar vraags-wyze voor; Zal Godt dan geen Recht doen zynen Uitverkorenen, enz.; En dit dient tot te meerder bekrachtiging. Wanneer Godt de Heer vraagt; Zou ik u niet kunnen maken als Adama, en u stellen als Zeboim? Zo is dat even zo veel/ als of Hy zeide; Ik zou het waarlyk konnen doen. Dus ook hier; Zal Godt geen Recht doen zynen Uitverkorenen? Is zo veel gezegt als; Godt zal zynen Uitverkorenen zekerlyk Recht doen.

Zal Godt geen Recht doen? vraagt de Heilant. Hy maakt ene tegenstelling tusschen Godt en den bygebragten Rechter. Deze was onrechtvaardig; Maar Godt is de Gerechtigheit zelf. Want Gerechtigheit is de vastigheit van zynen Throon. Daarom zei Abraham; Zou de Rechter der gantsche Waereldt geen Recht doen? De genoemde onrechtvaardige Rechter hing van anderen af/ en men zou hem over 't krenken der Gerechtigheit voor een hoger Rechtbank hebben konnen roepen. Maar Godt is de hoogste Rechter/ die van geen Mensch afhangt/ en wiens eenmaal verkregene Genade daarom te duurzamer is. Godt en is geen Man dat hy liegen zoude, nochte enes Menschen-Kindt dat het hem berouwen zoude. Zoude hy 't zeggen, ende niet doen? ofte spreken, ende niet bestendig maken? De Aardtsche Rechter was een onbarmhartig Man; maar Godt is de barmhartigheit zelf. Want/ gelyk hem een Vader ontfermt over de Kinderen, ontfermt hem de Here over de gene die Hem vrezen. — De nadruk der Vraag. — Num. XXIII. 19. — Ps. CIII. 13.

Nu/ wat is 'er van dien Godt te verwachten? Zal hy geen Recht doen, hoewel hy lankmoedig is? Hier wordt niet gezegt; Zal Godt niet van de boosheit der Waereldt bevryden? Want den Uitverkorenen is voorzegt; In de Waereldt zult gy Verdrukkinge hebben. En wy moeten door vele Verdrukkingen ingaan in 't Koninkryke Godts. Maar zal hy hen geen Recht doen/ wanneer zy naar den alwyzen Raadt Godts in vervolging geraken? Zekerlyk ja; want dan zal hy/ of hun Kruis afwenden/ en niet toelaten/ dat hunne Vyanden over hen juichen; of hy zal 't verminderen en verzachten; want hy laat niemant verzocht worden boven vermogen. Of/ hy zal 't zyne Kinderen laten medewerken ten goede; zo dat/ wanneer de Menschen het quaadt met hen voor hebben/ Godt hen alles ten beste zal doen gedyen. Of/ hy zal hen geduldt geven/ om alles te konnen overwinnen; zo dat zy met Paulus konnen zeggen; In — Het beloofde Recht. — Joh. XVI. 33. — Hand. XIV. 22. — Ps. XLI. 12. — Rom. VIII. 28. — vs. 37.

dezen alles zyn wy meer, als overwinnaars. Of / wanneer zy over den uitblyvende hulp somtydts al ongeduldig worden / zal de Here nochtans lankmoedigheit met hen hebben / en hunne aanklevende zwakheden over 't hooft zien / gelyk hy omtrent Moses deed toen dezelve op de Steen-rots sloeg. Schoon zy al met David zeggen mogten:
Ps. LXXVII. 10. Heeft Godt vergeten genadig te zyn? Heeft hy zyne barmhartigheden door toorne toegesloten? Of met Zion; De Here heeft my vergeten;
Jez. XLIX. 14. Zo zal hy echter hunne kleinmoedigheit vergeven / gelyk hy zyne Discipelen deed / toen zy in 't Schip riepen; Heer! help ons; en toen zy in den Hof sliepen / wanneer Hy tot hen zeide; De Geest is gewillig, maar 't Vleesch is zwak.

De Uitverkorene.

Maar / wat zyn het voor Menschen / die deze Genade te verwachten hebben? Het zyn (1) Uitverkorenen; (2) zulken / die Dagh en Nacht roepen. Uitverkorenen zyn / die in den eeuwigen Raadt des Vredes van Godt verkoren / in den tydt geroepen / uitwendig door 't Woordt / en inwendig door den Geest wedergeboren zyn Menschen / die van de Waereldt wel veracht worden, maar by Godt zo dierbaar en waardt zyn als zyn Oog-appel, die niemant kan aantasten / dan tot groot nadeel. Want Godt verhoort de Zondaren niet; maar 't Gebedt der Rechtvaardigen is zyn welgevallen en geldt veel by Hem, wanneer het met ernst geschiedt. Daarom stelt de Heilant dit tweede bewegende oorzaak daar by; Die Dagh en Nacht tot my roepen. Het behaagt hem het Gebedt der Uitverkorenen een geroep te noemen. Want by hen is Clamor causæ, hunne rechtvaardige zaak, die tot Godt schreit / gelyk 't Bloedt van Abel; Clamor plangentis, een Geroep hunner Weeklachten, wanneer hunne gequelde Ziel roept / gelyk Moses tusschen de rode Zee en de Egiptenaren; Clamor pœnitentis, een Geroep hunner Boetvaardigheit, wanneer zy bittere Boet-tranen storten / gelyk Petrus; Clamor sperantis, een Geroep van Hope, wanneer zy in noodt en benaudtheit op hulpe en redding wachten.

De Dagh- en Nacht-roepende.

Zy roepen Dagh en Nacht, zegt onze Heilandt. Godt heeft wel den Dagh tot den Arbeidt / en den Nacht tot de Rust verordent / maar echter ook bevolen / dat men zonder ophouden bidden zal, dat is / dat men altyt zyn Gemoedt in heilige Gedachten tot Godt moet wenden / zelfs in 't midden van den dagelykschen Arbeidt. Ook komen 'er somwylen tyden komen / dat de ene Nacht van droefheit op den anderen volgt; dat men zyn Bedde met Tranen nat maakt; Dat men by Godt moet zyn / wanneer men ontwaakt; dat men zyn Hart voor Hem moet uitstorten / wanneer men niet slapen kan; Dat men niet alleen by Dagh den Here moet bidden / maar ook aanhouden / wanneer de Nacht gekomen is / gelyk David, toen hy zeide; Des daags roep ik tot u, ô Heer, en

y antwoordt my; Des Nachts zwyg ik ook niet, en gy verhoort my.

Hoort nu ook de zekere bevestiging. Ik zegge u. Wie spreekt hier? Veritas, de Waarheit zelve/ de Godt Amen, de getrouwe en waarachtige Getuige. Caput Electorum, het Hooft der Uitverkorenen verzekert zyne Ledematen/ dat hy hen beschermen zal/ en van haar Lyden zyn Lyden zal maken; gelyk Hy dan ook Saulus, den vervolgenden Vyandt zyner Kerke toeriep; Saul, Saul! wat vervolgt gy my? Niet myne Dienaren en Discipelen/ maar my. Hier spreekt Judex Hostium, de ontzachelyke Rechter der Godtlozen. Maar wat zegt hy? Hy zal den Uitverkorenen haastelyk Recht doen. Somtyts schynt Godt te vertragen met zyne hulpe; maar eindelyk komt hy gelyk Moses tot de Kinderen Israëls/ toen Pharao hunne slaaffche Dienstbaarheden verdubbelt hadt. Hy komt met groot voordeel/ en maakt dat het korte Lyden dezes tegenwoordigen tydts niet te waarderen is tegen de Heerlykheit die aan ons geopenbaart zal worden. Zyne waarheit eischt dit; want immers heeft hy gezegt; Roept my aan in den dagh der benauwtheit; Ik zal 'er u uithelpen, ende gy zult my eren. Bidt, ende u zal gegeven worden; Zoekt, ende gy zult vinden; Klopt, ende u zal open gedaan worden. Daniel hadt nauwlyks uitgesproken/ of de Engel Gabriel kwam tot hem/ en zeide; Uw Gebedt is verhoort. Toen Cornelius badt/ wierdt hem ten antwoordt gegeven; Uwe Gebeden ende uwe Aelmoessen zyn tot gedachtenisse opgekomen voor Godt. 't Gebedt is als een vurige Pyl, daar onderstant op volgt tot troost van Belegerden. 't Is als een Reuk-offer, dat Hemelwaart klimt. 't Is als eene Ladder Jakobs, van welks opperste de Heer roept; Ik zal met u zyn. 't Is als een opryzende Nevel, die als een aangename Zomer-regen weder nederdaalt/ en onze Harten met Genade/ Troost/ Hulp en Zegen verquikt.

De spoedige Verlossing.

Ps. L. 15.

Matth. VII. 7.

Hand. X. 4.

TOEPASSING.

O dat 'er nu vele zulke aandachtige Bidders in de Waereldt waren! Maar helaas! hoe vele zyn 'er/ die zeer zelden bidden, en 's Morgens en 's Avonds niet dan met onlust en traagheit tot dezen heiligen Plicht gebragt worden! Anderen bidden niet als Uitverkorenen, maar als Zondaars/ die nog in hunne heerschende zonden steken. O/ dat zulke Menschen liever zwegen/ als dat zy Godt nog meer tot toorn verwekten! Doch ook het Gebedt der Uitverkorenen is veeltyts gebrekkig. Ach ik zorge/ dat het menigmaal niet is gelyk het betaamt. Somtyds zyn zy als Helden Godts/ die/ gelyk Josua, de Zonne wel zouden doen stilstaan.

Bestraffing der zondige Bidders.

Dan is hun Hart vol Vuur; dan zyn hunne ogen vol Liefde- en Vreugde-Tranen; dan ligt de Waereldt met alle hare ydelheit voor hunne Voeten, en 't schynt hen toe, als of zy maar alleen in de Waereldt waren, en zo met Godt spraken, of met Paulus opgenomen waren in den derden Hemel, en daar onuitsprekelyke woorden hoorden. Maar ach! daar komen somwylen ook tyden, dat het arme Hart nauwlyks enige zuchten kan voortbrengen. 't Gaat dikwils met hen, als met een Kindt, dat niet spreken kan, en alleenlyk den Vader aanziet. Veeltydts bidden zy om iets dat hen schadelyk is; op andere tyden zyn zy zo ingewikkelt in de Waereldt, dat zy niet met het Hart bidden. Doch Godt heeft gedult met hunne zwakheden, en voert nochtans alles, tegen verwachting, zo heerlyk uit, dat zy genoodtzaakt zyn te bekennen, dat Hy meer gedaan heeft, dan zy gebeden hadden. Dikwils is 't Gebedt der Uitverkorenen ook zo aanhoudent niet, als 't wel behoorde. Komt Godt niet aanstonts met zyne hulpe, zo laat men de Handen zakken, en
Job XXX. 20. dan roept menig met Job uit; Ik schrye tot u, maar gy en antwoordt my niet. Menigmaal wil men den Heer tydt en uur voorschryven, Paal en Perk stellen, op wat wyze Hy helpen zal. Men
Judith VII. 20. doet, gelyk de Burgers te Bethulia, die zeiden; Zo 'er vyf Dagen voorby gaan, ende geen hulpe van Godt over ons en komt, zullen wy de Stadt overgeven. Te Constantinopelen was eertyts een orde, waar van de Monniken genoemt wierden; Insomnes of Slapelozen, om dat zy den gantschen Nacht met bidden doorbragten. Dat was een overtollig Werk, 't geen Godt niet eischte. Maar wie onder ons breekt 'er somwylen iets van zynen Slaap af, om te bidden en te zuchten, wanneer 'er noodt op handen is? En wie bekommert zich over de verbrekinge Josephs, wanneer Godts Kerk gevaar en nadeel lydt? Is 'er Gelt te verdienen, zo brengt men wel een gedeelte van den Nacht met arbeiden door; Maar komt het op de ere Godts, en op de welvaart der Kerke aan, zo heeft men genen tydt om te waken en te bidden. Het Schip is in storm, en Jonas ligt te slapen. O, dat die laauheit doch afgeschaft wierdt! O dat men doch recht tegen de zwakheden streedt!

Vermaning tot een vlytig Gebedt. Nu wel aan, gy Uitverkorene en heilige Godts! bidt doch zonder ophouden; want het Gebedt der Rechtvaardigen vermag veel wanneer 't met ernst geschiedt. Het Gebedt is 't beste Oraculum, of Godtspraak, waar door wy den Here raadt vragen. Wanneer wy onder aan de Ladder des Gebedts liggen, en onze ogen op Godt slaan, zullen wy de Engelen zien afklimmen. Laat ons alles met den Here beginnen; a Jove Principium zeiden de Heidenen. Want by den
Jerem. X. 23. Mensch en is zynen Weg niet; Het en is niet by enen Man die wandelt, dat hy zynen gang richte. Van Godt komt, wat de monde spre-

spreken moet. Hy geeft Salomon Wysheit/ om 't Volk te regeren; Bezaleël verstandt om konstig te arbeiden. Hy leert David stryden/ en zynen arm eenen stalen Boog spannen. By Hem is Raadt en Daadt/ en hy weet de zynen uit den noodt te redden. De Naam des Heren is een sterke Toren; De Rechtvaardige zal daar henen lopen, ende in een hoog Vertrek gestelt worden. (Prov. XVIII. 10.) Hy alleen zegent de middelen; want zo de Here de Stadt niet en bewaart, te vergeefs waakt de Wachter. (Ps. CXXVII. 1.) Bouwt Isaak den Here eerst een Altaar/ zo zaait en maait hy hondertvoudig. Herbergt Obed Edom de Arke des Verbondts/ zo brengt dezelve hem Zegen in huis. Roept men voor af; Het Zwaardt des Heren, zo volgt 'er Gideons overwinning op. Godt hoort de zuchten der elendigen; Hy neigt zyne oren tot hun Gebedt/ gelyk een liefderyke en genege Vader naar zyn Kindt luystert.

Hoedanig ons Gebedt moet zyn.

Zo dikwils als wy bidden/ moeten wy het met Boetvaardigheit doen. Wy moeten eerst onze Handen in onschult wasschen, op dat die niet met Bloedt bevlekt zyn; en daar na dan heilige Handen tot Godt opheffen, ten einde wy verzekert konnen wezen/ dat wy als uitverkorene Kinderen Godts bidden. Wy moeten 't ook hartgrondig doen; want die hartelyk roepen/ worden van Godt verhoort. Wel is waar/ dat het bloot geroep des mondts het niet doen zal; Non Clamor sed amor psallit in aure Dei. Maar wanneer de yver van 't Hart daar by komt/ is 't als een Pyl, die door de Lucht dringt; als een Sleutel, die den Hemel opent; als een Musik, die den bozen Geest verdryft. Ons Gebedt moet een gesprek des Harten met Godt zyn. Het moet aanhoudende wezen/ gelyk dat van de Canaaneesche Vrouw, die zich niet liet afzetten/ maar gaarne gelyk de Hondtjes de Broodt-brokjes der Genade wilde opzoeken. 't Moet zyn/ als dat van Jakob, die zeide: Heer, ik laat u niet gaan, ten zy gy my zegent. Het Gebedt is een Kamp-gevecht, in 't welk men met Godt moet worstelen; Wanneer wy in 't bidden eene laauheit en koelheit bespeuren/ moeten wy daar tegen stryden. Houdt Godt zich somwylen hardt/ wy moeten doen gelyk een lastige Bedelaar/ die niet afslaat. Wy moeten met eenen heiligen overlast by Godt aan houden/ en dikwils aankloppen gelyk Daniel, (Dan. IX:19.) zeggende; Ach Heer! hoor; Ach Heer! weest genadig; Ach Heer! merk op, en neig uwe oren; Wy zyn immers uw Volk, dat naar uwen Name genoemt is. Een Boom valt niet op den eersten slag; en droppelen/ die dikwils vallen/ maken zelfs den hardsten Steen hol. Hoe! zal Godt dan geen Recht doen zynen Uitverkorenen, die Dagh en Nacht tot Hem roepen? Op die wyze moeten wy Godt altyt bidden / dan zal Hy ons ook altyt gehoor geven. Wat Krygs-man legt de Wapenen van zich af/ wanneer de Vyanden

 hem

hem omringt hebben? Nu/ wat al Vyanden heeft een Christen/ die hem dagelyks lagen leggen! Doch daar tegen is 't Gebedt het beste harnas/ om hen af te keren. Wilt bidden wy/ wanneer wy altyt gaarne willen bidden/ en een Hart dragen/ dat gestadig op Godt gerigt is/ en aan hem denkt/ zelfs in 't uitvoeren der Waereldtsche bezigheden.

Laat ons Dagh en Nacht bidden. Des daags moeten wy ons dikwils 't gewoel der Waereldt onttrekken. De Heilant zegt; Gaat in uwe Binne-kamer, ende uwe Deure gesloten hebbende, bidt uwen Vader, die in 't verborgen is. (Matth. VI. 6.) Hoe stiller Plaats/ hoe stiller Hart; hoe stiller Hart/ hoe yveriger Gebedt. Daniel ging driemaal des daags in zyn Huis biddende. Doet gy ook zo/ voor zo veel de gelegenheit van Plaats/ van Tydt/ en van uw Beroep u enigzints toelaat; en dat niet alleen des Daags/ maar ook des Nachts. Breekt des Avondts en 's Morgens iets van uwen slaap af/ en besteet het in een heilig gesprek met Godt. Men heeft voorbeelden van Godtvruchtigen/ die de gewoonte hadden/ van te middernacht uit hun Bedde op te staan en te bidden. O dat ten minsten de tydt/ dien men 's Nachts slapeloos ligt/ en in welken men zich menigmaal met tydelyke zorgen quelt/ tot heilige overdenkingen wierdt aangewendt! O hoe zoet zou de rust/ hoe heilig zou de plaats/ hoe genadig zou de verhoring zyn. Wanneer wy met David zeggen konnen; Heer! als ik ontwake, zo ben ik by u; O/ dan zal ons Hart zyn gelyk een helder Gosen, waar het licht was/ terwyl Egipte van ene nare duisternis bedekt wierdt.

Troost in Kruis.

Nu/ gy vrome en uitverkore Kinderen Godts/ die in de Waereldt zukkelen moet/ een ieder onder zyn Kruis/ dat de goede Godt hem oplegt; Gy/ die inwendig Harten-leet of zwarigheit hebt/ die u en uwen Godt het best bekent is; Gy/ die in uwe Huizen en Bidt-vertrekken Dagh en Nacht voor den Here ligt/ en de een dit/de ander dat/in uw Gebedt met ootmoedigheit/ Gelove/ en hartelyk vertrouwen aan uwen Godt voordraagt; weest verzekert/ dat uw geroep voor hem komt/ en niet ledig te rug zal keren. Immers zyt gy Godts Uitverkorenen; Zou de Vader zyne Kinderen niet horen? Gy houdt aan/ en wordt niet moede; zou de Here geen behagen hebben in uwen yver/ en in 't groot vertrouwen/ dat gy op hem stelt? Zou Godt u niet verhoren, daar gy Dagh en Nacht tot Hem roept? Ik zegge u, Hy zal u haastelyk Recht doen. Hebt nog maar een kleinen tydt gedult. Godt zal u niet altoos in onrust laten. Hy zal niet eer rusten/ voor dat Hy uwe zaak heerlyk uitgevoert/ en u uit alle noden geredt zal hebben. Hy zal u lydzaamheit verlenen/ om alles te konnen overwinnen. Hy zal u Kruis verminderen en verzachten; hy zal 't u

hel-

hen dragen/ en u alles ten goeden laten medewerken. Wanneer ne tydt en uur daar is/ ô dan zult gy zyne hulpe krachtdadig bevinden; en waarlyk ondervinden/ dat Godt de zynen nimmer verlaat. Wy sluiten/ en zeggen;

Al ſchoon het duurdt tot in den Nacht,
  En weder aan den Morgen;
Zo zal myn Hart aan Godes Macht
  Niet twyffelen, nog zorgen.
Hy die de goede Herder is
  Van zyne Schapen t'zamen,
Zal Iſraël vaſt en gewis
  Van onheil redden. Amen.

G E B E D T.

O goede Godt, en liefderyke Vader, in Jeſus, den Zone Uwer efde! Wy zeggen met een ootmoedig en Kinderlyk Harte Uwen ame dank, dat Gy ons arme Zondaars vergunt voor Uwen Gena--Throon te treden, dat wy onze Harten voor U mogen uitſtorten, gemeenzaam met U omgaan, gelyk een Kindt met zynen Vader. aar, ach Heer! wy moeten ook bekennen, dat wy zo dikwils, hartelyk, zo yverig, met zo veel vertrouwen niet gebeden hebn, als wy hadden behoren te doen. Ach Godt! hoe veel zwakit, Klein-gelovigheit, verſtrooitheit, en gebrekkelykheit loopt 'er et onder ons beſte bidden. Abba, lieve Vader! Vergeef ons deze vakheden, en heb gedult met ons om Jeſus Uwes Zoons wille. einig ſteets, ô Godt, onze Harten en Handen, op dat wy voor U ogen ſtaan, als wedergeborenen, geheiligden, en Uitverkoren Kinren Godts. *Heer! verhoor onze Redenen*, *verſtaat onze overdenge*, zo dikwils als wy in onze noden tot U zuchten. Gy zyt imers *de almagtige Godt*, *wiens Handt nooit verkort is om te* helpen; y zyt immers *de goedertierne Vader*, *die zich over zyne Kinderen tfermen wil.* Verleen maar, dat wy Dagh en Nacht in ootmoegheit, Gelove, en heiligen yver by U mogen aanhouden. Al oudt Gy u hardt tegen ons, *zo willen wy U niet laten gaan*; *ten zy y ons zegent.* Al vertraagt Gy ſomtyts lang met Uwe hulpe, zo llen wy nochtans onze Hope niet laten varen, maar tot U roepen lang wy leven. Wanneer wy niet roepen konnen, zullen wy hryen; en wanneer wy op ons Doot-bedde niet meer roepen nog hryen konnen, zullen wy zuchten. Eindelyk, wanneer wy ook lfs niet meer zuchten konnen, zo zullen wy echter niet een gebro-

broken en Star-ogent Gezicht op u zien, zo lang tot Gy ons redden zult, en by U nemen in den Hemel. Amen. Onze Vader, enz.

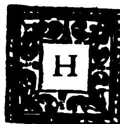
DE SNODE GODT-VERGETENHEIT EN ONDANKBAARHEIT. DER MENSCHEN-KINDEREN.

Voor het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Gen. XXVIII. 17. De Heiligheit van Godts Huis.

Hoe vreesselyk is deze Plaatse? Dit was de heilige verwondering van Jakob, waar mede hy de Plaats te Bethel, waar hem de Here verschenen was, vereerde. Die Aarts-vader hadt een Steen onder zyn Hooft gelegt, en na dat de Heerlykheit Godts zich aan zyne Ziele geopenbaart hadt, overviel hem ene vreze, die hem zo wel treu-

treurig als vrolyk maakte; Het eerste door ene beschouwing zyner zondelykheit/ het tweede door een gezicht van de Genade/ die de Here hem daar zou bewyzen. Ik zal my niet vergissen/ myne Geliefden/ indien ik u op dezen Voorbereidings-dag/ eer ik verder ga/ de Heiligheit van deze Plaats voorhoude/ en zegge; Hoe vreesselyk is deze Plaats, daar uwe Voeten staan! Gy hebt te doen met een heilig Godt/ die in 't verborgene ziet/ en Harten en Nieren beproeft. Daarom vreest vry; te meer/ wyl gy van uwen kant een Hart hebt/ dat archlistig en bedrieglyk is. Begint het Werk uwer heilige Voorbereidinge met rechten ernst; want gy wilt aan ene Tafel gaan/ daar of Leven en Zaligheit/ of Hel en Verdoemenis op volgt. Bidt Godt dierhalven/ dat Hy u ware boetvaardige Harten wil geven/ op dat gy den gruwel der zonde moogt zien/ en na een hartelyk berouw en leetwezen u zo moogt bereiden/ dat gy waardige Gasten aan des Heren Tafel zyt. Om deze genade van Godt te verkrygen/ spreken wy;

Onze Vader, enz.

TEXT. JEREM. XVIII. vs. 14, 15.

Zal men ook om enen Rots-steen des Veldts verlaten den Sneeuw Libanons? Zullen ook de vremde, koude, vlietende Wateren verlaten worden? Nochtans heeft myn Volk myner vergeten.

TWEDE INLEIDING.

Och Heer! zendt doch door de Handt des genen, dien gy zoudt zenden, was de ootmoedige weigering/ die Moses, de Man Godts/ aan den Here deed/ toen dezelve hem geroepen hadt om Israël uit Egipte te voeren. Moses liet een heilige ongehoorzaamheit blyken/ uit overweging van 't lastig Ampt/ dat hy zou moeten torssen. Hy hadt Godts Heiligheit onder 't Zinnebeeldt van een brandenden Braambosch gezien. Hy kende 't verstokte Hart van Pharao, en zag alles wel voor af/ wat hy by ene zo moeielyke waarneming zou hebben uit te staan. Dierhalven wilde hy gaarne dit Pak van zyne zwakke Schouderen afschuiven/ met te zeggen; Och Heer! zendt doch door de Handt des genen, dien gy zoudt zenden. Dit zelve mogten ook alle trouwe Dienaren Godts wel zeggen/ in overweging van den Last/ dien Godt op hunne Schouderen legt. Wanneer zy de Heiligheit van den Here bedenken/ wiens boden zy zyn/

Exod. IV. 13.

Waarom Moses weigert Godts roepinge te volgen.

voor wien zy moeten uit en ingaan / en wiens bevelen zy aan zyn Volk bekent moeten maken / mogten zy wel uitroepen; Ach Godt! wie kan wonen by een verterent Vuur? Daarom zendt doch door de Handt des genen, dien gy zoudt zenden. Zien zy op het zwaar Ampt / dat op hem rust / zo vinden zy zich verbonden / niet allen voor hunne eigene Ziel / maar ook voor alle andere / die Godt hen aanvertrouwt heeft / te zorgen. Moet men voor zyne eigene Ziele
Phil. II. 12. waken / en zyns zelfs Zaligheit werken met vrezen en beven; O wat een zware Last is het dan / als men de welvaart van zo vele aanvertrouwde Zielen bevorderen moet! Billyk mogen zy al sidderende wel zeggen; Och Heer! zendt doch door de handt des genen, dien gy zoudt zenden. In tyden van vervolging is 't meest op de Herders gemunt; Zy moeten in Ketenen en Banden gaan / en zich tot het gruwelykste Marteldom bereiden. In opkomende Landtplagen / in Pest en sterftens / wanneer anderen zich zoeken te redden / moeten zy stant houden tot den laasten Man toe / en hunne Zielen als in de handen dragen. Zeker / het is wel een zwaar Ampt! Daarom zeggen zy; Och Heer! zendt doch door de handt des genen, dien gy zoudt zenden. Inzonderheit wanneer zy betrachten den haat en ondank der Waereldt / dien zy te verwachten hebben / indien zy hun Ampt getrouwlyk en naar gemoede willen verrichten. Want / bestraffen zy de in zwang gaande ondeugden niet / zo moeten zy stomme Honden heten, die niet blaffen konnen; En houden zy aan met leren, bestraffen, waarschuwen en vermanen, zo is 't ook niet wel; De Waereldt wil zich niet laten bestraf-
Jes. LXV. 5. fen. Dan heet het; Naakt tot my niet. Of; Gy Ziender! gaat weg, vliet in 't Landt van Juda; ende etet aldaar Broodt, en profe-
Amos VII. 12, 13. teert. Maar te Bethel en zult gy voortaan niet meer profeteren; want dat is des Konings Heiligdom, en dat is het Huis des Konink-
Amos V. 10. ryks; En zy haten in de Poorte den genen die bestraft, en hebben enen gruwel van die oprechtelyk spreekt. Zekerlyk is het wel een lastig Ampt; en daarom / Och Heer! zendt doch door de handt des genen, dien gy zoudt zenden. Echter / wanneer Godt hen eenmaal dezen Last op de Schouderen heeft gelegt / moeten zy vry uitspreken en niet verschonen / zonder aanzien van Personen / doch met ene geheiligde Vrysheit en Voorzichtigheit. Wanneer kleine zonden beginnen in te dringen / moeten zy enen Dam voor die Zonde-wateren zetten / op dat zy met den tydt den Akker van Godts Kerke niet geheel overstromen. Nemen de zonden en ondeugden toe / zo verdubbelen zy hunne krachten / wekken den Zondaar het gewete op / en helen de wonden / die de zonden daar gemaakt hebben. Maar wanneer de Zonden-bergen al te groot worden / en de Waereldt zich van Godts Geest niet wil laten regeren /

zen / alle vreze Godts aan een zyde zet / en van des Heeren wegen niet wil weten; dan gaat het met hen als met dien Vader / die bittere Tranen stortte over enes anders elende / en niet wenen konde / toen zyn enig Kindt daar van getroffen wierdt. Wanneer het ten uitersten wanhopende en gevaarlyk met den staat der Zielen gaat / bevelen zy de zaak aan Godt / en bestraffen zulke Zondaren niet meer / als die meer medelydens en ontfermens / dan bestraffens-waardig zyn. Hier in gaat de Profeet Jeremias ons voor / die aan zodanige Wonden / daar nog betering van te hopen was / de Handt leide / gelyk wy uit onzen Text zien; uit welken wy voorstellen zullen;

De Weldaden des Allerhoogsten, vergolden met snode ondankbaarheit.

„ Maar Gy, ô grote Godt! Laat Uwe Ere bevordert, laat Harten bewogen, laat Zielen gewonnen worden, tot het eeuwige Leven. Amen.

VERKLARING.

Samenhang.

Hoe groter Stadt, hoe meerder zonden; en hoe meerder Weldaden Godt aan de Menschen-Kinderen bewyst, hoe groter ondankbaarheit en Godtvergetenheit by hen te vinden is. Wierdt een Jonas naar Ninivé gezonden / die Heidenen bekeerden zich in Zak en Assche; Maar wierden de Profeten naar Jerusalem gestuurt / het vette Jeschurun wilde zich niet bekeeren. Echter liep Godt dat Volk als na / en liet het hen niet ontbreken aan heilige Mannen / die hen hunne zonden moesten voorhouden. Ten dien einde hadt de Profeet Jeremias in 't 17de Capittel ene beweeglyke Boet-Predikaatsie gedaan, en aan Israël Zegen en Vloek voorgestelt, hen in de keur gevende / of zy door ware Bekeering den Zegen wilden genieten / dan of zy liever in hunne onboetvaardigheit wilden verderven en omkomen. Daar op vaart de Profeet in ons tegenwoordig Text-Capittel voort / en stelt dat gene / wat hy te voren duidelyk gezegt hadt / door aartige gelykenissen voor. Hy moest in een Pottebakkers Huis gaan, en daar afwachten / wat de Heer hem tonen en zeggen zou. De Man Godts aldaar komende / vondt den Pottebakker een Werk op de Schyven maken; maar het Vat dat hy maakte, wierdt verdorven als Leem onder zyne Handen. Doe maakte hy daar van weder een ander Vat, gelyk als het recht was in zyne ogen. Daar op geschiedde het Woordt des Heeren tot den Profeet / dat hy aan 't Volk Israëls zeggen moest; En zal ik u-lieden niet konnen doen, gelyk deze Pottebakker, ô Huis Israëls? Gelyk een

Pottebakker een Vat / dat niet wel uitvalt / wegwerpt / en een ander maakt naar zyn behagen; zo zou ik ook Israël konnen weg werpen / en anderen tot myn Volk maken. Hy hieldt hen voor / dat indien zy zich van hunne boosheit wilden bekeeren / Godt de Heer dan berouw zou hebben van de straffen / die hy hen hadt toegedacht; Doch indien zy voortvoeren om quaadt te doen voor des Heren ogen / en naar zyne stemme niet wilden horen / hy dan ook berouw zou hebben over 't goede / dat Hy hen belooft hadt.

De zonden van Israël. Doch alle deze bedreigingen konden niet helpen. Israël bleef verstokt / ja zodanig / dat het zeide; 't Is buiten hope; maar wy zullen naar onze gedachten wandelen, ende wy zullen doen, een iegelyk het goedtdünken zynes bozen Harten. Zy rookten vreemde Goden; zy pleegden allerlei gruwelen op hunne wegen; Zy verachtten alle trouwe waarschuwingen van Profeten en heilige Mannen / die de Heer tot hen zondt / en spraken; Komt aan, en laat ons hen slaan met de Tonge, en laat ons niet luisteren na enige hunner woorden. Deze en dergelyke zware zonden waren oorzaak / dat de Heer de Mannen van Juda naar de blinde Heidenen wees / en zeide; Vraagt nu onder de Heidenen, wie heeft al zulks gehoort? de Jonkvrouwe Israëls doet ene zeer afschuwelyke zaak. Ja / Godt roept zelf de levenloze Schepselen tot getuigen tegen 't ondankbaar Israël / zeggende; Zal men ook om enen Rotssteen des Velts verlaten den Sneeuw Libanons? Zullen ook de vremde, koude, vlietende Wateren verlaten worden? Nochtans heeft myn Volk myner vergeten.

De gelykenis van smelten der Sneeuw stelt het schielyk vergeten van Godts weldaden voor. De Uitleggers zyn 't niet volkomen eens in de overzetting van deze woorden. Enige vertalen dezelve aldus: Zal iemant de Wateren, die van den Sneeuw Libanons komen, verlaten, en op ene dorre Steenrots wonen? of / gelyk Piscator die overzet; Liever zal iemant myne Velden verlaten voor den Rots of Sneeuw des Bergs Libanons; of / zal men een vlietent Water verlaten voor 't geen dat schrikkelyk kout is? Indien wy de woorden dus opnemen / schynt het / dat de Profeet het meest gezien heeft op de Afgodery, die 't volk Israëls beging / dat zy den waren Godt / de Fontein des Levens verlieten / en vreemde Goden dienden; 't welk even zo veel was / als of iemant zich van ene ryke Springbron naar een dor Landt begaf / alwaar hy van honger en dorst moest versmachten; zynde by de Dreck-goden der Heidenen nog troost nog hulp te verwachten / en moetende de arme Zielen der Afgodendienaars eeuwiglyk gebrek en elende lyden. Maar zo men zich aan de Overzetting van Lutherus zal houden / welke eigentlyk is; De Sneeuw, die van Libanon komt, verlaat zo haast de Stenen des Velts niet, nog 't Regenwater verloopt niet zo dra, als myn Volk my vergeet; dan ligt in deze woorden ene zeer aartige gelykenis / ontleent van den Sneeuw / door welke de Profeet

feet aan Israël zyne ondankbaarheit/ voor alle de grote weldaden Godts/ wilde verkondigen/ die het zo dra vergeten hadt. Ziet eens/ hoe hy levenloze dingen tot getuigen tegen dat Godtvergeten Volk roept. Diergelyke Straf-predikingen zyn zeer gemeen by de Profeten. Wanneer vernuftige Menschen niet meer horen willen/ wenden zy dikwils hunne aanspraak tot onvernuftige Schepselen. Ziet dit aan den Profeet Jesaia, die zyne Leer-redenen/ welke hy aan 't Volk Israëls deed/ zeer beweeglyk begint/ zeggende; Hoort gy Hemelen, ende neemt ter oren gy Aarde; want de Here spreekt; Ik hebbe Kinderen groot gemaakt, ende verhoogt, maar zy hebben tegen my overtreden. Een Osse kent zyn Bezitter, ende een Ezel de Kribbe zynes Heren; Maar Israël en heeft gene kennisse, myn Volk en verstaat niet. Dus voert hier ook de Profeet Jeremias Israël op 't Veldt/ of maakt hen indachtig/ dat zy voor de deuren hunner Huizen den Sneeuw maar zouden aanschouwen; alzo dezelve hen over hunne snode ondankbaarheit schaamroot zou doen worden.

Jes. 1. 2, 3.

De Sneeuw is een blyk van Godts Genade of Toorn.

Wy zullen thans niet breedtvoerig onderzoeken/ waar de Sneeuw van daan koomt; wy laten dit aan de Natuurkundigen over/ en blyven alleenlyk by de gelykenis en haar oogmerk. De Sneeuw behoort mede onder de Wonderheden/ die Godt ons in 't Heel-Al vertoont. Vele Menschen hebben menigmaal Sneeuw gezien/ en eer een Sneeuw-wit Hooft gekregen/ eer zy van den waren oorsprong en hoedanigheit van den Sneeuw iets zekers hebben konnen zeggen. Wy zullen den Sneeuw betrachten als een blyk van Godts genade of ongenade. Wanneer Godt enen goeden Winter geeft/ en de Landeryen met zo een kleedt bedekt en beschermt/ is zulks gemeenlyk een teken van een vruchtbaar Jaar. Daarom is 't een spreekwoordt onder de Boeren/ dat de witte Gans wel broeit; Zy willen zeggen/ dat wanneer de Sneeuw de Akkers den Winter over bedekt houdt/ het Winterzaat dan warm ligt/ en een goeden Oogst te hopen is. Doch dit zelve Schepsel van Godt kan ook groot nadeel toebrengen/ en een blyk zyner ongenade zyn. Want wanneer de Sneeuw al te menigvuldig valt/ veroorzaakt dat veel schade/ zo wel aan Menschen als Beesten. De Vogelen des Hemels en Dieren des Velts vinden dan hun Voedsel niet; De burgerlyke handel en wandel wordt 'er door gestremt; Wanneer de menigvuldig gevalle Sneeuw in 't Voorjaar smelt/ ontstaan 'er gemeenlyk Overstromingen van Water; De Rivieren zwellen/ het Zaat verrot op 't Velt/ en somtyts volgt 'er duren Tydt op. In dezer voegen kan de Sneeuw ook een blyk des Goddelyken Toorns zyn. Ziet eens/ hoe de Profeet hier door aan Godts Volk des Heren genade en ongenade voorstelt; Genade/ indien zy maar zyne stemme hoorden; want dan zou de Sneeuw hen Godts weldaden verkondi-

gen/ en dan zou Hy berouw hebben van 't quaadt/ dat Hy hen gedreigt hadt. Maar indien zy naar zyne stemme niet luisterden/ zou de Sneeuw hen Godts Toorn en Ongenade verkondigen; De Heer zou hen straffen/ en geven/ wat zy door hunne zonden wel verdient hadden.

De Sneeuw is een Zinnebeeldt van onbestendigheit.

De Sneeuw is een Zinnebeeldt van onbestendigheit. Hoe dikwils gebeurt het/ dat de Sneeuw in de Lucht tot water wordt/ of dat hy/ op een vochtigen grondt vallende/ zeer haastelyk versmelt. En schoon ook alle Velden met Sneeuw bedekt waren/ kan een warmen windt dien gantschelyk doen verdwynen; Ook wordt menigmaal wat in langen tydt gevallen was/ op enen dagh tot water. Even dus ging het ook met het Volk Israëls. Zy namen somtyts wel voor/ zich met al hun hart tot den Here hunnen Godt te bekeeren; maar helaas! 't was maar Sneeuw/ die in de Lucht tot water wierdt/ en 't goede voornemen kwam niet tot de daat; 't wierdt wel bedacht/ maar niet uitgevoert. By wylen maakte Israël een goedt begin; maar 't keerde aanstonts weder tot zyne vorige zonden-wegen. 't Was als water/ dat haastelyk van de Aarde wordt ingezogen. Ja 't was in zyn goedt voornemen zo bestendig nog niet eens als de Sneeuw. Want de Sneeuw blyft veeltydts nog wel een gantschen Winter door leggen; maar de Godtvrucht van Israël was schielyk verdwenen. De Sneeuw/ hoe onbestendig/ was nog bestendiger dan zy; wat zy heden aan den Here belooft hadden/ wierdt morgen weder gebroken. De Sneeuw is een Zinnebeeldt van vergetelheit. Zy bedekt de Velden en Hoven/ zo dat men in zo een tydt van geen Bloem- nog Tuin-vermaak weet; Dus mede was Israël ondankbaar tegen den Here zynen Godt. Daarom zegt de Profeet; Zal men ook om enen Rotssteen des Velts verlaten den Sneeuw Libanons? Zullen ook de vremde, koude, vlietende wateren verlaten worden? Nochtans heeft myn Volk myner vergeten. Godt de Heer hadt aan dat Volk vele en grote weldaden bewezen; maar 't vergeldt alles met ondankbaarheit. Over deze ondankbaarheit klaagt Jeremias/ aldus; Zy zeggen, 't is buiten hoop; maar wy zullen naar onze gedachten wandelen, ende wy zullen doen, een iegelyk het goedtdunken zynes bozen Harten. En over Godtslasterlyke redenen klaagt Maleachi met deze woorden; Gy zegt, het is te vergeefs Godt te dienen; want wat nuttigheit is het, dat wy zyne wacht waarnemen? en dat wy in 't zwart gaan voor 't aangezicht des Heren der Heirscharen? Ende nu, wy achten de hoogmoedige gelukzalig; Ook die Godtloosheit doen, worden gebouwt; Ook verzoeken zy den Here, ende ontkomen. Hoererye/ Overspel/ lichtvaardige Echtscheidinge/ Ongerechtigheit en alle-

Jerem. XVIII. 12.

Mal. III. 14, 15.

allerlei Godtloosheit / waren de zonden / die Godt tot toorn verwekten / en een einde met Israël maakten.

TOEPASSING.

Mogelyk denkt gy nu / Geliefden / O wat een hartnekkig en verstokt Volk was dat / 't geen de grote weldaden des Allerhoogsten met zo snode ondankbaarheit vergoldt! Hoe kon de rechtvaardige Godt het zo lang met goede ogen aanzien / dat hy zo een Volk niet strafte / 't geen zo vele gruwelen voor hem begaan hadt? Doch slaat eens acht op u zelven / of gy u niet in vele delen het zondig Israël gelyk maakt. Ach / gave Godt! dat ik geen reden hadt om met Jeremias te zuchten; Zal men ook om enen Rotsfteen des Velts verlaten den Sneeuw Libanons? Zullen ook de vreemde, koude, vlietende wateren verlaten worden? Nochtans heeft myn Volk my vergeten. O hoe haast vergeet men alle trouwe Leringen / Vermaningen en waarschouwingen / die men zo dikwils aan deze heilige Plaats gehoort heeft! De zonden van vloeken, zweren, liegen, misbruik van Godts Naam en diergelyke / worden bestraft; maar helaas! is het niet / als of men op 't water schryft / of een Huis op den Sneeuw bouwt! Denkt menig in de week wel aan het gene / hy stichtelyk des Zondags in Godts Huis gehoort heeft? Ach / ik vreze / dat het Zaat des Goddelyken Woords op vele stenen harten valt; dat de Doornen der ydelheit het menigmaal verstikken. Denkt menig wel aan de heilige gelofte / die hy gedaan heeft / toen hy aan de Tafel des Heeren was? O ik zou geloven / dat 'er vele zyn / die dat al uit de gedachten is gegaan. Menigmaal is 'er nauwlyks een dagh of twee verlopen / of men gaat wederom op zyn oude zondenwegen; van deze heilige Tafel aanstonts weder naar wellustige Gezelschappen en Drinkhuizen. Ei / hoe fraai komt dat overeen / hier op deze plaats betering des Levens te beloven / en echter niet minder te doen als dat / maar zyn vorig zondenpak weder op zich te nemen? hier aan deze heilige Tafel zich tot matigheit en nuchterheit te verbinden / en nochtans aanstonts / na dat men gereinigt is / zich weder in 't Slyk van beestachtige overdaadt en dronkenschap te wentelen? hier voor Godts Aangezichte gelofte te doen van Broederlyke Liefde en Eendracht / en daar na wederom in Twist en Tweedracht te leven / en andere diergelyke dingen te plegen / die Christenen niet betamen? O Godt- en Eedtvergetene Zondaar! Zal men ook om enen Rotsfteen des Velts verlaten den Sneeuw Libanons? Zullen ook de vremde, koude, vlietende Wateren verlaten worden? Nochtans heeft myn Volk my vergeten. De Sneeuw / dien gy met uwe Voeten treedt / moet u schaamroot maken. Denkt doch / wanneer

De Beproeving onzer ondankbaarheit en vergetelheit over Godts weldaden.

dat menig wel niet eens aan zonden gedacht heeft / en dat hy al 't werk der Voorbereidinge op dit laatste uurtje heeft laten aankomen. Ja / wanneer 't Formulier gelezen is / en wy de bylspraak aangehoort hebben / dan zyn wy boetvaardige Zondaars en schone Gasten aan Godts Tafel. O ik vreze / indien men enige in 't Hart kon zien / men zou daar vinden / dat zy met even zo veel beweging uit de Kerk komen / als zy 'er ingegaan zyn. De Sneeuw van zulke Voorbereiding valt op een warm Landt; en gelyk het daar wegsmelt zo versmelt ook uwe aandacht. Gaat men des Winters op 't Veldt / men ziet 'er niet dan woeste en besneeuwde Akkers. Zyn niet de Harten van enige lauwe Dischgenoten gelyk zulke bevroze en woeste Akkers / die geen Vrucht van ware Boetvaardigheit voortbrengen? Ach! de Sneeuw van begeerlykheit der Ogen, van begeerlykheit des Vleesches, en grootsheit des Levens, bedekt menig Hart zodanig / dat het Zaat van oprechte Bekeering niet kan opschieten. Ziet men des Winters de Bomen aan; men vindt die kaal en als verstorven. O wat zyn de Harten van vele Menschen ook kaal van alle Vruchten des Geloofs, der Liefde, der Zachtmoedigheit en Lydzaamheit, ja / wat zyn zy ontbloot van alle groene Bladeren der Hope! Wat vermaak / wat vrucht kan Jesus dan in zynen Hof hebben / wanneer zulke geestelyke Winter-koude de Harten der Menschen doet versterven?

Vermaning tot Boetvaardigheit. Wel aan / boetvaardige Zielen / neemt den Sneeuw van alle Eigenliefde en bedekselen der schande weg / en ziet met ernst toe wat zonden op den Akker van uw Harte wassen. Bedenkt doch / hoe menigmaal gy Godt en uwen Naasten in dit vierendeel jaars beledigt hebt. Hoe menigmaal hebt gy tegen uw gemoedt en beter weten zonden begaan met gedachten / woorden en werken? Hoe menigmaal zyt gy ondankbaar geweest tegen den Here uwen Godt / en hebt de weldaden des Allerhoogsten met ondankbaarheit vergolden? Godt is niet moede geworden u alle goedt te doen / en gy daar tegen zyt niet vermoeit quaadt voor Hem te bedryven. O bedriegt u zelven niet / want uwe verschoningen gelden geenzints voor den Here; Zy zyn maar als een Sneeuw / die haastelyk verdwynt voor de Zonne der Gerechtigheit. Beklaagt veel meer uwe zonden in ene heilige Droefheit, die naar Godt is, en zegt; Vader! wy hebben gezondigt tegen den Hemel en voor u, en zyn voortaan niet waardig uwe Kinderen genoemt te worden.

En Godtzaligheit. Betert ook in 't vervolg uw Leven; want zyne zonden te bekennen en te laten is de beste bekeering. Wacht u / dat gy voortaan niet meer zonden op zonden hoopt. Het gaat met dezelve als met enen Sneeuwbal / die by dooi weer op een Dak geworpen / ene grote menigte Sneeuw doet afvallen. Reizigers verhalen / dat het in

zo

een tydt in 't Alpisch Gebergte gevaarlyk te reizen is; terwyl wanneer zich dan maar een Vogel op een Boom beweegt, daar door eerst n kleine hoop Sneeuw van 't hoog Gebergte komt afvallen, die groter en groter wordende, met den tydt zodanig aanwast, dat zende Lieden somtyts daar onder begraven, en Huizen daar mede dekt, ja omgeworpen worden. Even dus zal 't u gaan, Zondaar, met uwe voordachtelyke en gedurige quade bedryven. De zondhal, die u klein schynt, zal allengskens tot een zwaren steen aangroeien, die uwe Conscientie zal drukken, en eindelyk uwe Ziel in Hel en Verdoemenis zal stoten. Weert dierhalven zelfs alle kleine zonden, indien gy niet wilt, dat grote u in 't eeuwig Verderf brengen, en begint van nu af aan een nieuw Leven in alle Godtzaligheit en Eerbaarheit. Vergeet den Here uwen Godt niet, die den, alle uwe zonden vergeeft, en alle uwe krankheden geneest. Geeft hem een dankbaar Hart, en zegt; Nu, myn Godt! Ik zal my altoos wachten van de zonden, en my een vromen en Godtzagen wandel beyveren, om daar door myne dankbaarheit tegen u, Here, te betonen.

Indien uw Hart op deze wyze oprecht is, zal Godt u zekerlyk alle uwe zonden vergeven. Al waart gy zo wit als Sneeuw van de Melaatsheit uwer overtredingen, zo zal Jesus, de grote Hogepriester, u echter reinigen, wasschen en genezen. Al waren uwe zonden, als de hoge Bergen Libanons, boven uwe hoofden geklommen, Godts genade reikt tot aan den Hemel. Al hadden uwe misdaden uw hart, als de dikke Sneeuw, bedekt, zo zullen nochtans de stralen van de Zonne der Gerechtigheit, de zondige Sneeuw-blokken wel haast doen versmelten. Want de Here uwe Godt laat u zeggen; Zo waarachtig als ik leve, ik hebbe geen lust in de doot des Godtlozen; maar wil, dat hy zich bekeere en leve. En schoon 'er ook grote wateren van zonden-vloeden u tot aan de Ziele kwamen, zo zal Godt die wel haast doen zakken. Werpt dezelve maar met berouw hebbende harten op de Schouderen van uwen Borg Jesus Christus. Hy zal die in de diepte der Zee doen verzinken, en nimmermeer gedenken. En al waren uwe zonden zo root als Scharlaken, de Heer zal die zo wit als Sneeuw maken. Amen. Troost tegen den zondenangst.

GEBEDT.

O Eeuwige Gloedt, *verterent Vuur*, *grote* en *yverige Godt!* maar te gelyk ook *barmhartig*, *genadig*, *lankmoedig*, *en groot van weldadigheit en waarheit.* Hier liggen arme Zondaars en Zondaressen voor uwen Genade-throon, die u door hunne overtredingen meer dan duizendtmaal beledigt hebben. Wy staan gelyk de Melaatschen in zonden van

 verre,

verre, en roepen *onrein! onrein!* en schoon wy ons met Zeep wafchten zo zou doch onze ongerechtigheidt niet van ons wyken, en *onze beste gerechtigheit als een wegwerpelyk Kleedt wezen.* Ach! ons Hart is de verderffelyke Zonde-bron, daar zo vele zondewateren uit komen, die den Akker onzer Ziele zo menigmaal overstroomt hebben. O Godt! hoe flecht hebben wy onze geloften gehouden! hoe menigmaal zyn wy tegen u, onzen Vader, wederfpannig geweeft! 't is met ons voornemen gegaan als met Sneeuw, die haaft verfmelt, en onze heilige Belofte is geweeft als een Water, dat van de Aarde wordt ingezwolgen. O hoe onbeftendig zyn wy in 't goede geweeft, en hoe ondankbaar hebben wy ons bewezen voor alle de weldaden, waarmede gy ons overfchudt hebt! O hoe dikwils hebben wy U en Uw Woordt vergeten! Ja Heer, wy fchamen ons over onzen zondigen aart, en hebben 'er hartelyk berouw over, dat wy ons zo menigmaal van de zonde weggerukt en verleidt vinden; dat wy zulke onvolmaakte Zielen dragen in deze Lichamen des doots, en zo vele gebrekkelykheden zyn onderworpen. Ach, laat dit heilig mishagen U doch welbehagen. Verdelg de vervloekte zonde. Laat zy voor Uwe Genade-zon als Sneeuw verfmelten. *Wasch, ô onschuldig Lam Godts! deze Moren-huit, deze Luipaarts vlekken met uw dierbaar Bloedt af.* Wy roepen in alle ootmoedigheit en boetvaardigheit; Jefus, barmhertige Medicynmeefter, ontferm U onzer! Laat deze Uwe genadeftem in onze Harten weergalmen; *Ik wil, zyt gereinigt.* Amen.

Onze Vader, enz.

DE

DE

WYNPERS-TREDER

VAN

BOZRA.

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Mor meus crucifixus; Myne Liefde is gekruist. Dit was het Symbolum, en de Keur-spreuk van alle vrome Christenen. Want de Waereldt met alle hare ydelheit moet verloochent en gekruist zyn/ zo dat wy geen belang meer in haar hebben/ maar zy voor ons niets/ en Jesus voor ons alles zy. Hy/ die de Liefde zelf is/ moet met zyn Kruis onze roem/ onze vreugde/ en al onze Harten-wensch wezen; want Hy liet zich doden/ op dat wy leven zouden. Om hier van in de vreze des Heeren enz. De Keur-spreuk der Christenen.

Onze Vader, enz.

TEXT. JES. LXIII. vs. 1, 2, 3.

Wie is deze, die van Edom komt met besprenkelde Klederen, van Bozra? deze, die versiert is in zyn Gewaat? die voorttrekt in zyne grote kracht? Ik ben 't, die in Gerechtigheit spreke, die

machtig ben te verlossen. Waarom zyt gy root aan uw Gewaat? ende uwe Klederen als enes die in de Wyn-persse treedt? Ik hebbe de Persse alleen getreden, ende daar was niemant van de Volkeren met my; ende ik heb ze getreden in mynen toorne, ende heb ze vertrapt in myne grimmigheit; ende hare kracht is gesprengt op myne Klederen, ende al myn Gewaat heb ik bezoedelt.

TWEDE INLEIDING.

Hogel. I. 13. Het gedenken van 't Lyden van Jesus is noodtzakelyk.

Myn Liefste is my een Bundelke Myrrhe, dat tusschen myne Borsten vernacht. Dus spreekt Christus Bruidt in 't Hoge-liedt. Zy vergelykt Jesus by een Bundelke Myrrhe wegens zyn bitter Lyden, en zegt, dat het zelve tusschen hare Borsten vernacht, dat is, in haar Hart gedragen wordt. Waarlyk, 't is niet genoeg, dat wy van 't Lyden en sterven van onzen Heilandt prediken, en dat Hy door levendige voorstellingen voor onze ogen en oren wordt afgeschildert, als onder ons gekruist; maar wy moeten Hem ook met al zyn bitter Lyden en dierbare Verdiensten diep in ons Harte sluiten. Gelyk ene Wynrank zich om den Stok windt, zo moet ook een Kindt Godts zich vast houden aan Jesus, den Boom des Levens. Gelyk in 't Oude Testament de Offeraar, die een Zondt-offer voor den Here bragt, zyne Handen op het Hooft des Offerbeest leide; zo moeten wy ook onze zonden op Christus leggen, ons met al ons Hart op zyne Verdiensten verlaten, en daar op leven en sterven. Wy moeten Hem met Simeon aan onze Harten drukken; Wy moeten met Thomas onze Handt in zyne zyde, en onze Vingeren in zyne Lidt-tekenen leggen, en zeggen; Myn Here, ende myn Godt! Wy moeten met de boetvaardige Zondares zyne Voeten met ware Boet-tranen bevochtigen, en met Jakob uitroepen; Heer! ik laat u niet gaan, ten zy gy my zegent. Indien dat niet geschiedt, zyn alle de overdenkingen en Predikaatsien, die ter gelegenheit van Christus Lyden en sterven gedaan worden, maar enkel huichelwerk. Maar wanneer men dat in acht neemt, wordt het Verstandt verlicht, en 't Hart geheiligt; dan vraagt de Ziel begerig; Wie, waarom, en voor wien Jesus geleden heeft? gelyk de Kerk doet in de woorden van onzen Text. Terwyl Jesus behaagt, dat wy het Avondtmaal tot gedachtenis van zyn Lyden zullen houden, zal deze schone Text ons aanleiding daar toe geven. Wy zullen u voor tegenwoordig daar uit voorstellen het Lyden van Jesus, en de kracht van 't zelve nader aan uwe Zielen toe-eigenen.

„ Maar

Maar Gy, ô dierbaarste Bloedt-Borg! spreek in ons Hart, wan-
:r Uw Dienaar tot onze oren spreekt; en laat Uw bitter Ly-
ı onzen troost zyn in ons Leven, lyden en sterven. Amen.

VERKLARING.

ıor Vragen en Antwoorden wordt men wys. Hier zyn twee Samen-
zen/ en twee Antwoorden; Beide doelende om het zwaar Ly- hang.
en de grote smerten van den Messias aan te wyzen. De
Vraag is; Wie is deze, die van Edom komt, met besprenkel-
lederen, van Bozra? deze, die versiert is in zyn Gewaat? die
trekt in zyne grote kracht? En op dezelve wordt geantwoordt;
:n 't die in Gerechtigheit spreke, die magtig ben te Verlossen.
wede Vraag is; Waarom zyt gy root aan uw Gewaat? ende
Klederen als enes, die in de Wyn-persse treedt? Waar op
twoordt wordt; Ik hebbe de Persse alleen getreden, ende daar
as niemant van de Volkeren met my; ende ik heb ze getreden in
:n toorne, ende heb ze vertrapt in myne grimmigheit; Ende hare
ıt is gesprengt op myne Klederen, ende al myn Gewaat heb ik
:delt. Over drie zaken is hier verschil onder de Geleerden;
Wie hier vraagt; (2) Wie het onderwerp der Vrage is: En De vragen-
/an wat zake wordt gesproken. Enigen mogen zeggen/ dat de de Per-
elen hier sprekende ingevoert worden/ gelyk zy den opgevarenen soon.
s in den Hemel hadden verwelkomt. Anderen mogen 't op den
eet duiden/ die/ dit gezicht hebbende/ deze Vrage voortbragt;
is deze, die van Edom komt, met besprenkelde Klederen?
anderen mogen deze Vraag Godts Kerke toeschryven; alles
t op een uit/ hoewel het laaste nog wel 't aanneemlykste is.
meer gewigt is de Vrage/ van wien hier gesproken wordt? Enige Wie de
aan 't van Godt den Vader/ die wraak genomen hadt over de Man van
nden zyner Kerke. Hugo de Groot leit het uit van Judas Macca- Bozra is?
; anderen willen door den Man van Bozra den Anti-christ ver-
ı. Doch alle gissingen zullen vervallen/ wanneer wy bewezen
ı hebben/ dat het onderwerp niemant anders als de lydende Jesus
hier van overtuigt ons (1) de samenhang van onzen Text. Nie-
t zal konnen ontkennen/ dat in de voorgaande 61ste en 62ste
ittelen van Christus Mensch-wordinge/ Lyden en Verdienste
oken wordt; want dus staat in 't laastgemelde Capittel/ kort
onze Text-woorden; Zegget der Dochter Zions; Ziet! Uw Cap. LXII.
komt. Ziet! zyn Loon is met hem, ende zyn Arbeidts-loon is 11, 12.
zyn Aangezichte. Ende zy zullen ze noemen het heilige Volk,
erloste des Heren, ende gy zult genoemt worden, de gezochte,
adt die niet verlaten is. Alwaar de Profeet als met den Vin-
ger

ger wyst op het Lam Godts, dat de zonde der Waereldt draagt. (2) Wy vinden Schriftuurplaatsen die hier mede overeenkomen/ en ons duidelyk genoeg aantonen/ dat deze Voorzeggingen van den Lydende Jesus te verstaan zyn. By voorbeeldt/ de stervende Aartsvader Iakob voerde byna de zelve taal gelyk Jesaia, toen hy zeide; Hy (namelyk de Heldt uit de Stamme Juda) wascht zyn Kleedt in den Wyn, ende zynen Mantel in Wyn-druiven Bloedt. Vergelyk hier mede de woorden in Joannes Openbaringe; Ende hy was bekleedt met een Kleedt, dat met Bloedt geverwt was; ende zynen Name wordt genaamt het Woordt Godts...... Ende hy treedt den Wynpers-Bak van den Wyn des toorns en der gramschap des Almagtigen Godts.

Gen. XLIX. 11.

Openb. XIX. 13, 15.

Hoe hy van Edom komt.

Van dezen lydenden Jesus nu/ wordt hier gezegt; dat hy van Edom komt, met besprenkelde Klederen, van Bozra, en dus ten opzichte van zyn herkomst beschreven. Het vervalle Jodendom, zo als het ten tyde van Christus was/ wordt Edom genoemt/ en Jerusalem Bozra, om dat de Joden en Idumeën/ in dien tydt een Volk waren/ en Herodes/ als Koning der Idumeëen/ zich te Jerusalem ophieldt toen Christus gekruist wierdt/ als ook om dat de Joden in navolginge van Esau/ den Stam-vader der Idumeën/ den genen vervolgden/ die hun Vleesch en Bloedt was. Hy wordt ook beschreven ten opzichte van zyne Klederen; In dezelve was hy versiert, en hy trok voort in grote kracht. Ziet! hier wordt het Koninklyk Ampt van Christus voorgestelt; De Koning des Bergs Zion heet wonderlyk, Raadt, sterke Godt; en zekerlyk moest 'er ene Goddelyke kracht en magt by hem zyn/ anders zou hy als Middelaar den Last van Godts toorn niet hebben konnen dragen/ nog de eeuwige Gerechtigheit te weeg brengen. Voorts beschryft de Profeet den Messias ook naar zyn Profetisch Ampt, en noemt hem/ die in Gerechtigheit spreekt, en magtig is te verlossen. Daarom heet hy ook Jehovah Zedkenu, de Here onze Gerechtigheit; Want hy leerde den weg Godts recht/ en bevestigde zyne Leer met grote wonderwerken. Hy maakte/ in de dagen zynes Vleesches/ Zieken gezondt en doden levendig. Om die reden wordt billik van hem gezegt/ dat hy magtig is te verlossen. Jesaia beschryft ook zyn Hogepriesterlyk Ampt door de Verwe zyner Klederen. Zyn Gewaat wordt root genoemt/ van wegen zyn bitter leiden. Zeker/ het wierdt wel root van 't Bloedt, dat hy in Gethsemané zweette; van de Doorne-Kroon, die men hem op zyn Hooft drukte. De Joden zelfs moesten deze Voorzegging vervullen/ toen zy hem een purperen Mantel om hingen. Zyn gantsche Lichaam was bloedtroot van de slagen; root van 't Bloedt der Geesselinge; root van 't Bloedt, dat uit zyne handen en voeten stroomde; en wat nog wit was/ moest root gemaakt worden door het Bloedt dat uit

De Beschryving van den Messias.

zyne

zyne zyde kwam. Uit dit alles blykt dan klaar genoeg/ dat hier van Jesus Lyden gesproken wordt. Daarom wordt hy ook beschreven ten opzichte van zynen zwaren arbeidt als Wynperstreder. De Pers/ die Jesus tradt/ was den toorn Godts. Dit was de bloedige arbeidt/ die de Heilant te verrichten hadt. Om die reden zegt hy ook; My hebt gy arbeidt gemaakt met uwe zonden, en moeite met uwe ongerechtigheden. Deze Pers des Godlyken toorns wierdt van Jesus alleen getreden, met uitsluitinge van alle Mede-helpers. Deze Last was voor Engelen Schouderen te zwaar; Menschen konden ook niet helpen. Want de ene Broeder kon den anderen niet verlossen; Dit los-gelt viel hen te kostelyk, en het zou in eeuwigheit ophouden; Doch de Heer heeft onzer aller ongerechtigheden op Hem doen aanlopen.

Jes. LIII. 6.

TOEPASSING.

Bestraffing der genen die 't Lyden van Jesus niet hartelyk betrachten.

Nu hebt gy gehoort/ Geliefden/ hoe klaar en duidelyk Jesaia 't Lyden van onzen Jesus heeft voorzegt. O dat wy ook met het leerbegerig Zion mogten zeggen; Wie is deze die van Edom komt? O dat wy doch het Lyden en sterven van onzen Heilant recht hartelyk betrachten! Doch helaas/ vele Christenen gaan maar heen in hunne ydele bezigheden/ wanneer van den lydenden Jesus gepredikt wordt; en laten zich niet veel gelegen zyn/ wie hen verlost heeft/ nog wat zy doen moeten/ om behoorlyk dankbaar voor deze Verlossinge te wezen. Zulke Menschen zyn gelyk de kleine Kinderen/ die slechts spelen en vrolyk zyn/ en zich niet veel bekommeren wie hen voedt en onderhoudt. De minste maken werk van 't Lyden van Jesus/ en om deszelfs nuttigheden recht te verstaan. Ach/ hoe weinige zyn voor dit zware Lyden van hunnen Heilant behoorlyk dankbaar! Vele menen/ wanneer zy nu en dan van Christus Lyden maar wat horen prediken/ en zich wys maken/ dat Jesus voor hun geleden heeft/ dat het dan al genoeg is/ en dat zy dan zo dertel/ zo roekeloos en zo Godtvergeten/ maar mogen heen leven. Hoort gy niet/ Zondaar/ wat de Heilant zegt; Ik ben 't, die in Gerechtigheit spreke. Drie Schriftuurplaatsen worden zeer misbruikt /. de eerste; Al waren uwe zonden als (Jes. I. 18.) Scharlaken, zy zullen wit worden als Sneeuw; maar men voegt 'er niet by wat even te voren staat; Wascht u, reinig u, doet de boos- (Vs. 16, 18.) heit uwer handelingen van voor myne ogen weg. Komt dan, en laat ons t' samen rechten. De anderen / Zo en is 'er dan nu gene (Rom. VIII. 1.) Verdoemenis, voor den genen die in Christus Jesus zyn. Maar men laat deze volgende woorden daar van uit; die niet na den Vleesch en wandelen, maar na den Geest. En de derden; Het Bloedt van (1 Joh. I. 7.)

Jesus Christus, des Zoons Godts, reinigt ons van alle zonden. Maar men moest 'er by voegen; Indien wy in het Licht wandelen, gelyk Hy in 't Licht is. Ach / hoe weinige Menschen zoeken den Geneeß-meester / die alleen kan helpen! Snode Zondaars leven gerust in hunne Afgodery, By-geloof, vloeken en zweren, ontheiliging van Godts Dagh, braffen en zuipen, Hoerery, lichtvaardige Gezelschappen, lasteren en schenden, liegen en bedriegen, en doeden dergelyke gruwelen meer in hun Harte. Kruissen zulke Jesus niet op nieuw, en brengen Hem die niet door hunne heerschende zonden menige Harte-wonde toe? Meent gy / dat Jesus zyn dierbaar Bloedt voor u vergoten heeft / daar gy het door uw zondig leven met voeten treedt? Zo lang gy in dien staat van heerschende zonden zyt / hebt gy waarlyk geen deel aan Christus.

Vermaning tot Boetvaardigheit.

Wat u aangaat / gy Heilige Godts! wilt gy deel hebben aan 't Lyden van uwen Jesus; zal het Bloedt van dezen Pers-treder u reinigen van uwe zonden; zo erkent en betreurt dezelve. Bedenkt / hoe bevlekt gy van Nature door de Erfzonde zyt / als Kinderen des toorns; hoe bevlekt gy zyt / door zo vele duizendt dadelyke zonden / die gy uw leven lang begaan hebt. Meet gy die af in de hoogte / zo zyn zy boven uw Hooft gewassen / en reiken tot aan den Hemel; Betracht gy die in de lengte / zo duren zy helaas / zo lang gy leeft. Uwe zonden hebben Jesus aan 't Kruis gehegt; Zy waren de Doornen / de Nagelen / de Spies / die hem 't Bloedt uit zyn hooft / handen en voeten / ja uit zyn Hart persten. Uwe Bloet-rode overtredingen hebben zyn Gewaat zo root gemaakt. O! weent en treurt dierhalven over u zelfs en over uwe zonden.

Tot Gelove.

Is Jesus magtig te verlossen, zo neemt tot Hem doch uwe toevlucht. Toont hem inzonderheit in Geestelyke Krankheden uwe bloedende Gewetens-wonden. Roept hem na; Jesus, lieve Meester, ontferm u onzer. Raakt maar den Zoom zynes Kleedts aan / zo zal uwe Ziel gezondt worden. Zegt;

Zyn Bloedt en zyn Gerechtigheit
Is myn Sieraat en Kleet altyt;
Daar mee zal ik voor Godt bestaan,
Als ik zal in den Hemel gaan.

Men zegt / dat Pilatus, toen hy by den Keizer Tiberius in ongenade was geraakt / en naar Rome gedagvaart wierdt / het Kleedt van Christus hadt aangetrokken, waar over de Keizer zo bevreest was geworden / dat hy Pilatus het leven geschonken hadt. Wy laten dit aan zyne plaatse / en zeggen alleenlyk; Dat het Kleedt van Jesus Gerechtigheit het beste middel is / om by Godt in Genade

made te komen. Wilt gy deel hebben aan 't Lyden van Jesus/ zo hebt Gerechtigheit lief, op dat gy met de Kerk zeggen kunt; Ik ben zeer vrolyk in den Here, myne Ziele verheugt haar in mynen Godt; want hy heeft my bekleedt met de Klederen des Heils, den Mantel der Gerechtigheit heeft hy my omgedaan. O! hoe aangenaam zyn wy dan voor Godt! hoe groot is dan onze Heerlykheit! Jesus is ons Kleedt/ zyn Bloedt is ons Purper / zyne Gerechtigheit ons Lywaat/ zyne Genade onze Sieraat. Jes. LXI. 10.

Wilt gy deel hebben aan 't Lyden van Jesus / zo bevlytigt u tot eenen heiligen en Godtzaligen wandel. Want die Jesus toebehooren/ kruissen hun Vleesch met deszelfs lusten en begeerlykheden. Die zou den Zone Godts nieuwe moeite maken? Wie zou 't Schuldt Register met nog meer zonden vermeerderen? Neen; het Leven van Jesus moet ons Leven heiligen/ zo dat wy zeggen konnen; Ik leve, doch niet meer ik, maar Christus leeft in my. Tot Godtzaligheit.

Komt herwaarts/ bedroefde Kinderen Godts/ en ontfangt troost van dezen Wynpers-treder des Heils. Wordt gy vervolgt/ moet gy veel lyden en uitstaan in deze boze en bedorve Waereldt; Ei/ denkt aan den onschuldigen Jesus/ hoe veel die dierbare en reine Heilandt wel heeft moeten uitstaan. Is dat geschiedt aan 't groene Hout, wat moet dan van 't dorre worden? Verbeeldt u niet/ dat gy op enkel Rozen naar den Hemel zult gaan/ daar uw Jesus op zo vele Doornen heeft moeten treden. Wilt gy Discipelen van zulken Heilandt zyn/ zo neemt ook uw Kruis op en volgt hem. De Dienaar is immers niet beter, dan zyn Meester. Gy hebt door uwe zonden nog wel duizendtmaal erger verdient. Al het Lyden, dat wy hier in de Waereldt hebben/ is in lange niet te waarderen tegen de Heerlykheit, die aan ons geopenbaart zal worden. Heeft Jesus de Wynpers des toorns alleen getreden; O/ dan konnen wy ons troosten in onzen Zonden-angst! Zegt Belial; Gy zyt een groot Zondaar; zo antwoordt: 't Is waar/ dat ben ik; Maar kent gy den Man van Bozra niet, die de Wynpers der Goddelyke gramschap getreden heeft? Al waren myne zonden als Scharlaken, zo zullen zy doch zo wit als Sneeuw worden. Want/ waar de zonde meerder geworden is, daar is Godts Genade overvloediger. Het Bloedt van dezen Wynpers-treder reinigt ons van alle zonden. Al komt de doot/ zo kan hy doch dezen troost ons niet ontnemen; want Christus is ons Leven. Hy mag de Ziel van 't Lichaam scheiden / maar tusschen Jesus en de Ziel kan hy gene scheiding maken. Wanneer hy ons alle Goederen ontneemt/ die wy in de Waereldt nalaten/ zal hy ons nochtans Jesus/ onzen Schat/ en het woordt des troostes/ geenzints ontnemen konnen. Want/ dit is een getrouw woordt, en aller aanneminge waardig, dat Jesus Troost in vervolging en Gewetens-angst.

Christus in de Waereldt is gekomen, om Zondaren zalig te maken. En wanneer eindelyk de lieve jongste Dagh komt/ en de Engelen zullen vragen; Deze, die bekleedt zyn met lange witte Klederen,
Openb. VII. 13, 14. wie zyn zy, en van waar zyn zy gekomen? Zo zal Jesus/ de Man van Bozra/ zelf voor ons antwoorden; Deze zyn 't, die uit de grote verdrukkinge komen, en zy hebben hunne lange Klederen gewasschen en wit gemaakt in 't Bloedt des Lams. Amen.

GEBEDT.

Here Jesus, *grote Hoge-priester*, *Profeet* en *Koning!* Wy zouden de ondankbaarste onder de Zonne zyn, indien wy Uw bitter Lyden niet dikwils overdachten, en U, ô Vriendt onzer Zielen, niet *een Bundelke Myrrhe* lieten zyn, om op ons Hart te rusten, inzonderheit tegenwoordig, daar Gy ons ene Gedachtenis uwer Wonderen sticht. Wat is 't gezegent Broodt anders, dan een Teken, Zegel en Pandt Uwer onwaardeerlyke Liefde? Wat verbeeldt de gezegende Wyn anders, dan Uw zo kostelyk vergoten Bloedt? Wanneer wy dierhalven tot Uwe heilige Tafel naderen, zo laat ons Hart, als onder Uw Kruis, de afvlietende Stromen der Liefde ontfangen. Als wy 't Broodt aanzien, dat wy breken, zo laat ons denken aan Uw doornagelt Lichaam; Als wy den Beker in de Handt nemen, zo laat ons denken aan Uwe geopende Zyde, door welke Gy uw dierbaar Bloedt liet uitvlieten. Druk Gy zelf ons Uw Lyden diep in 't Gemoedt, ten einde wy gevoelig worden over onze zonden, waar mede wy U zo vele moeite gemaakt hebben, en laat Uw dierbaar en kostelyk Bloedt, de menigte onzer zonden uitdelgen. Geef, dat wy U mogen aanhangen in een waar Gelove, gelyk een Kindt zyne Moeder, en een Schaap zynen Herder; gelyk een Discipel zynen Meester, en een Klim-op den Boom. *Zet ons*, dierbaarste Jesus, *als een Zegel op Uw Harte*, en *als een Zegel op Uwen Arm*, en laat Uwe Liefde sterker in ons zyn, dan alle Poorten der Helle. *Heer! wy geloven; daarom spreken wy ook*, Amen.

Onze Vader, enz.

HET

HET

ALZIENT OOG

EN

ALLESHORENT OOR

VAN DEN

OVERAL-TEGENWOORDIGEN

GODT.

Na het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

MEnsch! doet gy quaadt, zo vreest zonder Getuigen. Dit was ene zinryke Gedenkspreuk der Ouden/ die zelfs by de Heidenen bekent was. Zy wilden daar mede te kennen geven/ dat een Mensch niet gerust kon zyn/ schoon zyn quaadt verborgen was/ en een ander daar niets van wist; alzo ieder inwendig een geweten draagt/ dat zo veel is als duizendt getuigen. De waarheit van deze Gedenkspreuk moet by een Christen nog veel meer ingang vinden/ wyl hy

> Het geweeten is zo veel als duizendt getuigen.

weet/ dat hy behalven zyn geweten/ nog een ander Opziener heeft/ namelyk den Overal-tegenwoordigen Godt/ voor wien ook de allergeheimste zonden niet verborgen zyn. Om hier van meerder te spreken/ buigen wy alvorens de Knien onzer Harten voor den Throon van den Overal-tegenwoordigen Godt/ en bidden Hem om de genade en bystant van zynen H. Geest.

Onze Vader, enz.

Text. PS. CXXXIX. vs. 7-10.

Waar zoude ik henen gaan voor uwen Geest, ende waar zoude ik henen vlieden voor uw Aangezichte? Zo ik opvoer ten Hemel, gy zyt daar; of beddede ik my in de Helle, ziet, gy zyt daar. Name ik Vleugelen des Dageraats, woonde ik aan 't uitterste der Zee; Ook daar zoude uwe Handt my geleiden, ende uwe Rechterhandt zoude my houden.

TWEDE INLEIDING.

Drie ondoorgrondelyke dingen.

Twe dingen zyn niet te doorgronden, en het derde is ons te wonderlyk. Het eerste is de boosheit der Menschen, het twede Godts Lankmoedigheit, en het derde zyne Overal-tegenwoordigheit. De Waereldt is een Schouwtoneel van alle zonden en ondeugden. Het gedichtzel van 't menschlyk Hart is steets boos van der Jeugt af. De tyden zyn verdorven/ en de Waereldt wordt nog hoe langer hoe erger. Alles neigt zich ten ondergang; en hoe nader het einde der Waereldt is/ hoe meer de zorgeloze zekerheit en boosheit der Menschen aangroeit/ zo dat in deze laatste tyden de Zone des Menschen nauwlyks meer geloof op Aarde vinden zal. Hoe groot nu ook de boosheit der Stervelingen is/ zo overweegt nochtans Godts Lankmoedigheit dezelve. Godt overlaat de Menschen met weldaden; en echter zyn zy noch met Hem/ nog met hun zelven te vreden. Zy worden niet moede te zondigen; en Godt wordt niet moede de zonden te vergeven. Een Mensch zou eindelyk verdrietig worden/ om aan zynen Vyandt/ die hem zo dikwils beledigt hadt/ vergiffenis te bewyzen; en de lankmoedige Godt laat het zich niet verdrieten zulks dagelyks aan ons te doen. Ja/ wat nog meer is/ hy gaat den Zondaar na/ en streckt zyne handt naar hem uit den ganschen dagh/ zeggende: Ziet, hier ben ik! ziet, hier ben ik! Hy vernedert

Jes. LXV. 1

nedert zich zo verre / dat hy somtyds met den Mensch rechten wil / gelyk de ene Mensch met den anderen. O myn Volk! (zegt hy) wat heb ik u gedaan? ende waar mede heb ik u vermoeit? betuigt tegen my. De Hemel heeft Pylen genoeg / en de Aarde ontbreekt het aan gene straffen / indien Godt altyt op heter daadt den Zondaar aantasten wilde; Maar neen / zyne lankmoedigheit duldt het / en zyne barmhartigheit gaat den Zondaar na van den enen dagh tot den anderen / van d'ene maandt tot de andere / van 't ene jaar tot het ander / tot dat eindelyk de tydt der genade uit is / en de Zondaar heenvaart / daar hy eeuwig blyft. O wat ene diepte van Goddelyke lankmoedigheit! Daar by komt nog het derde / namelyk / Godts Overal-tegenwoordigheit. De eeuwige en oneindige Godtheit vervult Hemel en Aarde. Godts Oog ziet alles / en zyn Oor hoort alles; En echter is de Mensch zo vergetelyk / of liever zo onachtzaam / dat hy meer vreze heeft voor een Mensch / dien hy ziet / als voor Godt / dien hy niet ziet. Hierhalven is 'er niets nodiger / om de Zondaren in hun zelven te doen gaan / en de Menschen in 't algemeen tot Godts vreze op te wekken / dan hen de Overal-tegenwoordigheit Godts indachtig te maken en voor Ogen te stellen. De woorden van onzen Text zullen ons aanleiding geven om hier van te spreken; zullende wy uit dezelve betrachten; Mich. VI. 3.

De Overal-tegenwoordigheit van den oneindigen Godt.

„ Maar gy, O verborge en wonderbare Godt! waar is een Godt
„ onder alle Goden zo genadig en lankmoedig als gy? Ach Heer! de
„ Kinderen der Waerelt bedenken dat niet, en gaan door hunne eige-
„ ne schult verloren; maar uw Volk merkt daar op, en wordt door
„ uwe genade behouden tot het eeuwige Leven. Amen.

VERKLARING.

Ben ik een Godt van naby, spreekt de Heer? ende niet een Godt van verre? Zoude zich iemant in verborgene Plaatsen konnen verbergen, dat ik hem niet en zoude zien, spreekt de Heer? en vervul ik niet den Hemel ende de Aarde, spreekt de Here? Dus stelde de Heer zyne Overal-tegenwoordigheit by den Profeet Jeremia voor / en besloot / dat niemant zich om die Reden voor Hem zou konnen verbergen. Dit zelve doet David ook zeggen; waar zoude ik henen gaan voor uwen Geest? ende waar zoude ik henen vlieden voor uw Aangezichte? Zo ik opvoere ten Hemel, gy zyt daar; of beddede ik my in de Helle, ziet, gy zyt daar. Name ik Vleugelen des Dageraats, woonde ik aan 't uiterste der Zee; ook daar zoude uwe Handt my geleiden, ende uwe Rechterhandt zoude my houden. Hier stelt

Jer. XXIII. 23, 24.

Samenhang en verdeling van den Text.

stelt de Koninklyke Profeet (1) in 't algemeen de Goddelyke Overal-tegenwoordigheit voor, en zulks door ene tweevoudige vrage, als:

(a) Waar zoude ik henen gaan voor uwen Geest?

(b) Waar zoude ik henen vlieden voor uw Aangezichte?

(2) Verklaart hy in 't byzonder Godts Overal-tegenwoordigheit in drie omstandigheden, en zegt:

(a) Dat Godt in den Hemel is.

(b) Dat Hy in de Hel is.

(c) Dat Hy aan 't uiterste der Zee is.

Door de overaltegenwoordigheit des Geestes wordt de Drie-enige Godt verstaan.

Waar zoude ik henen gaan voor uwen Geest? Hier moeten wy aanstonts in den beginne op een geheim letten; namelyk, dat hier gesproken wordt van de Tegenwoordigheit des Drie-enigen Godts, Vader, Zoon, en H. Geest. Want het Woordt Geest betekent den derden Persoon; onder 't woordtje uw wordt de eerste Persoon verstaan; en Aangezicht wil zo veel zeggen als Godt de Zoon. Wanneer dierhalven de Psalmist zich uitdrukt; Waar zoude ik henen gaan voor uwen Geest? is het als of hy zeide; „ Indien ik henen ging, „ om ene Plaats te zoeken, alwaar gy, O Godt Vader, niet tegenwoordig zoudt zyn met den Geest uwes Mondts; zo zoude „ ik in de gantsche Waereldt zo ene Plaats niet konnen vinden. „ Want de Geest uwes Mondts, die 't Heir des Hemels gemaakt „ heeft, is overal-tegenwoordig; De Geest, die op 't water zweefde, toen dit Heel-Al geschapen wierdt, is overal-tegenwoordig; „ De Geest, door welken de eerste zondige Waereldt zich niet wilde „ laten regeren, is overal-tegenwoordig. Godts Geest is in de Harten zyner Kinderen als in zyne Tempelen. Daar verlicht Hy 't verstandt, daar heiligt Hy den wil, daar maakt Hy ons vroom en Godtzalig, daar verwekt Hy heilige gedachten, daar geeft Hy getuigenis aan onzen Geest, dat wy Godts Kinderen zyn, daar verleent Hy de Gave des Gebedts, en Hy bidt voor ons met onuitsprekelyk zuchten. Onder de Godtlozen is Godts Geest ook tegenwoordig, en zulks ten opzichte van zyn Goddelyk Wezen, dat Hemel en Aarde vervult. Hy overtuigt de boze Waereldt van zonde, Hy wekt haar Geweten op, Hy bestraft haar, Hy dreigt haar met Hel en Verdoemenis. Dierhalven vraagt David billik; Waar zoude ik henen gaan voor uwen Geest? De gantsche Waereldt is vol van den Geest des Heeren, en Hy, die weet wat wy zeggen of denken, is overal-tegenwoordig. Dewyl dan Godts Geest zo wel Godt is, als de Vader, en Godt van zich zelven zegt; Ben ik het niet die Hemel en Aarde gemaakt heeft? Zo moet zekerlyk ook de Eigenschap der Goddelyke Overal-tegenwoordigheit aan Godts Geest toegeschreven worden. En dus volgt dan uit dit alles het antwoordt, 't geen 'er onder verstaan wordt; Nergens kan ik my voor uwen Geest verbergen.

David

David vraagt verder; Waar zoude ik henen vlieden voor uw Aangezichte? Godts Aangezicht is ene oneigentlyke wyze van spreken/ die ontleent is van een Menschelyk Aangezicht. Want wat voor ons Aangezicht en onze Ogen is, dat is voor ons tegenwoordig. Dus is 't zo veel/ als of de Koninklyke Profeet zich dus uitdrukte; O Godt! het Oog uwer Alwetenheit is overal-tegenwoordig; Gy weet alles, Gy ziet alles. Doch inzonderheit wordt door des Heren Aangezicht den Zone Godts verstaan; want dezelve wordt genoemt Maleach Panav, de Engel van Godts Aangezichte. Hy wordt genoemt χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως, Het uitgedrukt Beeldt der Godlelyke Zelfstandigheit, door 't welk Godts Heerlykheit den Zondaar bekent wordt gemaakt/ en den gantschen Raadt en wille Godts aan hem geopenbaart wordt. Waar zoude ik dan henen vlieden voor dit Aangezicht? Vliede ik voor Hem/ als een onwedergebore Zondaar/ zo zou zyn Aangezicht my in toorn vervolgen. Voor dit Aangezicht vloodt Caïn, maar echter ontvloodt Hy den angst zynes Hartens niet. Voor dit Aangezicht vloodt een wanhopige Judas, maar kon nochtans niet ontvluchten; Want des Heren Aangezicht/ de Zone Godts/ als waarachtig Godt/ was by hem overal-tegenwoordig.

Het alzient aangezicht van Godts Zoon.

De Psalmist verklaart zich verder en in 't byzonder. Hy deelt het Heel-Al in die drie delen; (1) in 't bovenste, (2) in 't onderste, en (3) in 't middelste gedeelte. Het bovenste is de Hemel, het onderste de Hel, en 't middelste de Aarde en Zee; Waar uit hy het volgent besluit maakt; Wie boven de Aarde in den Hemel/ wie onder de Aarde in de Hel/ wie op der Aarde en aan 't uiterste der Zee is/ moet zekerlyk overal-tegenwoordig zyn. Zo ik opvoer ten Hemel, gy zyt daar; dat is/ „Indien 't mogelyk ware/ dat ik als
„ een Vogel my hoog in de Lucht kon begeven/ zo zou ik u/ O
„ Godt/ doch in den Lucht-hemel vinden; want daar zie ik uwe
„ Wonderen/ van Wolken, Hagel, Sneeuw, Windt, Plasregen,
„ die alle uwe Dienaars zyn/ en uw bevel uitvoeren. Al kon ik
„ my verder begeven van de Lucht naar den Starren-hemel/ ik
„ zou u daar ook aantreffen; want daar is waarlyk/ ô Godt/
„ uwe Handt/ alwaar die grote gevaartens van Hemelsche Licha-
„ men / die grondt nog Ketenen hebben daar zy aan vast zyn/ hun-
„ nen geregelden Loop houden/ ik mene de Dwaal- en overige on-
„ telbare menigte vaste Starren/ waar van de kleinste/ die ons als
„ een vonkje voorkomt/ veel groter is dan onze Aartbodem. In-
„ dien gy dit alles/ ô Heer/ niet met de Handt uwer Almagt vast-
„ hieldt/ zou het in een ogenblik weder tot zyn vorig Niet moeten
„ vervallen; Dierhalven vinde ik u ook daar in den Starren-hemel.
„ Indien ik voorts met Arendts-vleugelen tot in den derden Hemel

Godt is overal-tegenwoordig.

„ kon vliegen / gy zoudt daar mede zyn. Want daar hebt gy uwen „ Throon opgerecht; Daar laat gy uwen glans en uwe heerlyk- „ heit op 't krachtigst zien; Daar klinkt het heilig Liedt der Sera- „ phims; Heilig, heilig, heilig is de Here der Heirscharen. Daar „ zou ik / ô Heer / uw Aangezicht met myne Lichamelyke Ogen „ zien / daar Job zich mede trooste. Dit heet te recht; Zo ik opvoere ten Hemel, gy zyt daar.

Laat ons verder den beschouwenden David navolgen. Van den Hemel klimt hy met zyne gedachten weder af naar de Helle / en zegt: Bedde ik my in de Helle, ziet, gy zyt daar. Het woordt Scheol, Helle, heeft twederlei betekenissen in de H. Schrift. (1) Het wordt
Ps. XVI. 10. genomen voor 't Graf, als; Gy zult myne Ziel in de Helle (dat is / in 't Graf) niet verlaten, gy zult niet toelaten dat uwe Heilige de Verderving zie. (2) Betekent het ook de Helle / de plaats der Verdoemden, daar de Godtloze pyn lyden in 't eeuwig Verderf. Beide als betekenissen konnen wy hier te samen nemen. Maar hoe is Godt in Graf? Is hy niet een Godt der Levendigen, en niet der Doden? Wat gemeenschap heeft het Licht met de Duisternis? En wat zou die Godt / die 't Leven zelf is / onder de Doden doen? Antwoordt; Godt is ook in de Rustplaatse onzes Grafs / door de Handt zyner Almagt; want hy bewaart onze stofjes in de Verrotting / dat 'er geen een van verloren gaat. Insgelyks is hy door zyne Almagt by ons / wanneer hy onze stof wederom vergaderen / en onze dode Lichamen weder levendig maken zal / ten tyde als hy door de stemme des Aarts-Engels zal roepen: Komt weder Menschen-kinderen! Doch / hoe kan 'er gezegt worden / dat Godt in de Hel is? Verstaa dit ten aanzien van zyne gerechtigheit. Want daar straft hy de zonden / die tegens Hem begaan zyn met de rechtvaardige wraak zynes eeuwigen Toorns; daar brandt het Bosch der Goddelyke grimmigheit / zonder ooit te verbranden. En ô! indien het mogelyk ware / dat de Godtlozen zich voor Godts Toorn verbergen konden / zy zouden zich versteken in de Rotzen en Klippen; doch zouden daar gene rust vinden. En schoon zy ook roepen zullen; Bergen! valt op ons, Heuvelen bedekt ons; 't zal alles te vergeefs zyn. Dat heet / bedde ik my in de Helle, en dekte ik my met Duisternis / zo dat geen Mensch my kon zien; myn Godt zou my echter wel gewaar worden / want / ziet, die is daar ook.

Name ik eindelyk Vleugelen des Dageraats, (zegt David) enz. De Dageraat heeft eigentlyk gene Vleugelen; maar hier worden door Vleugelen verstaan de snelle stralen der opgaande Zonne. Wanneer zy des morgens te voorschyn komt / werpt zy hare stralen zeer spoedig op de hoogste toppen der Bergen. Klimt zy hoger / zo lopen de stralen des Dageraats van den enen Berg tot den anderen / veel

snel-

snelder en schielyker als een Vogel kan vliegen. En dit noemt de Psalmist Vleugelen des Dageraats; willende daar mede zeggen:
„ Schoon 't mogelyk waar, dat dit myn zwaar en loom Lichaam,
„ zo vlug en gaauw wierdt als een Vogel; of schoon het wezen
„ kon, dat ik zo snel kon voortlopen van den enen Berg naar den
„ anderen, en van de ene Zee tot de andere, gelyk de stralen des
„ Dageraats, en ik my naar zulke afgelegene plaatsen kon bege-
„ ven, daar anders geen Mensch kan komen; Ook daar zoude uwe
„ handt my geleiden, ende uwe Rechterhandt zoude my houden, dat
„ is, Ik zou doch zonder Godts wil niets het allerminste konnen
„ doen; want in hem leven wy, bewegen ons, en zyn wy. Hy is
„ Primus Motor, de eerste Beweger, zonder wiens wil niemant
„ ene Handt opheffen nog een Voet voortzetten kan. Derhalven
„ zou ik ook onmogelyk voor hem tot aan 't uiterste der Zee kon-
„ nen vlieden; want zyne handt zou my daar insgelyks houden, dat
„ is, zyne Kracht en Almagt zou my niet verlaten. Men vraagt
gemeenlyk; An nescis longas Regibus esse manus? Weet gy niet, dat Koningen lange armen hebben? Dat is te zeggen, zy hebben grote magt, en konnen de genen die zy straffen willen, zelfs dikwils uit verre Landen doen halen. Godts handt, dat is, zyne Overal-tegenwoordige en krachtig werkende magt, strekt zich over 't Heel-Al; Nog Hemel, nog Hel, nog het uiterste der Zee, nog de einden der Aarde zyn daar wy van.

Hier uit leren wy, dat Godt onafmetelyk en overal-tegenwoordig is. Dit zien wy uit dezen verklaarden Text; Waar zoude ik henen gaan voor uwen Geest? ende waar zoude ik henen vlieden voor uw Aangezicht? Zo ik opvoer ten Hemel, gy zyt daar; Bedde ik my in de Helle, ziet, gy zyt daar. Name ik Vleugelen des Dageraats, woonde ik aan 't uiterste der Zee, ook daar zoude uwe handt my geleiden, ende uwe Rechterhandt zoude my houden. En ook uit volgende Schriftuurplaatsen; Ziet, de Hemelen, ja de Hemel der Hemelen en zoude u niet begrypen. De Hemel is uwen Throon, en de Aarde den Voetbank uwer Voeten. Vervul ik niet Hemel ende Aarde, spreekt de Heer? Ook in 't Nieuwe Testament. Hy is niet verre van een iegelyk van ons; want in hem leven wy, bewegen ons, en zyn wy. En, Hy is de Godt, die alles in allen werkt. Daarom zeggen ook de blinde Heidenen zelfs, Jovis omnia plena; Alles is vervult van de Opperste Godtheit. De gezonde rede leert het ons insgelyks; want wanneer wy aan Godt denken, verstaan wy daar door een hoogst volmaakt Wezen. Is Godt ten hoogsten volmaakt, zo moet Hy ook Overal-tegenwoordig zyn. 't Is ene onvolmaaktheit, dat een Mensch maar aan ene Plaats kan wezen. De allermagtigste Koningen zelfs, moe-

Bewys van Godts overal tegenwoordigheit.

1 Kon. VIII. 27.
Jes. LXVI. 1.
Jerem. XXIII. 24.
Handel. XVII. 28.
1 Cor. XII. 6.

ten hier in hunne onvolmaaktheit bekennen. Indien het geoorloft is deze Eigenschap van Godt door ene ongelyke Gelykenis voorte-stellen; zo betracht eens de Zon / die met hare stralen op eenmaal het halfrondt des Aardtryks beschynt. Reist men naar Oost-Indiën / men vindt daar de Zon; Reist men naar West-Indiën / men vindt haar van gelyke; Sluit men zich in ene Kamer / hare Stralen komen door de kleinste openingen. Maar noch ongelyk veel krachtiger is Godt overal-tegenwoordig. Want daar zyn plaatsen / waar de Zonnestralen niet komen konnen; maar daar is gene Plaats / waar Godt niet zou zyn. Ziet dit aan Jonas, toen zyne Menschelyke zwakheit hem wys maakte / dat hy Godt zou konnen ontlopen. Hy vloodt op de Zee / en wilde ver weg reizen / op dat Godt hem niet vinden nog heen zenden zou / om den Ninivïten zyne Oordelen te verkondigen; Maar de Heer verwekte enen Stormwindt / waar door 't Schip in gevaar kwam / en Jonas tot erkentenis wierdt gebragt; zo dat hy eveneens als David denken moest; Name ik Vleugelen des Dageraats, en woonde aan 't uiterste der Zee, enz. Daarna wierdt Jonas in de Zee geworpen, een grote Visch slokte hem in, en voerde hem naar den Afgrondt. Ook daar vondt hy Godts Almagt / die hem in 't Leven hieldt / tot dat hy eindelyk weder aan Landt uitgespogen zynde / de Goddelyke Almagt en Overal-tegenwoordigheit belyden en roemen moest. Pharao kon wel trots zeggen; Wie is de Heer, op wiens bevel ik Israël zou laten trekken? Maar toen Godt hem toonde / dat Hy ook zelfs in 't midden van de Rode Zee was / riep hy; O! laat ons vluchten, want de Heer strydt voor Israël. Doch hy moest in die Zee zyn leven laten. De Koning van Assyrie meende / dat hy Godt ontvloden was / toen de Engel des Heren zyn gantsche Leger sloeg; maar hy wierdt in den Tempel van zynen Afgodt / alwaar hy wonder wel bewaart dacht te zyn / van zyne eige Zonen gedoodt. Toen Adam en Eva gezondigt hadden / vloden zy, en verstaken zich onder 't Geboomte des Hofs; maar de overal-tegenwoordige Godt wist hen wel haast te vinden. Een enkel Adam, waar zyt gy! was zo goedt als Adam, koom voor den dag; want gy kunt u voor myne Ogen niet verbergen. Onder alle Voorbeelden / kan dat van onzen Zaligmaker deze waarheit het beste bekrachtigen. Vondt Hy niet / als Borg / Godt zynen vertoornden Rechter / zo wel als Godt / zynen genadigen Vader / overal? Was hy op Tabor, zyn Vader verheerlykte Hem / zo dat zyne Discipelen zyne Heerlykheit zagen. Was Hy in de Hel / dat is / stont hy Hellenangst uit; Godt was by Hem / en versterkte Hem door enen Engel. Was hy op Zee / Godt ondersteunde Hem / zo dat hy op de Baren kon wandelen. Betrachten wy Hem als onzen Borg / zo kon hy zich van de eenmaal opgenome Borgschap

schap niet ontstaan. Ging hy in Gethsemané; hy wierdt daar ook van Godts Toorn getroffen / dien hy dragen moest om onzer zonden wille. De Banden der Helle omvingen Hem, zo wel in 't open Veld als in den Hof; De Beken Belials verschrikten Hem aan de Beke Kedron. Zelfs in 't Graf was Godt by Hem / dezelve bewaarde Hem voor de Verrotting, en bragt onzen Borg ten derden dage weder te voorschyn. Doch wanneer wy van Godts Overal-tegenwoordigheit spreken of denken / moeten wy ons die niet voorstellen / als of Godt een Lichamelyk Wezen was / 't geen als een Extensum, of iets dat uitgebreit is; alles vervulde. Want Godt is een Geest, en dierhalven moet men zyne Overal-tegenwoordigheit ook op ene geestelyke wyze verstaan. Een Geest heeft gene plaats nodig; by gevolge Godt ook niet. Een Geest wordt gezegt daar te zyn / alwaar hy werkt; Dus bestaat dan ook Godts Overal-tegenwoordigheit hier in / dat zyn Wezen in alle Dingen / die in 't Heel-Al zyn / werkzaam is. Zo verstaat het de H. Schrift; want wanneer zy zegt / dat Godt niet verre van een iegelyk van ons is, voegt zy 'er aanstonts by; want in Hem leven wy, bewegen ons, en zyn wy. In dezer voegen is Godt dan Overal-tegenwoordig / ten aanzien van zyne Alwetenheit, om dat 'er niets in de Waereldt geschieden kan / of hy weet het. In Christus menschelyke Natuur is Godt door ene persoonlyke vereniging; want in Hem woont alle de volheit der Godtheit lichamelyk. In de Gelovigen is Godts Geest als in zyne Tempelen. In den Hemel is hy; wyl hy zyne deugden daar heerlykst openbaart. Op Aarde is hy; wyl hy daar alles onderhoudt en regeert. In de Hel werkt hy door zyne rechtvaardige straffen, die hy daar oeffent tegen de Godtlozen. En op deze wyze is Godt / die gene Plaats nodig heeft om te bestaan / echter op alle plaatsen van 't Heel-Al tegenwoordig.

Hand. XVII. 28.

Col. II. 9. Rom. VIII. 9.

TOEPASSING.

Is nu Godt overal-tegenwoordig? Gelooft men dat van Harte / en is men volkomen daar van overtuigt? Waar komt het dan van daan / dat vele Menschen zo in de Waereldt leven / als of Godt niet by hen was? of de Godt Jakobs geen acht sloeg op hun doen en laten, en of de Godt Israëls niet wist wat zy bedreven? Indien menig een waarlyk Godts over-altegenwoordigheit geloofde / en wel overdacht / dat Godt overal om en by hem was / hy zou zo onbezonne en godtloos in de Waereldt niet heen leven. Dierhalven moet het ongeloof en de ongodistery in veler Menschen Harten diep ingewortelt zyn / dat zy niet geloven / wat Godts Woordt zegt / en de

Bestraffing des Zondaars die aan Godts Overal-tegenwoordigheit niet denkt.

de gezonde rede leert. O hoe omzichtig en beschroomt is een Hofdienaar voor 't Aangezicht van zynen Koning of Vorst! daar overleit men alle woorden, die men spreken wil; daar wacht men zich, dat men niets onbehoorlyks doe, en daar bevlytigt men zich alle zyne daden zo aan te leggen, dat men niet in de ongenade van zynen Heer en Meester rake. Nu, overdenk het eens, Zondaar! Acht gy den Koning aller Koningen niet duizendmaal geringer, dan eenen Aardtschen Koning of Vorst? Weet gy niet, dat de overal-tegenwoordige Godt op alle uwe gedachten let? Ei, waarom denkt gy dan zo dikwils zo vele quade dingen, en dicht zo vele godtloze voornemens in uw Hart? Weet gy niet, dat Godt alles hoort wat gy spreekt? Ei, waarom uit gy dan zo vele onbezonne, ydele, zondige, en godtloze woorden, waar van gy een zware verantwoording zult moeten doen? Weet gy niet, dat Godt alles ziet wat gy bedryft? Ei, waarom maakt gy dan zo weinig Gewete van alle zondige daden? Denkt niet, dat het genoeg is, dat geen Mensch daar van weet; want Godt, die een streng Rechter is, blyft altyt by u. Denkt niet, de duistere Nacht zal my bedekken, de verborgenste Kamer zal my voor Hem verbergen; O neen! uit de Waereldt kunt gy niet gaan; en schoon gy dat al doen konde, zult gy Godt doch overal by u hebben. Maar gy moet in de Waereldt blyven, en Godt, uw Rechter, blyft op alle Plaatsen by u. Wilt gy met Caïn vlieden, en u hier of daar verbergen; Godts Handt zal u vinden. Wilt gy u met Adam in het digt geboomte versteken; de stemme des Heeren zal in uw Gewete roepen. Wilt gy met Jonas op de Zee vluchten; Ziet! de Godt, dien Windt en Zee gehoorzaam zyn, zal u daar ook weten aan te treffen. Wilt gy u verbergen in de duistere Holen der Aarde, en in de diepste kloven der Steen-rotzen; Gy zult wel de ogen der Menschen, maar geenzints die van den alziendan Godt ontvluchten. Zoekt een verborgen Hoek, hoe, en waar gy wilt; laat u nederwaarts zakken in den Afgrondt der Aarde; voor den Godt, dien gy beledigt hebt, is geen Hol zo diep, geen Wout zo digt, gene Woestyn zo eenzaam, daar zyne Handt u niet zou geleiden, en daar zyne Rechterhandt u niet zou houden.

Vermaning den over-al-tegenwoordigen Godt te vrezen.

Wat u aangaat, oprechte en vrome Christenen! draagt u t'allen tyde als Menschen, die waarlyk geloven en overtuigt zyn, dat Godt rontom en by hen is. Laat alle uwe Gedachten, Woorden en Werken zodanig zyn, als of gy Godt voor en by u zag staan. Een Knecht zal in de tegenwoordigheit van zynen Heer vlytig arbeiden, al deed hy 't achter zynen rug niet. Zyt dierhalven steets arbeidzaam in 't goede, myne waarde Christenen, want Godt is altoos by u. Verslaaut nooit, ten zy gy u verzekeren kunt, dat

Hy

Hy niet by u is. Helaas! dat onze Zielen meer opgewekt, en yveriger waren om vurige Gebeden te konnen uitstorten! Helaas! dat wy stichtelyker en heiliger gesprekken hielden, wanneer wy by een komen, wyl Godt Voorzitter, en tegenwoordig is onze samenkomsten! Helaas! dat wy een Hemelscher Leven leidden, daar wy doch voor den levendigen Godt staan, alles voor zyne ogen doen, en alles voor zyne oren spreken! Oeffent u doch om een heilig en eerbiedig besef van Godts overal-tegenwoordigheit te hebben. Hebt een gruwel en afschrik zelfs ook voor de allergeringste zonden, wyl alles in 't byzyn van Godt geschiedt. Worden de misdaden in Waereldtlyke Rechten hardt gestraft, die coram inspiciente Judice begaan worden; O, denkt ook, Godt ziet het, wanneer de ene of andere zonde u wil verleiden. Bedenkt, dat gy meent te konnen verantwoorden voor den geen, die uwe gedachten weet; Spreekt, waar mede gy oordeelt te konnen bestaan, wanneer uw Rechter rekenschap van elk ydel woordt zal eisschen; Doet, wat gy denkt goedt te konnen maken, wanneer gy eens reden en antwoordt zult moeten geven van alles, wat gy in uw Leven gedaan hebt.

2. Legt alle Huichelary en Geveinstheit af. Dat gy uiterlyk geen groot Zondaar zyt, vlytig ter Kerk komt, niet vloekt, niet zweert, niet liegt, uwen onschuldigen Even-mensch niet lastert, en voor 't overige in 't openbaar geen quaadt bedryft, des Morgens, Middags en Avondts Godt met aandacht bidt, en een uiterlyk vroom en Burgerlyk Leven leidt, is loffelyk en goedt, en kan u voor de ogen der Menschen rechtvaardigen. Maar, zyt gy zo deugtzaam en Godtvrezent niet in uwe eenzaamheit als by Menschen, en hangt gy de Huik naar den windt, zo dat het met u heet, by de oprechten oprecht, en by de verkeerden verkeert; of, leeft gy van de zeven Dagen der Week maar een zo 't behoort, en op alle de andere, als of gy aan Godt niets verschuldigt waart; of, wordt gy alle Jaren maar viermaal boetvaardig om uwer zonden wille; of eindelyk bestaat uwe Godtsvreze slechts in den Mondt, en niet in 't Hart; Zo denkt niet, dat al dat uiterlyke u voor Godt zal rechtvaardigen; want gy hebt met een Godt te doen, die meer op 't Harte dan op die daden ziet.

Tot oprechtheit.

3. Bevlytigt u dierhalven met Godt te wandelen, gelyk Enoch, die een Goddelyk Leven leidde; gelyk Noach, die de Gerechtigheit betrachtte; gelyk Abraham, die den Here lief hadt; gelyk Moses, die een Vriendt Godts was, en gelyk de heilige Mannen Godts, die gemeenzaam met den Here omgingen. Alles wat gy doet, doet het als voor Godts Aangezichte. Wanneer gy bidt, zo doet het, als zulke die voor Hem staan. Al zyt gy alleen, zo denkt dat gy

En heiligen wandel.

ech-

echter nooit gantsch alleen zyt, want Godt is by u. Houdt dan uwe Alleen-spraken, en onderhoudt u met Hem. Vraagt Hem om raadt in zyn heilig Woordt, wanneer gy niet weet wat gy doen zult. Stort uw Hart voor Hem uit, en klaagt Hem uwen noodt, wanneer 't u qualik gaat. O wat een heerlyken troost kunt gy dan scheppen uit de gedachten der Goddelyke tegenwoordigheit! Wanneer de Nacht der droefheit u in dit Tranen-dal overvalt, kunt gy met David zeggen; Al ging ik ook in een Dal der scha-
Ps. XXIII. 4. duwe des doots, ik en zoude geen quaadt vrezen, want gy, ô Heer, zyt met my. Wanneer Storm-winden van Waereldtsche verdrukkingen op Godts Kerk aanvallen, zo zegt; Laat de Wateren der
Ps. XLVI: 4, 5, 6. Zeën bruisschen, laat ze beroert worden; Laat de Bergen daveren door derzelver verheffinge, Sela. De Beekskens der Riviere zullen verblyden de Stadt Godts, het Heiligdom der Woningen des Allerhoogsten. Gódt is in 't midden van haar, zy en zal niet wankelen. Godt zal ze helpen in 't aanbreken des Morgenstondts. Wanneer Vyanden u omringen, en Menschen u trachten te beledigen, zo
Rom. VIII. 31. zegt; Zo Godt voor ons is, wie zal tegen ons zyn? Ja, daar mag zo veel ramp in de Waereldt zyn, als 't wil; Gy hebt troost en hulp genoeg daar tegen, indien Godt slechts by u is. Alexander de Groot plagt tot zyne Soldaten zeggen; Vreest niet, zo lang Alexander by u is. Ik zeg ook tot besluit; Christenen, vreest niet, zo lang Godt met zyne liefderyke en genadige tegenwoordigheit by u is. Hy zal by u blyven in allen noodt; Hy zal u daar uit helpen; Hy zal u tot ere brengen; Hy zal u verzadigen met een lang Leven, en zyn Heil doen zien. Amen.

GEBEDT.

Godt des Hemels en der Aarde! De Hemel en de Hemel der Hemelen konnen U niet omvatten; Uwe wezendtlyke en werkelyke tegenwoordigheit strekt zich hoger uit dan de Hemel, en dieper dan de Hel. Wat zyn wy arme Menschen doch te rekenen by U den groten en oneindigen Godt! Gy *die van den Hemel met de spanne de mate genomen hebt, en de Aarde als met enen drieling weegt*. Wat een droppel in de Zee, en een Zonne-vezel op Aarde is, is de Mensch, die Aardtworm, en des Menschen-Kindt, in vergelykinge van U, *ô Zonne der Gerechtigheit!* Gy, ô Godt! zyt overal rontom by ons; Gy weet alles wat wy denken, Gy hoort alles wat wy spreken, en Gy ziet alles wat wy doen; en echter zyn de Menschen veeltydts zo roekeloos en gerust in 't zondigen, als of de duisternis hen kon bedekken, en of dat gene, wat geen Mensch weet nog ziet, ook daarom voor U verborgen was. O alwetende Godt! Bewys ons de Genade,

de, dat wy steets wandelen *als voor Uw Aangezichte*. Wil de 'aereldt en 't Vleesch ons tot zonde lokken, zo open de ogen on-r Ziele, op dat wy zien welk een Rechter wy voor ons hebben, : op al ons doen acht slaat. Doch laat onze wandel en Godtvrugt : een oprecht Hart komen, niet uiterlyk voor de ogen van anderen, :t in schyn, maar in waarheit, zodanig, dat Mondt en Hart over-nkomen, dewyl wy met zo een Godt te doen hebben, die in 't arte ziet. Gun ons doch, Heer, de blyschap der Heiligen, die in we genadige en liefderyke tegenwoordigheit reets hier den Hemel Aarde hebben; tot dat wy daar eens komen, alwaar wy ene on-sprekelyke vreugde in Uwe Zalige Gemeenschap zullen genieten. nen.

Onze Vader, enz.

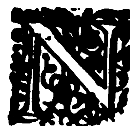
DE ZEGEN DES HEMELS MET ONDANKBAARHEIT VERGOLDEN.

Voor het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Joëls Boetstem. Joël II. 12.

U dan ook, ſpreekt de Here, bekeert u tot my met uw gantſche Harte; ende dat met vaſten, ende met geween, ende met Rouwklage. Ende ſcheurt uwe Harten, ende niet uwe Klederen, ende bekeert u tot den Here uwen Godt. Dus ſprak Godt eertijdts door den Mondt van Joël tot zijn Volk Iſraël/ het zelve vermanende/ zich van de Waereldt tot Godt/ van 't quade tot het goede/ en van de

de wegen der Zonden/ tot de wegen der Gerechtigheit te bekeeren/ en dat wel met hun gantsche Harte. Zy moesten niet denken/ dat zy Godt en de Waereldt te gelyk konden dienen; nog het werk der ware Bekeeringe aanstonts in den beginne laten steken; maar zy moesten den Here hun gehele Hart geven/ en hem met gantscher Ziele aanhangen. Zy moesten hunne Harten scheuren, en niet zo zeer hunne Klederen. Zy moesten een verbryzelt Hart en verslage Zielen mede brengen/ in erkentenis hunner zonden. Even dus roept ook heden de Here uwe Godt tot u; Bekeert u tot my met uw gantsche Harte. Met ene uiterlyke Bekeering/ die slechts in een vertoog voor de Menschen bestaat/ is Godt geenzints gedient; maar Hy wil ons Hart/ ja ons gantsche Hart hebben. Ten dezen einde zyn wy heden op onzen Voorbereidings-dag by een vergadert. Doch alzo de Here onze Godt het meeste en voornaamste/ ja alles hier toe doen moet/ willen wy Hem alvorens ootmoediglyk om zyne Genade smeken/ en met geboge knien onzer Zielen aanspreken met het Gebedt/ dat Christus zelf ons geleert heeft.

Onze Vader, enz.

TEXT. MATTH. XI. vs. 21.

Wee u Chorazin! wee u Bethsaida! Want zo in Tyrus ende Sidon de krachten waren geschiedt, die in u geschiedt zyn, zy zouden haar eertydts in Sack ende Assche bekeert hebben.

TWEDE INLEIDING.

De Wachters, die in de Stadt ommegingen, vonden my, zy sloegen my, zy verwondden my; De Wachters op de Muren namen mynen Sluyer van my. Dus klaagt de Bruidt van Christus in 't Hoge-liedt. Zy zocht Jesus in den Nacht van zware Verdrukkingen/ en vroeg de Wachters op Zions Muren/ of de treurige Nachten niet haast een einde zouden nemen; Doch die verwondden haar Hart nog meer/ door het hoewel hardt/ nochtans waarachtig antwoordt/ dat zy in den Nacht der zorgeloosheit Jesus nog minder vinden zou. Ja/ die Wachters ontnamen haar den Sluier/ dat is/ het Kleedt van ontschuldiging/ waar mede zy hare zorgeloosheit en zonden zocht te verschonen en te bedekken. Op die zelve wyze moeten de Dienaars des Nieuwen Testaments/ die Wachters in waakzaamheit na volgen/ wyl zy ook Wachters op

De verwonde Wachters, Hogel. V. 7.

Zions Muuren zyn. Zy moeten de Harten hunner aanvertrouwde Toehoorderen op zyn tegen tydt weten te verwonden / met den Hamer der Goddelyke bedreigingen en straffen / die op de zonden volgen. Zy moeten den Sluier van ontschuldiging / waar mede men zyne zonden tracht te bedekken / weg rukken. Dusdanig een Voorbeeldt hebben wy aan de scherpe Prediking van Jesus, die Hy aan Chorazim en Bethsaida deed. Wy zullen dezelve voor tegenwoordig tot onze opwekkinge betrachten; en na den Text verklaart te hebben / het wezendtlyke daar van op ons toepassen.

„ Maar, ô goede Godt! Het Woordt van Uwe Dienaren „ kan de Harten niet roeren, indien Gy die niet vermurwt, en Uwen „ Zegen daar toe verleent. Spreekt dierhalven een krachtig *Hephata*, „ tot de Oren en Harten van ons alle, op dat wy ons heilzaam „ voorbereiden mogen, om Uwes Naams ere wille. Amen.

VERKLARING.

Afdeling. In deze bedreigende Prediking van onzen Heilant zyn twe Delen:

1. Ene harde Bestraffing van Christus.
   1. Aan wien? Aan de Steden.
   2. Hoedanig? Wee u.
2. De oorzaak dezer Bestraffing.
   1. Wegens de Krachten, daar geschiedt.
   2. Wegens de Bekeering die zy moesten gedaan hebben.

De Steden die Christus bestrafte.

De Steden nu / daar Christus mede te doen hadt / waren (1) Chorazin, en (2) Bethsaida. Chorazin is te zeggen ene schaduwachtige Plaats of Stadt / die in een Wout of Boschaasie gelegen was. Om die reden nemen enige het voor een Landtschap / niet verre van de Galileesche Zee. Andere vermoeden / dat het de Stadt Cana in Galilea zelf is geweest / alwaar Christus vele Wonderwerken heeft gedaan. De andere Stadt / die Jesus bestrafte / heet Bethsaida, en lag aan gene zyde van de Galileesche Zee; Doch wy zullen ons daar by niet ophouden. Genoeg is 't / dat dit Steden geweest zyn / alwaar Christus ten dele zelf / ten dele door zyne Discipelen heeft gepredikt en Wonderwerken gedaan. Het worden Steden genoemt / hoewel 'er de Inwoners door verstaan worden; welke verbloemde wyze van spreken dikwils in de H. Schrift voorkomt; Gelyk by voorbeeldt / wanneer Christus zegt; Jerusalem! Jerusalem! hoe dikwils heb ik u, (dat is / uwe Inwoners) willen verzamelen, als ene Henne hare Kiekens.

In-

Indien gy vraagt/ Geliefden/ waarom Christus juist deze Ste- *Waarom hy deze Steden met het Wee dreigt.*
en/ en gene andere bestraft? Waarom niet Nazareth, zyne Ge-
oorte-plaats? Waarom niet Jerusalem, daar de ware Godtzalig-
eit hadt behoren uitteblinken/ maar dat een Nest vol Adderen-
broedtzels was? Waarom allen Chorazin en Bethsaida? Zo
eet/ dat Jesus den minsten tydt van zyn Predik-Ampt te Naza-
th is geweest; want een Profeet wordt niet geacht in zyn Vader-
ndt. Jerusalem zou daar na zyn deel wel krygen. Behalven
t waren de zonden van Jerusalem zo groot en openbaar/ dat ze
ets genoeg ten Hemel schreiden en wee uitriepen. Maar nu be-
aft Jesus deze twe kleine Steden/ die wel in openbare zonden
t zo grof niet maakten als Jerusalem; maar echter by hunne
terlyke Bekeering zich verbeeldden/ dat de Hemel hen niet ont-
an kon.

Nu/ tegen deze Steden spreekt Jesus het Wee uit; Wee u Cho- *Wat het Wee betekent.*
zin! wee u Bethsaida! Wee is een klein woordtje/ en bestaat al-
enlyk uit drie Letters; maar betekent zeer veel/ en is een kort
grip van alle Plagen en Elende, naar Lichaam en Ziele, hier
delyk en namaals eeuwig. Dat Wee, de zware Plagen en Straf-
n van Godt betekent/ blykt uit de volgende Plaats; Het een Wee Openb. IX. 9-12.
weggegaan, ziet, daar komen nog twe Weën na dezen. Wee
ook een Klaag-woordt, als hier uit te zien is; De Krone onzes Klaagl. V. 16.
loofts is afgevallen; O wee nu onzer, dat wy zo gezondigt heb-
n. Wee is een Bedreiging-woordt van alle Elende; want dus
inden wy; Wee den zondigen Volke, den Volke van zware onge- Jes. I. 4.
chtigheit! Het dreigt tydelyke Straffen. Wee de bevruchte en zo- Luc. XXI. 23.
ende Vrouwen in die Dagen; want daar grote noodt zyn zal in 't
andt, en de toorn over dit Volk. En wie kan alle de tydelyke
traffen tellen/ waar mede Godt een Landt en Stadt met der-
lver Inwoners kan bezoeken. Daar zyn zware Oorlogs-tyden,
uur- en Waters-noden, Pest, en besmettelyke Ziektens, Hongers-
oodt en Duurte. Ook dreigt het Wee eeuwige Straffen; gelyk uit
volgende Plaats blykt; Wee den genen, die haar vroeg op ma- Jes. V. 11, 14.
ende in den Morgenstondt, sterken Drank najagen, ende vertoeven
t in de schemeringe, tot dat de Wyn haar heeft verhittet.........
aarom zal het Graf zich zelven wydt opsperren, ende zynen Mondt
en doen zonder mate; op dat nederdale hare Heerlykheit ende hare
enigte, met haar gedruis, ende die in haar van vreugde opspringen.
at nu dit eeuwig Wee voor Straffen met zich brengt/ kan gene
ong uitspreken. Alle diergelyke Weën dreigt Jesus de Steden
horazin en Bethsaida. Onder de tydelyke Weën, waren de Oor-
gs-plagen begrepen/ die hen door de dwinglandy der Romeinen
nden over komen; als die hunne Steden met Vuur verbranden/

en hunne Inwoners verjagen zouden. En hun eeuwig Wee zouden zy krygen voor Godts streng Oordeel / 't geen hen onverdraaglyk zou zyn; alzo zy hunne zonden met eeuwige Straffen zouden moeten boeten.

Tirus en Sidon zouden de Joden beschamen.

Tegen deze beide Steden stelt de Heilant de Steden Tirus en Sidon. Dit waren twe vermaarde Heidensche Steden / aan de Zee gelegen / en zeer vermaart wegens derzelver Koophandel / zo wel als wegens de hoognoedt / dertelheit en wellust / die daar in gepleegt wierdt; hoewel de Inwoners van die Steden anderzints van goede Zeden / en in Konsten zeer ervaren waren. Deze / zegt hy / schoon zy Afgodische Heidenen waren / zouden zich eerder bekeert / en op de krachten van Christus gedaan / eerder geloost hebben / dan die van Chorazin en Bethsaida. Maar / wat waren het doch voor Krachten, die deze laatste niet aangenomen hadden? En welke zonden waren het / daar Jesus zo een hardt Wee over dreigde? De Lere van Christus, die Hy op die Plaatsen met vele Wonderwerken bekrachtigt hadt; want in Galilea hadt hy den meesten tydt van zyn Predik-Ampt doorgebragt. Te Bethsaida hadt hy zyne eerste Discipelen verkoren en geroepen / namelyk Petrus, Andreas en Philippus. Dit alles hadt Hy te Tirus en Sidon niet gedaan; want Hy was alleen maar gezonden tot de verlorene Schapen van 't Huis Israëls. En schoon Hy somtyts wel tot aan de Grenzen van Tirus en Sidon kwam / zo bleef Hy nochtans gemeenlyk binnen de Landtpalen Canaäns. Dierhalven waren hunne zonden wegens de Genade-middelen / welke die van Chorazin en Bethsaida verachtten / ook groter / dan die van Tirus en Sidon. De eerstgemelde zagen Christus / herbergden Hem / hoorden zyn Woordt / en zagen zyne Wonderwerken; Daar door beelden zy zich niet weinig in / en meenden / dat zy by uitnementheit Godts lievelingen waren / te meer / om dat zy zyn Woordt uit den Mondt van een groot Profeet hoorden: Doch hunne zonden waren groot. Want dewyl zy hun Leven naar Christus Lere niet aanstelden / wyl zy niet boetvaardig waren / nog zich met al hun Hart bekeerden / maar geveinsden en Mondt-Christenen bleven / zo toonden zy zich ondankbare te zyn. Daarom wil de Zaligmaker zeggen; Zo in Tirus en Sidon de krachten waren geschiedt, die in u geschiedt zyn, zy zouden Godts Woordt aandachtiger gehoort / zy zouden vromer daar naar geleeft / en meer boetvaardigheit getoont hebben / ja / zy zouden haar eertyts in Zak en Assche hebben bekeert. Het Lichaam met een Zak te bekleden / en 't Hooft met Assche te bestrooien / was een gewoonte by de Joden. Wanneer zy in droefheit waren / scheurden zy niet alleen hunne Klederen / vielen neder op de Aarde / weende en kermden / wee, ach wee; maar trokken ook

Math. XV. Gen. XXXVII. Jes. VII. Mich. I.

ook in plaats van hunne Onderklederen/ grof Lywaat aan. En dit deden zy ook/ wanneer zy zich waarlyk boetvaardig wilden betonen.

Hier zou nu iemant konnen vragen; Heeft dan de natuurlyke Mensch na den Val nog zo vele krachten/ dat hy zich zelven bekeeren kan? O neen; maar Godt moet beide, het willen en 't volbrengen in hem werken. Kan het Zaat op een dorren Akker geworpen/ wel wassen en Vruchten voortbrengen? Geenzints; De Hemel moet 'er den Zonneschyn en Regen toe verlenen. Het planten van Paulus, nog 't nat maken van Apollos, kan niet helpen/ indien de Heer den wasdom daar toe niet geeft. Doch Christus sluit hier de medewerkende kracht des Geestes niet uit/ wanneer hy zegt; Zo in Tirus en Sidon de krachten waren geschiedt, die in u geschiedt zyn; want hier onder moet verstaan worden/ zo de inwendige werkende kracht Godts daar by was geweest. Echter/ indien wy onzen Text wel inzien/ zo spreekt Christus hier niet zo zeer van de innerlyke en zalignakende Bekeering/ als wel van de uiterlyke. Die van Chorazim en Bethsaida, toonden zelfs niet de uiterlyke blyken van Bekeering/ die de Niniviten als Heidenen toonden/ en die de Heidensche Tiriers en Sidoniers ook zouden getoont hebben. Even dus spreekt ook de Profeet Jesaia; Wat is 'er meer te doen aan mynen Wyngaart, 't welk ik aan hem niet gedaan en hebbe? enz. Behalven dit/ zo maakt Christus hier ook gewag van Bekeering in Zak en Assche; 't geen slechts uiterlyke Plechtigheden waren/ die somtyts wel zonder innerlyke Bekeering konden zyn/ gelyk dit aan Achab te zien is.

Hoe dit te verstaan is.

Jes. V. 4.

Leert dan hier uit/ dat uiterlyke Voorrechten weinig helpen konnen, indien 'er gene ware Bekeering nog Godtvrugt by is. Ziet dit aan die van Chorazim en Bethsaida. Schoon zy Genade-middelen van Godt ontfingen/ die de Heidenen niet hadden/ gingen zy echter verloren; ja/ een Heiden, van wien Christus getuigde/ dat hy dergelyk Gelove in Israël niet gevonden hadt/ moest de Joden in hun ongeloof beschamen. Een Cananeesche Vrouw liep als een nederige/ den Here Jesus na/ en verzocht slechts om de Broodt-brokjens/ die van des Heren Tafel vielen; Zy badt om de Genade/ die de Joden verachtten. Wat holp het Jerusalem/ ene Stadt Godts te heten/ alwaar de Here zich op ene zonderlinge wyze geopenbaart hadt; daar nochtans hare Inwoners de Profeten stenigden, en den Heer der Heerlykheit kruisten? Wierdt daarom die Stadt niet zo jammerlyk verstoort/ en derzelver/ ja alle de Inwoners van Canaan elendig verjaagt en verstrooit? Wat holp het Adam, in 't Paradys te wonen/ en alle vermaak en Heerlykheit in Edens Lusthof te genieten; daar hy zich door zyne ongehoorzaamheit met alle

De uiterlyke Belydenis helpt niet, indien de ware Bekeering daar niet by is.

zyne Nakomelingen in de uiterste elende stortte? Wat holp het den godtlozen Cham, enen vromen Vader te hebben / die een Prediker der Gerechtigheit was, en wat holp het hem van den Zondt-vloedt geredt te wezen / daar hy doch in enen nieuwen Vloedt der zonde raakte? Wat holp het Absolon, den Zoon van een Man naar Godts Harte te zyn; daar hy nochtans in alle godtloosheit een wederspannig Kindt en ontaarde Zoon van zulken vromen Vader was? Wat holp het de Sodomiten, in ene Stadt te wonen / die wegens hare vermakelyke Landtsdouw als een Paradys was; daar zy dezelve tot een Hof van den Satan maakten / alwaar niet dan Doornen en Distelen der zonde wiesschen? Wat helpt het Rome, dat eertyts de Apostelen het Euangely daar gepredikt hebben; daar het thans doch zo verre van zyne oude Liefde en zuiverheit vervallen is / en nu ene Woonplaats van den Anti-christ is geworden? Wat holp Esau zyne Eerstgeboorte? Wat holp Achab een Koning te zyn; daar hy zich zelven echter tot een Onderdaan en Knecht des Satans maakte? Wat holp het den ryken Man, met Purper en kostelyk Lywaat gekleedt te wezen; daar nochtans de Pracht zyner Klederen een Hart bedekte / dat ledig van Godtsvreze / en vol zonden was? daar de Bazuine des doots hem een eeuwig Wee verkondigde / en daar het den armen Lazarus, die vol Zweeren voor zyne Deur lag / na de doot beter ging als hem?

TOEPASSING.

Bestraffing der genen, die de heerlyke Genade-middelen niet in acht nemen.

Wel aan! laat ons dan ons zelven beproeven / of wy wel onder die zyn / die vele voorrechten / en alle goedt naar Lichaam en Ziele genoten hebbende / de liefde des Hemels met gewillige gehoorzaamheit hebben erkent; Zo neen / wat wy dan in zo ene gesteltheit van zaken van Godt te verwachten hebben. Chorazin en Bethsaida waren twe kleine Steden in 't beloofde Landt / dicht aan de Zee gelegen. Wy wonen ook in een Landt / dat het Galileesche in vele delen niet ongelyk is. Wy mogen Duitslant, alwaar wy wonen / wel een twede Canaän noemen / alwaar Godt zich door zyne reine Leer openbaart en bekent maakt. Maar zyn wy niet in vele stukken het zondig Bethsaida gelyk? Deszelfs Inwoners meenden / wyl Jesus en zyne Apostelen daar in predikten / dat zy Godts beste vrienden waren. Tirus en Sidon hielden zy voor ongelukkige Steden / om dat die in de duisternis des Heidendoms lagen / en zy dachten / dat het genoeg was / indien zy slechts Godts zuiver Woordt hadden. Is het niet ook zo met ons gelegen / Geliefden? Ik geloof dat ik uwe gedachten rade die gy hebt / wanneer gy van Heidenen en Turken,

ken, en derzelver Afgodery en blindtheit hoort prediken / namelyk / dat gy dan wel denkt; „ Ach / wat is dat een ongelukkig „ en elendig Volk / dat den waren Godt niet kent / en gene Leraars heeft / die hen den wegh der Zaligheit konnen wyzen / „ nog zeggen hoe zy leven moeten / indien zy zalig sterven willen! „ Dus gaan die Menschen / helaas! in hunne blindtheit heen / „ tot dat de doot hen eindelyk wegrukt / en in 't eeuwig Verderf „ stort. Doch gelooft het vry / het zal aan den groten Dagh des Oordeels zulke blinde Heidenen beter gaan / dan menig Christen. Daarom beproeft u wel; hebt gy de Genade-middelen / die Godt u boven duizendt anderen gegunt heeft / wel aangewendt? Heeft Godt u niet in den Schoot zyner Kerke laten geboren worden / en u de zuivere Melk der Euangelische Waarheit / als met de Moedermelk doen inzuigen? Hy laat u aan zo ene plaats wonen / daar de Waarheit niet vervolgt wordt / maar daar men verguinninge heeft / om in vryheit van gewete den schonen Godtsdienst te kunnen oeffenen. Al predikt Jesus niet in Persoon onder u / gelyk hy by die van Chorazim en Bethsaida deed / zo predikt hy nochtans door zyne Dienaren / en toont u door hen den wegh / dien gy wandelen moet. Gy behoeft ook niet met geslotene Deuren het Avontmaal te houden / gelyk de eerste Apostolische Kerk genootzaakt was te doen / en gelyk de Christenen eertyts in verborge Kamers / of wel in holen der Steenrotzen byeen moesten komen om Broodt te breken; gy behoeft het niet des Nachts te doen / gelyk de zogenaamde Hugenoten, of Hervormde Christenen in Vrankryk; maar Godt bewyst u de genade / dat gy onder zo ene Regering moogt wonen / die zelf den Godtsdienst belydt / waar in gy opgetrokken zyt. Al zyn 'er enige onder ons / die om 't gebruik der H. Sakramenten te hebben / een kleinen wegh moeten afleggen; het zyn in lange zulke moeielyke Reizen niet / gelyk de Joden op hunne Regalim en grote Feestdagen moesten doen / wanneer zy vry wat verder wegh als gy te voet naar Jerusalem moesten gaan / om daar in den Tempel hunnen Godtsdienst te verrichten. Zy kwamen wel zeven Dagen reizens verre / en gy maar enen. Ja / onze Inwoners hebben niet de minste moeite; maar het Manna valt hen van zelfs als voor hunne Tenten / en zy hebben niet meer werk / dan slechts buiten hunne Deuren te gaan / en 't zelve optezamelen. Ach! hoe vele duizendt ongelukkige Medebroeders gaan 'er thans elendig omzwerven / zonder openbare Prediking te konnen horen / of de Sakramenten te konnen genieten / moetende gaan dwalen als verstrooide Schapen / die genen Herder hebben! En wy komen / Godt lof / nog alle Zondagen onverhindert tot de Voorhoven des Heren / en horen daar de stemme der Vrede-boden. Wy horen daar de krach-

tigste en beweeglykste stoffen / van Hemel / Hel en Eeuwigheit / Opstanding en Laatste Oordeel verhandelen / die eertyts enen Agrippa zo verre bragten / dat hy tot Paulus zeggen moest; Gy beweegt my byna een Christen te worden. Wy horen daar spreken van de zeer gewigtige en aangelegene stoffe der Wedergeboorte / zonder welker kennis of oeffening geen Mensch in 't Koninkryke Godts kan komen. Maar hoe erkennen wy alle de weldaden? Nemen wy die wel met behoorlyke dankbaarheit aan? Wie geloost onze Prediking? en aan wien wordt de Arm des Heren geopenbaart? Men bestraft allerhande zonden en ondeugden; en echter gaan de Zondaars voort op hunne wegen. Men toont hen aan wat de regte en nodige wegh ter Zaligheit is; maar wie stelt daar zyn leven na aan? Een ieder doet naar het goedtdunken zynes Harten. Men maakt van den Godtsdienst slechts een opus operatum, een gedaan werk; De oude gewoonte brengt het zo mede / dat men des Zondags ter Kerke moet gaan; en wanneer die dagh voorby is / dan meent men niet meer aan Godt verschuldigt te zyn. Als hy maar het zevende deel van ons Leven heeft / dan denkt men dat het genoeg is / en dat men de overige Dagen wel in alle zonden en ongerechtigheden mag doorbrengen / naar 't ons lust en behaagt. En nauwlyks geeft men Godt dat zevende Deel. Want hoe vele zyn 'er onder ons / die niet dan zeer zelden tot het gehoor van Godts Woordt komen! Indien de wegh maar een weinig moeielyk is / of dat 'er slechts d'ene of andere kleine verhindering voorvalt / zo blyft men t'huis / en wacht liever waereldtsche gezelschappen af / dan dat men een uurtje zou besteden om de Zaligheit zyner Ziele te bevorderen. En hoe vele gaan 'er wel wederom uit Godts Huis / die weinig weten na te vertellen van 't geen daar verhandelt is / en die zich weinig met de ware Godtzaligheit bekommeren / wel te vrede zynde / indien 't hen slechts in 't Aardtsche voor den windt gaat. Of / zo het al iets wezen zal / dan meent men / dat de Godtsdienst maar in enen uiterlyken schyn bestaat / wanneer men de Mugge uitzygt, en den Kemel doorzwelgt. Komt de tydt van 't Avontmaal / zo komt ook de tydt / dat men een dagh of twee vroom is / en dus is men 't viermaal in 't gantsche Jaar / of somtyts maar driemaal. Want men denkt / dat het 'er zo nauw niet op aan komt / of men mag wel den enen of anderen Avontmaalstydt overslaan. Anderen worden alle Jaren op die wyze maar tweemaal vroom / en beelden zich echter daar by nog wel in / dat zy zeer goede Christenen zyn. Maar / wat straffen zullen alle deze Verbeeldingen / en zulke koele Godtsdienstigheden na zich slepen? Met een woordt; een Wee! Zal het u / meent gy / ten Jongsten Dage wel helpen / dat gy zegt; Here, Here! hebben wy niet in uwen Name vele krachten gedaan? Zyn wy niet

niet geboren en opgevoedt onder uw Volk? zyn wy niet nu en dan ten Avontmaal geweest? en hebben wy u niet steets belooft Godtzaliger te zullen leven? Zal de Rechter niet zeggen; Gaat wegh van my, gy geveinsden, ik heb u nooit gekent. Zullen de Heidenen en Turken dan niet tegen u opkomen/ en zeggen; „O rechtvaardige Rechter!
„ Wy hebben de genademiddelen niet gehadt; Wy hebben uw
„ Woordt niet gehoort; gy hebt ons uwe Dienaren niet gezonden/
„ gelyk gy dezen gedaan hebt. Daarom oordeel doch naar recht.
„ Zyn zy uwen Toorn en uwe Straffen niet waardiger dan wy/
„ nademaal zy alle de Genademiddelen gehadt/ en echter niet daar
„ na geleeft hebben? Zy hielden zich met ene flaauwe uiterlyke
„ Bekeering te vrede/ en meenden/ dat een enkel woordt van Be-
„ rouw/en enige goede beloften/alle hunne zonden konden uitwis-
„ schen; Maar ach! Indien gy aan ons arme Heidenen de gena-
„ de hadt bewezen/ die gy aan de Ninivíten deed/ wy zouden ons
„ ook in Zak en Assche wel bekeert hebben. Dierhalven/ o Zondaar! die niet gaarn ter Kerk gaat/ de Joden, die zich geen wegh van dertig Mylen en meer lieten verdrieten/ om den Godtsdienst by te wonen/ zullen ten Jongsten Dage tegens u getuigen. De blinde Heidenen, die zo matig leefden/ dat zy zich beroemen konden de dagen hunnes levens nooit dronken geweest te zyn/ zullen opkomen tegen Christenen/ die Dronkaarts waren. Zy/ die dagh en nacht eerbiedt voor hunne Afgoden betonen/ zullen alle flauwe en uiterlyke belyders van Christus beschamen; en de Niniviten zullen tegen alle onboetvaardige Zondaren getuigen. O wee den zondigen Volke, den Volke van zware ongerechtigheit! Wee zulke/ die zich Christenen noemen/ en echter niet Christelyk leven! Het zal de Heidenen en Turken, die nooit de ware Genademiddelen gehadt hebben/ verdraaglyker gaan ten dage des Oordeels/ als zulke trage en koele Christenen. En waar komt doch deze elendige en verdorve gesteltheit van daan? De al te grote liefde tot de Waereldt verblindt de Menschen/ en men houdt den Godtsdienst maar voor een Bywerk; Men vleit zich/ dat Godt zo streng niet is; Men verbeeldt zich/ dat de Bekeering ene lichte zaak is/ en dat men nog tydts genoeg daar toe heeft; Men laat zich verleiden door tydelyke voorspoet. Doch dit zyn de strikken van den Satan; en indien wy ons daar voor niet wachten/ kan Godt ons lichtelyk de Genademiddelen ontnemen. Hy kan ons beroven van den Kandelaar zynes Woordts/ en enen honger in 't Landt zenden; Amos
niet enen honger na Broodt, noch dorst na Water, maar om te horen de Woorden des Heren, gelyk hy in Vrankryk en den Palts gedaan heeft. Godt kan ons Vyanden toezenden/ en door zware Oorlogen bezoeken/ wyl wy den tydt des Vredes met geen meer VIII, 11.

dankbaarheit erkennen; ja/ Hy kan op zulke tydelyke straffen en plagen de eeuwige laten volgen.

Vermaning tot ware Bekeering. Ezech. XVIII. 31, 32.

Daarom heden / terwyl gy de Stemme des Heren hoort / zo verstokt uwe Harten niet! Ik roepe u allen toe / gelyk eertyds de Profeet den Mannen van Israël; Werpt van u weg alle uwe overtredingen, waar door gy overtreden hebt, ende maket u een nieuw harte, ende enen nieuwen Geest; want waarom zoudt gy sterven, ô Huis Israëls? want ik en hebbe genen lust aan den doodt des stervenden, spreekt de Here, Here; Daarom bekeert u ende leeft. Laat dierhalven uwe Bekeering oprecht zyn. Wy eisschen juist niet zo ene vernedering van u / gelyk de Joden deden / die Assche op hunne Hoofden strooiden; maar wy zeggen met Joël: Scheurt uwe Harten, en niet uwe Klederen. Onderzoekt uw Leven; en detwyl gy zwaarlyk tegen alle geboden van Godt gezondigt hebt / zo toont 'er ook ware Boetvaardigheit over. Legt alle uwe zonden met een oprecht berouw af / en hebt 'er ene walg en afschrik voor / als voor een vuil en bevlekt Kleedt. Haat al 't quade dat gy tot nog toe bemint hebt. Bekeert u gantschelyk en met al uw Hart / niet slechts uit gewoonte / nog uiterlyk voor de Ogen van anderen / nog dat gy maar enige grove zonden zoudt nalaten; neen / gy moet die alle afleggen. Men heeft ten tyde van 't laatste Avontmaal moeten zien / dat enige tot het zelve genadert zyn / die vooraf wel ene byzondere vermaning nodig gehadt zouden hebben. Waar komt dat van daan? Een groot deel der Dischgenoten gaan ter Kerk uit / wanneer zy behoorden te komen en zich bekent te maken. Wie kan dan weten / welke voornemens zyn om mede ten Avontmaal te gaan? inzonheit / wyl men zynen Naam niet aan den Leraar zendt / 't geen ook zo gevoeglyk niet geschieden kan / ter oorzaak van sommigen / die niet Schryven konnen. Maar / wat dunkt u / Geliefden / zou 'er niet een middel gevonden konnen worden / om die wanorde te weren? Deze zaak is in de Kerkvergadering overlegt / en men heeft besloten / dat / om goede orde in acht te nemen / ieder Lidmaat / die voornemens is aan de Tafel des Heren te gaan / na dat de Zegen des Heren gesproken is / zal komen en zich bekent maken. De Mannen zullen daar mede beginnen / en de Godtsdienst geeindigt zynde / van Bank tot Bank naderen; En deze zich aangegeven hebbende / zullen de Vrouwen ook van hare plaatsen gelieven te komen / en de Tafel voorby te gaan / om zich insgelyks aan te geven. Denkt niet / Geliefden / dat dit ene Nieuwigheit is / die genen grondt heeft. Want gy weet / wat Paulus zegt; Dat alles met orde in Godts Gemeente moet geschieden. Ook is 't ene zaak / die zeer lichtelyk / en zonder enige moeite geschieden kan; want eer gy de Kerkdeur recht uitgaat / kunt gy gemakkelyk dezen kleinen

om-

omweg nemen / en de Tafel voorby gaan. Insgelyks dient dit / op dat de heilige Verbondtstekenen des Avontmaals door geen onbekent Persoon / nog door andere / die wegens hun leven en wandel wel enige byzondere vermaning nodig zouden hebben / mogen onteert / nog Godts Gemeente door de roekeloze aannadering van zulke Menschen / geërgert mag worden. Om die reden hoop ik / dat 'er niemant onder de Christelyke Gemeente zal zyn / die zich in het toekomende tegen deze goede orde zal aankanten / of door eigenzinnigheit aan Godts Gemeente enige ergernis zal geven.

Betoont ook ene heilige verandering in uw Leven / op dat ons uw gantsche Geest, en Ziel en Lichaam onstraffelyk bewaart worden. Legt uwe zonden af; niet slechts voor enen tydt / maar voor altoos. Maakt gy heden een Verbondt / breekt het niet haast wederom / maar laat uwe gelofte bestendig wezen. Laat uw boetvaardig hart Vruchten voortbrengen, die het Geloof en de Bekeeringe waardig zyn. Toont u eerbiedig en aandachtig omtrent het gehoor des Goddelyken Woordts. Verzuimt de onderlinge byeenkomsten niet, gelyk sommige onder u de gewoonte hebben, want indien gy voortaan zo nalatig daar in zyt / gelyk enige van u tot nog toe zyn geweest / zal men u niet door de vingeren zien / maar gy zult ter behoorlyker plaatse reden en antwoordt daar van moeten geven. Geeft niemant ergernis met uw Leven / niet alleen alle de dagen in de week / maar ook inzonderheit des Zondags niet; gelyk men dan / Godt betert / horen moet / dat de Dagh des Heren van velen in overdaadt en vertelheit wordt doorgebragt; dat men 'er een Eet- en Drinkdagh van maakt / en zulke Gasten zet / die geen oogmerk hebben / dan zich vol te zuipen / en den Dagh / ja ook wel den Nacht met dobbelen en spelen te besteden. Draagt u voorzichtig in uwen omgang met uwen Naasten / in woorden en werken. Houdt uwe dagelyksche Huis-oeffeningen / en laat uwe Woningen kleine kerken zyn. Laat alle de weldaden / die Godt u tot nog toe bewezen heeft / als Gezondtheit / Zegen en Vrede / u tot alle deze Plichten bewegen. Neemt de vermaningen aan / die gy hoort / en door welke Godt u roept. Ontheiligt de Sakramenten niet / welker gebruik hy u gunt / en waar door Hy u zyne genade bewyst. Indien gy dit doet / dan zal de Here alle verdiende straffen van ons afwenden / en ons met Zegen overladen. En eindelyk / wanneer gy na een zachte Doot voor Godts Oordeel zult verschynen / zal Hy tot u zeggen; Gy vrome en getrouwe Dienstknecht, over weinige zyt gy getrouw geweest, over vele zal ik u zetten. Ga in de vreugde uwes Heren. Amen.

GEBEDT.

O Heilige Godt, en ook te gelyk Barmhartige Vader! die het zo wel met ons arme Zondaren meent. Uwe Genadestem, die ons tot Boetvaardigheit leidt, en tot ware Bekeering opwekt, klinkt wel dagelyks in onze Oren; Gy zegt, *bekeert u*; en gy bidt ons, dat wy van de wegen der Zonden ons zullen afwenden, en tot U komen; Maar wat behoeft Gy ons arme Menschen te vragen? En wat verwaardigt Gy den Zondaar met Uw verzoek? Wat kan het Menschen-kindt, die Worm, in Uw Gerichte zeggen, daar het alles aankomt op Genade? Gy weet immers Here, dat wy Menschen, in den elendigen staat der Verdorvenheit, waar in wy leggen, ons zelven als van ons zelven niet konnen bekeeren. *Kan ook een Moorman zyne Huit veranderen, of een Luipaart zyne Vlekken? Hoe zouden wy dan* van Nature *goedt konnen doen, daar wy steets* van der Jeugt aan *gewent zyn quaadt te doen*? Echter weten wy wel, dat deze verschoning voor Uw streng Oordeel niet gelden zal, wanneer Gy, *O Rechter der gantsche Aarde!* ons vragen zult, of wy alles gedaan hebben, wat in onze magt is geweest? en of wy de Genade middelen, die Gy ons aangeboden hebt, gewillig hebben aangenomen? In tegendeel, ach Heer! onze vrywillige zonden en opzettelyke boosheden zouden dan een zwaar Vonnis over ons vellen. O dierbare Bondt-Godt! Gy die yverig zyt voor de Ere Uwes Naams, en hen straft, die U door hunne zonden tot toorn verwekken; maar die U ook genadig en barmhartig betoont over zulke, die zich met al hun Hart tot U bekeeren; wy moeten bekennen, dat wy zeer ondankbare Kinderen zyn geweest, die zich door alle de lichamelyke en geestelyke weldaden, die Gy ons bewezen hebt, niet tot gewillige gehoorzaamheit hebben willen laten buigen. Wy hebben Uwe genade misbruikt, Uw woordt en beveelen veracht, de drift der zonden gevolgt, het goede gelaten en het quade gedaan, zo met gedachten en woorden als met werken. *Ach Heer! ga doch niet met ons in 't Gerichte, en straf ons niet in Uwen Toorn; want wie kan voor U bestaan*? Indien Gy zware straffen op zware zonden, en menigvuldige kastydingen op menigvuldige misdaden zoudt laten volgen, dan zouden ons tydelyke Plagen en eeuwige Elende treffen. Laat dierhalven doch Genade voor Recht gaan; want wy hebben berouw over onze zonden, en beloven een nieuw Leven, nieuwe Gehoorzaamheit en nieuwe Liefde tegen U, ô Godt, en onze Naasten. Laat'er niemant onder ons zyn, die by zo een rykdom Uwer Goddelyke Lankmoedigheit niet met al zyn Hart, Ziel, Lichaam en Geest, zich tot U zou bekeeren, of die door ene geveinsde en kortdurende bekeering U, den rechtvaardigen Godt, die zich geen-

geenzints laat bespotten, tot Toorn zou verwekken; want Gy zyt de Godt, *die Harten en Nieren beproeft*, *die in 't verborgen ziet*, en *alle onze Werken eens voor 't Gerichte zult brengen.* O Godt! wy weten den tydt en 't uur niet, wanneer Gy ons uit dit sterflyk leven zult halen; Wy weten niet, of wy alle nog wel een Avontmaalstydt zullen beleven, en of 'er dan niet wel vele van ons naar de Eeuwigheit zullen vertrokken zyn; Daarom bereidt doch heden onzer aller Harten tot ware Boete en Bekeering, en laat ons morgen Genade en Verzoening verkrygen. Gy hebt ons vele weldaden bewezen, boven duizendt anderen; verleen ons dierhalven ook ene dankbare erkentenis voor die weldaden, boven duizendt anderen; op dat wy, wanneer de Dagh des Oordeels komt, voor U bestaan konnen, en tot Uwer Rechterhandt gestelt wordende, als gezegende des Heren, het vreugderyke Koninkryke mogen beërven, dat Gy ons bereidt hebt van den beginne der Waereldt! Wy bidden U, om Uwer oneindige Barmhartigheit wille; *Bekeer ons Here, zo zullen wy bekeert zyn*; En wanneer Uwe Dienaars ons volgens Uw bevel onze zonden voorhouden, zo laat de verzoekingen des Satans onze Harten niet verdoven; maar open onze Ogen, dat wy onze overtredingen erkennen, belyden en beklagen. Geef ons ene *droefheit naar U* over onze misdaden, en een berouw ter Zaligheit, dat ons nimmer berouwt. Toon ons Uw liefderyk Vaders-hart, 't geen zich over boetvaardige Zondaren wil ontfermen, en geenzints hunnen Doodt, maar derzelver Bekeering en Leven begeert. Zeg troostelyk tot onze Zielen, dat Gy Genade voor Recht wilt laten gaan, en alle onze zonden vergeven, om de dierbare verdienste van Jesus Christus. Amen.

Onze Vader, enz.

DE
KRACHTIGE ZUCHTEN
VAN
ZIELEN
DIE NAAR
GODT
VERLANGEN.

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

De gewenſchte Duive-vleugelen. Ps. LV. 7.

Ch, dat my iemant Vleugelen als ener Duive gave! Ik zoude henen vliegen waar ik blyven mogte. Dit was de wenſch van Koning David. De liſt zyner Vyanden / die hem onophoudelyk lagen leiden / en de bedrukte ſtaat zynes Levens / waren oorzaken / dat hy zo zuchten moeſt. Hy zag wel / dat hy midden onder de ſtrikken ging / en daarom klaagde hy; Zy leggen my ſtrikken op den Weg daar ik op ga. Hy zag wel / dat hy die niet ontgaan kon; en om die reden wenſch-

wenschte ter ontvluchting en hy tot zyne rust Duive-vleugelen te hebben. Ene Duive, kan wegens hare snelheit Arenden en andere Roof-vogels/ welke op haar aanvallen willen/ lichtelyk ontgaan; en terwyl zy reine Plaatsen bemint/ vliedt zy zulke/ die besmet zyn. Dus mede viel het Davids vrome Ziel te bang om by zulke te wonen, die den Vrede haatten. Het viel hem zwaar en verdrietig zich in dit Tranen-dal op te houden; Daarom wenscht hy aan ene betere en zekere Plaats te zyn/ alwaar hy zynen Godt met een geruster Hart zou konnen dienen. Deze Waereldt is een Plaats/ die van de Wateren der schadelyke ydelheit overstroomt wordt/ en nog boven dat overal met vele strikken bezet is. Daar van daan komt het/ dat Godts Kinderen gene rust daar in konnen vinden/ als alleen op zulke Plaatsen/ alwaar hunne gemeenzame omgang met Godt niet gestoort wordt. Zy verlangen naar de Voorhoven des Heren; Zy wenschen met hunne Zinnen en Geestelyk Verstandt te vliegen/ en zoeken hunne vergenoeging alleen in de ryke Goederen van Godts Huis. Zy weten wel/ dat zy met gevaarlyke Vyanden/ den Satan, de Waereldt, en hun eigen Vleesch te doen hebben. Om die reden houden zy zich aan Godt/ en zuchten met David; Gelyk een Hert schreeuwt na de Waterstromen, alzo schreeuwt myne Ziele tot u, ô Godt! Wy zyn/ myne Geliefden/ hier by een gekomen/ wyl onze Harten een tydt lang op de woeste Zee dezer Waereldt ront gevlogen hebben/ en in allen onze Aardschen arbeidt gene rust des Gewetens hebben konnen vinden/ om ons/ gelyk Noachs Duif, weder op de Arke neer te zetten/ ten einde onze vermoeide voeten daar zouden konnen rusten. Wy zyn vergadert/ om ons door enen nieuwen Liefdebandt met den genen te verbinden/ die het enig vergenoegen van onze naar hem verlangende Zielen is. Gisteren hebben wy in ootmoedige erkentenis onzer zonden/ onze afwykingen van des Heren Verbondt en getuigenissen beklaagt. Nu zullen wy onze hongerige en dorstige Zielen weder verquikken met de Genade-wateren en het broodt des Hemelsch/ en daarom alvorens met Godt spreken/ en hem ons vurig verlangen naar zyne gemeenschap bekent maken.

Onze Vader, enz.

Text. PS. XLII. vs. 1, 2.

Gelyk een Hert schreeuwt na de Waterstromen, alzo schreeuwt myne Ziele tot U, ô Godt! Myne Ziele dorstet na Godt, na den

den levendigen Godt; Wanneer zal ik ingaan, ende voor Godts Aangezichte verschynen?

TWEDE INLEIDING.

Asaphs vergenoeginge in Godt. Ps LXXIII. 25, 26.

Wien heb ik neffens u in den Hemel? Neffens u en lust my ook niets op der Aarde. Bezwykt myn Vleesch ende myn Harte, zo is Godt de Rotsteen mynes Harten, ende myn deel in eeuwigheit. Dit zyn woorden van den vromen Asaph. Hy hadt zich in 't voorgaande Deel van dezen Psalm/ over den staat der godtlozen geergert. Doch toen hy Godts Heiligdommen inging / en op hun einde merkte/ wierden zyne voeten voor 't uitwyken bewaart/ en hy in 't vertrouwen en de Liefde Godts bevestigt / schoon 't hem nog zo tegen zou gaan in de Waereldt. Hier is een klein onderscheit tusschen de Nederlandtsche Overzetting en die van Lutherus. De eerste volgt nauwkeurig de woorden van den Grondt-text; de laaste drukt zich dus uit; Heer! als ik u maar hebbe, dan vraag ik niet na Hemel nog Aarde; En schoon myn Lyf en Ziel versmacht, zo zyt gy doch, ô Godt, mynes Harten troost ende myn deel. Door beide wordt een gantsche overgeving ener Gelovige Ziele aan Godt/ en ene geruste vergenoeginge/ spruitende uit het bezit van dit hoogste Goedt/ uitgedrukt. „ Wat heb ik doch beter / (wil Asaph zeggen) in deze gantsche Waereldt/ dan U/ „ ô myn Godt? Want/ indien ik U niet hadt/ wat zou 't my baten, schoon ik de hele Waereldt won? Wanneer ik zonder U „ ben/ moet myn Lyf en Ziel versmachten/ en dan kan my nog „ de Hemel met zyne Heerlykheit/ nog de Aarde met alle haar „ Schatten en Wellusten troosten. Deze zelve gedachte hadt ook David, de Man naar Godts Hart/ als voor wien niets aangenamers was/ dan naby Godt te zyn. Om die reden vinden wy zo vele heerlyke Psalmen/ in welke hy zyn verlangen naar den Here met krachtige woorden uitdrukt. Onder dezelve munt inzonderheit uit/ die/ waar uit wy onze Text-woorden genomen hebben/ welke ons voorstellen.

De krachtige zuchten van ene Ziel die naar Godt verlangt.

Begeert gy / Geliefden / van dit verlangent Ziels-vermaak iets te horen/ zo bidt Godt/ dat gy zyne hulp en bystandt moogt genieten.

Here Jesus, Uwe Hinde schreit,
Wyl wy de Levens-Bron zyn quyt,
Daar wy zo na verlangen.

Uw

Uw Oog een Licht vol klaarheit is;
Uw Woordt een Woordt vol Waarheit is;
Laat Zion dat ontfangen.
Kom, maak ons doch van zwakheit vry,
En breek der zonden Bandt daar by;
Op dat wy U aanschouwen,
Hier in den Tydt eerst in Uw Woordt,
En dan hier namaals voort en voort;
Dan zyn wy wel behouwen.

VERKLARING.

)avid hadt dezen Psalm gemaakt/ toen hy van Saul verdreven
de/ in elende omzwerf/ en den openbaren Godtsdienst te Jeru-
m niet kon bywonen. Doch daar na/ toen hy Koning wierdt/
de Arke des Verbondts in Zion was gebragt/ gaf hy dezen
alm aan den Opper-Zangmeester der Kinderen van Korah, om
zelven in den Godtsdienst te zingen. Want Davids Scepter
1 hem zyne Harp niet neder leggen; Hy vergat daarom zynen
dt niet/ maar liet zich ten hoogsten gelegen leggen/ deszelfs
in de Vergadering groot te maken/ zeggende; Gelyk een Hert
eeuwt na de Waterstromen, alzo schreeuwt myne Ziele tot u,
lodt! Myne Ziele dorstet na Godt, na den levendigen Godt;
meer zal ik ingaan, ende voor Godts Aangezicht verschynen?
le dingen moeten wy omtrent dezen Text in acht nemen/ indien
dit verlangen wel onderzoeken willen/ namelyk; (1) Wie ver-
gt. (2) Waar na, en (3) hoe zeer hy verlangt. Gy hebt zo even
oort/ myne Geliefden/ dat David de maker van dezen Psalm
geweest. Deze zegt; Myne Ziele. Des Menschen Ziel is zyn
ste gedeelte/ 't geen nu Geest, dan Hart, nu Gemoedt, dan
standt, en dan weder Wil wordt genoemt. 't Zal ons zeer
istig zyn tot te beter begrip van onzen Text/ en van andere
hriftuurplaatsen/ dat wy een goedt Denkbeelde trachten te heb-
wat eigentlyk de Ziel zy/ en waar hare Natuur in bestaat.
Wel is waar/ dat des Menschen Verstandt na den Val zo wel
e Geestelyke als Lichamelyke dingen bevatten kan; Echter is
zo gantschelyk niet verdorven/ dat wy geen natuurlyk begrip
r hebben zouden/ als maar alleen van Lichamelyke dingen,
mt indien zelfs de Heidenen, die de H. Schrift niet hebben/ Rom. I.
en konnen dat 'er een Godt, een hoogst volmaakt, almagtig en
rvaardig Wezen is; waarom zou dan een Mensch/ ik zwyge een
isten/ niet konnen weten/ wat de Ziel is, daar Godt zich aan
nbaart/ daar Hy zo vele heerlyke weldaden aan bewyst/ en

Op wat tydt David deze zuchten uitgesproken heeft?

Wat 's Menschen Ziele zy.

voor welke Hy zo een uitmuntenden Schat in de andere Waereldt heeft weggelegt? Indien wy dierhalven de Natuur van de Ziel regt begrypen willen / moeten wy onze gedachten van alle Lichamelyke dingen aftrekken. Een Lichaam heeft lengte / breette / hoogte / en diepte; Dit konnen wy van de Ziel niet zeggen; want zy heeft gantsch andere eigenschappen als een Lichaam. Dus moeten wy / wanneer 'er van Ziel gewag gemaakt wordt / niet denken / dat dezelve enen fynen Windt, een vlug Vuur, of ene zelfstandigheit van zeer kleine Deeltjes is, die haar hooft / handen en voeten zou hebben; Want dit alles zyn Lichamelyke bevattingen / die ons wel enige eigenschappen van de Ziel / maar geenzints haar Natuur uitdrukken. Wy moeten 't ook daar by niet laten berusten / wanneer 'er gevraagt wordt; wat is de Ziel? en dat men daar op antwoordt; Zy is een Geest. Want dan blyft de Vrage doch overig; wat een Geest is? Zegt men daar op; Dat het een Zelfstandigheit en een Wezen is / dat geen Lichaam heeft / zo zal men daar door evenwel de ware Natuur van de Ziel nog niet verstaan. 't Is niet genoeg / dat ik wete / dat de Ziel geen Lichaam is; maar ik moet ook weten wat zy is. Des Menschen Ziel is dan een Wezen / dat enkel in denken bestaat, dat met eindige volmaaktheden van Godt tot zyne ere geschapen / en met ons Lichaam verenigt is. Dat dit de regte Natuur der Ziele zy / konnen wy vaster en zekerder weten / dan dat wy Lichamelyke dingen met ogen zien. Want de ondervinding leert ons / dat wy in onze Kindtsheit vele vooroordelen ingezogen hebben / die wy by ryper Verstandt hebben moeten afleggen. Ons Gezicht en andere uiterlyke Zinnen / komen ons dikwils ene zaak gantsch anders voorstellen / dan zy waarlyk en in der daadt is; maar geheel anders is 't met de Ziel gelegen. Want schoon iemant loochenen wilde / dat hy geen denkent Wezen in zich hadt / zo moet hy nochtans / terwyl hy loochent / toestaan dat hy denkt / wyl dit ene wyze van denken is / en hy anders niet loochenen zou konnen. Gy kunt dit nog klaarder begrypen. Tegenwoordig / terwyl gy hier zit en my hoort / vindt gy immers iets in u / dat steets werkzaam is en denkt / verstaat en weet wat 'er gesproken wordt. Nog meer; Geeft eens acht op u zelven / wanneer gy u des Nachts te rust hebt gelegt. Uwe ogen vallen toe / de handen zakken vermoeit daar heen / met een woordt / het Lichaam rust. Gy ziet niets / gy hoort niets / en alles is gantsch stil; echter zult gy iets in u vinden dat denkt / en dat altyt als een onrust werkzaam is en nooit ophoudt. Ziet! dat is de Ziel, en die bestaat dus in gestadig denken. De Ziel heeft wonderbare krachten en eigenschappen; Zy heeft gene Vleugelen / en nochtans kan zy zich in een ogenblik opwaarts verheffen / en

de

zoetigheit des Hemels bedenken; Aanstonts kan zy weder neder-
warts varen / en de rampen der Helle bezeffen. Zy blyft by ons
lang wy leven / en echter kan zy by onze Vrienden op de aller-
gelegenste Plaatsen zyn. Wat onze ogen niet zien nog onze oren
en konnen / dat ziet en hoort zy. Zy vonnist wat goedt en
quadt / eerlyk en oneerlyk is. Zy heerscht als ene Koningin / en
iedt de Leden onzes Lichaams. Zy brengt zich te binnen wat
i eeuwigheit geweest is. Zy overpeinst en overleit voorledene
gen / die van den beginne der Waereldt af geschiedt zyn. Ook
zy ver voor uit op toekomende dingen / die tot aan 't einde der
ereldt / en daar na in alle eeuwigheit geschieden zullen. Met
woordt / zy betracht het Heel-Al / en begrypt de grote Werken
Nature als in een klein begrip. Zy heeft tot haar bestaan gene
aats nodig; en nochtans woont zy in ons Lichaam / als in ene
tte. Zy beweegt zich niet van Plaats tot Plaats; en echter
i zy tot boven de Sterren klimmen. Zy is in den beginne der
ereldt geschapen; en evenwel blyft zy langer dan de Waereldt /
leeft in alle eeuwigheit. Zy huisvest in een Lichaam / dat ver-
eit wordt / en ophoudt van arbeiden; maar nooit wordt zy zo
moeit / dat zy gantschelyk ophouden zou van denken. Zelfs /
nneer 't Lichaam slaapt / is zy nimmer in slaap / maar ene altyt
kende Wachteres. Daarom zingt men ook in 't bekende Avond-
dt;

Schoon myn' ogen zyn gesloten,
En vermoeit zyn ; in de rust
Wordt steets waakzaamheit genoten,
In de Ziel die naar u lust.

en Zwaardt kan haar doden. Geen Vuur kan haar ver- Matth. x. 28.
nden / geen willdt Gedierte kan haar verscheuren; en echter
urt zy / wanneer 't haar Lichaam qualyk gaat. Zy heeft Ver-
idt van Godt / van zyn geopenbaart Woordt / van de Natuur /
van den Mensch zelf. Zy wil en verkiest het geen haar Ver-
idt als nut voorstelt; en zy verwerpt wat zy schadelyk oordeelt.
bemint / zy haat / zy verheugt / zy bedroeft zich. Zy is barm-
tig / zy is medelydende / zy verwondert zich / zy vreest / zy
ypt / zy verlangt. En deze laatste Gemoedts-drift is 'er in de
l van onzen David, en werkt daar krachtig / gelyk wy nu om-
ndiger horen zullen.

ly dorst (of verlangt) naar Godt, ja naar den levendigen Godt; Het gezochte hoogste Goedt.
is / naar de Plaats alwaar men Godts Aangezicht aan-
uwt. Wanneer gy van Godt hoort spreken; zo zegt de rede u
/ wat gy daar door verstaan moet. Maar dan is dit begrip

eerst heilzaam/ wanneer de Openbaring daar by komt. Namelyk/ David spreekt van den genen/ die een hoogst volmaakt Wezen is/ 't welk alle volmaaktheden volstrekt in zich zelven/ op de volmaakste wyze bezit. In den Grondt-text vinden wy hier 't woordt Elohim, 't geen afspruit van 't Arabisch Stam-woordt Alaha, 't welk Eren betekent. Dus geeft de Koninklyke Profeet hier te verstaan/ dat hy verlangt naar dien Godt/ dien de Engelen loven/ dien alle vernuftige Schepselen pryzen/ en diens heerlyke eigenschappen zelfs de redeloze Dieren/ ja alle leveloze Schepselen verkondigen. En dewyl het woordt van den Grondt-text in 't meerder getal is gestelt/ toont het aan/ dat David verlangt naar den Drie-enigen Godt, Vader, Zoon en H. Geest, naar den Bondts-Godt, die hem lief hadt gehadt van voor de Grondtlegginge der Waereldt, die hem verlost hadt door en om de Borgtogt van zynen Zone/ en die hem geheiligt hadt door den H.-Geest. Hy verlangt naar den levendigen Godt. Dit is die Godt/ die van zich zelven
Deut. XXXII. 40. Hand. XIV. 15. zegt; Ik leve in eeuwigheit. Dit is de levendige Godt, tot wien de Afgodische Lystrensers vermaant wierden zich te bekeeren. David verlangde naar dezen Godt/ die niet alleen in zich zelven van eeuwigheit tot eeuwigheit leeft/ en zich verlustigt in zyne Goddelyke eigenschappen; maar ook zyn Leven buiten zich betoont/ door de oeffening zyner Barmhartigheit omtrent de Schepselen.

Het verschynen voor Godts aengezicht

De Psalmist verlangt om voor Godts Aangezicht te verschynen. Eigentlyk heeft Godt geen Aangezicht/ want Hy is een Geest; En niemant heeft Hem ooit gezien, zelfs Moses niet/ schoon hy de gelykenisse des Heren aanschouwde. Daarom verboodt hy ook zo scherp aan Israël/ dat zy Godt onder gene zichtbare gedaante zouden afbeelden. Maar David verstaat door deze wyze van spreken het verschynen in Godts Gemeente; gelyk uit den honderdsten Psalm te zien is / alwaar het verschynen voor Godts Aangezicht uitgelegt wordt te zyn; het ingaan tot zyne Voorhoven. Onder de Wet was de Godtsdienst aan ene zekere Plaats verbonden / en de Plaats waar Godt zynes Naams Gedachtenis stichtte, en zich op ene zonderlinge wyze bekent maakte/ was duidelyk aangewezen. David hadt diensvolgens reden om naar deze Plaats te verlangen/ en te zeggen; Wanneer zal ik ingaan? dat is; wanneer zult gy, Heer, my doch wederbrengen tot uwen Tabernakel? Wanneer zult gy uw vertoornt Aangezicht van my afwenden/ en my wederbrengen in
Ps. LXXXIV. 11. uwe Tente? Want ik kies liever aan den Dorpel in het Huis van mynen Godt te wezen, dan lange te wonen in de Tenten der Godtloosheit. Hy hadt reden om naar deze Plaats te verlangen/ alwaar hy zyne Ziele opwekken en zyn Gelove oeffenen konde; om dat het versmadelyk en verfoeilyk wierdt gehouden / een Anathema

en

en verbannen te zyn van Godts Volk/ van 't Landt en den Tabernakel/ daar de Heer Israël aan verbonden hadt. Maar nu was David, ten tyde dat hy voor Saul vluchten moest/ als een Afgezonderde/ en als of zyn Naam uit het Stam-boek der Kinderen Israëls was uitgedelgt. Doch dewyl deze Godtsdienst uit vele duistere en schaduwachtige Wetten bestont/ zag hy verder/ namelyk/ op die Plaats/ alwaar zyne Ziel eens in 't nader verschynen voor Godts Aangezicht zou leven; gelyk dan ook de vreugde des Hemels met diergelyke wyzen van spreken elders wordt uitgedrukt. 1 Cor. XIII. 12.

Aanmerkt nu ook / Geliefden / den aart en de wyze hoedanig David verlangt. Gelyk een Hert schreeuwt naar de Waterstromen, (zegt hy) alzo schreeuwt myn Ziele tot u, ô Godt. Zo vele woorden/ zo vele heerlyke uitdrukkingen van zyn ongemeen groot verlangen. Zyne Ziele dorst, dorstende schreeuwt zy; ja zy schreeuwt/ gelyk een Hert naar de Waterstromen. Een Hert wordt in Godts Woordt verscheide eigenschappen toegeschreven; als eerst/ dat het een gezwint Dier is/ 't welk andere in snellen loop overtreft. Ten anderen/ dat 't ook een onschuldig Dier is/ en nochtans overal vervolgt wordt. Doch David ziet hier inzonderheit op dit laatste. Want/ wanneer het van de Jagers vervolgt wordt/ is het zeer verhit en dorstig; of wel/ wanneer het volgens zyne gewoonte met de Slang heeft gestreden/ haar door de kracht van zynen adem uit haar Hol heeft doen te voorschyn komen/ en van haar Vergif/ schoon 't hem niet schaden kan/ verhit is; wordt het van enen groten dorst overvallen/ zyn Ingewandt valt te samen/ en zyn Gehemelte wordt droog/ zo dat hy schreeuwt. Dit Grondtwoordt komt nog maar eens in den gantschen Bybel voor/ namelyk by den Profeet Joël/ alwaar staat; Ook schreeuwt elk Beest des Velts tot u; en betekent een zuchtent en inwendig brommend geluit/ 't geen de Dieren horen laten/ wanneer zy van hitte of dorst geplaagt worden; wanneer zy in dorre Woestyne gints en wederlopen/ en gene zuivere Waterbron konnen vinden. Ziet dan hier uit/ den brandenden yver, en 't vurig verlangen van David, 't welk hy zeer gevoeglyk door deze gelykenis voorstelt. Want hy was tot nog toe gejaagt/ als ene vluchtige Hinde door de tiranny van Saul, die hem overal lagen lei. Ook was hy verhit in zyne dagelyksche Overtredingen/ die over zyn Hooft gingen. Hy was verwydert van de Voorhoven des Heren/ alwaar hy zich met denzelven door Offerhande en Gebeden zou konnen verzoenen. Dus van de reinigende Wateren des Tabernakels afgezondert/ vondt hy een Zielen-angst in zich. Zyn gemoedt verlangde met smerten naar Verzoening en nadere gemeenschap met zynen Godt/ naar 't gehoor zynes heiligen Woordts/ naar 't gebruik zyner dierbare Verbondts-tekenen/ en naar 't gezelschap der Vromen.

Een Hert zoekt de Waterstromen; een gelovig Kindt Godts de Wateren des Levens.

Joël I. 20.

TOE-

TOEPASSING.

Bestraffing der genen, die niet naer Godt verlangen.

O dat nu alle/ die zich onder de ware Kinderen Zions tellen/ zo een verlangen naar Godt betoonden! Maar vindt men niet zeer dikwils het tegendeel? Komt het zelfs velen niet vreemt voor/ dat men van een verlangen der Zielen spreekt, wyl hunne Zielen zodanig van 't slyk der Aardtschgezindtheit bezoedelt zyn/ dat zy zich niet opwaarts [illegible] verheffen? Het verstandt is benevelt met grote onwetenheit; De wil is verkeert in quade genegentheden; en alle gemoedts-bewegingen razen gelyk de ongestuime Baren der woeste Zee. Wil hunne Ziel zich eens verheffen/ en komt het Geweten te ontwaken/ zo weet men zyne gebreken met allerhande uitvluchten te bewimpelen/ en met Vygebladeren van gezochte verschoningen te bedekken. Men verlangt niet naar Godt/ maar alleen naar de Waereldt en hare zondige Ydelheden. De Ogen verlangen naar verbode Voorwerpen/ en zyn by menig als opene Vensters/ door welk allerlei verboden Lust tot in 't Hart klimmen. De Oren verlangen niet naar 't gehoor des Goddelyken Woordts/ nog naar Godtvruchtige Gesprekken; maar veel meer naar ydele Praat/ en redenen/ die Christenen niet betamen. De Handen verlangen niet/ om van 't goedt/ waar mede men gezegent is/ iets aan den Armen te geven/ of tot Godts ere aan te leggen. Met een woordt/ menig toont in zyn leven geenzints een verlangen naar Godt/ maar wel naar de Waereldt. Men is zo flauw in zyn Christendom/ dat men meent/ het al genoeg is/ wanneer men alle dagen slechts zyn gewone Morgen- en Avondtgebeden doet/ schoon men 't overige van den Dagh weinig aan Godt denkt. Men beeldt zich in/ dat men voldoet/ wanneer men nu en dan eens aan de Tafel des Heren komt/ schoon men anderzints op zyne oude zondenwegen voortgaat. O ydele Waereldts-kinderen! heeft dan de altytdenkende Ziel by u hare gedachten verloren/ dat gy niet verstaan kunt wat tot uw beste is? Is dan uw Verstandt zo geheel onverstandig geworden/ dat gy het onvergenoeglyke voor 't vergenoeglyke/ het quaadt voor 't allerbeste/ ja de Hel voor den Hemel kiest? Onvernuftige Dieren/ die zo veel zy konnen yverig verzorgen wat tot hun nut is/ beschamen alle redelyke Schepselen/ die gene zorg voor hunne Ziel dragen. Ach/ ik vreze! dat u allen/ die genen Dorst naar Godt hebt, eens enen anderen Dorst zal overkomen; Wanneer uwe zonden/ die gy/ gelyk een Hert de Slangen/ menigvuldig hebt ingeslokt/ u eens inwendig zullen beginnen te knagen/ door 't plagen van uw Geweten; of wanneer de helsche Jager u door zyne Jacht-honden/ de Doot en Verdoemenis/ ter

Slagt-

Slagtbank zal voeren. Gy alle/ die met David niet naar Godt dorst, nog naar de Goederen zynes Huizes verlangt, zo lang de Genadedeur nog open staat; gelooft het vry/ de aangebode genade/ die gy zo moedtwillig door uwe zonden versmaadt hebt/ zal eindelyk eens geheel uitzyn. Gy zult dan in de helsche vlammen met den ryken Man naar een droppeltje Water schreeuwen, maar het niet verkrygen. Luc. XVI.

Wat ons aangaat/ myne Geliefden/ laten wy ons dezer zonde niet deelachtig maken/ op dat wy ook niet deelachtig worden aan hunne straffe; maar laat ons liever het voorbeeldt van David volgen/ en met hem dezen verlangenden wensch doen; Gelyk een Hert schreeuwt na de Waterstromen, alzo schreeuwt myne Ziele tot u, ô Godt. Myne Ziele dorstet na Godt, na den levendigen Godt; wanneer zal ik ingaan, ende voor Godts Aangezichte verschynen? Want wy weten immers/ dat wy niet alleen een Lichaam/ maar ook ene Ziel te verzorgen hebben/ die nimmer sterft/ en die wy in een gerusten staat moeten trachten te brengen. Daarom moeten wy by ons zelven zeggen; Ben ik zo yverig om onderhoudt voor myn Lichaam te verzorgen; O dan wil ik myne Ziel ook van geen honger nog dorst laten versmachten! Want wanneer myn Lichaam door de Doot wordt aangetast, en in 't Graf gelegt om te verrotten, zo blyft myne Ziele nog over voor den Dagh des Oordeels, en voor een eindeloze Eeuwigheit. Zyn wy bezorgt om ons Lichaam met Kleederen te versieren; O hoe veel meerder zyn wy verplicht de schandelyke naaktheit onzer Ziele te bedekken/ en haar met den Mantel der Gerechtigheit en de Klederen des Heils te bekleden? 't Is niet iets gerings/ iets aardtsch/ iets verganklelyks/ maar iets hoogs/ iets hemelsch/ iets eeuwigs/ dat ons voorgedragen wordt/ namelyk Godt, ja den levendigen Godt, die alle schoonheden en lieflykheden der gantsche Waereldt onuitspreekelyk overtreft. Een zeker oudt Kerke-Leraar zeide; Godt is zo lieflyk en schoon, dat een Mensch, al zat hy in een gloeienden Oven, indien hy de schoonheit van Godt, en de heerlykheit des Hemels maar voor een ogenblik zag, de grootste Marteldommen voor de grootste vreugde zou rekenen. Hoe vertroostende was het voor Stefanus, toen hy onder 't stenigen riep; Ik zie de Hemelen geopent? Godt is zo lieflyk/ dat/ schoon wy Hem duizendt Jaren achter een zagen/ zulks ons maar een Uur zou gelyken. Hoe meer men Hem ziet/ hoe meer men Hem zien wil; Hoe meer men Hem bemint/ hoe meer men Hem beminnen wil; Hoe meer men Hem looft/ hoe meer men Hem loven wil. O myne Vrienden! Kon ik u slechts voor een ogenblik deze Heerlykheit in de Ziele doen smaken/ de gantsche Waereldt zou haast al haren glans by u verliezen. Gy zoudt alles/ wat men in dit Le-

Vermaning om hartelyk naar Godts genade en gemeenschap te verlangen.

ven kostelyk en prachtig heet / voor enkel stof achten. Deze voor-smaak der onuitsprekelyke Hemel-vreugde zou u al het vergankelyke doen versmaden / en krachtig doen zuchten ; „ Daar heen /
„ schadelyk Waereldtsch gewoel / dat my in 't genot van deze vreug-
„ de stoort! Daar heen / nietig stof en ydel Niet! Ik weet reets ene
„ betere plaats / ik weet reets betere goederen / die onvergelykelyk
„ heerlyker zyn. Ach! wanneer zal ik doch ingaan, en voor Godts
„ Aangezicht verschynen? Ach! wanneer zal die zoete Dagh ko-
„ men / op welken ik tot de volmaaktheit van deze vreugde zal over-
„ gaan? Ach! wanneer zal ik eens verzadigt worden? Wanneer zal
„ ik / ô Heer / uwe Heerlykheit aanschouwen, daar ik zo zeer naar
„ verlange? Ach! wanneer zal ik dronken worden van de ryke goe-
„ deren uwes Huizes, daar ik zo menigmaal naar zucht? Ach! wan-
„ neer zult gy my doch drenken uit de beeken uwer Wellusten, daar
„ ik zo hartelyk naar dorste? O dat doch het uur myner Ontbin-
„ dinge naderde! O dat de gantsche Waereldt in Vuur stont / en 't
„ begin myner zalige Eeuwigheit kwam! O dat ik Arendts Vler-
„ ken en Duiven Vleugelen hadt! Doch / wat zucht gy zo / vrome Zielen? Trouwens zou men niet zuchten / daar men in de Woestyne dezer Waereldt niet dan de bittere Wateren van Mara proeft? Daar men zich dikwils verhit / en nochtans gene verquikkende Ziele-wateren vindt? Daar 't Kampgevecht zwaar / en Godts Kinderen zo vele Vyanden hebben / die hen lagen leggen?

Plichten der genen, die met Godt gemeenschap willen hebben.

Doch laat ons niet alleen met Mondt en Hart dezen wensch onzen David naspreken / maar ook door onze werken betonen / dat wy waarlyk en oprecht naar Godt verlangen. Wy moeten tot deze heilzame Wateren des Levens lopen / niet langzaam kruipen als ene Slak. Wy moeten lopen als een Hert / dat is / wy moeten onze bekeering van de Waereldt tot Godt / niet van den enen dagh tot den anderen verschuiven. Daarom / heden terwyl gy de stemme des Heren hoort, zo verstokt doch uwe harten niet. Gelyk een Hert Slangen doodt / en daar na des te vuriger naar versche Waterstromen verlangt; zo moeten wy in ons de Slangen-nesten van begeerlykheit der Ogen, des Vleesches, en grootsheit des Levens uitroeien. Want dit zyn de gevaarlyke Nesten / uit welke vele duizendt Zonden-slangen voortkomen / die zich om de Vleugelen onzer Ziele winden. Wy moeten dorsten naar des Heren Voorhoven; en naar de ryke goederen zynes Huizes. Vraagt gy; waar is dan de Bron / daar wy den dorst onzer Ziel mede konnen losschen? Gy ziet die hier voor uwe Ogen. Hier zyn de Genade-wateren, gelyk de Samaritaansche Vrouw by de Fonteine hadt. Hier is de Bornput van Bethlehem, naar welker wateren David zo zeer verlangde. Hier is het Broodt des Levens. Hier is de Maaltydt / aan welke alle / die met een

waar

maar gelove eten / verzadigt worden van vreugde. Komt dan / ach komt dan / Geliefden; met een recht verlangen daar toe naderen; Opent den Mondt uwer Zielen met ene ware begeerte. Doch komt in nedrigheit; want indien men uit ene versche Fontein wil drinken / moet men immers bukken. Dus mede / willen wy tot heil uit deze Fonteine des Levens drinken / zo moeten wy 'er ook met een waarlyk nedrig Hart verschynen. Want Godt wederstaat den hovaardigen, maar den nedrigen geeft hy genade. Laat uwe Harten aan 't Aardtsche niet blyven hangen / zo dat gy denken zoudt / dat het genoeg was / wanneer men slechts aan Godts Tafel is geweest / en dat het daar na weder vry stont / op den nieuwen kerfstok aan te zondigen / en als voren het onrecht als water / en de zonde / gelyk een Hert de Slangen / in te zwelgen. Want gy weet immers / dat sulke gedachten de Hel en verdoemenis na zich slepen / en dat gy met een Godt te doen hebt / die zich geenzints laat bespotten. Komt dan met ene heilige Vrymoedigheit, en weest verzekert / dat deze Genade-Fontein u verzadigen kan / en dat gy daar door als door een Medicinaal water / van de krankheden uwer Ziele wordt genezen. Maar my dunkt / ik hoor het zuchten van ene vrome Ziel / die dus in zich zelve spreekt: „ Ach! zou ik ondankbare wel tot „ deze Fonteine durven naderen / daar ik van den tydt af / dat ik in „ de Doop-Fonteine gewasschen ben / my in 't Slyk der zonde heb „ gewentelt? Ik heb nog onlangs uit deze Fontein gedronken; „ maar de gelofte / die ik daar by gedaan heb / niet gehouden. „ En helaas! het vergif der zonde heeft op nieuw myne Ziel „ verhit! Doch wat treurt gy daar over? Weet gy niet / dat de Gezonden den Medicyn-meester niet van noden hebben? Weet gy niet / dat de Reinen het water niet behoeven? Deze Fontein ontspringt daarom / op dat gy de onreinigheit uwer nog aanklevende zwakheden daar mede zoudt afwasschen. Komt maar, zo gy vermoeit en met zonden beladen zyt; Jezus zal u door deze Verbondts-goederen verquikken. Vestigt ook te gelyk uwe aandacht op Golgotha; zet u in 't Gelove by 't Kruis neder / en aanschouwt daar in den Geest de Bloedt-Fonteinen / die uit de wonden van uwen Zaligmaker springen; Drinkt hier van met den Mondt uwer Ziele / wanneer gy met den Mondt uwes Lichaams uit den Dankbeker drinkt. Indien gy op die wyze tot deze Fonteine nadert / zal dit Levenswater u verdrolphen in den Godt uwes Heils / zo dat gy u op Hem zult konnen verlaten in alle rampen en tegenspoeden / die u in de Woestyne dezer Waereldt konnen overkomen. Gy zult u in alle droefheden met deze levendige Fonteine konnen troosten / en zeggen: De Here Here is myne sterkte; Hy zal myne Voeten maken als der Hinden, ende Hy zal my doen treden op myne hoogten. Hab.IV.12.

 Ach!

Ach! wanneer zal ik doch ingaan, en voor Godts Aangezicht verſchynen? Wat meent gy/ vrome Zielen! zult gy dan niet den dagh der Vreugde zien? O ſchone en heerlyke Dagh/ die van geen Avondt gevolgt wordt! Een Dagh/ in welken wy de gewenſchte woorden zullen horen; Gaat in tot de vreugde uwes Heren. Gaat in tot ene vreugde/ die verre van alle droefheit is; tot ene vreugde/ waar in alles zyn zal wat wy wenſchen. Ach! wanneer zal ik daar in gaan? Toen Petrus deze zoetigheit op Thabor ſmaakte/ riep hy uit; Heer! het is goedt dat wy hier zyn, laat ons hier Tabernakelen maken. David, ſchoon hy Koning was/ en overvloedt van tydelyke Goederen hadt/ verlangde nochtans vuriglyk naar deze vreugde. Moſes was van deze zoetigheit zodanig ingenomen/ dat hy de ſmaat van Chriſtus hoger achtte, dan alle Schatten van Egipte. Ach! wanneer zal ik daar in gaan? aan die Plaats/ waar wy met alle de heilige Aarts-vaderen, Koningen, Profeten, Apoſtelen en dierbare Martelaren, voor Godts Aangezicht zullen verſchynen/ en Jeſus in 't Vleeſch zullen aanſchouwen? waar wy drinken zullen uit de zuivere Riviere van 't water des Levens, 't geen uit den Throon Godts en des Lams voortkomt? waar wy verzadigt zullen worden met zyn Beeldt, wanneer wy zullen ontwaken? Ach! wanneer zal ik daar in gaan? Kom doch/ ô Jeſus! kom haaſtelyk, myn Liefſte! gelyk een Hert op de Bergen der Speceryen. De Geeſt en de Bruidt zeggen Kom! en wie het hoort, zegge, Kom haaſtelyk! Ja kom, Here Jeſus. Amen.

G E B E D T.

O El-ſchadai, algenoegzame Godt! Fonteine des Levens, en onuitputtelyke Oceaan van alle Volmaaktheden! Wy beklagen onze dwaasheden, dat wy van U en Uwe heilige Geboden veelvuldig zyn afgeweken. Gy hebt ons van der Jeugt af geſpyſt en gedrenkt met *de ryke Goederen Uwes Huizes*; Maar wy zyn dikwils moedtwillig van U afgegaan, en hebben ene vreemde Ruſt voor onze Ziele gezocht. Wy zyn bezoedelt van den Modder der Waereldtſche Ydelheden, die ons als laſtige Strikken hier beneden binden, en van 't geen daar boven is afhouden. Ach, hadden wy Duiven-vleugelen, dat wy ons in der hoogte konden begeven! Hadden wy Arendts-vlerken, dat wy komen konden waar Uwe heerlykheit doorluchtig te zien is, en *aan de Plaatſe daar Uwe Ere woont!* Daarom, ach Godt! kom doch door Uwe Almagt onze onmagt te hulp; Ontbindt ons doch in genade van 't laſtig Pak dat ons van U afhoudt. Beſtier en regeer onzen Geeſt, en onderſteun denzelven door Uwe genadige handt, ten einde wy in geeſtelyke verheffing onzer Zielen tot U mogen naderen.

O Je-

O Jesus! Gy die gezegt hebt; *Komt herwaarts tot my*, *alle die vermoeit en belast zyt*; *gy zult ruste vinden voor uwe Zielen*. Spreek doch tot onze Harten; Ik ben uwe Hulpe, uwe Trooft, uwe Vrede en Vreugde. *O Godt H. Geest! heilig onze Ziel heel en al*; want Gy hebt dat edele Wezen in ons voor den Hemel geschapen. Gy hebt het zelve met een Lichaam verenigt: Doch wy beklagen, helaas! dat dit Lichaam des Doodts, 't geen wy met ons hier op Aarden dragen, onze Ziel zo menigmaal ten val brengt. Wy bidden U, *verlicht ons Verstandt*, *op dat wy de wonderen Uwer Wet mogen aanschouwen*. *Heilig onzen Wil*, en *regeer alle onze Hartstochten*, op dat wy 't quade haten en 't goede beminnen, en naar dat gene verlangen, wat ons eeuwig vergenoegen kan. Laat onze begeertens niet meer naar de Waereldt uitgaan; want *wat zou 't ons konnen baten zo wy de gantsche Waereldt wonnen*, *indien wy schade aan onze Zielen zouden moeten lyden*? Maar laat zy zich *naar U, O Godt*, *uitstrekken*; *naar U den levendigen Godt*, die onze Zielen hier tydelyk, en namaals eeuwig kan verblyden. Laat deze heilige Maaltydt ons gedyen tot sterking onzes Geloofs, tot betering onzes Levens, en tot ene vurige Liefde onder ons allen. Amen.

Onze Vader, enz.

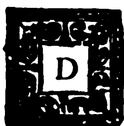

DE OPRECHTE NATHANAËL.

Na het Gebruik des H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Davids Bede dat Godt hem doorgronden wil. Ps. CXXXIX. 23.

Oorgrondt my, ô Godt! ende kendt myn Harte; beproeft my, ende kendt myne gedachten. Dit zyn zeer nadrukkelyke woorden van David. Die Man naar Godts Harte hadt ook zyn deel van Kruis en Droefheden in deze Waereldt/ gelyk alle vrome Kinderen Godts hebben. Hier tegen wapende hy zich met geduldt/ en beriep zich op de oprechtheit zynes Harten. Hy lei het zelve voor Godt open/ en was 'er mede te vrede/ dat de Hartenkenner alle zyne gedachten wist/ en bevondt/ dat alle zyne daden de Ere Godts en de welstant der Zielen/ over welke de Heer hem gestelt hadt/ in het oog hadden. Deze zelve woorden moeten alle vrome Kinderen Godts zich ook te nutte maken/ en hun leven en wandel zodanig aanstellen/ dat zy mede zeggen konnen; Doorgrondt my, ô Godt! ende kendt myn Harte; beproeft my, ende kendt myne gedachten. Zo lang Godts Heiligen in dit Tranendal sukkelen en omzwerven/ moeten zy door veel kruis en droefheden/ door allerhande rampen en toevallen doordringen. In dit alles is de oprechtheit van hun Hart hun beste troost/ wanneer zy zich beyveren een onergerlyke Conscientie voor Godt en de Menschen te hebben.

Onze Vader, enz.

TEXT.

TEXT. JOH. I. VS. 48.

Jesus zag Nathanaël tot hem komen, ende zeide van hem: Ziet! waarlyk een Israëliet, in welken geen bedrog en is.

TWEDE INLEIDING.

Zeer opmerkelyk zyn de woorden, die onze Zaligmaker tot zyne Discipelen sprak, toen Hy hen onder andere vermaningen ook deze leerd; Zyt voorzichtig gelyk de Slangen, ende oprecht gelyk de Duiven. Onder alle andere Dieren des Velts heeft de Slang den naam dat zy listig is. Daarom gebruikte de Satan de Slang, als een werktuig, om onze eerste Ouderen in den staat der Oprechtheit aan te vallen. Een Slang stopt hare Oren voor de stemme des Belézers. Dus moet een Christen ook zyne Oren stoppen voor alle liefkozende aanlokkingen des Satans, der Wereldt, en van zyn eigen Vleesch, op dat het gewoel dezes levens de zoete aanspraak van Godts Geest in hem niet verdorve. Ene Slang kruipt op zekere tyden door nauwe scheuren of openingen, legt door dit middel haar oude Huit af, en verjongt zich. Zo moet ook een Christen door dagelyksche Bekeering den ouden Mensch afleggen, en den nieuwen Mensch aandoen. Slangen voorzichtigheit is voor Godts Heiligen zeer nodig; want zy hebben met Belial, een lozen Vyandt, te doen, die duizendt listen en lagen weet te bedenken, om des Menschen Ziel in gevaar te brengen en in 't verderf te storten. De Waereldt ontbreekt het ook niet aan loosheden en vonden, om 't Ryk des Satans te vermeerderen, en 't Koninkryke Godts afbreuk te doen. Om die reden is de voorzichtigheit der Rechtvaardigen ene heerlyke gave Godts, en die voornoemde listen worden niet beter dan door ene geheiligde Tegenlist overwonnen. Maar, behalven dit, moeten Godts Kinderen ook oprecht zyn gelyk de Duiven. Ene Duif wacht zich voor Roofvogels, en verbergt zich in de Steenrotzen; Dus moet een Christen insgelyks voorzichtig leren zyn, en zich door een waar geloove in de wonden van Jesus verbergen. Ene Duif is een rein Dier, dat door rook en onzuiverheit verdreven wordt. Zo moet ook een Christen zich enen vromen, rechtvaardigen en heiligen wandel bevlytigen. Ene Duif is een vredelievent Dier, dat weinig Gal heeft; Dus moeten Christenen mede zachtmoedig, vredelievent en oprecht zyn, gelyk een Nathanaël, die den lof hadt dat hy een oprecht Israëliet was, daar geen bedrog in was. Dit is de deugdt,

Christenen moeten de voorzichtigheit der Slangen, en oprechtheit der Duiven hebben.
Matth. X. 16.
Gen. III. 1.
Ps. LVIII. 6.
Eph. IV. 22.

deugdt/ die Kinderen Godts beter verciert/ dan de kostelykste Diamant ene Koninklyke Kroon. Laat ons dierhalven betrachten: De oprechtheit van Godts Kinderen voor Godt en Menschen.

„ O Heer help! O Heer! laat alles wel gelukken. Amen.

VERKLARING.

Samenhang van den Text.

Julius Drusus, een Raadtsheer te Rome/ was zo vroom in zynen wandel/ dat hy wenschte/ dat zyn Huis zo doorluchtig mogt zyn, dat alle Menschen zien konden hoe hy leefde. Een ander wenschte/ dat op zyn Borst een Venster van Kristal ware, op dat een ieder zyn oprecht Hart zou konnen zien. Dusdanig een Man was Nathanaël, daar Christus van spreekt. Philippus was tot het Apostel-Ampt beroepen/ toen hy Nathanaël, die onder enen Vygeboom was, met vreugde toeriep; Wy hebben dien gevonden, van welken Moses in de Wet geschreven heeft ende de Profeten. Wel is waar/ dat de vrome Nathanaël enigszints verwondert was geweest/ hoe uit Nazareth iet goedts kon komen. Doch het geloove overwon hem/ zo dat hy heen ging om Jesus te zien/ die hem zo dra niet vernomen hadt/ of Hy zeide van hem; Ziet, waarlyk een Israëliet, in welken geen bedrog en is.

Wie Nathanaël geweest is.

Hier hebben wy in acht te nemen; (1) Wie die Nathanaël geweest is? En (2) wat Christus van hem getuigt. Nathanaël is eigentlyk te zeggen een geschenk Godts, en was de toenaam/ dien deze Man hadt. Doch alzo deze Naam anderszints niet voorkoomt onder de Namen der Apostelen/ en deze Nathanaël echter mede onder 't getal der Apostelen is genomen/ zyn de meningen der meeste Uitleggeren/ dat het Bartholomeus is geweest. Wy stellen vast/ dat deze door Philippus bekeert is geworden; want indien wy de andere Euangelisten hier tegen vergelyken/ vinden wy/ dat by Philippus altyt Bartholomeus genoemt wordt; Alzo Christus een broederlyken omgang onder de Apostelen hadt ingevoert/ wordt hy duidelyk onder dezelve geteld. Ook hadden vele van de Apostelen twe Namen; want Petrus, by voorbeeldt/ heette ook Simon, Thomas was genaamt Didymus; dus mede heet Bartholomeus hier Nathanaël. Op dezen wyst de Zaligmaker als met den Vinger/ zeggende/ Ziet! Dit is een woordt van verwondering/ gelyk uit de volgende Plaats blykt; Ziet! hoe grote liefde ons de Vader gegeven heeft, dat wy Kinderen Godts genaamt zouden worden. Ook is 't een woordt van opwekking tot navolginge; want dus zeit men; Ziet daar een Man, die zonder valscheit is; Volgt hem in oprechtheit na.

Matth. X. Marc. III. Luc. VI.

Joh. XXI. 2.

1 Joh. III. 1.

Voort

oort nu de Lofreden/ die Nathanaël gegeven wordt. De Za- Zyn lof
ialker noemt hem/ een Ifraëliet, in welken geen bedrog en is. van oprechtheit.
Joden waren Israëliten; Doch de meeste slechts uit- en niet Rom. II.
endig/ als wel de besnydenis des Vleesches, maar niet des Har- 28, 29.
hebbende. De ryke Man noemde Abraham zynen Vader, en Luc. XVI.
echter een Kindt des Verderfs. Dusdanig een was Nathanaël
; maar waarlyk een Ifraëliet, dat is/ zo een/ die niet alleen
Zoon van Abraham naar den Vleesche, maar ook naar den Geest
Hy wordt oprecht genoemt; wyl Jesus de Hartenkenner zag/
eze Nathanaël ook op 't Koninkryke Godts met verlangen wacht-
den Messias zocht/ en alle Plichten trachtte te volbrengen/ die
it van hem eischte; dat hy zich bevlytigde zynen Godt heime-
en in 't openbaar in oprechtheit te dienen/ en zyn best deed/ om
: in Godts Ogen te zyn/ dan hy voor de Ogen der Menschen
en. In den burgerlyken omgang wierdt hy ook voor een op-
t Man gehouden; voor een Man/ die zo sprak gelyk hy dacht/
wien Mondt en Hart overeenkwamen; die niet bedrieglyk nog
listig met zynen Naasten omging; maar gelyk hy het wel meen-
den zelven ook zo met raadt en daadt naar zyn vermogen by-
t. De Joden noemen een valsch Mensch/ isch belef valef, een
t en een Hart, of van twe Harten; maar een oprechten/ een
ı van een Hart, die zo spreekt gelyk hy denkt. Wel is waar/
alle Kinderen der Menschen met een Hart beladen zyn/ dat van
re archlistig is, en zeer dikwils loopt 'er de Waereldt en eige
e onder; Maar evenwel doen de vromen n'ets uit valsheit/ na-
aal zy Godt vrezen/ en uit dien hoofde zich bevlytigen enen
nen wandel te leiden. De Heilant noemt Nathanaël niet een
:liet daar gene zonde in is; want dit kan alleen van hem zelven
gt worden/ dat hy gene zonde gedaan heeft, en dat 'er geen bedrog 1 Pet. II. 22.
nen Mondt is gevonden. Hy was heilig, onnozel, en onbevlekt.
was gelyk een zuiver glas water/ dat altydt schoon blyft/ hoe
ik geschudt wordt. Maar de zondige Mensch is als een glas
troubel Water/ dat zich somwyle wel zet; doch wanneer 't be-
en wordt/ toont zich het onreine dat 'er in is. Nathanaël was
lyk een Zondaar gelyk andere; dit bleek by zyn ongeloof/ toen
zide: Kan uit Nazareth iets goedt komen? Ja/ hy twyffelde
de Alwetenheit van Jesus/ toen hy Hem vroeg; Van waar
gy my? Van geen bedrog te zyn, is te zeggen/ Godt oprecht
te hebben, en niets uit geveinstheit, of met een valsch Hart te
ı; maar alle zyne gedachten, woorden en werken zodanig aan
ggen/ dat Godt daar door verheerlykt, de welstant der Ziele
orgt, en 't beste van den Even-mensch zo naar Lichaam als Ziele
rdert wordt. 't Is te zeggen/ in 't geheim en in 't openbaar,

even oprechtelyk den Heere te dienen; het quaadt zo wel in de afwezentheit als tegenwoordigheit van eerlyke Lieden te myden; den overaltegenwoordigen Godt, die 't Hart ziet, gestadig voor Ogen te houden, en zich in alle delen te bevlytigen, een onergerlyke Conscientie voor Godt en den Menschen te hebben.

TOEPASSING.

Bestraffing der valschen.

Is nu de oprechtheit des Harten ene zo beminde deugt in de ogen van Godt; van waar 't te wenschen, dat alle, die zich Christenen noemen, ook ware Nathanaëls waren. Maar ach! hoe vele Menschen zyn 'er in de Waereldt, die gene Nathanaëls Harten hebben, maar met Judas den Here kussen en verraden, met Joab hem omhelzen, en doch vermoorden! Die in 't Pausdom betonen zich niet als oprechte Nathanaëls, door dien zy den verfoeilyken Grondt-regel vast stellen; Hæreticis non est servanda Fides; Men moet den Ketters geen Geloof houden. Om die reden maakten zy 'er ook geen Geweten van, het vry-geleide, 't geen de Keizer aan Joannes Hus gegeven hadt, tegen 't Recht van alle Volken te breken. De Jesuiten hebben deze Konst van bedrog uitgevonden, en zeggen; dat een Mensch met een goedt Geweten de Waarheit mag achterhouden, en met duistere en dubbelzinnige woorden de Menschen misleiden. De Mennoniten, hoe oprecht zy anders ook zyn willen, hebben echter zulke fyne streken, dat zy by Ja en Neen dingen voorgeven, die zy doch anders in 't Hart denken. De zonde van Geveinstheit is thans zo gemeen by 't hedendaagsche Christendom, dat zy nauwlyks meer voor zonde gerekent wordt? Ach, hoe weinige oprechte Nathanaëls vindt men tegenwoordig, daar Geveinstheit, Valsheit en Bedrog de overhant hebben genomen! daar men vriendelyk voor de ogen, en valsch achter den rug is; daar men beleefde woorden geeft, en een dubbel Hart draagt. Dit is de hedendaagsche Waereldts-loop, die gantsch in 't boze ligt. Ja de Waereldt weet menigmaal onder den schyn van Staatkundige Beleefdheit en Plicht-plegingen, de allersnoodste Tukken zo te verbergen, dat oprechte Harten wel merken op hunne woorden zouden bouwen, daar die doch als Dryf-zandt zyn, dat genen grondt heeft. 't Gaat volgens het gemene spreekwoordt;

Judas Kussen geeft men nouw,
Goede woorden valsche Trouw.
Lach my toe en byt my vast,
Is dat haast op ieder past.

dusdanige valsheit en archlistigheit mag zo oudt en gemeen zyn/
zy wil; zy is doch zondig, schandelyk, schadelyk en strafwaar-
Zy is zondig; want deze sesse haat de Here, ja zeven zyn
Ziele een grouwel; Hoge Ogen, ene valsche Tonge, ende Prov. VI. 16 19.
len die onschuldig Bloedt vergieten. Een Harte dat ondeugdtza-
gedachten smeedt; Voeten die haar haasten om tot quaadt te lo-
Een valsch Getuige die Leugenen blaast, ende die tusschen Broe-
i krakkelen in werpt. De Valsheit is ook schandelyk, want
mt van den Duivel/ die de Meester van alle bedrog is. Om
eden worden valsche Menschen Kinderen des Satans genoemt. Joh. VIII.
is strafwaardig; want Micha roept 'er het Wee over uit/ en
Wee dien, die ongerechtigheit bedenken, ende quaadt werken M ch. II. 1.
re Legeren! Insgelyks is de Valsheit schadelyk; Want niets
t zo fyn gesponnen, of 't komt eind'lyk aan de Zonne. Niets
t zo heimelyk gesproken/ of 't komt op 't laatst doch aan 't
t; en dan staat archlistigheit en valsheit haren eigen Weert
i kent een vroom/ eerlyk en oprecht Mensch aan de woorden/
iet het Hart overeenkomen. Zo een wordt van ieder bemint/
waarde gehouden. Maar waar Valsheit in des Menschen
woont/ 't mag een tydt lang doorgaan/ doch 't zal van geen
n duur zyn zonder ontdekt te worden.
aarom/ gy Heilige Godts/ schuwt de gevaarlyke ondeugdt Waar-schouwing voor valsheit.
valsheit/ als waar in Godt en Menschen een mishagen heb-
Want valsche Harten zyn voor den Here een grouwel, en be-
n al 't goede/ dat een Mensch anderzints ook doen mag. Bid-
te Kerk gaan/ het Avondmaal genieten/ en Godts Woordt
i/ kan onmogelyk aangenaam voor den Allerhoogsten zyn/
n 't niet uit een vroom en oprecht Hart voortkomt; want de
heeft een gruwel aan den Man des bedrogs.
aagt gy; Maar aan zullen wy doch weten/ of wy ware Natha- De Kentekens der oprechten.
Harten hebben? Zo neemt de navolgende Kentekenen in acht;
Een valsch Hart zal Godt niet dienen uit Liefde tot de Deugdt;
uit vreze voor de straffe; niet uit aanmerking van Godts beminn-
en pryswaardige eigenschappen/ maar/ of uit gewoonte/
schyn voor de Menschen/ op dat men evenwel in de Waereldt
voor een eerlyk Man zou konnen doorgaan. Op deze wyze
en de Joden Christus na/ zo lang hy hen Broodt gaf/ want
was het Hosanna! Maar toen Hy naar Golgotha ging/ was
Kruist hem; Kruist hem! (2) Een valsch Hart zal niet alleen
een lust tot deugdt en Godtvreze hebben/ maar ook anderen
van zoeken af te houden/ 't zy door quade Voorbeelden/ of
opgeschikte Redenen. Dusdanig een was Elymas de Tove- Hand. XIII. 8.
toen hy Sergius den Landtvoogt/ van 't Gelove trachtte af te
keren,

keren, en zyne Bekeering zocht te verhinderen. Daarom sprak
vs. 10. Paulus hem met deze harde bestraffing aan; O gy Kindt des Duivels! vol van alle bedrog ende archlistigheit, Vyandt van alle Gerechtigheit! zult gy niet ophouden te verkeeren de rechte Wegen des Heren? (3) Een valsch Hart zal Godt dienen / om zyn Gewete maar te stillen, en om door enige Plichten des Christendoms andere grove zonden en ondeugden te bedekken. De Waereldt vindt lichtelyk Mantels en Dekmissen / om 't quaadt te verbergen / en een schonen
1 Kon. glimp te geven. Dus liet Jesabel een Vasten uitroepen, om des te
XXI. 9. beter Naboths Wynberg hem te konnen ontnemen. (4) Een valsch Hart zal andere Menschen door den omgang eer godtloos dan vroom maken. De verkering met oprechte en Godt-overgegevene Harten zal iemant tot Godtzaligheit opwekken; en men laat dan geen uur voorby gaan / of men hoort iets / daar 't Hart door gesticht wordt. In tegendeel maakt de verkering met Godtlozen / dat het Geweten bezoedelt wordt / en tedere gemoederen reden genoeg vinden / om Godt de bedreven zonden af te bidden. (5) Een valsch Hart zal zyne Godtsvrugt schikken naar den tydt, de gelegenheit en 't gezelschap der Menschen. By Vromen zal hy vroom, by verkeerden verkeert zyn. Valsche Menschen zullen in tegenwoordigheit van oprechte ook nu en dan wel een woordt van Godt en Geestelyke dingen mede spreken; maar komen zy in gezelschap van Godtlozen / straks hangen zy de Huik naar den windt / en doen mede zo als de Waereldt doet. Zy zullen altydt meer vrees voor de Menschen hebben, als voor Godt, en de Waereldt trachten te behagen / om haren haat en spot te ontgaan. Zy zullen om voordeel en tydelyk belang Godt aan ene zyde zetten / en ten gevalle van Menschen zondigen. Een Hart dat zo gestelt is; zal zich veeltydts in omstandigheden / die weinig om 't lyf hebben / zeer zorgvuldig betonen; maar in Plichten van 't Christendom / daar veel aan gelegen is / zal het traag en nalatig zyn. Op deze wyze deed Saul, die het bloedt-vergieten der Dieren verboodt / en geen werk maakte om Menschen-bloedt te vergieten. Zo deden ook de Joden; want die wilden geen Bloedt-geldt in den Tempel hebben / en ontzagen nochtans niet den onschuldigen Jesus te veroordelen. Zo doen insgelyks die in 't Pausdom, welke hun Lichaam kastyden / en op zekere tyden vasten; maar voor 't overige in alle wellust en dertelheit leven.

Vermaning tot oprechtheit. Wel aan dan / gy Heilige Godts! Laat de zonde van Valsheit nimmer in uwe Harten plaats hebben / maar bevlytigt u in alle oprechtheit voor Godt en Menschen te wandelen. Denkt aan
Zach. des Heren bevel; Spreekt de waarheit een iegelyk met zynen Naa-
VIII. 16, 17. sten; oordeelt de waarheit, ende een oordeel des Vredes in uwe

Poor-

Poorten. Ende en denkt niet d'een des anderen quaadt in u lieder Harte. Denkt aan zyne Alwetenheit. Voor Menschen zyne woorden op te schikken / en hen naar den mondt te spreken / gelukt somtyts wel in foro soli; maar zal geenzints konnen bestaan in foro poli. Godt ziet het Hart aan / en vervloekt alle valsheit. Denkt aan de Voorbeelden der Heiligen. David beriep zich op zyn oprecht
Hart / toen hy zeide; Laat oprechtigheit en Vromigheit my behoe- Ps. XXV.
den, want ik verwachte u. Van den geduldigen Job gaf de Heer 21.
het getuigenis / dat hy oprecht, vroom, Godtvrezende, en wyken- Job. I. 1.
de van 't quade was. Van Christus moesten de Joden zelfs zeggen; Meester, wy weten, dat gy waarachtig zyt; of / eigentlyk; Gy zyt waarachtig, en leert den Weg Godts recht. By hem goldt geen aanzien van Persoon, maar hy ging recht door Zee / en sprak de waarheit van Harten. Oprechtheit is een Deugdt / die Godt en Menschen behaagt. Op een oprecht Hart kan elk zich verlaten; Oprechte zyn in omgang by alle Vromen bemint; men kan staat maken op hunne woorden; Ja elk bemint en acht hen. In tegendeel zullen valsche Lieden van geen Mensch vertrouwt worden; men zal altyt denken / gelyk gy met anderen gedaan hebt / zult gy met my ook doen. O hoe fraai luidt het / wanneer iemant den Lof heeft / gelyk Nathanaël; Ziet! waarlyk een Israëliet, in welken geen bedrog en is. Zelfs ook na de doot blyft de gedachtenis der oprechten nog in zegeninge; want dan wordt van hen gezegt; Hy was een oprecht eerlyk Man, daar geen valsheit nog bedrog by was.

Wilt gy nu weten / waar deze oprechtheit in bestaat; zo neemt Plichten
de navolgende Plichten in acht; (1) Men moet waarlyk oprecht in der op-
zyn Hart zyn. Men moet van 't Hart beginnen / en het zelve rei- rechten.
nigen van alle valsheit en geveinstheit. Het moet daar toe gewent worden / dat het met den Mondt overeenkomt. Wel is waar / dat het meer naar eenvoudigheit als oprechtheit zou gelyken / wanneer een Mensch alles zeggen zou wat hy in zyn Harte dacht; Doch daarom moet hy echter niets zeggen / wat met het Hart niet overeenkomt. Toen David ene rykelyke gift voor 't Huis des Heeren
hadt gedaan / sprak hy; Ik weet, myn Godt, dat gy het Harte 1 Chron.
proeft, ende dat gy een welgevallen hebt aan oprechtigheden. Ik XXIX. 17.
hebbe in oprechtigheit mynes Harten alle deze dingen vrywillig gegeven. (2) Een Christen moet oprecht wezen in zyne woorden. Indien men een gebrek in een ander ziet / moet men geen quaadt achter zynen rug spreken / maar hem de waarheit in zyne tegen-
woordigheit zeggen / gelyk Paulus aan Petrus te Antiochie deed, Gal. II. 11.
toen hy hem voorhieldt / dat hy qualik gedaan hadt / met de Hei- 12.
denen gehuichelt te hebben. Een Christen moet nooit in de af-

 we-

wezenheit van zynen Even-mensch zeggen/ dat hy niet in deszelfs
byzyn zou durven uiten. Hy moet nooit zynes Naastens woorden
verdraaien/ nog op 't ergst uitleggen/ maar alles ten besten duiden/
gelyk Jonathan van David deed voor zynen Vader Saul. (3) Een
Christen moet ook oprecht wezen in zyne werken. Een Koopman
moet in zyken Handel niemant benadelen; Een Ambachts-man
van gelyke niet in zynen arbeidt. Een Leraar moet in de Plichten
van zyn beroep geen aanzien van Personen hebben/ maar aanhouden
met leren/ bestraffen en vermanen/ in allerhande tyden en ge-
Jer. XVII. 16. legentheden/ zo dat hy met Jeremias zeggen kan; Heer! wat uit
myne Lippen is gegaan, is voor uw Aangezichte geweest. Eene
Overigheit moet Recht en Gerechtigheit handthaven/ en het quade
niet billyken/ gelyk Joseph van Arimathea, die deugdtzame Raadts-
Heer te Jerusalem/ welke het boos Vonnis over Jesus geenzints
goedkeurde. Doch indien wy de Deugdt van oprechtheit te beter in
allen delen betrachten willen/ moeten wy oprecht zyn zo wel voor
Godt als voor onze Naasten. Voor Godt zyn wy oprecht/ wan-
neer wy Gewete maken/ niet alleen van grote, maar ook van
kleine zonden. Een klein Zandtje smert zo wel in 't oog als een
splinter. Een oprechte Nathanaël heeft 'er gevoel over/ wanneer
hy zynen Godt zelfs ook maar het allerminste beledigt heeft; Zyn
Gemoedt is bezwaart zo wel over heimelyke als openbare zonden.
Hy mydt alle gelegentheden van zondigen; want quade samenspre-
kingen bederven goede zeden. Voorts moeten wy goedt doen/ niet
uit vreze voor straffe, maar uit Liefde voor Godt. De Godtlozen
myden somtyts de zonden uit vreze voor de Hel; maar een oprecht
Hart wacht zich van dezelve/ om den goeden Godt niet te vertoor-
nen. Eindelyk/ een Christen moet zich in alle zyne Gedachten/
Woorden en Werken ook zo gedragen/ dat hy zich beroepen kan
op 't getuigenis van een goedt Gewete. Dus deed Hiskia/ toen
hy zeide; Och Here! gedenk doch, dat ik voor uw Aangezichte in
2 Kon. XX. 3. waarheit, ende met een volkomen Harte gewandelt, ende dat goedt
in uwe ogen is, gedaan hebbe. Zo moet een Christen ook leven/
op dat hy zeggen kan; „ Gy myn Godt kent myn Hart/ en weet
„ dat ik u lief hebbe. Ach dat ik uwe Rechten doch met allen
„ ernst houden konde? Ach/ dat ik alles/ wat van zonde nog
„ overgebleven is/ gantschelyk uit myn Hart kon rooien/ en zo
„ kon leven/ dat ik u zo volmaaktelyk loofde en beminde als de
„ Engelen in den Hemel! Al zyn wy zwakke Menschen/ in wel-
„ ke nog vele zonde woont; zo weet gy nochtans/ ô Heer/ dat
„ wy de zonde wederstaan. Wy zouden gaarn vromer en Godts-
„ zaliger zyn; maar ach! de Geest is wel gewillig doch 't Vleesch
„ is zwak. Laat onze oprechte Harten u doch wel behagen/ Abba

„ lieve

lyke Vader! Ziet! indien wy ons bevlytigen zo een oprecht rt te hebben/ dan konnen wy ons verzekert houden/ dat wy genadigen Godt in den Hemel hebben/ die ons midden in de ken der boze en bedorve Waereldt zo zal weten te beschermen/ niets bequaam zal zyn ons van zyne Liefde te konnen scheiden/ dat wy onstraffelyk zullen konnen wandelen/ tot dat wy onze len als een Buit daar van weg dragen, en aan de Plaatse onzer wige Ruste ons met alle ware Nathanaëls en vrome Christenen/ ons en eeuwiglyk in Godt verblyden zullen. Amen.

GEBEDT.

Godt! Gy die een Harten-kenner zyt, en een grouwel hebt aan s wat valsheit, zonde en onrecht is. Wy hebben uit Uw H. oordt verstaan, dat Gy oprechte Harten hebben wilt, die U *in est en waarheit dienen*. Wy weten wel, dat het Menschlyk Hart *blistig en bedrieglyk* is, dat allerlei vonden zoekt, om zyne zone neigingen te bedekken. Maar wy weten ook, dat het in Uwe gt staat, om uit te rooien alles wat zondig is, en ons zulke Har- te geven, die in Uwe Wegen wandelen. Daarom bewaar ons ch, ô Godt! dat wy ons nimmer met de boze en bedorve Waeldt gelyk stellen, of ten gevalle van enig Mensch zondigen. Laat s nooit de schandelyke Zonde-naaktheit met de Vyge-bladeren van schoninge bedekken; wy mogten anders in uwen toorn en onge- le vervallen. Geef ons, ô Heer, reine en oprechte Harten, en leindt in ons het goede werk, dat gy begonnen hebt. Gy zyt mers een Godt, *die in 't verborgen ziet*, en aller Menschen Harten nt. Gy weet ook, dat onze Harten oprecht zyn. Al konnen wy zo ver niet brengen, als wy wel gaarn wilden; ach! neem noch- s den wil voor de daadt, en laat Uwe volmaaktheit, ô Jesus! s gebrek en onze onvolmaaktheit vergoeden. Laat onze Harten ok iets quaadts denken van onze Naasten. Laat Mondt en Hart ets overeenkomen, en alle onze daden rein zyn, als van oprechte athanaëls, die U, den Here, vrezen. Want het zal altoos waarach- blyven, wat Uwe Mondt gesproken heeft, dat *Gy Israël goet zyt, genen, die rein van Harten zyn*. Amen.

Onze Vader, enz.

DE WARE BEPROEVING.

Voor het Gebruik des H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Alle onheil komt van Adams Val.

O gelukkig als onze eerste Ouders waren voor den beklaaglyken Zonden-val / zo ongelukkig maakten zy zich in tegendeel door het eten van den Boom der kennisse des goedts en des quaats. Want zy verloren het heerlyk Even-beeldt Godts; Zy wierden verstoten van Godts Aangezichte / en dorsten niet in de tegenwoordigheit van hem komen / die voor heen hun Leven en vergenoeging / hun Vriendt en Vader was. De Engelen wierden hunne Vyanden / en dreven hen met vurige Zwaarden uit het Paradys. Hun Leven was een Keten van alle elende / waar in de ene straffe op de andere volgde. Hun Gewete quelde hen / zo ras zy uit den Hof der vreugde in ene Wildernis van gevaar gevallen waren. Even zo ongelukkig zyn ook alle / die zonder kennisse van goedt of quaadt / van den Boom des Levens met gene ware Voorbereiding eten. Zulke vertoornen den heiligen Godt / zonder wiens Vriendtschap de Mensch levende doot is. Ja / de Engelen zelfs / die zich over de Bekeering der arme Zondaren verheugen / bedroeven zich over de harde en verstokte Harten / die zich over hun eigen ongeluk niet bedroeven. Vierhalven is 'er niets noodzakelyker / als dat wy in ware Voorbereiding onze Harten beproeven / op dat wy ons zelve niet de doot / maar het leven eten. Ten dien einde zyn wy op

dezen

dezen Dagh by malkander vergadert. Doch / dewyl dit een werk is / dat wy zonder de bystant des Heren niet verrichten konnen / buigen wy de knien onzer Harten / en bidden Godt om zyne Genade enz.

Onze Vader, enz.

Text. 1 COR. XI. vs. 27, 28, 29.

Wie onwaardiglyk dit Broodt eet, ofte den Drinkbeker des Heren drinkt, die zal schuldig zyn aan het Lichaam ende Bloedt des Heren. Maar de Mensch beproeven hem zelve, ende ete alzo van het Broodt, ende drinke van den Drinkbeker. Want die onwaardiglyk eet ende drinkt, die eet ende drinkt hem zelven een oordeel, niet onderscheidende het Lichaam des Heren.

TWEDE INLEIDING.

Het is bekent / dat de Heer ten allen tyden de onteering van de Tekenen zyner tegenwoordigheit met zware straffen gewroken heeft. De Bethsemiten zagen maar oneerbiedig in de Arke, en de Here sloeg van hen vyftig duizendt en seventig Mannen. Toen Usa uit vermetenheit en kleingelovigheit zyne Handt uitstrekte aan de Arke, en hieltze, ontstak de toorn des Heren tegen hem, en Godt sloeg hem aldaar om deze onbedachtzaamheit, ende hy storf aldaar by de Arke Godts. Geen onbesnedene dorst eertyts op Levens-straf van 't Paasch-Lam eten; en die onrein onder de Besnedenen waren / moesten zich daar van onthouden / tot dat zy zich volgens de Wet gereinigt hadden. Ja / wat nog meer is / de kleine aten 'er niet van / dan na zich vier dagen te voren daar toe bereidt te hebben. Toen 't weerspannig Rot / Corah, Dathan en Abiram, zich aan den Heiligen verzondigden / moesten zy van de Aarde levendig verslonden worden. Indien de Hogepriester op den groten Verzoen-dagh / zonder goede Voorbereiding / in 't Allerheiligste voor den Here kwam / werdt hy 'er doot uit gedragen; want de Heilige wilde geheiligt worden van die tot hem naderden / zyne ogen zyn toch zo rein, dat zy het quade niet kunnen aanschouwen. Daarom vraagt David; Heer! wie zal verkeren in uwe Tente? wie zal wonen op den Berg uwer Heiligheit? en kreeg dit Hemelsch antwoordt; Wie oprecht wandelt, enz. Even dit zelve konnen wy ook zeggen van 't H. Avontmaal, waar in Godt het onteren zyner tegenwoordigheit

Godt straft die met heilige zaken onheilig omgaan. 1 Sam. VI. 19. 2 Sam. VI. 7. Ps. XV.

nog veel zwaarder toll trekken. Want hier is niet slechts ene Arke des Verbondts/ maar de Zegelen van 't Verbondt zelfs/ door welke de Bondt-Godt zich met onze Zielen vereenigt. Hier is een heerlyker Sakrament als 't Paasch-Lam; Hier is de ware Altaar/ die veel heiliger/ duurzamer/ en volmaakter is/ als die te Jerusalem was. Hier is niet meer ene duistere Wolk/ een Teken van de tegenwoordigheit des Heren; Maar Hy laat in klaarheit de Belofte des Evangeliums aan de Inwoners van Zion verzegelen. Daarom/ gelyk David zeide; Heer! wie zal verkeren in uwe Tente! Wie zal wonen op den Berg uwer Heiligheit? Zo mogen wy ook wel deze hoognodige Vrage doen; Heer! wien zal men tot uwe heilige Tafel toelaten? Wie is het, die daar Uw gezegent Lichaam en Bloedt deelachtig mag worden? En gelyk het Goddelyk Orakel aan David op zyne Vrage antwoordde; Die oprecht wandelt; Zo antwoordt ook de Apostel op de onze; Die alleen, die zich waardiglyk voorbereidt en beproeft heeft. Want indien de onwaardig-etende en drinkende schuldig is aan 't Lichaam en Bloedt des Heren, zo moet de Mensch zich zelven beproeven, en alzo van dit Broodt eten, en van dezen Drinkbeker drinken; en dewyl de onwaardig-etende niet onderscheit het Lichaam des Heren, zo eet en drinkt hy zich zelven het oordeel; gelyk wy in onze voorgeleze Text-woorden zien. Wy zullen dan spreken;

Van de Beproeving en waardige Voorbereiding tot het H. Avondtmaal.

En betrachten (1) Wat gevaar 'er uit ontstaat voor den geen/ die onwaardig tot het Avondtmaal des Heren komt. En (2) Hoe men dusdanigen gevaar voor kan komen.

„ Maak doch, goede Godt, de Tong Uwes Dienaars hier toe
„ beqaam. Raak haar aan met de gloeiende Kool van Uwen Al-
„ taar, op dat hy met ene heilige welsprekenheit mag yveren voor
„ Uwe ere, en door de Lere der Waarheit een rein Gewete mag
„ trachten te behouden. Bereidt ook de Harten en oren van de hier
„ tegenwoordig zynde Gemeente; op dat door deze Redenvoering
„ van Beproeving, steenharde Harten week gemaakt en verbryzelt
„ worden, en Zielen, die over hare zonden bedroeft zyn, opge-
„ beurt en tot voortzetting harer heiligmaking opgewekt worden mo-
„ gen. Amen.

VERKLARING.

Die onwaardig

Belangende het eerste gedeelte/ of 't gevaar dat 'er ontstaat, wanneer iemant onwaardiglyk tot des Heren Avontmaal komt; het

zelve

is / volgens des Apostels woorden / tweederlei. Eerstelyk / ene   het H.
e zonde, die dan tegen den Zaligmaker zelf begaan wordt; na-   Avondt-
lyk / Hy zal schuldig zyn aan het Lichaam en Bloedt des Heren.   maal ge-
en tweeden / een zware straffe der zonde / die hy op zyne eige Ziel   nieten,
t; want hy eet en drinkt hem zelve een Oordeel. Wat de Apos-   halen zich
tel door dit onwaardig eten en drinken van 't Lichaam en Bloedt van   zelve zware
stus verstaat / blykt uit de voorgaande Redenvoering van dit   straffen op
ttel; waar in aangetoont wordt / dat zulke onwaardig etende   den hals.
inkende zyn / die zich in leer en leven niet volgens het bevel van
stus gedragen / en die / zo te zeggen / met ongewasschen Handen
toe naderen / zonder ware kennisse van hun eige elende / zon-
ware toevlucht tot Christus / en zonder een vast voornemen /
n 't vervolg Godt en den Naasten met allen ernst lief te heb-
Van deze zegt hy; dat zy schuldig zyn aan het Lichaam en
dt des Heren, dat is / zy treden als het dierbaar Bloedt van
s Christus met Voeten / en verlaten zich te vergeefs op zyne
enste: zich dus aan hem bezondigende / gelyk die in 't Oude
ament / welke niet met behoorlyke reinigheit van 't Offervleesch
/ schuldig waren / als verbrekers van 't Goddelyk bevel / en
erders der heilige Offerhande. Hier uit kan een ieder dan lich-
t zien / dat dit H. Sakrament voor gene onwaardige is; want de
zaak daar van is / de heiligheit van den geen / die zich door dat
rament aan onze zielen voorstelt. Hoe kan dan het Licht ge-
schap hebben met de Duisternis? Wie giet kostelyk Water in
nrein Vat? Op dezen grondt bouwde Josua zyne reden / toen
er de Kinderen Israëls zeide; Gy en zult den Here niet kunnen   Jos. XXIV.
en, want Hy is een heilig Godt. En daarom zegt Godt zelf   19.
gy zult heilig zyn, want ik ben heilig. Om deze reden was in
oude Christen Kerken het gebruik / dat hen / die ten A-
maal zouden naderen / toegeroepen wierdt; Sancta Sanctis, dit
ge is voor de Heiligen. De tweede oorzaak / waarom geen on-
rdige zich daar van bedienen mag / is / om dat hy schuldig zou
len aan 't Lichaam en Bloedt van Christus. Een gemeen Man
ldt aan te doen / is zeer qualyk. Met die over ons gestelde
den spot te dryven / is nog erger; Maar enen Koning wonden
e brengen / is ten hoogsten boos. O! hoe groot is dan de zon-
wanneer men den Koning aller Koningen verwondt! Schuldig
orden aan de Doodt en 't Bloedt van een onschuldig Mensch /
e schrikkelyke zonde; en deze maakte dat David uitroepen moest;
yn Godt! verlost my van Bloedtschulden. Hoe zou het dan ge-
nde zyn / wanneer men schuldig wordt aan 't Lichaam en
dt van Christus? Wordt de Hoon en Spot / dien wy Hem an-
ts aandoen / zo hoog gestraft / wat zal dan niet op deze bespot-

ting volgen. Hoort nu verder welke ene straffe bereidt is / voor die onwaardig eten / en zich schuldig maken aan 't Lichaam en Bloedt des Heren. De Apostel zegt / hy eet en drinkt hem zelven een Oordeel. Door 't woordt Oordeel wordt verstaan / niet alleen de tydelyke straf / die de onwaardig etende Corinthiers bevinden zouden; waarom hy zegt: Daar zyn onder u vele zwakke en kranke, en vele slapen; maar ook de eeuwige Verdoemenis. Want dit geeft Paulus te kennen in deze volgende woorden op ene andere plaats; Als iemant de Wet Moses heeft te niete gedaan, die sterft zonder Barmhartigheit, onder twe of drie getuigen; Hoe veel te zwaarder straffe meent gy, zal hy waardig geacht worden, die den Zone Godts vertreden heeft, ende het Bloedt des Testaments onreïn heeft geacht? Maar zodanig een / zegt de Apostel / eet en drinkt hem zelven een Oordeel. En waarlyk / het is ene gevaarlyke en ongerymde mening / wanneer men denkt / dat het Sakrament enen waardigen Disschgenoot nadelig zou zyn / indien een onwaardige daar toe nadert. Want elk moet zynen eigen last dragen / en de Ziele die zondigt, die zal sterven. De straffe wordt verkondigt aan die het Lichaam des Heren niet onderscheiden. „ Dit laatste geschiedt van „ zulken / die tot deze Tafel naderen / als tot ene gemene Tafel / en „ deze Spyze ontfangen als gemene Spyze; en die dit heilig Sa„ krament niet gebruiken op zodanige wyze / als Christus het heeft „ ingestelt / nog ook niet tot zodanigen einde / als hy het zelve verordent heeft."

Hebr. X. 28, 29.

Ezech. XVIII. 4.

Wy gaan voort / en betrachten den raadt / dien de Apostel ons geeft / wanneer hy zegt: De Mensch beproeve hem zelven, ende ete alzo van het Broodt, ende drinke van den Drinkbeker. De Beproeving, aandachtige Toehoorders / wordt in de Griekssche Grondtext uitgedrukt met een woordt / dat ene nauwkeurige en vlytige navorsching betekent; en is ene Spreekwyze / genomen van de Goudtsmits / die een Metaal op allerhande wyze toetsen en onderzoeken / nu door 't gewigt / dan door 't gezicht / dan weder door den klank enz. Dus wil de Apostel hebben / dat een ieder zich zelven wel onderzoeken zal / dat hy zyn Hart en alle zyne daden op 't nauwkeurigste zal toetsen. Want wat is 'er archlistiger als des Menschen Hart? Indien men het zonder scherp onderzoek vraagt / of zyn Leven onstraffelyk is? O / hoe weet het zich dan te verschonen / en met Gehasi te zeggen / uw Knecht en is nog herwaarts nog derwaarts gegaan. Vraagt het eens Rekening af van al zyn doen en laten; het zal met den Phariseus antwoorden; Dat alles heb ik gedaan van myner Jeugt af. Vraagt het / of gy wel waardig ten Avondtmaal moogt gaan; het zal u ten antwoordt geven met Elisa; Ga heen in Vrede. Dierhalven moeten wy het Dekkleedt / dat een bedrieglyk Hart

Waarom? Om dat zy het Lichaam des Heren niet onderscheiden.

Jerem. XVII. 9.

2 Kon. V. 25.

Hart zich zelve omhangt / afrukken; wy moeten het Masker aflichten / op dat wy onzen toestant grondig en klaar mogen zien; alzo de in achtneming van dezen plicht zo een groot nut / maar deszelfs verzuim in tegendeel zo een groot nadeel veroorzaakt.

De Personen nu / die zich zelven beproeven moeten / zyn alle. Daarom zegt Paulus; De Mensch, (dat is een ieder) beproeve hem zelven. Men vindt menschen / die zeer gauw zyn om een ander te beproeven / maar zy vergeten zich zelve. Zy zien den Splinter in een anders Oog / maar den Balk der Boosheit van hun eige Harte kunnen zy niet gewaar worden. Zulke luiden zyn gelyk een Man / die niet wel by zyne Zinnen zynde / heen loopt om het Huis van een ander te blusschen / terwyl hy het zyne in volle Vlam laat staan. Al het Scheepsvolk hadden 't op Jonas gemunt / en onderzochten hem alleen / maar niemant onder hen wilde zich zelven onderzoeken. Billik behoort de Vermaning van Paulus dan plaats te hebben; Een ieder beproeve zyn eigen werk, zo zal hy Roem aan zich zelven hebben, en aan genen anderen. Maar daar is tweederlei Beproeving; 1. Eene / waar in een volmaakt werk zodanig beproeft wordt / dat het niet beter daar door wordt gemaakt / maar zo bevonden wordt als 't is. In dezen zin wordt Godt en zyn woordt beproeft; Beproeft my nu daarin, zeit de Heere der Heirscharen, of ik u dan niet opdoen zal de Vensteren des Hemels ende u Zegen afgieten. Mal. III. 10. Indien een Mensch op dusdanige wyze Godt beproeven wil / hy zal hem vinden gelyk Hy is: of wil iemant Beproeving van Godts Woordt doen / hy zal de Wet des Heren volkomen gelouteret bevinden, gelyk Zilver, dat zevenmaal gelouteret is. 2. Nog een andere Beproeving is 'er / door welke de dingen / die onvolmaakt zyn / zodanig beproeft worden / dat zy daar door beter worden gemaakt en eindelyk in volmaakten staat gebragt. Dus beproeft Godt de Menschen; Hy zal de Kinderen Levi reinigen, ende hy zalze doorlouteren als Goudt ende als Zilver. Mal. III. 3. 3. Ook beproeft een Mensch zich zelven / wanneer hy zyn Leven en Wandel onderzoekt.

Hoedanig iemant die ten Avondmaal gaat zich zelven beproeven moet.

Deze Beproeving en dit onderzoek moeten enen Regel of Toetssteen voor zich hebben. Deze is het volmaakte Woordt van Godt; want het zelve moet ene Lampe voor onze Voet, en een Licht voor ons Padt zyn. En inzonderheit de heilige Geboden Godts / die als een Spiegel zyn / waar in wy alle onze gebreken konnen beschouwen. Volgens dezen Regel geschiedt de Beproeving behoorlyk en met vrucht / wanneer wy acht slaan / 1. Op onze kennis, Ps. CXIX. 105. 2. Op ons Geloof, 3. Op onze Boetvaardigheit, en 4. op onze Liefde. Het eerste wat in onze Beproeving vereischt wordt is kennisse, die als 't oog voor 't Lichaam / en de Zon voor de Waereldt is. Een Christen kan onmogelyk aangenaam by Godt zyn zonder

deze kennisse. De Heer heeft nooit een blindt Offer willen hebben/ en hy begeert ook niet/ dat wy in enen blinden en onweetenden Godtsdienst zullen leven. Wat is yver zonder kennisse anders/ als een blindt en onbesuist onverstant? Wat is aandacht zonder kennisse anders/als een ydel Bygeloof? De kennisse geeft aan onze Deugden de regte schone Verwe en waren glans. Wel is waar/ dat dit een hoge Heuvel is/ die ieder juist niet tot den Top toe beklimmen kan; maar echter zyn 'er enige Trappen/ die ieder Dischgenoot noodtwendig betreden moet. De eerste Trap is de kennisse van den heerlyken staat des Menschen/ waar in hy door den Val
Gen. I 27. van Godt gestelt was/ toen Godt hem schiep naar zynen Beelde, dat is te zeggen/ in oprechte Gerechtigheit en Heiligheit/ en met andere Sieraden meer/ waar mede zyne Ziel begaaft was. De twede Trap is de kennisse van de elende/ waar in alle Adams-kinderen door den Zonden-val gestort zyn. De derde Trap is de kennisse der Verlossing/ door de doot en gehoorzaamheit van Jesus Christus/ als Godt en Mensch. Godt moest hy zyn/ op dat hy den last van Godts toorn tegen de zonde/ daar gene Engelen Schouders sterk genoeg toe waren/ zou konnen torssen; En op dat hy Menschen zou verlossen/ moest hy een Goël en Bloedborg van ons Geslacht zyn. Godt en Mensch moest hy wezen/ op dat hy ons met Godt zou konnen verzoenen/ en dus onze ware Immanuël zyn. De vierde Trap is de dankbaarheit in Liefdewerken tegen Godt en onzen Naasten. Aan Godt zyn wy zekerlyk onzen Lof/ ons Gebedt/ en onze Tranen/ ja alles verschuldigt/ waar in wy Hem maar dienst konnen bewyzen; En aan onzen Naasten zyn wy Liefde/ en alles wat tot zyn nut en dienst kan strekken verplicht. De vyfde Trap is de kennisse der Geluksaligheit in den staat der eeuwige Heerlykheit/ die wy in Adam wel verloren/ maar in Christus weder bekomen hebben; ik meen het onverwelkelyk Erf-
1 Cor. II. 9. deel des Hemels/ 't geen de oge niet en heeft gezien, ende de ore niet en heeft gehoort, ende in het Harte des Menschen niet en is opgeklommen. Dit alles moeten waardige Dischgenoten weten by de Verbondt-Zegele/ door welke de Genade Godt ons wordt toegebragt. Het twede/ dat in onze Beproeving vereischt wordt/ is het waar Gelove. Dit is 't Plecht-Anker van een Christen/ en ene Koningin aller deugden. Daarom vermaant Paulus ons/ dat wy in onzen Geestelyken Strydt voor al het Schildt des Geloofs moeten aangrypen; en hy toont ons aan/ dat dit het voornaamste gedeelte
2 Cor. XIII. 5. onzer Beproevinge is/ zeggende; Onderzoekt u zelven of gy in het Gelove zyt. Het Geloof is de Handt/ met welke wy Christus en alle deszelfs Genade-gaven aannemen. Hier door bekwam de Vrouw/ die aan de Bloedvloejing ging/ hare gezondtheit. Het Ge-

f reinigt onze Harten, op dat Christus daar in wonen kan.
om boog Paulus de Knien zynes Harten/ voor de Epheseers/
hristus door het Gelove in hunne Harten wonen mogt. Doch
ze dient alle soort van Geloof niet; want de Duivelen geloven Jac. II. 19.
en zy 't zidderen. Maar het moet een zaligmakent Geloof zyn.
r moet niemant denken/ dat men dit hebben kan zonder wa-
nisse. Deze dwaling is zo ver ingekropen/ dat sommige/
ch Christenen noemen/ hun groof onverstant in Geestelyke
n/ die Godt ons in zyn Woordt en in de Natuur geopenbaart
' wel zoeken te verschonen/ zeggende; Het Geloof moet doch
ste daar toe doen! Ja zekerlyk moet het Geloof het beste daar
ien/ maar niet zo een blindt onkundig Geloof. Het moet een
of zyn/ dat op de zaligmakende kennis gegrondt is. Daar-
oordt het Geloof ene kennisse genaamt. Ook moet niemant Joh. XVII. 3.
n/ dat ene enkele toestemming en goedtkeuring/ de Natuur
't Geloof uitmaakt. Dus bedriegen zich de Menschen-kinde-
die zeggen; „ Ik gelove/ dat is/ ik overrede my zelven/ dat
ristus voor my heeft genoeg gedaan/ voor 't overige mag ik
en zo ik wil; Eet en drink/ liebe Ziel; gebruik de goede da-
n van deze Waereldt/ en neem gestadig uw vermaak maar;
y kunt met dit enig woordt alle Wonden Godt uwe zonden
der afbidden/ als gy slechts zegt; Ik weet/ en gelove/ dat
ristus voor my heeft genoeg gedaan. Doch dwaalt niet;
t laat zich niet bespotten. Zal uw Geloof behoorlyk zyn/ zo
: 'er een verslagen een verbryzelt Harte wezen door de kennisse
onde; daar dan ene toevlucht tot Christus op volgt/ met ene
e Liefde/ die de Waereldt verzaakt/ en zich in de Genade-
en van Jesus werpt. Het derde wat tot ene oprechte Beproe-
: behoort/ is de Boetvaardigheit. In der daat ene deugt/ die
Mensch waarlyk bequaam maakt tot het Avondtmaal. Zy is
tig om iemant van Godts streng Oordeel te redden; Want hy,
esloten heeft wegens Gerechtigheit te straffen, heeft ook belooft
ens Boetvaardigheit te zullen vergeven. Ik zal/ dewyl de tydt
is/ alleenlyk de Hoofddelen daar van aantonen. De eerste
akel van deze Boet-keten is de betrachting en kennisse van de
le en derzelver straf. Want/ waar kan ene droefheit en heilige
e in de Ziel zyn/ daar men 't groot gevaar niet kent/ dat ons
: 't Hooft hangt? Wat het oog niet ziet/ deert het Hart niet.
is de voornaamste list des Duivels/ dat hy den Zondaar het
van kennisse toehoudt/ waar door het hem niet zwaar valt de
fheit een tydt lang te weren. Wanneer Waereldtsche Men-
n in de Loopbane hunner boosheit lopen/ en het ter nauwer
dt zo ver brengen/ dat zy een ogenblik stilstaan/ om hunne
zon-

zondige werken te betrachten/ zo houdt de Satan hen de verrekyker verkeert voor/ waar door hunne zonden hen zeer klein voorkomen; Maar als zy eens op 't Doodtbedt raken/ keert deze listige Vyandt de verrekyker om/ en toont hen de zonden in de allergrootste gedaante. En ach/ hoe na is dan de arme Mensch aan wanhoop! Daarom/ o Zondaar! Leer by tydts uwen elendigen staat kennen/ op dat gy denzelven niet genootzaakt zyt te kennen/ wanneer het te laat is. De tweede schakel van de Boetketenen is de heilige Droefheit. Een verslagen Hart en een verbryzelde Geest zyn de Offerhanden, die Godt behagen. Dit zyn de bittere saussen/ die wy by ons Paaschlam eten moeten. Maar het moet ene heilige droefheit zyn/ en niet gelyk de Heidenen hadden/ volgens 't bekent vaars des Dichters: Discunt odisse malum, formidine pœnæ; zy moet voortkomen/ niet uit vreze voor delstraffe; maar om dat men de heilige Majesteit des goeden en liefderyken Hemelschen Vaders beledigt heeft. Die met Petrus schrikkelyk/ en met Magdalena zwaar gezondigt heeft/ moet ook menigvuldig en bitterlyk met die beide wenen. De derde schakel van deze keten is waar Berouw en Leedtwezen. Het moet zo ver komen met den Mensch/ dat hy wegens zyne zonden ene walg en afschrik van zich zelven heeft; en daarom moet hy met Paulus
Rom. VII. 24. klagen/ Ik elendig Mensch! Hier op volgt nu de vierde schakel van deze Boetketen/ namelyk/ de Zonde te laten. Want gelyk Ammon, toen de liefde in haat was verandert/ zyne Zuster Thamar ter deure uitstiet; Zo moet ook die/ aan wien de zonde waarlyk verdrietig valt; dezelve uit het huis van zyn harte stoten; en dan moet hy de ware vereniging met Godt weder beginnen/ en in een nieuw leven wandelen. Het vierde of laatste dat by oprechte Beproeving vereischt wordt is de Liefde. Deze deugdt is/ voor zo ver/ altyt wel nodig; doch voor al moet zy onze Medgezelling zyn/ wanneer wy ten Avondtmaal gaan. Deze Boom van liefde moet zyne takken hemelwaarts naar Godt/ en ook naar de aarde tot onze Naasten uitstrekken; ook moet dezelve/ zo hy behoorlyk vruchtbaar zyn zal/ zo wel voor Vyanden als voor Vrienden schaduwe geven. 't Is waar/ het valt voor Vleesch en Bloedt wel hardt zyne Vyanden lief te hebben; maar bedenkt wat heerlyke voorbeelden de Heilige ons daar van hebben nagelaten/ gelyk men aan David, Paulus en Stefanus zien kan? Hoort eens/ wat vermaning Joannes, de Disci-
1 Joh. III. 18. pel/ die van Jesus bemint wierdt/ ons geeft. Myne Kinderkens, (zegt hy) en laat ons niet lief hebben met den woorde, nog met de Tonge, maar met de daadt ende waarheit. De Liefde moet haren Zetel niet op de Tonge/ maar in 't Hart hebben. De hoofsche Pluimstrykery/ die beleefde woorden met een valsch Hart geeft; moet hier geen plaats vinden. By een waar Christen moet de Lief-

Geloof reinigt onze Harten, op dat Christus daar in wonen kan. Daarom boog Paulus de Knien zynes Harten, voor de Ephesers, dat Christus door het Gelove in hunne Harten wonen mogt. Doch hier toe dient alle soort van Geloof niet; want de Duivelen geloven ook, en zy 't zidderen. Jac. II. 19. Maar het moet een zaligmakent Geloof zyn. Echter moet niemant denken, dat men dit hebben kan zonder ware kennisse. Deze dwaling is zo ver ingekropen, dat sommige, die zich Christenen noemen, hun groof onverstant in Geestelyke dingen, die Godt ons in zyn Woordt en in de Natuur geopenbaart heeft, wel zoeken te verschonen, zeggende; Het Geloof moet doch het beste daar toe doen! Ja zekerlyk moet het Geloof het beste daar toe doen, maar niet zo een blindt onkundig Geloof. Het moet een Geloof zyn, dat op de zaligmakende kennis gegrondt is. Daarom wordt het Geloof ene kennisse genaamt. Ook moet niemant denken, dat ene enkele toestemming en goedtkeuring, de Natuur van 't Geloof uitmaakt. Joh. XVII. 3. Dus bedriegen zich de Menschen-kinderen, die zeggen; „ Ik geloove, dat is, ik overrede my zelven, dat „ Christus voor my heeft genoeg gedaan, voor 't overige mag ik „ leven zo ik wil; Eet en drink, lieve Ziel; gebruik de goede dagen van deze Waereldt, en neem gestadig uw vermaak maar; „ Gy kunt met dit enig woordt alle Avonden Godt uwe zonden „ weder afbidden, als gy slechts zegt; Ik weet, en gelove, dat „ Christus voor my heeft genoeg gedaan. Doch dwaalt niet; Godt laat zich niet bespotten. Zal uw Geloof behoorlyk zyn, zo moet 'er een verslagen een verbryzelt Harte wezen door de kennisse der zonde; daar dan ene toevlucht tot Christus op volgt, met ene ware Liefde, die de Waereldt verzaakt, en zich in de Genade-armen van Jesus werpt. Het derde wat tot ene oprechte Beproeving behoort, is de Boetvaardigheit. In der daat ene deugt, die een Mensch waarlyk bequaam maakt tot het Avondtmaal. Zy is magtig om iemant van Godts streng Oordeel te redden; Want hy, die besloten heeft wegens Gerechtigheit te straffen, heeft ook belooft wegens Boetvaardigheit te zullen vergeven. Ik zal, dewyl de tydt kort is, alleenlyk de Hoofddelen daar van aantonen. De eerste Schakel van deze Boet-keten is de betrachting en kennisse van de zonde en derzelver straf. Want, waar kan ene droefheit en heilige vreze in de Ziel zyn, daar men 't groot gevaar niet kent, dat ons over 't Hooft hangt? Wat het oog niet ziet, deert het Hart niet. Dit is de voornaamste list des Duivels, dat hy den Zondaar het oog van kennisse toehoudt, waar door het hem niet zwaar valt de droefheit een tydt lang te weren. Wanneer Waereldtsche Menschen in de Loopbane hunner boosheit lopen, en het ter nauwer noodt zo ver brengen, dat zy een ogenblik stilstaan, om hunne zon-

kussen/ en nochtans verraden; Ik weet niet/ of 'er niet wel zulke onder hen zyn/ die zich tot nog toe in Hemeltergende zonden hebben gewentelt; Ik weet niet/ of zy alle wel door ware Boetvaardigheit het vuil hunner Zielen hebben weggeruimt; Ik weet niet/ of zy alle waarlyk berouw- en leetwezende Harten hier brengen/ en met smerten verlangen/ om met U het Avondmaal te houden en verenigt te worden; Ik weet niet/ of zy alle wel het heilig voornemen hebben/ om in het toekomende/ als herbooren Christenen/ hun ongebooren Leven afteleggen. O zware last/ zelfs voor Engelen Schouders! Gelooft het/ Broeders en Zusters in Christus/ en alle die hier tegenwoordig zyt/ dat deze zaken een Dienaar Godts in 't begin zynes Ampts niet weinig beangstigen / en zyn Gewete ontrusten. Echter wil ik de weinige Schapen/ die de Handt des Heren my aanvertrouwt heeft/ door zorgvuldige Voorbereiding/ tot dit Water des Levens leiden. Na dat ik hen vooraf nog eens tot ernstige Boetvaardigheit en Bekeering vermaant zal hebben/ zal deze Steen van myn Hart vallen/ en ik zal met een zuiver Gewete onschuldig zyn van hun Bloedt. Ik wende my dierhalven met myne Aanspraak tot u/ ô Zondaar/ die voorgenomen hebt tot deze Tafel te naderen/ en die mogelyk nog onwetende in kennisse zyt. Onderstaat gy/ zonder verstant en wetenschap der hier voor verhaalde Grondt-waarheden/ dit Sakrament te willen genieten? Hebt gy nog geen waar berouw over uwe begane zonden? Is uw Hart nog vol boosheit/ en zyn uwe handen nog met werken van ongerechtigheit bezoedelt? Neemt gy den Naam des Heren vergeefs in uwen mondt; en hebt gy 't ernstig voornemen niet/ om in 't vervolg afstant te doen van uw vloeken en zweren/ waar mede gy tot nog toe zo dikwils uw Gewete bezwaart/ en Godtvrezende Zielen geergert hebt? Is uw Hart nog een Woonplaats van alle ydelheit/ en vol geile gedachten? Voedt gy nog enen heimelyken haat in uwe Ziel/ en hebt gy alle uwe Vyanden nog niet van Harten vergeven? zo weet/ dat gy onwaardige Avondtmaalgangers zyt. En ik bezweere u by den levendigen Godt/ dat gy in u zelven gaat/ en aan uw eigen Gewete vraagt; of gy wegens alle uwe zonden wel een verslagen en verbryzelt Hart hebt? of gy ene hongerige en dorstige Ziel tot deze Genade-maaltydt brengt? en of gy het ongeveinst en vast voornemen hebt/ dat gy alle bekende zonden/ waar mede gy weet uwen Godt zo menigmaal beledigt te hebben/ van nu af aan zult nalaten? Ik vermaan u van Godts wegen/ dat gy uw onheil voorkomt. Doch indien gy niet zoudt willen horen/ en voornemens zyt om voortaan in uwe boosheden te volharden; zo stel ik het aan uw eigen Gewete/ of het niet beter is/ van de Tafel des Heren te blyven/ tot dat door ware

Boet-

Liefde in alle oprechtheit en welmenentheit zyn. En gelyk het Vuur van den Hemel te kennen gaf/ dat de Offerhanden Gode aangenaam waren; zo maakt ook het Vuur der Liefde/ dat door den Geest Godts in onze Harten ontstoken wordt/ dat dit Sakrament den Here welbehaaglyk is/ en tot troost voor onze Zielen verstrekt. Men verhaalt/ dat de Evangelist Joannes zo oudt geworden is/ dat hy niet meer gaan/ en maar weinig spreken kon/ doch dat hy echter deze woorden dikwils herhaalde; Kinderkens hebt liefde onder malkanderen. Ziet Aandachtige Toehoorders/ dit zyn de heilige Ankers/ die gelovige Dischgenoten uitwerpen moeten. Dit zyn de Vraagstukken/ die wy ons zelve in 't onderzoek en de beproeving onzer Ziele moeten doen. Dit zyn de zaken/ die daar omtrent in acht genomen moeten worden.

TOEPASSING.

Deze Stoffe nu stelt ons als in enen Spiegel voor ogen/ het groot gevaar/ dat 'er uit een onwaardig gebruik des Avondtmaals ontstaat. 't Is ene Stoffe/ welkers betrachting onderrichting geeft aan den genen/ die 't Avondtmaal uitdeelt, zo wel als schrik en vrees voor dien/ die het onwaardig geniet; maar troost en vermaning voor ieder/ die met goede Voorbereiding daar toe nadert: Eerstelyk heeft die/ die het uitdeelt, wel toe te zien/ dat hy iemant/ dien hy weet daar toe onwaardig te zyn/ niet tot deszelfs gebruik toelaat. Want ieder Dienaar van Christus moet zyn als de Poortiers/ die Jojada aan 't Huis des Heren stelde/ op dat niemant, in enig ding onrein zynde, in kwame. En is 't/ dat iemant zich wederspannig toont/ en van zyne quade levenswyze geen afstandt wil doen/ zo moeten zy de godtlozen van de boetvaardige Zondaren afscheiden; ja/ zy hebben van hunnen Aarts-herder de magt/ dat zy zulke van 't Avondtmaal mogen uitsluiten. En hoe kan een Dienaar Godts doch in groter ongenade by den Allerhoogsten geraken/ als dat hy in zyn Ampt nalatig is/ en zodanigen toelaat/ die de Here wil uitgesloten hebben; zich aldus aan anderer zonden deelachtig makende? Ach/ myn Godt! hoe zal ik my gedragen in 't Ampt dat thans op myne Schouderen ligt? Ik zie voor myne ogen ene Vergadering die hier gekomen is om Uw Woordt te horen/ en 't H. Avondtmaal te ontfangen. Gy begeert dat ik de Poorten Uwes Huizes zal bewaken/ en niets onreins tot Uwen Heiligen Altaar laten naderen. Hier staat voor Uw Aangezicht ene Gemeente/ die haren honger en dorst naar Uw H. Sakrament betuigt/ en morgen aan Uwe Tafel wil komen; en ik weet niet/ of 'er ook niet wel zulke onder zyn/ die Uwen Zoon met Judas kus-

Beproeving van Leraar en toehoorder.

2 Chron. XXIII. 19.

kussen/ en nochtans verraden; Ik weet niet/ of 'er niet wel zulke onder hen zyn/ die zich tot nog toe in Hemeltergende zonden hebben gewentelt; Ik weet niet/ of zy alle wel door ware Boetvaardigheit het vuil hunner Zielen hebben weggeruimt; Ik weet niet/ of zy alle waarlyk berouw- en leetwezende Harten hier brengen/ en met smerten verlangen/ om met U het Avondtmaal te houden en verenigt te worden; Ik weet niet/ of zy alle wel het heilig voornemen hebben/ om in het toekomende/ als herbooren Christenen/ hun ongebooren Leven afteleggen. O zware last/ zelfs voor Engelen Schouders! Gelooft het/ Broeders en Zusters in Christus/ en alle die hier tegenwoordig zyt/ dat deze zaken een Dienaar Godts in 't begin zynes Ampts niet weinig beangstigen/ en zyn Gewete ontrusten. Echter wil ik de weinige Schapen/ die de Handt des Heren my aanvertrouwt heeft/ door zorgvuldige Voorbereiding/ tot dit Water des Levens leiden. Na dat ik hen vooraf nog eens tot ernstige Boetvaardigheit en Bekeering vermaant zal hebben/ zal deze Steen van myn Hart vallen/ en ik zal met een zuiver Gewete onschuldig zyn van hun Bloedt. Ik wende my dierhalven met myne Aanspraak tot u/ ô Zondaar/ die voorgenomen hebt tot deze Tafel te naderen/ en die mogelyk nog onwetende in kennisse zyt. Onderstaat gy/ zonder verstant en wetenschap der hier voor verhaalde Grondt-waarheden/ dit Sakrament te willen genieten? Hebt gy nog geen waar berouw over uwe begane zonden? Is uw Hart nog vol boosheit/ en zyn uwe handen nog met werken van ongerechtigheit bezoedelt? Neemt gy den Naam des Heren vergeefs in uwen mondt; en hebt gy 't ernstig voornemen niet/ om in 't vervolg afstant te doen van uw vloeken en zweren/ waar mede gy tot nog toe zo dikwils uw Gewete bezwaart/ en Godtvrezende Zielen geergert hebt? Is uw Hart nog een Woonplaats van alle ydelheit/ en vol geile gedachten? Voedt gy nog enen heimelyken haat in uwe Ziel/ en hebt gy alle uwe Vyanden nog niet van Harten vergeven? zo weet/ dat gy onwaardige Avondtmaalgangers zyt. En ik bezweere u by den levendigen Godt/ dat gy in u zelven gaat/ en aan uw eigen Gewete vraagt; of gy wegens alle uwe zonden wel een verslagen en verbryzelt Hart hebt? of gy ene hongerige en dorstige Ziel tot deze Genade-maaltydt brengt? en of gy het ongeveinst en vast voornemen hebt/ dat gy alle bekende zonden/ waar mede gy weet uwen Godt zo menigmaal beledigt te hebben/ van nu af aan zult nalaten? Ik vermaan u van Godts wegen/ dat gy uw onheil voorkomt. Doch indien gy niet zoudt willen horen/ en voornemens zyt om voortaan in uwe boosheden te volharden; zo stel ik het aan uw eigen Gewete/ of het niet beter is/ van de Tafel des Heren te blyven/ tot dat door ware

Boet-

Bortvaardigheit deze zondige gesteltenis uit uwe Ziel verbannen is/ dan dat gy met zo een onbereidt Hart daar toe zoudt treden? Gy moet weten/ dat gy met enen Heer te doen hebt/ die Harten en Nieren beproeft. Nog Achans verbanne overkleedt/ nog Rachels gestole Afgoden konnen voor Hem/ wiens ogen als Vuurvlammen zyn/ verheelt worden. Gene gevankenis is te ver van hem af; De Berg Carmel is Hem niet te hoog; De Zee/ ja de Hel zelf is Hem niet te diep/ dat Hy het Bloedt/ 't geen gy met voeten treedt/ niet wreken zou. O! Hy zelf zal u eens beproeven tot uwe eeuwige elende. En geloof het/ onboetvaardig Zondaar/ die in uwe halsterrigheit en boosheit volhardt; Gy zult u zelven het oordeel eten, en gy zult ter plaatse komen/ daar de dikke duisternis u beangstigen zal. Gy zult in den Poel komen/ die van Vuur en Zwavel brandt/ alwaar de wanhopende Zielen en Helsche Geesten een eeuwig Ach en Wee roepen. De Worm des Gewetens zal u knagen/ en 't Helsche Vuur zal uwe quaal verschrikkelyk maken. Wilt gy ene schets hebben van de Helsche duisternis/ zo denk aan de duisternis van Egipte. Wilt gy een ontwerp van 't gruwelyk Vuur dat 'er wezen zal/ zo breng u den gloeienden Oven van Nebucadnezar te binnen. Wilt gy den jammerlyken staat der verdoemden in uwe gedachten beschouwen/ zo overdenk eens wat de ryke Man in de Vlamme lydt, die geen droppel water mag hebben om zyne Tonge te verkoelen. Ja/ stelt u maar vry alle de Tormenten voor/ die de allergruwzaamste Tirannen ooit bedacht hebben; schoon die alle te zamen gevoegt waren/ zo zou dat nog maar Kinderspel zyn/ tegen de Helsche quaal te rekenen/ inzonderheit wyl dezelve eeuwig duurt.

Vermaning om zich zelven wel te bereiden.

Nu dan/ een ieder onder ons zoeke zich zelven te zuiveren. Een ieder beproeve zich zelven, en reinige zyn Hart van Boosheit. Een ieder zegge met de Discipelen tot Jesus: Heer, ben ik het? Ben ik die komt om u te verraden/ en weder op nieuw te kruissen? Vinden wy ons nog niet in zo een staat als wy wel wenschten; ei laat ons dan zonder uitstel in ons zelven gaan/ laten wy onze elende erkennen en belyden/ waar berouw en leetwezen over onze Zonden dragen/ in ootmoedigheit toevlucht tot onzen Jesus nemen/ en Hem/ als onzen enigen Middelaar/ Borg en Voorspraak/ omhelzen. Laat ons ook van Harten vergiffenis bewyzen aan alle/ die ons ooit beledigt hebben/ en van nu af een begin maken van een nieuw en Godtzalig leven. Eer Esther voor Ahasuerus verscheen/ wierdt zy alvorens twaalf maanden lang gereinigt. Wierdt dusdanige ere een sterflyk Mensch aangedaan/ wiens lichaam in 't kort tot ene spyze der wormen zou worden; Zouden wy dan geen groter eer aan onzen onsterflyken Echten-Man/ den Here Jesus/

tus/ bekoozen? Zouden wy ons best niet doen om onze Harten te reinigen/ op dat wy als ene reine Maagdt, voor Hem gestelt mogen worden? Waarom zouden de Slangen onzer Zondige genegentheden langer in onzen boezem gevoedt worden/ daar zy van ons bloedt leven/ en niet leven konnen ten zy wy sterven? Ach! dat wy dezen dagh tot een dagh van scheidinge konden maken! O zalige verwisseling/ als wy uit de dienstbaarheit der Zonde in den dienst van Christus overgaan! als de last der Zonde, die ons verdrukt/ van onze schouders wordt genomen/ en als 'er in tegendeel het zoete en zagte Jok van Christus wordt opgelegt! Bedenkt doch/ Christenen/ dat deze Verbondtekens ons uit grote liefde nagelaten zyn. O wonderbare liefde! sterker dan de liefde van Jonathan die hy David toedroeg. Toen David en Jonathan om de vervolging van Saul van malkander moesten scheiden/ gaf Jonathan aan David zynen Mantel/ zyn Zwaardt/ Boog en Gordel/ en dus nam hy met veel droefheit en kussen afscheidt. Maar onze gezegende David/ gaf ons/ eer hy naar 't Ligchaam van ons afscheidde/ zyn Leven/ om ons van de doodt te redden. Hy zweette bloedig zweet/ als ene getuigenis zyner brandende Liefde. Het is geen wonder/ dat wy zeggen/ dat de Liefde van Jesus zoeter voor ons is als de liefde der Vrouwen; want de Moeders drenken hare Kinderen met melk/ maar Christus Jesus drenkt ons met zyn Bloedt. Hy is de goedhartige Pellikaan/ die zyn eigen Bloedt vergiet/ om zyne Jongen te behouden. Zouden wy dan zo ene hoge Weldaadt met Ondankbaarheit vergelden? Dat zy verre! Wy willen veel liever tot Hem komen/ en het Avondtmaal met Hem houden.

Trooft in zwakheit. Bedroeft u dan niet zo zeer/ boetvaardige Dischgenoten/ welkers Zielen met behoorlyke kennisse begenadigt zyn; die een vast geloof in Jesus Christus/ ene hartelyke Boetvaardigheit/ en ene ongeveinsde Liefde tegen Godt en den Naasten betonen. Want onze Heer is tot Barmhartigheit genegen. Hy zal 't gekrookte Riet niet verbreken, nog de glimmende Vlaswieke uitbluffchen. Hy zal u niet versmaden om dat gy zwak zyt; maar hy roept u tot zich/ om alle uwe zwakheden te helen. Zyt gy arm aan Genade; keert u tot Jesus, die/ schoon hy ryk was, echter om uwent wille arm is geworden, op dat gy ryk in Hem zoudt wezen. Zyt gy zwak en krank; Gedenkt/ dat niet de gezonde, maar de zieke den Medicynmeester van noden hebben. Zyt gy lam/ zo dat gy den weg zyner Geboden niet kunt lopen; Bereidt u met Jakob om naar Canaan te hinken; Godt is in de zwakke magtig. Amen.

G E-

GEBEDT.

Al wederom beleven wy, ô Godt, een Avondtmaals-Tydt, en gy wilt ons nu weder aan uwe heilige Tafel laten komen. Zien wy op U, onzen opperften Gast-Heer, gy zyt de heilige Godt, *wiens ogen zo rein zyn, dat zy 't quade niet konnen aanschouwen*; de rechtvaardige Godt, *die voor den* onboetvaardigen *Zondaar een verterende vuur is*; de alwetende Godt, voor wien wy onze zonden niet konnen loochenen nog bedekken. Zien wy op ons, zo zyn wy arme Zondaars, die geen uur konnen doorbrengen, zonder U te vertoornen. Zien wy op de Maaltydt, tot welke gy ons roept, wy weten dat daar Hemel en Leven, of Hel en Verdoemenis van afhangt; het eerste voor boetvaardige, en 't ander voor onboetvaardige zondaren. Zien wy op ons Hart; *het is arghlistig en bedrieglyk*. Ach! wat een werk hebben wy, eer wy 't uit het verwarde Babel der Waereldt konnen brengen! En ach, wat al moeite en arbeit kost het, om ons Hart in ons Hart, en onze Ziel in zich zelve te doen gaan! Als het zien zal, is 't blindt; en als 't verbryzelt zyn moet is 't hardt. Als 't zich behoorde te bedroeven, is 't ongevoelig, en als 't behoorde te waken, is 't zorgeloos en zeker; en vreest geen gevaar, daar 't gevaar op zyn allergrootst is. Daarom ach Godt! kom gy zelve ons doch te hulp, wyl Vleesch en Bloedt zich zelfs niet helpen kan. Onze onmagt is te groot, maar Uwe Almagt daar en tegen is oneindig; weest dan magtig in onze zwakheit. Zal deze Voorbereiding behoorlyker wyze geschieden, zo bereidt zelf ons Hart. Zullen wy onze Zonden zien, zo open ons de ogen, en ruk het Masker van zekertheit weg, op dat wy de menigvuldige zonden komen zien, die weder op nieuw tegen ons getuigen. Dan zullen wy U *een verbryzelt Hart en enen verslagen Geest brengen, want dat zyn de Offerhanden, die U behagen*. Ach Godt versma doch ons arm Hart, ons nedrig en ootmoedig Hart niet. Bereidt het zelf tot ene goede voorbereiding, tot een heilig Genot, tot een beter Leven, en tot de onuitsprekelyke Vreugde des Hemels. *O eeuwige Gloedt, verterende Vuur; Rechter der gantsche Aarde, yverige Godt!* Waar zouden arme Zondaars doch heen, indien 't enkel naar Recht en niet naar Genade zou toegaan? want, waar wy ons keren of wenden, en wat wy ook doen, *'t is alles met Zonden bevlekt*; ja, schoon wy het allerbeste voornemen, 't is doch maar werk ten dele, en louter onvolmaaktheit. Ach, wy zyn elendige Menschen, die beladen zyn met een Lichaam des Doodts! Wy zyn zondaars, wanneer wy op de Waereldt komen, wy zyn Zondaars in de dagen der losse Jeugt, waar in men 't minst bedenkt wat tot Vrede dient; ja, hoe ouder wy worden, hoe groter die grote lyst

onzer Zonden wordt. Ons ontbreekt den Roem, dien wy voor U, ô Godt, behoorden te hebben. Ach Heer! wy zouden waarlyk als dor Hooy, als Stro en Stoppelen moeten vergaan, indien gy een verterendt Vuur voor ons wilde zyn. *Zo gy met ons zoudt willen rechten; op duizendt zouden wy U geen een konnen antwoorden.* Zo gy een Streng Rechter voor ons wilde wezen; wy zouden in de eeuwige Schuldtgevankenis moeten sterven, zonder ooit te konnen sterven. Ach Vader! verschoon doch, en straf ons niet, gelyk wy verdient hadden; zelfs ook de allergeringste zonden is Hel en Verdoemenis waardig. Waar zouden wy grote Zondaars blyven, indien wy, ô dierbaarste Jesus, onze toevlucht niet in uwe wonden namen, waar in alleen troost voor onze Zielen te vinden is? Zo Gy onze voorspraak niet zyt, zyn wy verloren. Daarom ach! bidt voor ons, gelyk Gy voor Uwe kruissigers badt. Wanneer wy van harten roepen, *Vader, wy hebben gezondigt tegen den Hemel en voor U, en zyn niet waardig uwe Kinderen genoemt te worden*; zo zeg, Vader, *vergeef het hun.* Wanneer wy smeken, *ô Godt, zyt ons arme Zondaren genadig!* Zo zeg, *laat hunne Zielen niet in het verderf nederdalen.* Ziet nu leggen wy op nieuw onze Zonden af; maak ons van nu af aan heiliger, als wy tot nog toe geweest zyn; geef ons een oprechten haat tegen alles, wat zonde is, en ene oprechte liefde tot alle Christelyke deugden. Eindelyk, wanneer wy lang genoeg tegen zonde, duivel, waereldt en vleesch gestreden hebben, zal 'er een tyt komen, waer in ons de Zonden, die ons tegenwoordig bedroeven, niet meer schaden zullen, maar waar in wy onder alle Heiligen, als Engelen zullen leven, zonder U ooit te beledigen. Amen.

Onze Vader, enz.

DE

DE VRUCHTBARE NOORDE- EN ZUIDE-WINDT VAN GODTS GEEST.

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

GY hebt zeer milden regen doen druipen, ô Godt; gy hebt uwe erffenisse gesterkt, als ze mat was geworden. Dus sprak eertyds David, de man naar Godts harte/ toen hy de heerlyke goederen des Nieuwen Testaments in den Geest voorzag. Wanneer wy ons Godts weldaden te binnen brengen/ en overwegen/ hoe het erfdeel des Heeren/ en zo vele zielen/ die naar de genade Godts verlangen/ dezen dag verquikt worden/ zo ontlenen wy David billyk deze woorden/ en zeggen; Gy hebt zeer milden regen doen druipen, ô Godt; gy hebt uwe erffenisse gesterkt, als ze mat geworden was. Om deze krachtige werking van Godts Geest verder van den Hemel aftebidden/ en door 't gebruik des H. Avontmaals in onze Zielen te ondervinden/ zullen wy den Here om zyne genade en bystant smeken/ Ps. LXVIII. 10. Godts gesterkt erfdeel.

Onze Vader, enz.

TEXT.

TEXT. HOOGL. IV. VS. 16.

Ontwaakt Noordenwindt, en komt gy Zuidenwindt, doorwaait mynen Hof, dat zyne Speceryen uitvloeien.

TWEDE INLEIDING.

Num. XI. 29. De gezegende wensch, dat al 't Volk profeteren mocht.

Och! of al het Volk des Heren Profeten waren, dat de Heere zynen Geest over hen gave! Dus wenschte eertyds Moses, de man Godts. Hy hadde, volgens 't bevel des Heren, seventig Mannen uit de outsten des Volks verzamelt, op welke de Heer van zynen Geest leidde. Maar eer noch twee Mannen, namelyk Eldad en Medad begonnen te Profeteren, dat is, de Goddelyke geheimen te erkennen, zyne wonderen te verkondigen, en de ere zynes naams uit te breiden, en Josua daar over yverde; gaf Moses hem ten antwoordt: Och! of alle het Volk des Heren Profeten waren, en dat de Here zynen Geest over hen gave! Ja, gave Godt, dat gene Ziel verloren ging van die, welker voeten aan deze heilige plaats staan! Gave Godt, dat alle Inwoners van deze goede Stadt, alle Toehoorders van deze waarde Gemeente, mogten Profeteren, dat is, Jehova wel mogten kennen, en met geopende ogen des verstandts de Lieflykheit van den Here der Heirscharen wel mogten zien! ô gave Godt, dat een ieder, naar mate van zyne gaven, de wonderen en grote daden des Heren verhefte, en dat elk zynen Even-mensch onderrichtte in de verborgenheden Godts! ô gave Godt, dat de Here zynen Geest heden over u allen uitstortte! dat in uwe Zielen niet dan heilige gedachten, en in uwe Huizen niet dan godtvruchtige Redenvoeringen gehoort wierden! dat uit ons Sodom eens een geheiligt Zion, uit ons duister Egipte eens een helder Gosen wierdt. Maar

Hand. XIX. 32. ik vreze, het zal met vele onder ons gaan, gelyk het te Ephese ging, alwaar het Volk by een vergaderde, zonder dat het meerderdeel wist waarom zy te samen gekomen waren. Vele, inzonderheit van 't gemeen en onwetent Volk, verbeelden zich zekerlyk wel, dat dan de Zondag geheiligt wordt, wanneer men zich opschikt, zyne beste klederen aantrekt, eens ter Kerk komt, en wat lekkers eet en drinkt, zonder eens te onderzoeken, of hunne Harten ook wel Tempelen des H. Geestes zyn. Vraagt gy; wat willen Godts Dienaars dan meer van ons hebben? Ik antwoorde; Wy eischen aandachtige Zielen van u. Wy willen dat gy u zelven beproeft, of Godts Geest wel in u woont. Wy willen dat gy u van dien Geest laat

rege=

regeren tot een Heiligen en Godtzaligen Wandel. Om u daar toe op te wekken/ heb ik dezen tegenwoordigen Profetischen Text ter verhandeling uitgekozen / ten einde u uit denzelven voor te stellen;

Den krachtigen Windt van Godts Geest, en de heerlyke Vruchten, die Hy in de Zielen der Gelovigen werkt.

Wie Oren heeft om te horen / die hore / wat de Geest tot de Gemeente zegt.

„ *Ontwaak dan*, ô *Noorde-windt* van Godts Geest! verbryzel de „ versteende Harten, op dat 'er Wateren van ware Boetvaardigheit en „ Bekeering uit komen voortvloejen. *Kom*, ô *Zuide-windt!* en vervul de Harten van ons alle met Uw zacht ruisschen, ten einde wy „ in Gelove gesterkt, in ons Leven gebetert, en in ons Lyden getroost mogen worden; alles tot Uwer Ere, en onze Zaligheit. „ Amen.

VERKLARING.

Gelyk een gezegende Regen een dor Landt verquikt; zo is 'er ook niets in de gantsche Waereldt/ dat de Gelovigen meer opwekt en vruchtbaarder maakt/ als de genadige werking van Godts Geest. Samenhang. Wie van dezen Honig proeft/ krygt verlichte ogen/ gelyk Jonathan. Dit zien wy in onzen Text. In 't voorgaande hadt de Bruidegom zyne Bruidt geprezen/ en gezegt; Dat zy Hem 't Harte genomen hadt, met het oog des allerheiligsten Geloofs/ en de Hals-keten der Christelyke deugden / als zo vele vruchten van een Gelove / dat door de Liefde werkzaam is. Hy hadt haar vergeleken by een besloten Hof vol edele Vruchten. Waar op zegt nu de Bruidt; Ben ik een Hof? Is myn gelovige Wandel als de vruchten/ die door uwe Handt geplant zyn? Ontwaak dan Noorde-windt, ende kom gy Zuide-windt, doorwaai mynen Hof, dat zyne Speceryen uitvloeien.

Twee zaken vinden wy hier. (1) De yverige Bede om de werking van Godts Geest; Ontwaak Noorde-windt, ende kom gy Zuide-windt, doorwaai mynen Hof. En (2) het einde van deze Bede; op dat zyne Speceryen uitvloeien. Wie geen Vreemdeling in de Schriften der Profeten is/ weet wel/ dat de H. Geest zeer dikwils by een Windt vergeleken/ en ook zelfs een Windt genoemt wordt. Het heeft hem behaagt/ zich zelven dien Naam te geven/ namelyk Spiritum Dei, een Geest van Godt; ten dele wegens zynen uitgang van den Vader en den Zoon; ten dele wegens zyne reinigende Natuur; ten dele wegens zyne verquikkende/ verkoelende en vruchtbaar-makende kracht; en ook wegens zyne verborgene wer-

Waarom Godts Geest by een Windt vergeleken wordt.

werking in de Harten der Menschen. Daarom zeit Christus tot
Joh. III. 8. Nicodemus; De Windt blaast waar henen hy wil, ende gy hoort
zyn geluit; maar gy en weet niet, van waar hy komt, ende waar
hy henen gaat. Toen deze Windt over den woesten en ledigen
Aardtklomp waaide, kwam 'er ene Waereldt te voorschyn / waar
over de Morgen-sterren zelfs / Godts Engelen vrolyk zongen en
juichten. Toen Ezechiel het ruisschen van dezen Windt hoorde /
wierden de Dootsbeenderen, die op 't Veldt verstrooit lagen / weder
levendig, tot een bewys van de algemene bekeering der Joden.
Dierhalven behoeven wy hier gene vremde Uitleggingen te zoeken /
om te weten / wat de Noorde- en Zuide-windt betekenen. 't Is
ene Uitlegging van Babel / dat de Noorde-windt de Orde der Dominicaners,
en de Zuide-windt die der Franciscaners zou te kennen
geven. Ook smaakt het naar 't Zuurdeeg des Pausdoms / wanneer
andere door den Noorden-windt den uitvarenden onreinen Geest
by den Doop der jonge Kinderen verstaan willen. Wy houden
liever voor den Noorden- en Zuiden-windt een en den zelven Geest
naar zyne verscheide werkingen / 't zy scherpe of zachte.

Hoedanig by enen Noorden-windt. 1. De Noorde-windt zuivert en reinigt de Lucht / ook doodt hy 't
ongedierte op de Bomen en Velden. Daarom zeit Elihu by Job;
Men ziet het licht als 't helder is in den Hemel, als de Windt door-
Job XXXVII. 21, 22. gaat en dien zuivert, als van 't Noorden het Goudt komt; dat is /
de vruchtbaarheit des Velts / die kostelyker is dan Goudt. Dus
ook reinigt Godts Geest de Harten der Menschen; hy verdryft den
dikken Nevel van onwetenheit; hy zuivert het Gemoedt van de
Mal. III. 3. dampen der godtloosheit / gelyk een Goudtsmit het Zilver doorlou-
tert en van alle onzuiverheit reinigt. Hy slaat den Zondaar ter ne-
der met den Doorn-staf der Wet / op dat hy zyne eigene Gerechtig-
heit wegwerpe. Hy verwondt hem / op dat hy hem zou verho-
gen. Hy brengt hem in zyn Niet / op dat Godt in hem alles in
allen zou zyn.

Hoedanig by enen Zuiden-windt. 2. De Zuide-windt verwarmt en verquikt een Landt / zo dat
men 'er den liefelyken reuk van Bloemen en Vruchten door gewaar
wordt / inzonderheit wanneer hy enen aangenamen Regen mede
brengt. Dus mede verquikt Godts Geest onze afgeslofde Harten.
Rom. VIII. 26. Daarom zeit Paulus; Hy komt onze zwakheden te hulp; en bidt
voor ons met onuitsprekelyke zuchtingen. Waar deze Zuide-windt
des Evangeliums / en Geest des Troostes waait / daar kan men
Ps. LXVIII. 10. zeggen; Gy hebt zeer milden Regen doen druipen, ô Godt; ende gy
hebt uw Erffenisse gesterkt, als ze mat was geworden. Deze Windt
zal komen, en den Hof van Godts Kerk doorwaien, die des Hee-
ren Wynberg wordt genoemt. Inzonderheit wordt door den Hof
de Kerk des Nieuwen Testaments, Christus Wynberg / verstaan /
waar

waar in den Gelovige de Bomen zyn/ die de Vader geplant heeft.

Hoort nu ook het eindt-oogmerk/ waarom de Bruidt van Christus deze Bede doet; namelyk/ op dat zyne (des Hofs) Speceryen uitvloeien. Hier door worden de heerlyke Vruchten des Geloofs verstaan/ die Godts Geest in de Harten der Gelovigen werkt/ zo dat zy hun Licht laten schynen voor de Menschen, op dat die hunne goede Werken zien, en den Vader in den Hemel daar voor verheerlyken. De Vruchten des Geestes zyn; Liefde, blyschap, Vrede, langmoedigheit, goedertierenheit, goedtheit, Gelove, zachtmoedigheit en matigheit. De Speceryen van ware Bekeering komen uitvloeien/ wanneer Hy ons verlichte ogen des verstandts geeft/ gelyk Paulus; wanneer Hy ons 't Hart opent gelyk Lydia. Dan vloeien de Speceryen van een yverig en hartgrondig Gebedt; Dan blaast hy 't Vuur der Liefde aan/ dat het brandt als ene Vlamme des Heren; Dan vertoont zich een heilige en aan Godt overgegeve wandel; dan is de Hoop sterk; dan zyn wy getroost in alle Lyden/ en overwinnen alle droefheden die ons komen overkomen; Dan roemen de Gelovigen in Verdrukkingen; dan stryden zy dapper tegen den Satan/ de Waereldt en hun eigen Vleesch/ en zyn getrouw tot de doot. O wat heerlyke Vruchten zag men op den Pinxter-dagh in den Hof van Godt! Hoe kwamen de Speceryen daar uitvloeien/ toen men de grote Daden des Heren met welspreekende Tongen hoorde verkondigen! Vloeiden de Speceryen niet/ toen 't Euangelium door de gantsche Waereldt wierdt uitgebreidt? Wat heerlyke Vruchten des Geloofs zag men in de Dagen der Heidensche Vervolgingen, toen zo vele dierbare Martelaars de allerheiligste Waarheit met hun Bloedt verzegelden! Wat heerlyke Vruchten zag men in de Dagen der Hervorminge, toen de Noordewindt/ de Kerk van Menschelyke Instellingen zuiverde! Ja wat zullen de Speceryen uitvloeien/ wanneer de Volheit der Heidenen ingaan, en gantsch Israël zalig worden zal! wanneer het een Herder en ene Kudde zal zyn, en Godt uit enen monde van alle Vleesch zal gelooft en geprezen worden.

Het oogmerk der Bede: dat de Speceryen mogen uitvloeien.

Gal. V. 22.

TOEPASSING.

Ziet daar de korte Verklaring van deze woorden. Laat ons nu de daar in opgeslotene waarheden wat nader op onze Harten en Gewetens toepassen. Indien wy ook aan deze plaats een gedeelte van Godts Hof zyn/ dan waar het te wenschen/ dat wy ook edele Vruchten voortbragten. Het ontbreekt ons niet aan heerlyke Genade-middelen; wy hebben het zuiver woordt van Godt; de

Bestraffing der onvruchtbare.

Here heeft ons in de reine / en volgens zyn woordt hervormde Kerk laten geboren worden; Het en Evangelium zyn de Noorde- en Zuide-winden / die dezen Hof doorwaien. Maar Helaas! waar blyven de edele Vruchten! Waar vloeien de Speceryen? Waar is de Boetvaardigheit en ware Bekeering van vele Menschen / die de roepende Genadestem dagelyks horen / en echter hun Leven niet beteren / maar in hunne heerschende Zonden heen gaan? Ach hoe vele bedroeven Godts Geest, en horen het ruischen van dezen Noorden-windt niet / wanneer hy in hunne Harten blaast / en hen als toeroept; Dit is de weg; staat die in / en wykt 'er niet van af, nog ter Rechter- nog ter slinkerhandt. Zy willen zich van Godts Geest niet laten regeren. O wat slechte Vruchten zyn dat / wanneer gy by alle de menigvuldige Genademiddelen zo weinig wast en toeneemt in de kennisse en Genade van den Here Jesus Christus! wanneer gy in Twist en Twedragt, Brassen en Dronkenschap, Vloeken en Zweren, Hoerery en Ontucht leeft! Zyn dat Vruchten des Geestes? geenzints / maar vruchten des Vleesches / vruchten des Satans / vruchten der boze Waereldt. O wee u! die dus den Tempel van Godts Geest bederft en verontreinigt. Wee u! die dus den Hof uwes Harten met het onkruidt der zonde laat bewassen / en denzelven tot ene Doornhegge maakt. Doch weet / Zondaar! Indien gy niet horen wilt / terwyl Jesus u door den Zuiden-windt zyne Geestes toeroept; Komt herwaarts tot my alle die vermoeit en belast zyt; ik zal u Ruste geven; zo zult gy eens de Donderstem van den Rechter horen moeten; Gaat heen, gy Vervloekte, in 't eeuwig Vuur. Wilt gy u hier door Godts Geest niet laten leiden / gy zult u eens door den Satan moeten laten leiden tot de eeuwige Verdoemenis. Laat gy hier gene Boettranen uitvloeien; ô gy zult hier namaals eeuwiglyk moeten huilen en kermen / wanneer het te laat zal zyn.

Math. XI. 28.

Vermaning tot Dankbaarheit tegen Godt.

Wat u aangaat / gy Heilige Godts / die als Bomen des Heren geplant zyn aan de Waterbeken, en Vruchten voortbrengt op zynen tydt. (1) Dankt Godt / dat Hy tegenwoordig zo een aangenamen Zuide-windt over zyne Kerk en over ons gantsche Landt laat waien. O wat koude Noorde-winden waien 'er over 't lieve Courlandt, Pruissen, Polen enz! en ons laat Godt nog in Rust en Vrede onder onzen Wynstok en Vygeboom wonen / zo dat wy Hem onzen Vader in alle Vrymoedigheit konnen dienen. Wel is waar / dat onze zonden heel anders verdient hadden; maar 't is Godts goedtheit en lankmoedigheit / die ons draagt. Doch dewyl 'er niets ongestadiger is als de windt / die haast verandert / zo kan Godt ons ook / indien wy voortvaren hem door onze zonden tot toorn te verwekken /

de

de lucht van genade doen veranderen/ en ons met Oorlog/ Duurtydt en Peſt bezoeken.

2. Wilt gy verhoeden/ dat de koude Noorde-winden / die gantſche Steden en Landen verwoeſt/gehele Gemeentens als ene Kaars uitgewaait/ Ouders van Kinderen en Kinderen van Ouders weggerukt/ en ene onbeſchryflyke grote elende veroorzaakt hebben/ ons ook niet treffen; zo laat de van verre opkomende duiſtere wolken u tot Bekeering leiden. Zyt doch niet onverſtandiger dan een Schipper in Zee/ die/ wanneer hy Stormwolken ziet opkomen/zyn Zeil inhaalt/ en in de Haven loopt. O haalt uwe Zeilen van hoogmoedige/ godtvergetene en zondige bedryven in. Legt de Ondeugden af/ die uw eige geweten u zegt / en betert u / eer Godt zyn Hart van u afwendt: hem ten dien einde yverig biddende. Want indien gy, die boos zyt, weet uwe Kinderen goede Gaven te geven; hoe veel te meer zal uwe Vader die in de Hemelen is, goede Gaven geven den genen, die ze van hem bidden? Vraagt gy ; wat zonden moeten wy myden? Slaat wanneer gy t'huis komt uwen Bybel op/ en ziet eens wat Paulus zegt; De werken des Vleeſches zyn openbaar, welke zyn Overſpel, Hoerery, Onreinigheit, Ontuchtigheit, Afgodery, Fenyn-gevinge, Vyandtſchappen, Twiſten, Afgunſtigheden, Toorn, Gekyf, Twedracht, Ketteryen, Nydt, Moordt, Dronkenſchappen, Braſſeryen, en diergelyke; van dewelke ik u te voren zegge, gelyk ik ook te voren gezegt hebbe, dat, die zulke dingen doen, het Koninkryke Godts niet en zullen beërven. O laat deze donderende Noorde-windt krachtig door uwe Zielen waien/indien anders uwe eeuwige Zaligheit u lief is.

De zonde te myden.

Matth. VII. 11.

Gal. V. 19, 20, 21.

3. Zyt doch vruchtbare Bomen / die aan de Waterbeken des Goddelyken Woordts geplant ſtaan. De blindtgeborene/ die van Jeſus ziende gemaakt wierdt/ zei; Ik zie Menſchen als of ik Bomen zag. De Menſch is een omgekeerde Boom/die met de Takken op de Aarde gaat; maar de wortel als een Hooft naar boven draagt/ tot een zinnebeeldt/ dat onze wandel in den Hemel moet zyn; Doch deze Boom ſtaat niet lang. Van de Eike-bomen wordt gezegt/dat zy hondert jaren groeien, hondert jaren ſtaan, en hondert jaren afnemen; maar met den Menſchen-boom is het; De Menſch van een Vrouwe geboren, is kort van dagen. Ons Leven duurt ſeventig jaar, of zo wy zeer ſterk zyn tachtig. Een koude Noorde windt des Doodts kan u haaſt in 't ſtof nederleggen. Daarom bedenkt dat gy ſterflyk zyt / en maakt in tydts uwe Roepinge en Verkiezinge vaſt. Weeſt doch niet als kale en onvruchtbare Bomen/ die gantſch gene of wel quade Vruchten voortbrengen; maar brengt Vruchten voort van een vroom en godtzalig leven.

En Godtvrezende te zyn.

Kentekens van goede Vruchten.

Wilt gy de Kentekens weten/ waar aan gy merken kundt/ of de Zuide-windt van Godts Geest in uwe zielen waait/ zo neemt de volgende Regelen in acht; (1) Let op de inwendige Taal van uw geweten. Hoort gy/ dat het zelve u heimelyk zegt; ,, Wat ,, hebt gy gedaan? Hoe leeft gy? Hoe hebt gy dezen dag doorge- ,, bragt? Is dat de dank voor de weldaden/ die Godt uw leven ,, lang aan u bewezen heeft? Is dat de dank/ dat Jesus zyn dier- ,, baar Bloedt voor u heeft vergoten? Zou een Kindt Godts zynen ,, Hemelschen Vader tot toorn verwekken? Op dan! bekeert u/ en betert uw Leven. Ziet! dan waait de Zuide-windt des Geestes in uwe Harten. (2) Geeft acht op u zelven/ wanneer gy in Godts Huis komt. Valt het zaat des Goddelyken Woords u wel regt in 't Hart? Verheugt gy u wel/ wanneer gy de grote Daden Godts hoort uitspreken? Brandt uw Hart wel/ wanneer de Naam des Heren verheerlykt wordt? Hebt gy wel lust tot Godts Woordt/ en verblydt gy u daar over? Legt gy wel de ene Schat der Goddelyke waarheit na den anderen in uw Hart/ en verheugt gy u ook meer daar over/ dan over Goudt en Zilver? Ziet! zo waait de Zuide-windt des Geestes in uwe Zielen/ en zo verquikt zy u met de Speceryen van Godts Hof/ dat gy overvloedt van Troost-Spreuken in uw Harte sluit. Want dit is het drievoudige Snoer/ dat niet verbroken wordt; Myne Schapen horen myne stemme, ik kenne dezelve, zy volgen my, en ik geef hen het eeuwige Leven. (3) Bevindt gy zachte Gemoedts-bewegingen in uwe zielen/ en ene Droefheit die naar Godt is, over de Boosheit der Waereldt/ en over uwe aanklevende zwakheden. Voelt gy ene inwendige Vreugde, over den wasdom in 't goede? En wanneer gy vele heerlyke Vruchten des Allerheiligsten Geloofs in u ziet groeien/
Ps. LXXIII. 28. dat gy met Asaph zeggen kunt. 't Is my goedt naby Godt te wezen: Ik zette myn Betrouwen op den Here Here, om alle uwe Werken te vertellen. Brandt het Vuur der Liefde tegen Godt en den Naasten in u/ zo dat gy Godt lief hebt boven alles/ wat in de gantsche Waereldt is/ en dat gy ook genen Vyandt hebt/ dien gy niet van Harten al 't goede zoudt wenschen/ dat gy voor uwe eige Ziele wenscht? Is deze Liefde steets dringende en aandryvende in u/ zo dat gy alle Gelegentheden in acht neemt om dezelve te konnen bewyzen/ en als ene Bloem zyt/ die een reuk des Levens van zich geeft? Hebt gy een hartelyk Verlangen naar de nadere Gemeenschap met Godt/ zodanig/ dat wanneer gy van den Hemel en Eeuwigheit hoort spreken/ ene hartelyke Begeerte tot de-
Ps. XLII. 4. zelve in u bevindt/ en gy met David zucht: Wanneer zal ik ingaan, ende voor Godts Aangezicht verschynen? Vindt gy enen ge-

gestadigen. Strydt gy u zelven / tegen de Zonde, de Waereldt en uw eigen Vleesch? Hebt gy een teder Gewete; zo dat gy u over ene zondige Gedachte / en een zondig woordt bedroeft / en dat gy steets naar uw Vermogen Godts Rechten met allen Ernst tracht te houden? Hebt gy ook Lust tot het Gebedt; zo dat gy u wel wils het gewoel der Waereldt ontrekt / en in uwe Kamer gaat / om daar in oprechtheit en met ernst met Godt te spreken / en uw gantsche Hart voor Hem uit te storten? ô Hoe wel staat het met u / myne allerliefste Vrienden / indien het zacht geruisch van Godts Zuiden-windt zo in uwe Zielen waait!

Tot Besluit nog een woordt van Troost / van den Trooster den H. Geest / voor alle bedroefde en aangevochte Zielen / die zomtydts in kleinmoedige Gedachten geraken / als of Godts Geest niet in hen woonde / om dat zy zo traag in hun Christendom / zo flaauw in hun Gebedt / zo koel in de Liefde zyn / en zo vroom niet leven / als zy wel gaarne wilden. Zyt wel gemoedt / gy Heilige Godts! Indien uw Hart slechts oprecht is / zo dat gy wenscht en ernstelyk uw best doet om vromer te zyn; dan zal het Gebrek van innerlyk Gevoel geen Nadeel aan uwe Zielen toebrengen. De Geest Godts werkt in het verborgen / en maakt / dat gy naar zyne genade verlangt. Daar zal nog eens een Tydt komen / dat dit zaat van Godts Geest / gelyk het Koorn in het voorjaar / zal uitspruiten. Laat zyne Genade u genoeg zyn; want zyne kracht wordt in zwakheit volbragt. Amen. Troost.

GEBEDT.

O Geest van Godts mondt, die eertydts op de Wateren van den woesten en ledigen Klomp zweefde, en ene schone Waereldt voortbragt. Ach zweef ook doch door uwe alles vermogende kracht over onze Zielen! Laat de afschuwelyke Zonden-last verdwynen als een Nevel voor de Zon. Wy bekennen gaarne, dat wy wegens onze Overtredingen waardig zyn van uw Aangezichte verstoten te worden; Maar gy zyt immers de Trooster, die vermoeide Zielen verquikt, *en aan onzen Geest getuigenis geeft*, *dat wy Kinderen Godts zyn*. Wy nemen in een waar Gelove de verdienste van onzen dierbaren Verlosser aan, en bidden u, laat ons doch het Getuigenis van uwe Genade in onze Zielen bespeuren. *Ontwaak Noorde-Windt*, *en kom gy Zuide-Windt! doorwaai ook dezen Hof*, *dat zyne Speceryen uitvloeien*. O Godt! gy kent allerbest de Zielen, die gy van Eeuwigheit hebt lief gehadt. Ach Heer! Troost ons doch inwendig wanneer wy bedroeft worden;

den: ſterk ons, wanneer wy mat en krachteloos worden. Roep ons van de Waereldt af, wanneer wy ons te ver met haar willen inwikkelen. Neem ons by de Handt, en leid ons op de wegen die wy moeten bewandelen; op dat wy voortgaan in Gelove, Liefde en Godtzaligen Wandel, van kracht tot kracht, tot dat wy eindelyk by U, ô Godt, in Zion komen. Amen.

Onze Vader, enz.

DE LEIDING VAN GODTS GEEST.

Na het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

OCh Heer, dat doch de Man Godts, dien gy gezonden hebt, weder tot ons kome, ende ons lere. Dus badt Manoah eertyts den Here. Wy mogen deze zelve woorden wel van Manoah ontleenen / en onze tegenwoordige Leer-reden met dezen hartelyken wensch beginnen; Och Heer! dat doch de Geest Godts tot ons kome, en ons lere, hoe wy als ware Kinderen des Geestes leven moeten. Laat Uw Dienaar ons verder leren / hoe wy ons / na tot Uwe Genade-Tafel genadert geweest te zyn / moeten dragen. Op dat wy nu deze genade van Godt verkrygen mogen / zo laat ons Hem aanspreken met de woorden van onzen Heilant. De Bede van Manoah. Richt. XIII. 8.

Onze Vader, enz.

Text. ROM. VIII. vs. 14.

Zo vele als 'er door den Geest Godts geleidet worden, die zyn Kinderen Godts.

TWEDE INLEIDING.

Noachs Duif, een Voorbode des Vredes. Gen. VIII. 7-11.

Toen Noach zich een tyt lang in de Arke opgehouden hadt/ en op den veertigsten dag merkte/ dat de Wateren gevallen waren; liet hy ene Rave uit, die dikwils heen ende weder ging, totdat de Wateren van boven de Aarde verdroogt waren. Daar na liet hy ene Duive van zich uit, en dezelve kwam tot hem tegen den Avondtyt, met een afgebroken Olyf-bladt in haren bek. De oude Kerke-Leraars hebben deze Geschiedenis niet ongevoeglyk op de verlossing van Godts Kerke toegepast. Want toen de Menschen zich bezondigt hadden/ wilde Godt de Waereldt verdelgen in zynen toorn; Doch zyne Gelovigen beschelden de Ark zynen Kerke. De Rave en Duif betekenen de Wet en 't Euangelium. Gelyk de Rave ene onaangename stem heeft; zo is ook Vox legis, de stemme der Wet/ voor ons niet aangenaam. Want die dondert geweldig/ en zegt; Vervloekt zy, die de woorden dezer Wet niet en zal bevestigen, doende dezelve. In tegendeel verbeeldt de Duif den H. Geest, die 't Olyfbladt des Euangeliums brengt/ en ons verzekert/ dat na 't volbragte werk der Verlossinge de Wateren van Godts toorn gevallen zyn. Komt dan herwaarts Godtvruchtige Zielen/ die onder menigen Last zucht/ en naar den troost des H. Geestes verlangt! Wy zullen u uit de tegenwoordige Text aantonen/

Deut. XXVII. 26.

De krachtige leiding van Godts Geest in alle rechtschape Kinderen Godts.

„ Kom dan, Godt Schepper H. Geest! en vervul de Harten Uwer
„ Gelovigen, op dat wy van Uwe leiding niet alleen mogen spreken
„ en horen, maar dezelve ook in onze Zielen bevinden. Amen.

VERKLARING.

Afdeling van den Text.

Onder de heerlyke Vruchten der Regtvaardigmaking door 't Gelove/ die de Apostel Paulus in dit Capittel voorstelt/ is geenzints de geringste; De leiding van Godts Geest. Hier wordt gesproken van ene leiding van Godts Geest, en gezegt/ dat die alleen in de Kin-

ren Godts is. Wy behoeven ons niet lang op te houden / om
klaren / wat Godts Geest is. Jeder weet / dat hier door Godts Geest.
an wordt / den derden Persoon der hooggeloofde Drie-eenheit /
de Goddelyke Huishouding het werk der Wedergeboorte en
making in den Mensch verricht / en wegens zyne werkingen /
enen Windt, dan by een Vuur, dan wederom by een Water Joh. IV. Joël II.
leken wordt.
leenlyk komt het hier maar op aan / om te weten wat door de Hoe hy de Gelovigen leidt.
g van Godts Geest verstaan wordt. Door den Geest geleidt te
en / is te zeggen; (1) levendig gemaakt te worden. Van Na-
zyn wy doot in zonden, zodanig dat wy ook geen ene goede
gedachte van ons zelven konnen hebben. Dan komt Godts
en werkt in ons. De eerste goede beweging / die wy ontfan-
s / dat wy tot het goede bequaam gemaakt worden. Daar-
egt Christus; De Geest is 't, die levendig maakt. (2) Ook is Joh. VI. 63.
zeggen; Leren en onderrichten, zo wel de Credenda, als Fu-
a, en Facienda, zo wel wat men geloven, als wat men laten
en moet / en ene overtuiging daar van te doen hebben / zo dat
lust krygt tot Godts Wet, naar den inwendigen Mensch.
t Is te zeggen; De Wet Godts in 't Harte te schryven. Van Jer. XXX. 33.
re is niet dan enkele duisternis in onze Ziel; Maar wanneer
ts Geest komt / verschynt daar een Licht / en dan ziet men de
deren in Godts Wet. (4) Van Godts Geest geleidt te wor-
is te zeggen / ene innerlyke aandryving in zich te bespeuren
oedt te doen waar maar gelegenheit is / zodanig dat men ver-
t is / wanneer men tot Godts eer en des Naasten beste enig
t werk kan verrichten. Van nature zyn wy gantsch traag en
loos tot alles goedts; maar wanneer Godts Geest komt /
it hy in ons beide het willen en 't volbrengen. (5) Ook is lei-
hier regeren. Dus vinden wy in den brief aan de Galaten;
n gy door den Geest geleidt, (dat is / gelyk enige het zeer wel
zetten / geregeert) wordt. Hy doet ons niet alleen ene inwen-
aandryving bevinden / maar hy regeert ons ook / zo dat wy
ter rechter- nog ter slinker-handt buiten de Palen der Godde-
Regels wyken. Daarom bidt David; Uw goede Geest leide Ps. CXLIII. 10.
in een effen Lant. Ik zal u de zaak nog klaarder maken. Ver-
t u gene onmiddelbare aandryving / gelyk de Apostelen op den
ter-dagh hadden; of gelyk Simson hadt / toen de Geest des
n over hem kwam; waar over de hedendaagsche Geestdryvers
nog beroemen / schoon de Satan daar onder speelt. Maar die aan-
ing of leiding geschiedt / voor eerst / door Godts Woordt; wan-
wy vlytig den Bybel lezen / of de Prediking daar uit aanho-
n; wanneer ons dan de ene en andere heerlyke Spreuk te vo-

een komt/ uit welke wy niet alleen Godts wysheit en onze verplichting zien/ maar door welke wy ook een inwendigen lust in ons bespeuren/ gelyk de Discipelen die naar Emaus gingen/ zo dat ons het Hart mede brandt in ene heilige genegentheit en Liefde tot het goede. Een anderen geschiedt die leiding van Godts Geest ook/ wanneer een Mensch by voorvallende gelegentheden goede gedachten in zich bespeurt; gelyk wanneer men arme Luiden ziet/ en tot een hartelyk medelyden in Christus bewogen wordt; of wanneer men/ by gelegenheit van een Lyk/ aan de Doot en Eeuwigheit denkt/ en zyne roepinge en verkiezinge met allen ernst tracht vast te maken; ook voorneemt niets te denken/ te spreken/ nog te doen/ waar door men den in ons wonenden Geest Godts zou konnen bedroeven. Of wel/ wanneer wy ten Avondtmaal gaande/ een zoet gevoel van Godts genade in onze Zielen gewaar worden/ en daar na ons leven beteren/ alle vlyt aanwendende om een Godtzaligen Wandel te leiden. Of eindelyk/ wanneer wy in onze eenzaamheit met ons Gebedt voor den Here komende/ en ons Hart voor Hem uitstortende/ een inwendigen troost en verquikking gevoelen, en een vast vertrouwen ener genadige verhoring in ons bevinden. Ziet/ myne Vrienden/ op zo een wyze wordt men door den Geest Godts geleidt.

Wat Kinderen Godts zyn.

Nu/ wat wordt van zulken gezegt? Dat zy Kinderen Godts zyn. Zy zyn het/ niet slechts in naam/ gelyk de meeste Mondt-Christenen/ die den schyn hebben als of zy Godts Kinderen waren/ en echter vernifte en vermomde Christenen zyn/ die den Duivel in 't Hart hebben; maar zy zyn het in der daat en in waarheit. Zy worden door zulke goede bewegingen niet eerst Christenen en Kinderen Godts/ maar zy zyn het reets door 't Gelove in Christus; en de goede neigingen zyn kentekenen van hun Kindtschap. Zy zyn het bestendig; wat ook de valsche en verdorve Waereldt van hen mag oordelen. Zy dragen het Evenbeeldt Godts. Zy leven onder 't boos en verkeerdt Geslachte/ ja ook midden onder 't Kruis/ als geliefde Kinderen Godts/ en als vaste Kroon-Erfgenamen des eeuwigen levens.

TOEPASSING.

Vele bewyzen niet dat zy van den Geest geleidt worden.

Nu heb ik u eenvoudig/ klaar en duidelyk genoeg voorgestelt/ wat het te zeggen/ is van Godts Geest geleidt te worden. Blyft nu nog overig/ dat ik u wat nader aan 't Hart kome. Hoe staat het met u/ gy die heden aan de Tafel des Heren zyt geweest? Wordt gy ook van Godts Geest geleidt? Wiens is dat Beeldt en 't Opschrift 't welk gy draagt? O gave Godt! dat gy alle met malkander zo

ver-

verlicht/ zo rein/ zo heilig/ zo Geestelyk waart/ als ik u wenschte! Maar ach! ik vreze/ dat 'er onder dezen groten hoop nog zeer velen zyn/ die niet van Godts Geest/ maar van den bozen Geest geleidt worden. Schrikt 'er vry van/ en leert u beter kennen/ Zondaar! Is 't niet zo/ dat de H. Geest een reine Geest is/ die niet in zulke Harten woont/ waar in de zonden nog heerschen? Zo weinig als Byen den rook/ en Duiven den stank konnen verdragen/ zo weinig kan de H. Geest in zondige Harten zyn verblyf hebben. Hoort eens! Wanneer gy uwe Harten aan de Waereldt hangt, en u op Aardtsche dingen meer verlaat als op Godt/ dan zyn immers die Harten nog Afgoden-Tempels/ waar in gy den Dagon aanbidt; Maar zou de Arke des Verbondts daar nog staan blyven/ zo lang de Afgodt der Waereldt niet weggenomen wordt?. Het vloeken is ene schrikkelyke zonde; en echter heerscht dezelve nog zo zeer onder u/ dat men by zyne Ziel en by de Sakramenten zweert; dat men den Duivel roept; dat men met donder/ blixem/ hagel/ en Godts oordelen den spot dryft. Zou in zulke Godtvergete Zielen de H. Geest wonen? O neen! maar de Vloekduivel regeert de Tong van zulke Menschen. De verachting van Godt en zyn Woordt is ene grote zonde/ die Jerusalem tot een Steenhoop heeft gemaakt; En nochtans is dezelve zo gemeen onder ons/ dat het met Tranen te beklagen is. Men ga eens in de Week-Predikaatsien/ en zie daar/ hoe dun het getal van vrome Toehoorders gezaait is/ gelyk arme Luiden hun koorn. Godts Geest leidt tot de Kerk/ maar niet uit de Kerk. Toorn, haat, en onverzoenlykheit zyn Helsche ondeugden; en Menschen/ die daar mede behebt zyn/ worden geenzints van Godts Geest/ maar wel van den Twistduivel gedreven. Ontucht, Hoererei en Overspel zyn onreine zonden/ waar door het Lichaam ontheiligt/ en de arme Ziel tot een Lyfeigen des Satans gemaakt wordt. Die nu zulke zonde beminnen en plegen/ worden van den Duivel/ en niet van Godts Geest geleidt. Zo zyn ook alle Dronkaarts, Lasteraars, Leugenaars en Onrechtvaardigen, lieve getrouwe van den bozen Geest. O hoe velen heeft de Geest Godts beginnen te leiden/ gelyk Demas, die de Waereldt weder lief gekregen/ en de leiding van hunnen lust gevolgt hebben/ die hen aandryft/ als of zy uitzinnig waren! Zy zyn gelyk het Beeldt van Nebucadnezar, dat boven van Goudt/ en onder van Leem was; en gelyk de Sirenen, die boven een Mensch en onder Slangen waren. Wanneer het zo gestelt is/ gaat men den Kreefts-gang/ en dan is men ieders roof/ inzonderheit dien van den bozen Geest/ die zulke ledige Vestingen haast inneemt/ en zeven andere Geesten mede brengt, bozer dan hy zelf, hen van de ene zonde in de andere leidende/ tot dat hy hen eindelyk plotzelyk

 en

en schrikkelyk in den Kuil stort/ waar uit in eeuwigheit geen redden is. Andere komen in Godts Huis/ en gaan slechts uit gewoonte onder 't Volk des Heren zitten; maar zyn daar met duizenderlei vremde gedachten bezet/ of brengen den tydt met snappen door/ en horen van de Predikaatsie weinig of niets/ dat hen tot betering des levens zou konnen dienen. Zo een uiterlyk schynwerk is waarlyk voor den Here een gruwel; Zulk kerkgaan/ zulk Avondtmaal houden/ zal zulke Naam-Christenen de Hel eens des te heter/ en de verdoemenis te zwaarder maken.

Kentekens dergenen, die van Godts Geest geleidt worden.

Nu zal ik nog een woordt met u spreken/ gy Heiligen Godts/ gy vrome Zielen/ die in der daat den Here vreest/ en hier onder dezen hoop u bevindt/ doch van Godt/ den Harten-kenner/ 't best bekent zyt. Vraagt gy my; Waar aan zullen wy doch weten konnen/ dat Godts Geest ons leidt? Zo geeft acht op de volgende Kentekenen. (1) Wanneer gy lust en liefde hebt tot Godt en zyn Woordt; wanneer gy u heimelyk verheugt/ als gy de daden Godts hoort uitspreken, en iets zeggen/ waar door 't Ryk des Duivels verstoort/ en 't Koninkryk van Jesus bevordert wordt; en wanneer gy/ gelyk Geestelyke Bouwlieden/ dagelyks iets bybrengt/ om den enen Grondtsteen der Waarheit voor/ den anderen na/ te leggen/ op welke 't Gebouw van kennisse al hoger en hoger Hemelwaarts wordt opgetimmert; dan wordt gy van Godts Geest geleidt. (2) Wanneer de ware vreze Godts in uwe Harten woont, zo dat gy u zorgvuldig wacht voor alles/ wat de rust uwer Ziele/ en den Vrede met Godt zou konnen storen; wanneer gy tedere en gevoelige gewetens hebt/ zo dat gy in ongerustheit zyt/ wanneer gy iets zondigs hebt gedacht/ gedaan of gesproken/ waar mede gy Godt zoudt vertoornt/ of uwen Naasten beledigt hebben/ en niet eer gerust zyt/ voor dat gy u met Godt weder verzoent hebt; (3) Wanneer gy de inwendige Aanspraak des Geestes gehoorzaamt, als dezelve in uw geweten zegt; Doe dat niet; ga niet hier of daar in quade Gezelschappen; Gedraag u dus en zo; Laat de zonde haren wil niet; bedwing uwe Hartstochten, Tem uw Lichaam; verloochen u zelven; Wanneer 't gewoel der Waereldt die inwendige Aanspraak des Geestes niet verdooft/ maar gy dien Raadtgever volgt; dan wordt gy van Godts Geest geleidt. (4) Dus mede/ wanneer gy geduldig en zachtmoedig al 't Kruis/ dat de lieve Godt u oplegt/ met ene heilige gelatenheit draagt/ in vaste verzekering/ dat alles tot uw beste zal strekken; Wanneer gy geleert hebt/ uwe Vyanden met goedtheit te overwinnen; wanneer gy u zelven niet wreekt/ maar aan Godt de wrake overgeeft; wanneer gy uwe Vyanden lief hebt, zegent die u vloeken, en wel doet die u haten en beledigen; dan wordt gy van Godts Geest geleidt.

Wel is waar/ dat dit laaſte hardt valt door Vleeſch en Bloedt; Doch indien gy hier in overwinners kunt wezen/ zo weet gy/ wiens Kinderen gy zyt. (5) Wanneer gy u dapper en kloekmoedig toont, tegen de Zonde/ Waereldt en Duivel/ en liever eer/ goedt en bloedt/ ja alles daar aan waagt/ dan dat gy u tot Slaven der zonde zoudt laten maken; wanneer gy niet alleen verwerender/ maar ook aanvallender wyze te werk gaat/ om alles/ wat zondig is/ in deszelfs verborgenſte hoeken te vervolgen; wanneer gy u nog door gemak/ nog door Waereldtſch belang laat afhouden om Godts ere te bevorderen/ en met Paulus zeggen kunt; Ik vermag alle dingen door Chriſtum, die my kracht geeft; En/ Ik ben verzekert, dat nog Doot, nog Leven, nog Engelen, nog Overheden, nog Machten, nog tegenwoordige, nog toekomende dingen, nog hoogte, nog diepte, nog enig Schepſel, ons zal konnen ſcheiden van de liefde Godts, welke is in Chriſto Jeſu onzen Here. Wanneer gy dit alles doen kunt/ dan wordt gy van Godts Geeſt geleidt. Hebt gy dan dezen leidenden Geeſt ontfangen/ zo volgt zyne bewegingen. Laat deze Lamp zelfs des Nachts niet uytgaan; Laat dit heilig Vuur niet uitgebluſcht worden; Onderhoudt het door een yverig Gebedt; bedroeft Godts Geeſt niet, maar volgt ſtandtvaſtiglyk alle zyne werkingen. O hoe gelukkig zult gy zyn/ indien gy u dus van den Geeſt Godts laat leiden! Gy zult uwe eeuwige Sabbath reets in dit leven beginnen; Gy zult lieve Kinderen van Godt zyn; Uw gemoedt zal de grootſte ruſt in Godt hebben; Gy zult u in alles konnen ſchikken/ wat u in de Waereldt overkomt; Ja gy zult eens/ als Godts Kinderen/ en vaſte Erfgenamen des Hemels ſterven. Amen.

Phil. IV. 13.
Rom. VIII. 38, 39.

GEBEDT.

O Godt! Gy heilige Geeſt van den mondt Godts! Hoe ryk is Uwe Trooſt, Uwe goede Raadt en Lere, die Gy ons in dit uur in het Hart hebt geſtort! Zyn hier nog ongelukkige Zielen, die van Uwe leidinge nog niets weten; laat die in zich zelven gaan, en denken; Wat doen wy doch, hoe leven wy, wy die ons Chriſtenen noemen, en nog niet eens *de eerſtelingen des Geeſtes ontfangen hebben!* Heer maak hen doch tot verſtandige Menſchen, die hun eeuwig Heil bedenken, en tot geheiligde Chriſtenen. Hebt gy ook Zielen onder ons, waar in gy Uw werk reets begonnen hebt, en die in dit uur enige goede bewegingen by zich beſpeurt hebben; Vaar in dezelve voort, *om 't goede Werk te voleinden*, *dat Gy in haar begonnen hebt.* Ach Godt, bewaar ons doch, dat wy u door opzettelyke

zon-

zonden nooit bedroeven; maar gun ons de vreugde, dat wy Uwe krachtige leiding in ons gevoelen; dat wy tegen de zonde kampen, en 't Gelove, met een goedt Gewete, tot ons zalig einde behouden. En wanneer wy eens sterven, ô Godt H. Geest! *geef dan getuigenis aan onzen Geest, dat wy Godts Kinderen zyn. Zyn wy dan Kinderen, zo zyn wy ook Erfgenamen Godts, ende Mede-Erfgenamen van Christus. Amen.*

Onze Vader, enz.

HET

HET RECHT EN DE GENADE VOOR DEN ZONDAAR.

Voor het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

TRek uwe Schoenen uit van uwe Voeten, want de plaatse, daar gy op staat, is heilig Landt. Dit was de stem/ die Mozes aan den berg Godts Horeb uit het branden- de Braambosch hoorde. Godt wilde hem leeren / dat men niet oneerbiedig voor zyn Aangezichte moet komen/ dikwils als men zich begeeft om met hem te spreken/ en zyn ordt te horen. Wy roepen ook tot u allen/ die heden voor het ngezicht des Heeren verschenen zyt: Trekt uwe Schoenen uit van e Voeten; want de plaats, daar gy op staat, is heilig Landt. Trekt de Schoenen van uwen aardtschen wandel; Legt af alle ydele/ eeldtsche/ en afleidende gedachten/ en komt voor Godts Aan-

Exod. III. 5.

Waarom Moses de Schoenen heeft moeten uittrekken?

gezicht met heilige eerbiedigheit; want de plaats daar gy op ſtaat/ is heilig. Gy ſtaat voor de Ogen van den groten Godt/ wiens wraakoeffenende handt als een verterent Vuur is/ en wiens woordt tot een tweeſnydent Zwaart verſtrekt/ dat uit zynen Monde gaat. Gy komt/ om met Godt te ſpreken/ en uwe harten in boetvaardige erkentenis uwer zonden voor hem uit te ſtorten. Gy komt/ om zyn woordt te horen/ en te vernemen wat reden de Heer uwe Godt heeft om over u te klagen/ en wat hy met u te doen heeft.

Op dat wy ons dan wel bereiden/ en tot ene boetvaardige Aandacht ſchikken mogen; zo laten wy ons aan dit Horeb en Bethel in diepe ootmoedigheit nederwerpen/ en den Here aanſpreken met het allerheiligſte gebedt.

Onze Vader, enz.

TEXT. HOS. XI. VS. 8.

Hoe zoud' ik u maken als Adama? U ſtellen als Zeboim? Myn Hart is in my omgekeert, al myn berouw is t'ſamen ontſteken.

TWEDE INLEIDING.

De Wachters op Zions Muren. Jeſ. LXII. 6.

O Jeruſalem! ik hebbe Wachters op uwe Muren beſtelt, die geduriglyk al den dagh en al den nacht niet en zullen zwygen. Dit is het woordt des Heeren by den Profeet Jeſaia. Jeruſalem, de Stadt/ die Godt zich tot zynen dienſt verkozen hadt/ wordt hier genomen voor alle de Inwoners van Jeruſalem en 't gantſche Canaän; met enen ook voor alle burgers van 't nieuw Jeruſalem des Nieuwen Teſtaments, die in Godts huis komen. De Muren van Jeruſalem zyn de Voorhoven van den Here onzen Godt. Hier is de Wacht Zions/ alwaar trouwe Dienaren Godts als Wachters op hunne hoede ſtaan/ wydt en breedt rontom zich zien/ en hunne ſtemme verheffen als ene Bazuine. Zy zwygen al den dagh niet. Namelyk/ wanneer hunne Toehoorders in 't licht wandelen als op den dagh/ in allerlei Chriſtelyke deugden; dan moeten zy hen verder opwekken in hunnen loffelyken wandel/ ten einde zy in hunnen loop mogen voortvaren/ en van kracht tot kracht, hoe langer hoe meerder vorderen/ tot dat zy eindelyk by Godt in Zion komen. Want wanneer een donkere nacht van allerhande werken der duiſternis Godts gemeente overvalt; dan moeten zy ook vlytig op de wacht ſtaan/

om

n alle ingeslopene zonden en ondeugden door het Woordt des He-
t te bestraffen. Gelyk eertyts de Levîten Dagh en Nacht aan
le de Deuren des Tempels waken moesten / op dat 'er niets on-
ings in 't Huis des Heeren komen mogt; zo moeten ook alle trouwe
ienaren des Nieuwen Testaments vlytig de wacht houden / dat
odts Huis niet door openbare zonden verontreinigt worde. An-
rs / indien zy dit niet doen / zyn zy gene waakzame Wachters /
aar gelyk de H. Schrift hen noemt / stomme Honden, die niet
ffen konnen. Wanneer Godt Stadt en Landt den ondergang
igde / was dit ook mede een teken van zynen toorn / dat hy riep;
'ee u, Assur! uwe Herders zullen slapen. Dierhalven / indien
ons Wachters hunnen mondt niet opdoen / en den toorn en
andtschap der Menschen meer vrezen dan die van Godt; ook
et genoeg yveren voor zyne ere / zo zal Hy het bloedt der verwaar-
ozden van hunne handen eisschen / en zulke die lauw, en nog
ut nog heet zyn, uit zynen Monde spouwen. Daarom zullen
y / als Wachters van Zion / op de Muren van ons Jerusalem /
ze stemme verheffen / op dat gy alle onreinheit moogt af-
gen / met boetvaardige Harten uwe zonden belyden / en vergiffe-
s verkrygen. Hier toe dienen zeer wel de woorden van onzen
ert / die wy voorgelezen hebben; als die ons voorstellen;
) Godts strenge gerechtigheit / om den Zondaar naar Recht te
affen; Hoe zoud' ik u maken als Adama? u stellen als Zeboim?
) Godts grondeloze barmhartigheit / waar door Hy boetvaardige
ondaren aanneemt; Myn Hart is in my omgekeert, al myn be-
uw is t'zamen ontsteken. Wel aan dan / waarde Toehoorders!
erhardt doch uwe Harten niet / maar neemt aan / wat uit het
woordt des Heeren tot uw heil en beste zal gesproken worden.

„ Maar Gy, ô rechtvaardige en heilige Godt! *Rook gaat op van Uwen Neuze, en een verterent Vuur uit Uwen Monde.* Wy, die in *'t Midian* dezer Waereldt onze roepinge afwachten, komen op dezen Voorbereidings-dagh tot Uw *Bethel* en *Horeb.* Ons Hart zeit ons reets, en onze zonden profeteren ons, dat wy een brandent Bosch van 't Vuur Uwes rechtvaardigen toorns zullen zien. Echter willen wy dat liever aanschouwen in dezen Genaden-tyt, waar in het ons ook een Vuur van Liefde en barmhartigheit toont, dan eens hier namaals, wanneer de tyt der Genade uit zal wezen, en dit brandent Bosch Uwer rechtvaardige gramschap niet dan Vuur en Vlammen van eeuwige straffen zal uitwerpen, oneindig zal branden, en nimmer verteert worden. Wel aan dan, Heer! zeg ons maar scherpelyk, wat onze zonden en ontaartheit verdient hebben; want *ons Hart is archlistig en bedrieglyk*; Het mogt

„ zyne overtredingen of lochenen, of bedekken, of verschonen.
„ Spreek in onze Harten met den donder Uwes Woordts, op dat
„ zy waarlyk verbryzelt en verslagen worden. Trek doch de Schoe-
„ nen van ydelheit en alle Waereldtsche gedachten van de voeten on-
„ zes wandels af. Laat ons alle onze Afgoden ter nederwerpen,
„ eer wy tot dit Bethel treden; Laat ons onze Harten aftrekken van
„ de nietige en vergankelyke dingen dezer Waereldt; en in tegendeel
„ u Zielen toebrengen, die waarlyk boetvaardig en ootmoedig zyn,
„ en na ene oprechte Belydenis harer zonden, naar Uwe Genade
„ hongeren en verlangen. Laat ons op deze heilige Plaats ook *heilige*
„ *Handen tot U opheffen*, heilige gedachten hebben, heilige en op-
„ rechte woorden spreken; op dat Gy, ô Godt, en Uwen Naam
„ geheiligt worde: dat wy ons tot dit heilig werk des hoogwaardigen
„ Avondtmaals wel mogen bereiden, en vervolgens onze Dagen in
„ een heiligen en Godtzaligen wandel doorbrengen, tot dat Gy ons
„ eindelyk uit deze onvolmaaktheit tot de volmaakte zaligheit zult
„ brengen. Amen.

VERKLARING.

Samenhang. Godt de Here hadt in den beginne dezes Capittels gesproken van zyne liefde aan Israël bewezen / hoe hy hen uit Egipte hadt geroepen; en daartegen hen hunne ondankbaarheit voor ogen gehouden / dat zy zich nochtans van hem afgewendt hadden. Hy hadt verhaalt / wat een zacht Juk Hy hen hadt opgelegt / en hoe Hy hen met touwen der Liefde hadt getrokken; maar dat zy echter weder naar 't dienstbaar Egipte omkeerden. Dierhalven wordt hy vertoornt over hunne ontaartheit / en sluit eindelyk met deze klaagwoorden; Myn Volk blyft hangen aan de afkeeringe van my; Zy roepen het wel tot den Allerhoogsten, maar niet een verhoogt hem; Daar op stelt Godt zich als raadtslagende / en betoont zyn mishagen / 't geen Hy in hunne boosheit hadt / met de allerbeweeglykste woorden / die bedacht konnen worden; Hoe zoud' ik u overgeven, ô Ephraim? u overleveren ô Israël? „ Wat zal ik doch met u doen?
„ wat zal ik eindelyk met u aanvangen? Zal ik op uwe schrikkelyke ondankbaarheit stil zwygen? Zal ik zulke gruwelen in u
„ door de vingeren zien? Zal ik u verder alles goets bewyzen / daar
„ het zo slecht aan u besteedt is? Zal ik u nog verder beschermen /
„ ô afvallig Israël?

De vragende Gerechtigheit. Na dat Godt dus als met zich zelven Raadt gehouden hadt / stelt hy zyne Gerechtigheit / die hy bevoegt was tegen zyn ondankbaar Volk te oeffenen / met deze woorden voor; Hoe zoude ik maken als Adama? u stellen als Zeboim? Wy merken hier voor eerst de vra-

dragende voorstelling aan / die de Heer aan zyn afvallig Volk doet / om hen daar door des te beter te overtuigen. Hy beroept zich op hun eigen oordeel / als of Hy zeggen wilde; ,, Gaat doch eens in u
,, zelven / betracht uw leven / overweegt uwe daden / en velt dan
,, zelfs vonnis in gevolge de Wet van recht en billykheit. Deedt
,, ik niet naar uwe verdienste / indien ik 't Vuur van mynen toorn /
,, en myne wraak oeffenende Gerechtigheit / in volle Vlammen op
,, u uitstortte? Hadt ik niet 't grootste Recht / om u te maken als
,, Adama / en te stellen als Zeboim? Adama en Zeboim waren twe Steden / die met Sodom en Gomorra, wegens de gruwelyke zonden hunner Inwoners / door 't Hemels-vuur verteert werden. In de Landstreek daar die Steden gestaan hebben is tegenwoordig ene grote Zee / die Mare Mortuum, of de dode Zee wordt genaamt / en van een zeer zwavelachtig stinkent Water is. Wanneer dierhalven de H. Schrift ene Goddelyke straf met beweeglyke woorden voorstellen wil / gebruikt zy somtyts deze woorden; Ik zal u maken als Adama, u stellen als Zeboim; dat is; ,, Ik zal u gantsch
,, verdelgen en uitrooien / en uwen Name stinkende maken voor
,, uwe Broederen. Gy afvallig Israël! die in Godtvergetenheit
,, en andere zonden Adama gelyk zyt / en in boosheit den Inwo-
,, ners van Zeboim niet toegeeft; gy hadt verdient / dat ik ook
,, uwe Steden / gelyk Adama en Zeboim met Vuur verbrandde / en
,, alle uwe Inwoners liet vergaan.

Maar wat is doch het besluit van deze Goddelyke Raadtpleging? Niettegenstaande hunne grote zonden grote straffen verdient hadden / zou nochtans de Barmhartigheit roemen tegen het oordeel. Het ont- ferment Vaders Hart. Daarom zeit hy; Myn Hart is in my omgekeert; al myn berouw is t'zamen ontsteken. Deze spreekwyzen drukken 't hartelyk medelyden en de grote barmhartigheit uit / die Godt voor den armen Zondaar heeft. Godt heeft eigentlyk geen Hart / om dat Hy een Geest is, die geen Vleesch nog Been heeft. Dus kan ook van den onveranderlyke Godt eigentlyk niet gezegt worden / dat zyn Hart in Hem wordt omgekeert; maar het behaagt Hem tot ons zondige Menschen alzo te spreken / en Geestelyke dingen door gelykenissen af te beelden. Hy wil dan zo veel zeggen / als; ,, Uwe elende /
,, ô Ephraim! en uw jammer / ô Israël! maakt my zo medely-
,, dent / als of ik een Hart hadt / dat zich in my omkeerde / wan-
,, neer ik uwen bedroefden toestant betrachte. Even gelyk een Vader / die zyn Kindt onder de handen van wrede Vyanden ziet / die het om 't leven willen brengen; want dan gaat de elende van zyn Kindt hem zodanig ter Harte / dat zyn Ingewandt als in 't Lichaam daar door bewogen en omgekeert wordt. Dus mede trekt Godt zich den elendigen staat zyner Kinderen zo aan / dat Hy zich

over hen ontfermen moet. Daarom zeit hy ook; Al myn berouw is t'zamen ontsteken. Het Vuur der Liefde is zo krachtig in my/ dat het zich uiten moet; Ik kan myn medelyden niet verbergen/ maar ben genootzaakt my over u te ontfermen.

Godt laat Genade voor Recht gaan.

Leert nu hier uit deze waarheit; Dat/ schoon Godt de Heer reden hadt/ om 't afvallig Israël met zware straffen te bezoeken/ en zyn Volk te maken als Adama en Zeboim, hy nochtans Genade voor Recht laat gaan. Dit bekrachtigt David ook/ zeggende;
Ps. CIII. 8. Barmhartig ende genadig is de Heer, lankmoedig ende groot van goedertierenheit. Om die zelve reden riep Moses, toen de Heer op
Exod. XXXIV. 6. Sinai nederwaarts kwam; Here, Here Godt, barmhartig ende genadig, lankmoedig, ende groot van weldadigheit ende waarheit; En in 't volgende 7de Vaars noemt hy Godt maar eenmaal rechtvaardig, daar hy Hem in 't voorgaande 6de wel vyfmaal als barmhartig voorstelde. En hoe zou doch Godts barmhartig Vaderlyk Hart niet moeten breken/ daar wy zyn Volk zyn/ dat hy zo duur gekocht/ en uit allerlei Naatsien, Volken, Geslagten, en Talen verzamelt heeft/ en daar Hy ons van der Jeugt af heeft gebouwt als Stenen van zyn Huis? Toen Keizer Augustus de Stadt Alexandrie belegert en ingenomen hadt/ liet hy de Burgery op de openbare Markt voor zich komen/ en gaf hen te verstaan/ dat hy wel magt hadt om de Stadt in den grondt te vernielen/ doch dat hy haar verschonen zou om drie redenen; (1) om haars Naams wille/ wyl zy Alexandrie heete/ naar den vermaarden Monarch Alexander. (2) Om hare schone Gebouwen. . (3) Om een voortreffelyk Filosoof/ die daar woonde. Even dus handelt de genadige en goede Godt met ons ook. Hy zou ons wegens alle onze zonden/ zeer haastelyk konnen verdelgen/ en een einde van ons maken; maar hy doet het niet om drie redenen; (1) Om onzes Naams wille/ dat wy Christenen heten/ en naar den Heldt en Leeuw van de Stamme Juda genoemt zyn. (2) Om dat wy Godts Gebouwen en Tempels zyn/ die Hy tot zyner ere/ als Vaten zyner barmhartigheit/ op den Hoeksteen Jesus Christus gegrondt en gesticht heeft. (3) Om dat de Here Jesus/ als de beste Leermeester/ die een tonge der geleerden heeft, en in welken alle Schatten van wysheit en kennisse verborgen zyn/ ja ook de H. Geest/ als de Geest der wysheit, in ons, zyne Tempelen, woont. Wilt gy Voorbeelden hebben/ zo betracht maar de zonden van onze eerste Voor-ouderen/ die door hunne ongehoorzaamheit ons zo wel als zich zelve allen onheil op den hals haalden; en nochtans ontfermde Godt zich over hen en hunne Nakomelingen. Hoe dikwils waren de Kinderen Israëls wederspannig/ na dat de Heer hen uit Egipten

ten geleidt hadt? en echter verdelgde Hy hen niet/ maar beweeg hen vele blyken van zyne genade en barmhartigheit.

TOEPASSING.

Nu komen wy wat nader/ en moeten ons Leven en den staat onzer Ziele eens wat nauwkeuriger betrachten/ om te zien/ of wy onder ons ook niet zulke zonden vinden/ die de straffe des Heren wel verdient hadden. Wy zullen niet eens spreken van zonden/ die in den algemenen en byzonderen dagelykschen omgang geschieden/ maar alleenlyk zulke doorlopen/ die tegen den Godtsdienst gepleegt worden/ en die men op zodanige Plaatsen bemerkt/ daar men zich 't vroomst en Godtvrezenst behoorde te betonen. Hoe vele zyn 'er onder ons/ die niet dan zeer zelden ter Kerk komen/ schoon zy onder ons wonen? Wanneer de tydt van 't Avondtmaal op handen is/ dan ziet men hen wel enige reizen/ maar anders blyven zy weg; brengende den Dagh des Heren/ of met Waereldtschen arbeidt/ of met slapen/ of met zondigen lediggang door. Wat dunkt u/ indien Godt naar Recht met u handelen zou; moest hy u niet maken als Adama, en stellen als Zeboim? Gy zondigt tegen Godt/ door dat gy zyn Woordt veracht; want zonder zeer hoogdringende nootzakelykheit de Vergadering te verzuimen/ is niets anders/ als Godts Woordt verachten. Gy doet u zelven nadeel aan uwe arme Ziele; want verachting/ of ten minsten kleinachting van des Heren Woordt/ is een verzuim van de Genade-middelen die Godt verordent heeft. En wanneer men zo zelden tot Godts Voorhoven komt/ is het geen wonder/ dat menig in zyne onwetenheit en blindtheit blyft; want het Gelove komt uit het gehoor, en het gehoor moet uit Godts Woordt komen. Hoe kunt gy weten/ wat door de Verbondts-Zegelen bekrachtigt wordt; indien gy de Lere der waarheit niet vlytig hoort? Hoe kunt gy uw Leven beteren/ indien gy niet ter plaatse komt/ alwaar men in de ware Godtzaligheit wordt opgewekt? O hoe gaarn zouden wel zo vele duizendt Zielen/ die in elende omzwerven/ en deze Genade-middelen niet hebben/ met David de schone Godtsdiensten bezoeken/ indien zy maar konden! En wy zyn zo nalatig in dezen Plicht/ en achten Godts Genade zo weinig. Zou de Heer dan niet billik vertoornt worden/ en zeggen moeten; Zal ik u niet maken als Adama en Zeboim? O hoe zal Hy die zonde nog eens straffen! En hoe lichtelyk kan Hy enen honger in 't Landt zenden, niet naar Broodt, maar om te horen de woorden des Heren! De eerste Waereldt wilde zich van Godts Geest niet laten regeren; daarom moest zy door den Zondtvloet vergaan. Die van Sodom sloe-

Bestraffing voor de verachters van den Godtsdienst.

Amos VIII. 11.

Gen. XIX. 24, 25. sloegen geen acht op Loths prediking; daarom wierdt Stadt en Landt met Vuur en Zwavel van den Hemel vernielt. En hoe traag wordt onze Godtsdienst gehouden! Enige onder ons komen zonder gewigtige verhinderingen zo laat in de Kerk/ als of het zingen niet mede een gedeelte van den Godtsdienst was. Men ziet daar aan den slechten yver/ die velen van u tot den Godtsdienst hebben/ dewyl zy des Zondags niet wat vroeger konnen opstaan. Op andere dagen/ wanneer men Aardtsche dingen te verrichten heeft/ kan men wel vroeg op zyn; maar op den Dagh/ dat men voor zyne Ziel moet zorgen/ en dat men waakzamer als anders behoorde te zyn/ wil men lui en gemakkelyker voor zyn Vleesch leven. En was het dit nog al! Demaar men moet ook nog door het laat in de Kerk komen andere ergeren/ en in hunne aandacht storen. Sommigen zyn 'er/ die het niet genoeg is/ dat zy laat komen; maar laten hunne ogen nog rondt gaan/ wanneer 'er gezongen wordt/ niet wetende/ of zy mede willen zingen of niet/ 'k laat staan/ dat zy met aandacht de heerlyke Stoffen zouden zingen/ die uit de Geestryke Psalmen van David ten dien einde tot opwek-
Voor de Slapers in de Kerk. king uitgekozen worden. Anderen wederom komen wel wat vroeger/ maar brengen den meesten tydt met slapen door; Zy schamen zich niet in Godts tegenwoordigheit hunne ogen/ en met de ogen hunne oren toe te sluiten. Wat is dat anders/ als van 't Gebedehuis een Slaaphuis maken? Zich oneerbiedig voor den groten Godt betonen/ zynen Naasten ergeren/ en zo vele stichtelyke Leringen verslapen? O onachtzame en Slaapzieke Christenen! Gy moet niet weten/ dat het des Satans beste vermaak is/ een Toehoorder in de Kerk in slaap te doen vallen/ op dat hy door den slaap des Lichaams/ de Ziel in enen Geestelyken slaap/ en in ongevoeligheit mag brengen: want anders zoudt gy u beter voor 't zondig en schadelyk Kerkslapen wachten. Kunt gy dan niet een uurtje tot Godts ere waken? Kunt gy niet des Zaturdags wat vroeger van uwe Waereldtsche bezigheden af breken/ op dat gy den anderen Dagh des te bequamer tot den Dienst van Godt moogt zyn?

Wegens 't uiterlyk Christendom. En wat zal men zeggen van 't uiterlyk Christendom/ dat nog zo weinig Wortel in 't Hart geschoten heeft! Men komt wel ter Kerk; doch slechts uit enkele gewoonte/ en niet om zyne Ziel van zonden los te maken/ en meer en meer vroom en Godtzalig te worden. Men hoort het Woordt; maar gaat het wel recht aan 't Hart? Zyt gy wel gevoelig over uwe slaauwheit? Beklaagt gy wel uwe traagheit in 't goede? Overdenkt gy wel/ wanneer gy uit de Kerk komt/ wat 'er tot uwe stichting is gesproken? Tracht gy wel uw leven daar na aan te stellen? Ach waarlyk! men zou wel reden heb-

ben / om met den Profeet in ons Text-Capittel te klagen; Myn k blyft hangen aan de afkeringe van my; Zy roepen het wel tot Allerhoogsten maar niet een verhoogt hem. De zonden worden raft; maar men neemt de bestraffingen niet ter Harte / en men dt niet gebetert; Men gaat in zynen vorigen Zonden-weg al t. Men nadert tot de Tafel des Heeren; maar zo dra komt 'er niet van daan / of men wentelt zich na de reiniging aanes weder in 't slyk der zonde. Slechts voor een Dagh of twee nen vroom / en daar na zondigt men weder op den ouden Kerfaan. Ach Zondaar! waar zal het doch eindelyk met u heen / e gy zo weinig geweten van zondigen maakt? Wat zal Godt t laast doch met u beginnen? Wat zou een Aardtsch Rechter wel doen / als hy een Misdadiger twe of driemaal vergiffenis t bewezen / en dat dezelve nochtans gedurig wederom in zyn vomisdryf viel? Dryft gy op zo ene wyze niet den spot met den en Godt / die zich niet laat bespotten? Dryft gy niet den spot de vergiffenis der zonden? Treet gy niet op deze wyze het Bloedt Jesus Christus met voeten? Hoe zal het doch eindelyk met u afn? Gy belooft gedurig uw leven te zullen beteren / en maakt nochtans daar na veel erger. Zou Godt niet naar uwe verste handelen / indien hy u / als moedtwillige verachters zyner ade / van zyn Aangezicht verstiet? Zou hy niet doen gelyk gy rdig zyt / indien hy u maakte als Adama, en stelde als Zen? Bedenkt maar eens / hoe gy gedurende den tydt / dat gy aan Godts Tafel zyt geweest / geleeft hebt. Hebt gy uwe maals gedane belofte wel volbragt? Zyn uwe gedachten wel ger en Godtvruchtiger geweest dan te voren? Hebt gy uwe rden wel afgewogen met de Weegschale des Heiligdoms / zo gy geen onnutte redenen uit uwen mondt hebt laten komen? uwe Werken ook zo geweest / dat zy Gode behagen konnen? / de Almogende weet het! uwe Wegen en Werken der duisterzyn aan dien Hartenkenner bekent. Ik wil niet hopen / dat 'er nige onder u zulke grove zonden heerschen / als somtyts wel aalt wordt; maar ik zal naar Christelyke liefde het beste van u elen. Anders / ô eeuwige Godt! wat zoudt gy doch met zulke eloze en met zonden verbulde Harten beginnen? Zoudt gy die maken als Adama? Zoudt gy hen niet met welverdiende strafbezoeken / en schrikkelyk stellen als Zeboim?

enkt niet; „ Wy komen immers weder aan de Tafel des Heen; wy gaan immers tegenwoordig ter Voorbereidinge; naar welke alle onze zonden / zy mogen zo groot zyn als zy willen / ns vergeven worden. En zou Godt ons niet onze zonden ver- Wegens misbruik des H. Avondtmaals.

,, geven / wanneer wy zeggen / dat die ons leet zyn? Immers
,, hebben wy den heerlyken Boet-Psalm van David gezongen;
,, Zyt my genadig, ô Godt! naar uwe goedertierenheit; delgt myne
,, overtredinge uit naar de grootheit uwer barmhartigheden. Hebben
,, wy niet de Voorbereidings-Predikaatsie gehoort? Hebben wy niet
,, ons Boet-Gebedt gedaan? Hebben wy de vryspraak van den
,, Leraar niet ontfangen? Zyn wy niet van alle zonden vry en los
,, gesproken? Zou Godt ons nu niet genadig moeten zyn? Ach
Christenen! het uiterlyk werk zal u niet helpen / indien gy geen waarlyk verbryzelt / en bedroeft Hart over uwe zonden betoont; Dat alles zal u niets baten / indien gy 't vast voornemen niet by u hebt / om voortaan vromer te leven als tot nog toe geschiedt is; indien gy uw vloeken en zweeren / uw brassen en zuipen / uw liegen en bedriegen / uwe zondige gedachten / onnutte redenen / en godtloze daden niet nalaat. Denkt niet / dat gy Godt bedriegen kunt / met zo dra 't heilig Werk verricht is / weder op uwen vorigen Zonden-weg te gaan; want gy hebt met een yverig Godt te doen / wiens Handt met Donder en Blixem tegen hartnekkige Zondaars gewapent is; met een Godt / die Harten en Nieren beproeft, en voor wien de allerminste zonde / die gy met gedachten / woorden en werken begaat / niet verborgen is; met een Godt / van wiens Rechterstoel Vuur en Vlammen uitgaan. Wilt gy u niet door zynen Geest laten regeeren / zo zal hy u een onweder tot loon geven. En wanneer de maat uwer zonden vol zal zyn / zal hy u maken als Adama? Hy zal u stellen als Zeboim? Hy zal u uit den Lande der levendigen wegrukken; Hy zal u storten in den Poel / die van Vuur en Zwavel brandt / en uwe zonden met eeuwige straffen wreken.

Troost in Zonden-angst.

Wat u aangaat / boetvaardige Zielen / die tedere en gevoelige geweetens hebt; Verschrikt niet voor den toorn van hem / die op den Throon zit. Want die zelve Godt / die een rechtvaardig Rechter is / is ook te gelyk een Vrede-Vorst. Romtom zynen Throon staat een Regenboog, die een teken is van zyne Genade; Een Regenboog zyner bloedige Verdienste; Een Regenboog van de bloeiende Hope uwes Geloofs. Gy staat niet voor Sinai, alwaar men niet als blyken van toorn zag / en daar zich een dikke Nevel / met donkere Wolken / die van Donder en Blixem zwanger gingen / vertoonden; daar de Rotzen sprongen / en de Grondtvesten der Aarde zich bewogen / dat het gantsche Leger Israëls daar van beven moest; Maar gy staat voor Zion, alwaar de Zonne der gerechtigheit schynt / en daar gy woorden des Levens hoort. Verschrikken uwe zonden u / zo dat gy met den boetvaardigen Tollenaar

van

van verre staat/ of met de Tollenaars in 't Stof ter neder legt/ en
over uwe zonden klaagt/ zeggende; „ Ach myn Godt! wat een
„ snoodt Zondaar ben ik! Vader/ ik heb misdaan/ met gedach-
„ ten/ woorden en werken/ niet eens/ maar dikwils/ tegen alle
„ uwe Geboden. Ik heb u niet boven alles lief gehadt/ zo als ik
„ behoorde/ nog mynen Naasten als my zelven. Ach Heer! myne
„ zonden zyn ontallyk/ gelyk 't Zant aan den Oever der Zee.
„ Myn Hart klaagt my aan/ myn geweten beschuldigt my/ ik
„ ben vol angst en benauwtheit. Ik ben de zwaarste straffen
„ waardig/ indien gy naar Recht met my zoudt willen handelen.
„ Waar zal ik rust vinden voor myne ongeruste Ziel? Waar vinde
„ ik troost voor mynen verbryzelden Geest? Waar vinde ik ver-
„ quikking voor myn afgeslooft gemoedt? Zyt getroost/ boetvaar-
dig Zondaar! komt maar met my in dusdanige Ziele gesteltheit;
ik zal u voor den Genaden-Throon van den Here mynen Godt
brengen/ op dat gy de Troostwoorden van uwen Middelaar Je-
sus Christus moogt horen. Gy komt immers niet op uwe eigene
gerechtigheit/ maar op de gerechtigheit en volmaakte Verdienste
van uwen Heilant. Hoort eens/ wat Hy zegt; Komt herwaarts Matth. XI.
tot my, alle gy die vermoeit ende belast zyt, ik zal u ruste geven. 28.
Hoort de Voorspraak van den enen uit duizenden; Laat hunne Zie Job
len doch niet in 't verderf nederdalen. Hoort doch de vriendelyke XXXIII.
woorden van uwen Hemelschen Vader; Zo waarachtig als ik leve, 24.
zo ik lust hebbe in den doot des Godtlozen! maar daar in heb ik Ezech. XXXIII.
lust, dat de Godtloze zich bekeere van zynen Weg en leve. Wasschet 11.
u, reinigt u, doet de boosheit uwer handelingen van voor myne Jes. I. 16,
ogen weg; Laat af van quaadt doen, leret goedt doen. Komt uwe 17.
gelofte maar na/ en stelt voortaan uw leven Godtvruchtiger aan.
Laat deze Dagh zyn/ als een Dagh van nieuwe bekeering/ dient
Godt van nu af aan met al uw Hart en Ziele/ en blyft standvas-
tiglyk by ene ware kinderlyke oprechtheit/ zo zal Hy tot uwe
Zielen zeggen; „ Zyt getroost Zoons en Dochters, alle uwe
„ zonden zyn u vergeven. Ik zal alle uwe misdaden bedekken/
„ en dezelve in de diepte der Zee werpen. Ik zal uw Zonden-
„ Register aan stukken scheuren/ en de genoegdoening van mynen
„ Zone daar voor aannemen; want myn Hart breekt van mede-
„ lyden/ zo dat ik my over u ontfermen moet. Gy zult voortaan
„ myne Kinderen zyn/ en ik zal de Tranen van uwe ogen af wis-
„ schen. Ik zal u de Klederen des Heils aantrekken/ en den Man-
„ tel der Gerechtigheit omhangen. Ik zal Olie gieten in uwe
„ Wonden/ en uwe Krankheden genezen. Ik zal aan uwe Zielen
„ alle goedt doen/ en my met u ondertrouwen in eeuwigheit; U

„ zal voortaan niets van myne Liefde fcheiden. De Hemel zal u „ Erfdeel zyn/ en de vreugde des Hemels uwe Ere-kroon altoos „ en eeuwiglyk. Amen.

GEBEDT.

O Heilige Godt, vol ftralen der Heerlykheit! voor wiens Throon duizendtmaal duizendt ftaan; Voor wien de Zee verdroogt, de Bergen fchudden, de Rotzen fpringen, de Zuilen des Hemels waggelen, en de heilige Seraphims hunne Aangezichten bedekken. Hier leggen wy arme, vermoeide en beladene Zondaars, met ootmoedige en verwonde Harten; niet voor den Throon Uwer Gerechtigheit, maar voor den Voetbank van den Throon Uwer Genade. Ach Heer! onze Harten zyn bevlekt, en hebben het reinigen van noden; maar waar vinden wy Water? De Wateren der Jordane reinigden *Naäman* van Melaatsheit; maar fchoon wy alle Wateren van den Oceaan namen, zy zouden de Melaatheit onzer zonden geenzints afwasfchen konnen. Doch wy weten een andere Stroom, die uit Uwe Wonden vloeit, ô Jefus! die kan ons reinigen. Daarom, *wafch ons, op dat wy rein worden*. Ach Heer! *onze zonden gaan over ons hooft*, zy maken 't ons zeer bang terwyl zy groot zyn; Indien wy genen Genaden-Throon hadden, 't zou ons niet beter gaan dan *Adama* en *Zeboim*. ô Vader aller Genade en Barmhartigheit! fchoon onze zonden groot zyn, Uwe Genade en Barmhartigheit is nog duizendtmaal groter. Schoon wy onze fchult niet goedt maken nog betalen konnen; zo zult gy echter den Borg aannemen, die met een dierbaar Losgeldt voor ons betaalt heeft. Daarom Here Jefus, Gy ware Hogepriefter! bidt doch voor ons by Uwen Hemelfchen Vader. Zaagt Gy *Petrus* in Genade aan, toen Gy voor Uwen onrechtvaardigen Rechter ftont, en niet als de doot voor u te verwachten was, fchoon hy U verloochent en vervloekt hadt; Hoe veel te meer zyn wy in Hope, dat Gy nu in Uwe Heerlykheit U over ons arme Zondaren ontfermen zult. Houdt U zo Gy wilt; *wy laten U niet gaan, ten zy Gy ons zegent*; Wy houden ons aan Uwen Genade-Throon, en ftrengelen onze Armen om de Hoornen van dezen Altaar. Ach! maak doch door Uwe alleen krachtige Voorbede, dat Uw Hemelfche Vader Genade voor Recht laat gaan. O Vader van alle Barmhartigheit! Zie doch ons afgemat Hart aan; Aanfchouw onze bedroefde Zielen; Hoor onze weemoedige zuchten. Of kan dit alles U niet tot ontferming en medelyden bewegen; Ach! zie doch Uwen enigen geliefden Zoon aan; Aanzie zyne Bloedtdruipende Wonden; Aanzie zyn verbryzelt Hart, 't geen als Wafch gefmolten was, en

laat

laat het doch Uw Vaderlyk Hart breken, ten einde wy, die van zelven Uwe Genade niet verdient hadden, dezelve doch verkrygen mogen door de Verdienste van Uwen allerliefsten Zone Jesus Christus. Wy zullen van nu af aan door dezelve Uwe Genade met enen Godtzaligen Wandel betonen, dat deze Barmhartigheit aan waarlyk dankbare Kinderen bewezen is. Heer! dit is ons heilig voornemen; Laat het in U zyn Ja en Amen.

Onze Vader, enz.

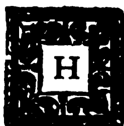

HET AVONDTMAAL DES HEREN.

By het Gebruik des H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

De schone Weiden en versche Wateren. Ps. XXIII. 2.

HY doet my nederliggen in grazige Weiden; Hy voert my zachtkens aan zeer stille Wateren. Dus zingt David. De grazige Weiden zyn de Voorhoven des Heren, in welke het Woordt Godts zuiver en rein gepredikt wordt. De stille Wateren zyn de heilige Sakramenten, door welker gebruik wy onze Zielen laven / gelyk een Hert zich verquikt aan de Waterstromen. David hadt wel reden om daar naar te verlangen gelyk een Hert naar 't Water. Is de Waereldt vol onrust; het Huis des Heren is de Plaats / daar de Ziel tot rust komt / en troost voor alle Lyden vindt. Ten dien einde zyn wy ook in de Voorhoven des Heren byeengekomen. Wy bidden Godt om zyne genade en bystant / enz.

Onze Vader, enz.

TEXT. MATTH. XXVI. vs. 26, 27, 28, 29.

Ende als zy aten, nam Jesus het Broodt, ende gezegent hebbende brak Hy het, ende gaf het den Discipelen, ende zeide; Nemet, etet, dat is myn Lichaam. Ende hy nam den Drinkbeker, ende gedankt hebbende gaf haar dien, zeggende; Drinkt alle daar uit; want dat is myn Bloedt, het Bloedt des Nieuwen Testaments, het welk voor vele vergoten wordt, tot vergevinge der zonden. Ende ik zegge u, dat ik van nu aan niet en zal drinken van deze Vrucht des Wynstoks, tot op dien Dagh, wanneer ik met u dezelve nieuw zal drinken in 't Koninkryke myns Vaders.

TWEDE INLEIDING.

De laatste woorden en daden der stervenden zyn betrachtens waardig.

Indien 'er ooit iets zinryks / nadenkelyks / en betrachtens waardig gesproken en gedaan wordt van Menschen / die in brosse vergankelyke Hutten eene onsterflyke Ziele dragen; zo zyn het zekerlyk de laatste woorden en daden der stervenden. Want dewyl des Menschen Ziel / door de nauwe verbintenis en vereniging die zy met het Lichaam heeft / zo lang deze Bandt sterk en ongekreukt blyft / dikwils verhindert wordt / hare Geestelyke werkingen zo te verrichten / als zy wel gaarn wilde; Zo begint zy in tegendeel vryer te werken / te denken en te spreken / wanneer die Bandt begint te breken. Even gelyk een Vogel / die in den modder steekt / of in 't water gevallen is / zyne Vleugelen zo wel niet gebruiken kan / als wanneer hy daar uit komt. De tweede reden is / wyl de Mensch / zo lang hy fris en gezont is / door de bezigheden der Waereldt verhindert wordende / zich dikwils meer bekommert over Aardtsche als Geestelyke dingen; daar na dan des te yveriger wordt / wanneer de tydt nadert / dat men van hier moet scheyden / en uit de sterflykheit in de eeuwigheit overgaan. Gelyk een Vriendt / zo lang hy nog tydt heeft om by zyne Vrienden te blyven / meer vryheit in zyne woorden en vreugde in zyne daden toont / dan wanneer de tydt van zyn afscheidt komt; want dan lopen hem de ogen over / en zyn Hart is bedacht om met weinige en nadrukkelyke woorden afscheidt te nemen. Daarom zei ook eens zeker Godtzalig en geleert Man; dat hy wenschte / dat onder alle de Boeken, waar van de Waereldt vol is, ook zo een mogt gevonden worden, waar in

alle-

alle laaste woorden der stervenden opgetekent stonden. Wanneer wy de geschiedenissen der Martelaren / die om der waarheit wille vervolgt en ter doot gebragt zyn / lezen / vinden wy in dezelve zeer nadrukkelyke en hartbrekende redenen dier stervenden. Wy willen nu alleen in de H. Schrift gaan / en uit dezelve enige Voorbeelden van stervenden by brengen. Hoe nadenkelyk waren de laaste woorden *Gen. XLIX.* van Jakob, den Aartsvader / toen hy / na de Dagen zyner omzwervinge / tot zyne Vaderen verzamelt zou worden! Hoe krachtig waren *Deut. XXXII. en XXXIII.* de laatste woorden van Moses, den Vorst in Jeschurun / toen de tydt gekomen was / dat hy van zyn Volk zou weggenomen worden! Zeer nadrukkelyk sprak ook David, de Man naar Godts *1 Kon. II.* Harte / toen hy den Weg van alle Vleesch zou gaan. Doch / wat behoeven wy ver te gaan / daar wy zo een heerlyk en voortreflyk Voorbeeldt voor ons hebben / aan onzen ter doot gaanden Heilant / in de woorden zo even u.we Geliefden voorgelezen? Wy zyn onlangs onzen Zaligmaker met onze gedachten van Bethanien gevolgt naar Jerusalem. Wy hebben enen met verraat omgaanden / en ontdekten verrader Judas betracht. Wy hebben Jesus zien aan Tafel liggen / en met zyne Discipelen het Paaschen houden. Nu blyven wy nog wat staan / en merken de laaste Voorbereiding tot zyn nu op handen zynde Lyden aan / welke bestaat:

1. In de Instelling van het groot Avondtmaal.

2. In de verkondiging van den aanstaanden Val en ergernissen zyner Discipelen.

Wy zullen gelegenheit hebben om van 't eerste / namelyk van de instelling des Avondtmaals, en deszelfs waardig gebruik / by het tegenwoordig Avondtmaal te spreken / en een stichtelyk Woordt van Lering en Vermaning daar by te voegen. Het ander zal kort hier na verhandelt worden / wanneer wy in de Passie-predikaatsien van Christus lyden zullen spreken. Dit zal zyn nut hebben / en ons de stoute vermetenheit van een Mensch / en 't gevaarlyk verlaten op zyne eigene krachten leren myden. Zyt dierhalven aandachtig en oplettende.

„ Here Zebaoth! voor wiens Heiligheit de Seraphins hunne Aan-
„ gezichten bedekken. Wy zyn in dit uur tot Uwe Voorhoven
„ gekomen, en danken U, dat Gy ons nog in 't Landt der leven-
„ digen laat ondervinden, dat Gy ons lief hebt, en zodanige Genade
„ gunt, die vele andere missen; dewyl wy door Uw Woordt in de
„ Wegen des Levens onderricht, en met Uwe heilige Verbondts-
„ tekenen gesterkt worden. 't Is waar, wy bekennen, dat wy Zon-
„ daars en overtreders van Uwe heilige Geboden zyn; maar wy
„ weten ook, dat Uwe Genade-deur voor niemant gesloten is, die
„ als

als een boetvaardig Zondaar tot U komt, en naar Uwe Genade verlangt. Gy hebt, ô Heer! de Belydenis gehoort, die wy van onze zonden gedaan hebben; Gy hebt gehoort, dat wy naar u verlangen, *gelyk een Hert naar de versche Waterstromen.* Ach! verleen dan doch, dat wy niet zonder Vrucht uit deze Uwe Voorhoven weder weg gaan. Onderricht ons door Uw Woordt, en breng de Harten van ons alle tot gehoorzaamheit; op dat zy, die aan Uwe Tafel komen, en zich met U verzoenen willen, door een Woordt van vermaninge, 't geen in dit tegenwoordig uur zal gesproken worden, opgewekt zynde, dit heilig Werk zo verrichten mogen, gelyk Uw Bevel en hun Plicht is, ten einde Uwe Eer en onze Zaligheit daar door bevordert worden moge. Amen.

VERKLARING.

By de instelling van 't groot Avondtmaal zullen wy betrachten;) Wat de Zaligmaker met het Broodt; En (2) wat Hy met den rinkbeker gedaan heeft. Omtrent het eerste is aan te merken;) Den tydt. (2) Den insteller. (3) Zyne daden. (4) Zyne woorn. Het Bindtwoordtje ende, toont ons / dat wy in acht te neen hebben / wanneer deze instelling geschiedt is. De Heilant hadt :h met zyne Discipelen aan Tafel geleyt / om het Paaschlam te en. Onder 't eten hadt hy van den verrader gesproken / en denlven ontdekt. Zo dra het Paaschlam gegeten was / nam Jesus :t Broodt. Iemant zou konnen vragen / waarom de Heilant met :t instellen des Avondtmaals zo lang gewacht heeft / en dat niet rder heeft gedaan? Ik antwoorde; dat Hy zyne gewigtige reden daar voor gehadt heeft; namelyk / op dat door de instelling :s Avondtmaals het gebruik van 't Paaschlam in Christus Kerk iet eerder afgeschaft zou mogen worden / voor dat alles volbragt as; als mede / op dat de schaduwen van de Wet der Plechtigden / met de schaduw van den laasten Nacht zynes levens zoun verdwynen. Wyl ook de tydt van zyne doot naderde / en zyne iscipelen bedroeft daar over waren / wilde Hy hen de gedachtenis ner liefde nalaten. Even gelyk een Bruidegom / die naar een eemdt Landt zullende reizen / afscheidt van zyne Bruidt neemt / ı haar enen Trouwring en Pandt zyner liefde nalaat. Wat de Mantel van Elias voor Eliza, en de Gordel van Jonathan voor avid was / dat zou ook dit Gedenkteken voor de Discipelen van Jesus zyn. Wanneer heeft een Zieken meer hartsterking nodig / s wanneer zyn Harte afgemat is? Nu / deze Geneesmeester der iele zag wel vooraf de aanstaande droefheit en angst zyner Discilen; en daarom wilde Hy hen op deze wyze helpen. Nademaal

De tydt der instelling.

Waarom het Avondtmaal in den laasten Nacht is ingestelt.

ook het Avondtmaal eene afbeelding van zyn Lyden zou zyn / wilde hy het zelve in dit Sakrament voorstellen / en als in eene Schildery niet alleen aan zyne Discipelen / maar ook aan de gantsche Kerk tot een gedurig aandenken nalaten. O wat moet dit een bedroefde Nacht geweest zyn! Elendig was de Nacht / in welken Egiptens Eerstgeborenen verslagen wierden; maar nog veel elendiger was deze Nacht / toen de eerstgeboren van alle Schepselen / de eeniggeboren Zone Godts / verraden wierdt. Voor David was 't een bedroefde Nacht / toen hy zyne Bedtstede met Tranen nat maakte; Voor Christus was dit een bedroefde Nacht / waar in hy Gebeden en Tranen aan zynen Hemelschen Vader offerde.

De insteller.

De insteller wordt aangetoont met het woordt Jesus. Niemant anders kon die instelling doen; Niemant kon de genade Godts met een Sakrament verzegelen / als Hy / aan wien alle magt in Hemel en op Aarde gegeven is. Want gelyk het alleen den Vorst toekomt / een Brief met zyn Zegel te bekrachtigen; zo kwam het ook alleen Koning Jesus toe / de Tekenen en Zegelen zyner Genade in zyn Kerk in te stellen / en door dezelve den Brief des Euangeliums en zyn Testament te bekrachtigen. Niemant is ook zo wys als hy; en daarom kan ook niemant als hy een openbaar Sakrament voor de Kerk stichten.

De daden by 't Avondtmaal: Jesus nam, zegende, brak en gaf het Broodt.

Nu zullen wy gaan betrachten / wat Jesus met het Broodt gedaan heeft. Hy nam geen Vleesch van Dieren tot een uiterlyk Teken van 't Sakrament; om dat 'er na zyn bloedig Lyden en eenmaal volbragte Offerhande geen Bloedt meer in de Christelyke Kerke tot vergiffenis der zonden zou vergoten worden / en ook op geen Bloedtdruipent Vleesch aanleiding tot Afgodery zou geven. Maar hy nam Broodt, en wel gemeen Broodt; gelyk doenmaals over Tafel was. Daar is geen twyffel aan / of 't is ongezuurt Broodt geweest / alzo ten tyde van 't Paaschfeest geen Zuurdeeg in de Huisen mogt gehouden worden. Dit Broodt nu / dat op de Tafel was / nam Jesus, zegt de Text / namelyk in zyne handt. Want dus plachten de Joden te doen / wanneer zy den zegen over 't Broodt wilden spreken. Doch wy laten deze Plechtigheit daar / alzo dezelve niet tot het wezentlyke van 't Sakrament behoort / en in 't Pausdom tot een Bygeloof verandert is. Dit Broodt zegende Jesus. Het was de gewoonte by Canaans Inwoners / dat de Huisvader / eer men zich ter Tafel leide / alvorens over 't Broodt en daar na over den Wyn den zegen moest uitspreken / gemeenlyk met deze woorden; Gezegent zyt gy, Here onze Godt en Koning der Waereldt! die Broodt en Wyn uit de Aarde voortbrengt. Doch alzo dit geen gewone Maaltydt was / is te vermoeden / dat Christus

tus op ene byzondere wyze Godt gedankt heeft/ met een Gebedt/ 't geen op het werk/ dat hy voor hadt/ en op de weldaat paste. Na 't Gebedt brak Hy het Broodt. Vermits het ongezuurde Broodt/ dat by 't Paaschlam gegeten wierdt/ in dunne en ronde koeken gebakken was/ kon het lichtelyk gebroken worden. Maar hier geschiedde het breken om zekere byzondere oorzaken/ gelyk wy daar na zullen horen. Daar op gaf de Zaligmaker het aan zyne Discipelen. Hy was daar als de Meester en uitdeler/ en zyne Discipelen als de Kinderen/ die 't ontfingen. Hy zelfs heeft niets daar van gegeten/ gelyk hy van 't Paaschlam gedaan hadt; want by 't zelve zat hy als een Dienaar der Besnydenis/ maar hier als een Heer en Stichter des Nieuwen Testaments.

Hoort nu ook de woorden, die Jesus daar by gesproken heeft. De woorden der instelling: Neemt, eet, dat is myn Lichaam.
Neemt, zeide hy; Zy moesten 't met de handen nemen. Daarom onderscheidt hy 't ook van eten/ dat met den mondt geschiedt. Ook hier in volgen wy Hem billik na; wyl een gewassche handt niet onreiner is dan de mondt/ uit welke alle de zonden voortkomen/ die met woorden geschieden. Dit nu in hunne handen gegeven Broodt moesten zy eten. Eertyts mogten de gene die in 't Oude Testament een Zondt-offer bragten, niets daar van eten. Maar in 't Levit. VI. 30.
Nieuwe Testament beveelt Jesus aan zyne Discipelen en aan alle Gelovigen/ dat zy eten zullen; wyl zy 't uitverkoren Geslachte en 1 Petr. II. 9.
Koninklyk Priesterdom zouden zyn. Op dat zy nu weten mogten/ wat Hy daar mede voor hadt/ voegt hy 'er de Verklaring by/ zeggende; Dat is myn Lichaam Hier ligt de Steen des aanstoots/ en de Rots van ergernis/ waar over de Christenheit een geweldigen Sakraments-strydt heeft aangevangen. Enige zeggen te veel van de zaak/ andere te weinig. Deze maken 'er een geheim van/ gene/ene geringe Plechtigheit. Wat ons betreft/ gelovige Zielen/ wy zullen 't veiligst den middelweg inslaan/ wanneer wy de woorden zo verstaan/ gelyk zy by alle Sakramenten genomen worden/ en van Christus zelfs/ zo wel als van zyne heilige Apostelen zyn uitgelegt geweest/ die 't Avondtmaal noemen; De gedachtenis zynes doots, en de gemeenschap van 't Lichaam en Bloedt van Jesus Christus. Hy wil dan met deze woorden zeggen; „ Dit „ Broodt/ dat ik van de Tafel genomen/ en voor uwe ogen gebroken heb/ is een Teken, Zegel en Pandt, dat myn Lichaam/ „ door myn lyden en doot/ voor u gebroken wordt/ tot vergiffenis „ uwer zonden. Dat dit gene ongegronde uitlegging/ maar de ware zin en mening van deze woorden is/ konnen wy bewyzen uit alle Sakramenten/ in welke het woordt is, zo veel te zeggen is/ als/ betekent. Van de Besnydenis zegt Godt; Dit is myn Ver- Gen. XVII. 10.
bondt. De Besnydenis was eigentlyk 't Verbondt zelf niet/ maar

een teken des Verbondts, of zy betekende het Verbondt/ dat Godt met Abraham en zyne nakomelingen gemaakt hadt. Van 't Paaschlam zegt Godt; Het is des Heren Pascha. Eigentlyk was het Lam
Exod. XII. 11. het Pascha niet/ of de voorbygang/ maar een teken daar van.
1 Cor. X. 4. Van de Steenrots in de Woestyne wordt gezegt; De Steenrots was
Tit. III. 5. Christus; en van den Doop; dat dezelve het Badt der wedergeboorte is. Dus mede zegt Christus; Dat is myn Lichaam, dat is te zeggen; Het betekent myn Lichaam. Diergelyke wyze van spreken gebruikten de Joden ook by 't eten van 't ongezuurde Broodt/ wanneer zy zeiden; Dit is het Broodt der bedruktheit, dat onze Vaders in Egipten gegeten hebben. Zo vinden wy ook/ dat Jo-
Gen. XLI. 26. seph tot Pharao zeide; De zeven vette Koeien zyn (dat is/ betekenen) zeven Jaren. In der daat/ deze waarheit openbaart zich zo klaar ons Geweten/ dat wy ons verwonderen/ hoe 'er zo vele zyn/ die voor haar licht de ogen sluiten. Zo nu iemant denken mogt; Indien dit dus te verstaan is; waarom heeft Christus dan niet duidelyker gesproken/ en voor het woordt IS; betekent gezegt? Dezelve moet weten/ dat deze wyze van spreken/ ten tyde van den Zaligmaker/ zo bekent was/ dat ook zelfs het kleinste Kindt het verstaan kon. Wanneer een Vader/ by voorbeeldt/ tot zyne Kinderen onder 't eten des Paaschlams zeide; Dit gebrade Lam is de voorbygang in Egipte, zo vroegen zy niet; Hoe kan dat Lam in Egipte geweest zyn/ daar het doch maar een Jaar out is? maar zy verstonden wel haast/ dat het niet de voorbygang zelf was/ maar betekende/ en dat men zich by gelegenheit van 't eten des Paaschlams die verschoning te binnen brengen moest. De Heilant heeft op zyn krachtigst willen spreken/ gelyk een Bruidegom/ die enen Trouwring aan zyne Bruidt geeft/ en daar by zegt; Dit is myne Trouw; schoon de Ring de Trouw zelf niet is/ maar alleenlyk een teken en Pandt van de onverbrekelyke Trouw/ en onafscheidelyke Liefde. Ik zou denken/ dat de zaak klaar genoeg is.

De betekenis van den Drinkbeker. Laat ons nu ook kortelyk betrachten/ wat de Zaligmaker met den Drinkbeker heeft gedaan. Hy gaf zyne Discipelen niet alleen het Broodt/ maar ook den Drinkbeker; om dat de Drank niet minder als de Spyze tot onderhout des natuurlyken levens wordt vereischt; en het Bloedt van Christus even zo wel het Geestelyk leven onderhoudt. Hy gaf den Drinkbeker aan allen; want zy dronken allen daar uit. Gevolgelyk is de Kerkroof in 't Pausdom/ alwaar men den Leken den Kelk weigert/ ten hoogsten strafbaar. De woorden/ die de Heilant 'er by voegt/ zyn; Dat is myn Bloedt, het Bloedt des Nieuwen Testaments, het welk voor velen vergoten wordt, tot vergevinge der zonden.

Hy

yp spreekt van den Drinkbeker/ en verstaat echter den Wyn in denzelven/ welke wyze van spreken Methonymia Continentis pro contento genaamt wordt/ en zeer dikwils in de H. Schrift voorkomt. Van dien Wyn zegt hy; Dat is myn Bloedt, het Bloedt des Nieuwen Testaments. Hier nu komen wy klaar zien/ dat de woorden by 't Broodt ook niet eigentlyk verstaan konnen worden. Want de Drinkbeker of Wyn is eigentlyk het Nieuwe Testament iet; maar betekent de bekrachtiging des Nieuwen Testaments door 't Bloedt van Jesus Christus. De Heilant wil zeggen; Zo zeker als gy dezen Wyn drinkt/ zo vast kunt gy u ook verzekeren/ dat door myn Bloedt het Nieuw Verbondt der Genade bekrachtigt is; en dat dus uit krachte van 't vergote Verbondtsbloedt/ dat voor velen gestort wordt/ uwe zonden vergeven zullen zyn. Hy zegt niet: dat het voor alle vergoten is; maar 't is leen vergoten voor zulken/ die het met een waar Gelove aannemen. Want zeker/ wy houden het Bloedt van Christus veel te erbaar/ dan dat het onnuttelyk vergoten zou zyn geweest voor de verdoemden/ die reets in de Hel waren/ of voor een Judas/ die en Duivel in hadt/ of voor verstokte Zondaren/ die het met voeten treden; Neen/ 't is alleen vergoten voor zyn Volk. Eindelyk zegt de Heilant; Ende ik zegge u, dat ik van nu aan niet en zal drinken van deze Vrucht des Wynstoks, tot op den Dagh, wanneer ik met u dezelve nieuw zal drinken in 't Koninkryke mynes Vaders. Dit is niet te verstaan van 't eeuwig leven/ alwaar wy eigentlyk gene Spyze nodig zullen hebben/ maar in 't Koninkryke van Christus onder 't Nieuwe Testament. „ Dit zal de laatstemaal zyn/ (wil de Zaligmaker zeggen) dat ik voor myne doot Wyn met u drinken zal; doch zyt verzekert/ dat ik binnen weinige Dagen weder by u zal zyn/ en dan op ene nieuwe wyze met u zal drinken; niet/ als of ik 't nodig hadt tot onderhoudt mynes Lichaams/ maar tot bevestiging myner Opstandinge. Zelyk dan Petrus hier van getuigenis geeft/ en zegt; dat Hy met hun gegeten en gedronken heeft. Hand. X. 41.

TOEPASSING.

Nu hebt gy de korte Verklaring van onzen Text gehoort/ myne Vrienden en Kinderen des Allerhoogsten. Ik kome nu/ om u te overtuigen/ dat het Avondtmaal des Heren 't allerbeste middel is/ om de rust en kalmte des Gemoedts te bevorderen. Ik bidde u/ overweegt maar in de vreze des Heren de volgende Hoofdtzaken. Lere, dat het Avondtmaal de beste troost is.
1) Wy zyn alle arme Zondaars voor Godt. Hoe veel duizendt zondige gedachten ontstaan 'er in ons Hart? Hoe veel onnutte

 woor-

zo lang in zyne zwakheit vondt / tot het Jesus / den Boom des Levens vat / en dan slaat het zyne ranken zo vast om denzelven / dat gene Stormwinden van tegenheden het van hem af konnen scheuren / zeggende; Heer! wien heb ik neffens u in den Hemel? Neffens u en lust my ook niets op Aarde. Ik zal u hartelyk lief hebben, Here myne sterkte. De Here is myne Steenrotze, ende myn Borgt, ende myn uithelper; myn Godt, myne Rotze, op welken ik betrouwe; myn Schilt en de Hoorn mynes Heils, myn hoog Vertrek. Ik ben mynes Liefsten, ende myn Liefste is myn. Ik ben den uwen, ô Jesus! en met u houde ik het, ô Zone des almagtigen Godts!

Verheugt ons.

4. Het heilig Avondtmaal wekt onze vreugde tot Godt op. Wanneer ons Hart bedroeft is / wanneer wy vele bekommeringen in onze Ziel hebben / en geen trouwe Vriendt in de Waereldt vinden / aan wien wy onzen noodt konnen klagen / en aan de Tafel des Heren komen / zo klaart onze Ziele-Hemel weder op; en ons Hart wordt vol vreugde / ook zo / dat wy dezelve niet verbergen konnen / maar met blyschap moeten uitroepen; Ik ben zeer vrolik in den Here, myne Ziele verheugt haar in mynen Godt; want Hy heeft my bekleedt met de Klederen des Heils, den Mantel der Gerechtigheit heeft hy my omgedaan. Dan worden wy Geestelyk dronken van de ryke Goederen van Godts Huis, en dan drenkt Hy ons uit de beeken zyner wellusten.

Geeft ons vergenoeginge.

5. Het heilig Avondtmaal geeft de ware vergenoeging aan de Ziele. Mephiboseth was zeer vergenoegt / dat hy aan de Koninklyke Tafel zou eten; maar nog duizendtmaal groter vergenoeging geeft het aan ons / dat Godt ons laat eten van zyne Bete, en drinken uit zynen Beker. Men zegt van den heiligen Chrysostomus, dat Hy onder 't houden des Avondtmaals de Engelen rontom 't Altaar zag zweven. Wie zou twyffelen / dat die dienstbare Geesten daar onzichtbaar tegenwoordig zyn / nademaal zy begerig zyn om in de wonderen en geheimen van Godts liefde te zien? De Waereldt kan ons niets zo hoog nog zo heerlyk geven / als wy in 't heilig Avondtmaal ontfangen. O hoe vergenoegt is ons Hart in de verkregene genade Godts! Hoe getroost is onze Ziel! Hoe gering is de Waereldt met alle hare Heerlykheit dan in onze ogen! Hoe dwaas komen de Waereldts-kinderen ons dan voor / wanneer zy zo hoogmoedig op hunne ydelheden zyn! Wy moeten inwendig lachen / als wy zien dat Stof / Aarde en Assche / zo veel werks van ene schaduwe maakt.

En troost in aanvechtingen.

6. Het heilig Avondtmaal geeft den allerbesten troost tegen de aanvechtingen des Satans. Wanneer die Vyandt onze zonden vergroot / dan konnen wy hem antwoorden; Waar de zonde meer-

meerder geworden is, daar is Godts Genade nog duizendtmaal overvlodiger. Kent gy/ Satan! Jesus van Nazareth niet? Weet gy niet/ wat op Golgotha geschiedt is? Het Bloedt van mynen Jesus zal alle uwe vurige Pylen uitblusschen. Men zegt van de Olyfanten/ dat zy/ met root Moerbezien-Sap besprengt zynde/ des te moediger in den Oorlog onder de Vyanden gaan. Dus mede/ wanneer onze Zielen met het Bloedt van Jesus besprengt zyn geworden, gaan wy van 't Avondtmaal, zegt Chrysostomus, als Vuur-spuwende Leeuwen, zo dat ook zelfs de Duivelen in de Hel daar van verschrikken moeten. Indien ons Hart met het Bloedt des Lams is bestreken/ moet de Worg-Engel voorby gaan. Hebben wy veel lyden in de Waereldt/ worden wy vervolgt/ gelastert/ gehaat; het H. Avondtmaal troost ons/ wanneer wy aan 't bloedig Lyden van onzen Jesus denken/ die duizendtmaal meer voor ons uitgestaan heeft/ als wy om zynent wille kunnen doen. Het is zyn woordt; Wie myn Discipel wil zyn, die neme zyn Kruis op, en volge my na. Komt ons sterfuurtje/ zo is 't Avondtmaal insgelyks onze troost. Wanneer wy uit deze Waereldt zullen scheiden/ dan kan 't ons niet helpen/ al hadden wy veel Geldt en Goedt. Legt voor een stervent Mensch al zyn Goudt en Zilver/ het zal aan zyne arme Ziel niet den allerminsten troost konnen geven; maar geniet hy in een waar Gelove het heilig Avondtmaal/ dan zegt Jesus tot hem; Wie myn Vleesch eet en myn Bloedt drinkt, zal den doot niet smaken in eeuwigheit. Dan vertrekt onze Ziel getroost en vergenoegt naar 't ander leven/ en denkt; Met deze Spyze en Drank zal ik nu vrolyk voor Godts Throon verschynen. Dan roept de Geest en de Bruidt; Kom doch Here Jesus! ja kom haastelyk.

Oordeelt nu eens/ Geliefden/ of gy niet in uwe Zielen overtuigt zyt/ dat het H. Avondtmaal 't beste middel voor de rust uwer Zielen is? Maar hoe komt het dan/ denkt gy mogelyk/ dat alle die ten Avondtmaal gaan/ deze werking in hunne Zielen niet gewaar worden? Het komt hier van daan/ of/ om dat zy 'er uit enkele gewoonte gaan/ en ene uiterlyke Godtsdienstige vertoning maken/ niet van 't Broodt te eten en van den Wyn te drinken/ voorts den mondt afvegende en heengaande/ zonder dat het Hart een waarachtig berouw over begane zonden gevoelt/ en zonder dat de Ziel een oprechten honger en dorst naar de Gerechtigheit heeft. Zulk Huichelaars werk kan Godt niet behagen; want die wil het Hart hebben. Of het komt hier van daan/ dat de Menschen zich vooraf niet van 't gewoel der Waereldt afzonderen, en door lezen/ bidden en onderzoek van hun leven en wandel/ zich zelven oeffenen; als niets minder in den zin hebbende/ dan

Waarom alle Disch-genoten de kracht des Avondtmaals niet bespeuren.

hun leven te beteren. Menigmaal gaan 'er wel ten Avondtmaal/ die in openbare haat en onverzoenlykheit/ in heerschende zonden en allerlei ongeregeltheden leven/ even als of de Tafel des Heeren/ en de Tafel van den Duivel te samen over een konden komen/ en als of Christus en Belial by malkander pasten. Heet dat niet/ het Bloedt van den Here Jesus met voeten treden? Zegt de Zaligmaker niet; Wanneer gy uwe gaven zult op den Altaar offeren, en indachtig wordt, dat uwe Broeder iets tegen u heeft, zo gaat eerst heen, en verzoent u met uwen Broeder; en komt dan, en offert uwe gave? O Christenen! wy hebben met een heilig Godt te doen/ die zich geenzints laat bespotten. Hy zal zulke godtloze knechten eens werpen in de uiterste duisternis/ alwaar weninge der ogen en knersinge der tanden zal zyn.

Vermaning tot een goedt gebruik.

Daarom gy Heiligen Godts, gebruikt dit hoogwaardig Sakrament doch niet anders/ dan met ene heilige eerbiedigheit. Bereidt u voor 't Avondtmaal door ware boetvaardigheit. Neemt den Spiegel der Wet voor u; Onderzoekt uw leven en wandel; Erkent en belydt voor Godt uwe zonden; Hebt berouw en leetwezen daar over/ en neemt voor/ uw leven te beteren. Draagt u nederig/ eerbiedig en gelovig by 't Avondtmaal. Wanneer gy 't gezegende Broodt ziet breken/ zo denkt; Zo waarachtig als dit Broodt gebroken wordt, zo waarachtig geloof ik ook, dat myn Jesus zyn Lichaam heeft laten breken tot vergiffenis myner zonden. En wanneer gy den gezegenden Wyn in den Drinkbeker ziet gieten/ zo denkt; Zo waarachtig als deze Wyn gegoten wordt, zo waarachtig geloof ik ook, dat myn Jesus zyn dierbaar Bloedt heeft vergoten tot vergiffenis myner zonden. Dankt Godt na 't Avondtmaal voor de Genade/ en zegt; Heden is den Huize myner Ziele Heil wedervaren. O hoe veel duizendt Menschen zyn 'er onder de ongelovigen/ die dezen Schat niet hebben! Hoe vele leven 'er in Turkyen en in 't blinde Heidendom/ die zich in hun ongeloof en bygeloof met een verdichten Godtsdienst quellen/ en gene rust voor hunne Zielen daar by vinden konnen! O dankt Godt voor dit Kleinoodt/ en bidt Hem/ dat hy u in uw allerheiligst Gelove wil versterken/ bevestigen en fonderen; Dat gy in een hartelyk vertrouwen moogt geloven/ in een heiligen wandel leven/ in kinderlyk gedult en gelatenheit onder Godts wil lyden/ en eindelyk ook in de Genade-armen van uwen Jesus zacht en zalig moogt sterven. Amen.

GEBEDT.

Waardste Jesus! dierbaarste Heilant! die aan ons gedacht hebt in den Nacht toen Gy verraden wierdt, toen Uw Hart en Ziel

met

doots- en Hellenangst omgeven was. Ach laat ons doch Uwe
e en weldaden, in noot, nog in doot, ja nimmermeer verge-
Gy alleen zyt *het Broodt des levens*, dat onze afgematte Zielen
uikken, en haren honger stillen kan. Ach bewys doch aan hun,
egenwoordig voor Uwen Genaden-Throon staan, en een ver-
en hebben om Uwe dierbare Verbondts-tekenen aan te nemen,
enade, dat zy in hunne Harten de zoetigheit Uwer liefde mogen
ten, en dat zy door deze Spyze gesterkt zynde, den verren weg
er vreemdelingschap onaanstotelyk konnen gaan, tot dat zy by
Zion komen. Doe ons ook de Genade, dat wy den nog ove-
tydt onzer Voorbereiding zo mogen besteden in rechte erken-
onzer zonden, dat wy met verbryzelde en verslage Harten, ja
waarlyk hongerige en dorstige Zielen, ook onze Dagen *der on-
urde Broden* houden, en Uw Avondtmaal mogen smaken; op
wy ons Gelove versterken, ons zondig leven beteren, en als
wgeborene Christenen voortaan voor U wandelen; tot dat Gy
eindelyk uit deze strydende Kerk in 't Koninkryk Uwes Hemel-
Vaders zult opnemen. Amen, Here Jesus, Amen.

Onze Vader, enz.

DE GROOTMOEDIGE BLYSCHAP DER VROMEN IN DEN HERE.

Na het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Een wel-gemoedt Harte by allen arbeidt is een gave Godts. Pred. V. 17, 18.

Iet! wat ik gezien hebbe, een goede zaak, die schoon is; te eten ende te drinken, ende te genieten het goede van al zynen arbeidt, dien hy bearbeidt heeft onder de Zonne, gedurende 't getal der dagen zynes levens, 't welk Godt hem geeft; want dat is zyn deel. Ook iegelyk Mensche aan welken Godt rykdom en Goederen gegeven heeft, en hy geeft hem de magt, om daar van te eten, en om zyn deel te nemen, en om zich te verheugen van zynen arbeit, dat zelve is een gave Godts. Dus sprak zeer nadenkelyk Salomon, de geluk-kigste en wyste der Koningen. Deze schrandere Vorst hadt zyne gedachten laten gaan op alle de dingen waar in de Waereldt ge-meenlyk haar genoegen stelt. Hy hadt/ als een Kondtschapper van Godt/

Godt/ het Landt der levendigen doorzocht/ en bevonden/ dat alles ydelheit der ydelheden en enkel ydelheit was. Echter besluit hy/ dat indien een Mensch vrolyk en goetmoedtig in allen zynen arbeidt is/ zulks voor een grote gave des Hemels moet gerekent worden. En waarlyk/ niets kan de bitterheit dezes levens meer verzoeten/ dan een vrolyk Hart/ dat aan Godt overgegeven is. Niets kan de elende van 't kort Menschelyk leven verdraaglyker maken/ als wanneer iemant wel gemoedt is/ en zich zelven door treurigheit nog naargeestigheit het leven niet zuur maakt. Om van deze Christelyke blyschap in de vreze des Heren te handelen/ zyn wy thans hy een vergadert. Doch alzo het ook een gave Godts is iets stichtelyks van de blyschap des Harte te spreken/ zullen wy dezelve van den gever aller goede en volmaakte gaven afbidden.

Onze Vader, enz.

TEXT. PHILIP. IV. VS. 4.

Verblydt u in den Here alle tydt; wederom zeg ik u, verblydt u.

TWEDE INLEIDING.

De Menschen gedragen zich op verscheidene wyzen in geluk en ongeluk.

Indien wy 't gros der Menschen beschouwen/ zo vinden wy driederlei soorten/ die zich in geluk en ongeluk op verscheidene wyzen gedragen. Enigen vinden 't goet/ zich naar den tydt te schikken. Gaat het hen wel/ zy verheugen zich; Lacht het geluk hen toe/ zy lachen mede; Valt de windt van voorspoet in hun Zeil/ zy laten 't Scheepje hunnes levens met den goeden Windt voortzeilen werwaarts het wil; maar komt 'er tegenspoet/ ongeluk/ ongemak/ verlies of andere rampen/ zo laten zy 't Zeil vallen/ en de treurigheit in hun Lichaam huisvesten/ ja volkomen heerschappy voeren; Anderen willen hier in wat gematigder gaan/ en verheugen zich dierhalven niet te veel in voorspoet/ uit vreze van verandering/ op dat zy zich niet te zeer bedroeven mogen/ wanneer 't hen qualik in de Waereldt gaat. Ook zyn 'er Menschen/ die gantschelyk alle blyschap en droefheit uit hunne Harten willen verbannen/ en als in ene ongevoeligheit nooit ergens over willen lachen nog treuren. De eerste soort stelt zich in groot gevaar; want aan de blyschap en droefheit den toom te vieren/ is ene zaak/ die 't gemoedt van een Mensch in den diepsten afgrondt van zwaarmoedigheit kan storten. De twede soort/ die hunne blyschap en

droefheit matigen / doen wel beter als de eerste; maar evenwel vinden zy 't regte middel voor bestendige blyschap niet. De derde soort zyn'er 't allerelendigst aan / en willen ophouden van Menschen te zyn. De Heidensche Filosofen zochten de droefheit te verdryven door de volgende Grondtstellingen; eerst / dat het de loop deze Waereldt is / dat een Mensch overkomt / naar de Fortuin / het blinde geluk-radt voor hem draait / door 't welk van daag den een / morgen den ander boven komt. Ten tweeden / dat geluk nog ongeluk den Mensch in der daadt niet gelukkiger nog ongelukkiger maken / dan hy in en aan zich zelven is. Ten derden / dat de Ziel haar hoogste goedt bezit / namelyk de deugdt / daar 't Fortuin geen vat op heeft. Doch alle deze schyn-gronden der Heidensche troosters zyn meer bequaam om 't Hart van een Mensch bedroeft / dan verblydt te maken. Maar in Godts Woordt vindt de Mensch het beste middel / om zich in droefheit te troosten / en met een vrolyk gemoedt zyn leven door te brengen. Waar in dit eigentlyk bestaat / zullen wy in gevolge onzen Text aantonen / die ons voorstelt;

De grootmoedige blyschap der Vromen in den Here.

„ Maar Gy, ô Fontein van allen troost! wy komen om water
„ uit Uwe Bron te scheppen; want Gy alleen hebt de woorden des
„ levens. Amen.

VERKLARING.

Samenhang. Paulus zat te Rome gevangen. De Gemeentens / van Jerusalem af tot Illyricum toe / door hem gesticht / inzonderheit die van Philippis, hadden medelyden met zyne banden / en waren bedroeft / wegens velerlei vervolgingen / onder welke het nog tedere kindt van Godts Kerk weende en treurde / en over allerhande ongevallen / die hen / Philippers, in 't byzonder troffen. Dit alles hadt Paulus vernomen; Daarom schreef hy in zyne Gevankenis dezen Brief aan zyne bedroefde Philippensen / en vermaande hen / dat zy / niettegenstaande alle droevige ongevallen / die hen in de Waereldt overkwamen / echter vrolyk moesten zyn / zeggende; Verblydt u in den Here alle tydt; wederom zeg ik u, verblydt u. O wonder! een gebonde Paulus kon in zyne Gevangenis nog van blyschap spreken. Dat heette wel te regt / gelyk hy eens aan die van Rome geschreven hadt; Wy roemen in de verdrukkinge. Gevangenen hebben anders troost nodig van zulken / die vry zyn; maar hier moest een gevangen Paulus zyne vrye Philippers troosten. Laat ons zyne eigene woorden horen. Hy zeit; (1) Verblydt u. (2) Verblydt u in den Here. (3) Verblydt u alle tydt. En deze vermaning herhaalt hy voor de

twee-

wederom / zeggende; Wederom zegge ik u, verblydt u. Om den nadruk dezer vermaning wel te verstaan, moeten wy aanmerken; Wat blyschap is; hoe velerlei soort 'er is; en van welk ene blyschap de Apostel spreekt. Blyschap in 't gemeen genomen, is ene aangename beweging des gemoedts, spruitende, of uit hoop van een toekoment, of uit genot van een tegenwoordig goedt, dat naar 's Menschen oordeel zyn welzyn bevordert. Deze blyschap is of ene Waereldtsche of ene Geestelyke; of wel ene natuurlyke en Hemelsche blyschap / van de Godgeleerden genoemt: Gaudium Vanitatis & Gaudium Veritatis; Blyschap der ydelheit, en blyschap der waarheit; of / Gaudium in Creatura & Gaudium in Creatore, blyschap in 't Schepsel, en blyschap in den Schepper.

De Waereldtsche blyschap ontstaat / wanneer het den Mensch wel gaat in deze Waereldt; wanneer hy gezondt is; wanneer alles wat hy begint hem wel gelukt; wanneer hy ryk wordt en tot eer en staat komt; wanneer hy vermakelyke en goede dagen in dit leven heeft / en vreugde aan zyn huis ziet. Dit is ene natuurlyke blyschap / die aan en voor zich zelve niet zondig is; doch van deze spreekt Paulus hier niet. Ook is 'er ene zondige blyschap, wanneer de Zondaar gelukkig is in zyne zondige aanslagen / en alles hem naar wensch en voor den windt gaat; wanneer hy zyne vyanden enige rampen en onheilen ziet overkomen / en dat het zulke niet wel gaat / welke hy quaat gunt. Op deze wyze verblydde zich de eerste Waereldt voor den Zondvloet / terwyl zy in hare zonden leefde / en aan de straffen der zonde niet eens dacht; Op deze wyze verblydden zich Simeon en Levi / toen zy zich aan die van Sichem gewroken hadden; op deze wyze verblydde zich de ryke Man / die alle dagen heerlyk en in vreugde leefde. Van dusdanige blyschap spreekt Paulus ook niet; want die is zondig / en op zulk verblyden volgt treuren / op zulk lachen wenen.

De Waereldtsche en zondige blyschap.

Maar hy spreekt van ene Geestelyke blyschap. Deze bestaat hierin; Dat ene gelovige Ziel weet / dat zy een genadig Godt in den Hemel heeft / die haar beschermt / regeert / en zorgvuldig bewaart; dat zy deel heeft aan de verworve verlossing / en dat alles wat haar in deze Waereldt overkomt / van ene genadige Vaderlyke handt wordt toegezonden / die alles tot haar beste zal laten dienen. Voorts bestaat die blyschap in de Geestelyke gemeenschap met Godt / die ons troost door zyn Woordt / en verheugt door zyne weldaden en Genade-tekenen; wanneer Jesus zich met alle zyne verdienste aan ons Hart openbaart / en wanneer de H. Geest aan onzen Geest getuigenis geeft / dat wy Godts Kinderen zyn; wanneer dezelve ons van 't eeuwige leven verzekert / en van harten willig en bereidt maakt om Godt met een zuiver gewete te dienen. Dit was A-

De Geestelyke blydschap.

saphs

droefheit matigen / doen wel beter als de eerste; maar tweedens vinden zy 't regte middel voor bestendige blyschap niet. De derde soort zyn 'er 't allerelendigst aan / en willen ophouden van Menschen te zyn. De Heidensche Filosofen zochten de droefheit te verdryven door de volgende Grondstellingen; eerst / dat het de loop dezer Waereldt is / dat een Mensch overkomt / naar de Fortuin / het blinde geluk-radt voor hem draait / door 't welk van daag den een / morgen den ander boven komt. Een tweeden / dat geluk nog ongeluk den Mensch in der daadt niet gelukkiger nog ongelukkiger maken / dan hy in en aan zich zelven is. Een derden / dat de Ziel haar hoogste goedt bezit / namelyk de deugdt / daar 't Fortuin geen vat op heeft. Doch alle deze schyn-gronden der Heidensche troosters zyn meer bequaam om 't hart van een Mensch bedroeft / dan wel blydt te maken. Maar in Godts Woordt vindt de Mensch het beste middel / om zich in droefheit te troosten / en met een vrolyk gemoedt zyn leven door te brengen. Waar in dit eigentlyk bestaat / zullen wy in gevolge onzen Text aantonen / die ons voorstelt;

De grootmoedige blyschap der Vromen in den Here.

„ Maar Gy, ô Fontein van allen troost! wy komen om water
„ uit Uwe Bron te scheppen; want Gy alleen hebt de woorden des
„ levens. Amen.

VERKLARING.

Samenhang.

Paulus zat te Rome gevangen. De Gemeentens / van Jerusalem af tot Illyricum toe / door hem gesticht / inzonderheit die van Philippis, hadden medelyden met zyne banden / en waren bedroeft / wegens velerlei vervolgingen / onder welke het nog tedere kindt van Godts kerk weende en treurde / en over allerhande ongevallen / die hen / Philippers, in 't byzonder troffen. Dit alles hadt Paulus vernomen; Daarom schreef hy in zyne Gevangenis dezen Brief aan zyne bedroefde Philippensen / en vermaande hen / dat zy / niettegenstaande alle droevige ongevallen / die hen in de Waereldt overkomen / echter vrolyk moesten zyn / zeggende; Verblydt u in den Here alle tydt; wederom zeg ik u, verblydt u. O wonder! een gebonde Paulus kon in zyne Gevangenis nog van blyschap spreken. Dat heette wel te regt / gelyk hy eens aan die van Rome geschreven hadt; Wy roemen in de verdrukkinge. Gevangenen hebben anders troost nodig van zulken / die vry zyn; maar hier moest een gevange Paulus zyne vrye Philippers troosten. Laat ons zyne eigene woorden horen: Hy zeit; (1) Verblydt u. (2) Verblydt u in den Here. (3) Verblydt u alle tydt. En deze vermaning herhaalt hy voor de twe-

tweedemaal / zeggende; Wederom zegge ik u, verblydt u. Om den nadruk dezer vermaning wel te verstaan / moeten wy aanmerken; Wat blyschap is; hoe velerlei soort 'er is; en van welk ene blyschap de Apostel spreekt. Blyschap in 't gemeen genomen / is ene aangename beweging des gemoedts, spruitende, of uit hoop van een toekoment, of uit genot van een tegenwoordig goedt, dat naar 's Menschen oordeel zyn welzyn bevordert. Deze blyschap is of ene Waereldtsche of ene Geestelyke; of wel ene natuurlyke en Hemelsche blyschap / van de Godgeleerden genoemt: Gaudium Vanitatis & Gaudium Veritatis; Blyschap der ydelheit, en blyschap der waarheit; of / Gaudium in Creatura & Gaudium in Creatore, blyschap in 't Schepsel, en blyschap in den Schepper.

De Waereldtsche blyschap ontstaat / wanneer het den Mensch wel gaat in deze Waereldt; wanneer hy gezondt is; wanneer alles wat hy begint hem wel gelukt; wanneer hy ryk wordt en tot eer en staat komt; wanneer hy vermakelyke en goede dagen in dit leven heeft / en vreugde aan zyn huis ziet. Dit is ene natuurlyke blyschap / die aan en voor zich zelve niet zondig is; doch van deze spreekt Paulus hier niet. Ook is 'er ene zondige blyschap, wanneer de Zondaar gelukkig is in zyne zondige aanslagen / en alles hem naar wensch en voor den windt gaat; wanneer hy zyne vyanden enige rampen en onheilen ziet overkomen / en dat het zulke niet wel gaat / welke hy quaat gunt. Op deze wyze verblydde zich de eerste Waereldt voor den Zondtvloet / terwyl zy in hare zonden leefde / en aan de straffen der zonde niet eens dacht; Op deze wyze verblydden zich Simeon en Levi / toen zy zich aan die van Sichem gewroken hadden; op deze wyze verblydde zich de ryke Man / die alle dagen heerlyk en in vreugde leefde. Van dusdanige blyschap spreekt Paulus ook niet; want die is zondig / en op zulk verblyden volgt treuren / op zulk lachen wenen. De Waereldtsche en zondige blyschap.

Maar hy spreekt van ene Geestelyke blyschap. Deze bestaat hier in; Dat ene gelovige Ziel weet / dat zy een genadig Godt in den Hemel heeft / die haar beschermt / regeert / en zorgvuldig bewaart; dat zy deel heeft aan de verworve verlossing / en dat alles wat haar in deze Waereldt overkomt / van ene genadige Vaderlyke handt wordt toegezonden / die alles tot haar beste zal laten dienen. Voorts bestaat die blyschap in de Geestelyke gemeenschap met Godt / die ons troost door zyn Woordt / en verheugt door zyne weldaden en Genade-tekenen; wanneer Jesus zich met alle zyne verdienste aan ons Hart openbaart / en wanneer de H. Geest aan onzen Geest getuigenis geeft / dat wy Godts Kinderen zyn; wanneer dezelve ons van 't eeuwige leven verzekert / en van harten willig en bereidt maakt om Godt met een zuiver geweten te dienen. Dit was Asaphs De Geestelyke blydschap.

Ps. LXXIII. 28. saphs blydschap / toen hy zeide; 't Is my goedt naby Godt te wezen; Ik zette myn betrouwen op den Here Here. Deze wordt genaamt ene blyschap in den Here, tot onderscheidt van die der boze Waereldt / die zich in den Duivel verblydt / wanneer zy des Duivels werken doet. De vromen verblyden zich in Godt / als hun hoogste goedt. Zy verblyden zich in Jesus / dien Godt tot enen Here en Christus heeft gemaakt / die voor hen den Hemel en Godts Genade verworven heeft. Zich in den Here verblyden, is te zeggen / zich te verblyden tot Godts ere / wanneer zyn naam verheerlykt wordt door kinderlyke gehoorzaamheit en blyde voortgang in 't Gelove aan Jesus Christus. Dus vermaant Paulus; Wandelt waardiglyk den Here tot alle behaaglykheit in goede werken. (Col. I. 10.) Op die wyze zouden de Philippensen zich alle tydt verblyden. Hoe het ook in de Waereldt gaan mogt / en wat hen zou konnen overkomen; zy moesten zich echter oeffenen altyt een vrolyk Hart te hebben / zich te verlaten op Godts voorzienigheit / en vastelyk te betrouwen / dat alles tot hun beste zou dienen.

Een Christen moet zich altydt verblyden.

Dit luidt in den beginne wat hardt / dat een Christen zich alle tydt moet verblyden, en nimmermeer treurig zyn. O hoe is dat mogelyk / zou menig konnen denken / daar wy door vele verdrukkingen in 't Koninkryke Godts moeten ingaan? daar wy in ene Waereldt leven / in welke een Christen meer reden heeft zich te bedroeven dan te verblyden. Godt heeft immers zelf bevolen / dat men wenen zal met de wenenden. Hebben de vromen zich niet menigmaal bedroeft getoont? David deed zyn bedde den gantschen nacht zwemmen, hy doornatte zyne bedtstede met zyne tranen. Ja / was onze Heilant zelf niet bedroeft in Gethsemané? Was hy niet bedroeft aan 't Kruis, toen hy riep; Myn Godt! myn Godt! waarom hebt gy my verlaten? Hoe kan dat dan in zyn werk gaan / dat een Christen altydt verblydt zou wezen? Hier op dient ten antwoordt; Dat de Apostel zyne vermaning zo ver niet uitstrekt / dat een Christen nooit treurig zou zyn; want wy moeten dikwils treuren / en over ons zelven en over onze zonden. Wy moeten gevoelig zyn over Godts Vaderlyke kastyding; ja wy moeten ons bekommeren over de verbrekinge Josephs, wanneer het Godts kerk en de vromen qualik gaat. Maar Paulus vermaant / dat men in alle droevige voorvallen der Waereldt / den moedt zodanig niet moet laten zakken / dat men niet haast weder tot verhaal zou komen / wanneer men op Godt ziet. Ook vermaant hy de Philippensen / en met hen alle die vervolging lyden / dat zy in dat alles een vrolyk Hart moeten hebben / wyl zy onschuldig lyden. Wy moeten ons steets verblyden in betrachting van den korten tydt dien wy hier te lyden hebben / gelyk Paulus deed / toen hy zeide; Ik houde het daar

voor,

voor, dat het lyden dezes tegenwoordigen tydts niet te waarderen is tegen de heerlykheit, die aan ons geopenbaart zal worden. Wy moeten ons verblyden/ ten aanzien van 't grote Goedt/ dat wy te verwachten hebben. Gelyk een groot Licht het kleine verdooft/ zo moet ook de blyschap/ die wy in Godt hebben/ de droefheit der Waereldt overwinnen. Gelyk iemant zyn kruis haast vergeet/ wanneer hem een groot geluk wedervaart; zo moet ook onze blyschap in den Here allen leet van dit leven verzoeten en doen vergeten.

En zouden de Vromen zich niet hartelyk verblyden/ daar zy weten wat een onwaardeerlyk Goedt zy te wachten hebben? Waarlyk/ het is geen geringe zaak/ dien Godt ten vriendt te hebben/ die zo magtig is om ons te beschermen/ zo wys om ons te regeren/ zo genadig ons te helpen. Strekt het een Hoveling tot blyschap/ wanneer hy de gunst en genade van zynen Vorst heeft; is een Kindt verblydt/ wanneer het de hartelyke liefde van zyne Ouders bespeurt; hoe zou dan een Kindt Godts niet verblydt moeten wezen/ wanneer hy de liefde van zynen Hemelschen Vader geniet/ en den genen tot een genadig Godt heeft/ wiens Throon de Hemel/ en wiens Voetbank de Aarde is? Aardtsche Koningen hebben ene bepaalde magt/ en konnen somtydts iemant wel naar den Lichame/ maar nooit naar de Ziele helpen; Doch deze Koning helpt naar Lichaam en Ziele/ en maakt ons eeuwig geluk zalig. Daarom verblydt u in den Here. Zouden de Vromen zich niet verblyden/ daar zy met Jesus Christus verenigt zyn? Indien eens Konings Zoon zich vernederde/ en ene arme Dochter tot zyne Vrouwe verkoos/ vervolgens haar met zich in zyn Koninkryk nam/ en als ene Koningin nevens hem op den Throon plaatste/ ook met Koninklyke Kleinodien beschonk/ wat ene blyschap zou dat by haar verwekken! Zouden dan de Gelovigen zich niet verblyden/ dat Jesus zich met hen ondertrouwt heeft in eeuwigheit? Zouden zy zich niet verblyden/ dat alle hunne zonden vergeven/ en zy gerechtvaardigt voor Godt zyn? O wat is dat ene grote genade/ dat Godt ons in Christus alle onze overtredingen quyt gescholden heeft! De zonde bezwaart het Hart/ en dreigt Hel en verdoemenis; Zy is 't Handtschrift/ dat de Satan tegen ons vertoont; doch Jesus heeft dat aan stukken gescheurt/ en volkomen voor ons betaalt. Hy is de trouwe Arts/ die alle onze krankheden geneest. Dierhalven is 'er dan gene verdoemenis meer voor de gene die in Christus Jesus zyn. Want Godt heeft dien, die gene zonde gekent heeft, zonde voor ons gemaakt, op dat wy zouden worden rechtvaardigheit Godts in hem. Daarom verblydt u in den Here alle tydt. Zouden de Vromen zich niet verblyden in den Here/ die hen zulke grote Genade-beloningen

Waarom een Christen zich te verblyden heeft.

belooft heeft? Wat is deze korte tydt tegen de eeuwigheit te rekenen? minder dan een ogenblik. En echter wil Godt dit kort ogenblik / indien wy 't zelve maar standvastig uithouden in Geloove / Liefde / Hope / en Kinderlyke gehoorzaamheit / met eeuwige vreugde belonen / en ons na dit korte leven aan zo eene Plaats van blyschap brengen / waar 't ons eeuwig zal wel gaan. Daarom verblydt u, dat uwe Namen in den Hemel opgeschreven staan.

TOEPASSING.

De strafwaardige blyschap der goddeloozen.

Hebben dan alleen de Vromen reden om zich te verblyden; wat moet men dan zeggen van de blyschap der goddeloozen? Als men ziet / hoe vrolyk en welgemoedt de Kinderen der Waereldt in hun doen en laten zyn / zo denkt menig wel; Wat zyn dat gelukkige luiden! Maar hoort eens / wat de Heilant zegt; Wee u, die verzadigt zyt! want gy zult hongeren. Wee u, die nu lacht! want gy zult treuren en wenen. De welvaart des Vleesches is de qualykvaart der Ziele / en op Aardtsche blyschap volgt eeuwige droefheit. Wanneer het dwaze en dertele vleesch juicht / dan staat de arme Ziel in groot gevaar; en Zondaars / die aan de Waereldt overgegeven zyn / zouden vry wat meer reden hebben om bittere Tranen te storten / als te lachen. Lieve Godt! hoe is het mogelyk / dat zulke Menschen / die in welbekende zonden leven / nog een vrolyk uur in de Waereldt komen hebben? en echter gaan de in zonden verblinde Waereldtlingen al gestadig in hunne zorgeloze zekerheit voort. Zy komen vloeken / zweren / liegen / Godt beledigen / den H. Geest bedroeven / en evenwel nog met vreugde eten en drinken / spotten en lachen. Het gaat met zulke Menschen / als met een blindt Paardt / dat naar een diepen Kuil toe rent / en gelyk een Os / die moedig naar de Slagtbank gaat.

De blauwe verschooningen.

De Kinderen der Waereldt weten hunne gevaarlyke blyschap te verdedigen / met te zeggen; Godt gunt ons immers wel een vermakelyk uur. 't Is waar; maar niet tot een zondig vermaak. Vrolyk te zyn wordt geenzints van Godt verboden; maar 't moet in de vreze des Heeren / en als voor Godts ogen geschieden. Anderzints / indien vermaak en blyschap tot zonde misbruikt wordt / is 't een lokaas van den Duivel. Zulke dwaze Waereldtsche blyschap is niet anders / dan een schadelyk vergif / dat met Suiker bestrooit is / en vergulde Pillen / die van bitteren nasmaak zyn. De ydele vreugde van dit leven is gelyk de Suiker / die wel zoet voor den mondt is / maar een zuur en scherpte in 't Bloedt verwekt. Voorts denken de onbedachte Waereldtlingen; waarom zou men

niet

t/ gelyk andere/ vermaak nemen en vrolyk zyn/ te meer/ wyl
dat konnen doen zonder ons Gemoedt te bezwaren? Wy be-
den ons wel daar by/ en wenschten wel dat wy dagelyks
rlyk in vreugde konden leven. Maar wacht wat/ Waereldt-
deren/ hebt gy vele vermakelyke uren in dit leven gehadt/ zo
mt ook voor lief/ wanneer de bedroefde ure komt/ dat al 't la-
n en juichen uit zal zyn/ en in enkel zuchten en kermen zal ver-
eren. Ziet toe/ dat op een kort verblyden geen eeuwig lyden
gt. Daar is een zeker soort van vergif/ dat eerst na verloop
enige Maanden of Jaren zyne werking doet. Diergelyk geeft
lial den zynen in; en echter achten vele van hen dat niet/ maar
an al lachende naar hun eeuwig verderf. De ydele Waereldtsche
schap is ene soort van razerny of dolligheit. Zy is 't Net/ daar de
tan menig Waereldtsch-Kindt mede vangt en in de Hel sleept.
mtyts is op al te grote blyschap ene schielyke tydelyke doodt ge-
gt; maar nog vry zekerder volgt een eeuwige doodt op de korte
aereldtsche blyschap. Ene zekere Romeinsche Vrouw hadt uit
Leger tyding gekregen/ dat haar lieve Zoon gesneuvelt was/
zeen haar zeer bedroeft maakte. Daar na kwam de Zoon on-
wacht t' huis; en dat gaf haar zo ene grote blyschap/ dat zy
tzelyk neervièl en storf. Ene wonderlyke zaak/ dat blyschap haar
even benam/ daar zy 't by droefheit hadt behouden! De Na-
urkundigen geven 'er deze reden van/ namelyk/ dat ene al te
te blyschap het Hart te krachtig te gelyk opent/ deszelfs levens-
sten te veel verdeelt/ en 't Bloedt naar de uiterste delen des Li-
aams zendt; waar door het niet anders wezen kan/ of een Hart/
t dus van Bloedt en levensgeesten ontbloot is/ moet noodtza-
lyk verkouden en verstyven. Diagoras Rhodius hadt drie deugdt-
ne Zoons/ die zich in de Olympische spelen zo wel gedragen
dden/ dat zy alle drie de Ere-kronen daar van behaalden. Deze
onen bragten zy t' huis/ en zette die op hun Vaders hooft;
och de blyschap/ die deze Vader over die dapperheit van zyne
nderen kreeg/ overmeesterde hem zodanig/ dat hy plotzelyk on-
hunne handen neer zeeg en den geest gaf. Zeuxes, de vermaar-
Schilder/ hadt zeer konstig een oudt Wyf afgeschildert/ waar
er hy zich zo verheugde/ dat hy aanstonts doodt bleef. Chry-
pus zag een Ezel Vygen eten/ 't geen hem zo zeer deedt lachen/
t hy 'er van storf. Alle deze voorbeelden tonen aan/ dat 'er som-
ts Menschen van te veel blyschap en lachen gestorven zyn. Wy
ogen wel zeggen/ dat 'er nog duizendtmaal meer door de dwaze
aereldtsche blyschap voor eeuwig om hals raken.

Gelyk nu dit uiterste zondig en schadelyk is/ wanneer de Mensch Hoe een Christen zich tegen
h door ene Godtvergetene Waereldtsche vreugde zo laat inne-
men/

de droefheit wapenen moet. men/ dat hy den Hemel daar door vertoont/ en zyn Gewete bezoedelt; zo is ook het andere daar tegen overgestelde zeer nadelig/ wanneer namelyk een Christen zich al te zeer aan de droefheit overgeeft/ en dus de Lere van den Apostel niet nakomt; Verblydt u in den Here alle tydt; wederom zegge ik u, verblydt u. Wel is waar/ dat de droefheit van een Mensch somtyts uit ene zekere lichaamsgesteltheit voortkomt/ wanneer by voorbeeldt zyn Bloedt dik en bedorven is/ de Milt verstopt/ de Harssens bezet / of enige andere innerlyke Lichamelyke oorzaken daar van zyn. In zo een geval moet men den raadt en hulp van den Genees-Heer niet verzuimen/ en de middelen gebruiken/ die Godt tot herstelling van een Mensch verordent heeft. Maar somtyts spruit de droefheit uit het Gemoedt/ wanneer het zich enige ongevallen al te zeer aantrekt. Indien deze soort van droefheit u tracht inteneemen/ zo gedraagt u als een Christen/ en neemt den navolgenden raadt in acht; Onderzoekt den waren grondt van uwe droefheit/ en laat uw Hart u zeggen/ wat de eigentlyke oorzaak is/ waarom gy bedroeft zyt. Ik zegge/ gy moet den waren grondt en oorzaak zoeken/ waar die droefheit van daan komt. Gy moet de Geestelyke Genees-middelen der Ziele gebruiken/ die Godt in zyn H. Woordt gegeven heeft. Want de H.
Ps. XCIV. 19. Schrift is de Bornput van allen troost/ gelyk David zegt; Als myne gedachten binnen in my vermenigvuldigt wierden, hebben uwe vertroostingen myne Ziele verquikt. In dezen Bornput is overvloedig water om afgematte Zielen te verquikken. Leest vlytig de Psalmen van David/ Salomons Prediker / den Brief van Paulus aan die van Rome en anderen/ meer. Gelooft het vrypelyk/ Christenen/ gy zult daar in zulke Kern- en Troostspreuken vinden/
Ps. CXIX. 92. dat gy met David zult moet bekennen; Heer! indien uw Woordt niet en ware geweest alle myne vermakinge, ik ware in mynen druk al lange vergaan. Denkt/ dat gy u door overmatige droefheit zwaar tegen Godt kunt bezondigen. Want/ indien gy gelooft/ dat Godt een alwys Godt is/ die alles wel maakt met zyne Kinderen; ei/ waarom zou men dan door droefheit zyne Goddelyke schikking als berispen? Gelooft men de Goddelyke voorzienigheit/ zo dat ook zonder den wil van onzen Hemelschen Vader geen hair van ons hooft kan vallen; waarom zou men dan niet zeggen; Hy is de Heer, hy doe wat goet is in zyne ogen? Niet alleen bezondigen wy ons door overmatige droefheit tegen Godt/ maar wy doen 't ook tegen ons zelven. Want wy verteren ons Lichaam daar door/ en halen krankheden op den hals/ die wel haast een einde van ons maken konnen; Dus bevordert men zyn eige doot. Door zulke droefheit geven wy onzen Naasten ook gelegenheit om zondige gedachten van Godt en van de waarheit onzes allerheiligsten Geloofs

te

te hebben / als of men niet van Harten geloofde / dat Godt een alwys Godt is / die alles tot ons beste laat dienen; of men den troost des H. Geestes niet door wezendtlyk en waarachtig hieldt / en of de Godtzaligheit maar ene verbeelding was / die gene kracht hadt / om onze bedrukte Harten te troosten. Aanschouwt de Waereldt in 't algemeen / en overdenkt eens / Christenen / wanneer droefheit uw Hart wil innemen / Hoe vele dat 'er wel zyn / die nog vry meer reden van droefheit hebben dan wy / en nochtans gedult in hunne Zielen oeffenen / zich kinderlyk en stil onder den groten Godt gedragende. Menschen / die lam / stom / blindt / of met andere gebreken geboren zyn / en zulke / die door zware krankheden of toevallen geen vrolyk uur in de Waereldt hebben. Bedenkt eens / hoe anderen / die van Huis en Hof verdreven zyn / in ellende rondt zwerven / zonder te weten waar zy een stuk Broodt van daan zullen halen / om hun armoedig leven te onderhouden; En daar tegen hoe Godt u nog in rust en Vrede onder uwen Wynstok en Vygeboom laat leven. Terwyl hy vele goede en gezonde Dagen in de Waereldt heeft gegeven / zoudt gy dan de weinige quade Dagen niet met een Christelyk gedult verdragen? O waarde Christenen! zwygt maar stille / en murmureert niet tegen den Here uwen Godt. Wanneer Lutherus eens regt bedroeft was / zo dat hy zich zelven niet troosten kon / kwam Pomeranus by hem / die tot hem zeide; Onze Here Godt denkt zonder twyffel in den Hemel; wat zal ik doch met dit Mensch beginnen? Ik heb hem zo veel goedt gedaan, en zo vele gaven gegeven, en echter laat hy zich met myne Genade niet vergenoegen. Deze woorden nam Lutherus aan / als of een Engel uit den Hemel die gesproken hadt / en wierdt weder vrolyk. Dierhalven / wanneer enige droefheit u overvalt / zo denkt / als of Godt tot u sprak; „ Gy wonderlyk Kindt / zegt my / wat ontbreekt u? „ Heb ik u niet zo veel weldaden van den Hemel bewezen? Heb „ ik u niet gelukkiger gemaakt / dan veel duizendt andere Men- „ schen-kinderen? en nog zyt gy met uwen Godt niet te vrede. Wil droefheit uw Hart overmeesteren / Christenen / om dat het altyt niet naar uwen zin / wensch en begeerte in de Waereldt gaat / zo denkt / dat gy in een leven zyt / alwaar gene volmaaktheit zyn kan. Een zeker Vriendt gaf aan een anderen raadt / dat hy zynen vinger in de Aarde zou steken / om te weten / waar het Landt naar rook daar hy in woonde. Waar op deze zeer wyslyk ten antwoordt gaf. Het ruikt naar een vrye Opper-magt van zynen Beheerscher. Wy mogen dit wel Geestelyk toepassen / en zeggen; Het Landt der levendigen / waar in wy wonen / ruikt na ene allerhoogste vrye Opper-magt van Godt / in 't welk die

Albeheerscher niet altydt doet wat wy willen/ maar wat Hy wil/ en alwaar gene volkome vergenoeging te hopen is. Overweegt de ongestadigheit van alle dingen/ en laat het u niet vremdt voorkomen/ dat Godt somwylen die verwisseling by u ook laat geschieden. De Zonne des geluks kan niet altoos schynen/ het moet ook somtyts regenen. Leert met Paulus vergenoegt zyn, in alle Staten waar in gy u bevindt/ en in alles wat Godt met u doet. Ontneemt Hy uwe oge-lust/ zo gedraagt u/ gelyk zekere Godtvruchtige Vrouw/ die toen Godt haar op enen Dagh twe Kinderen hadt ontnomen/ zeide; „ Ik danke Godt/ dat hy dat gene „ wat my 't liefst op Aarde was/ zo lief heeft gehadt/ dat hy 't „ uit de elende van deze Waereldt tot zich opgenomen heeft. De „ Here heeft het gegeven, de Here heeft het genomen, de name des „ Heren zy gelooft. Harte-Kinderen/ smarte-Kinderen. O wat al tranen/ zorgen/ moeite en arbeidt kost het aan vrome Ouders/ eer zy de Kinderen/ die Godt hen gegeven heeft/ groot maken. Wanneer dan de lieve Godt ons op eenmaal van alle moeite en zorge ontheft/ en onze Kinderen in volmaakten staat brengt/ zouden wy zo ene weldaadt dan met ongenoegen vergelden? Leeft gy in kommerlyke en neringloze tyden; hebt gedult/ Godt kan dit ook veranderen. Het zyn by Godt geringe zaken, en 't is den hoogsten al gelyk, de ryken klein en arm te maken, en armen weder groot en ryk. Is 'er voorts enige andere zwarigheit/ die op u Hart leggen mogt; ei/ laat den lieven Godt maar zorgen/ die zal u als een getrouw Vader zo leiden en bestieren/ dat het tot zyne eer en uw nut en zaligheit strekt. Trekt ondertusschen niet alles ter Harte/ en voedt niet te veel uwe droevige gedachten; want de droefheit,
Sirach XXX. 24. (zeit Sirach) heeft 'er vele verdorven en gedoodt, en kan doch nergens toe baten. Waarom zouden wy ons dit elendig Menschelyk leven dan nog zuurder en bitterder maken? Wederstaat de naargeestigheit; Vermaakt en verbrolykt u door geoorlofde veranderingen; Schuwt in zo een geval de eenzaamheit zo veel mogelyk is/ en zoekt het gezelschap van goede vertrouwde Vrienden. Men zegt; De stem van een trouw Vriendt, is Godts stem. Hebt inzonderheit ook het vertrouwen tot uwen Zielzorger/ dat gy hem uwe zwarigheden openbaart. Een Geneesmeester kan onmogelyk weten wat iemant deert/ nog de vereischte middelen tot herstelling voorschryven/ zo men hem geen openbaring van de quaal doet. Dus gaat het mede in 't Geestelyke. Maar indien een Zielen-Arts weet waar de droefheit van daan komt; dan is Godts Woordt zo ryk van troost/ en deze Geestelyke Apotheek zo wel voorzien van hulpmiddelen/ dat die alle Ziele-krankheden kan genezen/ of ten minsten verzachten. Godts Bornput heeft overvloet van water/

om

om alle vermoeide en afgesloofde Zielen te verquikken. Daar is Balzem genoeg in dit Gilead, en Olie des troostes genoeg in den voorraat van onzen barmhartigen en medelydenden Heilant Jesus Christus. Mydt ook alle voordachtelyke zonden. Zyt schuw van al wat gy weet dat zondig is; en waar mede gy Godt kunt beledigen; en bevlytigt u / zo veel mogelyk is / een vromen en Godtzaligen wandel. Want Godt zendt ons menigmaal droefheit toe / om ons Godtvruchtiger daar door te maken. Maar hoe zou nu die Godt / die ons tot ons beste tuchtigt / de roede weder van ons nemen / zo lang wy in opzettelyke zonden volharden? Bidt zonder ophouden; zingt / en leest dikwils Godts Woordt; want daar door wordt de droefheit en naargeestigheit verdreven. Men zegt dat de Spanjaarts hunne Melancolie door kermen en weenen verdryven / en wanneer zy dat genoeg gedaan hebben / dan weder vrolyk worden; De Italianen door slapen; de Duitschers door drinken; de Franschen door zingen. Doch het enkele zingen doet 'er niet toe / het moet een Geestelyk zingen zyn. Als my bange was (zegt David) aanriep ik den Here; hy hoorde myne stemme. Zegt met uwen Jesus; Nu is myne Ziele ontroert; ende wat zal ik zeggen? Vader, verlost my uit deze ure. 't Gaat menigmaal / gelyk Hieronymus van zich zelven schryft; „ Godt is myn getuige / wanneer ik somtyts bitterlyk voor Hem geweent / en Zielzuchtende Hemelwaarts „ gezien heb / dat ik aanstonts getroost ben geworden / en zo welgemoedt / als of ik reets in den Hemel was. Houdt u vlytig tot Godts Huis; zonder twyffel zal de Heer u nu en dan het licht van troost daar laten schynen. Men bespeurt daar in zyne voorzienigheit; want onder 't groot getal Toehoorderen / dat ter Kerk komt / gaat het den enen dus / den anderen zo; De ene heeft deze zwarigheit op 't Hart / de ander gene / die buiten hen aan niemant dan aan Godt alleen bekent is. Godts Dienaars prediken dan gemeenlyk / gelyk zyn Geest hen ingeeft om uit te spreken; en dan kan 't niet missen / of daar wordt dit voor den een / en dat voor den ander tot troost gesproken. Ziet Christenen! zo lief heeft Godt u / en zo rykelyk troost Hy u. Godts Dienaars zyn de Engelen des Heeren / die woorden van troost spreken / schoon zy in 't byzonder niet weten konnen / wien Godt in deze of gene Leer-reden het Hart wil roeren. Daarom zyt wel gemoedt vrome Christenen / houdt u kloekhartig / en zegt met Athanasius: Hæc Nubecula mox transibit: Mœror abi, mens Læta redi, post Nubila Phæbus.

Ps. XVIII. 7.

Joh. XII. 27.

Weg, weg naargeestigheit! gy moet van my vertrekken;
Kom blyschap myner Ziel, gy zyt by my bemint.

Doodt,

Doodt, Duivel, Waereldt, Hel, en zonde moet dan strekken
Ten spot van my; Godt blyft myn Vader, ik zyn Kindt.

Vermaning tot blyschap.

Wel aan dan/ Kinderen Godts! volgt de vermaning van den Apostel; Verblydt u in den Here alle tydt; wederom zeg ik u, verblydt u. Verblydt u/ zo menigmaal gy de Genademiddelen gebruikt/ die tot uwe Zaligheit dienen. Verblydt u/ zo menigmaal gy in den Bybel leest/ en zegt met David; Ik ben vrolyk over uwe toezegginge, als ener die enen groten buit vindt. (Ps. CXIX. 162.) Verblydt u/ zo menigmaal gy ten Huize Godts gaat/ met denzelven David/ zeggende; Ik verblyde my in de gene, die tot my zeggen; Wy zullen in 't Huis des Heren gaan. Onze voeten zyn staande in uwe Poorten, ô Jerusalem? (Ps. CXXII. 1, 2.) Doet gelyk de Thessalonicensers/ die het Woordt met vreugde aannamen. (1 Thess. II. 13.) Verblydt u/ zo menigmaal gy tot Godts Heiligdom treedt/ en ten heiligen Avondmaal gaat/ waar in Godt u alle uwe zonden vergeeft/ en u van zyne Genade verzekert. Verblydt u/ wanneer gy in uw Gebedt voor den Here staat. Nadert met vrymoedigheit den Genaden-Throon/ op dat gy barmhartigheit verkrygt/ en genade vindt ter bequamer tydt. (Hebr. IV. 16.) Verblydt u/ zo menigmaal gy tot lof van Godt zingt. Dan gaat het gelyk David zegt; In de Tente der rechtveerdigen is ene stemme des gejuichs ende des heils. (Ps. CXVIII. 15.) Verblydt u/ wanneer gy gelegenheit hebt/ om wel te doen aan uwen Naasten/ en werken van liefde en barmhartigheit te bewyzen. Verblydt u/ wanneer gy een armen hongerigen spyst/ een dorstigen drenkt/ een naakten kleedt/ een Vremdeling herbergt. Verblydt u/ wanneer Godt u Kruis en verdrukking toezendt. 't Is geen kunst vrolyk te wezen/ wanneer Keuken en Kelder/ Kassen en Kisten vol zyn; want dan konnen de godtlozen zich ook wel verblyden/ zelfs de Heidenen. Maar 't is ene kunst en deugdt/ die alleen aan vrome Christenen eigen is/ dat zy ook midden onder 't Kruis vrolyk zyn. Myne lieve Broeders! houdt het voor grote vreugde wanneer gy in velerlei verzoekingen valt. (Jac. I. 2.) Zegt met David; Wat buigt gy u neder, ô myne Ziele, ende wat zyt gy onrustig in my? Hoop op Godt; want ik zal Hem nog loven; Hy is de menigvuldige verlossinge mynes aangezichts ende myn Godt. (Ps. XLII. 12.) Verblydt u in den Here alle tydt; want ons Christendom bestaat niet in een hangent hooft/ een zuur gezicht/ en een treurig Hart. Laat de Heidenen treuren/ die van Godt niet weten; Laat de Goddeloze treuren/ die naar de verdoemenis gaan. Maar gy/ ô Kinderen des Allerhoogsten/ verblydt u/ dat uwe Namen aangetekent staan in 't Boek des levens. Een vrolyk Hart is ene vrucht des H. Geestes. (Luc. X. 21.) Jesus zelf heeft zich in den

Geest

Geest verblydt: De Moeder van Jesus verblydde zich in Godt Luc. I.
haren Heilant. Daarom verblydt u in den Here / gy rechtvaardigen / en roemt alle gy Vromen / zo wel in leven als in sterven / tot dat gy eens komt aan de Plaats van volmaakte blyschap / alwaar verzadiginge van vreugde en lieflykheden aan Godts rechterhandt zullen zyn, altoos en eeuwiglyk. Amen.

G E B E D T.

O Godt van alle blyschap, in wien alleen volkome vergenoeginge te vinden is. Gy hebt de Menschen in deze Waereldt geplaatst, die vol ydelheit is, en na den beklaaglyken Zonden-val niets meer overig heeft, dan dat zy ene Hutte vol moeite, arbeidt en verdriet onder de Zonne is. Na dat wy geboren zyn, zukkelen wy een tydt lang in dit angstig Jammer-dal, tot dat onze korte Levens-tydt ten einde raakt, en wy heen varen daar wy eeuwig blyven. Ach verzoet ons dan doch de bitterheit van dit rampzalig leven door een vrolyk Hart, en goeden moedt, in allen onzen arbeidt. Wyl gy, ô Godt, in gevolge uw heilig Raadtbesluit, aan ieder zyne rampen hebt toegemeten, en zynen Kruis beker ingeschonken; zo geef ons daar by een vrolyk Hart, op dat wy met vreugde doen, wat Gy ons hebt opgelegt. Volmaakte blyschap, die door gene donkere Wolken benevelt wordt, in deze onvolmaaktheit te willen zoeken, zou even zo veel zyn, als of men midden onder de ongestuime Zee-baren ene Haven zou denken te vinden. In den Hemel alleen is de blyschap, die van geen leet nog verwisseling weet. Laat ons dan, ô Heer, slechts zo veel in allen onzen arbeidt van u verkrygen, dat wy met ene kloekmoedigheit alle verdrietlykheden overwinnen, en een vergenoegt, een vrolyk, een Godtzalig Hart mogen hebben, tot dat Gy ons eindelyk eens zult brengen aan de Plaats der volmaakte blyschap in den Hemel. Wy hebben Uw H. Woordt gehoort, en Uw Bevel vernomen, dat wy ons astyt in den Here verblyden moeten. 't Is waar, Vader! dat droefheit ons niets baten maar wel veel nadeel toebrengen kan, en dat wy ons daar door tegen Uwe Almagt bezondigen, ja ons zelven het leven bitter maken. Maar, ach Godt! Gy weet, wat snode Harten wy in dit Lichaam des doodts dragen. Wy klagen ons zelven voor U aan, ô Harten-kenner! Gaat het ons wel, dan wordt ons Hart zorgeloos en zeker; gaat het ons qualik, dan wil het van droefheit aanstonts in 't Graf dalen. Wy weten Uwe voorzienigheit, en geloven die ook met al ons Hart. Wy weten de heerlyke Troost-spreuken van Uw Goddelyk Woordt. Maar ach Heer! het heeft genen ingang by ons. Wy hebben zo veel te doen met Vleesch en Bloedt, dat het zich menigmaal niet wil laten

troosten. Ach Vader! hebt doch gedult met onze zwakheden, *en ga doch niet in 't gerichte met ons*, Uwe ontaarde Kinderen. Prent Gy zelve alle de woorden van troost, die wy gehoort hebben, in de Harten van ons allen, op dat wy ons daar mede troosten konnen, wanneer, en zo menigmaal, enige droefheit ons overvalt. Laat alle donkere Wolken doch verdwynen, en de Vreugde-Zon weder opgaan in onze gemoederen. Kom doch, Godt H. Geest! en vervul onze Zielen met vrolykheit. *Laat ons vreugde en blyschap horen, op dat de Beenderen zich verheugen, die Gy verbryzelt hebt*; en laat ons zien, dat achter alle de duistere Wolken van droefheit Uw Vaderlyk Aangezicht verborgen is. Vervul ons vroeg met Uwe Genade, op dat wy roemen en vrolyk zyn ons leven lang. Amen.

Onze Vader, enz.

DE HEILZAME WEDERKERING.

Voor het Gebruik des H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Onder de Altaren te Athene, was 'er ook een, dat men het Altaar der barmhartigheit noemde, tot welk alle bedroefde hunne toevlucht namen, en gene Offerhande dan tranen en zuchten bragten. In de Christelyke Kerk vinden wy den waren Altaar der barmhartigheit, en enen opgerechten Genade-Throon, tot welken alle boetvaardige Zondaren naderen. Het Offer, 't geen op dit Altaar, dat Jesus zelf is, gelegt wordt, is niet anders, dan een Hart, dat door boetvaardigheit verbryzelt, en door 't waar Gelove geheiligt is. Om zo een Offer aan den Here onzen Godt te brengen, zyn wy op dezen Voorbereidings-dagh byeen gekomen. Dach alzo ons wel bekent is, hoe onwaardig en onbequaam wy tot het goede zyn, bidden wy Godt om verlichte ogen des verstandts, ten einde wy den gruwel der zonde wel mogen zien, en ons zo bereiden, dat wy als waardige Gasten tot de Tafel des Heren konnen naderen. Het Altaar der barmhartigheit.

Onze Vader, enz.

TEXT. HOS. VI. VS. 1.

Komt, ende laat ons wederkeren tot den Here; want Hy heeft verscheurt, ende Hy zal ons genezen; Hy heeft geslagen, ende Hy zal ons verbinden.

TWEDE INLEIDING.

Godt trekt de zynen door Kruis van deze Waereldt af.

Godts wegen / die hy met zyne Kinderen houdt / zyn heilig en rechtvaardig/ook dan/wanneer hy hen door Kruis en droefheit van de Waereldt aftrekt/en bequaam maakt voor den Hemel. Wanneer de Zondaar als een verlore Schaap op dwaalwegen raakt / zendt hy hem rampen en tegenspoeden toe. Is eenmaal niet genoeg / hy verdubbelt zyne kastydinge / en nootzaakt den Zondaar in zich zelven te gaan / tot kennisse zyner zonden te komen / en naar hulp- en Genade-middelen om te zien. Wanneer een Kindt den Schoot van zyne Moeder vergeet / en te driftig in het spelen is / kan een quade Hondt het haast weder derwaarts doen keren. Wanneer ene Kamer vol rook is / en de ogen doet tranen / dan zoekt men de vrye lucht. Wanneer by donkere Wolken een Plasregen valt / wordt het Landt daar door verquikt / en zo dra de Zonne weder schynt / geven de Bloemen des te beteren reuk van zich. Dus gaat het ook met de Gelovigen. Wanneer zy in druk en droefheit zyn / ondervinden zy in der daadt / dat Godts Geest het meeste werkt / en de vruchten des Geloofs / der Liefde en der lydzaamheit / enen reuk des levens laat geven. Druk en droefheit doen den Zondaar ook naar Godt vragen / zo dat men zeggen moet ; Heer! wanneer zy bedrukt zyn zoeken ze u ; en wanneer gy hen kastydt, dan roepen zy uit hunnen angst. Dit zien wy onder anderen aan 't Volk Israëls / 't geen door Godts harde Liefdeslagen zo verre gebragt wierdt / dat het zeide; Komt, ende laat ons wederkeren tot den *He*re; want Hy heeft verscheurt, ende Hy zal ons genezen; Hy heeft geslagen, ende Hy zal ons verbinden. Van deze heilzame wederkering tot Godt, zullen wy onder zynen genadigen bystant en zegen verder spreken.

„ De barmhartige Godt en Vader daar boven, trekke onze Harten
„ van de Waereldt af, en buige dezelve zodanig, dat zy zoeken wat
„ ons eeuwig helpen kan. Amen.

VER-

[redacted]

VERKLARING.

Godt straft niet alleen zyne Vyanden / maar Hy kastydt ook me- Verdeling.
nigmaal zyne allerliefste Vrienden. Dit zien wy aan 't Israëlitisch
Volk / 't geen spreekende wordt ingevoert in de woorden van onzen
Text; omtrent welke wy in acht te nemen hebben:

1. Ene ernstige opwekking tot bekeering; Komt, ende laat ons wederkeren tot den Here.
2. Ene opwekkende bekrachtiging uit gewigtige redenen bestaande; Want Hy heeft verscheurt, ende hy zal ons genezen; Hy heeft geslagen, ende Hy zal ons verbinden.

Komt! zeit de Kerk. Dit is een woordt van opwekking / waar Wat wederkeren is.
door de een den ander tot het goede aanspoort. Zo moeten kinde-
ren Godts malkander vermanen / terwyl het nog heden is. Zo Hebr. III. 7.
staat ook inzonderheit van 't vrywillig Volk des Nieuwen Testa-
ments voorzegt / dat zy zeggen zullen; Komt, laat ons opgaan tot
den Berg des Heren. Nu / waar zal Godts Volk doch komen?
Laat ons wederkeren tot den Here. Toen eertyds de Bouw-luiden
te Babel zeiden; Kom aan laat ons voor ons enen Toren bouwen; Gen. XI. 4.
en de Broeders van Joseph; Komt, laat ons hem doden; was dat -- XXXVII. 20.
even zo veel / als of zy gezegt hadden; Komt, laat ons den Here
verlaten. Maar hier is een heilig komen en wederkeren tot den
Here. Wie wederkeert / moet weggegaan zyn. Dus is de zonde
een weggaan van de wegen Godts. Daarom heet zy ook in 't
Grieks ἁμαρτία, ene afdwaling; en in 't Hebreeuwsch Peschang, een
afwyking, gelyk een Paardt / dat buiten 't spoor en zonder toom
gaat. By gevolge is in tegendeel wederkeren zo veel / als weder
binnen de gestelde Palen van Godt te treden. Om die reden staan
afwykingen en bekeeringen gemeenlyk tegens elkander over / als
hy voorbeeldt; De Godtloze verlate zynen weg, ende bekeere zich Jes. LV. 7.
tot den Here. Dit wederkeren begrypt in zich ene kennisse der zon-
den; Bekeert u, gy afgekeert Israël, en kent uwe ongerechtigheit. Jerem. III. 12, 13.
Een hartelyk berouw en oprecht voornemen om zyn leven te bete-
ren; Bekeert u tot my met uw gantsche Harte. Maar / tot wien Joel II. 12.
zal men zich doch bekeeren? Tot den Here, van de Aarde tot den
Hemel / van de Afgoden tot den waren Godt / van de ondeugdt tot
de deugdt / van de zonden tot de Heiligheit / van den Satan tot
den Here / die tot Israël zeide; Ik ben de Here uwe Godt. Tot on- Exod. XX. 2.
zen Godt, die zich in Genade over den armen Zondaar wil ontfer-
men. Tot den Throon der Genade. Tot den Verbondt-Godt / die Hebr. IV. 16.

getuigt; Ik delge uwe zonden uit als ene Wolke, en uwe ongerechtigheit als enen Nevel; bekeert u tot my, ik zal u verlossen. Zo keerde de verlore Zoon weder/ en vondt genade; Zo keerde Petrus weder/ en verkreeg vergiffenis van zynen val; Zo keerde David weder/ en wierdt ontzondigt.

De oorzaak waarom: Wat Godt verwondt, kan hy ook helen.
Amos III. 6.
Exod IX. 6.

Hoort nu ook de oorzaak/ waarom de Joodtsche Kerk zo zeer op deze wederkeering dringt; want de Here heeft verscheurt. Juda en Ephraim waren verscheurt na hare scheidinge; hunne vyanden gingen met hun om/ als verscheurende Leeuwen. Assur verscheurde Israël/ gelyk de Beren de Profete-kinderen; en nochtans hadt de Heer dit gedaan. Want/ zal 'er een quaadt in de Stadt zyn, dat de Heer niet en doe? Niet alleen hadt hy verscheurt, maar hy hadt ook geslagen. Oorlog/ dure-tydt/ aansteekende Ziektens/ zyn slagen van Godt. Dus sloeg de Heer de Egiptenaars. Zulke slagen ondervonden de Israëliten ook door allerlei rampen/ die Godt hen toezondt. Doch in dit alles troost Godts Volk zich met de genade des Allerhoogsten. Hy zal ons genezen, Hy zal ons verbinden. De Here verstoot niet eeuwiglyk. Hy bedroeft ons wel/ maar ontfermt zich ook weder. Het zyn liefdeslagen/ die hy geeft; want dien de Heer lief heeft, kastydt Hy. Godt verbindt; wanneer hy geduldt geeft/ om 't kruis te dragen. Dus verbondt hy Joseph de wonde/ die hem door den haat zyner Broederen was toegebragt. Hy verbindt, wanneer hy 't kruis vermindert/ verzagt/ en verdragelyker maakt/ of wel gantschelyk wegneemt/ en den Mensch redt. Wanneer de zonde ene opening tusschen Godt en Menschen maakt; wanneer misdaden het hart en geweten verwonden/ dan reinigt Godts Zoon die wonde/ dan verbindt hy door den troost des H. Geestes wat verbryzelt is/ en heelt wat gequetst was. Want/

Hebr. XII. 6.
Jes. LIII. 4, 5.

waarlyk! Hy heeft onze krankheden op zich genomen, ende onze smerten die heeft Hy gedragen; doch wy achtten Hem, dat Hy geplaagt, van Godt geslagen, ende verdrukt was. Maar Hy is om onze overtredingen verwondet, om onze ongerechtigheden is Hy verbryzelt: De straffe, die ons den vrede aanbrengt, was op Hem, ende door zyne striemen is ons genezinge geworden.

De Vromen vallen, en bekeeren zich.

Ziet daar/ den aardt van Godts Kinderen. Zy vallen wel menigmaal in zonden/ maar zy staan weder op; zy wyken somtydts wel van de wegen des Heren/ maar zy keren wederom. Daar is nog Vleesch en Bloedt in hen/ en daar is nog ene wet in hunne leden, welke strydt tegen de wet hunnes gemoedts. Zy zyn nog in de verdorve waereldt/ en gelyk een Schaap/ dat door Doornen moet gaan/ en hier en daar zyne Wol laat; zo dat het hen zwaar valt hunne Zielen/ als enen buit/ daar van weg te konnen dragen. De Satan zift hen als de Tarwe, en dat doet hen vele afwykingen be-

begaan; doch Jesus bidt voor hen, dat hun gelove niet ophoude. De glimmende Vlaswiek vat weder vuur; het gekrookte Riet wordt weder recht; de Tempel van Godts Geest wordt weder gereinigt; het verdwaalde Schaap komt weder op den rechten wegh; en die van Godts gemeenschap was afgescheurt, wordt 'er weder ingebragt. Zien wy een Moses en Aaron zich door ongedult bezondigen, wy horen hen ook weder door ware bekeering Gode heiligen. Zien wy een David enen doodtslag begaan, wy horen hem ook haast weder kermen; O Godt! zyt my genadig na uwe goedertierenheit; delgt myne overtredinge uit na de grootheit uwer barmhartigheden. Dit doet de kracht Godts, die hen tot de zaligheit bewaart. Dit maakt Godts Zaadt, 't geen in hen blyft. Dit is het Zegel van den Here, dat door geen geweldt der Helle gebroken kan worden. Dit is de bandt, dien de doodt zelf niet scheiden kan.

Pſ. LI.

TOEPASSING.

Beproeving der Dischgenoten.

Nu vrage ik u, gelovige Dischgenoten! klinkt deze stem ook heden wel in uwe harten? Komt, ende laat ons wederkeren tot den Here; want Hy heeft ons verscheurt, ende hy zal ons genezen; Hy heeft geslagen, ende hy zal ons verbinden. Beproeft u eens, gy die morgen tot de Tafel des Heren denkt te naderen. Erkent gy uwe zonden en afwykingen wel? Keert gy ook weder met al uw hart? Smarten uwe zonden u wel? Zoekt gy den Geneesmeester, en wenscht gy verbonden en genezen te zyn? Zonden rukken zondaren van Godt af; de bekeering brengt hen weder tot hem, de verdienste van Jesus geneest hen, en 't H. Avondtmaal verzegelt hen van de genade van dien Godt, dien zy beledigt hadden.

Bestraffing der onboetvaardigen.

Maar ach! hoe vele menschen zyn 'er, die gantsch niet weder tot Godt komen, maar in hunne verdoemlyke zondenwegen al meer en meer voortgaan. Helaas! hoe menig zondaar wordt van Godt toegeroepen: Keert weder, ô Sulamith! zonder dat hy 't acht. Godt roept den een door weldaden, en nochtans blyft hy ondankbaar; den ander roept hy door kruis, maar die voelt ook de harde slagen niet, en vaart in zyne zonden, in Godtvergetenheit, liegen, bedriegen, vloeken, zweren, dartelheit, wellust, onkuisheit en ongerechtigheit voort; zo dat Godts Dienaars wel menigmaal reden zouden hebben, in overdenking van 't algemene roekeloos leven, uit te roepen: Heer! weest zulke vermeten zondaars genadig! O onboetvaardig zondaar! hoe zal het eindelyk met u gaan, wanneer gy lang genoeg met Godts langmoedigheit den spot zult gedreven hebben, het woordt des Heren en den goeden raadt uwer Zielzorgeren veracht, den Geest Godts bedroeft, zyne genade moedtwillig misbruikt,

bruikt/ het bloedt van Christus met voeten getreden/ en de maat uwer zonden vol gemaakt? Anderen schynen somtydts wel tot den Here te komen/ maar hunne Ziel heeft 'er weinig weet van/ wyl hun hart nog te vast aan de waereldt hangt. Zy erkennen hunne zonden niet/ maar weten nog wel alle de schandelyke zonden naaktheden met Vygebladeren van verschoninge te bedekken. Zy gevoelen de smarten der zonden niet; by hen is geen hartelyk berouw nog boetvaardigheit/ veel minder een heilig voornemen/ om hunne zonden van nu af aan afteleggen; maar 't is slechts ene gemaakte en voor korten tydt aangenome heiligheit. Ach! wat ene bedroefde zaak is het/ wanneer men zeggen moet; Deze en gene is ten Avondtmaal geweest/ en heeft bekeering en betering des levens belooft/ maar gaat zynen ouden zondengang; hy is ten Avondtmaal geweest/ en vaart echter voort in zyn zweren/ vloeken en misbruik van Godts H. Naam; hy is ten Avondtmaal geweest/ en koomt nochtans zo zelden ter Kerk; hy is ten Avondtmaal geweest/ en beledigt/ haat en vervolgt zynen evenmensch als voren; hy is ten Avondtmaal geweest/ en blyft evenwel in zyne gewone onkuisheit; hy is ten Avondtmaal geweest/ en benadeelt en bedriegt t'elkens zynen Naasten; hy is ten Avondtmaal geweest/ en maakt echter geen 't minste gewete van Menschen te beliegen/ te lasteren/ en te schenden. Foei/ wat ene godtvergetene bekeering! Meent gy/ zondaar/ dat zo ene valsche boetvaardigheit den Here behagen kan? Wat zou 't een Lyder/ die een Pleister op zyne wonde heeft gekregen/ konnen helpen/ indien hy dien aanstonts weder daar afrukte? Of wat zou 't iemant konnen baten/ die genezen is/ zo hy op nieuw vergif innam? Wat helpt het u/ zondaar/ dat gy ten Avondtmaal gaat/ indien gy niet Godtvruchtiger daar door wordt? Zult gy altydt Godt kunnen bespotten? O neen! wykt gy verder zo van Godt af/ door uwe opzettelyke zonden/ hy zal van u wyken met zyne genade. Komt gy niet tot hem door ware bekeering/ hy zal niet tot u komen met vergiffenis. Keert gy u niet met al uw hart van de waereldt af/ Godts Vaderlyk hart zal ook niet tot u keren. Hy zal uwe wonden niet verbinden nog genezen/ maar gy zult in uwe zonden eeuwig moeten sterven en verderven.

Vermaning tot ware bekeering.

Wel aan dan/ boetvaardige Dischgenoten/ begint het werk uwer bekeeringe met rechten ernst. Hebt gy tot nog toe malkander tot zonde verleidt/ en opgewekt om quaadt te doen; wekt u nu weder op tot bekeering/ en zegt; Komt, ende laat ons wederkeren tot den Here. Lang genoeg de zonde en de waereldt gedient; genoeg is 't/ dat wy den voorgaanden tydt onzes levens in zondige lusten hebben toegebragt. Laat ons niet meer zo leven/ maar elkander tot het goede vermanen/ terwyl het noch tydt is. Keert doch weder tot

den

n Here/ door ware boetvaardigheit en bekeering. Erkent/ dat gy
zondigt hebt/ en zegt: Wy alle zyn als een onreine, ende alle on- Jes. LXIV. 6.
gerechtigheden zyn als een wegwerpelyk kleedt. Bekeert u van
ntscher harte van alle uwe overtredingen. Niemant zegge met
Godtloze Joden: waar in zullen wy ons bekeeren? Uw gewe-
zegt het u/ Godts Woordt zegt het u/ Godts Dienaren zeg-
n 't u. Daarom/ ô Mensch! de Here heeft u bekent gemaakt wat Mich. VI. 8.
edt is, en wat eischt hy van u, als recht te doen, ende weldadig-
it lief te hebben, ende ootmoediglyk te wandelen met uwen Godt?
oet de Baälims, van begeerlykheit der ogen, des vleesches, en groots-
it des levens van weg/ en bekeert u tot den Here uwen Godt.
ennt vastelyk voor/ dat gy in het toekomende niet meer de Wae-
dt/ het Vleesch / nog de zonde zult dienen/ maar van nu aan uw
leesch zult kruisigen met deszelfs lusten en begeertens. Wil de
atan u de rykdommen en heerlykheden der waereldt tonen, zo zegt;
aat weg Satan! want ik heb gezworen mynen Godt alleen te die- Matth. IV. 10.
n. Wil de Waereldt u met hare quade voorbeelden verleiden/ zo
gt met de Bruidt: Ik hebbe myne voeten gewasschen; hoe, zou ik
: wederom bezoedelen? Neemt uwe toevlucht tot den barmharti-
n Godt in Christus door een waar gelove; want ach/ ach! de
onden/ die gy hebt/ zyn te gevaarlyk; niemant kan u helpen / dan
een deze Geneesmeester. Roept daarom met den Melaatschen:
sus, goede Meester! ontferm u myner. Toont hem uwe opene
onden/ en bidt dezen barmhartigen Samaritaan/ dat hy 'er Wyn
Olie in wil gieten, en u met zyn Bloedt wil wasschen/ zo zult
genezen worden. Hy is magtig genoeg/ hy is hulpryk/ hy is
foerpk genoeg / om u te helpen. Al houdt Godt zich somtyts
rdt/ 't zy in uwe lichamelyke of geestelyke aangelegentheden; Ei/
udt maar by hem aan/ in een sterk gelove/ met de Cananeesche
rouw / en roept hem na: „ Gy eeuwig Woordt des Vaders!
wilt gy niet spreken? Gy eeuwige Wysheit! wilt gy niet ant-
woorden? Waar zal ik met myn bedroefst en beangst hart heen?
Wien heb ik buiten u in den Hemel of op Aarde? Houdt u zo hardt
als gy wildt; Heer/ ik verlaat u niet. Zwyg zo lang als gy
wilt; ik zal echter niet zwygen; Des morgens en des avondts
wil ik gestadig myne gebeden voor u uitstorten; en waar myn
mondt niet spreekt/ daar zal myn hart nochtans tot u zuchten/
tot dat gy my de deure uwer genade open doet. Indien gy op
ze wyze standvastig in 't Gelove aanhoudt/ zo zal Jesus u einde-
t antwoorden: „ Nu/ zyt dan getroost/ myn Zoon/ myne Doch-
ter/ uwe zonden zyn u vergeven. Komt herwaarts tot my, gy
vermoeide en belaste, Ik zal u ruste geven. Met de ogen myner
liefde zal ik u weder aanschouwen. De Armen / die ik aan 't

„ Kruis heb uitgestrekt/ zullen u met genade omhelzen. De Won-
„ den mynes Lichaams zullen uwe Geneesbronnen zyn. Myn
„ Bloedt/ dat ik vergoten heb/ zal u reinigen. Gelyk ik de Ban-
„ den des Doodts verscheurt heb/ zo zal ik ook de banden uwer
„ zonden verscheuren; En schoon uwe zonden zo roodt als Karmo-
„ zyn waren, zy zullen zo wit als sneeuw worden. Maar/ zo
„ waarachtig als ik leve, ik hebbe geen lust aan de doodt des Zon-
„ daars; maar wil dat hy zich bekeere en leve. Ik leve, en gy zult
„ leven. Amen.

G E B E D T.

Here, Here Godt! barmhartig, genadig, lankmoedig, en groot van weldadigheit en waarheit. Wy arme Zondaars en Zondaressen, leggen onze Harten voor U open, en bekennen, gelyk Gy ook wel weet, dat wy alle van Uwe Wegen zyn afgeweken. Ach, hoe dikwyls heeft de Waereldt ons van Uwe gemeenschap afgescheurt! en hoe dikwils heeft Vleesch en Bloedt ons verleidt tot zondige gedachten, woorden en werken, tegen U, ô Godt, en onze Naasten, heimelyk en openbaar, wetende en onwetende! Daarom heten onze zonden *Legio*, en onze Zielen Bloedtakkers. Ach Heer! vermorsel doch onze zondige Harten; sla deze Steenrotzen zodanig, dat 'er wateren van ware boetvaardigheit uit komen voortvloeien. Verbryzel Gy ons zelf door ene inwendige overtuiging van Uwen Geest, ten einde wy een offer mogen zyn, dat U welbehaaglyk is. Hier komen Uwe verlore Zoons en Dochters weder tot U hunnen Vader; maar wy zyn doodt arm, en vinden niets in nog by ons, waar mede wy U konnen verzoenen. Ach neem doch het alleen waardig offer van Uwen allerliefsten Zoon aan. Bidt doch voor ons, dierbaarste Jesus! by Uwen Vader, en zegt; *Laat hunne Zielen niet in 't Verderf nederdalen.* Wy zyn de Zieke, wees Gy onze Geneesmeester; Wy zyn de Onreine, wasch Gy ons met Uw onwaardeerlyk Bloedt, en laat Uwe Wonden een Geneesmiddel zyn voor de wonden onzer Zielen. Godt H. Geest! werk doch een zoet gevoel der Rechtvaardigmaking inwendig in ons, en bevestig het heilig voornemen, 't geen wy heden niet alleen met den Mondt, maar ook met al ons Hart zweren, om ons van de zonde los te maken, en in Uwe wegen te wandelen; tot dat Gy ons eens volkomen van dit Lichaam des Doodts zult verlossen, en onze Zielen volmaaktelyk heilig maken in den Hemel. Amen.

Onze Vader, enz.

DE

DE BESTE SCHAT.

By het Gebruik des H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

'tIS alzo, dat Hy 't zynen Beminden als in den slaap geeft. Dus luidt de heerlyke belofte / die de Heer aan de Gelovige doet. Godts Kinderen zyn zyne beminde / wyl zy door 't Zaat des Goddelyken Woordts zyn wedergeboren / door 't Bloedt van Jesus van zonden gewasschen / en door 't Gelove tot Erfgenamen en Huisgenoten Godts zyn gemaakt. Aan dezen geeft Hy den slaap / en daar in zyne weldaden / dat is / ene zoete Ziele-rust / en verheugt hun Hart met de ryke Goederen van zyn Huis. Hy geeft hen ook enen Aardtschen zegen / gelyk Hy Jakob in 't Huis van Laban / en Joseph in Egipten gaf. Hy laat hen den enen zegen na den anderen toevloeien / zo dat zy niet alleen door zyne goedtheit hun bescheiden deel in de Waereldt hebben / maar ook nog iets overig konnen houden om den noodtdruftigen te geven. Hy schenkt hen den Geestelyken zegen / zo dat zy zyn Woordt zuiver en rein konnen horen / en de H. Sakramenten niet min zuiver en rein konnen gebruiken / tot sterking hunnes allerheiligsten Geloofs. Om hier van meerder enz.

Ps. CXXVII. 2. Godt geeft het zynen Beminden als in den slaap.

Onze Vader, enz.

TEXT. MATTH. XIII. VS. 44.

Het Koninkryk der Hemelen is gelyk enen Schat in den Akker verborgen, welken een Mensch gevonden hebbende, verbergde dien, ende van blydtschap over den zelven gaat hy henen, ende verkoopt al wat hy heeft, ende koopt dien zelven Akker.

TWEDE INLEIDING.

Waar in het hoogste Goedt bestaat.

'T Is ene vrage van groot gewigt/ namelyk; Waar in 's Menschen hoogste goedt bestaat, 't geen hem hier in den tydt vergenoegt/ en namaals eeuwig geluksalig maken kan? De blinde Heidenen deden niet weinig hun best om iets uit te vinden/ dat zy den naam van een waarachtig goedt zouden konnen geven. Onder de oude Wyzen hielden het de Academici, dat is Plato met zyne Leerlingen/ met de wetenschap, om waarheden te vinden/ en zich in een beschouwend en bespiegelend leven te verlustigen. Maar wat is doch onze beste wetenschap? Alles is hier maar ten dele. (1 Cor. XIII. 9.) Hoe kan dan het gene onvolmaakt is ons vergenoegen? Behalven dit was ook de Heidensche wysheit door de zaligmakende kennisse Godts niet geheiligt. De Epicuristen zochten hun hoogste goedt in de wellust, in zonder droefheit/ ziekte of ongemak te leven/ en zyn Lichaam goedt te doen; in 't gezicht met allerhande oge-lust/ het gehoor met aangename Musiek/ den smaak met keurlyke Spyzen te vermaken/ enz. Doch wat is dit anders/ als van den Buik zynen Godt te maken/ en in een kort en verganklyk Zonde-vermaak een Lichaam voor de Wormen te mesten? En wat zyn wellustige Waereldts-Kinderen/ die hun leven in brassen en zuipen/ onkuisheit en wellust doorbrengen/ doch anders/ als Mest-zwynen van Belial/ die daar mede geenzints den honger der Ziele stillen konnen. De Stoici, als Zeno, en anderen/ stelden de hoogste geluksaligheit van een Mensch hier in/ dat men onveranderlyk/ zonder gemoedts-driften, in de Waereldt leefde/ zich nergens over verblydde nog bedroefde/ nergens op verlieft wierdt/ zich niets aantrok/ zich nergens over vertoornde; met een woordt/ dat men zich buiten alle Hartstochten houde/ steets voor zich zelven stil en gerust heen levende; van een eenparig en onveranderlyk gemoedt in alles; en dat men in allerlei overkomende gevallen denkt/ dat het een onvermydelyk noodtlot is geweest/ 't geen men niet heeft konnen ontgaan. De Peripatetici, waar van Aristoteles 't hooft was/ stelden de hoogste geluksaligheit

heit in een deugtzamen wandel. Maar / wat waren de deugden der Heidenen doch? niet dan blinkende zonden: Want / wat niet uit den Gelove geschiedt is zonde. Hun Hart bleef doch by alle die deugden onvergenoegt / wyl zy het ware goedt niet kenden / dat ons ook na de doodt vernoegen kan. Geheel anders is 't gelegen met rechtschape Christenen. De zelve vinden het ware en hoogste goedt in de genade Godts door Jesus Christus, en in de zoete gemeenschap met Godt, die zy reets in deze Waereldt beginnen te smaken / en namaals in de eeuwige zaligheit in volmaaktheit smaken zullen. Dit hoogste goedt is de keursteen der Wyzen / dien niemant regt kent / als die denzelven bezit. 't Is het harsterkende middel / 't geen een Christen versterkt in al zyn lyden / zo dat hy alles / wat hem in de Waereldt overkomt / met ene heilige kloekmoedigheit kan overwinnen. Dit hoogste goedt brengt de allerzoetste vergenoeging / en alleraangenaamste gemoedts-ruste met zich / die met gene woorden kan uitgedrukt worden. Dit hoogste goedt is de allerbeste Schat, om welken een Christen alle Schatten der Waereldt voor schade en drek acht; ja / om welken hy verlies van goederen / en zelfs de allerzwaarste tormenten / ook de doodt / met vreugde ondergaat; gelyk wy in de woorden van onzen Text zien / uit welke wy u Geliefden voorstellen zullen:

Den allerbesten Schat, daar een Christen in deze Waereldt naar trachten moet.

„ Maar Gy, ô genaderyke Godt! Verleen, dat wy de ydelheit
„ van alle Waereldtsche dingen wel leren beseffen, en ons hoogste
„ Goedt in Uwe Genade alleen zoeken; op dat wy Uwe allerzoet-
„ ste gemeenschap hier tydelyk in 't Gelove, en namaals eens eeuwig
„ in 't aanschouwen mogen genieten. Amen.

VERKLARING.

De lieve Zaligmaker hadt den bloeienden staat der Apostolische Kerk vergeleken by een Mostaart-zaat / dat wel klein en van geen aanzien is / maar echter als enen Boom opwast; en hy hadt voorzegt / dat de Kerk des Nieuwen Testaments ook zo zyn zou na zyne Hemelvaart / als wanneer de Apostelen / die van geen aanzien waren / zich in alle Landen zouden uitbreiden. Hy hadt de Lere der valsche Apostelen vergeleken by een Zuurdeessem; wyl allerhande Ketteryen zich onder het Deeg der zuivere waarheit zouden vermengen / inzonderheit ten tyde van Arius. Daar op stelt Hy de Lere der waarheit voor / gelyk een Schat / die in den Akker verborgen ligt. Hy zegt / wederom, dat is / wanneer de voorgaande Samenhang.

gelykenissen vervult zullen zyn / zal de Kerk wezen gelyk enen Schat in den Akker verborgen, welken een Mensche gevonden hebbende, verbergde dien, ende van blyschap over den zelven gaat hy henen, ende verkoopt al wat hy heeft, ende koopt dien zelven Akker.

De Zaligmaker stelt hier voor:

1. De Kerk / als enen Schat in den Akker.
2. De voorzichtige zorgdraging van een Mensch voor dezen Schat.

De Schat die in den Akker verborgen is. Jes. V. 4. Door den Akker wordt de zichtbare Kerk verstaan / die somtyds enen Wyngaart wordt genoemt; op andere tyden wederom / enen Akker, welkers Koorn ryp wordt tot den Oogst; om dat het zaadt des Goddelyken Woordts gezaait wordt; om dat de Gelovige Godts Akkerwerk, en de Dienaren des Heren de Arbeiders zyn. Doch 't Artykel / dat 'er by wordt gevoegt / ἐν τῷ ἀγρῷ, toont enen zekeren Akker aan / en dus een zeker Landt / of deel der zichtbare Kerk. De Schat, die in den Akker verborgen ligt / betekent de onzichtbare Kerk, de gezamentlyke Gelovigen / die wel voor de Waereldt als weggeworpen schynen / maar in Godts Ogen enen heerlyken schat zyn / dien Jesus met zyn dierbaar Bloedt gekocht heeft. Inzonderheit wordt door den Schat verstaan / de zuivere Lere der Waarheit, het Woordt Godts / en wat uit het zelve tot troost en stichting van den armen zondaar geleert wordt. Dit is de Schat, dien wy in
2 Cor. IV. 7. Aarde Vaten hebben. Dezen schat pryst David / wanneer hy zegt:
Ps. CXIX. 162. ik ben vrolyk over uwe toezegginge, als een, die enen groten buit vindt. Maar deze Schat komt hier voor als verborgen. Dit drukt den staat der verdrukte Kerk uit / alzo de Gelovige wegens de grote vervolgingen genoodtzaakt zouden zyn in de Woestyne te vluchten / en zich in de holen der Aarde te verstekken / gelyk Elias voor Jezabel.
1 Kon. XIX. Van dezen verborgen schat zegt Paulus: dat zulke, welker de
Hebr. XI. 38. Waereldt niet weerdig was, in de Woestynen, op Bergen, in Spelonken, en in de holen der Aarde hebben gedoolt. De schat wordt verborgen genaamt / van wegens de verborgene heerlykheit der Kinderen Godts / die inwendig geheel verheerlykt zyn. Zo een verbor-
Ps. XLV. 14. gen schat is het Woordt van Godt / 't geen bedekt is in de gene die
2 Cor. IV. 3. verloren gaan. Zo een verborgen schat in den Akker / was de zuivere waarheit van de Euangelische Christelyke onzichtbare Kerk onder 't Pausdom / toen men veel menschelyke Instellingen invoerde / en leringen der Duivelen dreef, met het verbieden van huwelyken enz.
1 Tim. IV. 1, 3. Toen men den Afgodt Mausim, den Kasgodt, de Hostie, in de Ciborien eerde; Toen de twe Getuigen doodt lagen op de straten des Roomschen gebiedts; en toen de Zielen onder 't Altaar riepen; hoe lan-

[redacted]

lange, ô heilige en waarachtige Heerſcher! oordeelt en wreekt gy ons Openb. VI.
Bloedt niet van de gene die op de Aarde wonen? Toen nu de zicht- 10.
bare Kerk zo geheel en al verdorven was door den gruwel des An-
tichriſtendoms/ was Vrankryk den Akker, in welken een ſchat ver-
borgen lag; toen kwamen 'er yverige belyders voor den dagh/ die
den Paus/ den Vorſt van Sodom, en de Roomſche Kerk/ ene Moe-
der van alle gruwelen, hoererye en onreinigheit noemden. Inzon-
derheit ſtont daar in den Jare 1170 Petrus Waldus van Lion op/
die Huis en Hof verliet/ den Bybel weder te voorſchyn bragt/ en
de zuivere waarheit door Vrankryk, Engelandt, Hollandt, Boheme,
Hongaryen, Piemont, en tot in Italie uitbreidede.

Daarom zeit de Heilant; Een Menſch vondt een Schat/ die in den De gevonde Schat.
Akker verborgen was. Den Schat vinden is te zeggen/ verlichte
ogen des verſtandts van Godt te verkrygen/ om de wonderen in
zyne Wet te konnen zien. 't Is te zeggen/ Godts Woordt vlytig
na te vorſchen/ gelyk iemant/ die naar enen Schat graaft/ en naar
de waarheit zoekt. 't Is te zeggen/ door een ſtandtvaſtig Gebedt
by Godt aan te houden. Dus vondt Cornelius de Hoofdtman den
Schat; daarom wierdt 'er van hem getuigt; Uwe Gebeden ende Hand. X. 4.
uwe Aalmoezen zyn tot gedachteniſſe opgekomen voor Godt. Ver-
ſtaan wy door den Schat het Woordt van Godt; zo betekent verber-
gen zo veel/ als het zelve diep in zyn Hart opſluiten. Dus zeide
David; Ik hebbe uwe reden in myn Hart verborgen. Doch dit Pſ. CXIX. 11.
verbergen ſtrydt niet met het geen 'er bevolen wordt/ dat men de
getuigeniſſen des Heeren zelfs voor Koningen moet belyden; maar het
wyſt alleenlyk ene heilige voorzichtigheit aan/ waar door de gene/
die in het duiſter Pausdom de zuivere waarheit vonden/ deze Parel
niet voor de Zwynen wierpen, die dezelve lichtelyk met onreine voe-
ten van verachtinge zouden vertreden hebben. Op deze wyze ver-
rieden de Belyders der waarheit ook hunne Geloofsgenoten niet;
maar beſchermden die heimelyk; gelyk Chriſtus zyne Moeder on-
der 't Kruis niet verriedt/ maar met bedekte woorden zeide; Vrou-
we! ziet uw Zone. Dus worden door den verborgen Schat ook in-
zonderheit zulke verſtaan/ die als ene Gemeente by een vergaderen-
de/ en zich uit Godts Woordt te zamen ſtichtende/ door gene tor-
menten bewogen konden worden/ hunne Geloofsgenoten te verra-
den; niet uit vreze voor Menſchen/ maar uit heilige voorzichtig-
heit/ en wysheit/ die den rechtvaardigen paſt.

Wat deed dit Menſch verder? Hy ging henen van blyſchap, als Het kopen van den Schat.
iemant/ die een groten buit gevonden heeft; wyl de Lere van de
rechtvaardigmaking des armen Zondaars door Godt/ trooſt aan
vermoeide Zielen gaf. Deze hadden blyſchap, door dat zy reizi-
gers Zions aantroffen/ die in den duiſteren Nacht des Antichriſ-
ten-

tendoms met hen te samen handt aan handt/ den regten weg naar den Hemel gingen. En wat deed dit Mensch nog? Hy ging henen, verkocht al wat Hy hadt, en kocht dien zelven Akker. Heengaan

Hebr. XIII. 13. is te zeggen/ zich van den onreinen hoop afzonderen; Buiten de Legerplaats uitgaan, en de smaatheit van Jesus dragen; Zyn Volk en

Ps. XLV. 11, 12. zyns Vaders Huis vergeten, op dat de Koning lust aan onze schoonheit hebbe. Alles te verkopen wat men heeft, is te zeggen/ zyn geldt en goedt/ zyn Vaderlandt/ Maagschap en goede Vrienden/ zyn gemak/ eer/ en al 't heerlyke dat de Waereldt heeft/ zo gering te achten/ dat men ten allen tyde bereidt is/ om dit alles voor de waarheit te verlaten. Hier aan wilde Christus dien Jongeling in 't

Matth. XIX. 21. Euangely op den toets stellen/ toen hy tot hem sprak; Gaat henen, verkoopt wat gy hebt, ende geeft het den Armen, ende gy zult

Hebr. XI. 26. enen Schat hebben in den Hemel. Dus achtede Moses de versmaatheit Christi meerderen rykdom te zyn, dan de Schatten in Egipten. Den Akker te kopen, in welken de Schat verborgen was, betekent een Landt te zoeken/ in 't welk men vryheit van geweten kan genieten.

Jes. LV. 1. Dit noemt Jesaia; zonder Geldt en zonder Prys Wyn en Melk te kopen. Zodanig een Akker/ dat is/ ene Plaats/ alwaar de zuivere Lere der waarheit onverhindert mogt verkondigt worden/ kocht de hier voor gemelde Petrus Waldus, die dappere Belyder der waarheit/ een ryk en welgegoedt Man te Lion in Vrankryk; toen hy en de zynen/ Waldenzen genoemt/ het Graafschap Thoulouze veroverden/ in 't welk meer dan hondert Jaren lang de reine waarheit gepredikt wierdt/ eer zy van de Papisten konden verdreven worden. En toen zy dien Akker door vervolging verloren/ trokken zy in de Dalen/ alwaar zy onder de Piemontoizen Geloofsgenoten vonden/ die van de tyden der Apostelen af/ de zuivere Lere der waarheit behouden hadden; Vervolgens sloegen zy zich in 't Gebergte met der woon neder/ en vochten daar tot den laatsten Bloedtdroppel toe voor den Schat des Euangeliums/ die tot na de tyden der Hervorminge by hen onvervalscht bewaart is geworden/ gelyk de Geloofs-Belydenis der Waldenzen aantoont.

TOEPASSING.

De Schat der waarheit wordt van vele zeer gering geacht. Ziet daar/ den Profetischen zin van deze Geestryke gelykenis. Wy zullen nu de hier uit vloeiende algemene waarheit/ tot enen grondt van onze toepassing leggen/ namelyk; Dat het Gelove en de Belydenis der reine waarheit Godts Woordt een Schat is, dien men hoger waarderen moet, dan alle Schatten der Waereldt. Want/ wat zou 't den Mensch doch konnen baten/ al won hy de gantsche Waereldt/ zo hy ondertusschen schade aan zyne Ziele leedt? Maar hoe gaat het

het heden ten dage? Woordt deze Schat wel zo geacht/ zo bemint/ zo gezocht/ zo bewaart? Ach helaas! Eerst Geldt gezocht, en daar na vreze Godts, is de grondtregel der Waereldtlingen. De Here ziet van den Hemel/ en aanschouwt het doen der Menschen-Kinderen/ of zy wel verstandig zyn/ of zy hunne Ziele wel lief hebben/ en acht op zyn H. Woordt slaan. Maar zy zyn alle afgeweken en stinkende geworden. Godt ziet nederwaarts op de Hoven der Groten en magtigen dezer Waereldt, en bevindt/ dat zy meer voor de uitbreiding hunner Landtpalen/ voor den aanwas van hunnen Staat/ voor nieuwe modens en pracht in Klederen/ voor lust en vermaak/ dan voor hunne Ziele en den Schat des Goddelyken Woordts zorge dragen. Waar worden ten huidigen Dage Oorlogen gevoert/ in welke men den aanwas van Godts Kerk/ en reine waarheit tot doelwit heeft? Waar wordt meer Duivels-gebroedtzel van Ongodisten gevonden/ als in de Hoven van grote Heren/ alwaar men veeltyts alzo weinig werk maakt van den Schat des Goddelyken Woordts/ als van een Virgilius, Ovidius, en andere Fabel-boeken/ en alwaar men de Gelovigen aanmerkt/ als een overgelovig hoopje Menschen/ dat door vreze van aanstaande straffe in toom moet gehouden worden/ of waar men ten minsten denkt/ gelyk zekere Paus; Als ik gestorven ben, dan zal ik wel ondervinden, of myne Ziel onsterflyk, en of'er een Hemel, Hel en eeuwigheit is. Ziet Godt nederwaarts op de Kerk, zo wordt Hy gewaar/ dat in de grootste Gemeentens doorgaans de grootste zonden en ondeugden regeren; en dat daar in tegendeel de kleinste aandacht en liefde tot Godt en zyn Woordt is. Ziet Hy op de Steden, hy bevindt daar/ dat de Menschen door malkander lopen als de Mieren/ en hunne Huizen uit en in zwermen als de Byen; Waarom doch? om den Zielen-schat te zoeken? O neen! om Aardtsche Schatten te vergaderen onder zulken/ die daar handelen en wandelen/ kopen en verkopen. Daar vindt men 'er/ die zo vele Zielen hebben/ als Penningen in hunne Kassen; gierigaarts/ die hun geldt zo lief en liever hebben/ dan hunne eige Ziel; anderen/ die zo vele Zielen hebben/ als 'er goederen in hunne Winkels zyn/ en die by ieder stuk of elle hunne Ziel verbloeken; nog anderen/ die in't geheel gene Ziel hebben/ en dagelyks zo in't wildt heen leven/ dat zy van genen anderen Schat dan wellust weten. Waar komt het van daan/ dat de Menschen den dierbaren Schat van Godts Woordt zo weinig achten? Zy kopen den tydt niet uit/ om dezen Schat regt te leren kennen. Zy verbinden hunne Harten zodanig aan de Waereldt/ dat zy hun hoogste goedt in 't draf der ydelheit zoeken. De Satan vertoont hen de rykdommen en vermaken van dit leven/ en die verblinden hen. En ach! hoe vele zyn 'er/ die

niet alleen de Aardsche Schatten voor de Hemelsche zoeken / maar daar toe ook nog allerhande zondige middelen gebruiken / om 't geen hunnes Naastens is / aan zich te brengen / door gewetenlozen opslag in den prys van Goederen te maken / door ongeoorlofden woeker / door bedrog en listige streken / door valsche elle / maat / en
1 Thess. IV. 6. gewigt / zonder te denken aan 't geen Paulus zegt ; Dat niemant zynen Broeder en vertrede , nog en bedriege in zyne handelinge; want de Here is een wreker over alle deze.

Vermaning om den Schat van Godts Woordt te verzamelen. Wat u aanbaat / gy Heilige Godts, vergadert liever Schatten voor u / die de mot niet eet, die de roest niet verteert, en die de Dieven niet stelen konnen Zegt ; Ach Heer ! maak my maar aan myne Ziele ryk ; zo heb ik hier genoeg en namaals eeuwiglyk. Dankt Godt voor den edelen Schat der Euangelische waarheit. Dankt Hem / dat Hy u niet onder de wilde Heidenen / niet onder 't blinde Pausdom / maar in den Schoot der reine Kerke heeft laten geboren worden / alwaar Godts Woordt zuiver gepredikt / en de Sakramenten zo uitgedeelt worden / gelyk Christus die heeft ingestelt; alwaar men uw geweten niet belast met Menschelyke inzettingen / met Bedevaarten / met Lichamelyke kastydingen / en met geloften ; maar uwe Harten verquikt door de heilzame Leer van de Rechtvaardigmaking des armen Zondaars voor Godt / alleen door 't waar Gelove in Jesus Christus. Verbergt dezen Schat in uwe Harten / en bewaart het dierbaar Pandt uwes allerheiligsten Geloofs tot aan uw zalig einde. Zoekt den Schat des Goddelyken Woordts / en legt denzelven weg in een rein en goedt Hart. Het is een waarachtige Schat, die uwe Zielen verquikt / zo dat gy denzel-
Ps. CXIX. 14. ven hebbende / met David zeggen kunt ; Ik ben vrolyker in den weg uwer getuigenissen , als over allen rykdom. Het is een nutte Schat , die u troost geeft in alle lyden / en die u doet uitroepen;
Vs. 92. Heer! indien uwe Wet niet en ware geweest alle myne vermakinge, ik ware in mynen druk al lange vergaan. 't Is een duurzame Schat, die door geen Vuur verbrandt / nog door geen Dief gestolen kan worden ; maar die u steets by blyft in lief en in leet / in noodt en in doodt. Ach / zoekt dezen Schat doch vlytig! denkt aan de re-
Luc. VIII. 18. denen van den Heilant ; Ziet dan hoe gy hoort ; want zo wie heeft, dien zal gegeven worden , ende zo wie niet en heeft, ook het gene dat hy meent te hebben, zal van hem genomen worden. Gelyk een verstandig Huishouder den genen onder zyne Knechten het meest vertrouwt / die zich 't yverigst in zynen dienst betoont; en gelyk een Koopman zo een 't meeste gelooft geeft / die hem 't best betaalt; zo wil Godt ook zyne kennisse het meest mede delen aan zulken / die 't zorgvuldigst naar zyn Woordt trachten. Die 't koel en onverschillig aannemen / van die zal hy ontnemen wat zy menen te hebben.

De

De Mensch, in de gelykenis van onzen Text, verbergde den Schat. Draagt ook zorge, dat gy het Woordt Godts hoort en bewaart; want het zelve moet niet alleen in de oren komen, maar ook in 't Hart geplaatst zyn. Daarom zei David; Ik hebbe uwe reden in Ps. CXIX.
myn Harte verborgen, op dat ik tegen u niet zondigen en zoude. 11.
Godts Woordt was zyn Geneesmiddel tegen de quaal der zonde, zyn Schildt en Harnas tegen de verzoeking. 't Woordt genoemt het ingeplantte woordt, wyl het door Lyf en Ziel heen dringt, en in de Harten beklyft. Het Hart van een Mensch is het wit, daar wy Dienaren Godts op doelen; treffen wy 't niet, zo houden wy onzen arbeidt voor verloren. Wat helpt de klank in de oren, indien de kracht niet in uw Hart komt? de Mensch, in onze gelykenis, kocht den Akker, tot zyn eigendom. Laat ook het Woordt des Heren rykelyk onder u wonen in alle wysheit; niet slechts by u overnachten, gelyk een reiziger, maar als een vast Inwoner, die altyt blyft. Zyt niet als Kinderen, die niet dan Melk konnen gebruiken; maar als Mannen in Christus, die zelfs ook de vaste Spyzen des Profetischen woordts verduwen konnen. Laat de Schrift geen verzegelt Boek, maar een open Brief voor u zyn. En wat u nog verborgen en duister schynt, doorvorscht dat, en graaft daar na, gelyk Berg-luiden die naar Gout en Zilver zoeken. Overdenkt ook vlytig wat gy gelezen en gehoort hebt. Onderzoekt zonder vooroordelen of 't geen men tot u gezegt heeft, ook zo is. Herkauwt als de reine Dieren; laat het u tot Geestelyk voedtzel verstrekken, en drukt de werking en kracht van Godts Woordt uit door enen vromen en voorbeeldigen wandel.

Wilt gy ook een Aardtschen Schat en zegen van Godt verkrygen, zo leert de regte kunst om ryk te worden, en neemt de middelen in acht, die een Mensch in deze Waereldt ook tot zegening in tydelyke Goederen konnen brengen. Van deze middelen zyn 'er maar drie nodig, namelyk, vreze Godts, arbeidt, en een goedt gebruik. De vreze Godts is 't begin van allen zegen. Want de Godtzaligheit is tot alle dingen nut, hebbende de Beloften des tegenwoordigen, en des toekomenden levens. 't Is te vergeefs (zeit David tot de Waereldts-Kinderen) dat gy lieden vroeg opstaat, laat op blyft, etet Broodt der smerten; 't is alzo, dat Hy 't zynen beminden als in den slaap geeft. Zoekt eerst het Koninkryke Godts ende zyne gerechtigheit, ende alle deze dingen zullen u toegeworpen worden. Vreest den Here, gy zyne Heiligen; want die Hem vrezen en hebben geen gebrek. Houdt u ten dien einde vlytig aan Godts Huis, en laat gene Waereldtsche bezigheden u zo lief zyn, dat die u daar van zouden afhouden. Ter Kerk gaan verzuimt niet, en Aalmoes geven verzaamt niet. Vergeet nooit wel te doen en mede te delen.

Tydelyke zegen wordt door bidden en arbeiden verkregen.

1 Tim. IV. 8.

Ps. CXXVII. 2.

Matth. VI. 33.

Ps. XXXIV. 10.

Prov. XIX. 17. Die zich des Armen ontfermt, leent den Here; ende Hy zal hem zyne weldaadt vergelden. Bidt vlytig. Want al wat gy den Vader
Joh. XVI. 23. bidden zult in mynen naam (zegt Christus) dat zal hy u geven. Begint alles met Godt/ zo zal hy u geven/ wat nut en zalig voor u is. Zyt ook vlytig in de werken van uw beroep. Het eerste
Ps. CXXVIII. 2. woordt heet: Ora; het tweede Labora; Bidt en arbeidt. Gy zult eten den arbeidt uwer handen. In 't zweet uwes aanschyns zult
Gen. III. 19. gy Broodt eten. Die zyn Landt bouwt, (zeit Salomon) zal van
Prov. XII. 11. Broodt verzadigt worden. En/ alles wat uwe handt vindt om te doen, doet dat met uwe magt; Niet met uitstel/ maar op zyn
Pred. IX. 10. rechten tydt/ op ene betamelyke wyze/ voorzichtig/ met goedt overleg/ ordentelyk/ en zo als 't behoort.

Men moet den tydelyken zegen niet misbruiken.

Gebruikt dan ook de tydelyke Goederen behoorlyker wyze. Wat door arbeidt verkregen is/ moet door spaarzaamheit by een gehouden worden/ doch niet gelyk de gierigaarts doen; maar met verstandt/ op ene eerlyke en deugdtzame wyze.

Gy jeugdig Bloedt,
Spaart doch uw goedt;
Want arremoedt,
U zuchten doet,
Als grysheit spoedt.

Vermydt ontydige en onnodige giften/ onnutte mildtheit/ overdaadt in Spys en Drank/ Gasteryen/ Spelen/ Klederen-Pracht/ kostelyk Huisraat/ veel Dienstboden. Gebruikt den Aardtschen zegen met voorzichtigheit en vergenoeging; want hy is niet ryk/ die veel heeft/ maar die vergenoegt is/ met het weinige dat hy heeft. Onze leeftydt is kort; lichtelyk vinden wy een Teerpenning op die korte reize. O hoe gelukkig is hy/ die zyn Broodt met vergenoeging eet! Dit maakt een gemeen arbeidtsman gelukkiger onder een Boom/ als den grootsten Vorst op zynen Throon.

Troost der Armen.

Behaagt het Godt/ u weinig in deze Waereldt te geven; dankt Hem ook daar voor. Het is zyne alwyze verordening/ dat 'er Armen en Ryken moeten zyn. 't Is de Heer/ die arm en ryk maakt, verhoogt en vernedert. Armoede doet geen nadeel aan de liefde Godts. David was aangenamer voor Godt by zyne armoede in de Woestyne/ als Nabal by zynen rykdom. Petrus was arm/ en zeide; Goudt nog Zilver heb ik niet; maar hadt niet te minder de liefde Godts. Ja/ Jesus hadt zelf zo veel niet/ daar Hy zyn Hooft op konde nederleggen. De Leviten hadden geen erfdeel, want hun erfdeel was de Heer. Godt zorgt altyt nog voor de Armen/

men / en helpt hen uit hunne noden / op ene wyze / die zy zelf somtyts niet begrypen konnen. Armoede dient menigmaal tot beste van een Mensch. Armoede houdt hem van zonden af / daar de rykdom hem toe verleidt / en is ene proef van geduldt / van Hoop / Geloof / en vertrouwen op Godt: Al hebben Godtvrezende Armen gebrek aan tydelyke Goederen / de Heer geeft hen daar tegen te meerder Geestelyke; zo dat zy ryk in Godt / en ryk in allerlei kennisse zyn; als die niets hebben, en echter alles bezitten, om dat zy hunne vergenoeginge in Godt vinden. Laat dierhalven / indien gy van Aardtsche Goederen niet voorzien zyt / de Schat van Godts Woordt uwen troost wezen / zo dat gy dikwils met David zegt; Heer! indien uwe Wet niet en ware geweest al myne vermakinge, ik ware in mynen druk al lange vergaan. Gaat het u qualik in de Waereldt / zo denkt / dat den genen die Godt lief hebben, alle dingen moeten medewerken ten goede. Bedroeven u de zwakheden uwes Geloofs / zo troost u daar mede / dat de Heer het gekrookte Riet niet verbreken, nog de glimmende Vlaswiek uitblusschen zal. Valt gy in krankheit; deze Schat des Goddelyken Woordts zal uwen troost zyn op uw doodt-bedde. Moet gy eindelyk de Waereldt en alle Aardtsche Schatten verlaten; Godt zal u een Kindtsdeel daar boven in den Hemel geven. Dezen heerlyken Genade-Schat des eeuwigen levens schenke u en my ter zyner tydt de drie-eenige Godt / hooggeloooft in der eeuwigheit. Amen.

Ps. CXIX. 92.

GEBEDT.

ô Elschadai! algenoegzame Godt! *Schildt en zeer groten Loon* der Vromen. Uit grondt van ons Hart zeggen wy u dank, voor den heerlyken Schat Uwes Goddelyken Woordts; dat Gy ons in den Schoot Uwer Kerke hebt laten geboren worden, alwaar wy den enen Schat Uwer zuivere waarheit by den anderen konnen verzamelen, diep in ons Hart opsluiten, en ons daar mede stichten, oprichten en troosten, in al ons leven, lyden en sterven. Ach Godt! de Waereldt weet dezen Schat niet te waarderen; ja wy zelfs zyn menigmaal zo ontaart; dat wy Uw Woordt niet aandachtig genoeg horen en lezen, en 't zelve niet zorgvuldig genoeg bewaren, nog ons leven en wandel zo daar naar aanstellen, als wy wel gaarn wilden, en billyk behoorden te doen. Abba Vader! vergeef ons deze onachtzaamheit en zonde om Jesus Christus wille. Open Gy zelf, ô Godt! onze Harten, gelyk dat van *Lydia*, zo dikwils als wy Uw Woordt lezen en horen, op dat wy de wonderen in Uwe Wet mogen zien. Laat ons Hart branden van blyschap en heilige liefde

voor de waarheit, wanneer Gy in Uw Woordt met ons spreekt. Laten wy dezen Schat ook zo lief hebben, dat wy gaarn alles zouden verlaten, wat Gy ons in deze Waereldt gegeven hebt, om denzelven, dat dierbaar Pandt onzes allerheiligsten Geloofs, te mogen behouden tot aan ons einde. Laat ook heden de edelste Schat onzer Ziele, Uw lieve Zoon, by ons inkeren, en woninge by ons maken. Hebben wy Jesus, dan hebben wy alles. Gunt Gy ons Rykdom en tydelyke Goederen in deze Waereldt, zo bewaar ons doch, dat wy onze Harten 'er niet aan hangen, nog U, ô Godt, en onze arme Ziele daar door vergeten. Want, *wat zou het den Mensch kunnen baten, al kon hy de gantsche Waereldt winnen, indien hy* ondertusschen *schade aan zyne Ziele moest lyden*? Geeft Gy ons weinig in dit leven, zo verleen ons daar by, ô Heer, een Hart, dat in U verblydt en vergenoegt is. Maak onze Zielen des te ryker in kennisse, Gelove, Liefde, geduldt, Hope, en Godtzaligen wandel; en geef ons eindelyk den allerbesten Schat en het heerlyk Kindtsdeel daar boven in den Hemel. Amen.

Onze Vader, enz.

DE

DE

CHRISTELYKE ZEDELEER.

Na het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Godt hadt eertyts tot Zion Vuur, ende te Jerusalem enen Oven. Het heilig Vuur moest Dagh en Nacht op den Brandt-offer Altaar branden / en 't Offer van zoeten reuk verteren / tot een teken / dat Godt toen Zion verkoren hadt tot de Plaatse zyner woninge. Het Hart der Christenen is ook gelyk enen Tempel / daar de Here zyn Vuur en Oven heeft. De Liefde is 't heilig Vuur / dat Dagh nog Nacht mag uitgaan / maar gestaag ten dienste van Godt en den Naasten / als ene vlamme des Heren, moet branden / enz.

Des Heren Vuur en Oven te Jerusalem. Jes. XXXI. 9.

Onze Vader, enz.

TEXT. MATTH. VII. VS. 12.

Alle dingen, die gy wilt dat u de Menschen zouden doen, doet gy hen alzo; want dat is de Wet ende de Profeten.

TWEDE INLEIDING.

Gelyk de eigeliefde ene Bron van alle ondeugden is, zo is zy 't ook van alle deugden. Daar is ene zondige en ene Gode geheiligde

Eigeliefde, ene Bron van

hebben/ eeren/ en uwen raadt opvolgen; dat men 't u vergeven zal/ wanneer gy iets misdreven hebt; dat men u medelyden zal betonen/ wanneer gy bedroeft zyt; dat men altyt het beste van u zal oordelen/ de waarheit zal spreken/ uw leven/ en alles wat u lief in de Waereldt is/ zal helpen behouden en beschermen.

Dat zullen wy hen ook doen. Alle dingen nu/ die gy wilt dat u de Menschen zouden doen, doet gy hen ook alzo; want dat is de Wet ende de Profeten. De liefde Godts en des Naasten is de Hoofdsom der gantsche H. Schrift/ die ten tyde van den Zaligmaker alleen in de Wet en Profeten bestont. De liefde Godts wordt door de liefde des Naa-
1 Joh. IV. 20. sten betoont; want wie daar zegt, dat hy Godt lief heeft, en haat zynen Broeder, die is een leugenaar, en de waarheit is niet in hem. Alle de Wetten der Plechtigheden strekten daar heen/ om 't Volk in eendrachtige Burgerlyke gemeenschap en liefde te houden/ en de grote liefde van Godts Zoon daar door uit te beelden/ als 't allervolmaakste voorbeeldt van de liefde des Naasten/ om malkander zo lief te hebben, als Christus ons lief gehadt heeft. De Profeten doen voorzegginge van Hem/ en getuigen van zyne tedere liefde tegen ons Menschen. Want het getuigenis van Jesus is de Geest
Openb. XIX 10. der Profeetsie.

Tegenwerpinge beantwoordt. 't Is waar/ dat de Profeten ook van 't Gelove, en niet altyt van 't doen spreken. Doch alzo achter de Belydenis des Geloofs menigmaal veel huichelwerk of geveinstheit steekt/ is de Schrift gemeenlyk gewoon/ wanneer zy 't Gelove aantonen wil/ niet op
Jac. II. 17. de woorden/ maar op de werken te dringen; want/ wanneer het
Gal. V. 6. Gelove de werken niet en heeft, is het by zich zelven doodt. In Jesu Christo heeft het Gelove kracht, dat door de liefde werkende
Matth. XXII. 40 is. 't Is waar dat Christus zegt; Dat de liefde Godts en des Naasten den gantschen inhoudt der Wet en Profeten is. Ook is 't waar/ dat de liefde des Naasten/ voor zo verre zy op de liefde Godts gegrondt is/ de Hoofdsom der gantsche Wet uitmaakt/ ten minsten
Rom. XIII. 9, 10. alle de Geboden van de tweede Tafel. Daarom zeit Paulus; Gy zult uwen Naasten lief hebben, gelyk u zelven; want de liefde is de vervullinge der Wet. Insgelyks is 't waar/ dat ordentelyke liefde van zich zelven begint/ en dat iemant/ die zich zelven geen goedt gunt/ erger dan 't onvernuftig Vee is. Maar de liefde moet by ons niet blyven berusten. Zy is als een Vuur, dat anderen verwarmt; als ene Wolk, die anderen bedouwt; als ene Bron, die naar anderen toevloeit/ en ook de Weide van onzen Evenmensch bewatert; als een oog, dat ook op anderen ziet; als een Bandt, die anderen met ons verbindt. Goedt moeten wy aan onze Naasten doen/ als Medemenschen, die met ons Kinderen van enen Vader zyn;

als Mede-christenen, die met ons Leden van een Lichaam/
de-erfgenamen der genade zyn. Gelyk zoekt gelyk. Niemant
is zich zelven alleen geboren; maar tot ere van Godt/ en beste
ynen Naasten.

TOEPASSING.

e hebt gy dan/ Aandachtigen/ enen Regel en Richtsnoer/ hoe- De liefde
gy uwen Naasten moet lief hebben. Indien 'er een Plicht des Naasten is raar.
Waereldt is/ die weinig in acht wordt genomen/ zelfs ook
Godts Kinderen/ zo is 't de liefde des Naasten. De liefde tot
hoogste Goedt/ blyft wel na den val; maar de liefde des Naa-
is gantschelyk verkout in der Menschen Harten. Charitas ra-
de liefde is wat raars. Wel te regt heeft Christus van onze
voorzegt; Om dat de ongerechtigheit vermenigvuldigt zal Matth. XXIV. 12.
en, zo zal de liefde van velen verkouden. Vele Menschen
n in hun Hart; wat Naasten! wat gaan andere my aan?
voor zich/ en Godt voor ons allen. Op zyn best genomen
n zy/ dat het genoeg is/ als men den Naasten geen quaadt
niet bedriegt/ niet beledigt/ nog anderzints met woorden of
en te na komt; maar voor zich zelven heen leeft en ..et zyne
neemt; als men speelt goeden dagh/ vaar wel enz. en hem
t overige in zyn wezen laat/ en voor 't geen dat hy is. Doch
an gene liefde des Naasten genoemt worden; want de liefde/
gy gehoort hebt/ moet werkzaam zyn. De Priester en Le-
die den Mensch voorby gingen/ welke onder de Moordenaars
len was/ schoon zy hem niet slaegen nog verwondden/ had-
em echter niet lief; maar de Samaritaan die hem in de Herberg Luc. X.
Nabal ontnam David niets/ maar liet hem zynen weg
; Doch wyl hy hem niet uit liefde spysde/ sloeg de ..ere hem 1 Sam.
y storf. Dit is ene van de gemeenste fouten der Menschen/ XXV. 38.
p de Plichten die Godt hen aanbeveelt/ afmeten naar hun ver-
n vernuft. Men noemt het Gelove, wanneer men zich zelven
maken en overreden kan/ dat Christus voor ons gestorven
onder dat men zich verder bekreunt om zyne Zaligheit te wer-
met vrezen en beven. Dus noemt men ook/ volgens 't oor-
ler Waereldt/ zynen Naasten lief hebben, wanneer men slechts
ypentlyk naar zyn lyf en leven staat/ schoon men hem heime-
n zyn Hart haat; wanneer men 't niet te grof omt ent hem
kt/ en zyn geldt en goedt niet steelt/ schoon men hem bedek-
met list en bedrog van 't zyne tracht te beroven: wanneer men
niet openbaarlyk in grote gezelschappen schendt/ schoon men

hebben/ eeren/ en uwen raadt opvolgen; dat men 't u vergeven zal/ wanneer gy iets misdreven hebt; dat men u medelyden zal betonen/ wanneer gy bedroeft zyt; dat men altyt het beste van u zal oordelen/ de waarheit zal spreken/ uw leven/ en alles wat u lief in de Waereldt is/ zal helpen behouden en beschermen.

Dat zullen wy hen ook doen. Alle dingen nu/ die gy wilt dat u de Menschen zouden doen, doet gy hen ook alzo; want dat is de Wet ende de Profeten. De liefde Godts en des Naasten is de Hoofdtsom der gantsche H. Schrift/ die ten tyde van den Zaligmaker alleen in de Wet en Profeten bestondt. De liefde Godts wordt door de liefde des Naa-
1 Joh. IV. 20. sten betoont; want wie daar zegt, dat hy Godt lief heeft, en haat zynen Broeder, die is een leugenaar, en de waarheit is niet in hem. Alle de Wetten der Plechtigheden strekten daar heen/ om 't Volk in eendrachtige Burgerlyke gemeenschap en liefde te houden/ en de grote liefde van Godts Zoon daar door uit te beelden/ als 't allervolmaakste voorbeeldt van de liefde des Naasten/ om malkander zo lief te hebben, als Christus ons lief gehadt heeft. De Profeten doen voorzegginge van Hem/ en getuigen van zyne tedere liefde
Openb. XIX 10. tegen ons Menschen. Want het getuigenis van Jesus is de Geest der Profeetsie.

Tegenwerpinge beantwoordt. 't Is waar/ dat de Profeten ook van 't Gelove, en niet altyt van 't doen spreken. Doch alzo achter de Belydenis des Geloofs menigmaal veel huichelwerk of geveinstheit steekt/ is de Schrift gemeenlyk gewoon/ wanneer zy 't Gelove aantonen wil/ niet op
Jac. II. 17. de woorden/ maar op de werken te dringen; want/ wanneer het
Gal. V. 6. Gelove de werken niet en heeft, is het by zich zelven doodt. In Jesu Christo heeft het Gelove kracht, dat door de liefde werkende
Matth. XXII. 40 is. 't Is waar dat Christus zegt; Dat de liefde Godts en des Naasten den gantschen inhoudt der Wet en Profeten is. Ook is 't waar/ dat de liefde des Naasten/ voor zo verre zy op de liefde Godts gegrondt is/ de Hoofdtsom der gantsche Wet uitmaakt/ ten minsten
Rom. XIII. 9, 10. alle de Geboden van de twede Tafel. Daarom zeit Paulus; Gy zult uwen Naasten lief hebben, gelyk u zelven; want de liefde is de vervullinge der Wet. Insgelyks is 't waar/ dat ordentelyke liefde van zich zelven begint/ en dat iemant/ die zich zelven geen goedt gunt/ erger dan 't onvernuftig Vee is. Maar de liefde moet by ons niet blyven berusten. Zy is als een Vuur, dat anderen verwarmt; als eene Wolk, die anderen bedouwt; als eene Bron, die naar anderen toevloeit/ en ook de Weide van onzen Evenmensch bewatert; als een oog, dat ook op anderen ziet; als een Bandt, die anderen met ons verbindt. Goedt moeten wy aan onze Naasten doen/ als Medemenschen, die met ons Kinderen van eenen Vader

zyn;

zyn; als Mede-christenen, die met ons Leden van een Lichaam, en Mede-erfgenamen der genade zyn. Gelyk zoekt gelyk. Niemant is voor zich zelven alleen geboren; maar tot eer van Godt, en beste van zynen Naasten.

TOEPASSING.

De liefde des Naasten is raar.

Hier hebt gy dan, Aandachtigen, enen Regel en Richtsnoer, hoedanig gy uwen Naasten moet lief hebben. Indien 'er een Plicht in de Waereldt is, die weinig in acht wordt genomen, zelfs ook van Godts Kinderen, zo is 't de liefde des Naasten. De liefde tot een hoogste Goedt, blyft wel na den val; maar de liefde des Naasten is gantschelyk verkout in der Menschen Harten. Charitas raritas, de liefde is wat raars. Wel te regt heeft Christus van onze tyden voorzegt; Om dat de ongerechtigheit vermenigvuldigt zal worden, zo zal de liefde van velen verkouden.

Matth. XXIV. 12.

Vele Menschen denken in hun Hart; wat Naasten! wat gaan andere my aan? Ieder voor zich, en Godt voor ons allen. Op zyn best genomen menen zy, dat het genoeg is, als men den Naasten geen quaadt doet, niet bedriegt, niet beledigt, nog anderzints met woorden of werken te na komt; maar voor zich zelven heen leeft en het zyne waarneemt; als men speelt goeden dagh, vaar wel eens en hem voor 't overige in zyn wezen laat, en voor 't geen dat hy is. Doch dat kan gene liefde des Naasten genoemt worden; want de liefde, gelyk gy gehoort hebt, moet werkzaam zyn. De Priester en Leviet, die den Mensch voorby gingen, welke onder de Moordenaars gevallen was, schoon zy hem niet sloegen nog verwondden, hadden hem echter niet lief; maar de Samaritaan die hem in de Herberg bragt.

Luc. X.

Nabal ontnam David niets, maar liet hem zynen weg gaan; Doch wyl hy hem niet uit liefde spysde, sloeg de Here hem dat hy storf.

1 Sam. XXV. 38.

Dit is ene van de gemeenste fouten der Menschen, dat zy de Plichten die Godt hen aanbeveelt, afmeten naar hun verdorven vernuft. Men noemt het Gelove, wanneer men zich zelven wys maken en overreden kan, dat Christus voor ons gestorven is, zonder dat men zich verder bekreunt om zyne Zaligheit te werken met vrezen en beven. Dus noemt men ook, volgens 't oordeel der Waereldt, zynen Naasten lief hebben, wanneer men slechts niet opentlyk naar zyn lyf en leven staat, schoon men hem heimelyk in zyn Hart haat; wanneer men 't niet te grof omtrent hem maakt, en zyn geldt en goedt niet steelt, schoon men hem bedektelyk met list en bedrog van 't zyne tracht te beroven: wanneer men hem niet openbaarlyk in grote gezelschappen schendt, schoon men

't in stilte by byzondere gelegentheden genoeg doet. De Satan tracht de Menschen in zyn Net te krygen, door hen 't oog der liefde uit te steken, gelyk de Koning der Ammoniten tot de Mannen
1 Sam. XI. 2. van Jabes zeide; Mits dezen zal ik een Verbondt met u lieden maken, dat ik u allen de regter oge uitsteke. Want dan waren zy voor altoos genoeg geslagen, wyl zy gewoon waren voor 't slinker oog den pyl te houden, en met het regter hun voordeel af te zien. Laat de Mensch zich de ogen van liefde toebinden, zo is hy haast gevangen; Laat hy zich de handen van liefde boeien, zo is hy haast overwonnen; Laat hy zich de voeten van liefde kluisteren, zo is 't Hart haast ingenomen. Indien men de hedendaagsche Christenen vroeg; oeffent gy de liefde wel? Doet gy wel liefdenwerken? Bemint gy uwe Vyanden wel? Tracht uw Hart wel, om ieder dienst te doen? O hoe vreemdt zouden die vragen aan menig voorkomen! Helaas, hoe vol bitterheit en gal zyn in tegendeel de Harten van vele Menschen! Waar zyn nu die liefderyke Harten? waar zyn de vriendelyke en ongeveinsde lippen? waar zyn de open oren? waar zyn de hulpryke handen? Ach! die zyn onder den grootsten hoop der liefdeloze Christenen nauwlyks te vinden. Waar komt dat van daan? Hovaardy, wellust, en overdaadt zyn zo vele Draaikolken, die alles verslinden, en weinig voor den Naasten over laten. Hovaardy, Staat en Pracht moet gevoert zyn, al ligt de arme Lazarus voor de Deur. De Eigenliefde is zo groot by de Menschen, dat zy zich byna voor onsterflyk houden. Indien zy slechts enen braven voorraat aan hunne Erfgenamen konnen nalaten, denken zy niet veel om werken van liefde aan anderen te bewyzen. De gierigheit verblindt hunne Harten onder den schyn van spaarzaamheit, zo dat zy de handen der liefde daar door in den boezem houden. Hoort eens wat de grote Leraar der Heidenen,
1 Cor. XIII. 4-7. Paulus, zegt; De liefde is lankmoedig, zy is goedertieren; De liefde en is niet afgunstig; De liefde en handelt niet ligtveerdiglyk, zy en is niet opgeblazen; Zy en handelt niet ongeschiktelyk, zy en zoekt haar zelven niet, zy en wordt niet verbittert, zy en denkt geen quaadt; Zy en verblydt haar niet in de ongerechtigheit, maar zy verblydt haar in de waarheit; Zy bedekt alle dingen, zy gelooft alle dingen, zy hoopt alle dingen, zy verdraagt alle dingen. Wat dunkt u? moeten wy alle de handt niet op den mondt leggen, en bekennen, dat wy nog nooit onze Naasten zo lief gehadt hebben, als Godt ons aanbeveelt?

Vermaninc tot liefde des Naasten. Nu wel aan, gy Heilige Godts, prent doch deze Leer van den grootsten Leraar in uw Harte; Alle dingen, die gy wilt dat u de Menschen zouden doen, doet gy hen ook alzo. Schryft ze met

gou-

goude Letters in uwe Huizen/ maakt ze tot uwe Zinspreuk/ en laat ze tot een Regel uwes levens verstrekken. De liefde des Naasten is aangenamer aan Godt/ dan bidden/ vasten/ ter Kerk en ten Avondtmaal gaan. Want onze Heilant zegt; Ik wil barmhartigheit ende niet Offerhande. Matth. IX. 13. Wie Godt lief heeft/ die heeft ook zynen Naasten lief/ gelyk David Jonathan lief hadt/ en zelfs zyne Kinderen alle weldadigheit bewees. Niemant beroeme zich van Gelove/ zo hy de liefde niet heeft. Is onze Evenmensch niet een Schepsel van Godt/ zo wel als wy? Is hy niet een eigendom van den Here Jesus/ en moeten wy/ volgens 't oordeel der liefde/ niet vaststellen/ dat dezelve zyn Bloedt ook voor hem vergoten heeft? Is hy niet een Mede-erfgenaam des Hemels? Gaat hy niet met ons op een en denzelven weg naar 't Zion/ dat daar boven is? Ons Hart is de Altaar/ alwaar Godt zyn Vuur en Oven hebben wil. Daarom laat ons doch 't Vuur der liefde nooit laten uitgaan. Godt de Here eischt immers niets van ons/ dat zwaar nog ondoenlyk is; maar hy geeft ons een ligt Gebodt; Hebt uwen Naasten lief. O wat is zoeter als de liefde! Het woordt is van zich zelven reets liefttallig/ hoe veel te meer de daadt! Wat brengt meer rust/ vreugde en vergenoeging met zich als de liefde? Haten/ benyden/ vertoornen/ zyn moeielyke/ verdrietige/ en schadelyke zaken. Zy verzwakken 't Lichaam/ ontrusten de Ziel/ en maken 't leven lastig. Met een woordt/ zy maken een Mensch den Duivel gelyk. Wat moeten wy dan kiesen? met den Here Jesus lief hebben/ of met den Duivel haten? O zekerlyk het eerste! Nu/ wel aan dan/ gy/ die dit heilig Besluit by u zelven neemt; denkt aan 't Woordt des Heren; Hy heeft u bekent gemaakt, ô Mensch! Mich. VI. 8.
wat goedt is; ende wat eischt de Here van u, als recht te doen, ende weldadigheit lief te hebben, ende ootmoedelyk te wandelen met uwen Godt? En aan 't geen dat Jesus zegt; Een nieuw Gebodt Joh. XIII. 34, 35.
geve ik u, dat gy malkanderen lief hebt. Gelyk ik u lief gehadt hebbe, dat gy ook malkanderen lief hebt. Hier aan zullen zy alle bekennen, dat gy myne Discipelen zyt, zo gy liefde hebt onder malkanderen.

Dadelyke Plichten omtrent onzen Naasten.

Is het u regten ernst/ om dezen Regel van onzen groten Profeet in 't werk te stellen; zo hebt liefderyke oren, om gaarne te horen wat tot Heil van uwen Naasten dient. Vrome Zielen/ die in de Waereldt als in een Doorn-bosch leven/ bedroeven zich/ wanneer zy zien/ dat andere niet naar de liefde wandelen/ en in plaats van woorden der liefde/ niet dan bittere en toornige woorden spreken; maar verblyden zich in tegendeel met de Engelen in den Hemel/ wanneer zy enige raadslagen van liefde horen/ wenschende/ dat

liefdeloze Christenen die ter Harte namen. O dat de ogen der Men-
schen niet met zo vele vooroordelen ingenomen waren, om 't aller-
minste woordt, dat gantschelyk niet erg gemeent is, qualik op te
nemen! O dat Christenen steets goeden raadt volgden, inzonder-
heit van Godts Dienaren, die over hunne Zielen waken; dan
zou 'er zo veel liefdeloosheit niet blyken, die in gene dele aan de
navolgeren van den liefderyken Jesus past. Hebt liefderyke ogen,
gy die 't Evenbeeldt Godts in uwe Zielen draagt. Want aan
Godts Kinderen betaamt geen Basiliskus gezicht. Niemant hebbe
ene kleinachting voor zynen Evenmensch, maar gedenke, dat hy
ook ene redelyke Ziel draagt, die naar Godts Evenbeeldt ge-
schapen is. En ieder bejegene zynen Naasten met vriendelykheit
en zachtmoedigheit. Indien iemant onder u van ene misdaat over-
Gal. VI. 1. vallen wordt, brengt denzelven weder te recht door den Geest der
zachtmoedigheit. Hebt enen liefderyken mondt. De toorn des
Mans werkt Godts gerechtigheit niet. Een goedt woordt vindt
ene goede plaats. Leert van Jesus de ware zachtmoedigheit.
Laat gene bittere taal tot nadeel van uwen Naasten uit uwen
mondt gaan, maar wat eerlyk, wat lieffelyk is, wat wel luidt.
Zoekt hem door goeden raadt en heilzame vermaningen tot Chris-
tus te brengen. Daar is geen zaliger nog nutter arbeidt, als dat
men zynen Evenmensch naar den Hemel tracht te leiden. Troost
de bedroefden, en versterkt uwe Vrienden, die hunne zwarig-
heden in de Waereldt hebben, zo zal de zegen des Heren over u
komen. Hebt een liefderyk Hart, gelyk uw Jesus hadt, die
Matth. XI. zeide; Komt herwaarts tot my alle die vermoeit ende belast zyt, ik
28. zal u ruste geven. Gelyk ene Springbron hare wateren rykelyk aan
een ieder mededeelt; zo moet ook 't Hart van een Christen vol
liefderyke genegentheit, en medelyden voor zynen Evenmensch
zyn, zodanig, dat hy altydt op zyne welvaart ziet. Wanneer een
Kindt Godts in 't Huis des Heren komt, merkt hy de Gemeen-
te, als ene ten Hemel gaande Schare van Zions-Burgeren aan,
en dan zucht hy; Ach Godt! laat doch gene van deze Zielen ver-
loren gaan. Hebt liefderyke handen, en zyt barmhartig, gelyk uwe
Vader in den Hemel barmhartig is. Reken het voor ene genade en
ere die Godt u doet, wanneer gy gelegenheit hebt om iets goedts
Hebr X. 24 aan uwen Naasten te konnen doen. Laat ons op malkanderen acht
geven, tot opscherpinge der liefde ende der goede werken. Stelt
Luc III 11 de navolgende Schriftuurplaatsen in 't werk; Die twe Rokken
heeft, dele hem mede die geen en heeft; ende die Spyse heeft, doe
Luc. XVI. 9. desgelyks. Maakt u zelven Vrienden uit den onrechtvaardigen
Mammon, op dat, wanneer u ontbreken zal, zy u mogen ontfan-
gen

gen in de eeuwige Tabernakelen. Wie ſpaarzaam zaait, zal ook 2Cor.IX.6.
ſpaarzaamlyk maaien; maar wie in zegeninge zaait, zal ook in zegeninge maaien. Vergeet nooit weldadigheit te bewyzen en mede te delen; want zulke Offerhanden behagen Godt. Wie het goedt der 1 Joh. III.
Waereldt heeft, ende ziet zynen Broeder gebrek hebben, ende ſluit 17, 18.
zyn Harte toe voor hem, hoe blyft de liefde Godts in Hem? Myne Kinderkens! en laat ons niet lief hebben met den woorde; nog met de tonge, maar met de daadt ende waarheit. Hebt liefderyke voeten om uwe Naaſten te dienen. Zo wilvaardig is Godt/ die zegt; Eer zy roepen, zal ik antwoorden; wanneer zy nog ſpreken zal ik hen horen. Zo wilvaardig was Jesus/ om den Hoofdtman te Capernaum te helpen/ mét nog meer anderen. Een zeker Heidenſch Keizer achtte den Dagh verloren/ op welken hy gene gelegenheit hadt gehadt/ om iemant wel te doen; Hoe bereidtwillig moeten Chriſtenen dan wezen om liefdewerken te doen/ daar Godt hen ook zelfs de allerminſte liefdedaadt wil belonen? Indien gy dus deze liefde omtrent uwen Evenmenſch vrywillig oeffent; indien gy die bewyſt met een oprecht Hart; Indien gy die betoont zonder aanzien van Perſoon; de geringen zo lief hebt als de Groten; van de armen zo veel houdt als van de ryken; indien gy beſtendig zonder wankelen in die liefde zyt/ en niet gelyk sommige wispelturige Geeſten/ die nu op dezen/ dan op genen vallen; maar een zuiver inzicht hebt op Godts eer/ en uwes Naaſten tydelyke en eeuwige welvaart; zo zal uw Genade-loon groot in den Hemel zyn. Daarom/ alle dingen, die gy wilt dat u de Menſchen zouden doen, doet gy hen ook alzo. Amen.

GEBEDT.

O Godt! die de liefde zelfs zyt, en zulken lief hebt, die Uwen name vrezen. Wy zeggen Uwen name uit grondt onzes Harten dank, voor Uwe *eeuwige liefde, waar mede Gy ons hebt lief gehadt van voor de grondtlegginge der Waereldt*; dat Gy ons aan Koorden der liefde laat gaan, en door 't woordt der liefde leert, hoe wy aan de Plaats Uwer eeuwige liefde konnen komen. Maar, ach Heer! wy moeten over onze liefdeloosheit klagen, en de beſte onder ons moeten bekennen, dat zy U, ô Godt, *niet boven alles lief gehadt hebben, nog hunne Naaſten als zich zelven.* Abba Vader! vergeef ons onze zonden om Jeſus wille, den Zoon Uwer liefde. Ontſteek Gy zelf de Harten van ons alle in ene zuivere en oprechte liefde tot U, ô Godt, en onzen Evenmenſch, zo dat wy dat gene *wat wy wenſchen zouden dat andere ons deden, ook aan*

hen

ben doen. Geef ons *liefderyke oren*, om naar den noodt der behoeftigen en verlegenen te luisteren; *Liefderyke ogen*, om onze Naasten niet te verachten; enen *liefderyken mondt*, om de tragen op te wekken, en de bedroefden te troosten; een *liefderyk Hart*, om 't goede niet alleen te willen, maar ook te doen; *liefderyke handen*, om weldadigheit en mededeelzaamheit te bewyzen; *liefderyke voeten*, om U, ô Heer! en onzen Evenmensch vrywillig, getrouw, en bestendig te dienen; Tot Gy ons eens uit het Mesech dezer boze en bedorve Waereldt tot U op zult nemen in de lieflyke woningen des Hemels. Amen.

Onze Vader, enz.

HET

HET OVERTUIGDE WAERELDTSKINDT.

Voor het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

INLEIDING.

HOe lange hinkt gy op twe gedachten? Zo de Here Godt is, volgt hem na; ende zo het Baäl is, volgt hem na. Dit was de scherpe Wetpredicking / die Elias eertyts aan 't Volk Israëls deed / 't geen zich door Afgodery zwaarlyk bezondigt hadt; waar door hy hen niet alleen bestrafte / maar ook tot reden en eigen voordeel wilde brengen / om zich van hunne valsche Goden tot den waren Godt te bekeeren. Dit zelve mogen wy ook wel zeggen tot zulken / die zich Christenen noemen / en echter niet als ware bekeerde Christenen leven; Hoe lange hinkt gy op twe gedachten? Hoe lange wilt gy Godt en de Waereldt te gelyk dienen? Indien de Here uwe Godt is / die u belonen zal / zo bemint Hem met al uw Hart; maar is de Waereldt / daar gy 't meeste werk van maakt / uwe Godt / wel aan! waagt het dan met haar; Doch zyt verzekert / dat zy uwen Dienst zeer slecht belonen zal. In der daadt het hinkent Christendom / dat zich niet met al hun Hart bekeert / maar Godt en de Waereldt te gelyk wil dienen / is zo onbezonnen / dat het verstandige Christenen betaamt / zulke onbekeerde van hunne dwaasheit en onbedachtzaamheit te overtuigen / gelyk wy zullen horen. 1 Kon. XVIII. 21. De hinkende Baäliten, een afbeelding der dubbelhartigen.

Onze Vader, enz.

TEXT. EZECH. XVIII. VS. 31.

Waarom zoudt gy ſterven, ô Huis Iſraëls?

VERKLARING.

Verklaring van den Text.

Om tydt te winnen zullen wy aanſtonts tot den Text overgaan. Gelieft oplettende en aandachtig te zyn.

„ O genadige en barmhartige Godt! die geen behagen hebt aan den „ doodt des Zondaars, maar wil, dat hy zich bekeeren zal en leven. „ Bevochtigt doch heden de Harten van ons allen met den dauw Uwer „ Genade. Heer! leer ons Uw welbehagen doen; Uw goede Geeſt „ leide ons in een effen lant. Amen.

Waarom zoudt gy ſterven, ô Huis Iſraëls? Vroeg Godt aan 't afvallig Iſraël; De Heer hadt zeer lichtelyk 't ondankbaar Volk konnen uitrooien; maar zyne barmhartigheit was te groot, zo dat Hy zich over hen ontfermde, gelyk een Vader over zyne Kinderen. Wat Overheit geeft Wetten, en ſtraft de Overtreders niet op 't ſcherpſte? Maar Godt heeft geen vermaak in 't verderf van den Menſch. Hy waarſchuwt voor onheil, biedt zyne Genade aan, en ſtelt Zegen en Vloek voor. Hy leit de Byl aan den Wortel, eer hy den Boom afhouwt: ja Hy bidt en ſmeekt; Waarom zoudt gy ſterven? Even dus roept Godt den Zondaar nog dagelyks toe. O gy welluſtige in uwe dwaasheit! waarom zoudt gy ſterven? O gy Gierigaarts in uwe ydelheit! O gy Hovaardige in uwe vermetenheit! O gy Chriſtenen, die met het dierbaar Bloedt van Jeſus zyt vry gekocht! O gy Menſchen, die van den beginne der Waereldt zyt verkoren! O gy Kinderen des levendigen Godts, die ik tot de gemeenſchap myner Kerke geroepen hebbe, op dat gy heilig en onſtraflyk zoudt zyn! Waarom zoudt gy ſterven, de tydelyke en eeuwige doodt, die de belooninge der zonden is? Waarom zoudt gy de Geeſtelyken doodt ſterven? In zonden leven, en vervreemt blyven van een leven, dat uit Godt is? Waarom zoudt gy de eeuwige doodt ſterven, in welke uw Worm nooit zal ſterven, nog uw Vuur nooit uitgebluſcht zal zyn? Gelyk nu de Zonneſchyn het Waſch week, en den Modder hardt maakt, zo heeft ook deze roepende Genadeſtem des Heren eene ongelyke uitwerking. De Kinderen der Waereldt verſtokken hunne Harten, en horen niet. Zy zyn gelyk de

Rave

: van Noach, Zy zetten zich op 't dode Waereldt-aas neder/ ioelen in hunne begeerlykheit der ogen, des vleesches, en grootsdes levens. Gelyk de Rave de Ark vergat / zo vergeten ook :reldtlingen zeer haast Godts Huis / en het goede 't geen zy gehoort hebben. Hun gantsche Christendom is maar een uiterwerk; Zy roepen de Ravens-stem / cras, cras, en schuiven ie bekeering op van den enen Dagh tot den anderen. In teeel zyn Godts kinderen gelyk de Duif van Noach; Zy bezoe- hunne voeten niet met de vuiligheit der zonde; Zy vinden rust op de ongestadige Zeebaren der Waereldt. Zy luisteren de stemme des Heren / en dragen den Olyf-tak van Vrede en Godts Geest in hunnen mondt. Dierhalven willen wy de isheit der Waereldtskinderen leren myden / en de wysheit rechtvaardigen leren volgen / uit de woorden van onzen

TOEPASSING.

t weet / dat wy alle / die hier thans by een vergadert zyn / in it in ene andere Waereldt zullen wezen / en dat wy haast met :ote Schare der Menschenkinderen voor den Rechterstoel van s Christus zullen moeten verschynen. Op dat wy nu met :oedigheit voor dien Rechter mogen staan / wanneer de onbee Waereldt zal moeten sidderen en beven / houde ik my somwat langer op / en predike dikwils van de ware bekeering. iom nu wederom / om alle onbekeerde Zondaren te waaroen / en hen in Godts Name te bidden / dat zy doch eens in zelven gaan / hunne wegen betrachten / en zich met al hun tot Godt bekeeren / op dat hunne arme Zielen niet voor eeuverloren gaan. Laat my dan toe / dat ik u / in gevolge myn Text / vrage: Waarom zoudt gy sterven? Wilt gy de vleeschebegeertens verlaten of niet? Wilt gy de al te grote liefde tot aereldt / en uw zondig leven aan ene zyde stellen of niet? Wilt met al uw Hart bekeeren / of wilt gy 't / gelyk tot nog toe ledt is / by ene halve bekeering laten berusten? Laat uw Hart oorden; ja of neen. My dunkt / ik kan uwe gedachten ra- Enigen onder u zullen denken; „ O ja / met al myn Hart! : heb nu dat heilig voornemen by my zo vastgestelt / dat ik t meer zo zorgeloos en zeker in de Waereldt heen wil leven; ar dat ik een nieuw Mensch wil worden / en een geheel nieuw en zal beginnen. Hier is myne handt / ô Immanuel! Hier myn Hart / dat zal myne belofte in alle oprechtheit nakomen.

Overtuiging tot bekeering des Zondaars.

Dit zyn de vrome Zielen/ in welke de Heer zyn werk reets begonnen heeft. En ô! dat myne gantsche Gemeente deze gedachten hadt/ en zulks ook in der daadt met haar leven betoonde! Dan zou ik den Here mynen Godt met geboge knien voor u danken/ en my hartelyk verheugen/ dat myn arbeit/ myn bidden en prediken/ niet vruchteloos is geweest; Ik zou Hem voorts ootmoediglyk smeken/ dat Hy het goede werk/ 't geen Hy in u begonnen hadt/ geliefde te voleinden/ tot op den Dagh der toekomste van mynen Here Jesus Christus.

Vele wenschen de bekeering.

Maar my dunkt/ anderen denken by zich zelven; Ach dat ik doch zo een Mensch was/ als ik wel behoorde te zyn? Ach! ik wenschte wel/ dat ik zo leven kon/ gelyk Godts bevel en de welvaart myner Ziele vereischt! Maar die echter het vaste voornemen nog niet hebben/ om een nieuw leven te leiden/ en het dus by hunnen enkelen wensch laten berusten; die een besluit nemen zich dan eerst te zullen bekeeren/ wanneer zy out of krank worden/ of wanneer zy merken/ dat de doodt hen zal komen opeischen. Maar gy/ die zo gezint zyt/ ziet toe wat gy denkt of antwoordt; want Godt is hier tegenwoordig/ en kent uwe Harten. Hinkt dierhalven niet op twe zyden. Wyst den alwetenden Godt niet af met een half voornemen/ of met ene aanstaande bekeering. Heden roept de Heer u; daarom bekeert u haastelyk/ en versmaadt zyne Genade niet. Nog anderen (doch ik wil hopen de minste onder ons) zullen deze Stoffe weinig of niet ter Harte genomen hebben. En schoon niemant zo godtloos is/ dat hy met den mondt neen zal zeggen; zo zeggen doch vele met hun zondig leven/ wy willen onze zonde niet verlaten. Maar/ ô snode Zondaar! gy zyt het/ die in de strikken des Satans gaat/ en gy kunt u verzekeren/ indien de doodt u in dezen staat/ in 't midden uwer zonden weg rukt/ dat gy eeuwig verdoemt zult zyn. Ik zal echter uit medelyden voor uwe arme Zielen nog enige Haken naar 't zinkent Scheepje uwer Ziele slaan/ of het mogelyk nog/ eer 't heel en al te gronde gaat/ mogt behouden/ en uit den Modder uwer boosheit en roekeloosheit getrokken worden; of gy u mogelyk nog mogt bekeeren/ of ten minsten/ indien gy in uwe verstoktheit volhardt/ dat Godt uw verwaarloost Bloedt niet van myne handen mag eisschen; en ook/ op dat gy op uw Doodt-bedde/ of ten jongsten Dage voor den Rechterstoel van Jesus Christus/ niet over my zult konnen zuchten; Maar ten einde ik voor den Rechter der gantsche Waereldt zal konnen betuigen/ dat ik u genoeg gewaarschuwt en vermaant heb; doch dat gy niet hebt willen volgen; en dat alle Vrome en Rechtvaardige/ die myne Leerredenen gehoort hebben/ even dat zelve

met

met my zullen konnen getuigen. Ik zal in alle zachtmoedigheit en vriendelykheit met u spreken. Ik weet / dat gy een gezondt verstandt hebt; gebruikt het eens wel. Gy zyt immers vernuftige Menschen / die Godt een redelyk oordeel gegeven heeft; Daarom oordeelt zelfs doch. Ik spreek gene vreemde Taal / maar duidelyk genoeg / dat gy 't wel verstaan kunt; en ook eenvoudig genoeg / dat dit u gene hoge zaken zyn / maar iets dat gy zeer wel begrypen kunt / indien gy zelfs maar wilt. Wel aan dan! Laat 'er geen slaap in uwe ogen komen; Geeft wel acht; ik zal u onderscheidenlyk vragen; antwoordt my maar by u zelven op 't navolgende.

1. Hebt gy wel ooit met welbedachte zinnen het voordeel en nadeel, dat uit bekeering of uit verwaarlozing van dezelve komt, overwogen? Hebt gy wel ooit waarlyk verstandiglyk overdacht / aan de ene zyde den gelukkigen staat der vromen / en de eeuwige zaligheit / die hun deel is? en aan den anderen kant / in wat groot gevaar gy u stort / en wat ene schrikkelyke quaal daar op volgt? Ach! indien gy dit ooit behoorlyker wyze gedaan hadt / de zaken zouden mogelyk al over lange vry wat beter by u gestelt zyn geweest. Ach Zondaar! daar moet zekerlyk iets in u zyn / 't geen uwe bekeering verhindert heeft / zo dat gy tot nog toe uit grondt uwes Harten geen ja hebt konnen zeggen. Maar antwoordt my eens; Weet gy wel iets beter als Godt? of weet gy wel iets dat meer vergenoeging geven kan / als de bekeering uwer Ziele? Vreest gy / dat de Zon u van licht zal beroven / daar gy doch in duisternis zit? of vlucht gy voor 't Vuur / uit vreze dat het u koudt mogt maken? Ik zeg nog eens / weet gy iets beter als Godt? of is 'er wel iets / dat u buiten Hem kan vergenoegen? oordeelt gy / dat het kort vermaak der zonde beter zy dan de Godtzaligheit? Maar hoe dan! als daar een eeuwig wee op volgt? Wat dunkt u / indien een Koning of Vorst u ene heerlyke Maaltydt bereiden liet / en gy daar op in ene eeuwige Gevankenis / die vol Slangen en Adderen was / zoudt moeten gaan; zoudt gy dat kort vermaak wel aannemen? Indien gy Aardtschen rykdom liever hebt / dan uwe ware bekeering; ei wat dunkt u / hoe zal 't gaan / wanneer Godt zeggen zal; Gy dwaas! Dezen Nacht zal men uwe Ziele van u eisschen. In gevalle een Koning u de helft van zyn Koninkryk zou willen geven / onder beding / dat gy morgen alles wederom geven zoudt / en dat gy dan in een Bedelaars kleedt en in een Beesten Stal uw leven elendig zoudt moeten doorbrengen / zoudt gy 't wel aannemen? Of hebt gy uwe zonden zo lief / dat gy die niet wilt laten varen? Wat dunkt u / indien gy een Nest vol Slangen in uwen Boezem droegt / zoudt gy quaadt op iemant worden / die u

De minste overwegen het nadeel dat verzuimde bekeering geeft.

daar van wilde verlossen? Is het dan niet met Tranen te beklagen/ dat verstandige Menschen tot zo ene dwaasheit vervallen/ dat zy den genen haten/ die hen bemint?

De Menschen zyn voor ene andere Waereldt geschapen.

Ten 2. vraag ik u; Gelooft gy, dat de Mensch alleen voor deze Waereldt, of ook voor ene toekomende geschapen is? Meent gy dat Godt u op het Toneel dezer Aarde geplaatst heeft/ om niet anders te doen/ als in wellust te leven/ en een Lichaam voor de Wormen te mesten? Denkt gy dat/ zo zyt gy blinder/ dan de blindste Heidenen. Driederlei levendige Schepselen zyn 'er; Engelen, Menschen en Beesten. De eerste zyn voor den Hemel, de laatste alleen voor de Aarde, maar de Mensch is voor beide geschapen. Gedenkt dierhalven/ bidde ik u/ dat de bekeering nergens anders op doelt/ als dat zy u in de Waereldt tot zulke Menschen mag maken/ die het in eeuwigheit wel mag gaan. Zy wordt u aanbevolen/ op dat gy weten moogt/ dat gy gene onvernuftige Dieren/ maar verstandige Menschen zyt/ en dat gy dierhalven zo moet leven/ als verstandige Menschen betaamt.

Indien een Engel bekeering predikte, zouden vele nieuwsgierige dat ter Harte nemen. Dan. V. Matth. XXVIII.

Ten 3. vraag ik u; Indien Godt een Engel uit den Hemel tot u zondt, die u tot bekeering vermaande, zoudt gy hem gehoorzamen of niet? Indien hy u den toorn Godts over de zonde verkondigde/ en u badt en smeekte/ dat gy u doch mogt bekeeren; zoudt gy hem wel in 't aangezicht durven zeggen; Ik wil my niet bekeeren? Gy kunt ligt denken/ hoe de onverwachte verschyning van een Engel u verschrikken zou. Alleenlyk een handt, die aan den Wandt schreef, deed den hoogmoedigen en trotzen Belsazar sidderen. De verschyning van een Engel by 't Graf van Christus ontzette de Wachters zodanig/ dat zy als doden ter Aarde vielen. Wat dunkt u/ indien 'er een Engel op den Predikstoel kwam/ en over dezen Text predikte; zoudt gy niet aanstonts antwoorden; O ja/ wy zullen ons bekeeren? Nu/ oordeelt zelfs; Is het woordt van den levendigen Godt/ waar in Hy zelf tot u spreekt/ niet even zo/ ja nog duizendmaal krachtiger/ als dat van enen Engel? of zyn Godts trouwe Dienaren geen Engelen en Boden des Heren? Staat 'er niet; Schryft aan den Engel van de Gemeente der Laodicensen, dit zegt de Amen, de trouwe en waarachtige getuige, het begin der scheppinge Godts. Waarom luistert gy dan niet naar hen/ daar zy doch waken voor uwe Zielen, en u gaarne in den Hemel wilden hebben? Indien 'er een dode opstont/ of een verdoemde uit de Hel kwam/ en u zeide; Ach gy onbekeerden! bekeert u doch/ op dat gy ook niet in de Plaats der pyniginge komt; zoudt gy 't niet doen? Doch verwacht dat niet; maar hoort Moses en de Profeten.

Openb. III. 14.

4. Hebt

4. Hebt gy wel ooit behoorlyk overdacht, wie ze zyn, die uwe bekeering begeren, en wie ze zyn, die ze verhinderen? Is Godt het niet/ die u als nagaat/ en zweerende zegt; Zo waarachtig als ik leve, ik hebbe geen luſt in de doodt des Zondaars, maar wil, dat hy zich bekeere zal en leve? Hy vraagt u; Waarom zoudt gy ſterven? Christus waarschuwt u/ en roept u toe; Komt herwaarts tot my, alle gy die vermoeit ende belaſt zyt; Ik zal u ruſte geven. Hy beklaagt uwe hartnekkigheit/ zeggende; O Zondaar! hoe dikwils heb ik u willen vergaderen, gelyk eene Henne hare Kiekens onder hare Vleugelen! maar gy hebt niet gewilt. De H. Geeſt overtuigt u, dat gy in uwen ſtaat van zonde onmogelyk zalig kunt worden. Leraars arbeiden Dagh en Nacht/ bidden/ en ſparen gene moeite om u tot zaligheit te brengen. Hoe verblydt zyn zy/ wanneer een Zondaar zich bekeert! En hoe bedroeft/ wanneer zy goddelozen en onbekeerden zo moedtwillig ter Helle zien lopen! Alle vrome Christenen wenschen en verlangen dat gy bekeert mogt worden/ en bidden voor u. Nu weet gy ook wel/ wie in tegendeel uwe bekeering verhindert. 't Is de Satan/ die u duizendt verhinderingen in den weg legt; want hy wil u gaarne mede in zyn Helsch Ryk hebben. Wanneer gy denkt / ik wil liever in 't vermaak myner zonden voortvaren/ als doen 't geen de Leraar zegt; O hoe behaagt dat den Duivel! 't Zyn goddeloze Menschen/ die des Duivels werktuigen zyn/ en u in zorgeloze zekerheit brengen/ tot dat gy met hen naar de Hel vaart. Ziet eens! indien gy nu tusschen beide ſtont; wien zoudt gy 't liefſt gehoorzamen/ en wien zoudt gy 't onbeschroomſt vertoornen/ en tot uwen vyandt maken? Zyt verzekert/ dat schoon gy uwe bekeering maar voor enen Dagh uitſtelt/ gy echter niet vry van de Hel zyt. Kunt gy zeggen/ dat gy na dezen weder hier in de Vergadering zult komen? Hoe licht kan Godt u schielyk met krankheit bezoeken/ en haaſtelyk door de doodt wegrukken! O my dunkt/ indien gy niet heel en al verſtokt zyt/ gy moet zekerlyk alle Avonden/ wanneer gy te bedde gaat/ wel denken; Hoe zou 't gaan/ indien ik dezen Nacht ſtorf/ en den Dagh van morgen niet beleefde? My dunkt/ indien gy ſlechts van uwe doodt droomt/ dat het u verschrikken moet. My dunkt/ gy moet somtyts over Dagh de gedachten wel krygen; Hoe zou 't met my gaan/ indien ik voor den Avondt ſtorf? Ik waarschuw u dierhalven in Godts Naam uit zyn H. Woordt; En beroemt u niet over den Dagh van morgen; want gy weet niet wat de Dagh zal baren.

Wie de bekeering bevordert en verhindert.

Matth. XI. 28.

Prov. XXVII. 1.

Ten 5. vraag ik u onbekeert Zondaar; Waar meent gy, zoudt gy wezen, indien Godt u in den ſtaat, waar in gy leeft, hadt laten ſterven?

Hoe gevaarlyk 't is, in

[illegible] Gy zoudt tegenwoordig zo waarlyk in de Hel zyn / als gy nu nog op Aarde zyt. Want Christus zegt het zelf. O hoe vele duizende middelen heeft Godt / om de Menschen weg te rukken! En ach wat is 't ene elendige zaak / als zo ene Ziel voor den heiligen en rechtvaardigen Godt verschynen moet? Terwyl gy nu dit alles vast en zeker weet; Ei / waarom komt gy uw eigen onheil dan niet voor?

Niemand wenscht in de onbekeerden staat voor Godt te verschynen.

6. Wilt gy liever in een bekeerden of onbekeerden staat sterven? in welken van beide wenscht gy voor Godt te verschynen? Begeert gy voor Godts Oordeel onder de bekeerden of onbekeerden te staan? Ik geloof niet / dat ook zelfs 't allergoddeloosste Mensch zo onbedacht zal zyn / dat hy niet wenschen zou / dat het hem in eeuwigheit mogt gaan gelyk de Vromen. Nu / is dat niet ene zeldzame zaak / dat de Menschen ten jongsten Dage wel onder de bekeerden willen staan / en zich echter niet bekeeren willen? Wenscht gy zalig te zyn met de bekeerden / zo leeft ook gelyk de bekeerden / of uwe hoop zal u voor eeuwig bedriegen. Welk ene verantwoording zult gy aan dien groten Dagh des Oordeels voor uwen strengen Rechter in brengen? Zult gy zeggen / ik heb 't niet geweten / 't heeft my aan vermaningen ontbroken? Dat mogen de Indianen zeggen ; maar gy kunt die verschoning niet gebruiken. Wilt gy voorwenden / dat gy de krachten niet gehadt hebt om u te bekeeren ; zo vraag ik u ; Hebt gy de krachten / die Godt u reets gegeven heeft / wel aangelegt? Hebt gy wel gedaan / wat gy hebt konnen doen? O / uw Geweten zal u van het tegendeel overtuigen! Wilt gy zeggen ; wy hoopten zalig te worden ; Ei / waar is de grondt van uwe Hope? Gy werpt uw Anker op een versteent Hart ; Daarom zal uwe Hoop u misleiden / en de Golven der nare Eeuwigheit zullen uw Scheepje wegrukken / en in den afgrondt der Helle storten.

Vermaning om 't beste te kiezen.

Ziet daar / beminde Toehoorders / ik heb u tot nu toe door onwrikbare gronden uit Godts Woordt / en de gezonde reden / volkomen getracht te overtuigen / of gy u mogelyk nog bekeerde om te leven. Ik heb uw nadeel gantsch niet daar mede gezocht / ten ware men een opgewekt Geweten ('t geen ik hoop in u tot Zaligheit te weeg gebragt te hebben) nadeel zou konnen noemen. Hebben nu alle deze overtuigingen enig nut by u uitgewerkt / of niet? Hebt gy vastelyk besloten u te bekeeren of niet? Godt is hier tegenwoordig / en weet / wat 'er tot uwe Zielen gesproken is. Daarom / onbekeert Zondaar / indien gy vrees voor Godt hebt / zo neem ter Harte wat ik u gezegt hebbe. Doch / indien 'er echter enigen onder u zouden zyn / die naar alle deze trouwhartige ver-

vermaningen niet veel vragen / weder naar hunnen ouden Zondenweg toe keren / daar in voortgaan / en verder een goddeloos leven op hun eigen gevaar willen wagen; die mogen doen wat zy willen. Gy zult aan deze Predikaatsie op uw doodt-bedde / of / zo gy daar na noch niet doet / in de Helle wel denken / en zeggen; Ach! hadt ik toen doch den trouwen raadt van mynen Zielzorger / die het zo wel met my meende / op gevolgt / zo zou ik in deze Plaats der elende niet wezen. Godt zal uw Bloedt van myne handen niet eisschen. Ik wassche die in onschuldt, en houde my aan zynen Altaar. Gaat heen / en doet wat gy wilt; Wat my en myn huis betreft, wy zullen in ware bekeering den Here dienen.

G E B E D T.

O Heilige en rechtvaardige Godt! die voor den onbekeerden Zondaar *een verterent Vuur* zyt. Hoe groot is doch Uwe Genade, die Gy aan de Menschenkinderen bewyst! Gy gaat den Zondaar na; en wyl Gy *geen lust hebt aan zyne doodt*, *maar wilt*, *dat hy zich bekeere en leve*, zo vraagt gy hem; *Waarom zoudt Gy sterven*? Gy leert hem door Uw Woordt, Gy vermaant hem door Uwe Dienaren, en Gy verschrikt hem door de Hel en verdoemenis, op dat hy zich bekeeren zou, en aan dien groten Dagh des oordeels gene verschoningen zou konnen bybrengen. Gy hebt aan Uwen Dienaar de Genade verleent, van op dezen Dagh *leven en doodt* voor te stellen; maar *wie geloofs onze Prediking*, *en aan wien wordt de arm des Heren geopenbaart*? Wie denkt daar aan, dat Gy U zo zeer vertoornt, en *wie vreest voor Uwe grimmigheit*? Nochtans, myn Vader! geef ik den moedt niet verloren; maar gelove en ben verzekert, dat Gy onder dit kleine hoopje nog vele vrome Kinderen hebt, die Uwe trouwe vermaningen met een gewillig Hart aannemen, en een vast voornemen hebben, om van nu af aan een nieuw leven te leiden. Gy, ô Godt, kent hunne oprechte Harten, en zult hunnen vromen wandel ook zien; De Engelen, die rôntom Uwen Throon staan, en de Dienaren die Gy uitzendt *tot Heil der genen*, *die de zaligheit staan te beërven*, zullen zich daar over verblyden. Ach Heer! *voleindt doch* door Uwe Genade *het goede werk*, *dat Gy in hen begonnen hebt*. Vermurw en beweeg doch ook de Steenharde Harten der onbekeerden, en maak hen tot vruchtbare Akkers, op welke dit uitgeworpe Zaat Uwes Woordts *Vruchten van ware bekeeringe* mag voortbrengen. Ach Vader! ontferm u doch over hunne arme Zielen, indien Gy 't Gebedt der nog onbekeerden niet horen wilt. Sla doch op de harde Steenrotzen hunner Harten, dat 'er oprechte Boettranen uit komen voortvloeien. Willen zy zich niet bekeeren door den Staf der lieflykheit,

zo gebruik den Staf der Wet; Willen zy zich niet laten buigen door Uwe weldaden, zo breng hen door Uwe oordelen van de Zondenwegen af; want het is beter, dat zy hier in dit leven door kastydingen tot bekeering komen, dan dat zy in eeuwigheit verloren gaan. Alles, Heer! naar Uwen alwyzen Raadt, en genadigen wille. Verleen ons allen recht bekeerde Harten, een vroom leven, een zachte en zalige doodt, ene vrolyke opstanding, een bly oordeel, en eindelyk het eeuwige leven. Amen.

Onze Vader, enz.

DE LADDER JAKOBS EEN ZINNEBEELDT DER VERGENOEGDEN.

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Ziet! ik zie de Hemelen geopent. Dus sprak eertyds de eerste Bloedtgetuigen des Nieuwen Testaments / Stefanus, toen Godt hem midden onder de Stenen vertroostte. Voorheen / in de Dagen des Ouden Testaments / was het; Och dat gy de Hemelen scheurde, en neder kwam! Maar nu in de Dagen des Nieuwen Testaments / daar Godt het werk der verlossing reets volbragt heeft / is het; Wy zien de Hemelen geopent. Den Genade-Hemel, zo dikwils wy ons met boetvaardige harten voor Godts Genade-Throon neder leggen; Den Bescherm-hemel, zo dikwils wy in onze noden onze toevlucht tot den Here nemen; Den Paradys- en Eren-hemel, wanneer Godt onze Zielen tot zich opneemt in de eeuwige ruste. Om hier van meerder enz. Onze Vader, enz. Hand. VII. 56. De opene Hemel.

TEXT. GEN. XXVIII. VS. 10-17.

Jakob dan toog uit van Berseba, ende ging naar Haran. Ende hy geraakte op ene Plaatse, daar hy vernachtte, want de Zonne was ondergegaan; ende hy nam van de Stenen dier Plaatse, ende maakte zyne Hoodft-peuluwe, en leide zich te slapen te dier zelver Plaatse. Ende hy droomde, ende ziet, een Leder was gestelt op der Aarde, welker opperste aan den Hemel raakte; ende ziet, de Engelen Godes klommen daar by op ende neder. Ende ziet, de HERE stondt op dezelve, ende zeide; Ik ben de HERE, de Godt uwes Vaders Abrahams, ende de Godt Isaacs. Dit Landt, daar gy op ligt te slapen, zal ik u geven, ende uwen zade. Ende uw Zaat zal wezen als het Stof der Aarde, ende gy zult uitbreken in menigte, Westwaarts ende Oostwaarts, ende Noordtwaarts ende Zuidtwaarts; ende in u, ende in uwen zade, zullen alle Geslachten des Aardtbodems gezegent worden. Ende ziet, ik ben met u; ende ik zal u behoeden overal waar gy heen trekken zult, ende ik zal u wederbrengen in dit zelve Landt; want ik en zal u niet verlaten, tot dat ik zal gedaan hebben, 't geen ik tot u gesproken hebbe. Doe nu Jakob van zynen slaap ontwaakte, zeide hy; Gewisselyk is de HERE aan deze Plaatse, ende ik en heb het niet geweten. Ende hy vreesde, ende zeide; Hoe vreesselyk is deze Plaatse! dit en is niet, dan een Huis Godts, ende dit is de Poorte des Hemels.

TWEDE INLEIDING.

Exod. XXXIII. 18. Moses verlangen om Godts aangezicht te aanschouwen.

Heer! toon my nu uwe Heerlykheit. Dus badt Moses eertyts. Door de Heerlykheit des Heren worden alle deugden en volmaaktheden Godts verstaan / die als een Juweel vol Diamanten en Edel-gesteentens zo aangenaam door malkander spelen / dat d' ene de andere niet in den weg is / maar alle zo ene heerlyke en schone overeenkomst hebben / dat men zich billik over dezelve verwonderen en uitroepen moet; Hallelujah! looft den Godt der Heerlykheit, die alles weet uit te voeren, gelyk een hoogst volmaakt wezen betaamt.

Door

Voor dat Godt geöpenbaart was in 't Vleesch / was de Heerlykheit van den Raadt Godts nog niet volkomen bekent. Moses was nieuwsgierig / om in 't Boek van dien Goddelyken Raadt te mogen zien / hoe doch de heilige Godt / zonder benadeling zyner heiligheit / een Godt van den armen Zondaar zou konnen worden. De Engelen / die op de Arke des Verbondts van zuiver Goudt gemaakt waren / knielden met nedergebukte Hoofden / om aan te tonen / dat de Engelen in den Hemel zelfs begerig waren / om in dit geheim te mogen zien. Daarom / toen Christus geboren was / braken zy in vollen lof uit / en 't Heir der Hemelsche Scharen zong vrolyk; Ere zy Godt in de hoogte, Vrede op Aarde, en den Menschen een welbehagen. De Kolom / die voor de Kinderen Israëls heen ging / des Daags gelyk ene Wolk / en des Nachts gelyk ene Vuur-kolom; en die in den Tabernakel en Tempel Salomons boven de Arke des Verbondts rustte / was maar ene duistere schaduwe van deze heerlykheit. Petrus hadt een klaarder gezicht van deze heerlykheit op den Berg der heerlykheit. Daarom riep hy uit; Here! hier is goedt te zyn; Laat ons hier drie Tabernakelen maken; voor u ene, voor Moses ene, en ene voor Elias. Joannes hadt een gezicht van deze heerlykheit / op 't Eilandt Pathmos / toen hy op des Heren Dagh in den Geest was, en Jesus, de Alpha en Omega, zag wandelen tusschen de zeven Kandelaren. Moses, toen hy deze heerlykheit slechts van achteren / dat is / in ene donkere schaduwe zag / riep uit; Here, Here Godt! enz. Elias, dezelve by 't hol des Bergs Horeb in 't ruisschen van enen zachten windt voorby ziende gaan / verstak zyn aangezicht onder den Mantel. Ezechiel zag deze heerlykheit aan 't Water Chebar / en bemerkte / dat de Cherubims hunne aangezichten daar voor bedekten. Maar met een nog veel klaarder en schoner gezicht aanschouwen de Gelovige des Nieuwen Testaments deze heerlykheit / nu het gantsche werk der Verlossinge niet alleen klaar en duidelyk geopenbaart / maar ook volmaakt uitgevoert en vervult is. Dusdanig een gezicht van de heerlykheit des Heren hadt Jakob ook / van wien wel gezegt mogt worden; Ik slape, maar myn Harte waakt. Laat ons Jakobs Hemel-ladder in de vreze des Heren betrachten.

„ Maar Gy, ô Bondt-Godt! laat ons ook heden Uwe heerlykheit
„ zien, op dat wy daar door gesterkt worden in ons Gelove, gebe-
„ tert in ons leven, getroost in ons lyden, en eindelyk opgenomen
„ worden in de eeuwige heerlykheit. Amen.

VERKLARING.

Driederlei Dromen.

Daar zyn driederlei Droomen; (1) Natuurlyke, (2) Duivelſche, en (3) Goddelyke. Natuurlyke/ komen van 't geen men op den Dagh gedacht of gedaan heeft. Duivelſche waren 't/ toen eertyds de Afgodendienaars op de Vacht hunner Offerdieren ſliepen/ wanneer de Satan zyne werking hadt in die Kinderen der ongelovigheit. Goddelyke Droomen waren 't/ toen Godt aan Koningen/ Profeten/ en andere heilige Mannen toekomende dingen openbaarde. Van dit laaſte ſoort hebben wy een voorbeeldt in onzen Text. Laat ons uit denzelven betrachten; (1) Jakobs Reize, (2) Jakobs Droom, (3) Jakobs Beloſte, (4) Jakobs Dankbaarheit.

De plaats alwaar Jakob deze Ladder gezien heeft.

De Reize van Jakob was van Berſeba naar Haran. Te Berſeba of Eedt-Bron woonde Iſaac; aldaar hadt Jakob den Zegen ontfangen. En wyl hy voor zynen oudſten Broeder Eſau een Doorn in 't oog was/ ook om dat zyne Moeder hem ene Vrouw wilde geven uit hare Maagſchap/ en niet van de Dochteren des Landts/ nam hy deze Reize aan/ van hondert en twintig mylen/ naar Haran/ ene Stadt in Meſopotamie/ alwaar Nahor zyn Neef woonde. Hy kwam dan na enige Daghreizen aan ene Plaats/ veertien mylen van Berſeba gelegen/ en daar overviel hem de Nacht. Zonder twyffel was Jakob dien dagh vol bekommeringen geweeſt/ over dat hy 't Huis zynes Vaders moeſt verlaten/ en naar een ander Landt gaan/ alwaar hy niemant kende/ en niet wiſt/ wat hem daar zou wedervaren. Hy ging 'er arm en verlaten naar toe/ en hadt niet dan enen Stok by zich/ toen hem de Nacht overviel. Hy nam een Steen/ en leide dien onder zyn hooft. De wilde Woeſtyn was zyne Kamer/ een harde Steen zyn Hooftkuſſen/ de Aarde zyn Bedt/ de Hemel zyn Deken. Op deze Plaats nu was hy/ moede van reizen en afgemat van zorgen/ nauwlyks in ſlaap geraakt/ of ziet hy droomde; ene Ladder was geſtelt op der Aarde, welker opperſte aan den Hemel raakte, en de Engelen Godts klommen daar by op en neder, en de Here ſtondt op dezelve.

De Ladder Jakobs, wat die betekent.

Maar wat betekent doch deze Droom? De Ladder verbeeldde Godts Voorzienigheit/ die Hemel en Aarde regeert; die nederwaarts ziet op al het doen der Menſchen; die een wakent oog heeft op de Vromen; die hen zorgvuldig beſchermt; die zyne Engelen afzendt tot dienſt der genen/ die de zaligheit beërven zullen; en die de zynen leidt naar zynen alwyzen Raadt. Ook was deze Ladder een voorbeeldt van Chriſtus/ als den toenmaals toekomenden Meſſias/ in welken Jakob geloofde. Dus verklaart de

Zalig-

Zaligmaker het zelf; Voorwaar zeg ik u lieden, van nu aan zult gy den Hemel zien geopent, ende de Engelen Godts opklimmende ende nederdalende op den Zone des Menschen. Gelyk Jakobs Ladder Hemel en Aarde raakte / en gemeenschap met beide maakte / zo was ook Christus / Godt en Mensch in een Persoon / die Godt met de Menschen weder verzoende. De beide Zyde-bomen des Ladders betekenen het Oude en Nieuwe Testament / in welke Christus / de Alpha en Omega, de Weg / de Waarheit en het Leven / klaar wordt voorgestelt. De Sporten betekenen de Trappen van zyne Staten van vernederinge en verhoginge; zyne onfangenis / geboorte / lyden / sterven / begravinge / opstandinge / Hemelvaart / en zitten tot Godts rechterhandt. Dat de Ladder aan Jakobs Lendenen stont / betekende / dat de Messias uit zyne Lendenen zou voort komen. Gelyk dit dan ook blykt uit de Beloften, die de Godt Abrahams / Isaacs en Jakobs aan hem deed / en die ten dele doelde op hem zelven; Ik ben met u, ik zal u behoeden overal waar gy heen trekken zult, ik zal u wederbrengen in dit zelve Landt, ik zal u niet verlaten. Ten dele op zyne nakomelingen; Dit Landt, daar gy op ligt te slapen, zal ik u geven, ende uwen Zade. Ende uw Zaat zal wezen als het Stof der Aarde. Ten dele op de Gelovigen in 't algemeen; In uwen Zade zullen alle Geslachten des Aardtbodems gezegent worden. Joh. I. 51. Jakobs Beloften.

Nu / hoe gedraagt zich doch de grote Aarts-vader toen hy ontwaakte? Hy vreesde, als een Zondaar / voor den heiligen en overaltegenwoordigen Godt / zeggende; Gewisselyk is de Here aan deze Plaatse; en zyn Gelove was zo zwak / dat hy betuigde het niet geweten te hebben. Doch nu geloofde hy / en daarom sprak hy; Hoe vreesselyk is deze plaatse? Ja wel vreesselyk, wyl daar zulke heilige dingen verkondigt wierden. Dit en is niet, dan een Huis Godts, alwaar Godt zo gemeenzaam met iemant spreekt / als de ene Vriendt met den anderen. Ja / dit is de poorte des Hemels, alwaar het gantsche geheim der zaligheid van den Hemel geopenbaart wordt. Jakobs Dankbaarheit.

TOEPASSING.

Nu / beproeft u eens / Christenen / of gy ook zo vroom en zo vergenoegt als Jakob in 't Gelove leeft. Ach / ik vreze! de minste onder ons wandelen zo met Godt / gelyk Jakob; maar wel met de Waereldt; in begeerlykheit der ogen, des vleesches en grootsheit des levens. Gaat gy ook zo / gelyk Jakob / met heilige gedachten slapen? O ik vreze / dat vele het met een dronken hooft doen / en andere met vyandtschap en onverzoenelyke Harten. Sommigen denken Het hedendaagsch Christendom.

ken niet eens aan Godt / wanneer zy slapen gaan; maar verzuimen het Gebedt / of doen het met weinig aandacht. Anderen gaan met duizenderlei Waereldtsche zorgen slapen / en denken / wat zullen wy eten, wat zullen wy drinken, waar mede zullen wy ons kleden? Nog anderen hebben hunne gedachten niet op Jesus / gelyk Jakob; maar / wanneer 't Feest komt / op 't welk de Christenheit de geboorte van hunnen Heilant viert / zyn zy bedacht / hoe zy hun nietig Lichaam op willen schikken / en niet hoe zy hun arme Hart tot ene woninge van Christus zullen maken. Daar is gene vreugde by hen over Christus geboorte / daar doch al ons heil en zaligheit van af hangt; maar de vreugde der Waereldtskinderen bestaat in brassen en zuipen / in overdaadt en allerlei dertelheit. Ach Zondaar! die nog in uwen onwedergeboren staat / en heerschende zonden zo heen leeft; die uw Geweten nog dagelyks met duizendt zonden bezoedelt; gy staat voor ene Ladder / die niet naar den Hemel / maar naar de Helle leidt. De Sporten / daar gy op treedt / zyn onwetenheit in Goddelyke zaken / hardigheit des Harte / verstoktheit / ongeloof / toorn / haat / twist / twedracht / onverzoenlykheit / hovaardy / gierigheit / vloeken / liegen en andere zonden meer / die uw gemoedt u best zeggen zal. Op de Ladder klimmen de quade Engelen op en af / en de vertoornde Rechter roept u toe; Dat alle, die zulke dingen doen, het Koninkryke Godts niet beerven zullen.

Blyschap wegens de weldaden van Jesus. Wat u aangaat / gy Heiligen Godts, stelt u doch niet gelyk met de boze en bedorve Waereldt; maar verheugt u met my in Gelove over deze Hemel-ladder. Niet alleen / wanneer de Christenheit de Feestdagen van Christus geboorte / lyden / opstanding en Hemelvaart viert; maar ook alle dagen / en inzonderheit / wanneer gy ten Avondtmaal gaat. Wat Godt in den eeuwigen Raadt des Vredes besloten / en wat Hy door den mondt zyner heilige Profeten belooft heeft / is vervult. Hoe verheugden zich de Engelen by de geboorte van onzen Zaligmaker! en hoe bly weergalmde het Liedt in 't hoge Choor; Ere zy Godt in de hoogte, Vrede op Aarde, en den Menschen een welbehagen. Hoe verheugde zich onze eerste Moeder Eva, toen zy zeide; Ik hebbe enen Man van den Here verkregen. Hoe verheugde zich Lamech, toen hy aan den genen dacht / die de ware ruste zyner Ziele kon geven! Hoe verheugde zich Abraham, toen hy den Dagh van den Here Jesus in 't Gelove zag! Hoe zacht ruste onze Jakob op enen harden Steen in de Woestyne / toen hy met deze Geloofs-gedachten in slaap was geraakt! Met wat ene blyschap zag hy de Ladder aan / zo dat hy zeggen moest; Dit en is niet, dan een Huis Godts!

Men moet Jesus zoeken in zyn Woordt en Sakramenten.

Ach / myne waarde Toehoorders! Dat wy doch ook / gelyk eertyts de Herders / tot de Kribbe gingen! Ik meen in de Kerk / en dat wy Jesus daar aandachtig zochten in de Windelen der H. Schrift! O dat wy ons met Jakob daar over verwonderden / en zeiden; Dit is de Poorte des Hemels! Want / daar is geen ander Heil, nog genen anderen Naam den Menschen gegeven, waar in zy zullen zalig worden, dan alleen in den Name van Jesus. O dat wy den Here Jesus doch wel omhelsden met de armen onzes Geloofs / zeggende; Heer, wien heb ik neffens u in den Hemel? Neffens u en lust my ook niets op der Aarde. Bezwykt myn Vleesch ende myn Harte, zo is Godt de Rotsteen myns Harte, ende myn deel in eeuwigheit. (Ps. LXXIII. 25, 26.) En met de Bruidt in 't Hogeliedt; Zet my als een Zegel op uw Harte, als een Zegel op uwen Arm. (Hogel. VIII. 6.) Laat ons uitroepen met den ouden Simeon; Nu laat gy Here uwen Dienstknecht gaan in vrede, naar uw Woordt; want myne ogen hebben uwe zaligheit gezien, die gy bereidt hebt voor het aangezicht van alle Volkeren, een licht tot verlichtinge der Heidenen, ende tot heerlykheit uws Volks Israël. (Luc. II. 29-32.)

De Ladder van Godts vreeze.

Ach myne Vrienden! dat wy doch langs die ware Hemels-ladder Jesus opklommen / op de Sporten van ware boetvaardigheit en bekeering! op de Sporten des Geloofs en der liefde tegen Godt en den Naasten / op de Sporten van nederigheit en zachtmoedigheit, op de Sporten der Hope, des Gebedts, en der standvastigheit in 't goede! en dat wy steets langs die Ladder verder opklommen van kracht tot kracht, tot dat wy eindelyk by Godt in Zion kwamen! Laten wy ons ook / gelyk Jakob deed / op Godts Voorzienigheit verlaten / en denken; De Here is aan deze Plaatse. Laat ons daarom steets heilig en vroom leven; want de overaltegenwoordige Godt weet onze gedachten. Zeker Keizer zei tot den Schipper / in wiens Schip hy was; Vrees niet, want de Keizer is in 't Schip. Veel meer reden hebben wy om te zeggen; Al ging ik ook in een Dal der schaduwe des doodts, ik en zoude geen quaadt vrezen, want gy, ô Here, zyt met my. (Ps. XXIII. 4.) Godt is immers by ons op alle onze wegen / gelyk hy by Jakob was op 't open Veldt en in den donkeren Nacht; by Joseph in de Gevankenis / by Moses in de Woestyne / by de Weduwe te Nain in hare droefheit / by de Discipelen in 't Schip / toen zy riepen; Here! help ons, wy vergaan; Ja zelfs by Maria Magdalena / toen zy zeide; Zy hebben mynen Here weggenomen, en ik weet niet, waar zy Hem gelegt hebben.

Men moet zich op Godts Voorzienigheit verlaten.

Troost tegen de zonden.

Daarom laat ons doch by Godt blyven door een aanhoudent Gebedt / door Gelove en Godtzaligen wandel; zo zal Hy ook by ons blyven met zyne liefde / genade en zegen. Geraken wy in Zonden-

angſt / zo laat ons aan deze Hemel-ladder denken / en zeggen ; Myn Godt is by my / en zal my niet verlaten nog vergeten. Zyn woordt is / Kan ook ene Vrouwe haar zuigeling vergeten, dat zy zich niet ontferme over den Zone hares buiks; ofſchoon deze vergate, zo zal ik doch uwer niet vergeten ; Ziet ! ik hebbe u in de beide hantpalmen gegraveert. Komt kruis en droefheit / zo laat ons denken ; Hoe groter noodt / hoe nader Godt is. Roept my aan in den Dagh der benautheit (zegt de Heer) ik zal 'er u uithelpen, en gy zult my eren. Komt eindelyk de doodt / zo zal Godt zyne Engelen zenden / die ons troosten zullen / en onze Zielen dragen in Abrahams Schoot. Amen.

GEBEDT.

Dierbaarſte Menſchen vriendt, Here Jeſus! die luſt hebt om te wonen by de Menſchen-kinderen. Ach! dat wy doch Harten genoeg hadden om u te loven! O! dat wy Engelen-tongen hadden om 't Liedt te zingen; *Ere zy Godt in de Hoogte!* en dat Uwe liefde tot het inwendige onzer Ziele mogt indringen. Wy leggen ons onder aan deze Hemel ladder neder, gelyk Jakob, omvatten die met de armen onzes Geloofs, en roepen; Here Jeſus! *wy laten U niet gaan, ten zy Gy ons zegent.* Laat Uw vergote Bloedt dan afvloeien, en de menigte onzer zonden uitdelgen. Ach! ſterk ons doch door 't gebruik des H. Avondtmaals, op dat wy daar door met nieuwe kracht aangedaan zynde, onze Reize naar de zalige eeuwigheit getrooſt konnen voorzetten. Neem ons by de handt, en laat ons met vreugde de Trappen der gelatenheit, der gehoorzaamheit, der liefde en des Geloofs betreden, en al hoger en hoger klimmen op die van 't Gebedt. En wanneer wy eindelyk op den laaſten Trap des Hemelſchen wandels zyn gekomen, zo ſteek Uwe handt toe, Here Jeſus! op ons Doodt-bedde, en neem ons by U in den Hemel, alwaar *verzadiginge van vreugde, en lieflykheden aan Uwe rechterhandt altoos en eeuwiglyk zyn zullen.* Amen. Here Jeſus, Amen.

Onze Vader, enz.

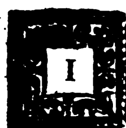
GODTS

GODTS GENADE
DE BESTE
VERGENOEGINGE.

Na het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

IN druk, geluk. Dit zou men tot een Zinnebeeldt konnen stellen boven de Pers van een Boekdrukker; dewijl zeer vele deftige Schriften niet gelezen zouden worden, of den Menschen nut toebrengen, indien zy niet door middel van de Pers gedrukt wierden. Dit zelve mogen wy ook van een Christen wel zeggen; In druk, geluk. Want voorspoedt en goede dagen maken een Mensch zorgeloos en zeker; maar wanneer hy onder de Pers van vele verdrukkingen komt, dan wordt hy als een levendigen Brief van Godt. Dan is zyn Hart vol onuitsprekelyke zuchten, en dan komt zegen en een genadig antwoordt als een aangename Regen op dezelve nederdalen. In druk, geluk.

Onze Vader, enz.

TEXT. 2 CORINTH. XII. VS. 9.

Myne Genade is u genoeg; want myne kracht wordt in zwakheit volbracht.

TWEDE INLEIDING.

Moses afgeslagene Bede. Deut. III. 25, 26.

Toen Moses eertyts een langen tydt in de Woestyne rondt gezworven hadt/ badt hy; Heer! laat my doch overtrekken, en dat goede Landt bezien, dat aan gene zyde der Jordane is. Doch Godt antwoordde hem; 't Zy u genoeg; spreekt niet meer tot my van deze zake. Moses hadt zich door ongehoorzaamheit en ongeduldt/ en 't Volk door wederspannigheit tegen den Here bezondigt. Om die reden zou geen van beide in Canaan komen/ maar in de Woestyne moeten sterven. Niettegenstaande nu dit besluit Godts/ waagde Moses den Here om Genade te smeken/ of het denzelven behagen mogt de gedreigde straffe na te laten/ en hem te vergunnen mede in Canaan te gaan/ om 't overige zynes levens in dat Melk en Honigvloeiende lant door te brengen. Maar hy wierdt afgewezen met dit antwoordt, 't zy u genoeg: „ Vergenoeg u/ Moses! „ met de Genade/ die ik u in de Woestyne bewezen heb/ en weest „ 'er mede te vreden dat ik u lief hebbe/ schoon ik u in geen „ Aardtsch Canaan laat komen. Op deze wyze gaat het ook met Christenen/ die in de Woestyne dezer Waereldt rondt zwerven. Zy worden de verdrietlykheden dezes levens haast moede; Zy wenschen dikwils van Kruis bevrydt te zyn/ en denken niet/ hoe nut dat voor hen is. Het valt hen lastig/ dat zy gestadig tusschen de Doornen in de Woestyne dezer Waereldt moeten gaan; Daarom bidden zy Godt veeltyts/ gelyk eertyts Elias, die zyn leven moede was; 't Is genoeg Here! Neem myne Ziele nu van my. Maar de Here antwoordt hen; „ Niet alzo/ myne Kinderen! Gy moet door veel „ Kruis en verdrukkingen in 't Koninkryke Godts ingaan. Gy „ weet niet wat gy bidt; Ik heb myne heilige redenen/ waarom „ ik u dat alles laat over komen. Zyt dierhalven gerust en te vre„ de; Myne Genade is u genoeg, en gy moet weten dat niets u „ van myne liefde scheiden kan; want myne kracht wordt in zwakheit volbragt. Indien 't mogelyk ware/ dat men alle de zuchten kon horen/ of dat men van een Toren alle de Gebeden/ als vonken/ kon zien opklimmen/ die in ene grote Stadt dagelyks uit ieder Huis/ over ieders zwarigheden/ Hemelwaarts opgezonden worden; men zou zekerlyk de Lucht zo vol vonken zien/ als des Winters vol Sneeuw-vlokken. Want waar is een Christen/ die zyn Kruis niet heeft? en waar is een Kruisdrager van Jesus/ die niet tot Godt zucht? Doch dezen allen antwoordt de Heer met den algemenen troost; Myne Genade is u genoeg. Betracht dan tegenwoordig met my:

Godts Genade, als den allerbesten troost der Christenen.

„ Maar

„ Maar Gy, ô Jesus! Fontein van alle Genade! laat ons doch
„ ook in dit tegenwoordig uur *uit Uwe volheit ontfangen Genade voor*
„ *Genade*. Uw Dienaar weet niet wat zwarigheden deze en gene
„ vrome Christenen drukken; maar aan U, ô Hartenkenner, is het
„ bekent. Ach laat dan doch dit Woordt der Genade, als een aan-
„ genamen Zomer-regen, op hunne vermoeide Zielen vallen. Spreek
„ Gy zelf hen in 't Hart wat Uw Knecht tot hunne oren spreekt;
„ en laat ons niet zonder troost van malkander scheiden. Amen.

VERKLARING.

Wanneer Godt aan zyne Kinderen in deze Waereldt iets voor uit geeft / zo geeft hy hen ook in 't gemeen iets daar by / waar door zy verhindert worden / zich over den Zegen te verheffen. Dit ondervondt niet alleen David aan Absolon/Moses aan 't weerspannig Israël / Jakob aan Esaus haat / Rubens schande/ Simeons en Levi's moorderyen / en Josephs ontroving; Maar ook de grote Apostel Paulus, dat uitverkore werktuig des Heeren / die in den derden Hemel opgetrokken was / en onuitsprekelyke woorden gehoort hadt / die geen Mensch uitspreken kon / moest ook zyn kruis hebben / zynen Satans-Engel / op dat hy zich niet verheffen zou. En hoe zeer hy ook den Here bidden mogt / kreeg hy echter geen ander antwoordt / als; Myne genade is u genoeg. Hier wordt gesproken van genade, en wel van Godts genade. Tot dezelve wordt Paulus gewezen / dat hy zich daar mede vergenoegen zou. Samenhang.

Wat was het doch / daar Godt Paulus naar toe weeg? Was het de gunst van Menschen? O neen! die is een brosse Rietstok van Egipte / die onder de handt der genen breekt / die daar op leunen. Was het de genade van de Groten dezer Waereldt? Ook niet! By zulke moest Paulus een razenden heten / wiens grote geleertheitheit hem tot razerny vervoerde. 't Was de genade van Elschadai, van den algenoegzamen Godt / die volmaaktheden genoeg heeft om de zynen te konnen vergenoegen; Die alwetent is om onze noden te vernemen; Almagtig, om ons te helpen; waarachtig, om zyne Beloften te vervullen; Heilig, om de zynen geheel en al te heiligen; Barmhartig en genadig, om hen alle zonden te vergeven; Lankmoedig, om hunne zwakheden over 't hooft te zien. De Godt / die enen Zoon heeft / door welken Hy arme Zondaren kan en wil helpen; die genaderyke Godt is het / die daar zegt; Myne genade is u genoeg. Gelyk nu Isaac, de Aartsvader / meer dan enen zegen hadt; zo heeft ook Godt meer dan ene genade. Hy heeft ene algemene genade voor zulke Kinderen / Waar in Godts genade bestaat.

 die

die Hy met deze Waereldt afzet/ en die hun Goedt in dit leven ontfangen. (Matth. V. 45.) Want hy doet zyne Zonne opgaan over boze en goede, ende regent over rechtveerdigen ende onrechtveerdigen. Alle Adamskinderen zyn ook Godts Kinderen. Dus verzorgt en onderhoudt die algemene Vader hen/ en laat het hen aan Aardtschen zegen niet ontbreken. Maar deze Genade / daar Paulus op doelt/ is van een gantsch anderen aart. 't Is de Genade der verkiezinge, die in den eeuwigen Raadt des Vredes gegrondt is / en door hem genoemt wordt; (2 Tim. II. 19.) Het vaste Fondament Godts, hebbende dezen Zegel; De Here kent de gene die zyne zyn. 't Is de Genade der roepinge, waar door Godt den Mensch innerlyk en krachtiglyk tot de gemeenschap zyner onzichtbare Kerke roept. Hier van zegt de zelve Paulus; (1 Cor. XV. 10.) Door de Genade Godts ben ik dat ik ben; ende zyne Genade, die aan my bewezen is, en is niet ydel geweest. 't Is de Genade der rechtvaardigmakinge des armen Zondaars door Godt/ waar door Hy den doemwaardigen Zondaar om de verdiensten van Jesus vry spreekt van alle zyne overtredingen. (Rom. V. 20.) Waar de zonde meerder geworden is, daar is de Genade veel meer overvloedig geweest. (2 Cor. V. 21.) Want dien, die gene zonde gekent en heeft, heeft Godt zonde voor ons gemaakt, op dat wy zouden worden rechtvaardigheit Godts in hem. (Phil. II. 13.) 't Is de Genade der Heiligmakinge, waar door Godt in ons werkt beide het willen ende het werken. En eindelyk de Genade der zaligmakinge; waar van Paulus zegt; (Eph. II. 8, 9.) Uit genade zyt gy zalig geworden, door het Gelove; ende dat niet uit u; Het is Godts gave. Niet uit de werken, op dat niemant en roeme. Ziet eens/ hoe alles enkel genade is / wat den Zondaar vergenoegen kan. De Godt van alle Genade schenkt ons zynen Zoon/ uit wiens volheit wy ontfangen genade voor genade. Hy geeft ook een genadigen Regen des Geestes / en verquikt onze afgematte Zielen met het Woordt der Genade. Hy houdt zyn Genade-Verbondt/ en sterkt de zynen door de Sakramenten/ als Zegelen zyner Genade. Zy storten hunne Gebeden uit voor den Throon der Genade/ en eindelyk geeft Hy hen 't loon der Genade daar boven in den Hemel. O Godt! hoe ryk zyt gy van Genade! en hoe dierbaar en onwaardeerlyk is uwe goedtheit voor de genen, die onder de schaduwe uwer vleugelen toevlucht nemen!

(De vergenoeging in Godts Genade.) Daarom zeit Godt billyk; Myne Genade is u genoeg. of/ laat die u genoeg zyn. Godts Genade/ schoon ook in de kleinste maat gegeven/ is genoeg/ om den Mensch te konnen troosten in alle wederwaardigheden/ die hem in deze Waereldt over komen. Zy is genoeg/ om hem te konnen behouden / tegen alle de bestormende Poorten der Helle. Schoon Godt niet alles geeft wat wy begeeren / laat Hy ons doch niet met ledige handen van zynen

Throon

Throon gaan; maar geeft ons altydt den enen of anderen Genade-penning. Die Genade is de ondoorgrondelyke Zee/ op welke alle gelukkig zeilen/ die hunne ogen op Jesus/ den waren Noordt-star/ vestigen. Andere/ die dat niet doen/ zeilen of in den grondt/ of verongelukken op de Zandt-banken hunner eige ingebeelde hope. Die genade is de diepte/ daar de Schapen van Jesus in konnen zwemmen/ maar daar de Last-dieren in moeten ondergaan. Zy is de Bron/ daar alle Heiligen uit gedronken hebben voor de Wet, onder de Wet, en na de Wet, en daar zy eeuwig uit drinken zullen. Schoon de Zee verdroogde/ en de Waereldt verging; zo zal doch deze Zee van Genade niet verdrogen. Godts Genade zal nooit op-houden; want dit Genade-woordt staat vast en onveranderlyk; Bergen zullen wyken, en Heuvelen wankelen; maar myne goeder-tierenheit zal van u niet wyken.

Hier ligt nu een Steen des aanstoots/ en ene Rots der ergernis. De meeste stry dt-vragen/ die 'er onder 't Christen Volk ontstaan zyn/ door de direct of indirect, op 't Hoofdtpunt der Genade. Indien de Roomschgezinden dit Hoofdtpunt maar wel verstonden/ of ten minsten/ zo als de H. Schrift het ons leert/ verstaan wilden/ en geloofden wat Godt zegt met dit woordt; Myne Genade is u genoeg; zo zouden zy op de Weegschaal des Heiligdoms zo veel valsch overwigt niet gelegt hebben. Is Godts Genade genoeg tot zaligheit; wat zyn dan de Verdiensten nodig? Indien iemant/ aan een Koning/ by voorbeeldt/ duizendt gulden schuldig was/ en niets hadt om te betalen; maar de Koning toonde hem een ryken Schat/ zeggende; wees te vreden/ hier uit zal ik voor u betalen; zou het niet de uiterste dwaasheit van zo een Mensch zyn/ indien hy zeide; Uw ryke Schat is niet genoeg om myne schult te voldoen? De Koning aller Koningen toont ons den Schat zyner Genade/ en de Verdienste van Jesus Christus; maar de arme Menschen zeggen; „ Neen Heer! „ dat is niet genoeg; ik moet 'er nog meer by leggen. Ik zal „ deze en gene strenge Gelofte onderhouden; Ik zal geen Vleesch „ eten op Vrydagh; Ik zal myn Lichaam geesselen en kastyden/ „ en by 't Bloedt van uwen Zoon dat van myn Lichaam voegen; „ Ik zal Aflaatbrieven halen/ en den Hemel daar mede verdienen. „ 't Is niet genoeg/ dat uw Zoon voor my bidt; Ik zal de Moe-„ der Godts ook om Voorbede aanroepen. Deze en gene Heili-„ gen/ die zo vroom in de Waereldt geleeft/ en meer als nodig „ was geleden hebben/ zullen my wel wat over doen van hunne „ overtollige goede Werken/ en daar mede zal ik u betalen. En „ wanneer ik sterf/ dan zal ik order stellen/ dat 'er Ziel-missen ge-„ daan zullen worden/ om myne Ziel uit het Vagevuur te redden/ „ dan zal 't genoeg zyn. 't Is eveneens/ als of ene arme Bruidt/

De Roomsche Kerk outzenuwt de Leer van Godts Genade.

die

die van den Bruidegom met kostelyke Klederen versiert was / tot hem zeide; Deze Klederen zyn niet genoeg om u te behagen / en volkomen schoon te zyn in uwe ogen; maar dat zy heen ging / en nam Bedelaars Klederen / van lappen en vodden samengenaait / die zy aantrok. Jesus schenkt Klederen genoeg aan zyne Bruidt; hy geeft haar den Mantel der Gerechtigheit en de Klederen des Heils. Maar de Dochteren Babels verachten dit sieraat / en komen voor den dagh met de gelapte Plunje van vreemde verdiensten. O dwaze Herders! O bedroge Schapen! Is Godts genade voor u niet genoeg; de gunste der Heiligen zal u zeker niet veel helpen. Is 't uit de werken, zo is 't niet uit genade; anders is het werk geen werk. Kan het Bloedt van Jesus u niet van alle zonden reinigen; Uw geesselen zal 'er niet toe doen / al liepen 'er gantsche stromen van Bloedt uit uw Lichaam. Indien gy eens den tydt der genade verwaarloost hebt / en uit dit leven scheidt zonder de genade van den genen / die alleen zonden vergeven kan, zal geen Aflaatbrief van den Paus u baten / nog uwe betaalde Ziel-missen zullen uwe arme Ziel niet uit de Hel konnen verlossen. Bellarminus, die grote Voorvechter der Roomsche Kerke / moest / na dat hy lang genoeg voor de verdienste der Werken gestreden hadt / eindelyk doch op zyn Doodtbedde van taal veranderen / en zeggen; dat het echter zekerder was, zich op de verdienste van Jesus te verlaten. Keizer Carel de V de zelf wilde / toen hy op 't uiterste lag / van gene andere verdienste / dan van deze / weten / en liet zich Godts genade genoeg zyn. O dat dit ook bedachten de gene / die ik weet niet wat voor ene waardigheit / en na den val overgeblevе bequaamheit en krachten van den wil / in den Mensch zoeken / die Godt van eeuwigheit af voorzien zou hebben / en zich daar door zou hebben laten bewegen / om zulke Menschen voor anderen te roepen. Men vergelyke deze stelling eens met het heerlyk Boek van Lutherus, de servo arbitrio, of van den Knechtelyken wil, en met het licht des Goddelyken
Eph. II. 5. Woordts / 't welk den Mensch aanmerkt als doodt door de mis-
1 Cor. II. 14. daden, en van den natuurlyken Mensch zegt; Dat hy niet begrypt
de dingen die des Geestes Godts zyn; Dat zulks voor hem ene dwaas-
Phil. II. 13. heit is, en dat hy ze niet verstaan kan; als mede / dat Godt het is,
die in ons werkt, beide het willen ende het werken naar zyn welbe-
Eph. I. 4. hagen. Men bedenke wel / wat Paulus zegt; Godt heeft ons uitverkoren in Christo voor de grondtlegginge der Waereldt. Let wel! daar staat niet; wyl Godt voor af zag dat wy heilig zouden zyn; maar hy heeft ons uitverkoren / op dat wy zouden heilig zyn. Ziet daar gaat de Genade der verkiezing voor af / en daar na volgt de Heiligheit.

TOEPASSING.

Is nu Godts genade Genoeg / om ons in deze Waereldt gelukkig te doen zyn; zo zyn die zekerlyk te bestraffen / welke in de dingen van dit leven hunne vergenoeginge zoeken; die dezelve menen te vinden in ere, in Menschen-gunst, wellust en rykdom. O zeker! wie op dit Dryf-zandt bouwt / zal op 't laast tot zyne schade ondervinden / dat alle de Heerlykheden der Waereldt in lange niet konnen toereiken / om ene Ziel te vergenoegen / die naar de eeuwige Gelukzaligheit verlangt. Laten zulken zich ook genoeg zyn aan Godts genade / die zyne goedtheit en lankmoedigheit tot moedtwil misbruiken? Bedenkt Christenen! hoe de Heer u nagegaan heeft / hoe hy zyne handen den gantschen dagh naar u heeft uitgebreidt, en hoe hy u door zyne Dienaren bidt en waarschuwt. Maar ach! hoe vele zyn 'er wel onder u / die de stemme van den klagenden Jesus niet horen willen / wanneer hy roept; Jerusalem! Jerusalem! gy die de Profeten doodt, en stenigt die tot u gezonden zyn; hoe dikwils heb ik u willen verzamelen! Hoe vele Menschen gaan in hunne Hemeltergende zonden voort / zonder ware boetvaardigheit of bekeering / en zonder zich van den Geest Godts te willen laten buigen of regeren; makende hun Zonden-Register hoe langer hoe groter. O wee! en nog eens wee zulke Zondaren / die Godts Genade op deze wyze verachten! O elendige Menschen! wat troost zult gy hebben / wanneer Belial met zyne aanvechtingen / de zonde met haren last / en de Doodt met zyne verschrikkinge u eens vervolgen zullen? Wanneer de Genade-deur voor uwe ogen zal gesloten zyn / en wanneer gy / gelyk Esau, de bekeering met tranen zoeken / maar niet vinden zult? Ach Zondaar / Zondaar! wat een onderscheit is 'er tusschen gezonde dagen en de ure des doodts! Tegenwoordig meent gy / dat gy met Godts genade nog naar uw believen kunt spelen / zo als gy wilt; Maar ach! wanneer gy eens op uw Doodtbedde komt; wanneer gy boven u een vertoornt Rechter / en onder u de opgesperde kaken der Helle zult zien; wanneer de Waereldt u niet meer helpen kan / en dat aan 't laatste ogenblik uws levens ene rampzalige eeuwigheit hangt; dan zult gy eerst gewaar worden welk een Schat de genade Godts is / dien gy zo lang veracht hebt. Ach! Godt bewaar u / dat het dan niet te laat voor u mag zyn / om die te ontfangen. Gy denkt mogelyk / Zondaar! Wie zou doch Godts genade verachten? Ik weet / dat Hy genadig is / en hoop / dat hy myne zonden wel vergeven zal. Doch zie toe / dat gy u zelven gene valsche Hope maakt. Dit is een zoete Droom / in welken vele duizenden Menschen al slapende en lachende ter Helle va-

Bestraffing der genen, die Godts genade tot zonde misbruiken.

baren. Gy kunt u van Godts genade niet verzekeren/ zo lang gy nog in uwe opzettelyke zonden leeft. Geeft de zonde een scheidbrief/ of vleit u niet met Godts genade; want dat zyn twe zaken/ die onmogelyk te samen konnen gaan. Wie in zyne voorbedachtelyke zonden heen leeft/ en niet van mening is dezelve na te laten/ kan zich geenzints van Godts genade verzekeren. Hebt gy niet gelezen/ wat Paulus zegt; Zo wy willens zondigen, na dat wy de kennisse der waarheit ontfangen hebben, zo blyft 'er gene Offerhande voor de zonde meer over voor de zonde. O schrikkelyke woorden! wie zou zich niet bekeeren? Wie zou zyne zaligheit niet uitwerken met vrezen en beven?

Vermaning om de dierbare Genade Godts doch hoog te waarderen.

O Heilige Godts/ leert dan zyne genade hoog schatten. Denkt/ dat het de genade is/ niet van een sterfelyk Mensch/ maar van den eeuwigen Godt. Hoe verblydt zich een Dienaar van een Waereldtsch Vorst/ wanneer hy by zynen Heer in gunste staat! Zou dan een Kindt Godts zich niet verblyden/ wanneer hy zich met Godts genade kan vertroosten? Dit is gene genade/ die enkelyk in woorden bestaat/ gelyk menigmaal Onderdanen zich met diergelyke schyn-genade van hunne Vorsten moeten laten paeien/ wanneer zy zeggen; Wy blyven u in genade toegenegen. 't Is niet alleen Gratia sufficiens, maar ook efficax; niet alleen ene genoegzame, maar ook ene krachtdadige genade, die 't Hart met vreugde/ hulp en troost vervult. Daarom besluit onze Text met de woorden; want myne kracht wordt in zwakheit volbragt. Ziet hier van een voorbeeldt aan de Heiligen/ die door deze genade van Godt zo moedig en wakker geworden zyn/ dat zy de grootste vervolgingen hebben konnen uitstaan. O hoe zacht sliep Jakob op enen harden Steen midden in de wildernis/ toen hy voor Esau vluchtte! Hoe kwam dat? Hy was in zyn Hart van Godts genade verzekert. Hy zag de Engelen des Heren op ene Ladder op en neder klimmen; en door dit gezicht verzekerde Godt hem van zyne genadige bescherming en voorzienigheit. Wat maakte David zo gerust/ toen hy voor Saul moest vlieden? Hy zal u zelf antwoorden; De Here is myn Licht ende myn Heil; voor wien zoud' ik vrezen? Wat heeft de heilige Martelaren zo wel gemoedt en getroost gemaakt/ om de grootste tormenten uit te staan? 't was Godts genade.

Gaat dan heen/ vrome Christenen/ die heden de verzekering van Godts genade in 't H. Avondtmaal ontfangen hebt. Denkt niet/ dat deze vernieuwing uwes Verbondts u van alle verzoekingen des Satans/ der Waereldt/ en van uw eigen Vleesch geheel en al zal bevryden. O neen! deze Philistynen zullen woelen/ zo lang gy nog in dit onvolmaakte leven moet sukkelen. Strydt dierhalven dapper/ en legt de Wapenen uwes Geestelyke Krygs niet neder.

Godt zal u bystaan/ en versterken in den Geest naar den in-
ıdigen Mensche. Zyne genade zal uw troost zyn/ in uw gant-
; leven/ lyden en sterven. Amen.

G E B E D T.

Ioe dierbaar is Uwe goedertierenheit, ô Godt! dat Gy arme Men-
:n-kinderen vergunt, *onder de schaduwe Uwer Vleugelen toevlucht*
iemen! De Waereldt mag alle krachten inspannen, om ons te
volgen en te verdrukken; wy weten echter, dat zy niet magtig
om ons van Uwe Genade te beroven. De Satan mag gestadig
e Pylen van verzoekinge op ons laten afgaan; Uwe Genade is
Harnars, dat ons bewaart en beschermt; en daarom moeten alle
ıe Pylen te rug stuiten. Ons eige Hart mag ons duizendt aan-
:zelen aanbieden; wy zullen daar tegen kampen en stryden, en
; aan Uwe Genade houden. Waarlyk Vader! wy wenschten
ver niet te leven, dan Uwe Genade niet te hebben; en indien
onze troost niet was, zouden wy in onze elende moeten ver-
ın. In deze Haven Uwer Genade vindt ons Hart de beste ze-
:heit. Op Uwe Genade zullen wy ook eindelyk uit dit leven
ıeiden, wanneer de ure onzes doodts komt. Laat ons dan Uwe
:nade toekomen, in Jesus Uwen allerliefsten Zoon, tot voor
wen Throon, zo zal 't ons eeuwig welgaan in den Hemel
nen.

Onze Vader, enz.

DE ALGEMENE ZONDE-ELENDE EN DE VERLOSSINGE DOOR CHRISTUS.

Voor het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Hoogl. II. 14. De Duif in de Steenrotze.

MYne Duive, zynde in de Kloven der Steenrotzen, in 't verborgene ener steile plaatse, toont my uwe gedaante, doet my uwe stemme horen. Dus roept de Bruidegom in Salomons Hooglied. De Gelovige beminnen wel de zuiverheit gelyk de Duiven; maar zy worden menigmaal door de zonde verlokt/ en raken in de Kloven van veel elende. Doch in dit alles verlaat hen de liefde van Jesus niet/ maar trekt hen weder tot zich / zo dra zy de stemme der ware

Boet-

Boetvaardigheit / des Geloofs / en der vernieuwde gehoorzaamheit laten horen. Om hier van meerder te spreken / zyn wy op dezen Dagh onzer Voorbereidinge by een gekomen. Op dat wy nu ons heden zo mogen bereiden / dat wy morgen als waardige Dischgenoten aan de Genade-tafel van den Here onzen Godt konnen verschynen / smeken wy denzelven om zyne genade / enz.

Onze Vader, enz.

TEXT. JES. LIII. vs. 6.

Wy dwaalden alle als Schapen, wy keerden ons een iegelyk naar zynen wegh; Doch de Here heeft onzer aller ongerechtigheit op hem doen aanlopen.

TWEDE INLEIDING.

Wie kan zeggen, ik hebbe myn Harte gezuivert, ik ben rein van myne zonde? Dus vraagt de wyze Salomon in zyne Spreuken. Hy stelt deze vrage niet aan onwetende Menschen voor / welker verstandt nog geheel verduistert is; ook niet aan roekeloze / die het nog nooit de moeite waardig geacht hebben / om eens met ernst aan hunne zaligheit te denken; maar aan zulken / die in den staat der Genade zyn / en zich Dagh en Nacht oeffenen / om een rein en onbevlekt geweten te hebben / beide voor Godt en de Menschen. Schoon iemant nog zo onschuldig en heilig leeft / echter kan de allerreinste en beste niet zeggen; Ik ben zuiver van zonden. Wat een heilig Man was Paulus? en evenwel moest hy klagen; Ik zie een Wet in myne Leden, welke strydt tegen de Wet mynes gemoedts, ende my gevangen neemt onder de Wet der zonde, die in myne Leden is. Want het goedt dat ik wil, en doe ik niet; maar het quaat, dat ik niet en wil, dat doe ik. Wat een heilig Man was Job? Een Man / die oprecht, vroom, en Godtvrezend was, wykende van 't quade. En echter zegt hy; Wie zal enen reinen geven uit den onreinen? niet een. Wat een heilig Man was David, die Man naar Godts Harte? en nochtans moest hy uitroepen; Wie zoude de afdwalingen verstaan? Reinig my, van de verborgene afdwalingen. Wie is zo boetvaardig / dat hy alle soorten van zonden zou konnen kennen / de diepte van 't arghlistig Menschen-hart zou konnen doorgronden / en al het Zuurdeeg der verdorvenheit zo

Prov. XX. 9. Niemant kan zich rein noemen.

Rom. VII. 23.

Vs. 19.

Job XIV. 4.

Ps. XIX. 13.

schoon uit alle de verborgene sluiphoeken zyns Harten konnen vegen/ dat 'er niet een Jezer harang, een bozen lust zou over blyven? Wie is zo voorzichtig in zyne gedachten, dat niet nu en dan enige zondige invallen voor een korten poos het gemoedt zouden bekleken? Wie is zo een volmaakt Mensch/ die nooit in enig woordt struikelt/ of nooit iets zondigs spreekt; maar altydt zyne woorden weegt met de Schale des Heiligdoms/ zo dat hy niets het allerminste voortbrengt/ waar mede hy Godt vertoornen/ en zyn geweten bezwaren kan? Wie kan alle zyne daden zo volmaaktelyk aanstellen/ dat hy nooit iets zou nalaten wat hy doen/ nog doen wat hy nalaten moet? Derhalven blyft dan onze allerbeste gerechtigheit als een bevlekt Kleedt. Onze beste kennisse is maar ten dele; Onze beste werken zyn vol gebreken. Waarlyk! indien 't op onze eige gerechtigheit zou moeten aankomen/ daar zou geen Mensch zalig worden. Daarom werpen rechtschapen Christenen billik den bedrieglyken Rietstok van eige verdienste weg/ en verlaten zich alleen op de verdienste van Christus. Zy hebben berouw over hunne voorgaande zonden/ en wachten zich voor de toekomende. Zy kampen tegen allerlei verzoekingen/ en jagen naar de volmaaktheit/ schoon zy dezelve nooit volkomen verkrygen konnen. Want wy dwalen alle als Schapen; doch de Here doet alle onze ongerechtigheit op Jesus aanlopen.

„ Nu Here Jesu! Laat dan Uw Lyden en Verdienste onzen troost
„ zyn in ons gantsche leven, en in ons sterven. Amen.

VERKLARING.

De twe merkwaardigste Capittelen des Bybels. En hoe in dit van Jesaia van den Messias gesproken wordt.

De twe merkwaardigste Capittelen der gantsche H. Schrift zyn/ het derde van Moses eerste Boek, en het drie en vyftigste van den Profeet Jesaia. In 't eerste wordt den val des Menschelyken geslachts/ en in het twede de verlossinge door Christus voorgestelt. Dat dit laatste Capittel niet van Israël handelt/ gelyk de Joden menen/ maar van de Rotssteen Israëls/ getuigt Petrus, wanneer hy zegt; dat Christus, wanneer hy gescholden wierdt; niet weder scholt, en als hy leet niet dreigde; maar het overgaf aan dien, die rechtveerdelyk oordeelt. Die zelve onze zonden in zyn Lichaam gedragen heeft op het Hout; op dat wy de zonden afgestorven zynde, der gerechtigheit leven zouden; door wiens striemen gy genezen zyt. Want gy waart als dwalende Schapen; maar gy zyt nu bekeert tot den Herder ende opziener uwer Zielen. Ziet! daar maakt Petrus de toepassing van dit drie en vyftigste Capittel van Jesaia. Philippus toonde den Kamerling uit Moorenlandt/ dat Christus het onder-

1 Petr. II. 23, 24, 25.

Hand. VIII.

; van dit Capittel is. De Kerke-Leraar Hieronymus schrijft Capittel; dat in 't zelve zo duidelyk van den Here Messias gesproken, dat men twyffelen mag, of Jesaia een Profeet of list genoemt moet worden. Zelfs de Chaldeeuwsche Taalsaar de Joden zeer veel werk van maken/ verstaat dit van essias/ en verklaart de eeven voorgaande woorden; Ziet! necht zal verstandelyk handelen, aldus; Ziet! myn Knecht, ias, zal geluk hebben. Met een woordt/ in dit Capittel le Menschelyke elende, en de heerlyke verlossinge door Chris- gestelt; zynde onze Text een kort begrip daar van. De van den Mensch ligt in deze woorden; Wy dwaalden alle als ı, wy keerden ons een iegelyk naar zynen weg. En de ver- in deze; Doch de Here heeft onzer aller ongerechtigheit op en aanlopen. Cap. LII. 13.

wien spreekt de Profeet doch/ wanneer hy zegt; Wy alle? le Menschen/ zo wel Joden als Heidenen, die alle van Adam lig zyn. Wy waren in Adam voor den val regte Schoot- a van Godt. Wy dronken uit zynen Beker, wy aten van ete, en hy hieldt ons als zyne Dochter. Niet van wys- ag 'er in 't verstandt/ niet dan Heiligheit in den wil/ ı vergenoeginge in 't Paradys. De Hemel lachte ons vrien- ze; De Aarde verquikte ons met hare Bloemen en gewas- ene koude of ongezonde Lucht deerde ons; Godts Engelen onze Vrienden/ en de allerwildtste Dieren stonden ons ten Maar helaas! zo dra de Mensch gevallen was/ keerde it zich om/ en de vorige Heerlykheit verdween. Het ver- vierdt verduistert/ zo dat ook Adam zich onder 't Geboom- e verbergen voor den overaltegenwoordigen Godt. Wy wier- ndaren/ en Adam teelde enen Zoon naar zyn Beeldt en ge- e, die even zo een Zondaar was als hy. De Dieren vlo- n voor den Mensch; De Engelen wierden zyne Vyanden/ reven hem uit het Paradys. De Lucht quelde hem met n hitte/ zo dat hy zich kleederen van Vellen moest maken. rde wilde ons hare gewassen niet meer geven/ maar bragt ı en distelen voort/ zo dat wy genootzaakt waren in 't zweet anschyns ons Broodt te eten, en ons leven in kommer door gen. Toen waren wy wel regte dwalende Schapen. Een verdwaalt lichtelyk/ wanneer het door ene vreemde stem/ of chynende Weide/ verlokt wordt. 't Is onnozel en eenvou- t verdwaalt al meer en meer/ en kan zich zelven niet weder helpen. 't Is vreesachtig en blode/ en 't een verleidt het Indien 'er ook niemant komt/ om het weder naar de Kud- engen/ moet het den Wolf ten prooi worden. Even dus De verdwaalden.

is

is 't met ons Menschen van nature gelegen. De Satan heeft ons verlokt / wy zyn alle afgeweken en stinkende geworden; daar is niemant die goedt doet, ook niet een. Ons ontbreekt den roem / dien wy voor Godt behoorden te hebben; En wie zal enen reinen geven uit den onreinen? Wy verdwalen dagelyks nog meer door begeerlykheidt der ogen, des Vleesches en grootsheit des levens; ja de ene Mensch verleit den anderen.

Die hunnen wegh gaan. Wy keerden ons een iegelyk naar zynen wegh. Gelyk afgedwaalde Schapen zich verdelen / zo dat het een dezen / en 't ander genen wegh gaat; zo volgt ook een Zondaar de een deze / de andere gene dwaal-lere. De ene volgt dezen / de andere genen verboden lust in 't leven. Een ieder dunkt / dat zyne wegen regt zyn; maar alle Zondaars wegen zyn van nature duistere wegen, op welke men geen licht kan zien / zo lang 't verstandt benevelt is. 't Zyn kromme wegen, daar men zich moede opgaat / en doch nooit te regt komt. 't Zyn doornachtige wegen, alwaar de Schapen van hunne Wol moeten laten. 't Zyn steenachtige wegen, alwaar de Helsche Leeuw van honger brult. 't Zyn by- en dwaalwegen, die den Zondaar meer en meer van Godt af / en naar de Hel toe voeren. Op zulke wegen ging Caïn, die zyne eigene gerechtigheit in de werken zocht. Op zulke wegen gingen de Kinderen der Menschen, toen alle Vleesch zynen wegh verdorven hadt. Op zulke wegen liet Godt de Heidenen gaan; En schoon Israël in 't Oude Testament Godts Volk wel was / zo verdwaalde het nochtans ook menigmaal door Afgodery / Bygeloof / ondankbaarheit en ongehoorzaamheit / in voegen de Profeten eindelyk klagen moesten; Alle Vleesch is gras, en alle zyne goedertierenheit als ene Bloem des Velts. De Heidenen waren als dor Hooi / en de Joden als ene verwelkte Bloem. Nu hadt de ondervinding geleert / dat zo wel Joden als Heidenen niets waren / en dat geen Vleesch door de werken der Wet kan gerechtvaardigt worden. En men hoorde Jes. LIII. 1. Jesaia deze klachte doen; Wie heeft onze Prediking gelooft? ende aan wien is de arm des Heren geopenbaart?

De verlossinge. Maar hoort nu de verlossinge. De Here heeft onzer aller ongerechtigheit op hem doen aanlopen. Op Hem / den waren Messias / Gen. III. 15. het Zaat der Vrouwe, dat de Slang den kop zou vermorzelen. Op Hem / het Schildt / dat alle Volkeren zouden aanhangen. Op Hem / den enen uit duizenden / die daar zeide; Laat hunne Ziel niet in 't verderf nederdalen. Op Hem / heeft de Heer alle onze ongerechtigheit, alle onze overtredingen doen aanlopen. waar door wy van den regten wegh waren afgeweken / gelyk een Paardt dat buiten 't Spoor treedt / en den Wagen omver werpt. Zulke afwykingen waren onze erf- en dadelyke zonden / die wegens derzelver grootheit

heit en menigvuldigheit als ene massa of hoop betracht worden/ om dat zy aan malkander hangen als een keten/ en zo vele in getale zyn als 't Zandt'/ dat grote Bergen uitmaakt. Om die reden wordt hier de ongerechtigheit of zonde in 't enkele getal genoemt.

Deze ongerechtigheit was van ons allen, namelyk van alle zodanige/ die Jesus/ den Borg/ met een waar gelove aannemen. *Van alle uitverkorenen.* 't Was de ongerechtigheit niet alleen van de Joden/ maar ook van de Heidenen. Hy is een verzoeninge, niet alleen voor onze zonden, *1 Joh. II. 2.* maar ook voor de zonden der gehele Waereldt. Alle menschen dwaalden wel/ maar alle menschen wierden niet weder te recht gebragt. Want deze grote Herder stelde zyn leven voor de Schapen. *Joh. X. 11.* Nu/ onzer aller, namelyk/ aller uitverkorenen ongerechtigheit, heeft de Heer op hem doen aanlopen. De Vader/ die in den eeuwigen Raadt des Vredes den Borg daar toe gestelt hadt/ dat hy als het Lam Godts de zonde der Waereldt zou wegnemen, liet de *Joh. I. 29.* ongerechtigheit/ en de straf der ongerechtigheit/ op hem aanlopen/ gelyk een wildt dier op een kampvechter. Daarom viel de stryd zo hardt/ dat de Borg bloedt moest zweten. De Profeet doelt met deze wyze van spreken op den losgelaten Bok, op welken de zonde des Volx gelegt wierdt/ en die in de Woestyne gejaagt zynde/ van de wilde dieren wierdt verscheurt. Dus wierden ook alle zonden der Uitverkorenen op Christus gelegt/ en met dezelve ging hy uit zyns Vaders huis onder 't geweldt der Joden en Romeinen/ die hem als honden omringden/ en dit onschuldig Lam Godts door lyden en sterven jammerlyk verscheurden. Hy was de Borg; en daarom moest hy betalen. Wy waren door onze eige schult verdwaalt; maar konden door onze eigene krachten niet weder te recht komen. Daarom moest de goede Herder zyn leven voor de Schapen stellen. De gerechtigheit moest voldaan worden/ en Godts barmhertigheit wilde dien last van ons afnemen. Om die reden wordt van den Messias gezegt; Waarlyk! hy heeft onze krankheden op zich genomen, ende onze smerten die heeft hy gedragen; Doch wy achteden *Jes. LIII. 4, 5, 6.* hem, dat hy geplaagt, van Godt geslagen, ende verdrukt was. Maar hy is om onze overtredingen verwondet, om onze ongerechtigheden is hy verbryzelt. De straffe die ons den Vrede aanbrengt, was op hem, ende door zyne striemen is ons genezinge geworden. Wy dwaalden alle als Schapen, wy keerden ons een iegelyk naar zynen weg. Doch de Heere heeft onzer aller ongerechtigheit, om hem doen aanlopen.

TOEPASSING.

Bestraffing der dwalende Zondaren.

Nu / wat dunkt u / Geliefden! zouden wy alle niet lichtelyk de Toepassing van den Text op ons konnen maken / en den Profeet de woorden uit den mondt nemende / mogen zeggen; Wy dwaalden alle, en gaan nog dagelyx dwalen? Want wie onder ons kan durven roemen; Ik hebbe myn Harte gezuivert, ik ben rein van myne zonde? Zyn 'er ook niet onder ons vele eenvoudige onwetende Schaapjes / die gene genoegzame kennisse des Geloofs hebben / en nog niet in staat zyn / om zich tegen ieder te konnen verantwoorden / die hen grondt van zaken afeischt? O hoe menig dient mogelyk wel een onbekenden Godt, en heeft nog gene kennisse van Gods wegen / zo als hy zich in zyn woordt heeft geopenbaart! Zyt gy gene dwalende Schapen / die tot nog toe uwen goeden Herder verlaten / en naar zynen stem niet geluistert hebt / gy die zo vele opzettelyke en moedtwillige zonden hebt begaan? Gy die u op de vergiftige weiden van begeerlykheidt der ogen, des vleesches, en grootsheit des levens hebt begeven / en het onrecht ingedronken als water? Hoe dikwils hebben uwe Ziele-Herders u toegeroepen; Keert weder, o Sulamith! keert weder! en gy hebt nochtans uwe Leeraren niet gehoorzaamt / nog hen gevolgt, die Rekenschap voor uwe zielen moeten geven; gy hebt menigmaal gemaakt / dat zy hun ampt niet met vreugde, maar met zuchten hebben moeten doen. O wat zyn dat dwalende Schapen / die zo ver in de weiden der Waereldt geraken / dat zy vergeten / om vlytig tot de groene beemden des goddelyken woordts te komen! Die zo zelden tot de Tafel van den groten Herder naderen / en die / wanneer zy 'er al verschynen / zo een slechten honger en dorst naar de gerechtigheit mede brengen! Die / wanneer zy ten Avondtmaal zyn geweest / zo haast wederom de Levensbron verlaten / en voor zich zelven putten graven die geen water houden! die weder op ydelheden der Waereldt verlieven / en hoe langer hoe meer dwalen en afwyken! Hoort / alle die tot nog toe zo van uwen groten Herder zyt afgeweken; ik roep u toe / gelyk eertydts de Engel de dwalende Hagar; Waar komt gy van daan? en waar wilt gy heen gaan? Gy loopt weg uit de Armen van uwen Hemelschen Vader / uit den schoot van uwen trouwen Herder. En ach! waar gaat gy in zonden heen? Op verdoemelyke dwaalwegen / zo lang gy in die zonden leeft. Gy loopt midden onder de verscheurde wolven / zo lang gy meer vermaak in de Waereldt dan in Godt zoekt. Ach Zondaar! waar is een Schaap dat / wanneer 't verdwaalt is / niet erbarmelyk schreit / naar de kudde verlangt / en zo lang heen en weder loopt / tot dat het by dezelve gekomen is? Dit doen zulke [illegible]

Prov. XX. 9.

nuftige dieren; en gy / ô Zondaar / erkent niet eens de elende en 't gevaar uwer Ziele. Gy vleit u zelven / en zegt; Ik ben reik; en gy weet niet / hoe jammerlyk, arm, blindt en naakt gy zyt; en hebt ook geen voornemen om u met al uw hart te bekeeren. Wanneer 'er 's nachts brandt is / lopen de Schapen naar 't vuur / en branden zich. Doch dat is niet te verwonderen; want het is een eenvoudig dier / dat zich voor zyn verderf niet weet te wachten. Maar dat is te verwonderen / dat gy / ô mensch / die een redelyk Schepzel zyt / moedtwillig in 't vuur des Goddelyken toorns / en der eeuwige Verdoemenis wilt lopen. Ach Zondaar! bedenk doch / met wat grote lankmoedigheit de barmhartige Godt u tot nog toe gedragen heeft / daar gy anders duizendtmaal in uwe zonden hadt konnen sterven / en nu reets in de Hel zoudt zyn. Hoe dikwils heeft Godt u door uw eigen geweten toegeroepen; Keert weder, gy afvallig Israël! Hoe dikwils heeft hy u willen verzamelen / gelyk eene Henne hare Kiekens, en gy hebt niet gewilt? O dat dan ook ene zekere Zondares / die Godts Gemeente tweemaal met dubbele onkuisheit geërgert heeft / zich in 't byzonder voor een verdwaaldt Schaap rekende en erkende! Bedenk Zondaars! de grootheit uwer overtredingen / hoe gy den Tempel des H. Geestes verontreinigt hebt. Hoe gy Godt tot toorn hebt verwekt / en deze gemeente ergernis hebt gegeven. Bedenk wat de Schrift zegt; Dat Godt de Hoereerders en Overspeelders zal oordelen; en dat zulke het Koninkryke Godts niet beërven zullen. Neemt de doodt u zonder ware bekeering weg / zo zyt gy eeuwig verloren. Daarom toon rechtschapene vruchten van bekeering. Bekeer u met al uw hart; Bidt Godt uwe zonden af / en beter uw leven.

Wat u aangaat / gy heiligen Godts, die tot nog toe op uwe zondenwegen hebt gaan dwalen. Gy weet / hoe menigmaal gy den lieven Godt vertoornt hebt / met gedachten / woorden en werken. Laat daarom ieder boetvaardig zondaar by zich zelven zuchten; Ach Godt! ik hebbe gedwaalt als een verlore Schaap; zoek uwen Knecht, (zoek uwe Dienstmaagt.) Zegt met den verlozen Zoon; Vader! ik heb gezondigt tegen den Hemel en voor u, en ben niet waardig uw kindt genaamt te worden. Dat is de boetstem / die gy in 't inwendige van uwe Zielen moet laten horen.

Vermaning om de Boedtstem te gehoorzamen.

Ps. CXIX. 176.

Laat ook uwe Geloofsstem horen / en neemt uwe toevlucht tot Jesus / uwen volmaakten Borg. Hebt doch enen waren honger en dorst naar zyne Gerechtigheit. Werpt u in zyne armen van genade. Verbergt u in zyne wonden / en zegt; Wy zyn de uwe, o David! en met u houden wy 't, o Zoon des Levendigen Godts! Laat ook de stemme der gewillige gehoorzaamheit horen. Want Christus getuigt van zyne Schapen; Zy horen myne stemme en

Als ook de Geloofsstem.

volgen my. Dierhalven/ wilt gy ware Schapen van den Heere Jesus zyn/ zo moet gy uw gelove ook door enen Godtzaligen wandel bewyzen. De Heilandt heeft uwe zonden gedragen/ op dat gy u niet op nieuw daar mede zoudt beladen/ nog onder dien last uw vermaak zoeken. De werken zyn de vruchten van 't Geloof. Want gelyk gy gelooft zo leeft gy/ gelyk gy leeft zo sterft gy / gelyk gy sterft zo vaart gy heen/ en gelyk gy heen vaart zo blyft gy eeuwig. Daarom/ ach waarde Toehoorders/ leert van de Schapen uwen plicht. Schapen hebben een scherp gehoor naar de stem van hunnen Herder; Hoort ook gaarn/ vlytig/ en met vermaak naar de stem van uwen Aartsherder/ en laat het woordt Godts rykelyk onder u wonen in alle wysheit. Een Schaapje is vergenoegder op zyne schrale weide / als een Os/ die tot aan den buik in 't gras gaat. Leert ook vergenoegt zyn in alles, zelfs ook in den kleinen zegen/ dien Godt u in de Waerelt geeft. De Schaapjes zyn begerig naar groene beemden en versche wateren; Hebt ook uwen lust in 't Woordt des Heren/ dag en nacht. Een Schaap is een nut dier; Het dient den mensch met zyne wol/met zyn vleesch/met zyn gedarmte/ met zyne huit en benen. Dit is een schetze van de dienstvaardigheit die Christenen past / die het tot een vermaak moet strekken/ wanneer zy in staat zyn om hunnen naasten dienst te konnen doen.

Troost tegen de zonde.

Troost u ook boetvaardige Zondaren/ met deze spreuk; De Heer heeft onzer aller ongerechtigheit op hem doen aanlopen. Niet alleen uwe kleine ongerechtigheden/ nemaar ook de grote; Jesus heeft die alle op zich genomen. Denkt niet/ indien ik zo rechtvaardig als Noach, zo gelovig als Abraham, zo vroom als David, zo godtzalig als Paulus was/ dan zou die troost my konnen aangaan; Want de Heer heeft onzer aller ongerechtigheit op hem doen aanlopen. Waar de zonde meerder geworden is, daar is Godts Genade nog veel overvloediger. Zucht dierhalven; „ O Lam Godes! die
„ de zonde van de gehele Waereldt gedragen hebt; draag ook myne
„ zonde weg/ en laat harer in eeuwigheit doch niet gedacht wor-
„ den. O gy Heilandt der Waereldt/ die nooit enen boetvaardigen
„ Zondaar verstoten hebt; laat my ook niet troosteloos van uw
„ aangezicht weggaan. O gy trouwe Herder! die vermoeide en
„ beladene Zielen aanneemt; neem ook my arm/ elendig/ en ver-
„ lozen Schaap weder in genade aan. Komt/ vrome Schapen van Jesus! geniet de goedtheit van uwen Herder. Is uwe Ziel ongerust; Legt ze in zynen schoot/ daar zult gy Ruste vinden. Zyt gy zwak en mat/ hy zal u dragen tot in den gryzen Ouderdom. Zyt gy onrein/ zyn Bloedt zal u reinigen. Zyt gy verdrukte / die veel moet uitstaan; troost u daar mede/ dat niemant u uit zyne Handt

zal

rukken Het goede ende weldadigheit zullen u volgen alle de en uwes levens, en gy zult blyven in 't Huis des Heeren in gte van dagen. Eindelyk zal Hy u ook tot zich nemen in zyn ielsch Koninkryk / alwaar gene zonde u meer bedroeven zal / ar daar verzadinge van vreugde en lieffelykheden tot zyne Rech-aandt altoos en eeuwiglyk zullen wezen.

G E B E D T.

) dierbaarste Zielen-Herder, Here Jesus! die alle vermoeide belaste Zielen tot u roept. Ziet! Hier ligt voor uwen Genade-roon een hoopje arme, elendige, bedroefde, verdwaalde en boet-:dige Zondaren. Wy bekennen, ô Godt! dat wy altyt niet r uwe roepende Genadestem geluistert, maar ons in tegendeel verre ingelaten hebben in de Waereldt en hare ydelheden, dat daar door van uwe wegen zyn afgedwaalt, en onze arme Zie- met ontallyk veel zonden hebben bevlekt. Om die reden had- wy wel verdient, dat Gy ons van Uwe Kudde en van Uw is, van Uwe Tafel en van Uw Aangezichte verstoten hadt. iar ach! Here Jesus! neem ons doch weder in genade aan; *'ch ons van alle onze Zonden* met uw dierbaar Bloedt. Sterke ldt uit de Stamme Juda! *Draag onze ongerechtigheden weg, werp in de Zee Uwer oneindige Barmhartigheit, en laat harer in een-'heit niet meer gedacht worden.* Zeg tot onze Zielen, *Zyt ge-ɔſt*, Zoons en Dochters, *uwe Zonden zyn u vergeven.* Roep lok ons krachtiglyk van de vergiftige weiden der Waereldt af, laat ons vermaak en onze vreugde zyn, dat wy ons by U, ô ɔdt, houden, en ons vertrouwen alleen op U stellen. Grote rder! laat ons U navolgen met enen godtzaligen wandel, in ' en in leet, in voor- en tegenspoedt, in goede en quade dagen; dat gy ons eens tot U op zult nemen in Uw eeuwig Konink-:. Amen, Here Jesus, Amen.

Onze Vader, enz.

HET SCHONE MET EER EN SIERAAT GEKROONDE THIRZA

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

De inwendige ſchoonheit van Chriſtus Bruidt. Pſ. XLV. 14. Hoſ. II. 18.

nder de heerlyke dingen/ die in de Stadt Godts ver
digt worden/ is de geprezene ſchoonheit van Godts
deren. Want des Konings Dochter is geheel verhee
inwendig, gelyk David zegt. Door des Konings D
ter verſtaat hy de Chriſtelyke Kerk in 't algemeen
ieder gelovige in 't byzonder/ die Chriſtus is aanvertrouwt/
als een Geeſtelyke Bruidt/ met Hem ondertrouwt is in eeuwig
Haar Sieraat is gantſch heerlyk ; om dat zy de Krone der ge
tigheit op haar hooft draagt/ met de Klederen des Heils is aa
daan/ en verſiert is met de gaven des Geeſtes/ als/ gelove/

de/ nedrigheit en lydtzaamheit. Dit Sieraat is Geestelyk. Want schoon de Christelyke Kerk uitwendig in de ogen der Waereldt veracht is/ en door de wonden van verbolginge mismaakt schynt/ is zy echter geheel verheerlykt inwendig; wyl Godts Geest haar Hart tot ene woning en Geestelyken Tempel heeft gemaakt. Wy zyn voornemens/ om van dit innerlyk en Geestelyk Sieraat der Kinderen Godts/ voor het tegenwoordige te handelen. Doch op dat dit vruchtbaar mag geschieden/ bidden wy den Here/ dat hy de ogen onzes verstandts wil openen/ ten einde dezelve klaarlyk de innerlyke Ziele-gestelthеit mogen zien/ die Godt van zyne Kinderen eischt/ en wy dit tot onzen troost en stichting heilzaamlyk mogen betrachten. enz.

Onze Vader, enz.

TEXT. JES. LIV. VS. 11-14.

Gy verdrukte, door onweder voortgedrevene, ongetrooste; Ziet! Ik zal uwe Stenen gantsch sierlyk leggen, ende ik zal u op Saphiren grondtvesten. Ende uwe Glasvensters zal ik Christallyne maken, ende uwe Poorten van Robyn-stenen, ende uwe gantsche Landtpalen van aangename Stenen. Ende alle uwe Kinderen zullen van den Here geleert zyn, ende de Vrede uwer Kinderen zal groot zyn. Gy zult door gerechtigheit bevestigt worden. Weest verre van verdrukkinge, want gy en zult niet vrezen; ende verre van verschrikkinge, want zy en zal tot u niet naken.

TWEDE INLEIDING.

Erkent doch dat de Heer zyne Heiligen wonderlyk leidt. * Dit zyn de woorden van den Koning en Profeet David; waar door hy de wonderbare Wegen wil te kennen geven, langs welke Godt de Here zyne Kinderen door 't veranderlyk en angstvallig Dal dezer Waereldt tot den Hemel brengt. De Wegen des Heren zyn wonderbaar/ voor eerst; Om dat de Grondtregels der lere tegen 't ver-

Ps. IV. 4. Godt leidt zyne Heiligen wonderbaarlyk.

* Deze overzettinge van *Luther*, moet hier behouden worden.

HET SCHONE MET EER EN SIERAAT GEKROONDE THIRZA.

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

De inwendige schoonheit van Christus Bruidt. Ps. XLV. 14. Hos. II. 18.

Onder de heerlyke dingen, die in de Stadt Godts verkondigt worden, is de geprezene schoonheit van Godts Kinderen. Want des Konings Dochter is geheel verheerlykt inwendig, gelyk David zegt. Door des Konings Dochter verstaat hy de Christelyke Kerk in 't algemeen, en ieder gelovige in 't byzonder, die Christus is aanvertrouwt, en, als een Geestelyke Bruidt, met Hem ondertrouwt is in eeuwigheit. Haar Sieraat is gantsch heerlyk; om dat zy de Krone der gerechtigheit op haar hooft draagt, met de Klederen des Heils is aangedaan, en versiert is met de gaven des Geestes, als, gelove, liefde,

de / nedrigheit en lydtzaamheit. Dit Sieraat is Geestelyk. Want schoon de Christelyke Kerk uitwendig in de ogen der Waereldt veracht is / en door de wonden van vervolginge mismaakt schynt / is zy echter geheel verheerlykt inwendig; wyl Godts Geest haar Hart tot ene woning en Geestelyken Tempel heeft gemaakt. Wy zyn voornemens / om van dit innerlyk en Geestelyk Sieraat der Kinderen Godts / voor het tegenwoordige te handelen. Doch op dat dit vruchtbaar mag geschieden / bidden wy den Here / dat hy de ogen onzes verstandts wil openen / ten einde dezelve klaarlyk de innerlyke Ziele-gestelt heit mogen zien / die Godt van zyne Kinderen eischt / en wy dit tot onzen troost en stichting heilzaamlyk mogen betrachten. enz.

Onze Vader, enz.

TEXT. JES. LIV. VS. 11-14.

Gy verdrukte, door onweder voortgedrevene, ongetrooste; Ziet! Ik zal uwe Stenen gantsch sierlyk leggen, ende ik zal u op Saphiren grondtvesten. Ende uwe Glasvensters zal ik Christallyne maken, ende uwe Poorten van Robyn-stenen, ende uwe gantsche Landtpalen van aangename Stenen. Ende alle uwe Kinderen zullen van den Here geleert zyn, ende de Vrede uwer Kinderen zal groot zyn. Gy zult door gerechtigheit bevestigt worden. Weest verre van verdrukkinge, want gy en zult niet vrezen; ende verre van verschrikkinge, want zy en zal tot u niet naken.

TWEDE INLEIDING.

Erkent doch dat de Heer zyne Heiligen wonderlyk leidt. * Dit zyn de woorden van den Koning en Profeet David; waar door hy de wonderbare Wegen wil te kennen geven, langs welke Godt de Here zyne Kinderen door 't veranderlyk en angstvallig Dal dezer Waereldt tot den Hemel brengt. De Wegen des Heren zyn wonderbaar / voor eerst; Om dat de Grondtregels der lere tegen 't ver- Ps. IV. 4. Godt leidt zyne Heiligen wonderbaarlyk.

* Deze overzettinge van *Luther*, moet hier behouden worden.

't verstandt schynen aan te lopen. Als namelyk, dat de Godt, die gedient wordt, drie en nochtans een is; Dat de Vader enen Zoon heeft, die echter niet jonger is dan de Vader; Dat de Zoon geboren, en evenwel van eeuwigheit geweest is; Dat de H. Geest van den Vader en Zone uitgaat, en doch in Majesteit, Heerlykheit en waarde niet minder is, dan Vader en Zoon. Daarom zegt
1 Cor. II. 14. Paulus; De natuurlyke Mensch en begrypt niet de dingen die des Geestes Godts zyn; want zy zyn hem dwaasheit, ende hy en kan ze niet verstaan. 't Valt voor vleesch en bloedt, verstandt en redenering zwaar te bevatten, dat Godts Zoon, die Hemel en Aarde vervult, in een Stal en Kribbe zou gelegen hebben; Dat een Kindt een Vader der eeuwigheit zou zyn, en echter in de volheit des tydts zonder Vader geboren wezen; Dat Hy een Koning zou zyn, zonder zichtbare Kroon, Scepter en Onderdanen; Dat zyne smaat ene ere, en zyne vervloekte doot een gezegent leven zou konnen te weeg brengen. Doch het heeft Gode behaagt, door deze geheimen alle Menschelyk verstandt en wetenschap te doen verstommen, op dat alle ere, lof, wysheit en heerlykheit hem alleen zou gegeven worden; als mede, om daar door te tonen, dat zyne Leer geenzints van Menschelyk vernuft bedacht is, maar 't zelve oneindig overtreft en te boven gaat. Ten tweden zyn Godts wegen ook wonderbaar; om dat Hy niet verkoren heeft, wat hoog en aanzienlyk voor de Waereldt, maar wat het allerverachtste is. Zy zyn wonderbaar, om dat hy de Palen van zyn Koninkryk niet door Zwaardt nog den Menschelyken arm, maar door de stemme zynes Woordts heeft uitgebreidt. Zy zyn wonderbaar, om dat hy regelen voorschryft, die gantschelyk tegen 't vleesch aanlopen, en zegt; Wie myn Discipel wil zyn, die neme zyn Kruis dagelyks op, en volge my. Ten derden zyn Godts Wegen ook wonderbaar, om dat de zyne veracht en nochtans ge-eert, geslagen en nochtans bemint, onaanzienlyk en nochtans heerlyk, bedroeft en nochtans verblydt worden; gelyk wy dan daar van een voorbeeldt hebben in de woorden, zo even uwe Geliefden voorgelezen, in welke ons wordt voorgestelt;

Het troost- en vreugde-sieraat van gelovige Christen Zielen.

Verdeling. Drie zaken hebben wy hier omtrent in acht te nemen; (1) Een troosteloos Thirza. (2) Een inwendig versiert Thirza. (3) Een met heerlyke voorrechten begiftigt Thirza.

Deze Textwoorden komen overeen met ons Euangelium. Want in 't ze[illegible] is mede (1) ene elendige en bedroefde Schare van Christus D[illegible]cipelen; Verdrukte en ongetrooste, die door onweder voortgedreven zyn. (2) Ene Kudde, die innerlyk door den troost en de gaven des Geestes versiert is. (3) Ene Gemeente van Jesus Chris-

Christus / die in Geest en waarheit geleidt / en met heerlyke voorrechten des Nieuwen Testaments gezegent wordt.

„ Maar Gy, ô Godt van allen troost en zegen! leidt en bestier
„ ons doch door Uwen Geest der waarheit in alle waarheit; op dat
„ wy ons in Uwen troost verblyden, naar ene rechtschape Ziele-
„ gesteltheit trachten, en op de voorrechten, die gy ons gunt, roe-
„ men, tot Uwe ere, en onze zaligheit. Amen.

VERKLARING.

De verdrukte, door onweder voortgedrevene.

De Profeet spreekt in onzen Text van de Kerke Godts / en doet haar de vreugderyke Belofte / dat zy over de gantsche Waereldt zou uitgebreidt worden. Schoon zy voor een ogenblik verlaten zou zyn, zy zou echter met eeuwige Genade en goedertierenheit verzamelt worden / zo dat zy voor geen onweder zou verschrikken. Hier spreekt hy haar aan / als ene verdrukte, door onweder voortgedrevene, en ongetrooste. Het woordt in den Grondt-text / 't geen door verdrukte is overgezet / betekent eigentlyk ene Ziel / die met allerhande smerten / armoede / elende en jammer wordt aangevochten. Dus verdrukt was de Joodtsche Kerk / gelyk Jeremias in zyne Klaagliederen zeide; Jerusalem is in de dagen harer elende, en harer veelvoudige ballingschap. Want het was voor de Joden ene grote verdrukkinge / dat zy van de Romeinen vervolgt / en gevangkelyk weggevoert wierden. Zy beleefden toen verdrukkinge genoeg / en moesten in allerhande Kruis en wederwaardigheden jammerlyk zuchten en klagen. Zo was ook de Christelyke Kerk verdrukt en aangevochten in den tydt / toen zy zich als ene Tortelduif, in de Kloven der Steenrotzen verbergen, en jammerlyk kirren moest / zo dat zy wel reden hadt / om met Job te zeggen; Och of men myn verdriet recht woog, en myne elende te samen in ene Weegschale leide, want het zoude zwaarder zyn, dan 't Zandt der Zeën. Daarom wordt zy in onzen Text genoemt; Ene verdrukte, door onweder voortgedrevene. Met een woordt / ene bedroefde, welke uitdrukking van droevig komt. Het ziet 'er aan alle kanten droevig uit / wanneer dikke en zwarte Wolken overal by een trekken; wanneer geweldige Stormwinden waaien / en dat het begint te hagelen / te blixemen en te donderen; wanneer Noorde- en Zuidewindt (Hogel. IV.) tegen malkander stryden / hoge Bomen om ver werpen / Huizen ter neder rukken / en de woedende Baren der Zee zich tot aan de Wolken verheffen. Zo een onweder ontstondt 'er / toen de Discipelen riepen; Here ! behoedt ons, wy vergaan. (Matth. VIII. 25.) Dus wordt de Kerk van ene verdrukte genaamt / die door onweder voortgedre-

dreven wordt; om dat zy gemeenlyk allerhande stormen van vervolginge onderworpen is. Daarom zeit Jeremia; Ziet een onweder des Heren, ene grimmigheit is uitgegaan. En wanneer diergelyke onweders / en allerlei plagen van Godt over Landen en Steden uitgaan / ya 't de Plasregen op alle Inwoners / en dan moeten zo wel de Vromen als Goddelozen daar door lyden; ja 't Vuur des Heren brandt het heetst omtrent zynen Altaar. Wel is waar / dat David van de Gelovigen zegt; In enen overloop van grote Wateren zullen zy hen niet aanraken. Maar hy zeit ook; Vele zyn de tegenſpoeden der rechtvaardigen. Hy troost hen met de voornoemde spreuk / dat het onweder geen nadeel aan hunne Ziel zal veroorzaken; want zy weten / dat den genen die Godt lief hebben, alle dingen medewerken ten goede. En schoon zy in diergelyke Landtplagen nadeel aan Aardtsche Goederen moeten lyden / zo weet Godt nochtans dat verlies rykelyk weer te vergoeden / gelyk hy aan Job deed. Ten anderen / wordt Christus Kerk ene verdrukte, door onweder voortgedrevene genoemt / om dat ieder Lidtmaat in 't byzonder allerhande onweder van kastydingen onderworpen is. Daarom klaagt David; Alle uwe Baren en Watergolven zyn over my henen gegaan. Die Koning was een gelovig Kindt Godts / en een Man naar Godts Harte; en echter zyn zyne Psalmen vol klaagredenen over allerlei droefheden en verdrukkingen; ja hy mogt wel klagen / dat zyne Plagen alle morgen nieuw waren. Even dit zelve is 't gemene Lot van Godts Kerk. Ten derden wordt zy ene bedroefde / of verdrukte en door onweder voortgedrevene genoemt / van wegen 't onweder van velerlei verzoeking en aanvechting. Want haar komt menigmaal een innerlyke Zielenangst over / wanneer de Satan haar met quade / naargeestige / en zondige gedachten verzoekt. Dit deed den vromen David ook zuchten; Verlost my, ô Godt, want de Wateren zyn gekomen tot aan de Ziele; en daarom klaagde hy; Banden des doodts hadden my omvangen, ende Beeken Belials verſchrikten my. Zulke onweers stormen 'er nog degelyks op Godts Kinderen; en om die reden dragen zy den naam van verdrukten.

Jerem. XXX. 23.
Ps. XXXII. 6.
Rom. VIII. 28.
Job XLII.
Ps. XLII. 8.
Ps. LXIX. 2.
Ps. XVIII. 5.

De ongetrooste.

De Profeet noemt hen ook ongetrooſte (1) om dat 'er niets in de Waereldt is / dat hen troosten nog hunne Ziel te vrede stellen kan. Want zy zyn niet aardsch- maar hemelsch- gezint / en willen zich niet / gelyk de verlore Zoon / met den draf van waereldtsche ydelheit mesten. (2) Ongetrooſte worden zy genoemt / om dat zy den troost des Geestes altyt niet even krachtig in hunne Harten bespeuren en gevoelen; gelyk dan Godts Kinderen diergelyke troosteloze tyden dikwils onderbinden. Daarom zegt Jeremia uit naam der Joodtse Kerk; Ik weene, om dat de Trooſter, die myne Ziele

Klaagl. I. 16.

de verquikken, verre van my is. Ook is ons daar van een voor- ldt verhaalt van een zeker vermaardt en godtvruchtig Man/ die grote Zielen-angst en benauwtheit geraakt was. Men hadt hem e eigene Boeken en Troostschriften voorgelezen; maar hy hadt egt: Ik weet het zeer wel, doch 't heeft geen ingang op myn rt. Daar op hadden de omstanders geantwoort: Dan geve Godt u in 't Hart; en Christus Jesus verlene u zynen Trooster den H. est. Na 't welk het aanstonts beter met hem geworden was/ zo zyn angst in vergenoeginge/ en zyne droefheit in vreugde ver- rde. (3) Kinderen Godts worden ook ongetrooste genoemt/ nneer zy den moedt laten vallen/ als of 'er geen Helper nog ooster was. Zodanige waren Christus Discipelen op 't Schip de stormende baren. Zodanige waren zy ook toen droefheit hun rt bevangen hadt, en toen zy zich wegens 't verkondigt vertrek van nnen meester naar den Vader/ treurig/ kleinmoedig en trooste- s toonden.

Tot dus verre/ geliefden/ hebt gy bedroefde Namen van Godts rk gehoort; hoort nu ook vrolyke woorden van troost, die deze getrooste toegesproken worden. Godt maakt dan voor eerst gewag n een heerlyken pronk en sieraat/ met deze woorden: Ik zal uwe nen gantsch sierlyk leggen. De Profeten zyn dikwils gewoon odts Kerk met den naam Jeruzalem te noemen/ gelyk Joannes k doet in de Openbaringe. Zo doelt hier onze Profeet insge- mede op 't geestelyk Jeruzalem, wanneer hy zegt: Ik zal uwe nen gantsch sierlyk leggen. Dit woordt stenen betekent hier niet mene/ maar edele stenen, als paarlen, diamanten enz. gelyk Jesaia f in 't volgende verklaart. Met deze Edel gesteentens belooft odt zyn geestelyk Jeruzalem te versieren/ en dezelve tot een grondt ar van te leggen. Edel gesteentens worden op deze Waereldt or 't heerlykst en kostelykst gehouden; daarom voegt en schikt zich odts Geest in deze wyze van spreken naar ons begrip/ en beeldt ar door het geestelyk sieraat van Christus Kerke en van ieder ge- oige Ziele af. Hy beschryft (1) haren Grondt. (2) hare Vensteren,) hare Poorten, (4) hare Landtpalen.

Worden getroost.

Openb. XXI.

Haar Grondt zou van Saphiren zyn: Ik zal u op Saphiren ondtvesten. Door den grondt van dit geestelyk Jeruzalem ver- aat de Text den Messias, onzen Here en Heilandt Jesus Chris- s. Dezen noemt Paulus een Grondt of Fondament: Niemant n een ander Fondament leggen, dan 't gene gelegt is, 't welk Jesus Christus. En Jesaia: Ziet! ik legge enen grondtsteen in ion, enen beproefden steen. Doch wanneer hy een Saphiren rondt wordt genoemt/ wordt daar door zyne Goddelyke Maje- eit en Heerlykheit uitgedrukt. Dus beschryft hem de Profeet

De Grondt en Sieraat der Kerk.

1 Cor. III. 11.

Jes. XXVIII. 16.

Ezech. I. 26. Ezechiël: Boven het uitspanzel was de gelykenis eens Throons, als de gedaante eens Saphiersteens, ende op de gelykenisse des Throons was de gelykenisse als de gedaante eens Menschen daar boven op zynde. Dierhalven is de zin en mening van deze spreekwyze/ dat de Kerk enen vasten en onbeweeglyken grondt zou hebben/ en op den verheven Rotsteen haars Heils zodanig gevestigt zyn/ dat de Poorten der Helle haar niet zouden overweldigen. Maar hoe zullen doch de Vensters van dit geestelyk Jeruzalem wezen? Uwe glasvensters (zegt de Text) zal ik Christallyne maken. Christal is een steen/ wit van koleur/ en zo helder en doorschynende als glas en ys/ en boven dat ook rein/ hardt en vast. Door deze Glasvensters des Nieuwen Testaments wordt het Woordt Godts verstaan. Want gelyk een christalle Venster helder en doorschynende is; zo is
Ps. CXIX. 105. ook Godts Woordt een licht voor onzen Voet, en eene Lantaarn op ons padt. De Vensters van 't oude Jeruzalem waren zeer donker / en door allerhande schaduwachtige voorbeelden verduistert; maar de Vensters van ons nieuw Jeruzalem zyn zo helder en klaar/
2 Cor. III. 18. dat wy de Heerlykheit van Jesus met ongedekten aangezichte konnen aanschouwen. Door 't Christal des Goddelyken Woordts zien wy den onzichtbaren Godt / en betrachten zyne wonderbare gangen in 't Heiligdom. Gelyk nu een Christal van vaste stof is / zo is ook
2 Petr. I. 19. Godts Woordt vast en duurzaam. Daarom zeit Petrus: Wy hebben het Profetisch Woordt, dat zeer vast is, en gy doet wel, dat gy daar op acht geeft. Ook bevestigt het wankelende Harten/ dat zy daar door standtvastig gemaakt worden/ om alle kruis en rampen met een onverzettelyk gemoedt te verdragen. Maar / hoe is het doch met de Poorten van dit nieuw Jeruzalem gelegen? Uwe Poorten zal ik van Robynstenen maken. Een Poort is 't middel/ waar door iemant ter Stadt kan ingaan; Dus worden dan door de Poorten de heilige Apostelen en alle hunne Navolgers verstaan. Daarom wordt 'er ook gezegt; dat het nieuw Jeruzalem twaalf Poorten heeft; dewyl door dezelve het Evangelium aan Godts Gemeente verkondigt is geworden/ zo dat zy en wy alle door hunnen trouwen dienst tot kennisse der waarheit zyn gekomen. Doch zy worden by Robynstenen vergeleken/ ten aanzien van hunnen glans/ al-
Dan. XII. 3. zo de Leraars zullen blinken, als de glans des uitspanzels. Eindelyk beschryft de Profeet ook de Landtpalen van dit nieuw Jeruzalem/ zeggende; Ende uwe gantsche Landtpalen zal ik van aangename stenen maken. Palen van ene Stadt zyn wallen en muren/ die haar beschermen en omgeven/ zo dat zy van hare Vyanden zo haast niet kan overvallen worden. Op deze wyze zyn dan Bescherm-Heren en Overheden, die zich Godts Kerk aannemen/ en haar door Waereldtlyke magt beschutten en in rust houden/ de Stenen en Muren

van;

van Jeruzalem. Hier van zegt Jesaia ook; Koningen zullen uwe Voedsters, en Vorstinnen uwe Zoogvrouwen zyn. Jesaia XLIX. 23.

De heerlyke goederen des Nieuwen Testaments.

Laat ons nu voortgaan tot het derde Deel van onzen Text/ en betrachten de heerlyke Voorrechten van ons nieuw Jeruzalem/ ten opzichte (1) van deszelfs Inwoners, (2) Vrede, (3) Gerechtigheit, en (4) Bevryding van Gevaar. Van de Inwoners zegt de Text: Alle uwe Kinderen zullen van den Heere geleert zyn. Onder 't oude Testament/ hadt het out Jeruzalem zyne Wetgevers/ die 't Juk zwaar maakten/ en echter gene klare nog duidelyke kennisse geven konden; maar onder 't Nieuwe Testament zouden de donkere schaduwen wyken/ en dan zouden Jeruzalems Inwoners een hoger trap van kennisse verkrygen. Daarom zeit de Here by den Profeet Joël: Daarna (dat is in de dagen des nieuwen Testaments) zal het geschieden, dat ik mynen Geest zal uitgieten over allen vleesche; ('t welk onder 't oude Testament nog nooit geschiedt was; want toen moest men de wysheit uit de lippen der Priesteren halen;) ende uwe Zonen ende uwe Dochteren zullen Profeteren: Uwe oude zullen Dromen dromen, uwe Jongelingen zullen Gezichten zien; ja ook over de Dienstknechten ende over de Dienstmaagden, zal ik in die dagen mynen Geest uitgieten; dat is: „ Uwe jonge Jeugt/ uwe afgeleefde oude Luiden/ en de Geringste onder u/ zullen de geheimen der Godtzaligheit klaarder zien/ en duidelyker daar van weten te spreken/ dan de Profeten/ en geleerdtste Mannen des Ouden Testaments. Daarom zeit Christus ook tot zyne Discipelen: Dat hy hen den H. Geest zou zenden, die hen in alle waarheit zou leiden, en van alles onderrichten. Het tweede voorrecht is: Dat de Vrede hunner Kinderen groot zou zyn. Hier wordt niet zo zeer een lighamelyken als wel een geestelyke Vrede verstaan/ die Godt zyne Kerke zou geven. Onder 't oude Testament was de Vrede in zo grote mate niet/ als die nu onder 't nieuwe is. Want toen waren de gewetens in gestadige en dagelyksche onrust/ van wegen 't lastig Juk der Plechtigheden/ 't geen onophoudelyk met veel zorgvuldigheit en strengheit moest gedragen worden. Doch van deze verontrustende Wet en Plechtigheden zyn wy onder 't nieuwe Testament bevrydt; zo dat Godt ons nu de Rust en Vrede des gewetens in veel groter mate geeft. Daarom zeide Christus tot de Discipelen: Myne Vrede geve ik u. Deze Vrede gaat alle verstandt te boven. Om die Reden wordt zy een grote Vrede genoemt/ wyl het een Vrede met den door Christus reets werkelyk verzoenden Godt is; Een Vrede met ons gewete/ en ook een Vrede met onzen Naasten. Want de scheidtsmuur tusschen Joden en Heidenen is door Christus weggenomen. En nu geldt niet meer Joodt of Besnydinge; maar Cretensers en Arabieren, Persianen, Elamiten; en Gelo-

Joël II. 28, 29.

Joh. XIV. 27.

Phil. IV. 7.

digen uit allerlei Volkeren zyn, als Inwoners van dit nieuw Jeruzalem, Godt aangenaam. Het derde voorrecht is de Gerechtigheit. Gy zult, zeit de Text, door Gerechtigheit bevestigt worden. Het oude Jeruzalem hadt dit goedt nog niet in volle mate. Want de eeuwige gerechtigheit was nog niet verworven, en zo lang de Borg het Losgeldt nog niet werkelyk betaalt hadt, waren de zonden onder de Verdraagzaamheit Godts. Wel is waar, dat Godt dezelve vergaf en voorbyging uit hoofde van den Middelaar, die in 't vervolg daar voor boeten moest; maar hy hadt in der daadt nog niet bewezen, hoe streng hy de zonden straft, indien zy regt gestraft zullen worden, 't geen hy deed aan zynen enigen Zoon, dien hy liever in de doot wilde geven, dan de zonden ongestraft laten. Toen dezelve nu geleden hadt, wierden de zonden vergeven van wegen het Offer dat nu reets werkelyk geslagt was. Hier op doelt Jesaia, wanneer hy zegt; Door zyne kennisse zal myn Knecht de Rechtveerdige vele rechtveerdig maken, want hy zal hare ongerechtigheden dragen. Voorts wordt het nieuw Jeruzalem door Gerechtigheit bevestigt, wyl het Godts Volk, een heilig Volk, zou zyn, 't geen de Heiligheit des Heren in zyn Hart zou dragen, en door alle zyne daden zou uitdrukken. Het vierde en laatste Voorrecht is; Weest verre van verdrukkinge, want gy en zult niet vrezen; ende verre van verschrikkinge, want zy en zal tot u niet naken. Het oude Jeruzalem moest verdrukkinge en verschrikkinge genoeg ondervinden; het moest eindelyk geheel verwoest, en door de Romeinen in de assche gelegt worden. Maar het geestelyk Jeruzalem des Nieuwen Testaments, wilde Godt zo krachtdadig beschermen, dat de Poorten der Helle het niet zouden konnen overweldigen. Dit is ook geschiedt; nademaal alle de geweldige Vervolgingen, die 't Nieuw Jeruzalem van de dagen der Apostelen af tot nu toe heeft moeten beproeven, niet alleen den wop en wasdom des Euangeliums in genen dele hebben konnen stremmen, maar die zelfs veel meer bevordert hebben; dewyl zo vele heilige Martelaren, als dappere Geloofshelden, door hunne Doot de overwinninge en Eerekroon verkregen hebben, en door hun Bloedt, als een vruchtbaar Zaat, de Kerk hebben vermeerdert, en hunne Nakomelingen gesterkt. Dit is de Verklaring van dezen zinryken Text, dien wy ons nu nader te nutte zullen maken.

Rom. III. 25.

Jes. LIII. 11.

Matth. XVI. 18.

TOEPASSING.

Toepasselyke Leringe.

Leert dan hier uit; Dat Godts Kerk in deze Waereldt ene verdrukte en geplaagde Dochter Zions is. Want zy treedt altydt niet op Rozen, maar moet door vele Verdrukkingen in 't Koninkryke Godts

Godts ingáan. Indien het dus met onzen Heilandt/ als 't groene
Hout, gegaan is./ moet het ons/ als de dorre Takken zekerlyk
niet beter gaan. Daarom zegt hy ook; Wie myn Discipel wil zyn,
die neme zyn Kruis dagelyx op, en volge my na. Echter/ zo gehaat
en veracht Godts Kerk in de ogen der Waereldt is/ zo aangenaam
en waardig is zy in de ogen van Godt. Hy noemt haar ene Verdrukte,
te, door onweder voortgedrevene, en ongetrooste; En nochtans
troost hy haar/ gelyk een Moeder haar Kindt. Even dus ging
het met den aanvanger en voleinder haars geloofs / Jesus Chris-
tus. Hy was veracht, ende de onweerdigste onder de Menschen; en Jes. LIII. 3.
een iegelyk was als verbergende zyn aangezichte voor Hem. En on-
dertusschen was hy de allerliefste by Godt/ ja veel schooner dan de Ps. XLV. 3.
Menschen Kinderen; En de Vader gaf uit de Wolken door den H.
Geest dit getuigenis van hem; Dit is myn Zoon myn geliefde, in Matth. III
welken ik een welbehage hebbe. Op die zelve wyze zou het ook en XVII.
met zyne Bruidt gaan. Zy zou voor de Waereldt een verachte
akkel/ maar voor den Here schoon en lieflyk zyn. Ten tweeden zo Hoogl. I.
leert ook hier uit/ dat de Kerk des Nieuwen Testaments het Thirza 16.
en geestelyk Jeruzalem is. Dit beschryft niet alleen onzen Text in
zigzelfs woorden/ maar Joannes geeft daar ook een heerlyk ge- Openb.
tuigenis van. XXI.

Is dit nu alles zo/ wat moet men dan zeggen van zulken/ die Bestraffing
zich niet als Burgers van dit Nieuw Jeruzalem betonen? De der valsche
Turken, hebben tegenwoordig de Plaats ingenomen/ daar Burgeren
eertyds Jeruzalem gestaan heeft/ en daar enige Kapellen laten Jeruza-
bouwen/ die men voor heilige Plaatsen uitgeeft; maar ma- lems.
ken het de valsche Bewoners van 't Nieuw Jeruzalem beter?
Zy bouwen een nieuwe Stadt/ welker grondt maar enkel zandt
is. Zy vestigen zich niet op den Rots- en Hoek-steen Jesus
Christus/ maar op een of andere overgeërfde gewoonte van Godts-
dienst/ dien zy zo van hunne Ouderen geleert hebben. En daarom
is 't geen wonder/ dat zy zo ligt gelyk een waggelent Riet bewogen
worden/ wanneer een Stormwindt van verzoeking op hen aan
komt vallen. De Vensters van hun Jeruzalem zyn niet van
Christal/ maar slechts van Papier/ 't welk/ wanneer 'er een Re-
gen komt/ week wordt gemaakt/ en door den eersten harden
windt aan flarden wordt gerukt. Zo lang het hen welgaat/
zo lang de Zon van voorspoedt schynt/ en hen gene Verzoeking aan
boordt komt/ zyn zy goede Christenen; maar vertonen zich dikke
donkere Wolken van aanvechtinge/ dan vallen zy af. Hunne Poor-
ten zyn niet van uitgekozè/ maar van verworpe Stenen; Zy bou-
wen die op van begeerlykheidt der ogen, des vleesches, en groots-
heit des Levens. Zy menen op den wagen der ydelheit hunne opent-

lyke

lyke Intrede te doen/ en zo met een Waereldtschgezindt gemoedt ten Hemel te varen. Maar hoe zal 't met hen afloopen/ nademaal Godts Geest zegt; In dit nieuw Jeruzalem zal niets onreins ingaan. Zekerlyk zullen zy uitgestoten worden in de plaats der pynigunge/ alwaar zy Gihinnon, eeuwige smerten en plagen zullen moeten lyden.

Plichten van ware Gelovigen. Wat ons betreft/ Geliefden/ laat ons anders gezint zyn. Zyn wy Burgeren des nieuwen Jeruſalems/ zo moet ons Hart ook zo gebouwt worden/ gelyk 't beschreven wordt. (1) Wy moeten ons grondtvesten op den enigen Steenrots Jesus Christus. Wy moeten standtvastig zyn in ons Christendom/ en ons door geen storm van aanvechtinge van hem laten afwenden. Wy moeten zeggen

Rom VIII. 38, 39. en betonen; Ik ben verzekert, dat nog doodt, nog leven, nog Engelen, nog Overheden, nog Magten, nog tegenwoordige nog toekomende dingen, nog hoogte nog diepte, nog eenig ander Schepsel, ons zal konnen scheiden van de liefde Godts, welke is in Christus Jesus onzen Here. (2) De Vensters van ons Jerusalem moeten van Christal zyn/ dat is/ het helderlichtent Woordt Godts moet een licht voor onze Voeten en ene Lantaarn op onze paden wezen. (3) Wy moeten zulken/ die ons met goede voorbeelden zyn voorgegaan/ yverig navolgen. Zyt myne navolgers, zeit Paulus/

1 Cor. XI. 1. gelykerwys ik ook Christi. Wy moeten trachten onze Zielen in zodanigen staat te brengen/ dat/ indien het Godt behagen mogt/ ons tot Martelaren en Bloedtgetuigen van onzen Heilant te maken/ wy ten allen tyde bereidt mogen zyn/ om ons leven voor 't getuigenis der waarheit te laten. En schoon wy/ gelyk 't Geestelyk Jerusalem/ verdrukte, door onweder voortgedrevene en ongetrooste mogten wezen/ laat ons daarom den moedt niet laten zakken; maar gedenken/ dat Godts Genade-ogen nooit van ons zyn afgewendt/ schoon de ogen der Waereldt van haat en wraakgierigheit tegen ons branden. De Godt van allen troost/ die zyne verdrukte en ongetrooste zo een krachtigen troost weet in te spreken/ zal het ons ook nooit aan troost laten ontbreken. Hy zal ons in alle onze noden den troost zynes Geestes in 't Harte zenden/ zo dat wy midden in onze droefheden door dien verblydenden Geest gesterkt en ondersteunt zullen worden. Hy zal ons een voorsmaak geven van de zoetigheit/ die de Burgers van 't Hemelsch Jerusalem daar boven genieten. Aldaar zullen eens alle tranen van onze ogen afgewischt worden/ en daar zullen wy met alle Heiligen de eeuwige vreugde en Heerlykheit deelachtig worden. Daar toe helpe u en my ter zyner tydt de drie-enige Godt/ hooggelooft in der eeuwigheit. Amen.

GEBEDT.

odt van alle Genade, en Vader van allen trooſt, wiens woorden
:n Amen zyn! Wy danken U, dat Gy ons door Uw Woordt
gezicht van de Heerlykheit des Nieuwen Teſtaments hebt gege-
Gy hebt ons door Uwe eeuwige en genadige verkiezinge tot
;eren en Inwoners van dit nieuw Jeruſalem gemaakt. O dat wy
dan ook als gehoorzame Zions-Kinderen mogten dragen! Veſtig
zelve ons op den waren en enigen Hoekſteen Jeſus Chriſtus, op
wy in niemant anders enig Heil mogen zoeken, dan alleen in
, die de aanvanger *en voleinder onzes Geloofs is*. Laat ons ſtant-
g zyn in onze Hope en in ons Gelove, zo dat niets in deze
ereldt ons zo lief is, dat het ons van U zou konnen affchêiden.
t Uw H. Woordt geſtaag tot *een Licht op onze Wegen*, *en Lan-*
n voor onze voeten verſtrekken, invoegen wy ſteets *onzen luſt in*
Wet mogen hebben. *Heer! indien Uw Woordt niet al ons ver-*
k ware, *wy zouden in onzen druk moeten vergaan*. Wyl wy zo
ıigvuldige getuigen rontom ons hebben, zo laat ons alle onreinig-
af leggen, en den loop, dien wy begonnen hebben, in Heiligheit
ierechtigheit gelukkig bevorderen; zo dat *wy voortgaan van kracht*
:racht, *tot dat wy by U*, *ô Godt*, *in Zion komen*. Heilig ook de
ematen, die heden voornemens zyn tot Uwe Tafel te naderen.
t zy verſiert zyn met Boetvaardigheit, Gelove, en een liefderyk
angen naar Uwe Genade; en laat hen deze heilige Spyze en
nk tot ſterking hunnes Geloofs en betering hunnes levens ver-
:ken. Eindelyk, wyl dit Aartſch en met Tranen vervulde Je-
lem van zo veel verdriet is omringt; zo laat onze Harten ſteets
en op 't Jeruſalem dat boven is, op dat wy, ſchoon op Aarde,
:n wandel nochtans geſtadig in den Hemel mogen hebben, waar
iſtus is, zittende ter rechterhandt Godts, tot dat Hy ons by
zal opnemen in de eeuwige vreugde en Heerlykheit. Amen.

Onze Vader, enz.

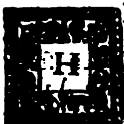
DE MET VREZEN EN BEVEN GEWERKTE ZALIGHEIT

Na het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Hand. IX. 6. De Werken versieren een Christen.

HEer! wat wilt gy dat ik doen zal? Dit was/ Aand tigen/ de eerste vrage/ die Paulus na zyne bekeer deed. Het boven-natuurlyk licht van den Hemel / de daar nevens werkende kracht des Geestes / dien trotserenden vervolger van Godts Kerk nauwl ter Aarde nedergeslagen/ of deze daar op nieuw bekeerde Dis broeg; Heer! wat wilt gy, dat ik doen zal? Hy erkent J voor zynen Here / en wil niet meer naar zynen eigenen wille ven/maar verzoekt bevel hoedanig hy zyn Gelove in der daad met de werken zal moeten betonen. Wy hebben ons/ Gelief in ware erkentenisse onzer zonden voor Godt den Here nederget pen/ en Hem om vergiffenis gebeden. Wy zyn voor zynen nade-Troon verschenen / en hebben ons met Godt in Chri weder verzoent. Wat is dan meer van onzen plicht/ wy die verzoende Kinderen zyn/ als dat wy met Paulus zeggen; H wat wilt gy, dat wy doen zullen? My dunkt ik hoor ene van den Genade-Troon antwoorden; „ Myne Kinderen/ u „ Zoons en Dochters! Ik heb de oprechte bekentenis uwer

„ D

„ den/ uwe zuchten en tranen gehoort. Ik heb den Scepter my„ ner Genade t'uwaarts geneigt. Gaat nu heen/ begenadigde „ Kinderen / en werkt uwes zelfs Zaligheit met vrezen en beven. Hoedanig dit nu geschieden moet/ zyn wy voornemens in dit tegenwoordig uur te verhandelen.

Onze Vader, enz.

TEXT. PHIL. II. VS. 12.

Werkt uwes zelfs Zaligheit met vrezen ende beven.

TWEDE INLEIDING.

Schoon het ene in Godts Woordt gegronde waarheit is/ dat wy door Christus van de Wet zyn vry gemaakt, gelyk de hoogverlichte Apostel Paulus zegt; zo volgt echter in genen dele daar uit / dat de Wet daar door geheel en al zou weggenomen zyn. Hoewel Christus het einde der Wet is, zo is nochtans geenzints het nut van de Wet daar door afgeschaft geworden; maar zy heeft en behoudt hare heerlyke en voortreffelyke nuttigheit. Want zy stelt in 't gemeen aan elk/ de volmaaktheit voor den Val/ als in enen Spiegel voor ogen. Zy toont hen 't verloren Evenbeeldt aan/ uit kracht van 't welk de Mensch Godt in Heiligheit en Gerechtigheit dienen/ en zyne Geboden onderhouden kon; zo dat elk lichtelyk besluiten kan/ dat hy eertyts bequaam is geweest om Godts Geboden te konnen houden, en dat hy dus 't aller volmaakste Evenbeeldt Godts verloren heeft. Hy kan zyne onvolmaaktheit en onmagt zien/ wanneer hy de Wet en zyne overgeblevene krachten tegen malkander vergelykt. Hy kan zynen bedorven aart en natuur beschouwen in 't overtreden van de Wet. Want door de Wet is de kennisse der zonde. Ook streemt en verhindert de Wet de zondige lusten der Goddelozen/ in betrachting der zware straffen/ die Godt hen aankondigt. Billik verschrikt een goddeloos Waereldtsch-Kindt / wanneer het den vloek hoort / dien de Wet hem dreigt; Vervloekt zy, die de woorden dezer Wet niet en zal bevestigen, doende dezelve. En daarom zeit ook de Apostel Paulus; Dat den rechtveerdigen den Wet niet en is gezet, maar den ongerechten en halstarrigen, om door hare bedreigingen afgeschrikt te worden. In 't byzonder is de Wet van veel nut/ ten opzichte van de Vromen. Want alvorens Godt het Zaadt Abrahams in 't be-

Rom. VIII. 2.

Het Euangelium neemt de Wet niet weg.

Rom. III. 20.

Deut. XXVII. 26.

1 Tim. I. 9.

loofde Landt bragt/ liet Hy hem de Wet bestellen door de Engelen in de handt des Middelaars, op dat die voor hem en alle Gelovigen een Regel en Richtsnoer van al hun doen en laten zou wezen. Om
Rom. III. 27. die reden wordt zy ook genoemt; de Wet der Werken, en de We-
Ps. CXIX. gen Godts. Zy brengt ons tot kennisse/ en toont ons de noodzakelykheit des Middelaars. Zy leidt ons, als een Tuchtmeester, tot Christus, die de Wetgever zelf is. Doch deze nu is niet gekomen om de Wet weg te nemen/ maar wyst ons veel meer naar dezelve toe/ en gebiedt ons/ onzen plicht in acht te nemen/ met God boven alles, en onzen Naasten als ons zelven lief te hebben. Hy wyst ons niet naar de werken der Wet/ op dat wy daar door gerechtvaardigt zouden worden/ en 't eeuwige leven verkrygen; maar om dezelve te volgen als enen Weg/ die tot het leven leidt/ en om aan te tonen/ dat het de plicht van een Christen is/ zo veel mogelyk naar Godts Geboden te wandelen/ en dezelve op 't zorgvuldigst in acht te nemen/ om onze roeping en verkiezinge vast te maken, en met vrezen en beven onze Zaligheit te werken. Dit is/ Aandachtigen in den Here/ de hoognodige vermaning van den Apostel/ die wy tegenwoordig voorgenomen hebben u voor te dragen. Dezelve begrypt in zich: (1) De schuldigen plicht van een Christen, namelyk/ dat hy zyns zelfs Zaligheit werken moet; En (2) Den aart en wyze, hoedanig die gewerkt moet worden.

Verleent hier toe aandachtige Harten en oplettende oren.

„ Maar Gy, ô Vader van alle Genade, zendt doch ook heden
„ de kracht Uwes Geestes van boven, en bevochtigt onzer aller
„ Harten met den dauw Uwer Genade, ten einde deze Hemelsche
„ waarheit zo geopenbaart mag worden, dat alles strekke tot Uwes
„ Naams ere, en onzer Zielen zaligheit. Amen.

VERKLARING.

Wederlegging der valsche uitleggingen over dezen Text.

't Is ene zeer stoute verinetenheit/ wanneer sommigen de klare waarheden van Godts Woordt verdraaien/ om hunne dwalende meningen daar door te verdedigen. Ene verinetene stoutheit is het/ zeg ik/ dat de gene/ die met de werken den Hemel menen te verdienen/ deze hunne dwaling met de voorgelezene vermaning van Paulus trachten te bevestigen; daar doch de Apostel in alle zyne Brieven zo krachtig in de weer is/ om deze dwaling voor te komen/ en de verdienste der werken te wederleggen. Hoe is het mogelyk/ dat
Rom. III. 20. hy/ die gezegt heeft; Dat uit de werken der Wet geen Vleesch kan gerechtvaardigt worden; Dat de Mensch door het Gelove gerecht-
Vs. 28. vaardigt wordt, zonder de werken der Wet, en dat Christus anders

te

te vergeefs gestorven zou zyn; hoe is het mogelyk / zeg ik / dat die zelde Apostel zich zelven hier in zou tegenspreken / daar hy toch in 't volgende 13de Vers van ons Text-Capittel zegt; Het is Godt, die in u werkt, beide het willen ende het werken naar zyn welbehagen; en in 't voorgaande Capittel; Dat de Vruchten der Gerechtigheit door Jesus Christus zyn, tot Heerlykheit ende prys Godts. Phil. I. 11. Hoe zou hy nu konnen zeggen / dat wy met deze genadegaven / die niet van ons zyn / onze Zaligheit konnen te weeg brengen? Ook doet hier niets het voorgeven der genen / die zeggen / dat het in de krachten van een mensch staat / zyne Zaligheit te werken / en den goeden wil te volbrengen. Want / schoon het waar is / dat de wil in natuurlyke dingen zyne vryheit heeft / en dat deze vryheit al zo weinig van den wil kan afgescheiden worden / als 't licht van de Zon; zo heeft de wil nochtans zyn voorwerp / daar hy 't meest naar tracht. Gelyk een Appelboom van nature Appelen draagt / naar zynen aart; gelyk een Os van nature Hooi en Gras bemint / en dat wel zonder enig bedwang; zo heeft de Mensch ook in natuurlyke dingen zynen vryen wil. Hy kan iets / dat hem voor zyn natuurlyk verstandt als nut of onnut voorkomt / op zekere tyden willen of niet willen; maar geheel anders is 't gelegen met geestelyke of bovennatuurlyke dingen. Want na den Val is de Wil van den Mensch zo verdorven / dat hy in geestelyke dingen een Dienstknecht is, Joh. VIII. 36. tot dat Jesus Christus hem vrygemaakt heeft. De Mensch is van Nature genegen tot het quade: Hy drinkt het onrecht in, als water; En al het gedichtzel der gedachten zynes Harte is 't allen dage boos, gelyk Godt zelf zegt. Gen. VI. 5. Zo dat de H. Augustin ook billik zeide; „ Het is zeker / dat wy dat gene van ons zelven willen „ en ook doen / wat wy van nature willen; maar dat wy 't goede „ willen en doen / komt van Godt. Want / gelyk een steen gene warmte van zich kan geven / voor dat zyne natuurlyke koude eerst door de Zon of door Vuur verdreven is; en gelyk een Berg geen Echo kan wederkaatzen / ten zy alvorens enig geluit tegen denzelven gemaakt wordt; zo is 't ook onmogelyk / dat een natuurlyk Mensch enig goet zou konnen willen zonder Goddelyke kracht en zegen. Kan hy niet eens den Wil in geestelyke dingen hebben / veel minder zal hy 't volbrengen zonder die goddelyke kracht en zegen hebben konnen. Want schoon de Apostel zegt; werkt, zo volgt echter hier uit niet / dat de mensch uit eigene krachten zyne Zaligheit werken kan. 't Is Godts genade, en niet uit de werken, op dat zich niemandt beroeme. Godts Genade werkt dit alles in ons. En wat heeft de Mensch doch dat hy niet ontfangen heeft? 1 Cor. IV. 7.

Deszelfs Schriftmatige Verklaring hoedanig de Zaligheit gewerkt moet worden. Wanneer dan Paulus zegt; dat wy onzes zelfs Zaligheit moeten werken; zo wil hy daar mede/ dat wy in den eenmaal door Godts Genade aangevangenen loop der Godtzaligheit vlytig moeten voortvaren/ en met allen ernst hoe langer hoe meer daar naar trachten/ op dat wy dien goeden loop voleinden/ en eindelyk de eeuwige Zaligheit wegdragen. Met het woordt/ werkt, geeft hy te verstaan/ dat een Christen/ na dat hy door Godts Genade bekeert is/ niet leveloos en ledig in zyn Christendom moet zyn; maar handt aan 't werk moet slaan/ zonder moede of slaperig te worden. Om die Reden zeit Oudtvader Augustin zeer wel; Die u gemaakt heeft zonder u, maakt u echter niet heilig zonder u. Wy moeten

Joh. V. 17. mede werken/ en met Christus zeggen; Myn Vader werkt tot nu toe, ende ik werke ook. Wy moeten dierhalven hoe langer hoe meer onze Zaligheit werken, gelyk de Syrische Overzetter het vertaalt. En 't wordt door Chrysostomus uitgeleit/ dat men met alle vlyt en arbeidt zyne Zaligheit moet bevorderen. Gelyk iemant die in de Loopbaan loopt/ zyn uiterste best doet/ om het doelwit te bereiken; zo moet ook een Christen alle mogelyke vlyt aanwenden;

Phil. III. 12. Hy moet het voorgestelde wit najagen, of hy het ook grypen mogt, naar 't voorbeeldt van Paulus. Gelyk men van den Crokodil verhaalt/ dat hy groeit zo lang hy leeft; zo moet ook een waar Christen zynen geestelyken wasdom niet verzuimen tot de doot toe. Daarom zeit ook een zeker geleert en Godtzalig Leraar; Dat het woordtje Werkt, zo veel te zeggen is/ als dat men tot aan 't einde onzes Levens de Zaligheit der Ziele bevorderen moet. Maar/ wat is 't voorwerp, daar een gelovige Ziel naar moet trachten? 't is der Zielen Zaligheit, of de gelukkige staat der Vromen/ bestaande in ene nauwe Vereniging met hunnen Schepper; ten dele in dit Leven, na dat zy de Zonde en de Waereldt vaar wel gezegt hebben/ en niet meer Slaven van deze gruwelyke Tirannen willen zyn/ maar alles voor drek achten tegen de onuitsprekelyke Heerlykheit, die aan hen geopenbaart zal worden; ten dele ook na dit leven, wanneer de gelovige Zielen in ene gestadige aanschouwinge Godts/ de volmaakte vreugde genieten zullen; alwaar geen leet in Eeuwigheit meer gevonden zal worden/ en daar geen dwang van natuurlyke Verdorvenheit ons meer verleiden zal; Daar men smaken zal/

1 Cor. II. 9. 't geen de ooge niet en heeft gezien, ende de oore niet en heeft gehoort, ende in het Harte des Menschen niet is opgeklommen. Gelyk een Schipper in de woedende Zeebaren aan de Haven denkt/ en zich ten hoogsten verheugt/ wanneer hy die gewenschte Haven bereikt heeft; zo is ook de Zaligheit/ daar de Apostel ons toe vermaant/ ten dele de zoete voorsmaak/ die een gelovige Ziel ondervindt/ wanneer zy in de stormende Zee dezer Waereldt/ en midden

in

in de aanvechtinge denkt / dat zy haast in de gewenschte Haven der
Gelukzaligheit zal aankomen / alwaar verzadiginge van vreugde, en
lieffelykheit aan Godts Rechterhandt altoos en eeuwiglyk zyn zal. Zy
wordt niet onze Zaligheit genoemt / als of wy haar verworven had-
den; maar om dat Christus die voor ons en in onze plaatse verwor-
ven heeft / en ons dezelve / na dat wy in Gelove en goede Werken
zullen volhardt hebben / als enen genadepenning schenkt.

Nu volgt verder de Wyze, hoedanig wy onze Zaligheit werken Met vre-
moeten / namelyk met vrezen en beven. Dit zeit de Apostel niet / zen en be-
om de Gewetens der Uitverkorenen te ontrusten / als of wy niet ven.
verzekert van onze Zaligheit konden zyn / gelyk de Roomsche Kerk
het gaarne wilde uitgelegt hebben. Hy spreekt hier in genen dele
van de zondige vreze / die ieder wederstaan moet / maar van de
voorzichtige vreze, die een Gelovige steets in zich moet hebben en
onderhouden. Het moet gene knechtelyke maar kinderlyke vreze
zyn. Want wy hebben immers den Geest des Kindtschaps ontfan- Gal. IV.
gen; En Godts Geest geeft getuigenis aan onzen Geest, dat wy
Godts Kinderen zyn. Deze vreze strydt gantsch niet met de Gee-
stelyke vreugde; Neen / Dient den Here met vreze, en verheugt Ps. II. 11.
u met bevinge. Wanneer wy de beide woorden van vreze en be-
ven wat nauwkeuriger betrachten / bevinden wy / dat het eerste /
of de vreze, niet anders is / dan ene innerlyke beweging des Ge-
moedts / die uit de verwachting en voorstelling van enig quaadt
spruit. Maar nu is 'er driederlei soorte van vreze.

1. Daar is ene natuurlyke vreze, die uit ene droevige voorstelling Driederlei
ontstaan kan; gelyk wy dan een voorbeeldt daar van hebben aan vreze.
Eliphas, toen hy des Nachts een gezicht voor zich zag staan. Job IV.
(2) Daar is ene wantrouwende vreze, en deze is wederom tweder-
lei; een heilig of een goddeloos wantrouwen. 't Is een heilig wan-
trouwen, wanneer een Mensch in Geestelyke oeffeningen zyn eigene
krachten niet vertrouwt / maar zich zelven daar omtrent in allen
delen vreest. Van deze heilige vreze spreekt Salomo ook. En deze Prov.
soort van vreze strydt niet met de verzekering onzer Zaligheit / maar XXVIII.
vermeerdert dezelve in tegendeel. Want wanneer ene gelovige Ziel 18.
hare krachten niet te veel vertrouwt / dan wendt zy zich naar
Godts Genade en barmhartigheit. En voor zo verre doelt ook de
Apostel Paulus in onzen Text op deze vreze. Maar ene goddeloze
vreze of wantrouwen is het / wanneer een Mensch uit ongeloof
aan Godts Genade twyffelt en daar aan wanhoopt. Deze vreze
is van Godt verboden. (3) Ook is 'er ene eerbiedige vreze, Jes. VIII.
die in Gelovigen ontstaat / uit betrachting der Goddelyke Maje-
steit / wanneer een Mensch Godts Magt en Heerlykheit overweegt /
en zyne zwakheden daar tegen stelt. Ik zegge / wanneer een

zon-

zondig Menschen-kindt de overgrote magt van den eeuwigen Godt betracht/ zo begint hy te vrezen/ en met Petrus te zeggen; Here! ga uit van my, want ik ben een zondig Mensche. Dan begint hy zich voor Godts ontzachelyke Majesteit te vernederen/ en acht zich te gering al het goede dat hem wedervaart. Deze vreze wordt in de H. Schrift tegen den vleeschelyken Hoogmoedt gestelt; Zyt niet hooggevoelende, maar vreest. Deze vreze is ene Voedtster en Beschermster des Geloofs/ en ene Moeder van alle deugden. Voorts wordt zy ook genoemt de kinderlyke vreze. Deze is de Bron ader der gehoorzaamheit tegen Godt/ en der liefde tegen onzen Naasten.

Gen. XXXII.

Hoedanige bevinge by bekeerden is.

De bekeerden werken hun zelfs Zaligheit met beven op tweederlei wyzen; (1) Wanneer zy met grote omzichtigheit wandelen / als zulke/ die hunnen Schat in Aarde Vaten dragen, en dat op enen gevaarlyken Weg/ alwaar men vele aanstoten onderworpen is. Zy dragen hunne Hope onder zo vele duizendt wederwaardigheden/ gelyk een Lichtje. Zy dragen ook hunne Zielen steets in hunne handen, gelyk David, en vergeten de Wet van den Here hunnen Godt niet, wyl zy weten, dat de Godtlozen hen strikken leggen. Dierhalven is hun beven niet anders/ dan ene verstandige zorgvuldigheit en voorzichtigheit, om zich voor zonden te wachten. (2) Dus was ook by de Gemeente te Corinthen vreze en bevinge, toen zy dachten aan de nauwe rekenschap die zy zouden moeten geven/ en aan hunne onvolmaaktheit. Waar nu zulke vreze is/ daar is ook bevinge. Want gelyk het beven in natuurlyke dingen van ene overmatige vreze voortkomt; zo bestaat ook dit Geestelyk beven in de diepste nederigheit en onderwerping voor de Goddelyke Majesteit. Wanneer dierhalven de Apostel zegt; Werkt uwes zelfs Zaligheit met vreze ende beven, zo wil hy hebben/ dat wy met de uiterste vlyt en zorgvuldigheit moeten trachten het Heil en de eeuwige geluksaligheit onzer Zielen te bevorderen / of enen goeden strydt te stryden, op dat wy na voleindigden loop gekroont mogen worden. Ziet daar de korte verklaring van deze woorden. Nu gaan wy voort/ en zullen de daar in opgeslotene waarheden ons wat nader voorstellen en te nutte maken.

1 Cor. II. 3.

2 Tim. IV. 7, 8.

TOEPASSING.

Waarom een Christen zyne Zaligheit zo zorgvuldig werken moet.

Dus zien wy dan / Aandachtigen in den Here! dat een ieder zyns zelfs Zaligheit moet werken, en verplicht is in de oeffening zynes Christendoms vlytig voort te gaan. Hier toe spoort ons de moeielyke en gevaarlyke Weg aan/ dien wy in dit leven betreden moesten. Want het is niet de brede; maar de smalle, slibberige/ en met

met

iet stekende Doornen van aanvechting bewaffene Weg; het is de
Doestyne van verzoekinge; en daarom wordt 'er moeite vereischt om
oor dezelve heen te geraken. Gelyk Jonathan met zynen Wapen- 1 Sam. XIV. 4 en 13.
rager met zeer veel moeite tusschen twe Bergen tot het Leger der
hilistynen opklom/ zo moet ook een Christen met allen yver de
otse des Heils/ en den heiligen Berg beklimmen. Wy moeten
iet moede worden; want/ indien men begint en niet voleindt/ wat
dat anders/ als wel uit Sodom te gaan/ maar echter met Loths Gen. XIX. 26.
Vyf om te zien? Wat is dat anders/ als de handt van den Ploeg
te trekken/ en den Hemel te verwaarlozen? Het einde kroont het
verk. Christus zegt; Gy zult van allen gehaat worden om mynen Matth. X. 22.
Name; maar die volstandig zal blyven tot den einde, die zal zalig
orden. En de Engel des Verbondts; Zyt getrouw tot de doot, Openb. II. 10.
nde ik zal u geven de Krone des levens. Immers zyn wy onzen
Godt ten hoogsten verplicht/ wegens ontallyke weldaden/ die Hy
ns bewezen heeft. Hy heeft de Schatten van Hemel en Aarde
ver ons uitgestort/ en daar is geen uur/ of wy konnen 'er zyne
oedtheit in gewaar worden. Is 'er een groot onderscheidt/ (ge-
lyk 'er waarlyk is) tusschen de Hel/ daar wy verdient hadden te
wezen/ en tusschen de Aarde waar op wy nog leven; ja tusschen
en Hemel/ die ons aangeboden wordt/ zo hebben wy zekerlyk ene
grote Genade ontfangen. Is het Bloedt van Godts Zoon uit
nkele barmhartigheit gestort/ zo zyn wy nu zonder twyffel ten uiter-
ten aan Godt daar voor verplicht; maar zou nu een Volk/ dat
usdanig aan Godt verplicht is/ nalatig zyn/ en zyne Zaligheit
erzuimen? Bedenkt eens/ hoe yverig Paulus en andere Dienaars
an Godt hunne en hunner Toehoorderen zaligheit uitgewerkt heb-
en. Met wat ene blyschap schreef hy aan Timotheus; Ik hebbe den 2 Tim. IV. 7, 8.
oeden strydt gestreden, ik hebbe den loop ge-eindigt, ik hebbe het
Gelove behouden; Voorts is my weggelegt de Krone der rechtveer-
digheit. Bedenkt/ met wat ene standvastigheit zo vele duizendt
Martelaars de grootste vervolgingen hebben uitgestaan; en hoe nog
Vuur/ nog Zwaardt/ nog Gevankenis bequaam zyn geweest/
m hen van enen heiligen wandel af te houden/ of in de oeffenin-
en van Christelyke plichten te stremmen. Dierhalven zyn wy ook
erplicht om met vreze en beven, in alle mogelyke zorgvuldigheit/
nze zaligheit te werken. Hier toe vermaant Paulus ons ook/
eggende; Dewyl wy dan deze beloften hebben, Geliefden, laat ons 2 Cor. VII. 1.
ns zelven reinigen van alle besmettinge des Vleesches ende des Gee-
stes, voleindigende de Heiligmakinge in de vreze Godts. Met vre-
zen en beven moeten Godts Heiligen zich voor zyne ontzachelyke
Majesteit vernederen/ en hem dienen. Zy/ die zich van een on-
beweeglyk Koninkryk willen verzekeren/ moeten voor Hem leven

met alle eerbiedt en Godtvrucht/ wyl Hy den Zondaar een verterent Vuur is. Toen Hy voor zyn Volk heen trok in de Woestyne/ beefde de Aarde. Toen Hy zyne donderende stemme liet horen/ moesten de Israëliten wel haast al bevende roepen; Ach Heer! spreek doch niet met ons, maar laat Moses met ons spreken. Zou ons dat niet bewegen/ onzes zelfs zaligheit met vreze en beven te werken, daar wy weten/ dat de Poort eng en de Weg smal is, die tot het leven leidt, en dat 'er weinige zyn die denzelven vinden? Daar wy weten/ hoe lichtelyk men door zorgeloze zekerheit verloren kan gaan? Hoe vele zyn verloren gegaan/ die nooit enig gevaar vreesden! Hoe vele arme Zielen zyn nu in de verdoemenis/ die weinig dachten/ dat zy in zo ene Plaats zouden komen! Zouden wy onze Zaligheit niet met vreze en beven werken/ daar wy weten/ dat het zo gemeen/ als ligt valt in zo een gewigtig stuk verleidt te worden? Men leest niet/ dat enig Mensch in de eerste Waereldt voor den Zondtvloedt gevreest heeft; en hoe klein was echter 't getal van die niet in hunne zorgeloosheit bedrogen wierden! Wy weten/ dat alle/ die vermaak in hunne zonden scheppen/ alle onheiligen en onwedergeborenen/ alle Aartschgezinde Menschen/
Matth X. 37. en alle die Vader, Moeder, Vrouw, Kinderen, Huis en Hof liever hebben dan Christus, zynes niet waardig zyn. De zaligheit onzer Ziele is een zeer gewigtige zaak/ die dierhalven wel met vreze en beven betracht mag worden. Was 't om een gelukkigen inkoop te doen/ men zou zyn verlies daar door weder
Matth. XVI. 26. konnen vergoeden; maar dit Ziele-verlies is onherstelbaar. Want, wat baat het een Mensche zo hy de gehele Waereldt gewindt, ende leidt schade zyner Ziele? ofte wat zal een Mensche geven tot lossinge van zyne Ziele? Ook moeten de gedachten van 't laast Oordeel/ vreze en beven in een Mensch verwekken/ wanneer de Dagh
2 Petr. III. 10, 11. des Heren komen zal als een Dief in den Nacht, in welken de Hemelen met een gedruisch zullen voorby gaan, ende de Elementen branden zullen ende vergaan; ende de Aarde, ende de werken die daar in zyn zullen verbranden. Dewyle dan deze dingen alle vergaan; hoedanige behoort gy te zyn in heiligen wandel ende Godzaligheit? Kan 'er wel iemant onder ons zeggen/ dat hy verzekert is/ nog een Jaar/ dagh/ of uur te zullen leven? De algemene verslinder/ de doot/ wacht maar op bevel/ om de deure der eeuwigheit voor ons te openen. Hoe kan iemant zonder schrik daar aan denken/ en inzonderheit een Mensch/ die niet weet/ of hy naar den Hemel of de Helle zal gaan?

Bestraffing der nalatige Christenen. Nu/ myne Vrienden/ is het dan van zo een gewigt/ dat wy onzes zelfs Zaligheit moeten werken, ja dat wy die moeten werken met vreze en beven; Ach! waarom achten wy dezen Plicht dan

1 zo gering? Wy zyn / gelyk de Indianen / die van vrog
s / van een naaldt of andere snuisterp / meer werk maken/
i van een stuk goudt. En gelyk de Amerikanen / die in de
uidtbergen levende / dat metaal weinig achten / om dat het
overvloedig en gemeen is ; terwyl anderen hun leven in de
agschaal zetten / de Waereldt doorreizen / en geen onweder nog
gemak ontzien om het te bekomen ; Zo gaat het ook met ons/
aan ene plaats leven / alwaar het Euangelium zuiver gepre-
t wordt / alwaar de Hemel ons als voor onze ogen wordt geo-
it / en het Manna op onze tenten nedervalt. Wy achten 't
inig / om dat wy 't in overvloedt en met gemak konnen heb-
. O hoe loopt en draaft men / om onwaardige en verganke-
e dingen / daar in tegendeel de Zaligheit verzuimt wordt! Wat
onbennoeiden arbeidt wendt men aan / om geldt en goedt by
te schrapen / en men besteedt nauwlyr een uurtje in de nodigste
rachting / hoe het eindelyk na dit leven in Eeuwigheit met ons
in zal. Hoe vroeg wekt men zyn Huisgezin tot den arbeidt op!
ar hoe zelden vermaant men hen hunne Zaligheit te werken!
e woelt men om nietige Waereldtsche en vergankelyke dingen/
verzuimt ondertusschen zyne Zaligheit! O dat een Jonas deze
se nog te verhandelen hadt / en uitroepen mogt ; Binnen weinige
en zullen de Godtlozen omkomen ; of dat een Joannes de Doper
dikte ; De Byl is reets aan den wortel der Bomen gelegt ; Ieder
m, die gene goede Vruchten voortbrengt, zal afgehouwen en in
Vuur geworpen worden. O dat een donderstem ons mogt op-
iken om onzes zelfs Zaligheit te werken met Vreze en beven!
Begeren wy van Harte / dat het ons eeuwig wel mag gaan ; wen- Vermaning om zyne Zaligheit te werken.
n wy te sterven de doot des Rechtvaardigen, zo moeten wy ook
leven der Rechtvaardigen leiden. Wy moeten altydt bezig in goe-
werken gevonden worden. 't Is een noodtzakelyke Plicht / dat
ons gelove / en de oprechtheit van ons Christendom met der
dt betonen. Want gelyk het Gelove ons voor Godt rechtvaar-
/ zo rechtvaardigen de werken ons voor de Waereldt. En daar-
wordt ook 't Gelove zonder de Werken, een doodt Gelove ge- Jac. II. 14.
int. Deze nalatigheit van vele Christenen in goede werken gaf
ydts den goddelozen Julianus gelegenheit / om zyn bitter en Ci-
nisch gemoedt op de Christenen te koelen / en te zeggen ; Dat zy
Volk waren, die niets dan Gelove in den mondt voerden. Van
n hebben ook de Pausgezinden hunne smaatwoorden te-
ongontleent / wanneer zy de Protestanten enkel Gelo-
n noemen. Maar / ô onbeschaamde Lasteringen ! Wy zeggen
den Apostel Paulus ; Dat de Mensch door het Gelove gerecht- Rom. III. 28.
digt wordt, zonder de werken der Wet ; en met Jacobus ; Dat

Jac. II. 17. het Gelove, indien het de Werken niet en heeft, by hem zelven doot is; want waar een oprecht Gelove is, daar zyn ook goede Werken. Dierhalven zyn de werken niet alleen een nutte, maar ook noodzakelyke Plicht. En schoon zy den Hemel niet konnen verdienen, zo zyn zy nochtans een weg, die ons tot den Hemel brengt. Zonder Heiligmakinge zal niemandt Godt zien. Wel aan dan, Geliefden des Heeren! Laat ons dagelyx ons Gelove door goede werken bewyzen, en met allen ernst naar onze Zaligheit trachten. De Heidensche Waereldtwyzen plachten te zeggen; Dat de Goden hunne gaven voor arbeidt schonken; en zeker, in ons Christendom moet ook gearbeidt zyn. Die op de Markt ledig stonden ontfingen geenen Penning voor dat zy in den Wyngaart gearbeidt hadden. Met wat moeite en arbeidt wordt een Parel gezocht! maar wat is deze tegen de onvergelykelyke Parel des Hemels? Wel dien, die zyn best doet om met vrezen en beven deze Parel te bekomen! Wel dien, die dezen Hemelschen schat met ernst zoekt, en wiens gemoedt steets op de eeuwige Zaligheit doelt. Dit is de heerlykste Piramide, welker spits tot in de Wolken reikt. O hoe aangenaam is het, iemant te horen spreken, die met zyn verstandt en wetenschap eene reize naar den Hemel heeft gedaan! wat al heerlyke zaken weet hy daar van te verhalen! Zyne redenen zyn bequaam om verwondering in de onwetende Waereldt te verwekken. De Volken onder den Noordtpool liggende, moeten voor andere Bewoners des Aardtkloots de aangename Zonnewarmte ontberen. En wanneer dezelve by ons alles verquikt, hoe verblyden zich dan alle Schepzelen, en hoe groeien en bloeien alle gewassen op 't Aardtryk. Indien wy met onze gemoederen ook Hemelwaarts klommen, en onze Zaligheit met ernst zochten, hoe verrukt zouden wy dan in verwonderinge staan! hoe zou onze Ziel groeien en bloeien, en wat een nieuw leven zou zy krygen! Ons verstandt zou veel verlichter worden, om geestelyke dingen te konnen begrypen. O! wanneer een Christen maar voor een ogenblik in de Eeuwigheit, en daar na weder op de Waereldt ziet; hoe klaagt hy dan over de dwaasheit zyner zonden! Wat een voorrecht heeft hy boven een godtloos Mensch! Hoe ongerust is deze, wanneer de doot hem dreigt weg te rukken! Men spreke eens met een wellustig Waereldtsch Mensch, die op zyn doodtbedde ligt, van danssen, spelen, drinken en andere dertelheden, daar hy zyne vergenoeginge in gezocht hadt; zal hy niet zeggen; „Ach! wat heb „ ik nu daar mede te doen; want ik moet alle ogenblikken voor „ Godt verschynen, om rekenschap van al myn doen te geven. Wat een blyschap en gerustheit is 'er in tegendeel by eene Hemelschgezinde Ziel! Dezelve roept dan met den Apostel Paulus uit; Ik

2 Tim. IV: 7, 8. hebbe den goeden strydt gestreden, ik hebbe den Loop ge-eindigt, ik heb-

hebbe het Gelove behouden. Voorts is my weggelegt de Krone der Rechtvaardigheit, welken my de Heer, de rechtvaardige Rechter, in dien dag geven zal; ende niet alleen my, maar ook allen, die zyne verschyninge lief gehadt hebben. Ja/ zy verlangt verlost te worden/ en by Godt te zyn. Wat zoete gedachten heeft zy van haren Heilandt en van zyn lyden! Hoe verheugt zy zich/ dat zy in Gelove zyne wonden mag aanschouwen/ dat zy de vingeren in zyne zyde steken/ en met Thomas zeggen mag; Myn Here, ende myn Godt! Met wat een blyschap kunnen wy met onze opgevulde Lampen onzen Bruidegom te gemoet gaan/ en ontfangen! Gelooft het vryelyk myne Vrienden/ indien wy in alle oprechtheit wandelen/ indien wy naar ons uiterste vermogen de Zaligheit onzer Ziele bevorderen/ en onze Roepinge en Verkiezinge vaster en vaster trachten te maken; zo zal geen leet zo groot zyn/ of wy zullen 't konnen verdragen. Want wy zyn verzekert/ dat Godt het niet quaat met ons voor heeft. Wy weten, dat het Lyden dezes tegenwoordige Tydts niet te waarderen is tegen de Heerlykheit, die aan ons geopenbaart zal worden. Dit zal ook onze Doodtsgedachten verzoeten/ met ons aan den ingang in des Heren vreugde te doen gedenken. Dit zal verzoeten de betrachting van 't laatste Oordeel; want daar zal een dag komen / op welken Godt de tranen van onze Oogen zal af wisschen. Daar zal een dag komen/ op welken onze moeite en arbeidt / ons vrezen en beven beloont zal worden met de kroon der ere; wanneer wy de Vreugdestem van onzen Heilandt zullen horen ; Komt gy gezegende mynes Vaders, beërft het Koninkryk, dat u bereidt is van de grontlegginge der Waereldt. Dan zal de gewenschte dagh gekomen zyn/ dat wy 't heerlyk Lofgezang zullen uitgalmen; Heilig, heilig, heilig is de Here der Heirscharen. Amen.

GEBEDT.

O eeuwige en oneindige Godt! *die een Licht zyt*, en in een Licht woont, tot welk niemant naderen kan. *Wy waren eertydts Duisternis*, en wandelden in Duisterniſſe; maar nu hebt Gy ons *tot Uw wonderbaar Licht gebragt*, en het Licht Uwer Euangelische waarheit op onzen Kandelaar gestelt; waar voor Uw naam van Harte gelooft en geprezen moet zyn. Gy hebt het Licht Uwer Genade in onze bedroefde Zielen laten opgaan, en ons, die van U afgeweken waren, weder tot Uwe Gemeenschap aangenomen. Daarom zyn wy gekomen, ô Here, om Uw bevel te horen, hoedanig en waar mede wy onze beloofde Gehoorzaamheit moeten betonen. Ach dat de nog overgebleve Duisternis uit ons van Nature verblindt verstandt mogt verdwynen! Dat doch de Wol-

ken weken, die ons verhinderen dat onze oogen niet volkomen op U zien konnen, *gelyk de oogen der Knechten en Dienstmaagden op de handen hunner Heeren en Vrouwen.* Dit zal geschieden, wanneer Gy, ô Godt, die het Licht uit de Duisternisse hebt doen voortkomen, alleenlyk een krachtig *Hephata* wilt spreken. Ach! dat de nog overige verdorve genegentheden van onzen wil, die als schadelyke Philistynen het Canaan onzes Harten verontrusten, van ons weken! Moeten wy dan, zo lang wy in dit lant onzer Vreemdelingschap zukkelen, in strydt leven, zo laat echter nooit toe, dat wy onder leggen, maar verleen, dat wy 't Veldt behouden mogen. Wy hebben gehoort, wat de Plicht is van hen die zich met U verenigt hebben, namelyk, als gehoorzame Kinderen *hunne Zaligheit te moeten werken met vrezen en beven.* Wy wenschten gaarne, ô Godt, dat wy hier in den tydt in Uwe wegen konden wandelen, en namaals eeuwig Zalig mogten zyn. Doch wyl Gy het alleen zyt, *die in ons werkt beide het willen en het volbrengen*; zo verleen, dat onze Wil standtvastig zy. En wanneer Gy door Uwe Genade *het willen* gewerkt hebt, zo werkt in ons *het volbrengen.* Laat ons van nu af met allen yver trachten genen dag voorby te laten gaan, op welken wy niet meer en meer de Zonden zouden afsterven, en nader en nader tot U zoeken te komen. Verwek ten dien einde in ons ene heilige en kinderlyke vreze, op dat wy U vrezen, gelyk een Kindt zynen Vader, om U voortaan niet met moedtwil te beledigen. Laat ons met ene heilige bevinge in onze Loopbane wandelen; want de weg is smal, en met allerhande Doornen van Aanvechtingen bezet, behalven dat ons zeer vele Vyanden omringen. Neem ons daarom, ô Heer, by de handt, en laten wy ons vast aan U houden, en nimmer verlaten, tot gy ons hier tydelyk en namaals eeuwig zegent. Amen.

Onze Vader, enz.

DES ZONDAARS VERZOENING MET GODT.

Voor het Gebruik des H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Oen eertyts de Romein Nonnius, aan Cicero 't gevaar wegens de nederlaag van Pompejus, als gering wilde voorstellen/ met te zeggen; Dat 'er nog negen Arenden (zo vele Regimenten wilde hy zeggen) ongeschonden waren; gaf Cicero hem ten antwoordt; Dit zou goet zyn, indien wy met Exters en Kraaien te doen hadden. Diergelyk antwoordt behoorde onze Geest ook billik aan 't zorgeloze Vleesch te geven / wanneer het zyne Geestelyke nederlaag gering maakt/ en zynen Vyandt gene vreze waardig acht. Want wy / die onder een gezalft Opperhooft zyn verordent/ om hier te worstelen en te stryden / en namaals te triumferen / en de Kroon van overwinninge te behalen / hebben niet alleen met Vleesch en Bloedt, maar ook met vele Ziele vyanden te stryden, die wy met grote dapperheit te keer moeten gaan. Schoon wy nu en dan een stilstandt van Wapenen maken / en ons op nieuw met het Schildt des

Een Christen heeft met magtige Vyanden te stryden.

des Geloofs voorzien/ ook ons door de Verbondts-tekenen versterken/ zo blyven echter de onzichtbare Amalekiten in de Wapenen/ en scherpen hunne vurige Pylen op ons zo lang wy leven. Daarom moeten wy ons dikwils tot dezen Geestelyken stryde opwekken door 't gehoor der Bazuine des Goddelyken Woordts/ en 't gebruik der H. Sakramenten. Ten dien einde zyn wy tegenwoordig by een vergadert/ om de misslagen/ die wy te nog toe begaan hebben af te bidden/ ons Verbondt te versterken/ en onzen Veldt-Heer Jesus Christus nieuwe gehoorzaamheit te zweren. Op dat nu Godt tot dit heilig voornemen zynen zegen mag geven/ zo laat ons met malkander aldus bidden:

Onze Vader, enz.

TEXT. 2CHRON. XXX. VS. 18, 19, 20.

Doch Jehiskia badt voor hen, zeggende; De Here die goedt is, make verzoeninge voor dien, die zyn gantsche Harte gericht heeft, om Godt den Here, den Godt zyner Vaderen te zoeken; hoewel niet na de reinigheit des Heiligdoms. Ende de Here verhoorde Jehiskia, ende heelde het Volk.

TWEDE INLEIDING.

De Hogepriester, die met het Reukvat in 't Allerheiligste ging, is ene afbeelding der genen, die voor 't Heil van hunnen Naasten bidden. Levit. XVI.

Onder andere Plechtigheden/ en merkwaardige verrichtingen/ die op den groten Verzoendagh in acht genomen moesten worden/ was deze geenzints de geringste/ dat de Hogepriester/ in witte Kleederen/ in 't Allerheiligste moest gaan/ met een goudt Reukvat in de ene handt, om dat hy daar met ene dikke Wolke van rook zou intreden/ en 't Reukwerk voor den Here brengen; houdende in de andere handt een goudt Bekken met het Bloedt van den Varre, om de Arke des Verbondts daar mede te besprengen, en dus het Volk weder met Godt te verzoenen. Schoon nu dit alles een voorbeeldt was van de grote en alleen krachtige verzoeninge/ die Jesus Christus/ als de ware Hogepriester/ voor de zonde zynes Volks heeft te weeg gebragt/ alzo hy niet met vreemdt/ maar met zyn eigen Bloedt in 't Heilige der Heilige is gegaan, en ene eeuwige verlossinge heeft aangebragt; zo is het ook een levent Zinnebeeldt voor zulken/ die den naam dragen van een Koninklyk Priesterdom en heilig Volk. Deze moeten aangedaan zyn met den Mantel der

1 Petr. II. 9.

gerechtigheit en de Klederen des Heils. Zy moeten met de handt des Geloofs het Bloedt van Godts Lam nemen, dat onze zonden gedragen heeft/ en met het zelve in ootmoedigheit voor Godts Genade-Throon treden. Zy moeten in de andere handt het Reukwerk des Gebedts houden, om zich aldus met den Here te verzoenen. Op die wyze komt Jehizkia ons voor in de voorgelezene woorden. Hy houdt als in de ene handt het Reukvat des Gebedts/ en bidt voor zyn Volk/ dat de Heer hen genadig wilde zyn. En wyl hy de reinigheit der Menschen gering acht/ ziet hy alleen op Genade/ en op de verzoeninge door 't Bloedt van 't ware Pascha-Lam/ welks voorbeeldent Feest zy voorgenomen hadden te vieren. Wy zullen uit de Textwoorden voorstellen;

De afgesmeekte verzoening des Zondaars met Godt.

Heer! wy vallen U te voet
Gantsch boetvaardig van gemoedt;
Zondaars zyn wy vol gebreken,
Die van 't regte Padt af weken.
Neem ô Godt, den Borg doch aan;
Want die heeft voor ons voldaan.
Laat zyn doodt verzoening maken,
Dat wy Uw' Genade smaken.

VERKLARING.

In 't eerste Deel van dit Capittel wordt verhaalt/ hoe Koning Hiskia uit enen heiligen yver voor de ere Godts/ en uit liefde voor zyn Volk/ door gantsch Israël/ van Berseba tot Dan toe, hadt laten aanzeggen/ dat zy komen moesten om des Heren Pascha te houden; want zy hadden 't in lange niet geviert op zodanige wyze/ als Godt het bevolen hadt/ van wegen de Afgodery die door 't gantsche Landt was verspreit. Ten dien einde zonden de vrome Koning en zyne Vorsten/ Boden en Brieven door geheel Israël en Juda, dat is/ ook tot de tien Stammen, die vol zonden waren/ om hen te vermanen/ dat zy zich door ware boetvaardigheit tot den Here hunnen Godt hadden te bekeeren/ op dat dezelve zich tot hen wenden/ en zynen toorn van hen afkeren mogt. Doch toen de Boden tot hen kwamen/ wierden zy van een groot deel der Afgodische Israëliten bespot; want de duisternis en verblindtheit der Afgodery maakte dat zy 't Licht der waarheit haatten/ en alle trouwe vermaningen in den windt sloegen. Echter kwamen enige van hen, welker Harten van Godt geroert wierden, naar Jerusalem/ om 't Feest der ongezuurde Broden te vieren. Doch alzo zeer veel Samenhang van den Text.

Volk geen tydt genoeg hadt/ om zich in gevolge de Wet van Moses te bereiden/ stonden zy in vreze om afgewezen te worden. Wyl Hiskia nu wist/ dat zy in langen tydt dit H. Sakrament des Paasch-lams niet genoten hadden/ en hunne grote begeerte zag om 't zelve deelachtig te worden/ ook wyl hy in aanmerking nam den verren weg/ dien zy naar Jerusalem gekomen waren; wierdt hy bewogen/ zich als Middelaar te stellen/ en Godt voor hen te bidden met deze woorden van onzen Text; De Here, die goedt is, make verzoeninge voor dien, die zyn gantsche Harte gericht heeft, om Godt den Here, den Godt zyner Vaderen te zoeken; hoewel niet na de reinigheit des Heiligdoms.

Twe zaken hebben wy hier in acht te nemen; (1) De voorstelling des Gebedts, en (2) de verhoring van 't zelve. In de voorstelling komt voor; (1) Van wien Hiskia bidt, (2) wat hy bidt, en 3. voor wien hy bidt.

Jehovah wordt aangeroepen. Hy doet zyn Gebedt tot den Here; ja/ tot den Here die goedt is. Door den Here/ of Jehovah, verstaat hy den drie-enigen Godt/ die van eeuwigheit is wat Hy is/ onveranderlyk/ zo in Wezen als Beloften/ en algenoegzaam wegens zyne eigenschappen en volmaaktheden/ die hy tot beste van den Zondaar aanwendt. Daarom noemt Hiskia Hem den Here die goedt is, of den goeden Jehovah, 't geen ene eigenschap van Godt is/ waar door hy langzaam is tot toorn/ en genegen/ om/ die in nedrigheit en boetvaardigheit hunne toevlucht tot Hem nemen/ te helpen/ en alle goedt te bewyzen. Niet zonder reden spreekt de vrome Koning Godt aldus aan. Want hy wist wel/ dat zy alle grote Zondaren waren/ en dat niemant als Godt de krankheden hunner Ziele volkomen kon genezen. Hy wist wel/ dat de Here onveranderlyk was in zyne Beloften/ als die eertyts tot Abraham gezegt hadt; Vreest niet Abraham; want ik ben uw Schildt en groten Loon; de Elschadai en algenoegzame Godt. Hy wist wel/ dat dezelve zich steets barmhartig hadt getoont in voorgaande tyden. Daarom beroept hy zich op deszelfs gewone goedtheit/ als of hy zeggen wilde; „ Heer! gy zyt vol-
„ maakt in u zelven/ en genadig buiten u, tegen u Volk: Zie dan
„ in genade aan/ die hier voor uw aanzicht staan/ en uwe
„ goedtheit en barmhartigheit ten hoogsten nodig hebben. Zie
„ aan het verlangen der genen die vuriglyk wenschen door uwe
„ Verbondts tekenen in 't Gelove gesterkt te worden. Zie doch de
„ misslagen en zwakheden van deze uwe Bondtgenoten over 't
„ hooft/ en kom hen te hulp.

Om verzoening te maken. Maar op hoedanige Wyze? Wat bidt Hiskia doch dat de Here aan 't Volk bewyzen zal? Hy make verzoeninge voor hen, zegt hy; of/ gelyk Lutherus het heeft overgezet; Hy zal hen genadig zyn;

zyn; dat is; „De goede en barmhartige Godt wil u uwe zonden
„ vergeven/ en de gebreken niet toerekenen/ die gy nog aan u hebt.
„ Hy make verzoeninge voor u; Hy neme uwe Varren en Brandt-
„ offeren aan; Hy neme aan het bloedt uwer Kalveren en Bokken/
„ als een teken uwes Geloofs aan 't Bloedt des Lams / 't geen
„ voor de zonde der Waereldt geslagt zal worden. Hy zie aan het
„ verlangen uwer Harten; Hy verwerpe niet de ootmoedigheit uwer
„ Zielen; want de Offerhande en Brandt-Offeren behagen Hem niet, Ps. LI. 18.
„ maar een gebroken en verslagen Hart. Al zyt gy Zondaren; Hy
„ is een Godt/ die zonden vergeeft / en Barmhartigheit doedt aan Exod. XX. 5.
„ Duizenden, der genen die Hem lief hebben.

Voor zulken die hun Hart richten om Godt te zoeken.

Op dat nu dit Gebedt verhoort mogt worden/ grondt Hiskia zich op krachtige Beweegredenen / genomen van de gesteltheit der Personen voor welken/ hy bidt. Hy zegt (1) het zyn zulken / die/ hoewel noch niet gereinigt naar de Reinigheit des Heiligdoms, egter hun gantsche Harte gericht hebben, om Godt den Here, den Godt hunner Vaderen te zoeken. Hy stelt hen dan aan Godt voor / als zodanigen/ die de Wet der Plechtigheden / welke de Heer door Moses gegeven hadt/ wel in eerbiedt en hoogachting hielden ; maar ook wisten/ dat de uiterlyke reiniging des vleesches het gantsche werk niet was; Dat het voornamelyk en meest op de innerlyke reiniging des Geestes aankwam / en dat/ schoon de eerste of uiterlyke wegens kortheit van tydt niet in alle omstandigheden in acht kon genomen worden/ zy echter aan den Heer aangenaam zouden zyn / indien zy hunne Harten reinigden van alle boze werken. Want vele reinigden zich uiterlyk volgens de Wet des Vleesches / en verzuimden de innerlyke Reiniging hunner Zielen/ waarom zy met hunne Reiniging verloren gingen. Zulke uiterlyke reinen waren ook de Phariseen ten tyde van den Zaligmaker; die daarom by de gewitte Graven vergeleken wierden/ en by Schotelen, die van buiten rein, maar van binnen vol vuiligheit zyn. (2) Ook wordt door deze wyze van spreken/ die Hiskia gebruikt/ te kennen gegeven/ dat zy / die den Heer zochten/ zich niet verlieten op een volmaakte Reiniging / door welke een Mensch zou menen iets by Godt te konnen verdienen. Want zy wisten wel/ dat een Mensch/ als een zwak Schepzel / zo lang hy in dit sterffelyke Lighaam omzwerft/ tot zo een Volmaaktheit niet kan geraken/ en dat onze beste werken niet zonden bevlekt zyn/ ja dat zelfs de Rechtvaardige zevenmaal daags valt. En schoon het al mogelyk ware/ dat een Mensch in deze Waereldt het zo ver brengen kon/ dat hy tot een volmaakte Reinigheit der Heiligen kon geraken; zo wisten zy nochtans wel/ dat zy met hunne beste Heiligheit niet het allerminste by Godt zouden konnen verdienen; maar dat zy zouden moeten zeggen; Wy zyn onnutte Dienst-

 knech-

knechten, en hebben maar gedaan wat wy schuldig waren. (3) Maar hoedanig is dan de gesteltheit der genen voor welke Hiskia hier Verzoening by Godt verzoekt? Het zyn zulken/ die hun gantsche Harte gericht hebben om Godt den Here, den Godt hunner Vaderen te zoeken; dat is/ zulken/ die een mishagen hebben in alle hunne nog aanklevende zwakheden/ en van Harte wenschen/ dat die doch mogten weggenomen zyn/ op dat zy voor Godt in zodanige Ziele-gesteltheit zouden komen verschynen/ gelyk hy hebben wil; Zulken/ die hunne ware oprechtheit door hunne werken bewyzen: hunnen toevlucht alleen tot Godt nemen; zich in der daade als gehoorzame Knechten en Dienaren van den Heer aller Heeren betonen/ en den Godt hunner Vaderen, den Godt Abrahams/ Isaaks/ en Jakobs/ vrezen en eren. Met een woordt/ het was de oprechtheit hunner Zielen/ die Hiskia den Hartenkenner voorstelde/ biddende/ dat dezelve hem doch welbehaaglyk zyn mogt/ en dat hy deze oprechte Israëliten/ als waardige genieters van 't Paasch-Lam wilde aannemen.

De verhooring des Gebedts.

Dit was 't Gebedt/ dit waren de zuchten van den vromen Koning/ en derzelver krachtige beweegreden en oorzaken. De uitwerking daar van was; Ende de Here verhoorde Jehizkia, ende heelde het Volk. De trouwe voorzorg die Hiskia droeg voor de welvaart der Zielen van zyne Onderdanen/ behaagde Godt. Hy liet zyn Gebedt door de Wolken dringen; Hy nam zyne Voorbede aan/ en begunstigde die met ene genadige verhoringe/ invoegen het Volk geheelt wierdt. Maar/ wat waren 't doch voor wonden/ die de Heer heelde? Wat waren 't voor striemen die hy verbondt? Was 't Volk onder de Moordenaars gevallen? Hadden hunne Vyanden hun Lichaam verwondt? of waren zy door de verre Reize moede en mat geworden? O neen! 't Was ene krankheit hunner Ziele/ die genezen wierdt. Zy waren vermoeit van dat zy zo lang op den Weg dezes levens zonder verquikkende Ziele geneesmiddelen hadden moeten wandelen. Zy waren afgemat van den last der zonden/ die hen boven 't hooft was gegaan/ en als enen zwaren last te zwaar geworden. Het waren de zonden/ die aan hun gevoelig geweten de ene wonde na de andere hadden toegebragt; en dierhalve heelde hen de Heer/ die de regte Geneesmeester was om hen te helpen/ op hun begeeren/ en op de voorbede van hunnen voorspraak. Hy bewees zich een barmhartig Samaritaan; Hy goot de Olie zyner Genade in hunne wonden; Hy ontfing hen met de armen zyner Liefde/ en gaf hen de Zegelen van zyn Verbondt; Hy reinigde hen van de onzuiverheit hunner zonden; Hy nam den last weg/ die hen als enen zwaren steen op 't Hart lag; Hy sterkte hun zwak Geloove/ en verzekerde hen van zyne Genade/

Hy

it zy van nu aan als nieuw-gebore Kinderen / en volkome
ene / in een nieuw leven voor hem zouden konnen wande-

't daar / Geliefden / een deftig voorbeeldt van een vroom Opper- t en Regent. Zulke onderwyzen niet alleen de hunne / maar en hen ook op tot alle goedt / en bidden den Here voor hen / :ste hunner Zielen. 't Was wel gedaan van Hiskia, dat oden uitzondt / om de Israëliten tot den Godtsdienst te roe- doch hy wist wel / dat dit alleen niet genoeg was; en daar- adt hy den goeden Godt / dat hy zich doch genadig tegen hen betonen. Zo doedt David ook hier en daar in zyne Psalmen / nder anderen in den 51sten, alwaar hy zegt; Doet wel by naar uw welbehagen; bouwt de Muren van Jeruzalem op. Hoe nnaal stelde Moses, dat vroom Opperhooft / zich tusschen ertoornden Godt en zyn afvallig Volk! Hoe dikwils badt hy eer / dat hy hen te hulp wilde komen in hunnen noodt! dat n wilde beschermen / wanneer zy van hunne Vyanden omringt ! dat hy hen mogt helen / wanneer zy aan Lichaam en Ziele ondt waren! Van Job lezen wy / dat hy alle dagen Brandt- n heeft geoffert / naar 't getal van alle zyne Kinderen / en dat zegt heeft; Misschien hebben myne Kinderen gezondigt. De en / waarom ieder voor de zynen zo moet zorgen en bid- zyn de volgende; Voor eerst / om dat Godt bevolen heeft / e een voor den ander bidden moet. Heeft Jesus geboden / dat zelfs voor zyne Vyanden moet bidden; hoe veel te meer zyn wy verplicht zulks voor onze en Godts Vrienden te doen. Hoe r nam Samuel, die trouwe Profeet van Godt / dit in acht, t / toen de Kinderen Israëls tot hem zonden / en zeggen lieten; voor uwe Knechten den Here uwen Godt, dat wy niet sterven; y ten antwoordt; Het zy verre van my, dat ik tegen den Here : zondigen, dat ik zoude aflaten voor u lieden te bidden. Ten en / moet men ook voor anderen bidden / om dat alle onder- nge en opwekkingen vergeefs zyn / indien wy niet door een Gebedt den zegen des Allerhoogsten daar toe verkrygen. Al aten en nat maken kan niet helpen / ten zy Godt den wasdom toe verlene.

Men moet voor de welvaart van zynen Even-mensch bidden.

Ps. LI 20.

Job I. 5.

Matth. V.

1 Sam. XII. 19, 23.

TOEPASSING.

erhalven zyn zulken billik te bestraffen / die menen / dat zy l genoeg gedaan / en hun gewete bevrydt hebben / wanneer unne Kinderen en Huisgezin tot het gehoor des Goddelyken sts / en 't gebruik der H. Sakramenten hebben opgewekt; schoon

Bestraffing der genen, die niet voor de welvaart

der hunne bidden. schoon zy Godt niet voor hen bidden/ dat Hy hen doch bereidt wil maken/ de Genade-middelen zegenen / en hen genadig zyn/ wanneer zy daar in zwakheit verschynen. Geen wonder is het dierhalven/ wanneer Kinderen flauw in hunnen plicht/ en Ouders zo nalatig in hun Gebedt zyn / dat deze zo weinig vreugde aan hunne Kinderen beleven.

Vermaning tot Voorbede. O bedenkt dit doch / gy alle/ die als Ouders of Hoofden over anderen gestelt zyt / dat gy hen niet alleen tot het goede vermaant/ en naarstig tot het gebruik der H. Sakramenten aanzet / maar ook hunne zwakheit door uwe yverige Voorbede by den Here te hulp komt. Hoe hartelyk badt Jakob , toen hy zyne Zonen naar Egipte zondt / zeggende ; Godt de Almagtige , geve u barmhartigheit

Gen. XLIII. 14. voor het aangezichte dies Mans. Indien nu die Aartsvader zo nodig achtte voor zyne Kinderen te bidden/ daar zy slechts voor een Aartsch Regent in Egipte moesten verschynen ; hoe veel te meer moet 'er gebeden worden/ wanneer men voor Godt verschynen zal? Voorts moeten Onderdanen hier uit ook leren gehoorzaam te zyn/ op dat het Gebedt/ dat hunne Overheit voor hen doet/ door hunne onderwerping en gehoorzaamheit mag vergolden worden. Nooit badt Hiskia zo yverig voor zyn Volk als in dien tydt/ waar van ons Text-Capittel gewag maakt. Maar/ wat bewoog hem doch/ om zo ernstig by Godt aan te houden?. Dit namelyk/ om dat hy zag/ dat zy zyn Raadt en Bevel gehoorzaamt hadden/ en met veel moeite naar Jerusalem waren komen reizen. Hy zag hunne droefheit over hun vorig leven/ en hun verlangen/ om met Godt verzoent te worden. Dit zette hem zo krachtig aan tot het Gebedt; Dit maakte hem zo yverig om den Here voor zyn Volk te smeken. Dus beweeglyk stortte David ook zyn Hart voor Godt uit/ toen hy zag/ dat zyne Vorsten en 't Volk zich zo gewillig betoont hadden in 't offeren. Hy loofde den Here/ voor de ogen des gantschen

1 Chron. XXIX. 10-19. Volks/ en zeide; Glooft zyt gy Here Godt onzes Vaders Israëls van eeuwigheit tot in eeuwigheit. . . . . . Want wie ben ik, ende wat is myn Volk, dat wy de magt zouden verkregen hebben, om vrywillig te geven als dit is? . . . . . Ik weet, myn Godt, dat gy het Harte proeft, ende dat gy een welgevallen hebt aan oprechtigheden. . . . . . Bewaart dit in eeuwigheit in den zin der gedachten des Harten uwes Volks, ende richt haar Harte tot u.

Alles komt op de oprechtheit des Harten aan. Voorts leren wy ook hier uit/ dat het in deze zaak alles op de oprechtheit des Harten aan komt. Want gelyk Godt de Zondaren niet hoort, zo helpt het ook zulken niet/ die van een geveinst Hart zyn/ dat zy voor Godt verschynen. En dit mag wel tot een schrik verstrekken voor hun/ die wanneer zy aan de Tafel des Heren komen/ zich zelven niet onderzocht hebben/ maar slechts met enuiterlyke

lterlyke reinigheit/ en voor een tydt lang aangenomene Heiligheit/ aar toe treden. Men vergeeft zyne Vyanden wel / men ont-oudt zich wel een Dagh of twe van grove zonden en ondeugden; naar slaat men wel eens acht op de gestelheit van zyn Hart/ of lles wel rechtschapen met Godt en zich zelven gemeent is? O/ ndien dit geschiedde/ zo zou het gebruik des H. Avondtmaals by enig van zo weinig vrucht niet zyn! Men zou by vele meer maak in de Hemel-spyze/ meer yver en Godtzaligheit in 't leven espeuren. Ei laat ons dan doch daar naar streven/ dat ons Hart precht voor den Here onzen Godt mag zyn / wanneer wy deze Genade-maaltydt tot onze Zaligheit willen gebruiken. Wy moe-en dan ons uiterste vermogen aanwenden/ dat wy onze zonden en enigvuldige zwakheden erkennen/ voor Godt belyden/ en daar ver bedroeft zyn. Want des Menschen Hart is archlistig en be-rieglyk; en zo lang wy 't zelve het Masker niet aftrekken / kon-en wy van onze zonden niet gereinigt worden. Wy moeten dan eggen / Heer / hier en daar in beken ik gezondigt te hebben. Laat ons ook de middelen gebruiken/ die Godt verordent heeft/ amelyk/ vlytig zyn Woordt horen / de Sakramenten genieten/ n onze Gebeden voor Hem uitstorten. Daarom staat 'er in onzen Text; dat zy den Godt hunner Vaderen zoeken. Laat ons met olle verzekeringe des Geloofs tot Hem naderen/ en vast stellen/ at de Godt/ die ons zo vriendelyk tot zich nodigt / ons niet ruchteloos van Hem zal laten afgaan. Zyn wy arm / Hy zal ns ryk maken; Zyn wy naakt/ Hy zal ons kleden ; Zyn wy lindt/ hy zal ons ogen van verlichtinge geven ; Zyn wy ver-wondt/ hy zal ons verbinden; Zyn wy verslagen/ hy zal ons ze-erlyk helen.

Wy leren ook hier uit/ hoe gewillig Godt is/ om 't Gebedt zy-er Kinderen/ die in oprechtheit hunnen toevlucht tot hem nemen / e verhoren. Dit ziet gy aan Hiskia, wiens gebedt door den Heer verhoordt wierdt / die het Volk heelde. Daarom zeit Joannes; So wy iets bidden naar zynen wille zal hy ons verhoren. Godts Kinderen konnen zich vast daar op verlaten/ dat indien zy heilzame ingen van Godt begeren/ op zodanige wyze als hy geboden heeft/ y hen zekerlyk verhoren zal. Want Godt heeft zynen lust in 't sme-en en bidden van zyne Kinderen. Daarom zeit de Bruidegom it de Bruidt in Salomons Hooglied; Doet my uwe stemme horen; vant uwe stemme is zoet, en uwe gedaante is liefiyk. 't Gaat hier eheel anders/ als by de Heren dezer Waereldt/ by welke veeltydts n Bede wordt afgeslagen. En wanneer Menschen/ die in noodt yn/ met hunne Verzoekschriften voor den dag komen/ schoon met anen in de ogen/ en 't Hart vol droefheit/ zyn zulke Heren daar som-

Godt verhoort het Gebedt der smekenden.

1 Joh. V. 14.

Hoogl. II. 14.

somtyds verdrietig zyn. Maar by Godt is niets aangenamers. Ziet dit aan de Cananeesche Vrouw. Het smeken dat zy deed/ was verdrietig voor Christus Discipelen/ zo dat deze tot hem zeiden; Laat haar van u, want zy roept ons na. Maar de Zaligmaker nam haren elendigen toestandt ter Harte; Hy kon 't niet over zich brengen/ dat hy haar niet verhoren/ en hare rechtmatige begeerte voldoen zou. Laat ons derhalven in alle onze zwarigheden onze toevlucht tot hem nemen; want hy is de Jehovah/ die helpen kan; Hy is de genadige Godt/ die goedt is/ en helpen wil.

By Godt alleen is de genezing onzer Zielen te vinden. Ps. L. 15. Matth. XI. 28. Ps. LXXXI. 11.

Eindelyk leeren wy ook hier uit/ dat alle/ die oprecht van Harte zyn/ en door hunne Gebeden toevlucht tot Godt nemen/ van hem geheelt en genezen worden. Daarom zegt hy; Roept my aan in den dag der benauwtheit; Ik zal 'er u uit helpen, ende gy zult my eren. Komt herwaarts tot my, alle, die vermoeit ende belast zyt, en ik zal u ruste geven. En/ doet uwen mondt wydt open; ik zal hem vervullen. Wel aan dan! komt alle/ die dorstig zyt/ tot dit water des Levens; Komt alle/ die hongerig zyt/ tot deze Zielspyze; Komt alle/ die krank zyt/ tot dezen Arts/ zo zult gy genezen worden; Maar komt 'er met een waar Gelove. Wanneer gy daar toe treedt/ zo heft uwe Harten tot Godt op; wanneer gy 't Avondtmaal gehouden hebt/ zo vervalt niet moedtwillig weder in de zonden/ die gy hebt afgelegt. En wanneer zondige bewegingen u wederom aan boort komen/ zo moet gy die afweeren en zeggen; „ Heb ik my niet onlangs met mynen Godt verzoent? zou ik hem „ nu weder op nieuw beledigen en vertoornen? Heb ik 't heilig Sacrament niet ontfangen tot genezing myner Ziele; zou ik haar „ dan nu van nieuws af verwonden? Neen/ ik wil zo niet leven/ „ nog het Vleesch zynen wil laten/ maar stryden en 't zelve weder„ streven. Laat ons niet nalatig in 't Gebedt worden/ maar wanneer wy ons te zwak bevinden/ onze toevlucht nemen tot hem/ die in de zwakken magtig is. Wy moeten hem zyn woordt voorhouden/ ons beroepen op zyne belofte/ en zeggen; „ Ach „ Godt! Ik heb gelofte aan u gedaan; maar vinde my zelven te „ zwak om die te houden. Help my doch overwinnen. Sterk „ uw zwak Kindt; ondersteun my door uwe handt/ op dat ik niet „ wederom in de zonden valle/ die ik nu heb afgelegt. Eindelyk/ herhaalt ook dikwils het gebruik des Avondtmaals/ zo dikwils gy op nieuw uit onvoorzichtigheit uw gewete gequetst hebt/ op dat uw leven gebetert/ uw gelove versterkt/ en uwe Vriendtschap met Godt onderhouden mag worden.

Troost voor boetvaardige

Nog legt in dezen Text een krachtigen troost voor bedroefde Zielen opgesloten. Driederlei soort van menschen komen aan de Tafel

el des Heeren (1) zulken/ die sterk zyn in 't Gelove; Deze gaan 'er Dischgenoten.
t volle verzekering en vrymoedigheit naar toe. (2) Zulken/ die,
z kennis nog waar berouw hunner zonden hebben, maar het en-
uit gewoonte doen/ om dat het een out gebruik is. De eersten zyn gelukkig/ en hebben/ als Mannen in 't verstandt en Helden in 't Gelove/ het geneesmiddel ener troostryke verpligting tot dankbaarheit nodig/ wyl Godt hen kracht/ vreugde en vrymoedigheit gegeven heeft. Maar de twede soort zyn te beklagen/ wyl zy door hunne zorgeloze zekerheit zich zelven 't Oordeel eten en drinken, indien zy 'er niet met boetvaardigheit en Gelove verschynen. (3) Voorts zyn 'er ook zulken/ die door ene beschouwing hunner zonden en onwaardigheit kleinmoedig worden. Met deze willen wy wat nader spreken/ en zullen hen ene Bron van troost openen/ wyl wy te doen hebben met aangevochtene gewetens en verslagene Harten. My dunkt/ ik hoor het zuchten en weemoedig klagen van sommige tedere Zielen/ die daar zeggen; „ Wy zyn wel gekomen/ om 't Avondtmaal des Heren te genieten; maar wanneer wy bedenken/ wat Godt van waardige Dischgenoten eischt/ en wat zwakke Vaten wy zyn/ worden wy benauwt/ en dan komt ons ene trilling aan. Want wy hebben 't vermogen niet/ om daar ene zo diepe ootmoedigheit en eerbiedt/ ene zo hoge verheffing onzer Zielen/ en een zo boetvaardig Hart te brengen/ als 't behoort. Wy zyn van der jeugt af en van nature boos/ en kinderen des toorns. Wy hebben den genen/ dien wy boven alles behoorden lief te hebben/ niet lief genoeg gehadt; wy hebben niet geleeft/ zo als wy hadden behoren te leven. Ach! onze zonden zyn toegenomen gelyk enen hogen Berg/ en zyn ons als enen zwaren last te zwaar geworden. Wy hebben den genen vertoornt/ wiens genade en liefde alleen ons behouden moet. Wy hebben ons van den waarachtigen Godt afgewendt/ en vremde Goden gedient; begeerlykheit der ogen, des vleeschs, en grootsheit des levens, hebben onze Zielen menige doodtwonde toegebragt. Wy hebben onze Harten aan den Mammon gehangen; Wy hebben die gemaakt tot Dagons Tempels/ en de helft daar van dikwils op Baals Altaren gelegt. Ach! daar is niets gezonts aan ons! de stinkende Zonden-wonden maken ons kleinmoedig! En nu zullen wy voor den Here verschynen/ wiens ogen zo rein zyn, dat zy 't quade niet aanschouwen konnen, en wiens tegenwoordigheit voor den Zondaar een verterent Vuur is. De strenge bedreigingen der Wet slaan ons ter neder; Hare stem is als een donder/ die ons Hart verbryzelt/ en de toorn des Heeren tegen zulken/ die zyne Verbondts-tekenen ontheiligen/ is als een Vuur/ dat van zynen Altaar uitgaat/

„ en gelyk enen Blixem / die ons Hart byna van tranen verteert / en „ als Wasch doet smelten. Doch zyt getroost / aangevochte en bedroefde Zielen! Al hebt gy de krachten niet / om met zo een eerbiedt en ootmoedigheit / met zodanige Ziele gestalten / als vereischt worden / aan de Tafel des Heeren te verschynen; Laat daarom den moedt niet zakken. Want gy hebt hier te doen met een Godt / die Jehovah is / en die den rykdom zyner deugden en volmaaktheden tot uw beste wil aanwenden. Zyt gy zwak en onmagtig / Hy is de almagtige en sterke Godt. Zyt gy van der Jeugt af van hem afgeweken / en is uw Hart altyt boos en verdorven geweest; Ei / gy hebt een goeden Godt voor / die barmhartig, genadig, lankmoedig, en groot van weldadigheit en waarheit is. Al hebt gy Hem vertoornt en beledigt / zo weet Hy echter een middel van verzoeninge voor u; Hy stelt u dien enen uit duizenden voor / die daar roept; Laat hunne Zielen niet in 't verderf nederdalen, want ik heb verzoeninge voor hen gevonden. Met een woordt / hebt gy uw Hart van Godt afgewendt / en aan de Waereldt gegeven; hebt gy u met vele zonden bezoedelt en bevlekt; goeden moedt! Godt zal u weder in genade aannemen / en u alle zonden vergeven. Al waren zy Bloedtroot / hy zal die Sneeuwit maken. Waart gy zonder zonde / gy zoudt zyne Genade niet nodig hebben. Waart gy zonder zonde / zo zoudt gy door de Wet gerechtvaardigt worden. Maar nu geschiedt de rechtvaardigmaking uit Genade door 't Gelove. Al verschynt gy niet naar de reinigheit des Heiligdoms, laat het echter met een oprecht Hart zyn / en laat het zelve gericht wezen / om Godt den Here, den Godt uwer Vaderen te zoeken. Het heet hier; In magnis voluisse sat est; 't is genoeg dat men naar hoge dingen tracht; En Godt ziet alleen het Hart aan. Zegt daarom tot hem; Heer! gy weet alle dingen, gy weet, dat wy u oprechtelyk lief hebben. Deze oprechtheit zal Hem welbehagen / en Hy zal u niet troosteloos van zich laten henen gaan. Gelooft het vrylyk / uw Hart zal 't bevinden / hoe aangenaam het is zyne toevlucht tot Godt te nemen / en wat een troost het geeft / zyn Hart voor Hem uit te storten. Gy zult zekerlyk gevoelen hoe vriendelyk de Heer is / en hoe goedt en liefderyk hy zich betoont tegen hen / die zich in ootmoedigheit voor Hem nederbuigen. De onwaardigheit / die gy in u beklaagt / is een vast kenteken / dat gy waardig zyt; En de verbryzeling en verslagenheit / die gy in uw Hart bevindt / kan u tot een onfeilbaren troost verstrekken / dat gy aan Godt behaagt.
Ps. LI. 19. Want de Offerhanden Godts zyn een gebroken Geest; Een gebroken en verslagen Harte zal Godt niet verachten Weest dan getroost / boetvaardige Zondaars! Komt en toont dezen barmhartigen Samaritaan uwe wonden; Hy zal de Olie der Genade daar in.

in gieten / hy zal die zuiveren met den Wyn zyner reine gehoorzaamheit. Hy zal u verquikken met de Spyzen die u versterken zullen / om met Elias enen verren weg door de Woestyne dezer Waereldt te konnen gaan; tot dat Hy u in de volmaakte Vreugde en Heerlykheit zal opnemen. Amen.

GEBEDT.

Godt Zebaoth! Heer der Heirſcharen! wy buigen ons in ootmoedigheit neder voor de Voetbank uwer Voeten, en bekennen onze Zonden. Wy hebben U wel in 't Doopverbondt gezworen, dat wy onder Uwe banieren dapper zouden ſtryden, tegen de Zonde, de Waereldt en ons eigen Vleeſch, en dat wy alle onze geeſtelyke Vyanden met een Heldenmoedt zouden wederſtaan? Maar ach! hoe menigmaal hebben wy door onze zwakheit in dezen geeſtelyken ſtrydt moeten onderleggen! Hoe dikwils zyn *de zonden boven ons hooft gewaſſen*, en *als enen zwaren laſt ons te zwaar geworden!* Hoe menigmaal is de Waereldt een ſteen des aanſtoots voor ons geweeſt, die ons door onvoorzichtigheit ten val heeft gebragt. Hoe dikwils heeft ons gantſch tot zonden genege Vleeſch ons verleidt, zo dat wy dezen Vyandt in onzen Boezem hebben moeten dragen. En ſchoon wy getracht hebben de liſtige Amalekiten, die het Canaan onzes Harten verontruſten, wederſtânt te doen, en hunne lagen te ontgaan; zo is echter de liſt dezer Vyanden groter geweeſt, dan onze voorzichtigheit; zo dat wy ons hebben laten overwinnen van hun, die wy behoorden overwonnen te hebben. Daarom bidden wy U, onderſteun ons in onze zwakheden door Uwe magt, en ſterk ons in den Geeſt. Geef ons nieuwe kracht door 't water van den *Bethlehemiſchen Bornput*, 't geen ons verfriſt, gelyk de Honig *Jonathan*, en de Engelen ſpyze *Elias*. Laat ons dierhalven in het tegenwoordig uur oprecht zyn in Belydenis onzer zonden; bedroeft in derzelver erkentenis, yverig in 't verlangen naar onze verzoening, aandachtig in 't gehoor des Goddelyken Woordts, vurig in uwe Liefde, ſtandtvaſtig in Hope, geruſt in Uwe Goedtheit, vertrouwende op Uwe Gunſte, vergenoegt in 't Leven, en Zalig in 't Sterven. Amen.

Onze Vader, enz.

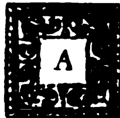
DE GELUKZALIGHEIT VAN GODTS VOLK.

By het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

Ps.XXIII 4. De Vromen vrezen geen quaadt.

AL ging ik ook in een Dal der Schaduwe des Doodts, ik en zoude geen quaadt vrezen; want gy, ô Heer, zyt met my. Met deze woorden troostte zich David, de Man naar Godts Harte. De Waereldt is een regt Tranendal / daar steets nieuwe donkere Wolken op den Regen volgen / en daar de vromen door veel Kruis en Verdrukkingen in 't Koninkryke Godts moeten ingaan. Echter behoeven Godts kinderen in dit Dal der schaduwe des Doodts geen quaadt te vrezen, om dat de algenoegzame Godt met en by hen is / die / of alle quaadt genadiglyk afwendt / of gedult geeft om 't Kruis te konnen verdragen / of den zulken / die hem oprechtelyk liefhebben / alle dingen ten besten laat dienen. Om hier van meerder in de Preze des Heeren te spreken / en onze Zielen op de grazige Weiden des Goddelyken Woordts / en aan de stille Wateren der H. Sacramenten / te verquikken / zyn wy thans by een vergadert. Wy bidden den Heer om zyne Genade en Bystant / aldus sprekende.

Onze Vader, enz.

TEXT.

TEXT. PS. XXXIII. vs. 12.

:lukzalig is't Volk, diens Godt de Heer is; het Volk, dat zich ten Erve verkoren heeft.

TWEDE INLEIDING.

groot eertyts het onderscheit was tusschen de Egiptenaars en nderen Israëls, die in 't Landt Gosen woonden / zo groot is ; onderscheit tusschen de Onderdanen van 't Ryk des Satans, Burgeren der Stadt Godts Indien wy onze gedachten laten op de Plagen / die over Egipte kwamen / en wat by dezelve :rde / zo zullen wy een klaar voorbeeldt van den verschillenden bevinden / die 'er tusschen de Egiptenaren en de Inwoners van indt Gosen was. Terwyl Godts vinger allerlei ongedierte ite menigte over de Velden en Huizen der Egiptenaren liet ko- begunstigde de Heer het Landt Gosen / dat daar geen onge- :te kwam. Terwyl de handt des Heeren Pharaoos Vee met zwa- ft bezocht, verschoonde hy 't Vee der Israëliten / dat 'er niet an storf. Terwyl de Allerhoogste in den Hemel donderde / en lagel en Vuur onder malkander op Egiptenlant liet vallen / Gosen daar van bevrydt / en gene van deszelfs Inwoners en door den Donder getroffen. Terwyl een dikke Duisternis h Egipten drie dagen lang bedekte, was het by de Kinderen :ls licht in alle hunne woningen. Terwyl de Moorg-Engel ter :rnacht door Egipten ging / en alle eerstgeborene sloeg, van den eborenen Zoon Pharoos af, die op zynen Throon zitten zou- tot op den eerstgeborene des Gevangens, die in het gevangen- vas, ende alle eerstgeborene der Beesten; ging die Engel de iten voorby. Dus was gene Plage onder hen ten verderve, en Menschen nog Vee wedervoer by hen enig leet. Met een :t, terwyl de Knechten Pharaos hunnen rampzaligen staat ;en moesten / konden de Kinderen Israëls zich gelukkig ach- dat zy enen Godt hadden / die zich een Godt der Hebreen en- ;t zyn Volk noemde. Even dus is het ook gelegen met de :danen van den helschen Pharao / en de geestelyke Israëliten en ren der Stadt Godts. Want schoon deze hunne tenten moeten in / en midden onder een verkeert geslacht van een verstokt :en wonen / is echter hunner beider staat zeer veel verschillende. yl in 't gebiedt des Satans gehele Wolken van schadelyke Sprink-

Het duister Egipte en helder Gosen, afbeeldzels van den staat der Goddelozen en der Vromen. Exod. VIII.

Exod. IX.

Exod. IX.

Exod. X.

Exod. XII.

Sprinkhanen het Landt bedekken/ en op moerassige Plaatsen van Aartsche wellusten rondt zwieren; Terwyl vergiftige Scorpioenen daar haar verderffelyk Tonde-fenyn aan anderen trachten mede te delen; terwyl de Goddelozen/ gelyk de Vorsschen van Egipte, zich in onreinigheit ophouden/ Nacht en Dagh onreine woorden voortbrengen/ en 't gantsche Landt met hunnen stank vervullen; zyn'er in tegendeel in de Stadt Godts Menschen/ die Canaans Taal spreken/ en zich in hemelsche wysheit verlustigen; die/ gelyk de Arenden/ zich hemelwaarts verheffen naar hun Zielen-aas/ en met de ogen des Geloofs de Zonne der gerechtigheit aanschouwen; en/ gelyk de Duiven/ den rook van Waereldtsche ydelheit schuwen. Terwyl in de Stadt des Satans allerhande Ziele-krankheden regeren; terwyl blindtheit des Harten en deszelfs verharding; terwyl een diepe doodslaap de ogen der Ziele toegesloten houdt; terwyl een toegeschroeit geweten hen ongevoelig maakt/ of terwyl de uitgelatenheit hunner woedende driften hun gemoedt gene rust gunt; Terwyl in het duister Dal des doots de sluipende en besmettelyke ziekte hunner Waereldtschgezintheit en eige-liefde hen ter doot brengt/ is in de Stadt Godts gene de minste dodelyke krankheit; En schoon aan derzelver Inwoners enige zwakheden overkomen/ weet hun Geneesmeester die wel haast door heilzame middelen te verdryven. Terwyl de Heer door zynen Donder trotsche Gebouwen en ongegronde Torens in de Stadt des Satans ter neder werpt/ en terwyl Hy door den Hagel zyner oordelen de Bladeren van onvruchtbare Bomen afslaat, weet Hy zyne Stadt te beschermen/ en breidt zyne Vleugelen over haar uit, zo dat geen leet nog onheil haar kan treffen. Terwyl de Nacht van grove onwetenheit en blindtheit alles in de Stadt des Satans bedekt/ en een aanklagent geweten hare Inwoners schrik en vreze aanjaagt; wordt de Stadt
Mal. IV.2. Godts nooit van de Zonne der gerechtigheit berooft/ maar hare Stralen verlichten de ogen van de Kinderen des lichts. Daar ont-
Ps. XLVI.5. breekt het nooit aan troost; Daar verblyden de Beekskens der Riviere der Stadt Godts. Terwyl de Worg-Engel in de Stadt der Waereldt een Bloedtbadt aanrecht/ en de genen/ die zich verbeeldt hadden de Goederen dezer Waereldt eerst regt in wellust te zullen gebruiken/ wegrukt/ moet hy de Huizen der Burgeren Godts voorby gaan; en wanneer hy hunne Posten besprengt ziet met het
Rom. VIII. 33. Bloedt des Lams/ vindt hy genen grondt/ om de Uitverkorene Godts te beschuldigen, nog hen door de Geestelyke doot weg te rukken. Met een woordt/ terwyl de slaafsche Knechten van den helschen Pharao zich op 't einde bedrogen vinden/ en door hunne boosheit het Erf- en aandeel van de Stadt Godts verwaarloost hebben/ zo dat zy hunnen rampzaligen staat te vergeefs beklagen/

en

met Bileam uitroepen; Myne Ziele sterve den doot der op- Num. XXIII. 10.
:hten, en myn uiterste zy gelyk het zyne; konnen Burgers van
Stadt Godts zich gelukkig rekenen/ dat zy een duurzaam Erf-
el hebben / en zelfs een Erfdeel des Heeren zyn. Terwyl gene
)eten zeggen; Rampzalig is het Volk, dat den Here tot geen
ndtgodt heeft; konnen deze met blyschap uitroepen; Welgeluk-
ig is 't Volk, diens Godt de Here is; gelyk ons zulks David,
Man naar Godts harte/ voorstelt in de Textwoorden zo even
orgelezen. Alzo het heilig werk / dat wy heden voor hebben/
s gelegenheit geeft / om een woordt der waarheit en der ver-
aninge tot uwe Aandacht te spreken; konnen wy gene wigtiger
ig heerlyker stoffe dan deze vinden / om ons tot den dienst van
odt / en onze stichting op te wekken. Wy zullen dierhalven in
t tegenwoordig uur met heilige oplettenheit betrachten;
De Gelukzaligheit van Godts Volk.
Is 'er ooit een troost/ is 'er ooit ene belofte aan Godts Kinde-
1 gedaan/ die met recht de grootste en voornaamste van alle ge-
iemt mag worden/ zo is het waarlyk deze; Dat Godt onze Godt
, en wy zyn Erfdeel zyn. Dit is een kort begrip van alle andere
roost-beloften / die den Vaderen voor/ onder/ en ons na de Wet
n gedaan; ene sterke Zuil onzes Geloofs / een vast gegrondt
nker onzer hope / ene Bron van allen zegen / dien wy hier in ge-
)de genieten / en namaals volmaaktelyk in heerlykheit te ver-
achten hebben. En schoon de yver / die gy / myne waarde Toe-
)orders / in diergelyke oeffeningen gewoon zyt te betonen / ons
:noeg verzekert / dat gy reets wel bereidt zyt om te horen / wat
: Profeet met deze heerlyke woorden zeggen wil; verzoeken wy
chtans / dat gy ditmaal nauwkeurig acht gelieft te slaan:

(1) Op die / van welke de Psalmist spreekt; namelyk een Volk, diens Godt de Here is; Een Volk, dat hy zich ten Erve verkoren heeft.

(2) Op het gene hy van dit Volk zegt; namelyk / dat het Welgelukzalig is.

„ O Bondtgodt en Leraar der waarheit! regeer de Tong van Uw onwaardig Werktuig en Dienaar, die zich onderwonden heeft van de Gelukzaligheit Uwes Volks te spreken. Geef, dat hy het met zodanig een bewys van Geest en kracht mag doen, als Uwe ere en de opbouw van Uw Huis vereischt. Beweeg deze hier vergaderde Schare tot aandacht, en laat haar ondervinden, dat de lof van deze Gelukzaligheit op zulken past, die Uw Volk zyn, en dien Gy tot een Godt zyt, tot troostelyke verzekering van hun eeuwig Erfdeel. Amen.

VER-

VERKLARING.

Samenhang.

De Koninklyke Profeet hadt in de voorgaande Verzen van dezen Psalm / de Gelovigen tot den lof Godts opgewekt / en verscheide beweegredenen daar toe by gebragt / welke waren; Eensdeels / de wonbare Schepping der Waereldt; hoe Godt door den krachtigen wenk van zynen wil / de Hemelen en al hun Heir gemaakt heeft; hoe hy de Wateren der Zee als op enen hoop heeft vergadert, en de afgronden Schatkameren stelt. Anderdeels ook de wonderbare werkingen zyner voorzienigheit / in 't regeren van de gedachten der Volkeren. Daar by voegt hy nog enen zonderlingen beweeg-grondt / genomen van 't wonderbare werk der verlossinge / en heerlyk voorrecht / dat de Here aan zyne Kerke gegeven hadt / in 't welk hy zich als een Bondt-Godt betoont. Want / na dat hy in 't voorgaande Vers van de geduurzaamheit der Goddelyke gedachten gesproken hadt / trekt hy daar uit ene onfeilbare verzekeringe van de Gelukzaligheit van Godts Volk. En om te krachtiger door zyn eigen voorbeeldt te tonen / dat 'er gene beweegreden is / die hem vuriger tot den lof van Godt opwekt / en dat hy geen meer blyschap gevoelt / als over de Gelukzaligheit van zulken / die 't voorwerp van dit Genadewerk zyn / kan hy zich niet onthouden deze Sluitreden te maken; „ Indien de Raadt des Vredes van zo een „ Godt vast staat en onveranderlyk is / (gelyk die is /) dan is „ waarlyk 't Volk welgelukzalig, diens Godt de Here is, en dat hy „ zich ten Erve verkoren heeft.

Godts Volk.

Aangaande nu 't eerste Deel van deze woorden; namelyk / wie zy zyn, die van David zo gelukzalig geroemt worden; Hy maakt eerst gewag van een Volk, en beschryft het zelve van twe voorname weldaden die het geniet. (1) Diens Godt de Here is, en (2) dat Hy zich ten erve verkoren heeft. Hy spreekt dan van een Volk. In den Grondt-tekst vinden wy twe woorden / waar van het ene eigentlyk betekent / Volken van verscheiden Landtaart, aangemerkt als verdeelt, wegens hunne verscheidene Zeden; en dit wordt dikwils gebruikt / wanneer van Heidenen in 't byzonder gesproken wordt. Daarom hebben de Nederduitsche Overzetters / dat woordt ook op zulke plaatsen door Heidensche Volken uitgedrukt. In dezen zin vinden wy 't ook in 't elfde Vers van dezen Psalm / alwaar staat; De Here vernietigt den Raadt der Heidenen. Het ander woordt wordt gebruikt voor zulke Volken / die onder een Hooft en in een gemene best behoren, en de Heidensche Volken in Zeden en wysheit overtreffen. Op zulke doelde Job, toen hy tegen zyne verdrietige

Job XII. 2. Troosters zeide; Trouwens, om dat gy lieden het Volk zyt, zo zal de

e wysheit met u sterven. Even dit zelve woordt is door Lutherus, elyk door de Nederlantsche Overzetters / in het tiende Vers van nzen Text-Psalm / tot onderscheidt van 't vorig woordt / vertaalt oor Volken. Maar in dit twaalfde Vers wordt het zonder onderscheidt door Volk vertaalt / en dat niet buiten reden. Want schoon et eerste woordt Volk / een Heidensch Volk betekent / dat buiten e Burgerschap van Israël was / zo wordt dat Volk hier echter iet meer aangemerkt / als in zyne eige verkeerde wegen wandelene gelyk voor heen / maar als gebragt tot het ander Volk van heiiger zeden / en onder de gehoorzaamheit van een en den zelven Koning en opperhooft. Daarom wordt dit Heidensch Volk een rechtaardig Volk genoemt by Jesaia / alwaar staat; Doet de Poorten pen, dat het rechtvaardig Volk daar in ga. Dus betekent dit woordt 'olk, 't geen in onzen Text tweemaal voorkomt / ene uit Heidenen n Joden by een verzamelde menigte, tot de gemeenschap van een n 't zelve Genade-Verbondt, Wet en Koning. En dat de Psalmist hier op de Kerk des Nieuwen Testaments ziet / blykt uit den aam van dezen Psalm / die een nieuw Liedt genoemt wordt; als ok / om dat in 't voorgaande wordt gezegt; Dat de gantsche arde vol zal zyn van de goedertierenheit des Heren, en dat zy lem vrezen zal. Jes. XXVI. 2.

Dit Volk wordt verder van den Psalmist beschreven / ten opzichte van twe zonderlinge weldaden / waar van d'eerste in deze woorden ligt; diens Godt de HERE is. Hier wordt gesproken van den HERE, en gezegt / dat hy de Godt van zyn Volk is. Het woordt HERE, 't geen hier en op andere plaatsen van de H. Schrift met rote Letters / ter vertalinge van den naam Jehovah, staat uitgedrukt / een van de voornaamste en zinrykste Namen / waar door het hoogst olmaakt Wezen wordt te kennen gegeven / 't welk de Joden uit ergeloof niet dorsten uitspreken; En betekent zo een Godt / die van le eeuwigheit geweest is, en in alle eeuwigheit zyn zal, wat Hy is. Danneer hy by den Profeet Maleachi zegt; Ik de HERE, voegt hy 'er anstonts by / worde niet verandert. Hy is zo een Godt / die ene doorgrondelyke Zee van alle volmaaktheden / en ene onuitputtelke Bron van alle genade is. Zo een / die dezen rykdom zyner Goddelyke eigenschappen op ene hem betamende wyze bekent wil aken. Daarom is in dezen naam HERE of Jehovah ene etter / die een teken van den toekomenden tyt is / en uitdrukt / t Hy door uitvoering van zynen Raadt, en vervulling zyner Belof-, dat gene zal zyn en tonen, wat hy is. Om die reden wordt ook zen naam min of meer gezegt bekent te zyn / na dat de Goddeke Beloften min of meer volbragt zyn geweest. Zo dat / schoon Aartsvaders dikwils Godt met dezen Naam genoemt hebben / Diens Godt de Here is. Mal. III. 6.

Exod. VI. 2. de Heer nochtans tot Mose zeide; met mynen Name, HERE, en ben ik haar niet bekent geweest; Dat is te zeggen / dat de kracht van dezen naam en deszelfs betekenis / bestaande in de uitvoering van zynen Raadt / nog niet zo bekent by hen was / als die naderhant worden zou by alle hunne nakomelingen in Canaan / en by alle bewoners der gantsche Aarde. En waarlyk / 't is gene geringe zaak / dat aan de Gelovigen des Nieuwen Testaments belooft wordt / dat zy Jehovah zullen kennen. Zy zien met ongedekten aangezichte den rykdom zyner deugden en volmaaktheden / of zyne heerlykheit. Zo enen Here wordt het Volk gezegt tot zynen Godt te hebben. 't Was niet genoeg dat Godt zulke volmaaktheden voor zich zelven bezat / indien die aan dit Volk niet medegedeelt wierden. Wat zou het baten / dat men een zoete Water-bron wist / zo men 'er niet by kon komen? De Man Godts / David / zou zo grote reden niet gehadt hebben / om de Gelukzaligheit van dit Volk te verheffen / indien hy deszelfs overgrote Voorrechten niet gemerkt hadt. Hy ziet dan verder / namelyk / dat deze Here een Godt of Elohim is / welk woordt het meerder getal van Personen der Goddelyke drie-eenheit uitdrukt. En wanneer daar dan nog een toeeigening van zyn Elohim, of zynen Godt by komt / dan doen zich de ryke Schatten op van de volmaakte eigenschappen / die in dezen algenoegzamen Godt zyn. Dan ziet men dat hy een Vriendt van de hoogste Gelukzaligheit dezes Volks is; dan ziet men een korten inhout van 't gantsche Genade-verbondt / en ene Fontein van alle daar uit voortvloeiende Verbondts-goederen; wanneer namelyk hier van dit Volk gezegt wordt; Dat het de Here tot zynen Godt heeft. Hier moeten wy niet denken / dat door deze wyze van spreken alleenlyk ene algemene weldaadt voor alle Menschen wordt uitgedrukt / en dat Godt alleen daarom gezegt wordt een Godt van zyn Volk te zyn / om dat Hy hen door zyne magt geschapen heeft / en dagelyks nieuwe blyken van zyne goedtheit bewyst. Want het is Zonne-klaar / dat de Profeet in onzen Text van een groot Voorrecht roemt voor een byzonder Volk / dat aan anderen niet gemeen is. Dus kan dan hier geenzints ene gemene mate van Godts goetheit / 't zy ten opzichte van de Schepping of onderhouding verstaan worden; want op zo ene wyze kan Hy niet in 't byzonder een Godt van een zeker Volk genoemt worden / maar zou dan in 't algemeen een Godt van alle Volken moeten heten / die op den gantschen Aardtbodem zyn. Op deze laatste wyze is Hy een Godt / niet alleen van de Gelovigen en Uitverkorenen / maar ook zelfs van de allergoddelooste Menschen / over welke hy laat regenen en zyne Zon opgaan. Ja hy geeft menigmaal veel meer zyne uiterlyke Goederen en Aartschen zegen aan de Goddelozen / dan aan zyn

Uit-

tkoren Volk / 't welk door vele Verdrukkingen in 't Konink-
Godts moet ingaan. Maar / wanneer men den nadruk van
oorноemde wyze van spreken in de H. Schrift wel betracht /
n wy daar in een kort begrip van 't Genade-Verbondt. Om
den ontmoeten wy die spreekwyze overal waar Godt zyn ver-
: met zyne Kinderen vernieuwt heeft. Dus sprak hy tot Abra-
Ik zal myn verbondt oprichten tusschen my ende tusschen u, Gen. XVII.
tusschen uwen zade na u in hare Geslachten, tot een eeuwig 7.
ondt, om u te zyn tot enen Godt, ende uwen zade na u. Zo
hy ook tot Israël / toen hy de Wet van Sinai gaf / die tot
regel hunner Dankbaarheit moest verstrekken: Ik ben de He- Exod. XX.
re Godt; en wederom: Ik zal in 't midden der Kinderen Israëls 2.
onen, ende ik zal haar tot enen Godt zyn. Als mede: Heden Exod. XXIX. 45.
;y den Heer doen zeggen, dat hy u tot enen Godt zal zyn, ende Deut.
y zult wandelen in zyne wegen. . . . . . Ende de Heer heeft u XXVI. 17,
i doen zeggen, dat gy hem tot een Volk des Eigendoms zult 18.
Van gelyke / wanneer Jeremias van 't nieuw Verbondt
it / dat Godt ten tyde van den Messias met zyne Kerk zou
hten / drukt hy dit met deze woorden uit: Dit is 't Verbondt, Jerem.
: na die dagen met den Huize Israëls maken zal, spreekt de XXXI. 33.
: Ik zal myne Wet in haar binnenste geven, ende ik zal hen tot
Godt zyn, ende zy zullen my tot een Volk zyn. Daarom
en uit deze spreekwyze zulke heerlyke Sluitredenen getrokken /
van hem die een tonge der geleerden hadt, toen hy de Opstan- Matth.
der Doden daar uit bewees. Om die reden heeft hy zich ook XXII.
ne Openbaringen aan de Aartsvaderen zo dikwils genoemt
Godt Abrahams, Isaacs en Jakobs. Om die zelve reden noemt Hebr. II. 16.
ch niet alleen een Godt der genen / die met hem in een Ver-
t stonden / gelyk hy eertydts een Godt der Joden was, maar Rom. III.
nder 't nieuwe Testament een Godt der Heidenen; schoon de- 29.
wanneer zy betracht worden / als buiten de Burgerschap Is-
/ in hunne eigene wegen en zonder Godt wandelende, dat is / Eph. II. 12.
r Bondt-Godt zynde / een Lo ammi waren.
er uit is nu lichtelyk te zien / dat deze voornoemde wyze van Gevolgen
en de zoete en genaderyke vereniging van Godt met den zondaar uit het
ikt, op zodanige wyze / als een heilig Wezen betaamt; in wel- voorsz.
reniging hy zich met alle zyne volmaaktheden aan de uitverko-
geeft / en / onder belofte van ryklyke genade-beloning / van
isscht / dat zy zich wederom van hunne zyde als zyn dankbaar
moeten betonen. Om deze waarheit te beter te verstaan / kan
he zin van deze woorden gevoeglyk tot twe hoofddelen gebragt
en. (1) tot de vereniging van Godt met zyn Volk / en de
uit spruitende weldaden. (2) tot de volkome overgeving van

dit Volk aan zynen Godt. Belangende het eerste/ zo moeten wy onze gedachten wenden op onzen vorigen staat voor deze vereniging. Zo dra de stamvader des ganschen menschelyken geslachts den eisch van 't werkverbondt door zynen beklaaglyken zondenval hadt overtreden/ vielen niet alleen hy/ maar ook alle zyne nakomelingen in hem/ uit den heerlykften in den allerbedroefsten toestandt/ en in allerhande tydelyke en eeuwige elende. Ons verstandt, 't geen met dikke duisternis van grove onwetenheit benevelt was/ kon in den glans van Godts heerlyke eigenschappen deze Heerlykheit niet meer zien. Onze wil, en het gedichtsel onzes Hartens was t'enemaal boos. Onze zondige Hartstochten en genegentheden overstroomden de Ziel/ als ene ongestuime Zee/ met het schuim en de vuiligheit van allerlei onreine lusten en begeertens. Om die reden lagen wy toen in ons Bloedt; Hemel en Aarde schenen zich te samen verbonden te hebben om onzen ondergang te bevorderen. Gingen wy binnen ons zelven/ zo vonden wy daar den knagenden worm van een aanklagent en verdoement geweten. Hieven wy onze ogen opwaarts/ zo zagen wy daar een vertoornden Rechter/ wiens vergramt aangezicht en yver om zyne Heiligheit te verdedigen/ onze ogen nederdrukte om de Hel te aanschouwen/ welker kaken tot onze Verdoemenis opgespert stonden. Met een woordt/ de mensch zou in alle eeuwigheit een vyandt van Godt/ een verfoeizel der Engelen/ een Triomf der Helle/ en een rampzalig voorwerp van alle elende gebleven zyn. Maar toen de alwyze Godt door openbaringe des Verlossers toonde/ dat 'er een middel was/ waar door hy/ zonder quetzing van zyne Heiligheit/ den Rykdom zyner genade kon bewyzen; toen wierdt de arme Zonder weder opgericht. De Borg tradt in 't midden/ en stelde zich als een Goel en Bloedtborg/ om de schult der zonde weg te nemen en uit te delgen. Nu ontdekt zich een ryke schat van Godts volmaakte eigenschappen/ en hy toont ons dat hy is, wat hy is, tot beste van zyne Uitverkorene/ namelyk; dat zyne Goedtheit bereidt is om ons genade te betonen: Zyne Almagt, om ons te beschermen voor onze Vyanden: Zyne Alwetenheit, om ons te regeren: Zyne Barmhartigheit, om ons alle zonden te vergeven. Indien wy onze gedachten verder zouden willen laten gaan; in 't beschouwen van zo vele andere heerlyke eigenschappen/ de tydt zou ons te kort vallen om die alle uit te spreken; ja wy zouden ons te vergeefs onderwinden ene ondoorgrondelyke Zee van Goddelyke volmaaktheden uit te scheppen. Wyl zelfs de Seraphims hunne aangezichten voor de stralen der Heerlykheit van een Godt/ die zo ryk van volmaaktheden is/ moeten bedekken; Hoe zouden wy ons dan durven verstouten veel te zeggen/ daar wy gene Engelentongen hebben/ en van onbesnedene lippen zyn? Indien

n wy de openbaring van de eigenschappen / die Godt aan ons
:t / en zyne vereeniging met ons / eene gemeenschap noemden / in
lke Godt ons licht en leven / ons schildt en onze sterkte / onze
rlosser en Vader is / wy zouden zonder twyffel iets zeggen. In=
n wy deze vereeniging / met den Profeet / by een onverbrekelyken
 beband van verloofde Persoonen vergeleken / wanneer een Brui-
gom zich aan zyne Bruidt overgeeft / zo zouden wy veel zeggen;
iar wy zouden echter alles niet zeggen konnen / wat in de spreek=
ize / de Heer is onze Godt, begrepen is. Want alles / wat hy
zyne hoogst volmaakte natuur is / wat hy in zyne onbegrypelyke
enschappen bezit / wat hy in zyne wonderbare werken doet /
ydt door deze uitdrukking aan zyne Bondtgenooten belooft / dat
mt hen toe; en hy werkt niets / nog in de Natuur / nog in de
enade / dat niet tot hunne Geluk zaligheit medewerken zou. Doch
yk de wyze van spreken verbondtsdaden te kennen geeft / zo volgt
k hier uit / dat wy zyn Volk zyn. Want nauwlyx hadt de Bruidt
't Hoogeliedt gezegt: Myn Liefste is myne, of zy voegt 'er aan=
nts by: En ik ben zyne. Daarom vinden wy ook dikwils /
anneer Godt tot vernieuwing des Genade-verbondts zegt: Ik zal
n Godt zyn, dat hy 'er byvoegt: En zy zullen myn Volk zyn.
it geschiedt / wanneer Godts Kinderen / welker Zielen door het
ht van Godts Geest bestraalt zyn / niet alleen den Rykdom van
iodts volmaakte eigenschappen / en zynen wil uit zyn woordt ken=
n / maar ook denzelven in liefde voor zo gewis en waarachtig
inden / als of zy met Paulus tot in den derden Hemel waren op-
nomen geweest en daar onuitsprekelyke dingen gehoort hadden;
anneer zy / wat Vleesch en Bloedt ook daar tegen zeggen mag /
ets meer wenschen nog verlangen / nog naar gene zaak in de gant=
he Waereldt zo zeer hongeren en dorsten / als naar zo een Fon=
in van alle genade / die de enige bron van hunne tydelyke en
uwige vergenoeginge is; wanneer zy dit hoogste goedt aannemen /
i in deszelfs bezit volkomen gerust zyn; wanneer zy in de armen
an zo een Helper / en onder de genadevleugelen van zo een magti=
en Beschermer / in hope van onafscheidelyke gemeenschap en vol=
ome gelatenheit / zich te vrede houden / en in 't vast vertrouwen
ven dat / wat hen ook in dit tranendal overkomen mag / alles
en moet dienen tot ere van hunnen Godt / en tot bevordering hun=
er eeuwige Gelukzaligheit. Ziet / Aandachtigen / dat is te zeg=
en / de Heer tot zynen Godt te hebben; Dat is te zeggen / zyn
ilig Volk te zyn.

De Psalmist beschryft nu verder dit Volk ten opzichte van de Het Volk, dat de Heer zich ten Erve
oede weldaadt / welke is: Dat hy zich hen tot een erve verkoren
eeft. Schoon deze weldaadt mede in de vorige begrepen is / wyl

verkoren heeft. zulken welken de Heer tot een Godt verstrekt / ook zekerlyk zyn Volk en erfdeel zyn / zo voegt David dit nochtans met zonderlingen nadruk daar by / niet alleen om het te bekrachtigen / maar ook om den grondt en oorsprong der vorige waarheit aan te tonen. Daarom noemt hy dit Volk een Erve; hy noemt het een uitverkoren Erve. Wanneer hy spreekt van eene Erf-verkiezing, zo geeft hy daar door te verstaan / dat het den algenoegzamen Godt behaagt heeft / van Eeuwigheit in den Raadt des Vredes een zeker getal menschen te verkiezen, en die in den tydt van andere afte zonderen, om zyn Volk een eigendom, zyn uitverkoren Erve te zyn. Dit woordt wordt somtydts gebruikt / om aan te tonen de gelukzaligheit / die Godt voor zyn Volk in den Hemel bereidt heeft / waar van 't voorbeeldt en pandt van verzekering eertydts aan Israël gegeven was / door 't bezit van 't Landt Canaan; En in dit geval wordt het den mensch toegeschreven. Somtydts wordt ook door dit woordt Erve een zeker getal gevallene menschen verstaan / die Godt verkozen heeft tot vaten zyner Barmhartigheit, en tot een voorwerp zyner genade. Op deze wyze wordt het gebruikt in 't vyfde Boek van Moses / waar staat: Des Heren Deel is zyn Volk: Jakob is het Snoer zyner Erve; en dan wordt het Gode toegeschreven. Hoewel nu dit beide op een uitkomt / (want zo Godt zyn Volk verkoren heeft / om 't Hemelsch Erf-deel te bezitten / heeft hy 't ook verkozen tot een voorwerp zyner Genade / en tot zyn Eigendom /) echter / wyl hier inzonderheit van Personen gesproken wordt / en wel van een Volk / 't geen een uitverkoren Erve van Godt wordt genoemt / mag het hier gevoeglyk in den laatsten zin genomen worden / dat is / voor de uitverkorenen of Godts Volk. En dit wordt niet zonder reden een Erve genoemt. Want gelyk een Erve het aangenaamste en liefste goedt is, (waarom ook Naboth, toen Koning Achab hem dwingen wilde / zynen Wynberg aan hem te verkopen / antwoordde; Dat late de Here verre van my zyn, dat ik u de Erve myner Vaderen geven zoude;) Zo wordt ook Godts Volk doorgaans aangemerkt als het dierbaarste en aangenaamste onder de Zonne. Dit tonen zo vele Troostryke namen / die wy in de H. Schrift vinden; gelyk hy voorbeeldt / wanneer de Heer zyn Volk noemt / zyne Bruidt, zyne Zuster. Gelyk men een Erf zorgvuldig bewaart; zo toont deze naam ook de goddelyke bescherming over zyn Volk / dat hy bewaart als een mensch zynen Oog-appel / als een trouw Herder de Schapen zyner weide. Een Erf is een zeker goedt / dat een Vader aan zynen Zoon by uiterste wille vermaakt. Dus heeft ook de hemelsche Vader aan zynen Zone Jesus Christus / een zeker getal Uitverkorenen in het Testament vermaakt / dat zy zouden zyn een uitverkoren Geslachte, een Koninklyk Priesterdom, een heilig Volk,

Deut. XXXII. 9.

1 Kon. XXI. 3.

Ps. C.

Luc. XXII. 29.

1 Petr. II. 9.

een

n verkregen Volk. Gelyk zo een Erf-goedt/ in het Testament rmaakt zynde/ door een Zegel bekrachtigt wordt, ten einde het Erfgenamen niet uit de handen kan genomen worden; zo is ook getal van Godts Kinderen door 't Zegel van Godts Geest zo wel waart en bekrachtigt/ dat 'er geen een van deze Schapen van n groten Herder en Opziener kan verloren gaan.

Van dit Volk en Erve zegt de Psalmist/ dat zy welgelukzalig n. Welgelukzalig zyn, Aandachtigen/ is te zeggen/ gezegent, van alles rykelyk voorzien te wezen; een overvloedt te hebben n alles/ wat iemant vergenoegen en gestadige blyschap geven n. Welgelukzalig te zyn, is/ van alle verdriet en quaadt bevydt te wezen. Welgelukzalig is hy/ wiens doen en voornemen alles wel gelukt, en die zyn voorgestelt oogmerk bereikt. Welgelukzalig is hy/ die 't hoogste Goedt bezit, en met Godt in vriendtschap staat; die ook geleert heeft/ in tegenspoedt geduldig, in voorspoedt nedrig, in rykdom matig, in armoede vergenoegt te zyn. Overlegt nu eens/ en brengt u te binnen/ geliefde toehoorders/ at wy hier boven gezegt hebben; namelyk/ wat het te zeggen is/ n Volk van Godt, en zyn Erve te zyn. Overdenkt met my/ at het voor een geluk is/ van alle quaadt bevrydt te wezen/ en le goedt te genieten. Laat uwe gedachten maar gaan over Woninge der Aartsvaderen. Beschouwt de Hutten Jakobs, Beacht Zion, en deszelfs vaste Tabernakel; Wendt uwe ogen op n uitgebreiden Japhet, en zyne Woningen in de Tenten Sems; aat door de Straten van 't nieuw Jeruſalem, en ziet daar de megduldige Kinderen en 't lieffelyk erfdeel; Heft uwe Zielen opaarts/ en overweegt de eeuwige Gelukzaligheit der triumferenden 't Paradys. Waarlyk/ gy zult met my moeten uitroepen; Welukzalig is 't Volk, diens Godt de Here is; het Volk, dat hy zich erve verkoren heeft. Want/ waar is zo een quaadt/ dat hen gelukkig zou konnen maken? Zou het Godts vertoornt Aangeht/ en zyne wraakoeffenende gerechtigheit zyn? Neen! want ken/ voor welke de Heer tot enen Bondt-Godt verstrekt/ ziet hy et meer aan als een streng Rechter/ maar als een liefderyke Vaer. Zou het de elendige verdorvenheit en boosheit hunner Har/ of de verkeertheit hunner begeertens wezen? Neen! want hoe u dat de Gelukzaligheit der genen storen/ die door Water en Geest edergeboren zyn; ja van zulken/ die weten/ dat zy een middel hebben/ aar door den Satan zyne magt/ de doot haren prikkel/ de hel re overwinninge benomen wordt? Zouden het de tydelyke rampn zyn/ die veeltyts Godts Kerk als ene ongestuime Zee overllen/ en haar gelyk Noachs Ark/ of een klein Schip/ nu tot n de Wolken verheffen/ dan weder tot in den afgrondt schynen ne-

Is Welgelukzalig.

neder te storten? Neen! want hoe zou dit Godts Volk ongelukzalig konnen maken/ daar zy den genen by zich hebben/ dien Windt en Zee gehoorzaam zyn; voor wiens stemme de Duivelen zelfs moeten sidderen/ en de grondtvesten der Bergen schudden? Zou het eindelyk de verschrikking der helle en des doots wezen? O neen! want zy hebben den Vorst des levens/ die de doot overwonnen/ de hel bedwongen/ en die beide hunne magt benomen heeft. Waar is in tegendeel een goedt te vinden/ dat het hoogste goedt van Godts Volk overtreft? Want Godt te bezitten/ is alles te bezitten. Hier moet de wysheit der Wyzen beschaamt staan, die buiten Hem te vergeefs hun hoogste goedt zogten. Ene onverzadelyke begeerte/ die zy in hunne harten gevoelden/ zeide hen wel/ dat zo een goedt volmaakte eigenschappen moest hebben; maar hun verduistert verstandt/ en hunne harten/ die aan de Waereldt kleefden/ terwyl zy buiten Godt waren/ konden dat goedt niet vinden. In tegendeel wierden zy in hunne wysheit bedrogen; wyl de Vorst dezer Waereldt hen maar bedrieglyke goederen voorstelde/ en door derzelver schoonschynenden glans misleidde; zo dat de een in dertele wellusten des Vleesches/ een twede in Waereldtsche eer en rykdom/ een derde in deugden/ een vierde in een lang leven/ een vyfde in wysheit en geleertheit/ dit hoogste goedt dacht te vinden. En wie zou alle de soorten van dingen/ waar in die Wyze hun goedt zochten/ konnen optellen! Augustinus, in zyn heerlyk Boek van de Stadt Godts, brengt een groot getal der meningen by/ die de Heidensche Filosofen van hun hoogste goedt hadden; maar wie alle die goederen eens wat nauwkeuriger betracht/ zal derzelver nietigheit haast gewaar worden/ en bevinden/ dat geen waar genoegen in alle die schyn-vergenoegingen is; in tegendeel/ dat het alle bedrieglyke Sodoms Appelen zyn/ die uiterlyk wel schoon voorkomen/ maar van binnen niet dan assche in zich hebben. Hy zal bevinden/ dat dit alles ene bedrieglyke/ onbestendige/ en valsche Gelukzaligheit is/ een onwezentlyk goedt/ en slechts een onstoffen Tondel van onverzadelyke begeerten/ die haast uitgaat/ en ten einde van 't leven geen waren troost kan verschaffen; Een goedt/ dat allen den genen/ die zich inbeeldden in 't zelve vergenoegt te zyn/ naderhandt tranen uitperste om hunne ongelukzaligheit te beweenen. Merkwaardig is het/ 't geen men van de Makkers van Ulysses schryft/ toen dezelve van de Toveres Circe in Dieren verandert/ en gevraagt wierden; of zy weder verlost wilden zyn? dat zy zulks niet begeert hadden. Want met deze Fabel gaven de Heidenen te verstaan/ dat de onvernuftige Dieren veel gelukkiger waren/ dan zy Menschen; alzo een Dier/ wanneer het zyne Spys en Drank heeft/ te vrede is/ maar Menschen in geen ding in de gantsche

Wae-

Waereldt volkomen vergenoeginge konnen vinden. Geheel an-
ierş kan Godts Volk spreken. Want dit bezit zo een goedt/
t geen met recht het hoogste goedt genoemt mag worden/ en alle
ie eigenschappen aanzich heeft/ die de Heidensche Waereldt-wyzen
e vergeefs in hun hoogste goedt zochten. Alleen in de Stadt
Godts is een waarachtig goedt/ een oneindig goedt/ een eeuwig
goedt te vinden. Hoe zou daar een waarachtig goedt konnen
ontbreken/ daar Jehovah is/ die dat gene/ wat Hy in zyn hoogst
volmaakt Wezen heeft/ ten beste van zyn Volk schenkt? Hoe zou
daar een waarachtig goedt konnen ontbreken / daar hy zich als
en Elschadai betoont? (Vergunt my/ Aandachtigen/ dat ik dit
n Canaans Taal uitdrukke; want deze Naam is van zo een
kracht en nadruk / dat daar in alles verborgen ligt / wat onze
Ziel vergnoegen kan.) Zyn wy in duisterniße/ hy is ons licht;
Zyn wy in elende/ hy is onze ryke Schat vol van alle Geluk-
zaligheit. Wat de Waereldt te vergeefs in de Schepselen zoekt/
dat vinden wy volmaaktelyk in den enigen Schepper. Terwyl
anderen/ die veel hebben/ niets hebben/ konnen wy/ schoon niets
hebbende/ alles hebben. Terwyl anderen in hun geluk ongeluk-
kig zyn/ konnen wy in alle ongeluk van geluk roemen. Doch
dit alles zou echter maar van weinig belang zyn/ indien wy dit
goedt slechts voor een korten tyt bezaten. Wat zou het iemant
konnen baten / dat hy heden een magtig Vorst was / indien hy
morgen een armen Bedelaar moest wezen? In onze Gelukzalig-
heit maakt dit ons eerst waarlyk welgelukzalig/ dat dit goedt
eeuwig duurt. Want het Genade-Verbondt is een eeuwig Ver-
bondt, een vast/ onveranderlyk en onverbrekelyk Verbondt; Ber-
gen zullen wyken en Heuvelen wankelen, maar deze Genade blyft
eeuwig. Laat uwe gedachten maar eens gaan op de woningen
der Aartsvaderen; daar zult gy zo vele voorbeelden van de Ge-
lukzaligheit van Godts Volk zien. Gy zult daar een Noach,
als in ene zekere Vry-plaats ingesloten vinden/ terwyl de Wateren
van den Zondtvloet de gantsche Aarde bedekten/ en zo vele duizendt
Menschen en Beesten jammerlyk om 't leven bragten. De Bondt-
Godt sloot de Arke toe/ zo dat 'er geen Water kon indringen/ nog
e ongestuime Baren / dien Prediker der Gerechtigheit met de zy-
en beschadigen. Stelt u enen verlosten Noach voor/ hoe hy den
Here Dank-offeren bragt/ en een Verbondts-teken van verzekerin-
ge/ ik meen den Regen-boog in de Wolken / zag staan. Over-
weegt eens/ hoe gelukzalig Abraham was / toen Godt hem met
zo een gemeenzamen omgang verwaardigde. Met welk ene verge-
noeging moet hy de woorden des Heren aangehoort hebben/ toen
dezelve hem in zyne Tente kwam bezoeken / gelyk de ene Vriendt

 den

Gen. XV. 17. den anderen/ en tot hem zeide; Vreest niet Abraham! Ik ben uw Schildt en zeer groten loon? Toen hy 't Verbondt met hem oprechtte/ en hem zo vele heerlyke beloften dred? Hoe zoet moet de rust van Jakob zyn geweest/ toen hy in hope van den Zegen Abrahams/
Gen. XXVIII. zyn Hooft op een Steen neder leide, en de Engelen Godts op ene Ladder tot zich op en af zag klimmen? Betracht eens de Voorrechten/ die Godt aan Israël beweess/ toen hy 't zelve voor alle Volken verkoos/ om zyn Volk en liefelyk Erfdeel te zyn; om niet te spreken van de wonderbare verlossing uit Egipte, van de gedenkwaardige leiding door de rode Zee, in welke Pharao met zyn Volk verdronk/ nog van alle de andere uiterlyke weldaden/ die Godt/ niettegenstaande het veelvuldig mummureren/ aan dit Volk betoonde. Laat Bileam, de Man wiens ogen geopent wierden, om de Gelukzaligheit van dit Volk te zien/ het verhalen; Hoort zyne woorden/ die hy al zuchtende uitstortte/ toen hy van 't Gebergte de schoonheit der Hutten Jakobs in 't gezicht kreeg; toen hy Israël zag/ hoe 't zelve volgens zyne Stammen in overheerlyke orde gelegert lag; toen hem dit Volk voorkwam als een jonge Leeuw/ en verblyde Eenhoorn; en toen hy in den Geest de onzichtbare Goederen zag/ die Godt voor zyn Volk bereidt heeft; toen riep hy uit;
Num. XXIII. 10. Myne Ziele sterve den doot des oprechten, en myn uiterste zy gelyk het zyne. (Gy weet/ Geliefden/ dat Israël eertyts het Volk was/ dat Godt zich voor alle andere verkozen hadt/ om een voorwerp zyner Genade te zyn; waarom hy zich ook zo dikwils een Godt Israëls noemde. Schoon de gantsche Aarde de zyne was/ hadt hy echter dit Volk verkozen om een Zegel-ring aan zyne handt/ en zyn Oog-appel te zyn; een Volk dat hy op Arendts Vleugelen droeg/ en aan koorden der liefde leidde; een Volk dat hy met een magtige handt en sterken arm in Canaan bragt/ en met zo vele weldaden overhoopte.) Laat uwe gedachten eens verder gaan/ en beschouwt den verheven Berg des Heren/ werwaarts de Here der Heirscharen het Heir der Heidenen voerde/ alwaar men het juichen der Volken/ en hunne opwekkende stemmen hoorde; Komt laat ons tot den Berg des Heren gaan, en daar het Evangely wydt en breedt klonk. Indien wy de gelukkige tyden betrachten/ in welke alle Koninkryken Godts en zynes Christus zullen worden, waarlyk/ gy zoudt met my moeten uitroepen; Welgelukzalig is 't Volk, diens Godt de Here is. Doch dit zyn alle slechts uiterlyke Voorrechten van de Kerk. Maar indien gy u eens voorstelde de Ziele-gesteltheit/ de innerlyke rust van het gewete/ en de vergenoegelyke gemeenschap der Kinderen Godts met hunnen Godt; enen in Godt vergenoegden David, enen in Vrede heen gaanden Simeon, enen in Christus roemenden Paulus; gy zoudt nog meer uitroepen;

Wel-

ukzalig is 't Volk, diens Godt de Here is. Eindelyk / in-
bezeffen konde / wat ene onuitspzekelyke Gelukzaligheit en
e vreugde in den Hemel genoten wordt; gy zoudt waarlyk
l meer met my uitroepen moeten, Welgelukzalig is 't Volk,
odt de Here is.

Het Kruis maakt niemant ongelukkig.

r my dunkt / ik hoor Vleesch en Bloedt deze waarheit we-
ien / en zeggen: „ Hoe kan men een Volk gelukzalig noe-
' dat alle dagen in strydt en vervolging moet leven / en tot
uk geboren schynt, gelyk een Vogel tot vliegen? Is het niet
at zo dra dit Volk gezworen heeft zynen Heiroorst te dienen
gehoorzamen / de Hel en Afgrondt zich tot zyn verderf en
gang verbinden? Moet het niet het Kruis zynes Meesters op
nemen, en hem in duizendt verdrukkingen navolgen? Het een
uk is nauwlyx voorby / of 't ander staat voor de deur / en
e plage volgt op de andere. Dit heeft Jesus te voren ver-
igt / de Apostelen hebben 't bekrachtigt / en de beklaaglyke
vinding van zo vele eeuwen herwaarts heeft het geleert.
n dan zo een Volk gelukzalig konnen zyn? Dit zyn wel
en van vleeschelyke gezinde Harten / en ongegronde Sluit-
van 't menschelyk vernuft / en van zulken / welker ogen
p de dingen dezer Waereldt zien / en van de gelukzaligheit
odts Volk naar vleeschelyke vooroordelen en tydelyke voor-
rdelen; Maar Zielen / die door Godts Geest verlicht zyn /
n heel anders hier van. Zy zyn volkomen overtuigt / dat
elyke Ramp en Leet hen niet alleen geen nadeel doet / maar
s zeer nut is. 't Is een zekere zaak / dat alle tydelyk on-
en Waereldtsch verdriet / van wat naam het ook zyn mag /
kzaligheden van Godts Volk geenzints verhinderen kan.
e Satan woeden zo veel hy wil: laat de Waereldt allerlei
ingen tegen het Volk des Heren in 't werk stellen: Laten de
n hun best doen om den welstandt van Godts Kinderen in
lyk qualik varen te veranderen; zy konnen hen dit elendige
el benemen; zy konnen de brosse hutten / waar in zy in dit
dal omwandelen / wel breken; maar den edelen Gast / die
e woont / (ik meen ene geheiligde Ziel) konnen zy geen-
enken: Het Zaat der Slange mag aan 't Vrouwezaat verssen
even / of 't Vleesch / als 't geringste gedeelte beschadigen; het
f voornaamste gedeelte zal echter gene dodelyke wonde kon-
fangen. Ja / 't is 'er zo verre van daan / dat enige weder-
heit of tydelyke ramp den gelukkigen staat van Godts Kin-
n konnen verhinderen / dat die dezelve in tegendeel bevor-
ll moet Christus Bruidt dikwils tusschen de Steenrotzen
volginge kirren als een Torteldnif; al moet zy haren Brui-

 de-

begon op enen weg zoeken/ die vol met doornen van aenvechtinge is bezet; zo valt zy nochtans daar door Jesus in de armen. Wy willen gaarne bekennen/ dat Godts Volk vele tegenspoeden en droefheden onderworpen is/ ja/ dat dit ook te voren verkondigt is geweest/ en de ondervinding geleert heeft/ dat alle/ die ware Discipelen van Jesus wilden zyn, hun Kruis op zich hebben moeten nemen en hem navolgen; dat zy tot Hem uit moeten gaan buiten het Leger, en zyne smaatheit dragen. Maar 't geen hun leet verzoet/ en hen in Kruis doet roemen/ is/ dat niets hen scheiden kan van de Liefde Godts in Christus Jesus; Ja wat nog meer is/ niet alleen dat niets hen van de Liefde kan scheiden/ maar alles moet ook tot hunne Zaligheit medewerken, en hunnen welstandt helpen bevorderen. Hoort gy Vyanden van Godts Kinderen! hoort alle gy/ die het welzyn van dit Volk met wangunstige ogen aanziet/ en met Haat en Vervolging hunnen rust tracht te storen/ hoort wat Paulus zegt: Is Godt voor ons, wie kan tegen ons zyn? Wy weten, dat den genen, die Godt lief hebben, alle dingen moeten medewerken ten goede. Want Godt/ die een Godt van zyn Volk is/ weet alle de zaken/ die tot ondergang zyner Kinderen schynen te strekken/ door verborgene wegen zyner voorzienigheit in zo vele middelen te veranderen/ die tot bevordering van hunne eeuwige Gelukzaligheit dienen. Zy worden daar door afgehouden van den slaap der zekerheit/ van de liefde tot de Waereldt en hare ydelheden. Dan verlangen zy naar de Hemelsche woning/ wanneer zy/ gelyk Noachs Duif, in de wateren dezes Levens gene ruste konnen vinden. Hun yver wordt vermeerdert. Dan bidt een in ketenen en banden liggende Manasse, wanneer de gevankenis hem het leven bitter maakt. Dan zingt een Paulus en Silas: Dan roept een Jonas tot den Here/ wanneer hy in den buik van den Visch naar den afgrondt wordt gevoert: Dan zoekt een David den Here/ wanneer hy in angsten en noden is: Dan geeft de Myrrhe haren reuk/ wanneer zy gedrukt en gewreven wordt: Dan klimt de Rook hunner Gebeden Hemelwaarts/ wanneer deze Wierook op de kolen van droefheit wordt gelegt. Men zegt van den Palmboom/ dat hy zyne Takken laat hangen/ wanneer hy vry en los staat; maar dat hy zich/ zo dra men hem enen last oplegt/ in de hoogte oprecht. Dus mede zyn Godts Kinderen vruchtbare Bomen/ die onder den Kruislast hunne Hoofden opwaarts heffen. En zo moet alle leet en ramp den welstandt der Vromen bevorderen. Gelyk eens een Moordenaar/ die een Reiziger om 't leven wilde brengen/ ene dodelyke zwering van denzelven doorstak/ en hem daar door gezondt maakte in plaats van te doden/ zo weet ook de Goddelyke voorzienigheit alles tot beste van zyn Volk te bestieren.

Vier-

Hierhalven blyft die waarheit altydt vast en onveranderlyk: Dat het Volk welgelukzalig is, diens Godt de Heere is.

TOEPASSING.

De rampzaligheit der Joden, en van die in 't Pausdom, als ook der Naam-Christenen.

Is dit alles nu zo / o hoe rampzalig zyn dan de Volken / die dezen Bondt-Godt niet tot hunnen Godt hebben! die nog in de dikke Duisternis des Heidendoms leven! Stelt u een Volk voor / 't geen in wellust en dartelheit geboren / zich van de Jeugt af in schandelyke lusten wentelt: vol Ongerechtigheit / Hoererei / Bedrog / Gierigheit en Boosheit is. Stelt u een Afgodisch Volk voor / 't geen de Heerlykheit van den onverderfelyken Godt in een Beeldt verandert, van een verderfelyk Mensche; van Vogelen, viervoetige en kruipende Dieren; een Volk / dat voor stomme Afgoden nedervalt / en onder de gedaante van de schrikkelykste afbeeldingen den Duivel als zynen Godt dient; een Volk dat / (ô afgryzelyke daden!) zelfs Menschen offert / en 't bloedt van hunne eige Zonen en Dochteren vergiet / om zich daar door met den Satan te verzoenen. O elendig Volk! Zich met den Beul te willen verzoenen / wanneer de Rechter vertoornt is / is vergeefsche arbeidt. O ongelukzalig Volk! De Goden / daar gy uw vertrouwen opstelt / zullen u niet helpen; maar de Hel / waar mede gy een Verbondt tracht te maken / zal uw eeuwig onheil bevorderen. Ik wende my tot u / o verstokt Jodendom! Gy zaat van Abraham naar den vleesche. Gy waart eertydts het Volk / van Godt voor alle anderen op den gantschen Aardtbodem verkoren om zyn Eigendom te zyn. Geen Volk was 'er toen onder den Hemel / welk de Goden zo naby waren, als de Godt Abrahams u / toen hy u op Arendtsvleugelen droeg, zyn Woordt en Inzettingen gaf / en uwe Vaderen zyne Rechten. Hy stortte allerlei Zegeningen op u uit / als enen stroom / zo dat Moses billik genoodtzaakt was uit te roepen: Gelukzalig zyt gy, ô Israël; wie is u gelyk? Ja waarlyk gelukzalig Volk zoudt gy nog geweest zyn / indien gy uwen Bondt-Godt getrouw waart gebleven / en u als zyn Volk betoont hadt. O gy zoudt dan nog ten dezen dage een Zalig Erfdeel des Hemels / ene verwondering der gantsche Waereldt / en een voorwerp van Godts Liefde zyn. Maar nu / nu gy meinedig zyt geworden / het Verbondt van uwen Godt hebt verworpen; den Here der Gerechtigheit en den Engel zynes aangezichts hebt verstoten; ziet! nu zyt gy 't allerongelukzaligst Volk onder de Zonne geworden / van Godt verlaten / van Menschen veracht / en in den allerelendigsten staat gebragt / zo dat niets meer van u overig is / dan enige ontfermenswaardige Kinderen van een ondankbaar Volk / tot getuigen van Godts strenge Gerechtigheit.

uwe Stammen gansch vermengt e
Volk! hoe lange / hoe lange zult gy
onder woont / laten opwekken? Geb
wilde Heidenen / gelyk 'er dagelyks
waarlyk / zy zouden al over lange t
hebben / en tot de gemeenschap van
zyn. Wilt gy dan zo heel en al ong
dat uwe Kinderen en Nakomelingen
gelukzalig zullen wezen? Zullen zy n
opkomen / en uwe ondankbaarheit
bedriegen zich doch die in 't Pausdo
van Waereldtsch aanzien en voorspo
ware Kerk houden / terwyl de Hoer
zeggende / dat zy als Koninginne h
wyl zy zo vele Koningen tot Manne
zal zien over 't verlies harer Kinde
Wat ons betreft / wy betuigen voor
dat wy geen deel nog gemeenschap v
van dit Volk / 't geen de wegen Bile
het woordt der Profeten en Apostele
Volk Godts / nog de Bruidt van Chri
niet behorende tot het Jerusalem dat
dat ten verderve gaat / en na den t
woninge van onreine Geesten is ge
Volk van Godt zyn / 't geen den
zyn Heil by Menschen en verstorven
bondt der Genade in een Verbondt d
weder / keer weder / en afvallige!

... meent / dat men Godts Volk wel zyn kan / terwyl men met ... de Waereldt dient. Men zoekt hier eene uiterlyke Geluksaligheit / en maakt zich van vele ydele dingen andere Goden; Men ... met het een nog den Hemel / en met het ander de Aarde aan. ... dat een Volk van Godt te zyn / en denzelven voor zyn hoogste goedt te houden? Heet dat een Erfgenaam des Hemels te wezen? O waarde Christenen! denkt doch met wien gy te doen hebt; met een Godt / die zich niet laat bespotten. Zo genadig als hy voor zyne oprechte Kinderen is / zo yverig is Hy ook tegen alle huichelaars / die zyn Verbondt in hunnen mondt nemen, en echter de kastydinge haten. Ziet een levendig voorbeeldt van de Goddelyke straf aan de verstrooide Joden. Gedenkt aan andere schrikkelyke voorbeelden van zynen toorn. Overweegt den rampzaligen staat der genen / die in de eindeloze eeuwigheit / by ontbering van 't hoogste goedt / dat zy hier veracht hebben / hunne elende met een eeuwig ach en wee te vergeefs moeten bewenen.

Wel aan dan / Aandachtigen! wekt u zelven op tot zulke werken / die het Volk Godts betamen / die een Uitverkoren Geslacht en Koninklyk Priesterdom, een Heilig Volk, ja aan een Volk des Eigendoms passen. Ten dien einde moet een ieder voor alle dingen zich zelven onderzoeken / of hy wel onder 't getal van dit Volk behoort. Want / wat zou het iemant konnen helpen / dat hy wist / dat het Volk, wiens Godt de Here is, eene geluksaligheit bezit / indien hy niet verzekert was / dat hy een van deze is? Wat Troost zou iemant uit alle de beloften / die Godt aan zyn Volk doet / konnen scheppen / indien hy niet overtuigt kan zyn / dat hy mede deel heeft aan deze geluksalige Gemeenschap? Zegt niet Toehoorders / hoe zouden wy dit konnen weten en ondervinden? Konnen wy in den Hemel klimmen / en 't Boek des Levens daar doorbladeren / om te zien / of Godt voor 't eeuwig Raadtbesluit der verkiezinge onze Namen daar in opgetekent heeft? Dit wordt gantsch niet van u ge-eischt; maar 't geen gevordert wordt en ten dezen opzichte nodig is / valt zo zwaar niet / dat gy het niet ligtelyk zoudt konnen doen. Gaat maar in uwe eigene Harten / en onderzoekt uwen staat: Niet los en overheenlopende / met te denken / wy weten dat wy in den naam van Jesus gedoopt zyn / wy weten dat wy Ledematen zyn van de ware Hervormde Kerk / wy horen en lezen dagelyks Godts H. Woordt; maar hier komt het op aan / of gy wel den Eisch voldoet / dien Godt in zyn Woordt van u begeert / namelyk / met al uw Hart in Jesus / als den enigen Borg en Middelaar onzer Zaligheit / te geloven. Godt in hem boven alles / wat 'er ook in de Waereldt wezen mag / lief te hebben met eene vol-

De plichten van Godts Bondtgenoten.

vol-

volkome overgeving/ en die Liefde in alle onze daden tegen Hem en onzen Naasten te betonen. Begenadigt hy ons met zyne Gunste / hy wil ook daar tegen/ dat wy hem alle de dagen onzes Levens zullen dienen en vrezen. Is hy onze Vader/ hy wil ook een Kinderlyk Hart van ons hebben; ja/ spaart hy niets
1 Cor. X. 31. om ons gelukzalig te maken/ wy moeten ook alles doen tot zyne Eere. Hoe konnen doch zulke grote weldaden/ die Godt ons boven zo vele duizenden bewezen heeft / anders dan met een dankbaar Hart erkent worden? Stelt u eens (bid ik) met bedaartheit voor den rampzaligen staat/ waar in wy eertydts met andere Menschen/ als Slaven des Satans waren. O beklagenswaardige Zondaren! die zonder Godt en Hope van Zaligheit in de Waereldt leefden/ en niet anders te verwachten hadden/ dan gevaarlyke Donderslagen des Goddelyken Toorns / en verterende Blixemen zyner wraak-oeffenende Gerechtigheit. En ondertusschen/ schoon hy ons zo wel als anderen hadt konnen verstoten/ heeft hy zich nochtans onzer ontfermt / ons van anderen afgezondert/ en tot zyn Volk aangenomen. Wy waren eertydts ook Heidenen; maar hebben Godts Wysheit in de Instellingen en Rechten Israëls mogen aanschouwen / en zyn daar door over-
1 Thess. I. 9. tuigt en bekeert van de Afgoden, om den levendigen en waarachtigen Godt te dienen, en in Zion aangeschreven , om als Medeburgers der Heiligen en Huisgenoten Godts te zyn. Ja/ daar Israël/ ingevolge 't Goddelyk oordeel/ door Moses en de Profeten verkondigt/ nu van Godt verworpen en geen Volk meer is; zyn wy/ volgens de Goddelyke beloften/ in zyn Boek aangeschreven en tot zyn Volk aangenomen. En waarlyk/ Aandachtigen/ moet men niet bekennen/ dat de Kerk / waar van gy Ledematen zyt / Godts wonderbare handt op eene zonderlinge wyze ondervonden heeft? Wy waren in Babel en 't Geestelyk Sodom ; en ziet! Godt verwekte dierbare Mannen/ die/ gelyk Moses en Josua, ons uit het geestelyk Egipte voerden. Koningen en voorname Hoofden / die eertyts het Beeldt van 't Beest aanbaden/ zyn nu Voedtster-Heeren van de Kerk geworden. De Plaatsen/ alwaar te voren Heidensche Afgoden en stomme Beelden stonden/ Baals papen hunne gruwelen pleegden/ en de Heerlykheit Godts in afbeeldingen verandert hadden / die naar Menschen en Dieren geleken/ zyn nu zulke plaatsen/ daar de waarheit rein gepredikt wordt. Het Manna des Goddelyken Woordts valt op onze Tenten; De Here heeft den Throon zyner Genade midden onder ons opgericht/ en onze woningen verkozen tot zyn Heiligdom. Zou een Volk / dat dusdanige weldaden geniet/ zyn gantsche leven door zich niet dankbaar daar voor betonen? Zyt gy het niet/ die midden in een verwaardt

Euro-

uropa / dat van Krygs-Heiren / als van gantsche Stromen over-
illen wordt / waar zo vele Steden door 't vuur verteert worden /
aar zo veel duizendt Menschen / of jammerlyk door 't Zwaart
n omgekomen / of nog in elende omzwervende / van de ene plaats
t de andere hun Broodt in kommer moeten zoeken; zyt gy het
et / zeg ik; die midden in alle deze rampen / nog door Godts
edtheit behouden wordt? Terwyl anderen deze ongelukken tref-
n / gunt ons de Goddelyke voorzienigheit en barmhartigheit / dat
p onder onzen Wynstok en Vygeboom, de edele vruchten des
redes in ruste genieten mogen. Ouders kunnen hunne Kinderen
ig als Olyf-takken rontom de Tafel zien, en Kinderen kunnen nog
liefde hunne toevlucht tot de Ouders nemen. Daar zo menig
indt van zyne Moeder afgerukt / het leven heeft moeten inschie-
n / heeft Godt zyne Genade-vleugelen zo over ons uitgebreidt /
at tot nog toe gene diergelyke onheilen over ons zyn gekomen.
Wy mogen nog met vreugde tot de Voorhoven des Heren komen /
aar andere wel zouden wenschen / slechts Dorpel-wachters te
ogen zyn; en daar zo vele wegens vervolgingen de stemme hares
ruidegoms niet konnen horen / worden wy nochtans gespyst met
zuivere Melk van zyn Woordt / gelaaft en verquikt aan zyne
enade-tafel. Zou zo een Volk niet met mondt / hart en daden /
n dankbaar gemoedt betuigen aan een Godt van zo vele welda-
gheden? En / om met weinige woorden veel te zeggen; Zou zo
n Volk niet yverig zyn in alle goede Werken, daar de Heer het
rplant heeft uit ene Woestyne / in welke wy niet anders dan ene
Wyngaart van Sodom en Gomorra waren / en daar hy ons gestelt
eeft in 't Paradys zyner Kerke / waar hy ons omringt met zyne
oorzienigheit / vruchtbaar maakt door zyne Genade / bouwt met
ne Handt / en bewaart als zyn Erfdeel? Ja waarlyk / ik be-
nne tot ere van Godt / en tot uwe opwekkinge / dat deze en meer
dere beweegredenen ons moeten aanzetten / onzen Koning / als
trouwe Onderdanen te gehoorzamen / die alles wat in en aan hen
/ enig en alleen tot zyne ere en Dienst toewyden. Vaart voort /
lyk gy tot nog toe door Godts genade gedaan hebt / uw Gelove
or deszelfs vruchten te bewyzen. Vaart voort uwen yver in
eestelyke Oeffeningen te betonen. Vaart voort den noodtlydenden
oenmensch te hulp te komen. Met een woordt; Vreest Godt, 1 Petr. II. 17.
eert den Koning. O Welgelukzalig is dan het Volk, wiens Godt
Here is! Laat dan de Satan vry gehele stromen van vervolgin-
n op u uitspuwen; gy zult echter in staat zyn om alle weder-
aardigheden te konnen uitstaan. En schoon dit Aartsche Huis 2 Cor. V. 1.
zes Tabernakels zal gebroken worden, zult gy nochtans een Ge-

bouw van Godt hebben, een Huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de Hemelen. Wy zullen eindelyk de blyde stemme horen; Komt gy gezegende mynes Vaders, be-erft het Koninkryk dat u bereidt is van de grontlegginge der Waereldt. Amen.

G E B E D T.

O Eeuwige en algenoegzame Godt! Schepper van Hemel en van Aarde, Koning aller Koningen, en Heer aller Heren! algenoegzaam en hoogst-volmaakt Wezen, voor wiens Majesteit *de Seraphims* zelfs *hunne Aangezichten moeten bedekken met hunne vleugelen*, en uitroepen: *Heilig, heilig, heilig!* Wy komen in den Name van den Vrede-Vorst, voor den Throon uwer Goddelyke Genade en Majesteit, en zeggen U van harten Lof en Dank, niet alleen, dat gy ons *hebt lief gehadt voor de grondtlegginge der Waereldt*, maar dat Gy ons ook alle de dagen onzes Levens met stromen van Uwe genade rykelyk hebt overschudt. Gy hebt ons niet alleen wonderbaarlyk gevormt, maar ook van Kindsbeen af in den schoot Uwer Kerke aangenomen. En daar wy in onze onbedachte Jeugt ontallyke gevaren onderworpen waren, hebt Gy ons vergunt onder onzen Wynstok en Vygeboom te mogen, terwyl andere door de baren van Rampen en Vervolgingen hier en daar geslingert zyn geworden. Gy hebt ons met de Wolke-kolom Uwer genade omvangen, zo dat wy billik wel reden hebben om te zeggen: Waar is een Volk onder den Hemel, dat zulke heerlyke weldaden ontfangen heeft? Ons is het Lot gevallen op lieflyke plaatsen. Gy hebt ons ook, ô Heer, vergunt, om in dit uur de gelukzaligheit Uwes Volks te mogen betrachten. Verleen ons doch de Genade, dat wy ons zo gedragen mogen, gelyk Gy van Uw Volk eischt. Zonder U zyn wy doot; want Gy, ô Godt! zyt ons Leven, en de Ziel van onze Ziel. Wy zyn blindt, wanneer wy van U verwydert zyn; want Gy, ô Heer, zyt ons Licht. Zonder U zyn wy arm; maar Gy zyt het enig deel onzer Ziele, onze Schat en Rykdom. Zonder U zyn wy naakt; want Gy alleen *bekleedt ons met de Klederen des Heils en den Mantel der Gerechtigheit*. Zonder U zyn wy krank; want Gy zyt onze kracht en sterkte, *ô Zonne der Gerechtigheit! onder wiens Vleugelen genezinge is*. Ach Godt! wanneer wy de overgrote weldaden overdenken, die Gy aan ons bewezen hebt, zo moeten wy overtuigt zyn van Uwe Goedtheit en Barmhartigheit. Toen wy en onze Vaders eertydts Heidenen waren, hebt Gy ons uit den wilden en woesten Akker des onvruchtbaren Heidendoms genomen, en als goede Olyfbomen op den Akker Uwer Kerke geplant, ook tot nog toe in Uwe Bescherminge

minge bewaart; maar wy hebben die weldaden met ondankbaarheit vergolden. Doch, ô Heer, wy konnen van ons zelven niets doen; wilt dierhalven onze onvolmaaktheit niet aanzien, maar zie op de volmaaktheit van onzen Borg en Middelaar. Weest ons in denzelven, wat Gy belooft hebt voor Uw Volk te zullen zyn. Neem nu weder in Genade aan, die gisteren U zo hartelyk om vergeving hunner zonden gesmeekt, en nieuwe gehoorzaamheit belooft hebben. Verquik hunne Zielen aan Uwe Genade-Tafel, en laat zy zich voortaan hun gantsche Leven lang als Uwe Bondtgenoten dragen. Eindelyk, wanneer wy *onzen Loop voleindt*, *onzen Strydt gestreden*, en *'t Gelove behouden hebben*, zo neem ons tot U in den Hemel. Amen.

Onze Vader, enz.

DE
KROON
VAN ALLE
VERMANINGEN
OF HET
ROTZE-HUIS
DER
GELOVIGEN.

Na het Gebruik des

H. AVONTMAALS.

EERSTE INLEIDING.

De worstelende Jakobs. Gen. XXXII. 24.

Oen Jakob eertydts uit Mesopotamien naar Canaan reisde, Worstelde een Man met hem, tot dat de Dageraat opging. Wat is ons Leven anders, Geliefden, als ene Reize uit het Mesopotamien dezer Waerelt, naar 't Hemels Canaan? Daar moeten wy onder den Verbondts-Engel ook menigmaal kampen tegen den Satan,

de

de Waereldt en ons eigen Vleesch. Doch gelyk Jakob den Here niet gaan liet, ten zy hy hem zegende; zo moeten ook Godts Kinderen niet moede worden in hun allerheiligste Geloof/ tot dat de Dageraat van Godts genadige Hu:pe aankomt / en de Heer de zynen met Genade en Zegen Kroont. Om hier van meerder enz.

Onze Vader, enz.

Text. MATTH. VII. vs. 24, 25.

Een iegelyk die deze myne woorden hoort ende dezelve doet, dien zal ik vergelyken by een voorzichtig Man, die zyn Huis op een Steen-Rotze gebouwt heeft. Ende daar is Slag-regen nedergevallen, ende de Waterstromen zyn gekomen, ende de Winden hebben gewaait, ende zyn tegen het zelve Huis aangevallen, ende het en is niet gevallen, want het was op de Steen-Rotze gegrondt.

TWEDE INLEIDING.

Het gekrookte Riet en zal hy niet verbreken, ende de rokende Vlas-wieke, die en zal hy niet uitblusschen. Dit zyn de troostelyke woorden/ die de mondt des Heren by den Profeet Jesaia gesproken heeft. Het Gelove van Godts Kinderen is niet altoos gelyk. Somtydts is het zo sterk, gelyk de Cederen Libanons, die tot aan de Wolken reiken/ en gelyk eene Vlamme des Heren, die 't krachtigst tegen den Winde aan brandt. Dan leit de Waereldt met alle hare ydelheit voor onze voeten: Dan openbaart zich de Hemel met alle deszelfs Heerlykheit zeer levendig aan onze Harten: Dan maakt de gemeenzame omgang met Godt/ dat de Waereldt hoe langer hoe meer uit onze gedachten gaat / en dat Jehovah in ons alles in allen is: Dan vinden wy zo ene vreugde in ons Gebedt/ zo menigmaal wy voor Godt liggen op het Thabor onzer Verklaringe/ dat geen Menschen Tong die uitspreken kan. Maar op andere tyden wederom is 't Geloof van Godts Kinderen zo zwak als een Riet

Jes. XLII. 3. Godt verwerpt gene Zwakgelovigen.

Riet of Bieze, dat van den windt ter Aarde gebogen wordt/ en als een vonkje dat onder de Aſche ligt. Dan wordt het merg in de gebeentens verteert; Dan verwelken de kruiden en Bloemen der Hope; Dan zucht het Hart/ dan wenen de ogen/ dan roept de biddende mondt; Heer! kom ons ongelove te hulp. Doch/ gelyk een vroege- en- ſpade regen het dorre Landt verquikt/ zo verſterkt Godt ook wat zwak is; want het gekrookte Riet wil hy niet verbreken, nog de rokende Vlaswiek uitbluſſchen. Dit ondervondt de zinkende Petrus op de Zee/ de bevreesde Diſcipelen in hun Scheepje/ Nicodemus in zyne onwetenheit. Ja hoe klein was menigmaal 't Gelove van de grote Apoſtelen zelfs! Maar in dit alles vervulde Jeſus wat de Profeet van hem voorzegt hadde; Het gekrookte Riet en zal hy niet verbreken, en de rokende Vlaswiek zal hy niet uitbluſſchen. Zwakke kinderen worden 't meeſt van hunne Ouders opgepaſt en gekoeſtert; Een geknikte Tak wordt het meeſte onderſteunt/ en ene verwelkte Plant het vlytigſt begoten. Wy hebben zo enen Hogeprieſter, die medelyden heeft met onze zwakheden. Gelyk een dropje mede water/ en een vonkje ook vuur is; zo is een zwak Gelove mede een Gelove, en drukt Jeſus/ gelyk de bevende handt van den ouden Simeon, te krachtiger aan 't Harte. Godt ſterkt het zwak Gelove; dat is zyn werk alleen; en hy maakt dat de Gelovige vaſt ſtaan/ gelyk de Berg Zion, die niet wankelt. Hy beveſtigt hen met de Cedere Balken zyner genadige hulpe/ en bouwt daar de onverwinnelyke Veſting des allerheiligſten Geloofs op/ gelyk wy in onzen Text zien/ uit welken wy voorſtellen zullen:

Hoe de Gelovige zyn moeten gelyk een Huis, dat op die Steenrots gebouwt is, en tegen alle aanvallen beſtant blyft.

„ Maar Gy, ô Jehovah! Gy grote en medelydende Hogeprieſter! Leg ook in dit uur Uw Woordt in de Harten van ons allen, en verleen, dat wy ons daar mede ſtichten en trooſten mogen in ons gantſche leven, lyden en ſterven. Amen.

VER-

VERKLARING.

Gelyk een Eilandt niet overstroomt wordt/ schoon de ongestuime Baren der Zee aan alle kanten daar tegen slaan; zo blyft ook Godts Kerk ene onbeweeglyke Grondvest/ schoon de Baren van Waereldtsche onrust daar op aanvallen. Dit wil de Heilant in onzen Text leren. Hy spreekt daar van de Gelovigen des Nieuwen Testaments / als van zulken / die zyne woorden horen en doen; en hy vergelykt dezelve by een Man, die zyn Huis op ene Steenrots bouwt, zo dat het nog door Slagregens, nog door Waterstromen, nog door Winden, omver gerukt kan worden.

Een Eilandt in de Zee is ene afbeelding van Godts Kerk.

De Zaligmaker beroept zich op 't geen hy voor heen gesproken hadt/ zeggende; Een iegelyk, die deze myne woorden hoort, ende dezelve doet. Hy hadt verscheide heerlyke Leringen voorgestelt; Hy hadt gewaarschuwt/ dat men zynen Naasten niet lichtelyk veroordelen moest; Hy hadt vermaant tot het Gebedt/ en gezegt; Bidt, en u zal gegeven worden; zoekt, en gy zult vinden; klopt, en u zal open gedaan worden. Hy hadt dien algemenen Regel voorgestelt; Alle dingen, die gy wilt dat u de Menschen zouden doen, doet gy hen ook alzo. Hy hadt bevolen/ dat men door de enge Poort moest ingaan, die tot het leven leidt; Hy hadt bestraft/ die als quade Bomen gene goede Vruchten voortbragten. Op alle deze gewigtige redenen beroept hy zich/ en zegt; Een iegelyk, die deze myne woorden hoort, ende dezelve doet. Godts Woordt wordt stichtelyk gehoort/ wanneer men Hem om zynen Zegen aanroept/ dat hy de Harten wil openen, gelyk dat van Lydia; want anders klopt men aan een doof mans deur. Het wordt stichtelyk gehoort/ wanneer men overtuigt is van Godts wysheit en zyne eigene dwaasheit; wanneer men gelooft dat God ons zeggen kan en wil/ wat ons nodig is te weten/ en wanneer wy een waarlyk leergierig / aandachtig Hart mede brengen/ om te horen wat tot onzen Vrede dient, gelyk Samuel, toen hy zeide; Spreek Here; want uw Knecht hoort; of gelyk Paulus, die in den angst der Wedergeboorte riep; Heer, wat wilt gy, dat ik doen zal? By dit stichtelyk horen moet ook het doen wezen. Daarom zeit de Zaligmaker; Een iegelyk die deze myne woorden hoort/ ende dezelve doet. Dat is/ die dezelve niet alleen als een kostelyken Schat in zyn Harte legt/ het Woordt Godts hoger acht dan Zilver en Goudt/

Op wat woorden Christus zich beroept.

1 Sam. III. 10.

Horen en doen behoren by malkander.

en

en zelfs des Nachts daar aan denkt / wanneer hy ontwaakt; maar ook alle zyne gedachten / woorden en werken daar na aanstelt / naar dezen Regel zich gedraagt / en zyn gantsche leven en wandel daar na richt / zo dat Godts Geboden zyne Raadtslieden zyn, en dat hy zich wachte den Allerhoogsten voorbedachtelyk te beledigen / zich oeffenende een onergerlyke Conscientie te hebben, beide voor Godt en de Menschen.

Ps. CXIX. 24.

Het Rotshuis der Gelovigen.

Matth. XVI. 18.

Zo een zegt onze Zaligmaker / is gelyk een voorzichtig Man, die zyn Huis op een Steenrots gebouwt heeft. Gelyk Godts Kerk in 't gemeen by een Huis vergeleken wordt / dat de eeuwige Wysheit op zo een Steenrots gebouwt heeft, die de Poorten der Helle niet konnen overweldigen; zo zyn ook alle en ieder Gelovige zulke gebouwen / waar in Christus den waren Hoeksteen / en den aanvanger en voleinder onzes Geloofs is. Daar ligt den enen Steen der Goddelyke waarheit op den anderen. De diepgegrave grondt van dit Huis is de nedrigheit; De Muren en Balken / die dit Huis te samen houden / zyn de liefde tot Godt en den Naasten; De vertrekken van dit Huis zyn alle Christelyke deugden; Het Huissieraat is de Heiligmaking; De Deuren zyn de waakzame behoedingen / dat 'er gene onreinigheit van heerschende zonden in komen mag; De Trappen zyn 't Gebedt / en de dagelyksche Ziels-verheffing tot Godt; Het Rust-bedt zyn de Genade-armen en wonden van den Here Jesus; De Vensters zyn de verlichtende genade van Godts Geest / en het Dak is Godts magtige bescherming.

Staat vast tegen weer en windt.

Dit dus gebouwde Huis van Godts Kerke staat pal tegen weer en windt / tegen alle Plasregens van vervolgingen / tegen alle Waterstromen van verdrukkingen / en alle stormen van aanvechtinge. Het heeft byna zes duizendt Jaar gestaan / en zal nog staan zo lang Zon en Maan aan den Hemel zullen schynen. De Waereldt mogt in den Zondtvloedt ondergaan; dit Huis bleef echter boven water. Jerusalem mogt verstoort worden; dit nieuw Jerusalem wierdt gebouwt. De Heidensche Keizers mogten woeden in de tien gruwelyke vervolgingen; dit vergote Bloedt was als een Zaat / daar nieuwe Christenen-uit voort kwamen. De Antichrist mogt de onechte Zegelen van Menschelyke instellingen invoeren; de Grondt-stenen der waarheit bleven nochtans liggen. Paus / Keizer / Koningen mogten alle krachten te zamen spannen; zy konden evenwel het Huis van Godts Kerke niet over hoop werpen; maar het ging daar mede; Laten hare wateren bruissen, laat ze beroert worden; Laat de Bergen daveren door derzelver verheffinge, Sela! De Beekskens der Riviere zullen verblyden de Stadt Godts, het Heiligdom der woninge des Allerhoogsten.

Ps. XLVI. 4, 5, 6.

Godt

Godt is in 't midden van haar, zy en zal niet wankelen; Godt zal ze helpen in 't aanbreken des Morgenstonts. Gelyk het met Godts Kerk in 't algemeen gaat/ zo gaat het ook met gelovige Zielen in 't byzonder. By hen vallen menigmaal de Slagregens van Vaderlyke kastydingen van boven/ de Waterstromen van aanvechtende verzoekinge van onder/ de Storm-winden van verdrukkingen en vervolgingen van buiten/ wanneer d' ene Afgrondt tot den anderen roept, en de ene golf van droefheit op de andere volgt. Doch in dit alles vallen nog bezwyken Godts Kinderen niet; waarom? 't vaste Fondament Godts staat, hebbende dezen Zegel; De Heer kent die de zynen zyn; Hun Huis is op een Steenrots gebouwt, de verdienste van Christus troost hen/ zyne Voorbede behoudt hen/ zyne kracht versterkt hen. Zy zyn gerust in hunnen oprechten wandel voor Godt/ als ene vrucht van hun allerheiligst Gelove. Zy vertrouwen op Godts Almagt/ op zyne magtige bescherming/ en genadige hulpe. Zy zyn verzekert/ dat zy Godts Kinderen/ en een Zegel aan zynen Arm zyn. Zy verlaten zich op de Goddelyke waarheden/ en op de heerlyke beloften/ die Hy hun in zyn Woordt gedaan heeft/ dat geen Schepsel hen zal konnen scheiden van zyne liefde. Zy zyn zo grootmoedig/ dat zy roemen in verdrukkinge, om dat zy weten / dat den genen, die Godt lief hebben, alle dingen moeten medewerken ten goede. Zy laten alle leet en lyden tot hun nut dienen/ bevestigen daar door hunne roepinge en verkiezinge, vorderen steets in hun Christendom/ verloochenen de Waereldt/ en komen al nader en nader aan den Hemel. Rom. VIII. 28.

TOEPASSING.

Ziet daar/ Geliefden/ de Verklaring van dezen heerlyken Text. Laat ons nu de daar in opgeslotene waarheden wat nader op onze Harten en Zielen toepassen. Zyn zulken gelyk een vast-gebouwt Huis/ dat op een Steen-Rots staat/ die Godts Woordt horen en daar na doen; O beproeft u zelven dan eens/ of gy deze Kentekenen wel in u bevindt! De twe grootste geschenken/ die Godt aan de Waereldt gegeven heeft / zyn zynen Zone en zyn H. Woordt; maar de eerste wordt van de Waereldt veracht/ en het twede wordt by haar in gene behoorlyke waarde gehouden. O hoe vele Menschen zyn 'er/ die Godts Woordt met Traagheit horen / en met Traagheit lezen; die 't zelve het een oor in/ en 't ander weder uit

Bestraffing dergenen, die Godts Woordt niet horen, en ook niet daar na doen.

laten gaan! Zegt eens/ Christenen/ hoe vele stichtelyke Predikatien hebt gy in uw leven niet wel gehoort? hoe vele heilzame Vermaningen heeft Godt u gegeven? Hoe menigmaal heeft Godts Boet-stem u gelokt? Hoe dikwils heeft Jesus u tot zich geroepen? Nu door Voorspoedt en Zegen; dan door Kruis en Droefheden. Maar ach! gy hebt niet gewilt. Gy hebt de uitgebreide Genade-armen van uwen Jesus te rug geslagen/ en gezegt: Wyk van ons; want in de kennisse uwer wegen hebben wy genen lust. En helaas! waar blyft het doen? Indien gy onder Heidenen/ Turken en Barbaren geboren waardt/ zoudt gy nog enige ontschuldiging konnen voorwenden. Maar daar Godt u in den schoot zyner Kerke heeft laten geboren worden/ en met zyn Woordt zo rykelyk onder u woont; behoorde het u niet ene vreugde te zyn/ dat gy uw gantsche Leven en Wandel daarna aanstelde? Doch ik vraag u op uw eigen Gewete: hebt gy Godt ooit wel ernstelyk aangeroepen om de Genade van te konnen doen/ wat hy u in zyn Woord beveelt? Hebt gy uwe Naasten wel gedaan, wat gy wenschen zoudt dat men u deed? Hebt gy Godt wel van Harten lief gehadt/ als uw hoogste goedt en enige Vreugde? Is 't u niet ene veel groter Vreugde geweest/ op den breden weg te wandelen/ die tot de Hel en Verdoemenisse leidt? Wilt gy weten wat Bomen gy zyt/ zo ziet op uwe Vruchten. Houdt eens onpartydig uw Leven en Wandel/ uwe Gedachten/ Woorden en Werken tegen 't Licht van Godts Woordt/ en oordeelt dan wiens Kinderen gy zyt. O hoe onbestendig zyt gy geweest in uw beste voornemen! hoe slecht hebt gy de dierbare belofte nagekomen/ die gy zo menigmaal by 't Avondtmaal aan uwen Godt gezworen hebt! Indien gy op deze wyze des Heren Woordt veracht/ en voortvaart met opgehevener handt tegen hem te zondigen/ zo zal hy zyne Genade-handt van u aftrekken. Wilt gy door de opene deur der genade niet gaan/ zo zal de lankmoedige/ de van u verzmade en verachte Godt/ die eindelyk voor uwe ogen toesluiten/ en u afwyzen gelyk de dwaze Maagden. En wanneer gy dus Godt niet ten Vriendt hebt/ ô hoe zal het dan met u gaan/ als 'er Kruis en Droefheit komt? Zult gy niet zyn/ in plaats van een Huis dat op een Steen-rots gebouwt is/ een Huis dat op het Vryf-zandt der ydele Waereldt staat/ en dat door de Slag-regens der Goddelyke Oordelen/ de Waterstromen der Aanvechtingen/ en Storm-winden der Rampen en Droefheden om ver zal geworpen worden? O hoe ontroostbaar zult gy dan zyn/ wanneer Godt u niet helpen wil/ en de Waereldt u niet helpen kan! Ach gave Godt/ dat gy u tot uw eeuwig welzyn boetvaardig hier over ontzetten mogt/ gelyk het Volk zich ontzette

zette / toen Jesus deze Gelykenis Predikte! Ach / dat de magt hebbende Stem van den Here Jesus uwe Rots-harde Harten in Boet-tranen mogt doen versmelten als wasch!

Wel aan dan / gy Heiligen Godts, die waarachtig den Here vreest. Ach! bouwt u doch als levendige Stenen Godts / op dat gy zyn moogt als een Huis / dat op een Steen-Rots gebouwt is / en dat door de Poorten der Helle niet overweldigt kan worden. *De goede Raadt, van Godts Woordt te horen.* Laat het Woordt Christi rykelyk in u wonen in alle Wysheit. *Col. III. 16.* Zyt gene Vreemdelingen in de Schriften van Moses / de Profeten en Apostelen. Laat het Woordt des Heren niet / gelyk enen vreemden Gast / slechts voor korten tydt by u zyn; maar laat het by u wonen, en dat rykelyk, in alle Wysheit. Laat het zyn / gelyk een Licht, dat de ogen uwes Verstandts opheldert: Laat het zyn gelyk een Vuur, dat uwe Harten verwarmt / en gelyk een Hamer, die Rotzen verbryzelt: Laat het zyn gelyk een Regen, die den Hof uwer Ziele vruchtbaar maakt. Neem dit vast Besluit / en denkt; „ Wanneer ik ter Kerke ga / zo wil ik 'er komen met
„ oogmerk om te horen / wat de Here tot myne Ziele zal spre-
„ ken. Wanneer ik in de Kerk kom / zo wil ik bidden voor
„ my / dat ik wel hore / en voor Godts Dienaar / dat hy krach-
„ tig lere. De Predikaatsie zal ik zo aanhoren / als of ik alle
„ de woorden onthouden moest. Leert Godts Dienaar / zo zal
„ ik van hem leren; vermaant hy / ik zal het opvolgen; waar-
„ schouwt en bestraft hy / ik zal my zelven beproeven / en wat ik
„ nog zondigs aan my vinden mogt / zal ik trachten te verbete-
„ ren. Troost hy / ik zal my daar mede opbeuren in myn lyden;
„ en wanneer hy sluit / zo zal ik zuchten; Ach Godt! verzegel
„ doch alle deze woorden in myn Harte! Dit Manna behoort in zyn Kruikje; Dit Juweel behoort op de Borst. Dus behoort ook Godts Woordt in 't Hart; want de Zaligmaker zegt; *Luc. IX. 28.* Zalig zyn de gene, die Godts Woordt horen en dat zelve bewaren.

Doet dan ook daar na / zo lief u 't Heil en de Zaligheit uwer Ziele is / *En ook daar na te doen.* en bouwt het Huis uwes allerheiligsten Geloofs zodanig / dat gene Storm-winden het over hoop konnen werpen. Graaft het Fondament diep; Erkent de elende van uwen zondigen staat / dat gy doodwaardige Zondaars voor Godt zyt / en dat u den roem ontbreekt / dien gy voor Hem behoorde te hebben. Legt den Hoeksteen wel / en zegt met Paulus; Ik weet in wien ik gelove, en ben verzekert, dat Hy magtig is myn Pandt by hem weggelegt te bewaren tot dien Dagh. *2 Timoth. I. 12.* Legt den enen Grondtsteen der Goddelyke waarheden

op den anderen. Zo 'er enige deugt of lof is, zo bedenkt het. Reinigt de Vertrekken uwes Harten van alle vuiligheit der zonde/ en siertze op met de Tapyten van een heiligen wandel. Laat het Licht van de kennisse en genade Godts daar overvloediglyk in schynen/ en wast op in de Genade en kennisse van onzen Here Jesus Christus. Bewaart de Deuren van uwe uitterlyke zinnen wel/ en zet Wachters voor uwe lippen. Bidt zonder ophouden, gewent u tot heilige overdenkingen/ zo dat gy uwe aandacht niet altyt aan de Gebede-boeken bindt/ maar ten allen tyde gelegenheit moogt vinden/ en in staat zyt/ om met heilige gedachten Godt te verheerlyken. Legt en voegt de Stenen van dit Huis in Liefde en Eendracht te samen/ op dat alle de Gelovigen/ als een Hart en Ziele mogen wezen. Begeeft u met het allergrootste vertrouwen onder de bescherming van den Almagtigen Godt/ en zegt dan; Gy versteekt my in uwe Hutte ten dage des quaadts, en verbergt my in het verborgene uwer Tente.

Stantvastig en getrouw te zyn tot in de doot.

O wat gelukzalige Menschen zult gy dan zyn/ indien gy 't Huis uwes allerheiligsten Geloofs op deze wyze bouwt! Gelyk ene Zuil regt op staande vast staat/ maar ter zyde over hangende lichtelyk omvalt; zo bevestigt de standtvastigheit een Christen in 't goede. Want/ indien de rechtvaardigen zich afkeert van zyne Gerechtigheit, die hy gedaan heeft, en onrecht doet, zo zullen alle zyne gerechtigheit niet meer gedacht worden, maar hy zal in zyne zonden sterven. En indien de Goddelozen zich van zonde bekeert, en recht en gerechtigheit doet, zo zullen allen zyne zonden, die hy gezondigt heeft, niet meer gedacht worden. O wat troost is dat voor u/ boetvaardige Zondaren!

Ezech. III. en XXXIII.

Trooft tegen alle vervolging, aanvechting en droefheit.

Gebeurt het dan in deze boze en bedorve Waereldt/ dat de Storm-winden van vervolginge op u aanvallen/ dat innerlyke aanvechtingen uwe Ziel vermoeien/ en dat de Wateren van droefheden u over 't hooft slaan/ zo dat gy roepen moet/ gelyk de Discipelen in 't Schip; Heer! help ons, wy vergaan; of dat gy begint te zinken gelyk Petrus, toen hy op de Zee ging; zo houdt aan in Gelove en Gebedt/ en stryt tegen Vleesch en Bloedt. Worstelt met Jakob, en zegt; Heer! ik laat u niet gaan, ten zy gy my zegent. Troost u met Godts Almagt/ die oneindig meer doen kan/ als wy bidden of begeren. Troost u met Godts genade/ die u toeroept; Vreest niet gy Wormpje Jakobs! want ik de Here helpe u. Bergen zullen wyken en Heuvelen wankelen; maar myne goedertierenheit zal nooit van u wyken. Maakt u de rampen en droefheden te nut. Concussa firmatur; Door slagen wordt het hardt en vast gemaakt, is de Zinspreuk op een Aanbeeldt. Dus mede

wordt

wordt het Hart door tegenſpoeden en verdrukkingen in Godt bevestigt en versterkt. Wanneer het dondert en blixemt / dan zingt een Nachtegaal / in den duisteren Nacht en dikke Doorn-heggen / 't aller aangenaamſte; Zo bidt ook een Christen in Kruis het allerywerigſt en aandachtigſt. Heer! waneer 'er droefheit is, zo zoeken zy u, en wanneer gy kaſtydt, dan roepen zy ernſtig. Gestote Myrrhe ruikt het allerliefſykſt; Goudt / dat zevenmaal gelouterd is / blinkt het allerheerlykſt; Het ſchuim en de onreinheit der aanklevende zonden en zwakheden zal zich te beter daar door afzonderen. Moet gy zyn gelyk de ongetrooſte / door onweder voortgedrevene / zo denkt / wat de Heer uwe Godt zegt; Kan ook ene Vrouw hares Zuigelings vergeten, dat zy zich niet ontferme over den Zone hares Buiks? En of ſchoon deze vergate, zo zal ik doch uwer niet vergeten. Ziet ik hebbe u in myne Handtpalmen gegraveert. Daar zal een tydt komen / in welken Godt alle tranen van uwe ogen afwiſſchen, en uwe droefheit in vreugde veranderen zal. Want onze ligte verdrukkinge die zeer haaſt voorby gaat, werkt ons een gantſch zeer uitnement eeuwig gewigte van Heerlykheit; dewyl wy niet aanmerken de dingen die men ziet, maar de dingen die men niet en ziet. Amen.

Jeſ. XLIX. 15, 16.

2 Cor. IV. 17, 18.

GEBEDT.

Dus hebben wy dan, ô genadige Godt en Vader, in Jeſus, den Zoon Uwer Liefde, zo vele treffelyke en heerlyke vermaningen uit Uw H. Woordt gehoort. Wy danken U hartelyk, dat Gy ons zo lief hebt, van ons dat dierbaar Woordt zuiver en rein te laten voordragen; dat Gy ons zo trouwlyk waarſchuwt voor alle quaadt, en zo zorgvuldig vermaant tot alle goedt; ja dat gy zo menigen zoeten trooſt op onze Harten laat vallen. Ach! werk doch krachtig in onzer aller Zielen door Uwen H. Geeſt, dat wy oprechtelyk voornemen Uwe Rechten met allen ernſt te houden, en in Gelove en gehoorzaamheit voor Uw aangezichte te wandelen. *Trek ons, zo zullen wy u na lopen.* Geef ons het volbrengen, gelyk Gy ons het willen gegeven hebt, om Jeſus Uwes lieven Zoons wille. O goede Vader! die zo rykelyk trooſt door Uw Woordt en Geeſt; mogelyk zult Gy ook wel enige Zielen onder dit hoopje hebben, die veel Kruis en Lyden in deze Waereldt moeten uitſtaan, 't geen U, den waren Harten-kenner, 't allerbeſt bekent is. Laat doch zy, en wy alle met malkander, alle de woorden, die wy geſpro-

ken hebben, diep in 't Harte drukken; op dat wy ons krachtig daar mede mogen trooften wanneer wy bedroeft worden; tot dat Gy ons eindelyk eens uit het Mefech dezer boze en bedorve Wæreldt tot U zult opnemen in de vreugderyke woningen des Hemels. Amen.

Onze Vader, enz.

E I N D E.

REGISTER DER SCHRIFTUURPLAATSEN,

Die in deze Predikaatsien enigzins verklaart en toegepast worden.

De Twe Delen worden door de Letter (*a*) en (*b*) onderscheiden.

DER SCHRIFTUURPLAATZEN.

REGISTER enz.

BLAD-

BLADWYZER

Van het

Eerste en *Twede Deel* dezer

PREDIKAATSIEN.

De Twe Delen worden door de Letter (*a*) en (*b*) onderscheiden.

A.

B.

B L A D W Y Z E R.

D.

E.

Elo-

[redacted]

BLADWYZER.

BLADWYZER.

B L A D W Y Z E R.

L.

N.

O.

BLADWYZER.

Te

BLADWYZER.

B L A D W Y Z E R.

— tot

X.

Y.

Z.

B L A D W Y Z E R.

E I N D E.

In het yaer 1881 Aprel 19 Dag
is yannitye Lott gesturrun

the
Apral 21 my son Jeremiah is
born

April 21 myson born

JL

